

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

СРПСКИ
ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ
ЗБОРНИК
LVIII

РАСПРАВЕ И ГРАЂА

Уређивачки одбор

*Др Недељко Богдановић, др Милан Драгичевић,
др Мирослав Николић, др Драгољуб Пејтровић,
др Асим Пецо, др Слободан Реметић*

Главни уредник
СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

БЕОГРАД
2011

У финансирању ове књиге учествовало је
Министарство за просвету и науку Републике Србије

Издају
Српска академија наука и уметности, Београд, Кнез-Михаилова 35
и
Институт за српски језик САНУ, Београд, Ђуре Јакшића 9

Израда програма и компјутерска припрема за штампу:
Давор Палчић
palcic@eunet.rs

Штампа:
ЧИГОЈА ШТАМПА
Београд, Студентски трг 13
chigoja@eunet.rs
www.chigoja.co.rs

СР — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

80

СРПСКИ дијалектолошки зборник — Recueil de dialectologie serbe / главни уредник Слободан Реметић. — 1905, књ. 1-. — Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1905 — (Београд : Чигоја). — 24 ст.

Годишње

ISSN 0353-8257 = Српски дијалектолошки зборник

COBISS.SR-ID 18167554

САДРЖАЈ

	Стр.
Монографије, расправе и чланци	
Драгољуб Петровић и Јелена Капустина: Из лексике Качера	1–336
Славољуб З. Марковић: Говор Ужичке Црне горе	337–672
Прикази и критике	
Слободан Реметић: Радивоје Младеновић, <i>Заменеце у говорима југозајадног дела Косова и Метохије.</i> — Монографије, Београд (Институт за српски језик САНУ), 2010, 12, стр. 472.	673–681
Веселин Петровић: Станислав Станковић, <i>Границе њризрен- ско-џимочких говора у власојиначком крају.</i> — Монографије, Београд (Институт за српски језик САНУ), 2008, 5, стр. 247.	683–686

Драгољуб Петровић и Јелена Капустина

ИЗ ЛЕКСИКЕ КАЧЕРА

САДРЖАЈ

УВОД	5
Почеци	5
Качер	6
О говору Качера	6
1. Гласовни систем	6
1.1. Прозодија	6
1.1.1. Послеакцентски квантитет	11
1.1.2. Померање акцента на проклитику	12
1.2. Вокализам	14
1.3. Консонантизам	16
2. Облици	18
2.1. Именице	18
2.2. Заменице	20
2.3. Придеви	20
2.4. Бројеви	21
2.5. Глаголи	21
2.6. Прилози	23
3. Напомене о синтакси	23
Завршне напомене	24
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	26
СКРАЋЕНИЦЕ	27
РЕЧНИК	29
А	31
Б	36
В	53
Г	65
Д	76
Ђ	86
Е	87
Ж	88

З	91
И	109
Ј	116
К	121
Л	147
Љ	154
М	155
Н	167
Њ	180
О	181
П	199
Р	244
С	257
Ѓ	283
Т	283
Ђ	295
У	298
Ф	312
Х	313
Ц	313
Ч	317
Џ	325
Ш	328

УВОД*

Почечи. Грађа о лексичком репертоару качерскога говора која се овде доноси сабирана је током последњих тридесетак година, највише у Белановици и околним селима (Драгољ, Живковци, Калањевци, Шуци, Трудељ, Козељ, Пољанице), са само спорадичним записима из покојег удаљенијег села (Липље, Бранчићи, Заграђе, Угриновци, Рудник). Истраживања те зоне започета су, наиме, нешто пре појаве Реметићевог монографског описа говора централне Шумадије,¹ у коме се најјужнија тачка те области налази непосредно наомак Качера. Због тога су се амбиције истраживача овде ограничиле, пре свега, на систематскије бележење лексичке грађе и, тек узгред, на праћење појединих изразитијих појава на другим нивоима језичке структуре чији се распоред, према Реметићевим налазима, могао пратити и преко Качера. Тако сабрана грађа касније је допуњавана и из писаних извора, било антропогеографских било публицистичких, посвећених испитивању ове зоне и њене прошлости (в. њихов списак на крају овог одељка), али треба рећи да су такви подаци, најчешће, навођени као потврда основног теренског записа, а ако је он био једини који се у грађи нашао — била је то прилика да се данашњи носиоци говора подсети на реч, да потврде њену аутентичност или да кажу да она више није елеменат њиховога лексичког искуства.

Иако су његови почечи давнашњи, овај речник добио је свој основни облик у пролеће 1999,² када је дотле сабрана грађа, практично — механички, унесена у рачунар, с циљем да се касније приреде основни принципи на којима ће се речник засновати и да се према њима уноси нова грађа и са њима стручно-технички усклади она која је раније унесена. Догодило се, међутим, да се, из разлога на које се није могло утицати, сви послови нису могли обавити у складу са оним како су замишљени и тако се речник свео на облик по коме се тек у појединостима разликује од своје полазне верзије.

* Рад је настао у оквиру пројекта *Дијалектолошка истраживања српског језичког простора*, коју финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије.

¹ Слободан Реметић, *Говори централне Шумадије*. — Српски дијалектолошки зборник, 1985, књ. XXXI.

² Било је то време кад је 19 земаља „западне демократије“, под крилима „Милосрдног анђела“, скоро три месеца по Србији просипало демократију оверену осиромашеним уранијумом. Под бомбама — оваквим се пословима тешко било бавити озбиљније, а поправљати оно што је тада урађено касније је било прилично приметно.

Качер. О качерском простору преносимо овде главне одреднице изложене у књизи посвећеној осветљавању особености његових ономастичких система: „Качерска област захвата део високе Шумадије, односно северну и западну подгорину планине Рудника. Са југа почиње селом Рудником и пружа се према северозападу до села Липља, у дужини од 40 километара. На истоку допире до линије којом се Манојловци, Јарменовци, Војковци и Босута додирују са крагујевачким округом, а на северу завршава се селом Живковцима на падинама брда Ваган (490 м). На северу та област постепено прелази у тзв. ниску Шумадију, а на западу допире до реке Љиг и планине Проструге, где се налази размеђе рудничког и повленског орографског правца.

Качер обухвата простор који се, дакле, на истоку граничи с Јасеницом, на југу и југозападу са таковским крајем, а на северозападу и северу с мионичким и колубарским подручјима и у њему се налазе 33 села и три варошице: Рудник, Љиг и Белановица. Рудник је веома старо рударско насеље, док су Белановица и Љиг статус вароши стекле тек на почетку XX века (Белановица — 1904, Љиг — 1919), при чему се прва два места налазе на ободу качерске области, а треће у њеном средишту. Рудник је дуго био административно седиште качерске области, па и целог рудничког подручја, али када су у јесен 1941. немачке окупационе трупе спалиле варошицу, то је седиште пренесено у Белановицу, а после рата (1947) у Љиг. Те године Качер је административно разбијен на четири општине чији су центри постали Аранђеловац, Топола, Горњи Милановац и Љиг.

Качерска област могла би се поделити на три дела: *горњи* Качер — у горњем делу тока истоимене реке, *доњи* Качер — у њеном доњем току и до реке Љиг и *високи* Качер — у крајевима око планине Рудник. Горњи и високи Качер брдовитији су док се његов трећи део карактерише благо таласастим земљиштем. Качером се на северу завршава рудничка, а на њу се даље надовезује београдска област“ [10:7].

О говору Качера. И белешке о качерском говору које се овде доносе настале су пре више година [8], а за ову прилику оне су местимично допуњене и у покојој појединости исправљене или прецизиране. Због тога су оне сасвим сумарне и тичу се само оних појава које на појединим нивоима структуре качерскога говора имају крупнији значај.

1. Гласовни систем

1.1. Прозодија.

Прозодијски систем качерскога говора има сва битна обележја карактеристична за новоштокавски појас (северо)западне Србије уз његову границу са косовско-ресавским дијалектом, што значи да је у доследно спроведеном процесу новоштокавског акценатског преношења сачуван косовско-ресавски образац уклањања кратког акцента с крајњег слога у речи: *дѣшац*, *дѣца* (али: *дѣшац је*, *дѣца су*), *идѣшок* (али: *идѣшока*), *кокѣруз* (али: *кокѣруза*), *домѣћин* (али: *домѣћина*), *вѣда* (али: *вѣдѣ*, *вѣдѣм*, *вѣда је*), *дубѣша*, *ширина* (али: *дубѣшѣ*, *ширинѣм*, *дубѣша је*) и сл. Тако је и: *Качер* ~ *Качѣра*, *Кѣзѣљ* ~ *Кѣзѣља*, *Трѣдѣљ* ~ *Трѣдѣља*, али: ис *Качѣра су*, до *Трѣдѣља је*, от *Кѣзѣља је*. Такав акценатски модел простире се од

утврђено постојање и још једнога дубоког застаизма — онога који се тиче чувања фонолошке индивидуалности незамењеног јата — што може бити знак да су развојни процеси на тим просторима, и поред свих миграционих промена које су се на њима дешавале, текли успореније и до наших дана „донели“ и две крупне језичке особености које помињемо — незамењени јат и неоакут.

Имају ли се на уму све поменуте појединости, показаће се да се у прозодијском систему качерскога говора срећемо с пет акцентованих прозодема, трима дугим (/ā á ã/) и двома кратким (/ǎ à/), и следећом њиховом дистрибуцијом: /ā/ се налази на једносложницама и на почетку вишесложница, /á/ — на унутрашњим слоговним границама, /ã/ — на једносложници и на сваком слогу вишесложнице осим последњег, /ǎ/ — на једносложници и на претпоследњем слогу вишесложнице испред краткога крајњег слога,⁹ а /à/ — на свакој слоговnoj граници испред последњих двеју мора.

У качерском појасу акут бележимо у следећим типовима примера:

1) у једносложним прилошким облицима: Стào ми нōд код гаражē. — Ја била нōд код Жикове чēsмē. — Била вōд у термосу кàфа. — Они га дíрају за òнū гōр. — Је л гōр Миленā? — Пóшла ја дōл у лúку. — Сíлази дōл чēsми. — Мōж да ми донēsēш òвд;

2) у Гмн вишесложних именица м. и ср. рода с алтернацијом /a/ ~ /ø/: Òни íшли против добровōљаца. — Они су òвд били против добровōљаца. — Кàкí ìмā домаћинсīава и свē напуштено. — Ìмā мнōго Албāнца. — Кàко да се Срби слōже против Америкāнца кад нē могу кòмшије. — Тàкō бíло код Македōнца. — Знāш колико је бíло Словēнца у Чáчку? — Има л вíше Словēнца ил Црногōраца. — Òна бíла из Наíталинца. — Сàд мнōго комāраца. — Нēма више солунāца. Накупила мāло сувāрака. — Има тāмо дōста брeжўљака.

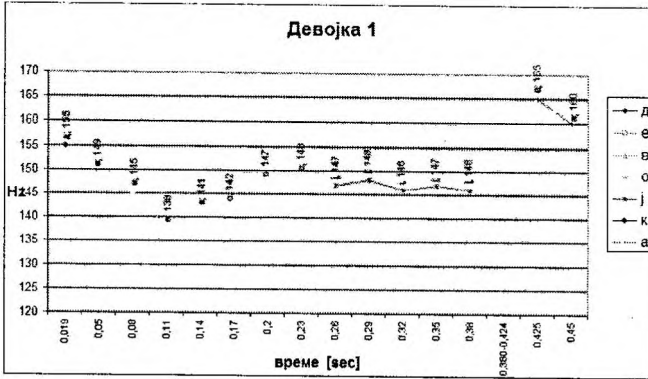
3) у многим презентским облицима типа: Глава пòчела да ми ìрнē. — Сàд ми ìрнē рúка. — Не мōгу да ìримēш ништа. — Мōж да не ìримēш. — Ùстане кад нēшто ìримēш. — Мōра да је ìромēнì. — Мўчио се да зарāдì. — Чēкам да залāдì. — Нēма кò да га наслēдì. — Да л ће òстати кò да наслēдì кўћу? — Исечў òнē завоје и дòђе прет кућу да му òна лēчì дēте. — То зашìтì човēку организāм од зìмē, од мрāза. — Ако кàже да је драге вōље, закāжē се кàт ће вèридба да бўде. — Нека се дēлē како знáдў. — Треба да се ìодēлē. — Кàжи дēди нек ìожўрì, дòшò чика Драгољуб. — Òвē трēба да се одлўчē. — Òн се пред вама лìбì. — Штò се вì лìбìше? — Нēнемо пўштити да се огрēшì о мàкању. — Треба да се олāдì. — Дòште кад ìрелāдì. — Да бар òће мāло да ìрелāдì. — Кад мāло ìреçēдì, мōже кòсити. — Нē зна да га мāзì. — Да сīашāвā српство. — Вòтњак трēба сáдити де мōж д-ìдē трактор: и да ìрскāш и да фрeзìраш.

4) у појединим облицима трпног придева: Бìо забēљен сòк. — Нìје бíло замрāчено. — Вòда тeк умлāчена. — Тāмо де сам јā рòђена и одгāјена ìма дòста виногрáдā. — Живāк — то ожìвљена вòћка. — Зашìтìшен мìш у рўднику. — Ùкрали му тeшко зарāђене пāре.

⁹ Изузети од тих правила сасвим су ретки и тичу се једино последнијег акцента у лексеми *парадāж, парадāжа* или у покојој сложеници (*ìољойрìвредe, ìољойрìвредник, гологўзија*).

Осим наведених, у нашој грађи нашли су се и следећи примери: Тãмо девојка ÿмã своје другарице. — Довели девојку. — А девојка је с десне стране. — Па де нẽма кола [иде се] ÿешице. — Јã сам био мãли.¹⁰

Природу тонске линије неоакута представљамо на следећој слици:¹¹

Сл. 1: Тонска линија у речи *девојка*

Тонска линија која се пред нама налази показује да се она оштро разликује од оних које су карактеристичне за дуги силазни и дуги узлазни акцент у стандардном српском језику. Ти се акценти, наиме, одликују благом узлазношћу од почетка до врхунца „акцентованог“ слога, при чему је пад тонске линије код „силазног“ врло изразит и почиње од самог врхунца слога до краја следећег, а код „узлазног“ тај је пад сасвим незнатан и углавном се на истој висини протеже и на следећи. Упоредан са таквим тонским линијама, акут се карактерише „изломљеном“ тонском линијом која у преакцентском слогу може бити или незнатно силазна или скоро равна, а у „акцентованом“ или скоро равна или нешто изразитије силазна. Најоштрији контраст међу овим акцентима показује се, међутим, у висини крајњег слога — који је изразито виши од „акцентованог“ (165–160Hz).

Све наведене појединости показују да се у широком појасу између Западне Мораве и Качера срећу неспорни трагови чувања неоакута, при чему би у говору Груже, рецимо, такви могли бити следећи примери: *врãни̇м* (: врãнити), *мãси̇и̇ се* (: мãстити се), *рẽси̇м* (: рẽсити) или облици Гмн *добий̇ãкã*, *анђелãкã*;¹² у Горо-

¹⁰ Занимљив је Ивићев навод да је „дужењем у типу *оїãнци*, *девојка*, *покојни*... увек настајао $\hat{}$, а не \sim . У томе се наш говор слаже са југоисточним чакавским говорима и са славонском Посавином (осим неких пунктова на њеном крајњем западу).“ Наши примери противрече томе Ивићевом ставу.

¹¹ Драгољуб Петровић — Снежана Гудурић, *Неоакут̇и̇ на северном подножју Рудника*. — Зборник Института за српски језик САНУ, I : Посвећено др Драгу Ћупићу поводом 75-годишњице живота, Београд, 2008, 419–428.

¹² Игрутин Стевовић, *Шумадијски говор у Гружи с особити̇им освр̇тлом на акцент̇е*. — Српски дијалектолошки зборник, Београд, 1969, XVIII, 588, 622.

акценат регуларно пренесен на претходну краткоћу као силазан, дакле: *вод̄а* > *в̄ода* // *вода* > *во̄да*.

Кановачки акценат обичан је и у Качеру, али је он, како се засад може утврдити, доследнији само у Козељу: *Козељ*, ис *Козеља*. — То ти је поћи *Качеру*. — Сад је стига из *Трудеља*; *жэна*, *роса*, *нога*, *вода*, *магла*, *даска*; *она*, *њега*, *моји*, *швоји*; *село*, *стиакло*; *дошла*, *прошли*, *рекли*, *довела*, *ошккло*, *могли*; *коња*, *грба*; *високо*, *шарено*, *црвена*, *баровиш*, *виловиш*; *слобода*, *лейоша*. — Озидају се на округлину ‘кружно’.

У нашим записима, међутим, нашло се мноштво сличних примера и из других села,¹⁹ али је у њима појава најчешће факултативна или везана за појединачне лексеме или групе облика:

Зов̄е се *обор* (Б).²⁰ — *Има* једнако *иосла*. — За *час* *иосла* го̄тов ручак. — То је *прави челик*; *иосек*, *шемељ*, *чабар*; *кукуруз*, на *врџу* (Ш);

у *сџу* (Т);

Јавила ми *сесџра* да је умрела једна жена у *Калањевцима*. — *Оне су сесџре*. — *Иде* поред *Борове* куће па силази до̄л *чэми*. — *Чэсму* те̄о мени и *Десанци*;

Од *Лајкџвца* *дошли* други аутобуси. — *Она је дошла* вџчи, а баба умрла јутри. — *Памтим* ја кад је баба *Милосава* *дошла*. — *Стџку* једва *извели* ӣ[з] штале. — *Нећу* ја *долэко*. — То је *високо* гџр поћи *Руднику*. — *Ишло се босо*. — Млџго ти *широка* та аљина. — *Он је био добар* и *иажљив*. — Ако бџде погоршало, да га упџте за *Беџград*.²¹

1.1.1. Послеакценатски квантитет

Судбина послеакценатских дужина одређена је двома битним појединостама: квалитетом акцента који им претходи и њиховим положајем у речи.

Када је реч о првој појединости, треба рећи да се дужина доследно среће једино непосредно иза узлазних акцената, и у отвореном и у затвореном слогу: *вод̄е*, *жэне*, *рук̄е*, *шрав̄е*, прџдали смо дво̄е *шелића*, тај трифџкал бџљји је о[д] други *жџиш̄а*; *завџже*, *идиравџи*, *иовџзџ*, *наиџсџ*; *вод̄џм*, *иџрџим*; *шрав̄џџм* и сл. Само спорадично неакцентована дужина може се срести и иза неакцентоване

¹⁹ Кановачки акценат доследан је на највећем делу територије коју је истраживао Реметић (н. д., 42) и због тога би било занимљиво утврдити његову изофону у зони Колубаре и даље према југозападу, што ми овога пута нисмо могли учинити. Важност тих истраживања намеће се већ и због тога што се изразити трагови кановачког преношења налазе и у говору Драгачева (уп. Ђукановић, н. д., 91–93), а у области коју овде истражујемо, по свему судећи, они се налазе само по њеној северној периферији будући да их у рудничком крају не бележимо.

²⁰ Следећим скраћеницама обележавамо места из којих доносимо грађу: Б — Белановица, Бљ — Бољковци, Бр — Бранчић, Дњ — Дрењина, З — Заграђе, И — Ивановци, Ј — Јарменовци, К — Калањевци, Кз — Козељ, Лп — Липље, М — Моравци, П — Пољанице, Р — Рудник, Т — Трудељ, У — Угриновици, Ш — Шуци, Шл — Шилопај. Одсуство такве ознаке иза главнине примера који се овде наводе значиће да су они забележени у Драгољу или Живковцима (тј. у Живковачкој Реци), али и са Рудника, посебно код оних речи које су остале без потпуније лексикографске обраде.

²¹ Придеви *висок*, *широк* често се срећу у Нјд и са акценатским ликом *висџк*, *шиџрк*: *Висџк* му дџчак два метра. Такав акценат такође је несумњив траг „косовско-ресавског супстрата“ у овим говорима; уп. *висџка* бачвара.

краткоће: *Милена, дошрчи, ирескочи*, више ми *не иребѣ; иреложимо, сачекѣише* га, али се и у тој позицији она најчешће скраћује: испод *лоѣише*, без *моѣише*, *иревари, ирескочим, заиграмо се, иомеримо се, иреоремо* и сл.

Иза силазних акцената дужине имају неједнак статус: иза дугог оне се радикално уклањају (*радим, иражимо, радник*), а иза кратког чешће се уклањају, по свему судећи, једино из крајњег отвореног слога (*ирѣба, вѣиѣ*, али и: *доно*). У крајњем затвореном слогу дужина се доследније чува у основи речи (*ирсиен, будѣк, гдлуб*), али се у наставакким морфемама најчешће губи: *видим, орем, под кором*). У унутрашњости речи (као и у енклизи) неакцентоване дужине, по правилу, чвршће се чувају (*гдлуба, ирсиѣна*, али: *куймо / куйимо, ирѣба ти / ирѣба ти, виде му се / виде му се, рѣко ми, бољи је / бољи ми* је старији; то је *ишљано* у Загреб / *ишље се* у Београд).²²

Иза акцената може се срести само једна дужина: *добровољаца, Словѣнца, Црногораца, завѣжемо*, кад *озидѣише, освѣишимо* водицу, *урѣдимо*, све било *увѣзано*. — Сви снопови *иовѣзани* оним ужетима.

Редовно је дужење вокала пред сонантом у примерима типа: из *Лѣјкѣвца, Калѣѣвци, Иванѣвци; Борѣв, Брѣкѣв, Пеѣирѣв; организѣм, комуниѣм; рѣзбој*,²³ *навој, вандамѣни, рѣчак гѣшѣв*.

Дуг је вокал у придевским суфиксима *-ав* и *-аси*: *жмирѣв, муѣѣво, ишѣѣв, иѣрѣв, иѣрѣво*, то је *клиѣѣво, црвенѣси, зеленѣси* и сл., али се и те дужине најчешће понашају у складу са назначеним правилима: у средини речи оне ће се чувати чвршће него на њеном крају. Само у траговима чува се и дужина у наставку ДИЛМн им. ж. рода: *крѣѣма, шљѣѣма, крѣшѣма*.²⁴

1.1.2. Померање акценѣа на ироклиѣику

Та је појава у качерском говору заступљена у знатном степену и то када су у питању и старо и ново преношење.

Погледајмо најпре примере за старо преношење:

Уватиле се *идѣ рѣке* она моја и Љубинкача. — Она *идѣ са мнѣм одѣздѣ идѣ рѣку*. — Има д-узме рад *у рѣке*. — Овај Иван *идѣ у војску*. — Милан мора *у војску*, а Дѣсѣнка на апѣраѣију. — Бапне *ѣзгѣ камѣчак у главу*. — То је већ *ирѣ[ѣ]-зору*. — Зѣва *у воду* ко вилѣвѣѣк. — Ставиш *у воду*. — Укопѣ се *у земљу*. — Ставили *у земљу*. — Из ѣвѣ пуњѣстре сѣмо *у земљу*. — Укопѣ се мѣтар и по *у земљу*. — Паѣде

²² Изузеци од назначених правила факултативни су и изгледа да се дужине најчешће срећу на крају говорног такта и у ситуацијама које су донекле обележене емфатично: *Рѣко сам да ће ми мѣрати донѣти и он је доно; Шта сам ти рѣко?* У дружѣјим ситуацијама, иначе, обично је и: *будѣк, гдлуб, камен* и сл. Неки чврсти односи међу тим појавама тешко се могу успоставити, пре свега зато што је скраћивање дужина о којима је реч изразито одмакло и код најстаријих носилаца качерскога говора.

²³ Једино смо на Руднику редовније бележили *рѣзбој, навој, завој*, али за ту појединост немамо објашњење будући да је у другим типовима примера дужина о којој говоримо сасвим обична (уп. *шѣшѣв*)

²⁴ Сасвим ретко бележили смо и дужину у инф. и рд. придеву ср. рода глагола *грѣнуѣи, буѣнуѣи, иѣнуѣи, иѣнуѣо је, смрѣнуѣо се* и то једино на Руднику.

му *на ногу*. — Ја *не видим на даљину*. — То *иде у дубину*, али и: *Стави се то на средину*.

Месо *одма да се реди за лада*. — Дао му *на дар*. — Што је *од Бога* — *слађе од меда*. — *Иду у иде* 'походе'. — *Дошло њи четворо-петоро у иооде*. — *Иду у иде*; *на ђавола*; *у иодрум*; *набили на нос*; *туња кроз нос*;

Кренула *уз брдо*. — *Не може низ брдо*. — *Био сам у брду гор*. — *Погледни у небо*. — *Ударило га у очи*. — *На иролеће ћемо видети*.

Рачуна да *иред јесен гор озйда на камсну све*. — *Ете њега иред нон*. — *Ћзела је тетка мешито ћери*. — *Дете ўзо мешите сина*. — *Дете мешите сина дово*;

Човѣку *жена треба у ситарост*. — *Да видиш како је у ситарост*;

Долази *у гости* код менѣ. — *Он дође код нас у гости*. — *У гости био у Шаторњи*. — *Пошли у гости*;

Видели *једно ђ-другог*. — *Седали једно до-другог*. — *Водили рачуна једни ђ другим*. — *Идемо једна за другом*. — *Родила два детета једно за другим*;

Ако *изађе како не ваља*. — *Ја не видим на даљину*.

Честа су таква преношења и са облика личних заменица: *Иза мене стоји*. — *А један чича продаје разну робу, ту иза мене*, из *Крћевца*. — *Ја те не видим да си дошо иза мене*. — *Ја око ње* [почео облетати, удварати се]. Та су преношења мање јасна утолико пре што се паралелно са заменичким ликовима *мене, шебе, себе* срећу и они типа *менѣ, шебѣ, себѣ*: *Менѣ су боље волели*. — *Имам једно ѓнуче своѣ ко[д] шебѣ*. Тако је и: *Рекли да раде њелу*.

Ново преношење има сличан домашај и најчешће се везује за устаљене предлошке конструкције и неке негиране глаголске облике:

Нећеју до *ид обалу*. — *Пењи се на јабуку*. — *Има и у Гарашима*. — *Пошли у пѣоди у Гараше*. — *Идем у свайове*. — *У Селишћу има два ѣктара ливаде*. — *Иду један другим на славу*. — *И данас дањи дође ђ слави*. — *Нама није нико гори ђ[д] шћейе* него што смо ми. — *Стоје у куњи па ме смећају*;

В[д] шѣга смо живили;

Нисам *ни знао*. — *Није ни знала* (Б). — *Да сам знао* — *не би му ни ирѣдо*. — *Нико боље не иошћује родитеља ни у болѣсти*. — *Није мѣни ни иребала кафа*, — *Не можеш да будеш миран од њега*. — *И јѣпе ће туње да биде Шумадија*.

Доно *вѣчи по кила* ракије;

Ћдала се прѣ *дѣ године*. — *Ти сад прѣстани, немѣј да радиш дѣ године*, ти си *готов*! — *Имам ја гѣр преко два ектара зѣмљѣ*. — *Има Ѣн већ тридес дѣ-ири* (Т). — *Није много ўзо* — *ириесје динѣра*. — *Дошло њи седѣм-осѣм*. — *Било нас тамо седѣм-осѣм* (Б).

У свим акценатским померањима која помњемо тешко је, међутим, утврдити неку изразитију меру доследности будући да се врло често среће и непомерен акценат: *Дође на ред*. — *Стави се на грѣду и иод рѣг*. — *Ћђе у кућу*. — *Ударно га у ирса*. — *Пошла у шћѣлу* и сл.

1.2. Вокализам

Вокалски систем качерскога говора има све битне одлике карактеристичне за шумадијски појас шумадијско-војвођанских говора, што значи да има пет вокала чија се боја ни у чему не разликује од оне која се сматра просечном у вокализму стандарднога српског језика.

Помињемо у вези с тим само две занимљивије особености.

Једна се тиче благог повлачења изговора [ā] уназад: *ја̄, мл̄ад, у гр̄аду, два̄ да̄на*, тр̄иез *дин̄ар̄а* и сл.,²⁵ при чему треба рећи да се она сада чува само у траговима, а да ли је раније била изразитија — може се само претпостављати.

Вокално [р] среће се у позицијама обичним и у српском књижевном језику, а овде истичем само једну дистрибуциону занимљивост, ону која се тиче његове појаве испред вокала: по *вр̄у, на вр̄у*, окр̄уни *вр̄ове, овр̄ошак, кр̄аји* — *кр̄ам, уватӣ је др̄ајӣ*. — Обучем се, *наркел̄ам*, па за *овцама*.

Качерски говор чува изразите трагове (и)јекавизма:

Прош̄о је *вудије*. — Она је *вудије* прошла (К). — Није то *вудије* било. — Не зна се *кудије* идеш (Б). — *Кудије* си иш̄о, преко Љига? — Вр̄љам ја̄ *онудије*. — Она *онудије* прошла. — *Тудије* најије;

Било то нешто *ирије* (Т). — Што се ниси јавио *ирије*? — То је *ирије* задруге, лево. — Ја сам разговар̄о *ирије* са једним стрицом. — Нада *ирије* мџла на мџилицу, а ја̄ брже помџем. — Ми сад̄ ка[же]мо *малоирије*;

Никућ ја̄ из моје кѳне не идем. — Шта *гѳ* ко каже — он све разум̄е. — Де сам *гѳ* иш̄о и разговар̄о с народом — нико га не воли. — И тамо код њи је ко *гѳ* у Золошким вр̄ту. — Да је отишо *кудгој*, црк̄о би од врућин̄е. — Ако *шидогѳ* дође, ти јави. — Шта *гѳ* види очима — он направи. — *Ошкѳ* им она̄ реч? — Ако *шидогѳ* дође, ти узми. — Деца тѳ пролазе, и за Белановицу и навише, и сврате, кад *гѳ* идѳ — они свраћају;

Наши стар̄и говор̄или *ђе̄ њеш, није̄*. — Мој *ђед* вр̄о на кѳнима. — Мој *ђед, ђедо* звали (не деда ко сад̄) рођен тѳј. — Им̄о је и мој *ђед* коз̄а, ал забранили. Према данас редовном *дѳвѳр*, обично је било *ђѳвѳр* (Кз), хип. *ђеко* 'деда' (З); *Пролѳђе* година — док се окренеш. — Зашто тебе мој отац зов̄е *Бијели Међед*? — *Сјеревина*, то она̄ масноћа у вѳни, кад је неопрана вѳна. — Ја сам спремала за докторе *кисела млека* (Л). — Нешто даље од вратила у снутак се ставе „*ђейци*“ (два дуга танка штапа) помоћу којих се основа равномерније навија (З: 49),²⁶ а често се може чути и: Сад̄ лѳди *оболѳвају* млади, о-тр̄иез гѳдина, чѳтр̄ѳс. — То се сад̄ *разболѳва* и младо и стар̄о. Занимљиви су, међутим, и старији јекавски записи које нам су оставили аутори на које се овде позивамо: Ту је пушку купио мој *ђед* Мата (6: 33); *иједи* („каже се место *сједи* — Шилопај“: 2: 15). — Не би више дрва терао, па да би *вјеру* променио, *ријека, љеса* (2: 13 14 23); Врати та *бијела* говеда (3:132). — *Лијейо* га сачувала мајка / од ујемка и од урезника / од истока лука *бијелога* / и од *бијела* леба полежака (3: 74); *иријеклад* (1: 756, 2: 54), *ијесижек* (1: 764).

²⁵ Ту појаву означавамо 'тачком' испод слова да бисмо истакли чињеницу да се у вези с њом не може говорити о лабијализацији, какву имамо у нским другим говорима (уп. *ја̄^о, мл̄а^ода* и сл.).

²⁶ Треба претпоставити да се та основа у јд. среће у облику *цијейац* (?).

Штò ти је, *дијеше!*? — Штà причаш, *дијеше!*? (Б); *дијеше* (дете) (2: 14).²⁷

Спорилично бележим чак и [је] < љ иза [р] у облицима аориста: Ако је сѹша, *изгòрје свѐ*. — По бр̀дима *изгòрје* кокурѹз.

Занимљиво је и *ијер* < *ѵр*: *шѝалијер*, поред редовнијег *шѝалѝр*. — *Їм̀а шѝалијер* нѐки, скòро сад пòдиго *шѝалѝр*, па т̀амо лòза.

Све поменуте појединости сведоче о томе да је ијекавски нанос на овим просторима раније био много изразитији и о томе данас имамо највише потврда у говору Рудника, при чему наши приложници памте да су њихови „стари говорили“ *ћ̀ера̀ѝи*, *ѝд̀ера̀ѝи*, *ѝшѝера̀ѝи*, *ћ̀ей̀ѝи*, *ћ̀ев̀ер*, *ћ̀ед̀о*, *с̀еме*, *на̀с̀ев̀нѝца*, *ѝо[д]с̀ева̀к*, *ис̀јек*, *с̀јера*, *с̀јера̀в*, *с̀јера̀вина*, *из̀зелѝца*, *из̀зелѝца*, *љ̀еса*; *кудије*, *вудије*, *онудије*; *бѝјела говеда*, *Бѝјели Мѐђед*, *цѝјей̀ац*; *с̀ѝтаријеш̀ѝво* и сл. Ако се каже да се такве особености изразитије срећу од Рудника до Шилопаја, ваља очекивати да ће они према западу бити све изразитији будући да су у Леушићима, међу најстаријим носиоцима говора, они и данас сасвим нормални.

Типични икавизми шумадијско-војвођанског дијалекта обични су и у качерском говору: *Грије* с̀унце, а *грије* ш̀пòрет. — Ка-с̀унце *из̀грије* — к̀асно је. — Пази да се не *ѵрегрије*. — Нѐшто је *ѵгријало*, а овд кат *ѵригрије* — б̀аш *ѵригрије*. — Кућа му Бога *огријала* (клетва — 3: 122). — *Смѝјали* се, овѵ м̀оји се *смѝјѵ*. — Мòрамо да се *на̀смијемо*. — *Он се на̀смије*. — *И ј̀а сам се на̀смиј̀ала*. — *Он се на̀смија*. — Они га дирају за онѵ гòр, а он се *смѝје*. — Тѵ ћу да *с̀ијем* шангарѐпу, а т̀амо *ѝосијана* р̀епа за стòку. — Колико је *ѝосијала* па̀прике. — *Пòсијò* сам више к̀упуса за ѵ кацу. — Тр̀еба *с̀ијати* зòбове;

И дан̀ас да̀њи Калабра ка̀же: „Нѵшта ми нѐ би *вр̀едило* да нѵје б̀ило Дра̀гана“. — Мòгли су који су *ж̀ивили* ѹредно. — Нѵшта нѵсам *ѝож̀ивио*. — Ё, шт̀а сам ј̀а *ѵрег̀живила!* — Отац је *ж̀ивио* седамд̀есет д̀евет. — Ј̀а би *ж̀елила*, док сам ј̀а ж̀ива, да вѝдим т̀ај спòм̀ен и м̀ој и њ̀егòв. — *Ж̀ивили* смо л̀епо, нѵсмо *ѵр̀ѝили* нѵ беш чега. — Ј̀а сам *ѵр̀ѝио* г̀лад, ја би *ѵр̀ѝио* г̀лад ѵ сад. — Нѵсу вѝдили кад је прòшò. — *Мр̀зили* на на̀шу кућу. — *Увр̀ѝила* се р̀ана на плѐшки, нѐ да зар̀аст̀е. — Р̀атко *ѝобес̀нио*, *ѝолуд̀ио* на̀чисто, а уп. и *вр̀ѝи*, *ѵр̀оврѝи*, поред: Ка̀ко нѵсу вѝдли!?

Тако је и: У *видрици* се нòсила вòда на об̀раници. — На̀шли г̀н̀из̀дари с̀ ја̀јима, али и: у *г̀н̀ез̀деѝу*.

Изоловано је: М̀ени је *òвди* л̀епше.

Испред палаталних гласова *љ* и *ј* појављује се *и* у примерима: Т̀амо је пòстављена *бѝљега*. — Он свѐ ѵ к̀нигу *бѝљежи*: ка[д] ти да, он те *забѝљежи* — кад му вра̀тиш, он те *одбѝљежи*. — Они дòђоше, нѐшто *бѝјадòше*, ка̀жу да ће да б̀иде бра̀на. — Једно вр̀еме *бѝјаше*: ни ѵ ц̀ркву се нѵје см̀ело. — *Бѝјаше* ср̀еда.

²⁷ Овај облик има практично функцију узвика за изражавање изненађења или љутње, а никако правог вокатива, на шта упућују и такве појединости као што је могућност да се тако обрати и дете старијем човеку (нпр. унуче деди или баби). Сличне су донекле томе прилике и у говорима Баната (уп. Павле Ивић — Жарко Бошњаковић — Гòрдана Драгнѵ, *Банайски говори шумадијско-војвођанског дијалекта*, I, СДЗБ, 1994, XL, 243).

Обичан је једино предлог *ѵреко* (*ѵрекò* куће, *ѵреко* Бѵкуље), а тако и префикс *ѵре-*: Једва смо *ѵрегáзили Рéку*. — *Ќвце ѵрескòчили* у кокѵруз: *Прелéшила* ми сéна. — Нíсмо мòгли *ѵренéйти* све. — Тéо да ме *ѵрèвари* (К). Према таквим облицима, међутим, често се уравнива и префикс *ѵри-*: Ја мáло да *ѵрè-ѵазим* кад нáйђу крáве. — Мòрала га је *ѵредрèжáйти* да нè падне (Б). — *Премéшила* је ка[д] су прòшли. — А мòрала сам *ѵрелòжѵйти* и ѵ цркви (Кл).

Уп. и: *Идè* за *нámèрнице*. — Сáд нáјскупље *нámèрнице*, а често се може чути и: *Мeòница*, била у *Мeòници*.²⁸

Иначе је редовно *де* 'где': Нèмòјте га слáти тáмо *де* сте га слáли. — Нáшли га *де* су га òставили (Т). — *Коједè* пáло [кише] лѵцки.

Обичне су вокалске елизиге какве бележимо у примерима: *Ќна* ће да *с-òсѵши*. — Нíје мòго да *с-òслòбоди*. — Мòраш *ò-òзидáш*. — Трèба *ò-òвршèм* òнò што ј òстало збо[г] кíше. — Сáмо јòш *ò-òкрече*. — Бòлесан лèжѵ ѵ соби, а мòж *ò-òдè* у Вáљево. — Мѵ нáшу дèцу нè мож *ò-òзвѵчемо*. — Мòра *ò-òзрáди*. — Нè мож *ò-òзáђе* ѵс куће. — Тéо да *ò-òнèсèм* у мишáну. — Нíко *ò-òзме* бѵдак. Уп. и: *Зустáве* га у бòлници: кòст му клѵчнá пѵкла.

Вокалске контракције у качерском говору, као и у другим нашим говорима, најчешће су на крају речи и њима су захваћене све вокалске групе ако се почетни њихов члан не налази под акцентом:

— *ao* > -*o*: *òдчеко*, *òдобрáвò*, *ѵòслушò*; *ѵрòдо*, али: *сѵáò*, *знáò*, *ѵáò*. — Нè би *дáò* вòду. — Тò ми òстало на *жáò*.

— *eo* > -*o*: Добро сам *вѵдо*. — Јá *ѵòдно* зáктев; *вѵдо*, *ѵзо*, *ѵòйò* се на шљиву. — Срèтен је *òвò* зéта из Козèља. — И тáј је трáктор, док се Дрáгослав нíје *разòлò*, бíо кòд нáс стáлно, али: *дèò*, *сèò*, *ѵèò* се. — Ѐван нíје *ѵèò* да ме пòслуша. — Јá сам *шèò* и, èтè-ти, штá сам дòчеко. Нејасно је: Ја сам *мѵшѵеò* ò вама.

— *yo* > -*o*: *òкрèнò*, *ѵрекино*, *ѵòшòнò*; *чѵò*. — Кад је ѵишо и дèда *издàнò*, вò прèстò да рíче.

У унутрашњости речи контракције су знатно ређе: — То бíо пòла нáш а пòла њин трáктор, *зáдно* смо кѵпили. Кáко му пáде *нáм!*?, а обично је и *нáòѵако*.

1.3. Консонантизам

Консонантски систем качерскога говора карактерише се, у начелу, двема структурално битним појединоштим: одсуством фонеме [x] и и знатно редуцираном појавом [ф].

Фонема [x] најчешће се губи, и то из свих позиција у речи: *áјдѵк*, *òђу*; *ѵèли* смо; *лáдно*, *ладòвино*; *рáна*; *залáдило*, *нарáниѵи*; *мèуна*; на *врѵ* (Ш), на *врѵ*. — Јá сам инвáлид у *шрбу* (Б). — *Вѵдо* ја штá ће бѵти. Место /x/ обично је /v/ у речи *сѵрèва*, паралелно је *снáја* и *снá*, али само *мáђа* 'мађеха'.

Често се м. [x] појављује [к] у примерима као што су: *Ѐсус Крѵсѵòс*. — А òнá бáба мѵчнá била бòлесна и нáмучила се кано *Крѵсѵòс*. — Нíсам нáправио

²⁸ Овакви односи у рефлексацији тога старог гласа могу указати на то да су се, вероватно — све донедавна, у Качеру чували трагови његове фонолошке аутономности. О томе посредно може сведочити и навод да се „у Ивановцима, каже *дичак* и *дѵтѵе*“ (2: 13).

zákīšev на време. — Ја пòдно *zákīšev* да изађу гйометри. — Штà ћу ја кад је он тàкò *закīšéвò*. — Тèò да имà *зàлику*. — Имà тàмо свà òвà бèла *йèкника*. — Бйò *йлèк* неки гòр. — Друкчији *вàздук*, друкчија вòда. — Дрђи пот *йàзуком*. Редовно је [к] м. [х] и у личним именима *Микàило*, *Тйкомир*. На крају речи среће се [к] и у основи *сирòмàк*, тако и *сиромàка*, мада ваља рећи да се она често уклапа и у придевску деklinацију: Дè ћеш от *сирòмòг* узéти. — Помòзи *сирòму* — нèш се пòкајати (К). — Они били *сирòми*.

У рудничком крају бележимо и [к] м. [х] у 1. л. јд аор: *йрèбòравик* и не *зайвòрик* кàпију, ја му јèдва *доскòчик*, *рèкок* му, као и [г] м. [х] у облицима заменичко-придевске деklinације: ко је бйò од *њèговиг*, *ониг* нòжница, глèдò сам *иг* ис прикрајка, дòчекала *иг* у Миланòвцу; необично је и: чòо сам од *свијуг* који су тàмо били.

Место [х] обично се појављује [ј]: Млòго је *òрàја* имò. — Кà-ћеш *òраје* да бèрèш? Тако је и *йокрjàши* ‘поломити’: Дòбар је он кòсàч кад и кòсиште мòж да *йòкрjà*!

Место [ф] обично је [в]: Рèкò ми да му кùпим *влàшу* пйва (Б). — Начекèри нòде *влàшу*. — Бйле онè *вèреце*. — Не *вèрма* нйког. — Нàпале га неке *вунгаре*. — Йскопаш нàјпре *вандамèни*.

Исти је случај и са групом *хв* у основама *хвай-* и *хвал-*: Вйдо ја да *њèга вàша* рàкија. — *Вàла* на помòћи.

Треба, ипак, рећи да се [ф] у најновије време све изразитије шири: *кàфа*, *фàбрика*, *фйно* и сл.

Спорадично група *мл > мн*: *мнàда*, *мнàдица*, *мнàдòлика*, али и *ми > мл*: *млòго* је шарèна, *млòго* је тò. — Нйје *млòго* млàђа од Бошкића. Тако је и *жрм-њеви*, а према њима и *жрмань*. Поред *Дàмјан* бележимо и *Дàмњан*.

Група *гн > гњ*: *гњèздо*, *у гњèздейшу*, а *жл > жљ*: Нà крају *йрòжљèбим*.

Групе *сц*, *шч* најчешће се упрошћавају губљењем струјног консонанта: *йрàци*, *йрàцима*, *йрàцију*. — *Ймò двòе-йрòе йрàцију*. — *Рацèйьене* му панталòне. — *Рацèйе* дрво па ону половйну закивају. — Ка-се сйр *йцèди*, *сèчè* се на крйшке. — Бйла тàмо она *кручица*. — Трајим неку *дàчицу*. — Имà *дàчицу* и нà њòй избўши рўнице. — Сèò на онàј *брèчић*. — Он пèко рàкију од онй *кòчица* о-шлйва. — Мèте двòе телàди, мèте *йрàчиће*, *двйче*, òвце. Обично је, међутим, и: *баксўшчина*, *башчовàни*, *башчованлук*. — *Иичèйврйй* се зрòно. — Већ се *извèшчало* и òгри-њавило. Уп. и *мирацйнка* ‘миражцика’.

Група *йч* упрошћава се губљењем прекидног дентала: Понèси ми òнў *мòчицу*, док *згл > жл*: *жлàвак*.

Редовна је алтернација по другој палатализацији у облицима именица II деklinације које се у основи завршавају консонантом *к*: Òдем ја *лèкàрци*. — Òднела *айòшèкàрци*. — Òна ўзме мòг дèду ў кућу, тој млàђòј *ћèрци*. — Свè òставила *кћèрци*, а исту појаву срећемо и у ДЛ личних имена: — Бйли о Свèтйм *Луци* свй òвде. — Рèко *Десàнци* да однèсè *Милўнци*. — *Говàнци* се нешто бйло слòшило. — Пòшла да нешто кà[же]м *Рàдòјци* Гўтиној (Б). — Йшла је тàмо ко-Дрйнè некој *Бòсàнци*.

У облицима присвојних придева изведених од таквих имена такође је доследна алтернација по првој палатализацији: То ми је *ћерчино* ључе. — Био ми тамо праунук, от-*ћерчине* ћеркѣ син. — Ту кућа *ајошкѣрчина*. — Са̄д про̄шле *дѣкшорчине* ћѣри, шѣтају.

Редовна је та особина и у одговарајућим облицима личних имена: Овај *Лѣнчин* зѣт мло̄го пио и изгѣрела му јѣтра. — Био са̄ нама и Зѣран *Лѣнчин*. — Пѣшла с *Јѣвѣнчиним* рѣдитељима. — *Јѣвѣнчина* ма̄јка са̄д са̄ма. — Био на *Дѣсѣнчиним* грѣбу. — О̄нај ма̄ли — то *Рѣдѣјчин* ључ. — Ўмро Милош *Брѣнчин*.

Укинута је алтернација *к~ч* у 3. л. мн. през. и редовно је: О̄ни ѣду да *сѣчу* бѣднѣк. — *Исѣчу* ѣни зѣвоје. — О̄ни би да и *ѣривѣчу*, да љу у моју кућу и да мѣнѣ са̄горѣ. — Ба̄це кѣнопац и ѣн га вѣже и ѣни га гѣр *извѣчу*. — Нек *исѣчу* док ја̄ дѣ[*ђе*]м.

Само у траговима сачувана је алтернација *к~ц*, *з~з* у Ајд у примерима типа *ја̄шаце* (Ўмо̄ свѣје *ја̄шаце* и нѣко га ѣздо), *крѣзе* (Мѣти се у ѣнѣ *крѣзе*), али је редовно *ѣраце*.

Веома често редукују се гласовни низови у следећим примерима: — Дѣшѣ из *Арѣн[ђе]ловца*. — Нѣ могу да *ѣрѣ[ђе]м* порѣт куће. — Тре̄ба л да *дѣ[ђе]м* да по̄правим? — Кад ја̄ *дѣ[ђе]м* с по̄сла, ја̄ мо̄рам да скѣвам, да по̄чистим, да дѣперем. — Кад ја̄ *дѣ[ђе]м* у Бѣлановицу. — Нѣсам тѣо да *дѣ[ђе]м* (Б). — Нѣкако нѣ могу да *дѣ[ђе]м*. — Кат *ѣѣ[ђе]м* од Врбѣ, тре̄ба са̄т [да до̄ђем до̄вде]. — Нѣ могу да *ѣрѣ[ђе]м* порѣт куће. — Нѣ може вѣда да му *дѣ[ђе]* са̄ма. — Ја̄ *ка[же]м* 'нѣмо̄', а ѣна ѣне. — Кад ја̄ *дѣ[ђе]м* у Бѣлановицу, ја̄ *ка[же]м* нѣму. — Ја̄ *ка[же]м* нѣму, ал *нѣ[ђе]* да слѣша. — *Нѣ[ђе]* да кѣже. — *Нѣ[ђе]* да прѣроди.

2. Облици

2.1. Именице

Распоред живокористичних образовања м. рода у качерском говору овом приликом не може се прецизно одредити, пре свега зато што се интензивно мешају деклинациони обрасци типа *Жѣко* — *Жѣка* и *Жѣка* — *Жѣкѣ*, али изгледа да је, макар у делу Горњег Качера, обичнији образац м. рода: — *Бѣро* је са̄д нѣде ко-Шѣпца. — Био та̄мо и *Грѣбо*. — *Жѣко* сад ѣдма̄ра. — *Рѣко* те зѣвѣ. — Ја̄ тре̄ба да тѣжим *Дрѣга*. — Пѣтај *Дрѣга*. — Ту је ко[д] *Дрѣга*. — Причала за̄ тѣг *Ма̄кса* да ѣне да за̄пале кућу. — ѣдно *Дрѣгу* да ми исѣче. — Идѣм да *ка[же]м Бѣру*. Од тих имена присвојни придеви изводе се формантом *-ѣ-*: — Ўмро и *Бѣрѣв* брѣт, ѣнај у Дорѣсави. — Бѣли мо̄ј ѣтац и *Дрѣгѣв* ѣтац на Колѣбари. — Срѣо га код *Грѣбѣве* куће. — Оплавила вѣда ону *Жѣкову* лѣчицу. Редован је, међутим, деклинациони образац имена *Мѣле*, *-а -у*, *Рѣде*, *-а -у* и сл.: — Јесте ли бѣли код *Мѣла*? — Сѣдали смо код *Рѣда*. — ѣтишла је за *Бѣлом*, а по истом моделу изводе се и присвојни придеви: *Мѣлова* кућа, *Рѣдова* кѣла, ѣвѣли *Бѣлову* дѣцу.²⁹

²⁹ Каснија ономастичка истраживања само су делимично разјаснила неке недоумице о географском распореду изоморфа о коме говоримо и показала да „образец *Јѣво -а / Јѣвов* допире до леве обале Живковачке реке и изнад леве обале Качера окрѣе према Љигу и, према нашим садашњим увидима, томе типу припадају Босута, Драгољ, Трудељ и Козель, *Јѣво -е / Јѣвов* редовно

Вокатив личних женских имена на *-ица* једнак је номинативу: — Чѐкај, Љубица, и мѐнѐ. — Имаш ли, Љубица, јаја да продаш? — Знаш, Ситаница, лепа ти крџа. — Драгица, дѐ су ти овце? — Ајде, Милица, д-ндѐмо. Друге именице на *-ица*, иначе, имају наставак *-о*: *кѹкавицо, несрејницо*.

Вокатив именица на палатални консонант има редовно наставак *-е*: *Драгиће, Миличи* (према *Драгић, Милич*).

У Ијд I деklinације тих именица обичан је наставак *-ом*: — З-Драгићом дошѐ. — Дошѐ з-брајанићом Марковим (Ш). — Она је с његовим сѐстирићом — Ударају чаканџом о баквицу. — Ја сам разговарѐ прије са једним стирџом. — Пошѐ с ковачом. — Са воћом је слабо. — Наџет је сà здрављом. — Мѐне, с ойрошијѐном, тѹ заболело. — Оплете ѹрућом. — Муџа је са заливањом, с ирсканњом.

Тако је и у Исг III деklinације: Нѐсио пѐрцију с мѐшићом. — Ојађен је с ѡмѐћом 'непамстан', пот крџом.

Именица *кћи* у Нјд редовно има облик *ћер*: Тѐмо је ѹдѐта и Драгићева *ћер*. — Дошла му *ћер*.

Именице ср. рода обично имају проширење *-еи-*: *врејѐно — врејѐнеиѐа, исѹд врејѐнеиѐа; кѹло — кѹлеиѐа, у гњездеиѹ; звѐчѐ сѹаклѐиѐа*. — *Вѹда ѹрѐлѐће ѹреко кѹлеиѐа*. — *Кѹпаш ѹекнѐиѐа* (Кз). — *Ўзму дрвени ѹнџѐиѐа* 'клинови за цепање камена'. — *Прѐве уџѐиѐа* да се вѐзѹва [пшеница]. — Зафаљујући овим *мѹдеиѹ* (мобилни телефон), ја сѹноћ дошѐ кѹћи (покварила се кола па могао да позове мајстора), *зрѹно — зрѹнеиѐа*

Плуралски формант *-ов-*: Сѐњѐм неке сѐнове. — Кѹрпа е гѹр ко-зечѐвѐ. — Дѹно трѐвѐ зечѐвѐма. — Нѐки мачкѹви дођу и ѹдѐве двѹе. — Свѐ му слике по зидѹвѐма. — Ашлук за сѹвину вѐзан цугѹвѐма (Ш).

Увек је: *голубѹвѐ, гавранѹвѐ*. — Мѐторн гѐмѐљеви ѹстали у сѐлу (Т). — Остало само нѐколко *гемѐљѐвѐ* (Т), а отуда почесто и: нѐма *динѐрѐвѐ*, ако имате у *динѐрѐвѐма* (мада је чешће: *динѐрѐ*).

Ретке су потврде одсуства тога форманта: Бѐло дваѐстину *ѹлѐсѹиѐ*. — *Ўмѐ* још пѐт *ѹлѐсѹиѐ* да дѹтера. — Бѐће пѐ-шеж *ѹѐкѐ*. — Купио десѐтину *ѹѐкѐ* цѐмѐнта

Наставак *-ију* обичан је код следећих именица:

Ўмѐм стѹ кокѹшију;

Чѐкали тѐмо нѐколико *ноћѹју*. — *Ноћѹју* се највише плашим (5: 108). — Већ неколико *ноћѹју* не заспива (6: 5);

Свѐ поврѐнели око *ѹчију*. — Поврѐнели око *очију* од умора (6: 174). — Штѐ ти то око *ѹсију*.

је у Живковцима (уз десну страну Живковачке реке), Калањевцима (са Белановицом), Шуцима, Пољаницама, Бранчићу, Гукошу и Дићу, а даљу границу између појава о којима говоримо нисмо могли прецизније утврдити. С друге стране, хип. *Рѐде -а / Рѐѹов* (тако и *Бѐне, Дѹле, Ђѹле, Миље, Цѐне*), карактеристичан је за качерску област у целини“ [10: 23]. Провера грађе коју смо добили од својих приложника с Рудника, међутим, показала је да последња појединост коју смо овде раније навели није тачна будући да је на Руднику доследно једино *Рѐде — Рѐѹа / Рѐѹѹв, Миље — Миља / Миљѹв, Јѹле — Јѹла / Јѹлѹв, Дѹле — Дѹла / Дѹлѹв* а, према наводима Момчила Пауновића, тако је и у селима „према таковском крају“.

Мор̄о да заштит̄и с̄ал̄аш од м̄ишију. — Од ов̄е ма̄чке н̄ма више ни м̄ишију. — Им̄а п̄е-шес̄ ӣрацију. — Н̄ма ти зв̄ерију код н̄ас. — Па и живота нема. Сем зв̄ерију (6: 177). Уп. и: Зачуло се лајање ӣсију (11: 11).

Именица *гос̄и* у Апл има наставак *-и*: В̄и им̄ате *гос̄и*. — Он̄ дође код н̄ас ӯ *гос̄и*. — Долази ӯ *гос̄и* код м̄ен̄е.

У ДИЛмн колективних именица доследан је наставак *-ма* м. *-има*: Д̄ош̄о да одн̄ес̄ем *јаг̄ња́дма* во̄д̄е. — Ид̄ем да затворим ов̄це и по̀ложим *јаг̄ња́дма*. — Б̄ио он̄ туне, да̀во̄ нек̄ције *јаг̄ња́дма*. — Св̄им̄а *унуча́дма* к̀пили да̀рове. — Б̄ио ја̄чи з-д̄ец̄ом и *унуча́дма*. — Са̄д спр̄ема *унуча́дма*. — Са̄д бр̄ини о *унуча́дма*. — Ни мо̄ја деца нису јо̄ј била равна њеним *унуча́дма* од сина (5: 107 130). — Са̄д бр̄ини о *унуча́дма* (5: 107). — То ме ко̀штало дв̄е кра̀ве са дв̄о̄јим *ӣшела́дма*. — Та̄ј л̄ук је са ду̀гачким *ӣера́дма*. — Тако и: ко̀пилад — *ко̀пила́дма*, шиљ̄ежа̄д — *шиљ̄ежа́дма*; бу̀рад — *бу̀ра́дма*. — *Паи́ча́дма* н̄ем̄о̄ј вӣше да н̄о̀сиш уоч Божића.

У тим облицима редовно је *-ма* и код именице *љӯди*: — Оне во̀ле да с̄уде *љӯдма*. — С̄ед̄о с̄ *љӯдма*. — Оне о̄ђеју да вла̀дају *љӯдма*. — Ду̀гово *љӯдма* па̀ре, није вра̄о, а уп. и: Св̄им̄а *осм̄ор̄ма* к̀пили да̀рове.

2.2. Заменице

Деклинација личних заменица карактерише се битним особинама шумадијско-војвођанских говора, уз само покоју занимљивију појединост.

Обичан је наставак *-е* м. *-и* у ДЛјд: Ти тр̄еба да ја̀виш *м̄ен̄е*. — Те̄б̄е гл̄еда ко̀шнице, н̄е гл̄еда *м̄ен̄е*. — А он̄ прӣча *м̄ен̄е* да она н̄е зна ништа. — Они вел̄е *м̄ен̄е*: к̀рстӣћемо о дв̄а̄ез д̄ев̄етим. — Ка̄[ж]е он̄ *м̄ен̄е*: ако мо̀гаднеш да ст̄ӣгнеш да ово по̀косиш. — Ӣзгуби ти Бу̀латовӣћ! — *М̄ен̄е* ӣзгуби!? — Гл̄едали како ће *м̄ен̄е* да до̀са̄де. — Ја̄ мӣслим да ће он̄и до̀ћи *се̄бе*. — Ако во̀ће н̄ма у *се̄бе* сл̄ас, ма̄ње те̄ра ра̄кије. Обична је и конструкција: Мӣсли о са̄м *се̄бе*.

Место енкл. облика *јо̄ј* спорадично се може чути и *је*: Н̄еко те̄о да *је* се св̄ѣти. — М̄бра̄м да *је* прӣчам.

Енклитички облик *ни* у Дмн непознат је у качерском говору, али је *ви* сасвим обичан: Ко̄ј̄ *ви* је то с̄ӣн? — Д̄е̄ *ви* је х̄ѐр? — Ре̄кли су *ви* да ће до̀не̄ти. — Фа̀ла *ви* и прӣјатно *ви*, али ва̀ља ре̄ћи да се у гра̄ђи с Рудника нашла и напомена да су облици *ни*, *ви* „застарели“.

Ретко је и енклитичко *се* у предлошком споју: Нӣсам зна̄о *за се*.

2.3. Придеви

Заменичко-придевску деклинацију качерскога говора карактерише редован наставак *-им* у ДЛјд м. и ср. рода: Ре̄к̄о̄ је *мо̄ј̄им* де̄ди. — Мор̄о да да̄м *њ̄еговим* о̄цу. — Да̄до *ј̄ед̄ним* Црног̄орцу дв̄еста ма̀ра̄ка. — Сто̄ ӣља̄да ма̀ра̄ка о̀стало у ба̀нци — и *нӣким* ништа! — Помре̄ћемо по *овим* сне̄гу. — По̀сл̄о по *не̄ким* *њ̄еговим* дру̀гу (Ш). — На *ј̄ед̄ним* де̄лу му̀чњака сто̄ји ка̀м̄ѐн, а на *дру̀гим* ӣспада бра̄шно (Б). — На *оним* *великим* ја̀сену изг̄убио па̀ре. — Д̄е̄ не̄ш са̄д по *о̄вим* ду̀боким сне̄гу!? — Ср̄ѣли се на *го̀рњим* пу̀ту. — До̀лазили ми о *Св̄е̄т̄ӣм* Лу̀ци. — Да̄о *Дра̀гановим* с̄ӣну д-одн̄ес̄е.

Као крупно обележје придевске деklinације појављује се и следећи акценатски модел одређеног вида: Дѡно и *ошѡри* и *ѡуѡи* сѣкѡч. — *Ѣмѡ* онај *рѡвнѡи* кљѡч (Б). — *Ѣдем* да чѡпам траву по кѡпусу ѡнѡм *мѡдѡм*. — *Дѡо* свѣ *мѡдѡм* сѡну. — *Ѣспѣко* педѣсет кѡла *љѡѡѣ* рѡкије. — *Ѣвѣ* гѡдине нѣмам *љѡѡѣ* пѡприке. — *Зѡкл[е]ѡ* ми се на *Свѣѡѡг* Сѡву. — *Нѣ* знам да л је *мѡшкѡ* ил *жѣнскѡ*. — *Ѣшеш* ону *жѣнскѡ* срдѣњу [јарицу]? — *Ѣмѡ* дѡста ѡни *слѡѡки* и ѡни *кѡсѣли* јѡбука. — *Јучѣ* бѡла *Блѡгѡ* Мѡрија (Г). — *Неке* грднѣ пѡре су нѣстале. — *Кад* дѡђу ови *гладнѡи* и сл.

У компарацији придева врло је фреквантан формант са елементом *-ш-*: *Трѣба* да је јѡш *бѣлѡше* (Б). — *Сѡд* ти је *бѣлѡши* вѣш нег прѡшле гѡдине. — *Ѣвѡ* ти је мѡло *црнѡше* од ѡнога. — *Бѡо* *румѣниѡши* о тѣбѣ. — *Вѡдим* да си ми вѣдрији и *румѣниѡши*. — *Бѡла* је мѡло *зелѣниѡши* од ѡнѣ дрѡге. — *Љѡди* пѡстају *злѡниѡши*.

Уп. и: „*Плѡвиш*“ камен је бољи, док је црвенкасти слабији (3: 45).

На сличан начин компарирају се и неки прилози: *Дѡнѡс* је бѡло *ладѡвѡниѡши* нег *јучѣ*.

2.4. Бројеви

За деklinацију основних бројева *два* и *ѡри* имамо само потврде уз заменице ж. рода, и то само у облицима ДИЛ: *Дѡо* јѡ њѡма *двѣма*. — *Дѡшла* ш њѡма *ѡриѡма*. — *Порѡчио* по њѡма *двѣма*. На сличан начин понашају се и збирни бројеви *дѡѡје*, *ѡрѡје*, за које смо бележили најчешће ликове *дѡѡјма*, *ѡрѡјма*: *Рѣко* њѡма *трѡјма*. — *Врѡтио* се ш њѡма *двѡјма*. — *Пѡслали* ми пѡсмо пѡ њѡма *двѡјма*, а ѡни ми дѡли пѡс[ле] трѡ дѡна. — *Ни ѡвѡм* *двѡјма* нѡје лѡко. Тај смо наставак забележили и уз збирни број *ѡсмѡро*: *Ми свѡјѡм* унучѡдма, свѡмѡ *ѡсмѡрма*, кѡпили дѡрове.

Једном смо, осим тога, забележили и: *То* ме кѡштало двѣ крѡве *са двѡјѡм* телѡдма.

Обичне су бројне именице типа *дѣсѣѡшѡну*, *ѡѣѡнаѣсѡшѡну* и сл.: *Пѡсле ѡѣѡнаѣсѡшѡну* гѡдина пѡта мѣне тѣтка. — *Чѣко* *дѡѡѣсѡшѡну* дѡнѡ (Б), а тако и *сѡѡѡшѡк*: *Кѡштало* само *сѡѡѡшѡк* дѡнѡрѡ (Б).

2.5. Глаголи

Систем глаголских облика у говору Качера, у свим битним појединостима, сличан је са приликама у главнини суседних зона, што значи да је из њега ишчезао глаголски прилог прѡшли, док су прилог садашњи и имперфекат сведени на ретке остатке.

Инфинитив има обавезан наставак *-ѡи*: *ѡриѡѡѡи* *рѡдѡѡи*, *ѡѡѡрѡѡѡи*, *ѡѡрѣсѡѡи*, *дѡнѣѡѡи*, *ѡнѣѡѡи*, *ѡринѣѡѡи*, *унѣѡѡи*, *узѣѡѡи*, *заклѣѡѡи*, *ѡроклѣѡѡи*: *Ѣдем* унѡци рѡђѣној и мѡраш нѣшто *ѡнѣѡѡи*. — *Ѣни* ће вас *ѡроклѣѡѡи*. — *Заклѣѡ* се да о-тѣбѣ нѣѣмо *узѣѡѡи* нѡшта. — *Јѡ* сам вѡлѡ, *кѡзѡѡи*, нѡше сѡвѣзнике. — *Мѡи* смо, *кѡзѡѡи*, бѡли кѡмови. — *Ѣн* је, *кѡзѡѡи*, бѡо учѡтељ.

У 3. л. мн. през. глагола *ѡѡѡѡѡи* чест је облик *ѡѡѡѡѡи*: *Нѣ* знам — кѡко *ѡѡѡѡѡи*. — *Ѣѡѡѡѡѡи* да порѡвњају пѡт. — *Кад* *нѣѡѡѡѡѡи* ѡви мѡји, нѣ мѡрам нѡ јѡ. — *Ѣне* *ѡѡѡѡѡи* да влѡдају ѡдма.

2.6. Прилози

Помињемо овде само неколико најизразитијих појединости везаних за репертоар прилога и прилошких израза.

Доследни су временски прилози *јутри*, *вечи*, *дањи*, *ноћи*: И *ов̄а* дође ис Пòљаница *в̄ечи*. — Она дошла *в̄ечи*, а баба умрла *јутри*. — А *в̄ечи* иљаду д̄уш̄е код њега у каф̄ани. — Ова̄ омладина с̄ад *ноћи* скита, а *дањи* сп̄ава. Тако је и: Кад биле *јесени*, усеч̄еш. — Слана уништи *прòлећи* св̄е што пòсадиш.

Прилог *грѣдом* забележио сам у примерима: Вáсо ми причò *грѣдом*. — Їд̄у *грѣдом*.

Место прилога *даље* бележим: Òстаће за *д̄иљије*, а место *досад* обично је *дојако*.

3. Напомене о синтакси

Уз лична мушка имена у посесивном значењу облик презимена обично се налази у номинативу: Улица *Вука Караџић* (Б). — Прòдо вòду *Живоџи Јанковић*. — Празна је и к̄ућа *Мића Јовичић*. — Дошò са *Драгом Весовић*. — С̄елиште је òнò св̄е гòр од Милана *Ракић* к̄уће. — Видите код *Мијџе Вукшић*; уз женска имена, међутим, обичан је генитив: Тражила те òн̄а *Ленка Ракића*. — Јес видо *Десанку Поџовића*?³⁰

С временским значењем обична је конструкција: Ј̄а сам т̄амо за *ладòвине*; са значењем циља: Штò су те пòслали за *м̄ен̄е*?; са значењем намене: Спр̄емила м̄ени неку кòкòшку за *џуџа*. — Направио грòбницу за *свиј̄у* (Т).

Узрочно значење има предлог *врз* са генитивом у примеру: Мòрају се венчати *врз дец̄е*. Та конструкција, међутим, може имати и циљно значење: Ишò је *врз џуџа* у с̄уд.

Нејасна је конструкција сп̄авати *ван ж̄ен̄а* ‘одвојено од жена’, као и: Їд̄е т̄амо ј̄едан, нòси з̄аставу, петòкрака *на њ̄у*.

Редован је слободни датив уз глаголе кретања: То ти је òдма кад се *ид̄е п̄дошòку*. — *Òде* обл̄ак *џс̄току*. — *Силази* дòл *ч̄есми*. — Ј̄а пòшò *шиџ̄али*, а дв̄е ср̄не у ливади. — Њ̄егова је к̄ућа у Г̄ар̄ашима с л̄еве стр̄ан̄е *џòћи Б̄жукуљи*. — Њ̄егово све т̄амо до Кач̄ера *џòћи Мирићима*. — То је òн̄а к̄ућа *окр̄енуџи*н от пòште *амбул̄анџи*

Вероватно према конструкцијама типа *на Бурђевдан*, *на Пејровдан*, бележимо и: Ј̄а сам извођен на стр̄ељање *на Св̄еџи Јов̄ан*. — За *Св̄еџи Јов̄ан* није п̄ушио.

³⁰ Исту конструкцију налазимо и на комаду везеног платна у белановачкој цркви: За покој душе оцу *Драгојду Вукшић*, а мноштво сличних примера и у књизи: Радован Караулић, *Рудничка школа од оснивања до 21. века*. Горњи Милановац (Дечје новине — Ден Agency), 2001 (обично у текстовима испод многих фотографија; уп. стр. 267, 268, 270, 274, 279 и даље). Сличне су прилике и у говору Чачка и околнине (Улица Драгише *Мишиновић*), а биће занимљиво у будућим истраживањима утврдити докле се све та појава простире.

Уз глаголе *смѣшати*, *йомоћи* чест је акузатив м. датива: *Ја ѿе смѣшам*. — Они ће сви да *йомогну* *његѣ*. — Нисмо ми то имање имали да *йомогнемо* *његѣ*.

Бележимо и мање обичне предлошке спојеве с акузативом: *По ѿуне рѣнце* донесѣм. — Не би живела тамо ни *йоти* *каке йѣре*) и локативом (*Он се обогатио о ѿвојој имовини*).

Нејасан је степен удвајања предлога: *Оћеш ѿдма да ситнѣш [месо] за у кѣсе?* — *Пѣсијѣ сам више кѣпуса за у кацу*. — *Овѣ мѣло вѣдѣ чѣвам за у кућу*, за машину.— *Стѣго за њѣм до йрѣш* кућу. — *Рѣка ѿплавила свѣ до йѣш* кућу.

Занимљиви су ретки случајеви поремећеног односа акузатива и локатива какве бележимо у примерима: *Чѣвѣку жѣна трѣба ѿ старѣст*. — *Да видиш како је ѿ сѣтаросѣш*. — *А, шта, тѣли се крѣва у ливаду?!* — *Йдѣ тамо јѣдан, нѣси заставу*, петѣкрака *на њѣ*, поред редовног: *Ја у ѣвој својој йамѣш такѣ не би мѣгла*. — *Мѣго да спѣва на камѣну*. — *Ймѣ црѣве у рѣговима*. — *Он забѣравио шта је рѣдио у младѣсѣш*.

Обична је саставна реченица са свезом *ѿе*: *Дѣшли пѣпови те јѣли*. — *ѿне мѣл-мѣл трѣчѣ ѿе пѣју вѣду*, а ѣвце слаѣбо пѣју вѣду. — *Дѣњи дѣлази чѣбанин ѿе йзгони*. — *Мѣ ѣстанемо после рѣдног врѣмена ѿе рѣдимо и заврѣшимо то*. — *Ми сѣднемо ѿе ѣдморимо*. — *ѿни йшли тамо ѿе се жѣлили*.

Завршне напомене. Највише грађе за ова истраживања, како је речено, сабрано је у *горњем* Качеру, а касније њено допуњавање на Руднику (*високи* Качер) изнело је на површину и неке појединости које указују на унутрашњу диференцијацију качерскога појаса као целине, понешто од тога ми смо узгред помињали, понекад покушали да појавама макар одредимо правац простирања, али морамо признати да из знатног дела *високог* Качера и његовог југозападног појаса ми, напросто, немамо података и зато су неке важне изоглосе које секу качерски простор (или захватају његове мање ареале) најчешће морале бити тек назначене.

Сумарни преглед особина качерскога говора који је овде изложен указује на то да се њихова главнина уклапа у слику коју је одредио С. Реметић за целину централношумадијског говорног простора. Нова истраживања и у Качеру и, посебно, у таковском крају требало би да донесу податке о даљем пружању покоје од поменутих црта, а међу њима у овом тренутку најважнијима се чине оне које се тичу трагова неоакута, као и правца којим се пружа изофона косовско-ресавског модела преношења кратког акцента из крајњег слога, географског распореда кановачког акцента и неких модалитета његове појаве, али и других појединости карактеристичних за структуру качерскога говора, таквих као што су *-x > -k* (*йрѣборавик*, *доскѣчик*, *рѣкок му*), *-x > -z* (*ѣниг*, *дѣ си иг сѣкрио*), однос деклинационих образаца *Јѣва / Јѣвѣ* према *Јѣво / Јѣва*, одн. *Рѣде / Рѣда* према *Рѣде / Рѣда* или распоред појединих изолекса и сл.

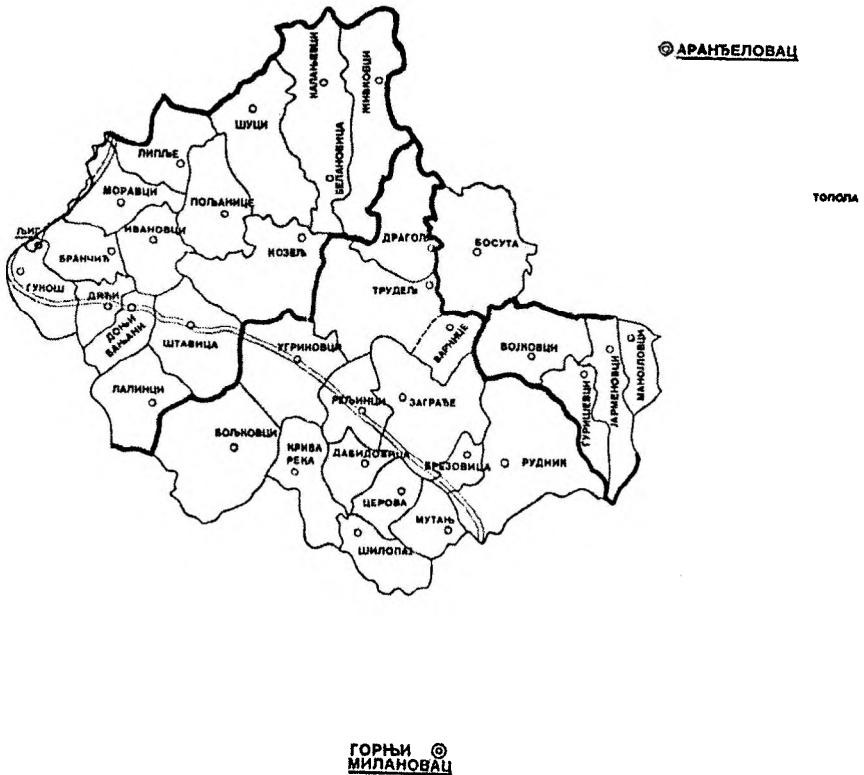
Лексички репертоар који се овде доноси у многом је смислу селективан и зато се на њега може гледати једино као на прилоге познавању качерске лексике будући да су овде укључене само оне речи и њихова значења које смо сами забележили (или их добили од својих приложника), а не можемо знати колико је

њихових деривата остало „иза завесе“. Тако се, рецимо, у нашој збирци нашла основа *ков* ‘прибор за откивање косе’ и деривати *ковач*, *пошкивач*, *ошкиваши*, нашло се *грло*, *грланце*, *подрљача*, а не знамо који су све ликови тих основа испуштени; глагол *кошћашти* бележимо само уз негацију ‘бити безвредан, неупотребљив’, али не и ‘вредети, имати вредност’; глагол *ивашти* нашао се у речнику због ретког презентског облика, *ишћашти се* само због значења ‘поздравити се (при сусрету)’ и не може се рећи колико је деривата од тих основа остало непоменуто.

*

Помињемо, на крају, имена информатора са којима смо се најдуже дружили и од њих побележили највише чињеница које смо овде изложили: Живорад Јаћимовић и његова породица, Микаило Јакџевић са породицом, Ђојко Старчевић, Славиша Петровић, Милан Ракић, Живорад, Радмила и Вера Стојановић и породице Јовице Јаћимовића и Добривоја Крстановића — из Живковаца и Драгоља; Марко и Милош Мирић, Чедомир-Чеда Петронијевић и Срећко-Среја Симић — из Белановице; Живко Стојановић и Радојка Јовановић — из Козеља; Драгутин-Гута Јовановић — из Пољаница; Лепа Бијеле (рођ. Марковић) — из Шутаца; Радисав-Рајо Матић — из Трудеља. Драгоцене збирке речи ставили су нам на располагање Момчило-Мочо Пауновић и Мирослав Марковић-Лаф — са Рудника. За проверавање грађе, како оне коју смо непосредно бележили на терену — тако и оне која је исписивана из писаних извора, посебно смо захвални Миодрагу Јаћимовићу, који је о Качеру, уз више књига, написао и мноштво белетристичких, публицистичких и истраживачких текстова, као и Марку Мирићу, Рају Матићу, Драгутину-Гути и Радојки Јовановић и Лепи Бијеле.

О грађи с Рудника овде смо дужни неколико посебних напомена будући да је у њој остало много непречишћених појединости. Момчило Пауновић и Мирослав Марковић, наиме, ставили су нам на увид преко 3.000 својих лексичких записа, при чему се показало да смо њихову главнину ми већ имали у свом репертоару, многе од њих свесно смо испустили јер смо их као „жаргонске“ (или на неки други начин стилистички обележене) слушали на разним странама српскога језичког простора, али смо много њих и укључили у речник. И ту су се отворили проблеми за које смо знали да се неће моћи избећи: „сирове“ лексичке записе требало је проверити и лексикографски уобличити, а показало се да то неће бити нимало једноставно; током јуна 2011. у вишедневним разговорима с М. Пауновићем на Руднику (и у једном разговору с М. Марковићем у Горњем Милановцу) „пречишћене“ су многе недоумице, а са онима које су остале поступали смо, углавном, на два начина: мањи њихов део искључили смо из збирке, а већину задржали, с тим што смо њихову главнину покушали да „преуредимо“ у складу са својим увидима у качерске дијалекатске прилике, а њихов мањи део оставили у облику у коме су се нашли (тј. као неспоран елемент качерског лексичког инвентара) рачунајући на то да ће неко на прави начин разјаснити оно што ми нисмо могли.

Сл. 2: Скица Качера

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

1. Мил.[оје] Т. Ракић, *Качер. Антиројогеографска истраживања*. — Српски етнографски зборник, књ. VI (Насеља српских земаља, књ. III), Београд, 1905, 734–864.
2. Јеремија М. Павловић, *Качер и Качерци. Етимолошка истраживања*. Београд, 1928.
3. Сребрица Кнежевић — Милка Јовановић, *Јарменовци*. — Српски етнографски зборник, Београд, 1958, књ. LXXIII, Одељење друштвених наука. Расправе и грађа, књ. 4.
4. Момчило Р. Радојевић, *Рудник у прошлости*. Београд, 1971.
5. Миодраг Јаћимовић, *На путу за Пањевац*. Чачак, 1981.
6. Миодраг Јаћимовић, *Укидање будућности*. Београд, 1987.
7. Милован Данојлић, *Заборављене речи*. — Ваљевац: Велики народни календар за просту 1995. Ваљево, 1995, 197–198.
8. Драгољуб Петровић, *Нитомене о говору Качера*. — Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад, 1999, XLII, 383–394.
9. Миодраг Перкић, *Босуја: село у Качери*. Аранђеловац, 2001.
10. Миодраг Јаћимовић — Драгољуб Петровић, *Општинска Качера*. — Библиотека Јужнословенског филолога, Нова серија, књ. 22 (Институт за српски језик САНУ). Београд, 2003.

11. Драгиша Божић, *Црвени мейџак*. Моравци (Љиг), 2003.
12. Миодраг Перкић, *Драгољ : село у Качеру*. Аранђеловац, 2004.
13. Драгиша Божић, *Црвени јарам*. Моравци (Љиг), 2004.
14. Јован Мишковић, *Опис рудничког округа*. — Гласник Српског научног друштва, Београд, 1875, књ. XLI.³¹
15. Арсеније Александровић, *Речник мање познатих речи и израза из Винче Ојленачке*. — Змајевац : Зборник за народни живот и обичаје, Брезовац, 2009, 2, 24–29.
16. Добривоје Стевановић, *Речник мање познатих речи и израза из цумадијског села Овсишта*. — Змајевац : Зборник за народни живот и обичаје, Брезовац, 2010, 3, 53–61.³²

СКРАЋЕНИЦЕ

А	акузатив	м.	место
анат	анатомски	мед	медицински
аор	аорист	мн	множина
аугм	аугментатив	мод	модално
безл	безлично	Н	номинатив
вулг	вулгарно	н. д.	наведено дело
в.	видети	непром	непроменљиво
Г	генитив	несв	несвршени вид
геогр	географски	одм	одмила
Д	датив	оном	ономатопеја
дем	деминутив	пеј	пејоратив
ж	женски род	пл. т.	плуралија тантум
заст	застарело	предл	предлог
зб	збирно	през	презент
зоол	зоолошки	прид	придев
И	инструментал	прил	прилог
изр	израз	реч.	речца
инф	инфинитив	с	средњи род
јд	једнина	св	свршени вид
Л	локатив	св.	свеза
л.	лице	синг	сингулатив
м	мушки род	фолк	фолклорно

Знаком ♦ обележена су значења која су идентична са онима у српском стандардном језику.

³¹ „У Бољковцима и околници“ аутор је узгред побележио 35 разних врста јабука, крушака и шљива, као податке „по терминологију полске привреде“.

³² Речи из Винче Опленачке и Овсишта овде су се нашле на основу тврдње М. Пауновића да су оне обичне и на Руднику и да су део његовог лексичког репертоара. Такве су речи, разуме се, остављане у оном облику у каквом су се нашле у изворнику (ако уз покоју М. Пауновић није ставио неку посебну напомену).

РЕЧНИК

А

а́бар а́бра / **а́бер** -а м ‘глас, вест’. — Ако добијем још један а́бар, ја ћу те стрéљати; мн. **а́брови** а́брѡва **а**. ‘сплетке, трачевн’. — Није она склѡна абровима. — Пустā нáрод а́брове; изр. *ни а́бера*. — Причам ја њему, а он — ни а́бера!

а́бација м ‘кројач одела од сукна’. — А тај Абисинац а́бација био много смешан човек (5: 122). — Одела од сукна су шили мајстори абације, а одело од чоје је шивено код мајстора у вароши (9: 86).

а́бацијски -а -о ‘који се тиче абације’. — Био те́жак тај а́бацијски за́нат.

аброноша м/ж ‘особа која шири аброве, сплеткар’. — Не мож да биде да ја ђстанем аброноша.

а́вāз м ‘глас’. — Нема од њега а́вāза. — Имала сам уста и аваз, а нисам имала реч (5: 131).

а́вет ж ‘мршава особа, „сенка од човека“’. — Ене га, идē ко а́вет.

аветиња м/ж **1**. ‘авет; утвара, привиђење’; **2**. ‘особа ограничених умних способности’. — Довѡ ону аветињу да му по́ради.

аветиња́ти -ам несв ‘лутати ноћу’. — Данас де́ца ноћи аветињају, а дањи спавају и не знам докле́ ће.

авлија ж ‘двориште’. — Кућа је у средини авлије, ограђене тарабом, летвама или врљикама (1: 763); *ма́ла* ~ ‘двориште непосредно испред куће’; *ве́лика* ~.

а́врѣк -и́ка м ‘густо непроходно жбуње’. — Ту́ у́ватно а́врѣк. — Мо́ж у́ тим аврѣку и гу́ја да се нађе.

а́гида ‘сакат, инвалидан’ (Р).

а́даљ м ‘хром, богаљаст (о стоци)’ (Р).

а́дет м ‘обичај’. — Таки́ је а́дет. *Изр.* стѡ сѣла́ — стѡ а́дѣта.

азија в. *шурa*.

а́зурaн -рна -о ‘спремaн, приправaн’. — Је л ти а́зурaн тра́ктор, да ми поореш? (Р).

а́јва́р -а́ра м **а**. ‘несварена храна у изнутрицама заклане животиње’. — Нема ту а́јва́ра у ја́рету. — А́јва́р — то де кра́ва једе, па по́с враћа те је пре́жива, ка́[же]мо а́јва́р, бу́раг; **б**. ‘стомачни органи’. — Кад га је у́дарио но́жом, испѡ му а́јва́р на́поље.

а́јва́руша ж ‘паприка од које се припрема а́јва́р’. — Све́ су то па́прике а́јва́руше, ле́пе, ме́снате.

а́јдамак м **1**. ‘батина, тољага’. — Ако у́здем овај а́јдамак па те опле́тѣм, не́[ће]ш зна́ти де́ ти је дупе́ а де́ гла́ва; **2**. ‘глупа, примитивна особа’. — Е, је́си а́јдамак кад си то мо́го да на́правиш! (Р).

а́јдѣк -у́ка м **1**. ‘лопов’. — Ма а́јдѣк био — није се у сѣлу од њега́ мо́гло ништа са́крити. — Онѣ а́јдѣци би́ли, кре́нули по а́јдѣчији; **2**. ‘сналажљив, продоран човек’. — Не бо́ј се да он не́ће мо́ћи — а́јдѣк је то; **3**. ‘црпка за вино, ракију, од дугуљасте тикве’. — А́јдѣк — онѡ дуга́чко што ме́тиш у бу́ре да ва́диш пи́ће.

а́јдѣкѡв -а -о ‘који припада а́јдуку’. — Да ја гла́сам за а́јдуковог сѣна и његове ло́пове!?

а́јдукуша ж ‘сналажљива жена оштрог језика’. — Наишо на а́јдукушу па трпѣ.

а́јдѣчија ж ‘пљачка, отимачина’; в. *а́јдук 1*.

ајдучина м аугм *ајдук*.

ајдучица ж бот ‘хајдучка трава, *Achilea millefolium*’. — Неки кувају и траву спориш — ‘ајдучица (*Achilea millefolium* — 3: 128).

ајлук ајлука м 1. ‘накана за обављени посао’. — Добно је леп ајлук за посо који радио; 2. ‘додворавање; угађање?’. — Само ајлук Немцима чине (6: 111).

ајма / **алма** -е ж ‘сорта лука’. — Ајма — то ко у виду влашца, сје се јесени. — Сади се у августу и расте ко бокор — ајма ка[же]мо.

ајнакур ‘изазовна женска особа, нимфоманка’. — Ђне ти онџ ајнакур, једва чека да је повалиш (P).

ајташ / **ајташ** / **ајташ** прил а. ‘наопако’. — Средно имање па отишо ајташ. — Како је то домаћинство било, а сад све отишло ајташ; б. ‘укриво, укосо’. — Идү му ајташ — ко кад се искриве паоци у точковима (Кз). — Идe на ајташ, кад забацива ногу. Изр. на *ајташ* ‘заобилазно’. — Боље да је [пошао] на ајташ него нџз брдо.

акати ачем ‘гласно причати, галамити; демонстрирати’. — Аче по Белановици. — Неколико година акао по селу (5: 56). — И баш у то време, док је мој човек акао по држави против римскога папе, требало нас двоје да идемо у Београд возом (5: 114).

акати (се) акам (се) а. ‘мучити се око несигурног посла’. — Докле ћеш да се акаш око тога, што не баталиш. — А целог си живота галамно, акао се, лагао, обмањивао друге (5: 57); б. ‘нестручно руковати неком алатком, машином’. — Немо то акати, живота ти! (P).

акнути -нем несв ‘изненада отићи’. — Ма њему не знаш ка[д]-ће акнути.

акобогда ‘поздрав при сусрету: куда, докле са срећом’ (P).

аков м ‘мера за течност, 50 л.’. — Потрулило му буре од дванест акова. — Аков је мера од 50 литара (3: 133). — Грдан болестан, иде ко да је попио аков ракије.

акреп м ‘ружна особа, ругоба’. — Грдан ко акреп.

ала м/ж 1. ‘митска немањ’. — Пре него што почне да сеје, сејач баци шаку жита ван њиве и каже: „Ово али и врани за годину“, мислећи да ће овом радињом спречити невреме, а и птице да му не оштете усев (3: 17); 2. ‘снажан, силовит човек’. — Требо сам његџ довести, ала — да Бок сачува, за дап би урадио. — Треба доручак овим алама зготовити (5: 123).

алав -а -о ‘неумерен у јелу и пићу’. — Алава човека ко што је он падалеко нeма: и бочи су му глџдне.

алаврља / **алаврња** ж / **алаврље** с ‘речни нанос, прљавштина, шлам (в.)’. — То што носџ вода — кажемо алаврња, шлам, грање и све-то. — Нанела вода свџкојаког алаврља.

алџл узв ‘браво, срећно’. — Алџл ти вeра! — Алџл ти мајка која те родила! (P).

алџлнти алџлним св ‘опростити дуг’. — Алџлно сам ја дуг и онџм Турчину (P).

аламан -ана м ‘необуздан човек, пуштахија’. — Дошли они мојни аламанџ.

аламуња м/ж ‘непоуздана особа’. — Аламуњи и ништаку једнако мож вeровати.

аламуњаст -а -о ‘који се понаша као аламуња’. — Аламуњаст му онај сџн, не знам шта ће од његџ бити.

алапача ж ‘брбљивица, трачара’. — Баш ми садњак треба и овџ алапача па да ништа н-урадим.

алаџ алџта м ‘прибор за рад’. — Имџ он свџки алџ, ал није да направи дeте.

алаџ алџта м ‘коњ риђе боје’. — Имџ ја добрџг алџта; в. *дорџи*.

алауца ж ‘невреме, олуја, мећава’. — Ударила нека алауца — не да̄ очи д-òтво-риш (Ш). — Мучи нас по овој алауци да је носимо уз овакву узбрдицу (5: 79). — Само да не буде некакве алауце, па да се сви рогуше што ме носе по таквом невремену (5: 131).

алвалук м ‘част’. — Позове и кметове да пију алвалук (2: 168).

алев -а -о в. *рџа* (3: 48); **ален** алена -о ‘црвен’. — Баба говорила само алена паприка. — Ако је нека жена у другом стању, по правилу не треба да иде покојнику. Али ако она то нарочито жели, ... она веже црвени „алени“ конач око руке и одлази, јер се верује да ће посредством тога конца дете бити црвено, живо, а не жуто као мртавац (3: 98).

алиги -им несв 1. ‘лутати, ићи без циља’. — Неће да але по пољу, имају òне посла и у кући; 2. ‘бити незајаљив, алован (в.)’. — Али, никад му није доста!

алка ж ‘округао метални или дрвени беочуг’.

алован -вна -о а. ‘жељан свега, похлепан’. — Алóван је на свашта: на паре, на имање, на власт — свег̃а му м̃ало; б. ‘незасит, халапљив, вечито гладан’. — Алóван је, Боже-сачувај: појò би и гујине ноге. — Овца алóвна на детелину па се надува, напушила се.

алнина ж ‘део мушке и/ли женске народне ношње’. — Била нека алнина стара, цòка се звала, била је алнина и зубун с рукавима, алнине се звале.

алнине алнина пл. т. ‘постелина’. — Изнеси алнине да се просунчају. — Пёрте ноге па у алнине (Р).

ам ама / ама мн амови ‘опрема за упрезање коња’; в. *улар*.

амбар м ‘просторија за смештај жита, обично у великим сандуцима’. — Зидају се амбари, па греда по зиду. — У амбарима се држи зрно, шеница, кру̀нимо кукуруз. — У кујни му стоји и амбар за пшеницу (2: 54). — Амбар је преградама од брвана подељен на „пресијеке“, за разне врсте стрмнога жита (1: 764). — Амбар, у коме се чува жито, саграђен је од брвана. Он је „пресецима“ подељен на „окца“ — преграде за држање ражи, пшенице, овса и сл. (3: 64); в. *вајай*.

амбарити амбарим св ‘обавити све припремне послове, припремити’. — Ово сам ја [око свадбе] свè амбарно.

амбуља / **амбуљача** / **амбуљина** ж аугм ‘велика торба (обично цианска)’. — Гледај онога: трп̃а ко у амбуљу! — Вуче ону амбуљачу, а не зна шта ће јој. — Шта носиш у тој амбуљини, живòта ти?!

амрел -ела м ‘кишобран’. — Кйша ће, даћемо ти амрел.

ангијаш м ‘мангуп, нерадник’. — Отишли он и он̃ај мòј ангијаш. — Са̃д свè ангијаш и прòпалице [дошли на власт].— Његови синови, прави ангијаш, запалили у великој порти црквено сено (6: 105).

ангин -ина м ‘густо ткано платно за јастуке’ (Р).

андаћ -аћа м 1. ‘изнутрице заклане животиње’. — Са̃д он̃ај андаћ ба̃циш, нико не чисти; 2. ‘велики стомак’. — Велики му андаћ, не мож се сагнути.

андрак м 1. ‘зло, невоља’. — Кој̃ ти је андрак — ко да си повиленио?!; 2. ‘безвредна ствар’. — Ма ба̃ци тај андрак (Р).

анђати -ам несв ‘губити снагу, старити’ (5: 76); в. *сувица*.

антерија ж ‘део народне ношње’. — Иму̀ннији носе гуњ од чохе, антерију, а цоку од чохе зову фермен (1: 778). — Богаташки синови носе о празнику антерије од чохе, фермен од шајка или чохе — са добром израдом и панталоне, од црног штофа (2: 69). — Као нови хаљеци јављају се антерија и фермен. Антерија је од плаве чоје, са

дугачким узаним рукавима. На грудима се преклапа. Пешеве су са унутрашње стране постављени црвеном чојом, исто тако и рукави при шаци. Антерија је често богато украшена гајтанима и бућмом како по грудима, тако и по рукавима (3: 72). — Преко кошуље су облачили антерију са рукавима, украшену бућмом и гајтанима или, нарочито зими, ћурче, такође с рукавима (3: 80); 'горњи део мушке одеће, чојана блуза, носи се испод фермена' (16: 54).

апа̑ш апа̑ша м 'несташан дечак, деран'. — Јес в̑до н̑еде оног м̑г апа̑ша? (Р).

апа̑шица ж 'несташна девојчица'. — А д̑е ми је ба̑кина апа̑шица!? (Р).

апер̑атор м 'хирург'. — М̑б̑ј апер̑атор у̑мро, а и̑ ја сам бли̑зу.

апер̑исати шем св 'оперисати'; в. *заврну̑ти*.

апер̑ација ж 'операција'. — М̑бра̑ће ј̑ш на ј̑дну апер̑ацију.

а̑пиги -им св 'отети, украсти'. — А̑пи ми н̑еко к̑пу!

а̑пови а̑п̑ва м ми 'гомила старих ствари'. — Ви̑[ди]де ме̑ј оним а̑повима да н̑ма каких а̑пан̑а; в. *рке*.

а̑пс м 'затвор'.

а̑пса̑на -а̑н̑е ж 'затворска зграда, затвор'.

а̑птига / **а̑птика** / **а̑птуга** ж бот. 'Sambucus ebulus, апга, бурјан'. — Пшеницу плеве од аптике (бурјана) и грашка (2: 22).

а̑птовина ж 'земљиште закоровљено аптом, бурјаном'. — Звери испод прозора... по а̑птовини и врзинама (6: 177).

ар м заст 'просторија за смештај стоке' (1: 765); в. *иш̑ала*.

аранђеловски (месец) 'новембар', в. *богојав̑енски* (3: 133).

ара̑нка / **ара̑пкни̑а** ж 'сорта крушке'; *ара̑йка* (2: 26), *морска ара̑йка* (Бљ, 14: 41); в. *караманка*.

ара̑рати ара̑рам несв 'пљачкати, отимати; харати'. — Ка-те ара̑ а̑д̑ук, м̑ж издр̑жати (он ти украде ја̑гње), ал кад ара̑ др̑жава — узме ти ж̑вот.

ара̑рач м у изр. за *арач* 'за брзо трошење'. — О̑в̑о је за ара̑рач, овај с̑ит̑и̑ к̑мп̑ир, а он̑о да се чу̑ва (Р).

ара̑ргат ара̑ргата м 'радник на тешким физичким пословима'. — Од п̑етнаесте г̑одине он̑ ра̑дио, ара̑ргат б̑ио, м̑чно се.

ара̑ргат̑ар -ара м 'човек који аргатује'. — У сво̑јим ве̑ку б̑ио са̑мо ара̑ргат̑ар.

ара̑ргати̑ја ж 'тежак сељачки посао'. — Аргати̑ја пу̑ста, па се чу̑диш што н̑оге бо̑л̑е!

ара̑ргатлук -атлук м 'рад за надницу, надничење'. — За време неродних година одрасли мушки ишли су у ннску Шумадију у аргатлук. Обично су косили ливаде и жњели и врли жито (2: 21).

ара̑ргатовати -ујем несв 'радити тешке физичке послове'. — У̑м ца̑рује — сна̑га ара̑ргатује. — Он̑ ара̑ргатово, а ја̑ ишла на̑ њиву са̑ма ко удо̑вница. — Он̑ је код он̑ог К̑алабре ара̑ргатово и да̑н и но̑ћ — ни̑је се изу̑в̑о, на̑роде сла̑тк̑и!

ардум м 'прогрушано млеко' (2: 14).

арка арк̑е 'ојачана ивица косе'. — У̑дарио сам арк̑ом у ка̑мен.

арлакаст -а -о в. *иарлакаст̑и* (Р).

арлау̑кати -а̑учем несв, в. *арлека̑ти*. — Арла̑учу по ва̑шеру.

арле̑кати арле̑чем несв 1. 'урликати, вриштати'. — О̑ви су ишли и арле̑кали [на митинзима] по Београду; 2. 'зајавати, беспосличити'; в. *малина*.

арнаутка ж ‘тип старе пушке кремењаче’. — У старо време најбоље су биле пушке кремењаче, зв. арнаутке (3: 33); в. *кремењача*.

арњеви -ѣва пл. т. а. ‘носачи за цераду на колима, камionsу’. — Отеро пуну приколицу с арњевима дрвѣ; б. ‘носачи, држачи леса у мишани’. — Ту се пометају арњеви, па се прѣво онамо мѣтну, па идѣ по тим дрвету кад риваш лѣсу.

артијанѣ -а -о ‘папирни’. — Купићу онѣ артијанѣ цакове.

арум м; **арумљив** арумљива -о ‘сипљив (коњ), који слабо вуче’. — Коњ му је арум, нѣће ти чинити посб, арумљиво (Р).

арчиги -им несв ‘трошити немилнице, расипати’ (Р).

аршиѣ -иѣна м (2: 48; 3: 133); в. *држалица*.

аршлѣма -ѣ ж а. ‘сорта трешње’. — Аршлама (крупна, сочна и најлепша трешња) (2: 26); в. *белица*; 2. ‘сорта црног лука’. — Имѣ она аршлѣма, лѣк црни (Р).

асити се асѣм се несв ‘понашати се насилнички, осино’, в. *васиѣи*.

аскер аскера м ‘неред’. — Морам да овб срѣдим, да нѣ гледам овај аскер (Р).

аскѣрђел м ‘далеки предак’. — Нѣ знаш ко то био, звѣли аскѣрђел, а дѣда грдно: „Јѣбѣм ти аскѣрђела“

асли прил. ‘потпуно’. — А Лепосави подвикнем: скидај се асли гола (6: 109). — Горе би прошао од оне Катице Микаилове, коју су солунци пред школом обесили за ноге о телефонску бандеру и онако загрнуту, асли голу до појаса, народ је гледао једно време (6: 28).

асна аснѣ ж ‘корист’. — Какѣ ти је ђ-тога асна?

аспити -ѣм (не)свр ‘имати корист’. — Штѣ ћеш тиме да аспитиш?

астѣл -ѣла м ‘сто’. — Сѣд кѣжу стѣ, а ми прѣ говѣрили астѣл (Кз). — Дѣте причало: нѣћас се бѣба и дѣда лѣбили преко астѣла, а ђни лѣмили кѣлѣч, забрѣњено било да слѣвиш (Др). — Астѣл је старинскѣ, а сѣд је стѣ (Кз). — *Астѣл*. Пукотине које саме себе нагризају пунећи се мрвицама, масноћом, водом. Кад си сам у кући, а поподне дуго и досадно, ножем чистиш и проширујеш (7: 198).

астѣлић -ѣћа м дем *астѣл*. — Јѣднога дѣна у Солуну сѣмо пострѣишѣ нас, мѣтуше астѣлић јѣдан од мѣтра, три Нѣмца и јѣдан тѣлмѣч (Кз).

ѣста ж (5: 32); в. *ѣрекраѣиѣи*.

ѣтѣљ ‘орону, болестан човек’; в. *адаљ*.

ѣтаљаст -а -о ‘инвалидан’. — И ђстало му дѣте ѣтаљасто.

атар м ‘наклоност’. — После није могао из атара да одбије старца Влају (5: 112). — Јелена је пила слаћу кафу, али му није могла изаћи из атара, те је сад пила исту као и он (6: 67).

ѣтула ж ‘полица, банак (од зида или греде), испуст на коме се може нешто оставити’. — Део зиданог темеља припуштен унутра назива се атулом (1: 756).

ѣустрѣнски -а -о ‘аустријски’. — Аустрѣнски рѣт био пѣтнѣсте.

ѣца! узв. за терање свиња.

ашлѣма -ѣмѣ ж ‘сорта црног лука дугуљасте главнице’. — А имѣ и ашлѣма, ашлѣма је [црни лук] дугуљаста ко јѣје, а ђвѣј је Ѣкрѣгла главница (Кз); в. *аршлама*.

ѣшлук ашлука м ‘део сељачких кола — гредица изнад осовине’. — На сѣвину идѣ ашлук и то вѣзано цугѣвима (К). — Краќови дрвени лѣжу на ашлуке, а на нѣга је Ѣзгѣ јѣстуче. — Преко осовине је постављен „ашлук“, у чије се отворе стављају под кола и канате, ступци који држе душему (3: 56); в. *јармац*, *кракови*.

ѣшчија м ‘кувар, на славама, свадбама’. — Ашчија је који знѣдѣ да кѣва.

Б

ба̀ба ж 1. ‘стара жена’; 2. ‘очева и мајчина мајка’; 3. ‘ташта’; изр. ~ *курјана*: — Јес ти ово направи? — Не, него моја баба курјана!

ба̀бац ба̀пца м пеј ‘старица непредвидљивог понашања и оштрог језика’. — Види онај ба̀бац: ала игра у колу (Р).

ба̀бетина ж пеј *баба* 1. — Она ба̀бетина прво додучкује па иде у шталу и — ко ветар!

ба̀бине ба̀бина пл. т. ‘дарови новорођенчету и породилић’. — Бабине доносе прве комшије и родбина, и то погачу, пиле, гибаницу, пиће и „пару“. Доносе их само жене које су рађале, остале не (3: 88).

ба̀биња̀р -а̀ра м ‘човек који носи дарове породилић’; в. *ба̀биње*.

ба̀биња̀ра ж 1. ‘жена која носи повојницу’. — После рођења и крштења долазе породили ба̀бињаре и ба̀бињари (2: 95); в. *ба̀биње*; 2. ‘породиља’. — Опιο се па лèжй по три дана ко ба̀биња̀ра (Р).

ба̀биња̀рски а о ‘који се тиче ба̀биња̀ра’. — Гибаница, ко̀ко̀шка з гла̀во̀м и погача мо̀ра се на̀ћи у ба̀биња̀рској ко̀рпи (Р).

ба̀биње с ‘дарови породили, повојница’. — Повојница се у Качеру зове ба̀биње, а жене које то носе ба̀бињаре. Ако иду људи, зову се ба̀бињари (2: 95).

ба̀бица ж 1. хип ‘бака, бакица’. — Ба̀бица ми се, несрећница, свà спр̀чила; 2. ‘акушерка’. — Ћерка јој била ба̀бица, ал нема посла; 3. ‘мали кукурузни клип са ретким зрнима’. — То кад је ма̀ло [зрна на клипу] некад звали ба̀бица, а сад каже па̀бирак.

ба̀бо -а ‘отац’ (Р).

ба̀бовина ж ‘наслеђе од оца, очевина’. — Неће моћи такò: није ти то ба̀бовина.

ба̀бура ж 1. ‘сорта паприке’; в. *йайлицануша*; 2. ‘гвоздена полу̀га са зашиљеним и повијеним крајевима’. — Трупци се стављају на тезге и учвршћују помоћу „ба̀буре“ — гвозђа са зашиљеним и повијеним крајевима (3: 44); 3. пеј ‘велики нос’. — Ћути и чувај ба̀буру.

ба̀бураст -а -о ‘који је налик на ба̀буру’.

ба̀бурина / **ба̀бу̀скара** / **ба̀бу̀скера** ж пеј *баба*.

ба̀ван м ‘брвно, греда, пешачки мостић преко речнице, потока’. — Неде је под оним ба̀ваном што се прелази преко реке. — Правио ба̀ван висòк, ширòк — мо̀ж да прèђе говече. — Ба̀ван — то греда за пешачки прèлаз преко реке. — Ба̀ван је да прèђеш преко потока; што го̀ј већи, он је бо̀љи, са̀мо скинеш ко̀ру с једне стране и урavnаш кудè деш да га̀зиш (Кз).

ба̀вка ж ‘мали наковањ за откивање косе’ (Р); в. *баква*, *байка*.

ба̀гла̀ма -а̀ме ж ‘дрвена реза’.

ба̀гла̀в -а -о ‘сакат, инвалидан’. — Она је ба̀гла̀ва и скоро слèпа, ал имà три ку̀ће, а прима по̀моћ.

ба̀гла̀вити ба̀гла̀вим несв ‘кретати се тешко, с напором’. — Мо̀ра да идѐ добро, а не да ба̀гла̀ви.

ба̀грем / **ба̀грен** ба̀грема / ба̀грена м бот ‘дрво *Robinia pseudoacacia*’.

багрѐм̄ар / багрѐња̄к -ара / -ака 'багремова шума'. — Кад сам ја в̄ро, Бора сѐдео у багрѐња̄ку и чѐко да овр̄шем п̄следњи сн̄оп и д̄ош̄б на печѐње; в. *с̄поред*.

ба̄гренов -а -о 'који је (направљен) од багрема'; в. *ш̄очак*.

бадањ бадња м 1. 'широка цев кроз коју вода пада на воденично коло'. — Вода кроз бадањ пада на пера воденичког кола и тиме покреће осовину углављену у главчину точка (3: 39); 2. 'извор ограђен даскама'. — Извори су махом ограђени даскама и онда их зову бадањима или бунарима. (Управо употребљава се само реч бунар; бадањ се ретко чује и та је реч пренесена из доње Шумадије) (1: 745).

бадља ж 'закржљала и подвртута дланица из трепавице која иритира очи' (P).

бадња̄к м ♦. — То се сечѐ, бадња̄к тај, на бадњи дан, растово др̄во и уносиш у кућу, уноси се бадња̄к, слама. — Бадњи дан се сматра за велики празник. Тога дана, пре сунца, сече се бадња̄к и доноси кући (2: 93); *мали* ~. — Уочи Нове године уноси се у кућу мали бадња̄к, који је остао од Божићњег бадњака (2: 94).

бадр̄љати -а̄м несвр 'кретати се с напором, батргати се'. — Бадр̄ља̄м ко пре-бијена стр̄вина.

ба̄зати ба̄зам несв 'лутати, скитати, дангубити' (P).

ба̄здити -ӣ(м) св 'ширити задах, смрад'. — Ба̄зд̄и она л̄отиња са њега, ђсећа се на километар. — Испоганило се, почео остраг да базди (5: 6).

ба̄јадер м 'свилени појас као део народне ношње'. — Око струка опасивао се ба̄јадер — свилени појас (3: 84).

ба̄јалица ж 'врачара'. — Најчешће се обраћају сеоским „лекарима“ — ба̄јалицама. — Ба̄јалица изговара басму: „Усануло, престало, нестало, к'о спужу рогови“ (3: 126 127).

ба̄јат ба̄јата -о 'који није свеж'.

ба̄јати -ем несв 'врачати, гатати'. — Иде се врачарама те им „бају“ и гасе угљевље (3: 127); гл. им. **ба̄јање** с в. *врачање* (1: 778).

ба̄јиновац -вца м 'сорта дувана (пореклом из Бајине Баште)'. — Говорно је да је то дуван сличан нашем ба̄јиновцу (6: 70).

бака̄бунда м 'покварењак, вагабунд'. — Ма и он је бака̄бунда — ко и ње̄г̄ов дѐда, ђстала жица.

ба̄ква ж 'накован̄ за откивање косе'. — Т̄о ч̄и́ме се ђтк̄ива к̄оса је ч̄аканац и ба̄ква (Т); в. *чаканац, коса* (3: 21).

ба̄квица ж 1. в. *баква*. — На ва̄шерима Ц̄игани посебно ударају ч̄акан̄цом о ба̄квицу и не смѐ да се п̄ознаје да је ударено: удари о ч̄елик, а не смѐ да пр̄сне нӣти да се завр̄ати; 2. а. 'буренце за воду'. — Ба̄квица имала онај р̄уковат да се н̄оси. — Ба̄квица пр̄ош̄упљена учетв̄рт и н̄осила се на ливаду. — *Баквица*. Каблић за воду, са чепом. (Најбољи је чеп који од почетка уз њу иде. Кад га изгубе, начине нови, кадикад и лепши, али онако складан и тачан по мери — више никад!). Баквица се напуни хладном водом, на извору, испод јасења. Како који косач истера откос, дигне је увис, као што се деца, оберучке, к небу дижу. Натегне. Онда је покрију навилком детелине, да држи хладноћу (7: 197); б. 'буренце у које се стаче ракија приликом печења (са алком на горњем данцету)'. — Да би ракија добила лепу боју, на баквицу — где ракија истиче из луле, стављају дудову печурку, која јој даје лепу, жуту боју (3: 25); в. *лула, кай̄лица, њиншор* (2: 48, 1: 761; 9: 84); *баквица* 'дрвена посуда за пијење воде' (P).

ба̀крѧч -а́ча м 'бакарни котао, с гвозденом дршком, врслом (в.)'. — Раније ђкачиш ба̀крѧч с водѡм на вѣриге (Ш). — Ба̀крѧч се стављо на вѣриге, а сад ка̀же котѡ. — У бакрачу у̀грии воду, а рукуница горе зѡвѣ се врѣсло. — Још су у „кући“: бакрач, тестије, баквица (дрвени суд за воду) и трножне столице (1: 761); в. *йрочевље*.

бакра̀чѧр -а́ра м 'Циганин који прави и калајише котлове, бакраче'. — Дѡлазно је у на̀ше сѣло неки бакра̀чѧр. — Од Цигана-скитача, најопаснији су бакрачари, и то они из Баната (2: 221).

бакра̀че -а́чета с дем *бакрач*. — Да̀јде ми то бакра̀че а̀мо.

бакра̀чѧћ -и́ћа дем *бакрач*. — Дѐ си ђставила онај бакра̀чѧћ — треба ко̀кѡшке [нахранити].

ба̀ксем 'бајаги, кобајаги'. — Он ће свѣ то ба̀ксем прѣгнати, да се ти нѐ мучиш (Р).

ба̀ксуз ба̀ксуза м 'пакосник'. — Од ба̀ксуза се на̀дај свѣму што по̀штен нѐ би мо̀го ни да смѣсли (Кз). — Жи́ца је био ба̀ксуз, после ра̀та ђтимо на̀роду жи́то, свѣ. — Ништа ниси у стању да скријеш ни око свога дома од баксуза (5: 134). — Верује се обично да лисица удари на плашљиве ловце или „баксузе“, те прође читава (2: 36).

ба̀ксузан -зна -зно 'несрећан, проклет'. — Ба̀ксузна се ро̀дила, а та̀ка ће и умрѣти.

баксу̀злук -у̀злука м 'невоља, несрећа'.

баксу̀зно прил 'несрећно'. — Свѣ му би́ло ба̀ксузно у живѡту.

баксу̀штина / баксу̀шчина м/ж 1. 'баксузлук'; 2. пеј 'баксуз, баксузна особа'. — Во̀ли баксу̀штина да и́де у сѹд нег ле́ба да је́де.

бакча ж 'башча'.

бакшиш м 'напојница'.

ба̀ла ж 'количина сена, сламе, која се може увезати у сноп, свежањ, нарамак'. — Ту мѐтѡ ба̀ле сѣна.

ба̀лав ба̀лава -о 1. 'слинав'. — До̀ђи да ба̀ка ђбрише нѡс, да нѐ бидеш ба̀лав; 2. 'незрео, незбиљан' пеј (о младој особи). — Ба̀лава си ти да менѣ у́чиш.

ба̀лавац -а́вца м пеј 'момчић, пубертетлија'.

ба̀лавица ж пеј 'девојчица у пубертету'. — И ѡна̀ мо̀ја ба̀лавица ће да с-у̀да брзо.

балав̀ркап -а́на м 'незрео човек, балавац' (Р).

бала̀[в]ура ж 'стара овца'.

ба̀лван ба̀лвана м 'брвно, греда преко ужег водотока'. — Неко подигне ћуприју на води или балван преко Качера (5: 6); в. *осегнући*.

ба̀лдисати -шем свр. 'преморити се, пасти од умора'. — Нѐ могу д-и́де̄м но̀гама — колко сам би́о ба̀лдисо.

ба̀ле ба̀ла ж мн 'излучевине из носа, слине'. — То су ба̀ле, раније зва̀ли ба̀ле, ба̀ли кра̀ва.

ба̀лега / ба̀љега ж 'измет крупне стоке'. — Ѐтѣ ба̀лега у ба̀шчи, ђвце ту би́ле. — Они́ па̀пци ста̀лно у ба̀лезии, ба̀љега би́ло ста̀рије, а сада̀ ка̀[ж]е ба̀лега. — С поља, око гуже, превије се врућа (свежа) свињска балега, пошто се умочи у маст. Кад се то превије увече, стоји око врата до сутрадан (свињска балега меће се за то, што се верује, да је гушобоља свињска болест) (2: 227); в. *йознаѧи се*; фиг. 'стара капа'. — Стави ону ба̀легу на гла̀ву, то ка̀ка ка̀па ста̀ра.

балѣ̀гати / ба̀љегати -а̀ несвр 1. 'прљати балегом'. — Балѣ̀га се сто̀ка свѹда̀ де до̀ђе; 2. 'брљати, причати глупости'. — Нѐ мош ти но̀сити колко ђн мо̀ж да балѣ̀га.

балирати балирам несв 'машином правити бале (сена). — Балирō ми сено и ошашавно ме: ўзō ми триеспет динара место дваес; в. *бала*.

балити -им несв 'слинити'; в. *бале*.

бало -а / **балоња** м 'особа која има бале око уста'; 'балавац, незрела особа' (Р).

балучити им несв 'ткати ћилиме „балучењем“'. — „Балучени“ ћилими су такође доста рано израђивани. Добили су назив према техници израде, где се потка, уместо чунком, уткива у основу прстима (3: 51).

баљезгати -ам несв 'брљати, причати глупости' (Р).

банак банка м 1. 'зидић поред огњишта, испуст'. — [Уз огњиште] до зида је банак, висок пола метра, а дугачак колико огњиште (2: 54); 2. 'стрмина, обала' (Р).

бангав -а -о в. *багљав*.

бангеја м/ж 'саката, хрома особа' (Р).

бандрљати бандрљам несв 'корачати с муком, једва се држати на ногама'. — Издаље ме ноге па бандрљам.

банђије банђија пл т 'магија, чини'; в. *нађура*.

банкет -ета м 'спакована цигла за печење'.

банути банем св 'изненада наићи'. — Нё знаш ка[д] ће он банути.

бап! узв. — Ја ђбуо гумењаше и ђћу да косим, два-три ђткоса и згазим шарана: прёшла коса и ја — бап! Али срёћа — згязио га на главу, није мого да ме уједе (Б); в. *бегайи*.

бапесати -ам несв 'тући, млатити'; в. *избайесайи*.

бапка ж 'наковањ за косу' (2: 51); в. *бавка, баква, брусара*.

бапнути -нем св 1. 'ударити'. — Нё смеш близу ђбале, бапне ђзгō камичак ў главу; 2. 'нагазити'. — Шаран нађе неку дольчицу, де говече згязи; коса прёђе преко његā, осечё онō и он ништа, и ти бапнеш на његā и он те уједе.

бапгати бапће несв 'лупкати'. — Нёшто му бапће доле, тучё.

бара ж 'вода, обично на путу, која брзо потоне, усахне'; в. *локва*.

барабар / **барабаркё** прил 'равноправно'. — Нё могу ја са њом да бидем барабаркё.

бардак -ака м 'суд са дршком и сиском, за ракију и вино'. — За ракију је бардак, плђснат, ишāран (Т).

бареш м 'украсна марама као део народне ношње'. — Испод плетеница стављао се бареш, марама украшена бисером, граном и прстеном (3: 84)

бари! узв за смиривање краве, овце приликом муже (Р).

барна ж 'део трлице'. — За трљење треба два лица: једно је покреће (трљицу) — на њу стане и раскорачи се, држећи се рукама за барне, — а друго лице седи уз трљицу и кад се иста отвара и затвара, увлачи и извлачи ручице (2: 28).

баровит -ђвита -о 'подводан'. — Тў вода лёжй — баровито мёсто (Кз).

басамак -амка м 'степеник' (Р). — Пред старом кўном била три басамка.

басаија м 'басиста' (Р).

баскија ж 'попречна гредица, између два дирека, на коју се прикивају летве у тараби'. — Потрулила баскија, мора да је промёни, в. *сйлав, чейшал, шараба: кошар* (3: 21).

баскијати -ам несв 'прикивати баскије'. — Урђвио кђље и садак баскијā, да побаскијā, а пђс ће тарабљике.

басма ж 'врачање'; в. *бајалица*.

ба̄стати ба̄ста̄ безл ‘бити спреман на сваки изазов’. — Њему свѣ ба̄ста̄.

ба̄сташан -шна -о ‘способан, умешан’ (Р).

ба̄т м ‘маљ’.

ба̄т м 1. ‘срећа’. — Ловац треба да има бата (2: 32); 2. ‘дрвена мишоловка’. — Направи онај ба̄т, то против мишију, да и ва̄та;

ба̄та̄л -ала ‘запуштено имање’. — Свѣ то са̄д сто̄ји у бата̄лу, свѣ па̄ре да̄те и са̄д сто̄ји у бата̄лу.

ба̄та̄лити ба̄та̄лим св 1. а. ‘запустити, престати употребљавати’; в. *мишана*; б. ‘напустити неки посао, подухват’. — Бата̄лила по̄сб̄ и до̄шла да с-ӯда̄ и да ради сеља̄чки по̄сб̄; 2. ‘срушити, уништити’. — Ёвѣ са̄д Мӣцӣнца: ако б̄иде грѣшка, бата̄лиће нам [све што није добро урађено]. — Мӣ смо је прѣмештили, миша̄ну, оћемо да је бата̄лимо. — Па се брзо батали, а нема ко да оправн (5: 64).

бата̄љивати бата̄љивам несв 1. ‘запуштати’. — Не смѣш да бата̄љиваш имање док има сна̄гѣ; 2. ‘рушити’. — Није те̄о да бата̄љива ста̄ру кӯћу и са̄мо [нову] налѣпио на њу.

бата̄љуга ж ‘стара, неупотребљива ствар, која се може распасти’. — Ўвек ӯзима неку бата̄љугу, а да га питаш шта̄ ће му — не зна.

ба̄тара ж ‘велика корпа (за суве шљиве)’. — Би́ла о̄на̄ ко̀рпа ве́лика, ба̄тара, шљива̄рска ко̀рпа, за су̀ве шљиве (2: 51); в. *корпа*.

ба̄тина ж ‘штап, тољага’. — Те̄ра сто̄ку са ба̄тином; изр *свира уз ба̄тишу* ‘ленчарити, уклањати се од посла’ (Р); в. *цициулирати*.

ба̄тли / **ба̄тљи** прид. непром ‘срећан’. — Није ба̄тли са̄ то̄м де̄цѣм. — Ба̄тли је Милан са де̄ча̄цима. — Ова̄ мо̄ја ро̄ђака ба̄тљи — што се ӯда̄ла за А̄ца.

ба̄тлија прид. непром. ‘срећан’. — Кад о̄стану ва̄ко̄ крӯпнӣ ко̄ма̄ди, ба̄тлија га̄зда.

ба̄то м ‘направа за лов на вукове’. — За ловљење вукова служила је нарочита справа, звана ба̄то (2: 20).

ба̄тргати се -а̄ се 1. ♦. — Не да се ба̄трга̄ о̄вуда; 2. ‘одупирати се’. — Де̄да се јо̄ште ба̄трга̄, ал бо̄јим се да не[ћѣ] дӯго.

ба̄туна -унѣ ‘срећа; срећне руке’. — Ла̄ко је њему кад има̄ батунѣ. — Она је би́ла батуна Душа̄ну за по̀ла̀га̄ње.

ба̄ӯк м ‘чудно биће којим су страшили децу’. — Е̄не̄ ба̄ӯка, гле̄да која де̄ца немира̄ју.

баӯљина ж ‘змија’ (16: 54); в. *буљина*.

баӯљкѣ прил ‘на рукама и ногама, бауљајући’. — Прѣв̄уко се баӯљкѣ испод ба̄скије; в. *буљећи*.

ба̄чва ж ♦. — Ба̄чва би́ла са по̀клопцом, а ка̄ца о̄творена. — Од ба̄чве на̀правио кӯћицу у којој за сто̄лом мо̄же да се̄де̄ че̄тирӣ чо̄ве̄ка (Р).

бачија ж заст ‘планински катун’. — Посто̄ји доста тамно народно предање, да су по Рудничкој планини, у старо време, биле бачије (2: 17).

ба̄ца ж ‘већи створ, рупа (у зиду, тараби)’. — Нӣкад да за̄творим ону ба̄цу да ми се не прѣв̄ла̄че ке̄рови.

ба̄ца̄к м ‘нога’, обично мн. — Вӣдели и[x] под вр̄зином: он на̄ њѣ̄, а о̄на дӣгла ба̄ца̄ке; изр. *дӣћи ба̄ца̄ке* ‘лешкарити, ленчарити’ (Р).

ба̄шӣљка ж ‘капуљача за кишу’. — Ба̄шӣљка има̄ ко два̄ ка̄иша до̄ле и ста̄виш на гла̄ву и вра̄т до ра̄мѣ̄на̄.

ба̑шка прил ‘посебно’ (P).

башкалук м ‘гостинска соба?’. — Доста је била распрострањена и троделна кућа са доксом и башкалуком на „ћулсијама“ око „куће“ и собе. На „кућна“ врата улазило се са земље, а на доксам су водиле степенице (1: 755); в. *ћилер*.

башка̀рити се башка̀рим се несв ‘опуштено се одмарати’ (P).

башљика ж ‘мушка зимска капуљача за кишу, на везивање’ (P); в. *башиљка*.

ба̑шча ж ‘башта’. — Ја идѐм по башчама. — Треба нам за ба̑шче. — Њиве у окућници зову башчама, а ливаде чаџирима (1: 765).

башчов̑ан -ана м ‘баштован’. — Та̑мо су свѐ башчов̑ани људи.

башчов̑анка ж ‘баштованка’. — Она је била пра̑ва башчов̑анка.

башчов̑анлук -анлука м ‘повртарство’. — Ми се не бавимо у Качѐру башчов̑анлуком.

бѐган бѐгана м ‘човек који се уме извући из опасности, побећи’. — Бѐганова ма̑јка ни̑кад не кука (P).

бѐгати -ам несв ‘бежати’. — Ша̑ран неће да бѐга: на̑ђе неку до̑љчицу, ле̑жи и ко̑са прѐђе преко њѐга и ти зг̑аиш, ба̑п, и он те у̑једе.

бегѐнисати -шем мед ‘имати наклоност, допадати се’. — Он лѐти за њѐм, ал м̑рка ка̑па: она га не бегѐнише. — Ро̑дитељи та̑мо ид̑у и ако они бегѐнишу, она мо̑ра да с-у̑да.

бегунчи̑и м ‘мали бегунац’. — Побегли из Бео̑града бегунчи̑и.

бедиња ж ‘мука, јад, немаштина’ (P).

бѐдница ж ‘несрећница, мученица’. — А он, да прѐстиш, свѐ онѐ по̑да се, а она пра̑ла на ре̑ци, бѐдница.

бедрика ж ‘сорта јесење јабуке’ (Бљ, 14: 41).

бѐзболе прил ‘без мере, неконтролисано’. — Ту се пи̑је бѐзболе, без гра̑нице, да Бѐк са̑чува! (P).

бѐзецовати -ујем св ‘одвојити нешто за себе, резервисати’. — Био у радњи и бѐзецово један шпѐрет. — Јеси не̑ку [дево̑јку] бѐзецово? (P).

бѐзјак -а̑ка м а. ‘човек ограничених способности, који не може контролисати своје поступке’; б. ‘луталица, скитара, нерадник’ — Ја мо̑рам д-угурам ђвога свѐга бѐзја̑ка. — Оп̑асник, не̑миран, не̑ мож бѐзја̑ку ништа.

бѐзја̑чити се бѐзја̑чим се несв ‘понашати се као безјак’ (P).

бѐзлѐбара ж ‘врста јестиве печурке’ (P)

бековача ж ‘ракија од белошљиве’ (P).

бѐкрија м ‘пијанац’. — З бѐкријом се не̑[ће]ш договѐрити. — Био јѐдан бѐкрија ко-те̑зге: ѓтме вла̑шу и побегне! — Бѐкрија во̑ли да пи̑је и да би у̑за ме пио. — За бѐкрију кажу: да је гори од брава; јер брав легне на време, а бѐкрија ни̑кад (2: 66).

бѐкријати -а̑м несв ‘опијати се’. — Живко је и бѐкријѐ. — Ма то̑ је бѐкријало и мо̑рало је прѐпасти од ра̑кије.

бѐкријчи̑на м аугм / пе̑ј. *бѐкрија*.

бѐкријшти̑на м пе̑ј. *бѐкрија*. — И он, курѐдало ма̑ло дѐдино, идѐ и ви̑че: „И ја сам бѐкријшти̑на ко мо̑ј дѐда“; в. *начекерии̑и*.

бѐкрилук -илука м ‘пијанство’. — Са̑в се на̑дуо од бѐкрилука. — Не̑рад и бѐкрилук уни̑шили кућу.

бекута ж ‘ножић на склапање’. — Бекута је... бритва, која се преклапа (2: 40).

бѐл / бјѐл (P) м ‘врста храста, *Quercus sessiliflora*, љутик’.

белавка ж 'крава беле боје' (3: 30).

белѧј -ѧја м 'незгода, несрећа, мука' (Р).

белѧћ -ѧћа м 1. 'сорта црног лука, сребрњак'. — Лѧпо ти рѧдио овај белѧћ; 2. 'човек плаве косе'. — Онај стѧрији му белѧћ, ко да нису браћа.

белац белца м 'коњ беле длаке'. — На белцу иду само који су први (5: 28).

бѧлег бѧлега м 1. 'ожилѧк'. — Бѧлег је тѧ де је траг од рѧне, од гѧпса мѧни на рѧци; 2. 'надгробни камен'. — Ми кѧжемо и спѧмѧн, и надгробник, и бѧлег, и пѧметник, а свѧ — спѧмѧње. — О каменом бѧлегу ни говора. — Подалеко су од Миланова бѧлега (5: 5 7).

бѧлега ж 'знак, обележје'. — Да би народ упознао своје сукно, пришива уз њѧга бѧлегу од својих тканица или чарапа (а и ваљарн дају рабѧш) (2: 45).

белѧгија ж 'брус за оштрење косе'. — Да наоштри се кѧса — има ѧнѧ белѧгија (Т). — Белѧгија оштри кѧсу рѧчнѧ (Кз Р).

белѧгијати -ѧм несв 1. 'ошрити косу'. — Н-ѧмѧ ѧн да белѧгија кѧсу, бѧјим се да се не посѧче; 2. 'досађивати, мучити некога'. — Шта ми белѧгијаш мѧзак!? (Б).

бѧлежник м 'човек који води лични дневник'. — И наш је дѧда био бѧлежник: кад је био војник, у ѧним рѧту, он свѧ записивѧ.

белѧнијати -ѧм несв 'понашати се будаласто, будалити; фантазирати'.

белѧнијача ж 'особа будаластог понашања'. — Нѧ знам ја дѧ је док нѧ дѧје ѧнѧ мѧја белѧнијача.

белѧнијаш -ѧша м 'будалаш'. — Кѧд ли је пѧшѧ ѧнѧј ѧгѧв белѧнијаш?

белѧнити -ѧм несв в. *белѧнијати*.

белијати -ѧм несв 'лутати, скитати'. — Идѧш, белијаш, ништа те нѧ интересује.

бѧлило с 'даривање младенаца, као део свадбѧног обичаја'. — После јѧла кум даје рачун од новца који је приложен на бѧлило (2: 98).

бѧлић -ића м дем *бел*. — Има дѧл јѧш јѧдан бѧлић, посадио дѧда.

бѧлица ж 1. 'бела овца'. — Бѧлица — овца чисто беле боје на глави (3: 29); 2. 'сорта јѧбуке' (14: 41); 3. 'сорта трѧшања'. — Од трѧшања имају: бѧлице, аршлѧме (крупне, сочне и најлепше), рскавце, топчидерке и црнице (2: 26).

бѧлка ж 1. 'бела овца'; 2. 'сорта грожја' (2: 25); в. *скадарка*.

бѧлов бѧлова -о 'који је од бѧла'. — Та је дѧска бѧлова, од бѧловине, бѧлово дрво; в. *лесковина*.

бѧлѧв -ѧва м 'човек беле пути'. — Срѧо сам му оног мѧлог бѧлѧва.

бѧловача ж 'бѧла земља'.

бѧловина / **бѧловиѧа** (Р) ж 'дрво од бѧла, варијетѧта хрѧста', в. *бѧлов*.

бѧлојѧбука ж 'сорта јѧбуке'.

бѧлојѧце / **бѧојѧце** -а / -ѧјѧца с 'бѧланце'. — ѧдвој се ѧнѧ кољѧжина од бѧлојѧца, де је та шѧтка. — Бѧојѧце — то ѧнѧ бѧло што јѧје има.

бѧлокожѧст -а -о 'светле пути'. — Она бѧла бѧлокожѧста.

бѧлолѧчан -а -о 'зачињѧн бѧлим луком'.

бѧлоперѧст -а -о 'бѧлопут, плавушѧн'. — ѧнѧј му дѧчѧк, стѧрији, бѧлоперѧст — ко да није ѧгѧв.

бѧлотреп -ѧтрепа -о 'бѧлопут' (Р).

бѧлоушка ж зоол 'барска змија *Tropidonogus natrix*'. — Бѧлоушке имају са странѧ де им је ѧво бѧлу пѧцку.

белòшљива ж ‘сорта шљиве’ (2: 19); в. *црвењача*. — Шљива има ових врсти: белошљива, ценерика, црвенки, пандара, дреновки (ситне), мацарки и пискара (окургле) (2: 25); в. *ранка*.

белу́так -тка м ‘углачано камење из речног корита’. — И то̀ мо̀раш д-òзйдаш з-белу́тком.

бѣлце / бебце -òцета с ‘беланце’ (Р).

беља м ‘во беле длаке’ (3: 29).

бељѣк -ика м ‘врста храста’. — У бељѣку има̀ дòста онѣ бељѣке, нѣма с̀рца.

бељника ж ‘периферни мекши део дрвета’; в. *бељик, с̀рце*.

бељников -а -о ‘који је од бељника’. — Најбоља је шума за лисник: бељикова (храстова), липова, јасенова и брестова (2: 24).

бељичица ж дем *бељика*. — Онѧ бељичица с̀атрулила.

бељојка ж бот ‘бела конопља’; в. *црњојка* (3: 47).

бенáвити се бѣнáвим се несвр ‘понашати се неозбиљно, шегачити се’.

бѣнече -ета с ‘размажено младунче’. — Вѝ[ди]ш ти òво̀ мо̀је бѣнече, стáлно трчѣ́ за̀ мном.

бенечѣнце -ета с дем *бенече*. — И он̀ мо̀је бенечѣнце већ̀ вѣ́лико.

бѣо бѣла ♠; в. *оман, слез* (2: 225 226); ~ *недеља*. — Бѣла недеља је недеља пред почетак Ускршњег поста (3: 111). — За време сетве сејачу доносе да једе „бело“ (сир, јаја, млеко) да би и жито било бело и чисто (3: 17)

беòчина ж ‘беоњача’. — Ма̀ло му црвѣна беòчина (Кз).

беòчуг -уга м ‘алка’; в. *карика, кайалица, ружуница*.

бѣрáљка ж ‘направа за брање воћа, посуда везана на врху дуге мотке’ (Р).

бѣрберин м ♠. — Старинскò је бѣрберин, а сáд брица (Кз).

бѣрѣѣт -ѣѣта м ‘богат род усева’. — Вѝ нам д̀онели бѣрѣѣт! — Женске руке раде око коља, управљају воловима, особито ако се превлачи бѣрѣѣт (жито, лан, конопља), иду у вршај и т. д. (2: 74).

бѣрлѣјати -áм несв ‘викати, галамити у пијанству’. — Бѣкрије бѣрлѣјају па ѣди ѣ тѣ́ да им помогнеш.

бѣс м ‘обест’. — Ако неки чобанин јаше туђег коња на ливади, сматра се за бѣс. За тај бѣс треба чобанина казнити (2: 109).

бѣсна бѣсна -о ‘разметљив, који неразумно троши’. — Њѣ̀òв òтац ѣ̀гра на аста̀лу, лѣ̀мпује — а ја̀ да му к̀упуем чѣ̀зме!? Нѣ̀сам ја̀ бѣсна!

бѣслѣмáћ -áћа м ‘незграпна и глупа особа’ (Р).

бѣспѣти бѣспѣтим несв ‘понашати се осино и разметљиво’. — А наши који су здрави бѣспѣ и сѣлују.

бѣстѣљ ѣља м ‘посластица од недовољно укуваног пекмеза’ (Р).

бѣћáр -áра м а. ‘весѣлак, духовит млад човек’. — Дòбар онај Љубѣ́нчин бѣћáр, бѣће то људина; б. ‘љубавник’ (5: 134); в. *комишанка*.

бѣћáрац -рца м ‘„бѣхарско јело“ припремљено од упржених зелених паприка и лука’.

бѣћáрина м ‘пијаница’; в. *шомара*.

бѣцати се -áм се несв ‘трзати се’. — Бѣцá се у снѣ̀, тржѣ́ се. — Слушао је како она немирно, с бѣцањем, спава (6: 78).

бѣцнути се -нем се св ‘тргнути се’. — Гута се бѣцну, побледе (6: 27).

бѣчити се ‘напрезати се да се нешто види, да се нечему разазнају обриси’ (Р).

бѣшика ж ‘мокраћни мехур’.

бѣбер бѣбера м ‘ситни цреп’. — Бѣбер је онāј нāш стāри црѣп, ситнѣи, што се само вāкō гōр зāкaчи (Ш).

бѣдија ж ‘дрвена посуда, качица за маст’.

бѣзгѣв -ѣва м ‘момак неодмереног понашања’ (Р).

бѣзгуља ж ‘девојка неодмереног понашања’ (Р).

бѣк бѣка м ‘семенско перо на луку’.

бѣкања ж, в. *бик*. — Бѣкања је на лѣку што рāсте па бѣде сѣме.

бѣкати се / бѣчати се -ā се ‘развијати семенска пера на луку’. — Нѣ знам због чѣга се то [лук] бѣкā.

бѣлмез бѣлмеза м ‘ленштина, нерадник’.

бѣлѣга ж 1. ‘распознатљив знак, белег’. — Онā што имā бѣлѣгу на чѣлу, за крāву, ѓвцу; 2. ‘ознака циља у неким играма’. — Пѣостављена је бѣлѣга и ко нāјближе дѣбаци.

бѣлѣжити -им несвр ‘записивати’. — Он свѣ у књигу бѣлѣжи.

бинија ? в. *сѣлав; ћуѣрије* (биније), *крилище* (2: 47).

бињалук м ‘камен с кога се узјахује на коња’ (2:133).

бињација м ‘кавгација’. — Био бињација, дā Бѣк сачува, да се потучѣ на вāшѣру ил у кавāни. — Није се рвао с народом. Нити био бињација (5: 105).

бир м ‘порез у натури’ (Р).

бисаге бисага пл. т. ‘две спојене врећице од кострети које се носе преко рамена’ (Р).

бѣскати бѣштем несв ‘требити вaшке’ (Р).

бѣч м ♦. — Има онај бѣч, са само једнѣм струком, па на бѣчалуку; в. *камѣија* (Р).

бѣчалук м / **бѣчальа** ж ‘дршка за бич’. — Лѣпо био ураћен онај бѣчалук (Р).

бѣчкија ж ‘ручна тестера’. — Сѣко вѣјвода Стѣпа дрѣва и дѣје бāба нѣка да и њѣ сѣчѣ: и вѣјвода бѣчкију у рѣке и нсѣчѣ бāби дрѣва.

бѣцоња м ‘јунчић, бичић’ (Р).

блāг блāга -о ‘мек, са мањим процентом алкохола’; *блāгā* рāкија ‘непрепечена ракија’.

блāгдан м ‘празнични дан’ (Р).

блāго с ‘стока’. — Имали лѣуди вѣлика блāга, а сād једна крāва и мало овāцā (Р).

блāговештенски / блāговештењски (месец) ‘март’; в. *бѣгѣвѣнски*.

блāгородан -дна -о ‘пријатне нарави’ (Р).

блāгуша ж ‘родна, растресита земља’. — Блāгā зѣмља, кā[же]мо ми блāгуша, она дѣбро рѣдѣва.

блāжити блāжим несв ‘смиривати’. — Она лѣута нā њѣи, само јā њѣ блāжим.

блāњати се блāњам се несв ‘боравити у бањском лечилишту, бањати се’. — Отишла да се блāња у Ковѣљачи.

блāтāв -а -о ‘блатњав’. — Нѣмѣјте блāтāви у кућу (Б). — То је гōр свѣ блāтāво, гњѣлāво. — Онако прљави, блатави, па у собу (5: 114).

блāтара ж ‘кућица, помоћна зграда, облепљена блатом’. — Бѣља свѣја блāтара нег тѣћā пāлата (Б).

блѣдāк -āка м ‘сорта пасуља блѣдозеленкасте боје’. — Био онај пасѣљ, блѣдāк звāли, мāло тако призеленкаст (Р).

блѣјати -и несв 1. ♦. — Дѣ си тѣ чѣла да ѓван блѣјѣи за јāгњетом?!; в. *одлучиѣи, рзāиѣи*; 2. ‘ићи у стопу за неким’. — Он је блѣјѣо за Милѣшевићом па сād за Вѣком.

блѣсаст -а -о 'благо психички поремећен'.

блѣско / блѣсо -а м 'благо психички поремећена особа' (Р).

близнак -ака/ **близнак** -ака, мн. близнаци -аца, м 1. 'близанац'. — Їма двѣ сѣна близнака и више није родѣвала. — Їма сѣнове близнаке; 2. 'народна игра'. — Била је и игра близнака. У тој игри, два младића окрену један другоме леђа у леђа и вежу се по средини. Трећи их покрије поњавом и узјаше. Тај, што јаше, у бисагама носи јарину (вуну), да дрнда. Како га близнаци носе по соби, он удара бисагама остале играче, где кога стигне. Пошто свуда прође, игра се заврши (2: 145).

близнакиња ж ♣. — Никад не би реко да су близнакиње.

близначе -ета с. — Родила му близначад. — Ђони су двѣ близначад.

близначић -ачића м дем 'близанац'. — Їма близначиће, двѣ сѣна.

близнити се близни[м] се несв 'доносити на свет близанце'.

близнуља ж 'женка која се близни'. — Їмо ја двѣ близнуље, ђвце (Р).

блѣзу предл 'блиски сродници'. — Ђони су блѣзу; в. *менѣшалац*.

блокеја ж 'метална плочица на ципелама, обично мушким'. — То је његѡв траг, познајем му блокеје.

блѣнути -не 'огрејати, пролепшати се (о времену)' (Р).

блѣштоња м 'плавокос дечак плавушан'.

блѣвотнина ж 'ружна измишљотина' (Р).

блѣштура ж 'мршава овца'. — Їди сагнај оне блѣштуре, дѡста су пѡсле (Р).

блѣштурчина ж пеј *блѣштура*. — Ђпет ми оне блѣштурчине изашле из тѡра и направили зијан (Р).

бѡбица ж 'зрно грожђа'; в. *ѣуце*.

бѡбоња м 'сорта пасуља' (2: 27); в. *кицош*

бѡбѡњати -ам несв 'гунђати, причати „у недра“'. — Бѡбѡња стѡлно, а нико га не разумѣ. — Шта бѡбѡњаш љ недра?

бѡбѡшара ж 'сорта паприке, бабура'. — Бѡбѡшара — то ѡна за пѣњѣње паприка. — Паприке „бѡбѡшаре“ напуне се изгњеченим сиром у коме су разбијена три четири јајета (3: 76).

бѡгаз бѡгаза м 'пролаз кроз врзину, живу ограду'. — Пѡшла с крѡвама на јѣдан бѡгаз — стѡј чѡвек! На дрѣги — ѣ тамо! Чѣвају прѣседника.

бѡгѡљ м 'инвалидна, саката особа'. — Дѡшѡ из рѡта без рѣкѣ, бѣз ока, бѡгѡљ.

бѡгѡтѡшка ж 'богаташица'. — Кѣпиле по кѣлу банѡна бѡгѡтѡшке, а менѣ нѣсу ни рѣкле да пѡ[ђе]м сѡ њима.

бѡгѡштина / бѡгѡштиња ж 'богатство'. — Тѣшко је из бѡгѡштине у сирѡтињу. — Кад је љмро, ѡстала бѡгѡштина. — Он љмро, а ѡстала бѡгѡштиња (Ж). — Видѣ се бѡгѡштиња њина.

бѡгѡјављѣнски -а -о а. 'који се везује за Богојављѣње'; в. *совра*; б. ~ месец 'јануар'. — Поред календарских назива месеце често називају и по већим празницима у њима. Тако је јануар — бѡгѡјављѣнски, фебруар — сретѣнски, март — благовѣштѣнски, април — ѣурђѣвски, мај — тројичински, јун — петровски, јул — илински, август — гѡспојински, септембар — крѡвѡдански, октобар — лучински, новембар — аранђѣловски, децембар — бѡжићни (3: 133).

бѡгѡмѡљац -љца 'верник, који присуствује свим богѡслужѣњима и активно учѣствује у животу цркве'. — Жѣко није бѣо бѡгѡмѡљац, ал градио црквѣну кѣћу, бѣо у црквѣним ѡбору.

бѡда ж ‘шило’. — Узме ону бѡду, па им̄а дачицу и на њѡ избуѡши онѣ рупице и прѡвл̄ачи опуту.

бѡдинице ?

бѡжиковина ж в. *зеленика 1*. — То бѡжиковина, ко трава и пр̄авили се вѣнци; в. *зеленика*.

бѡжићковати -ујем несв ‘славити Божић’. — Није се смѣло да бѡжићкујеш, бранили, мѣнѣ у вѡјсци записали „Југослѡвѣн“ и „без вѣре“.

бѡжићни -а -о ‘који се односи на Божић’; ~ *месец* ‘децембар’; в. *богојављенски*.

бѡзболе прил ‘добро, доста’. — Јѣде бѡзболе — ка[ж]мо да јѣде добро, дѡста, да им̄а апѣтит.

бѡј бѡја м ‘спрат’.

бѡјадѣр -ѣра м ‘пешкир као део народне ношње’. — Уз смиљевац носио се бѡјадѣр. То је свилени пешкир, који се опасивао око појаса, а крајеви су му били спуштени низ бутине (2: 69).

бѡјаџија м ‘фарбар’. — Нѡсиш онда да ти то бѡјаџија урѣди, ѡв̄арба (Б). — Пѡсле уѡзму па препрѣдају, па на клуче, па код бѡјаџије.

бѡјаџија м ‘кавгаџија’. — А он је, кад се напије, бѡ бѡјаџија, да Бѡк сачува. — Не волим кад се неко потпише са бѡјаџија, јер је то опасан човек; већ треба да се потпише: варбар (2: 166).

бокаст -а -о; бокасте скеле (2: 47); в. *скеле*.

бѡквица ж ‘заметак из којег почиње да се развија главица купуса’. — Уватила ѡвца ону бѡквицу купусића.

бѡкѡр м ‘коренски систем’. — Извади пажљиво з бѡкором; в. *бокорићи се*.

бѡкѡрити се -и се несв ‘ширити коренски систем, множити се, разрастати се’. — Јагода се бѡкори.

болест ж ♦; Изр. свињска ~; в. *балега*.

бѡлети -и ♦. — Болови у зглобовима реуматичара исто тако наслућују кишу — „боли на време“ (3: 132).

болѣшљив -ѣшљива -о ♦. — Драгослав је био болѣшљив и Шѣго је прѣдузео наше имање да ради.

болештина / **болѣштиња** / **болѣшчина** ж ‘болест, обично епидемијских размера’. — Наишла нека болѣштиња и свѣ ми кѡкѡшке мајкале. — Умирало се од глади, од болештина (5: 58); в. *зап̄равити*.

бѡлѡнца ж ‘кантар на дугој полузи, с куглом’ (Р).

бѡљирати бѡљира несв безл ‘бивати, постајати боље, побољшавати се (о здрављу)’. — Ни су се надали, а њѣмѡ бѡљирало,

бѡрак бѡрка м ‘трава за бубреге, раставић’ (Р).

боранија ж ; *шрешијева* ~ (2: 27).

бѡрдѡ -ѡ -ѡ ‘тамноцрвен’. — Ѳв̄а је [ружа] бѡрда, а он̄а је гѡре рѡзна (Ж).

борѡнзати -ѡм несв ‘оглашавати се грубим неразговѣтним гласом, брундати’. — Нѣмѡј ми туне борѡнзати, причај да те разумѣм. — Нѣмѡ ми више борѡнзати, ко Бѡга те мѡлим! (Р).

бѡсиљак / **бѡсинок** -иљка/-а м бот ‘*Ocimum basilicum*’. — Дѡбила сам ма̀ло сѣмена бѡсиока од Радѡјке. — Ко га негује, познаје ове врсте [цвећа]: босинок, ружу, русицу, калопер, зеленкаду, рузмарин, перунику, минђушицу, розетлу, питому нану, чубар, љубичицу, селен, повратич, шушкавац, жути грабић и матичњак (2: 27); Изр. *кѡњски*

бѡсиѡак ‘дивља нана’. — То мѡја бѡба звѡла кѡњски бѡсиѡак; *дѡвљѡ бѡсиок*. — Дивљѡ бѡсиок је по стрѡу; в. *љубичица*.

бѡстан бѡстана м ‘засад диња и лубеница’. — Нѡси вѡду и зѡлѡва бѡстан.

бѡћа ж ‘водоноша’.

бѡца ж бот. ‘чичак’. — Бѡци тај крѡш, вѡш колико је бѡцѡ у њѡму.

бѡшчалук м ‘дар’. — Ти ми ѡвде [донесе] цѡѡ бѡшчалук.

брѡбѡњак -ѡња м ‘измет у облику ситних куглица (обично од оваца и коза)’. — Од оваца и коза свѡд брѡбѡњци, брѡбѡњају на свѡким корѡку.

брѡбѡњати -ѡ 1. несвр ‘празнити црева (обично о овцама и козама)’; в. *брабѡњак*; 2. ‘причати несувисло, брѡљати’. — Нѡ знам штѡ брѡбѡња?!

брѡв м ‘домаћа животиња, обично заклана’. — Ђрѡѡен брѡв кад се свѡ ѡчисти, прѡ не[го] га рѡсплѡти. *Изр. дѡшевни ~*. — Ѳвца, јѡгње, па се зѡкоље зѡ дѡшу и кѡ[же]мо дѡшевни брѡв (Др); в. *рикаѡи*.

брѡвче -ѡта с в. *брав*. — О њене гране везивали наши старѡји бравчад кад их после клања реде (5: 147).

брѡдавица ж 1. ‘мали израштај на кожи’. — Имѡ брѡдавицу на малѡм прѡсту; 2. ‘израштај на луку из којега избијају коренске жилице’. — Кад се извади лѡк, мѡраш да му ѡцѡчеш ѡнѡ брѡдавицу.

брѡдавничав / брѡдавничаст -а -ѡ ‘који има брадавице’. — Рѡке му брѡдавичаве.

брѡна ж 1. ‘место на коме је река преграђена и од кога се одваја јаз за воденицу’. — Брѡна је де је прѡграђена река са балванима, који су пѡкретни, и кад најѡе вода, ѡни се ѡтворе сѡми (Б); 2. ‘дрљача’. — Бране су од прућа, преко кога се ставља камење да би се земља боље дробила (3: 16).

брѡница ж ‘воћка која се бере руком’. — Шљѡве смо продавали брѡнице, бѡрѡмо па у ѡнѡ гѡјбѡце са тѡпѡлкама. — Те брѡнице трѡба лѡпо слѡжити.

брѡтѡнац -нца / **брѡтѡнић** / **брѡтић** м ‘братов син — тетки’. — Ѳна имѡ брѡтѡнића у Арѡн[ђе]ловцу — рѡди у болници. — Дѡшѡ је з-брѡтѡнићом Мѡрковим.

брѡтѡница / **брѡтѡничина** / **брѡтѡнична** / **брѡтичина** ж ‘брѡтова кћи (обично — тетки)’. — Кад стрѡц бѡде удѡвѡ брѡтѡничну — тѡ ће да се причѡ. — Бѡла ѡна код мѡѡ брѡтѡничне. — То ми брѡтѡничина бѡла. — Бѡла ѡнѡ брѡтичина Дѡсѡнчина; в. *ѡѡићи*.

брѡшѡнце -а с дем ‘брашно’. — Дѡдѡш пѡс[ле] мѡло брѡшѡнца.

брѡшѡњѡв -а -ѡ а. ‘посут брашном’. — Јѡдва изашла да се поздрави, ѡнако брѡшѡва, као Кепа воденичар (5: 46); б. ‘сличан брашну, са мало сока (ѡ воћу)’. — Јѡбуке су лѡпе ал брѡшѡње. — Крушке му брѡшѡње.

брѡшѡњар м ‘сандук за држање брашна’. — За држање брашна служи велики сандук брѡшѡњар (3: 62).

брѡшѡњара ж ‘сорѡ јабуке, крушке’ (3: 24).

брѡшѡњѡик -ѡка м 1. в. *брашњар*. — У брѡшѡњѡику, поред брашна, лѡпара и перушке, у јѡдном делу стоји хлеб, а у доњѡј прегради јѡло или слично (3: 59); 2. ‘храна која се стави у торбу, за пут или чѡбѡнију (в.)’.

брѡбѡти -ам несв ‘бавити се сумњѡвим пословима; упуштати се у послове који се не знају радити’. — Нѡ брѡбај тѡмо, поквѡрићеш нѡшто. — Вѡли да брѡба ѡко тѡга. — Штѡ брѡбаш у ѡнѡ што ти нѡје за пѡслом; в. *зѡкучѡиши*.

брѡбља м/ж ‘причљива особа’.

брѡбљѡча м/ж ‘причалица’. — Он је дѡбар, ал брѡбљѡча.

брѡбљѡ -а м в. *брѡбља* (Р).

брбљуша ж ‘брбљивица’.

брборити -и / **брботати** -оће, гл. им. **брботање**, ‘клокотати, шумети (при пре-такању течности)’ (Р).

брбоћнути -не[м] св ‘дувањем направити мехурић’ (Р).

брвнара ж ‘кућа направљена од брвана’. — Куће су биле брвнаре и плетаре (2: 56).

брвнарица ж дем *брвнара*. — Била тамо брвнарица, под брајем, и вајатић.

брвно с а. ‘дебела даска која се ставља преко греда као подница’. — Стављаш прѣко греде на подрум, а после по њима озгѣ даске меташ, брвна, стругато, ми брвна зовемо (К); — Брвно је даска, дебела, струже се о-дебљинѣ кака ти трѣба (Кз); б. ‘облица’. — Отерѣ ми десет брвана и не да плати. — Снег, цича, дува између брвана — и ништа: има у вајату да спавају!

брданце -ета геогр с ‘брежуљак’. — Ту је неко брданце.

брдило с ‘део разбоја за ткање, држач брда на разбоју који се помера напред и назад да ткаља сабија потку’ (15: 24). — Како се беше оно зовѣ, брдилима, па другѣм нѣгом, направилш зѣв (Ш); в. *йодложник*.

брдина ж ‘део ткачког разбоја, брдила’. — Нѣгама рѣдиш, пѣтуриш јѣднѣм на ѣнај подложник па ѣдариш... како се беше ѣнѣ зовѣ... брдина, направилш зѣв па прѣтуриш чѣнак (Ш).

брдни -ѣ -ѣ ‘који се тиче брда, брдски’. — По брдима има те зѣмљѣ, ал кад нѣма кѣше, не рѣдѣ, то брднѣ зѣмљѣ; в. *качерши*.

брдо с 1. геогр ‘веће узвишење на планинском терену’. — Брдо је велико, високо, а брѣг је мањи, ко гѣ ѣвај брѣкчић прѣд нама (Кз); 2. ‘део разбоја, прецизно урађена направа од дреновине у облику чешља кроз коју се провлаче конци основе на разбоју’ (15: 24). — Кад се ткѣ, прво се ѣводи у нѣте па у брдо. — Вратило се затим спусти на доње прѣчаге, па се основа ѣводи у брдо, после чега се вратило ставља на своје место (3: 49–50).

брсжак -шка м дем *брег*. — Тврда је зѣмљѣ у Пањевцу... Вазда сува на ѣном брешку (5: 140).

брѣкниѣ ж бот *Sorbus torminalis*. — То дрво, брѣкниѣ, рѣстѣ у грѣнтуљама такѣ сѣтан плѣд, на краткѣм репѣљцима (Р).

брѣкчић -иѣ / **брѣчић** брѣчиѣ м дем *брег*, в. *брдо*. — Ун сѣо на ѣнај брѣчић и мѣто Цѣцу у крила.

брѣме -ѣна с 1. ‘терет који се носи на леђима или раменима’. — Брѣме то што чѣвек нѣси колко мѣже понѣти; 2. ‘плод у мајчиној утроби’. — Да би жена „променила брѣме“, тј. ако рађа женско, да роди мушко и обрнуто, треба прву погачу из бабина дати да загрѣзе детету ѣнога пола који се жѣли (3: 88). — Пазило се да млада „узме у руке прво женске радове. Свѣкрва јѣј је давала кудѣљу, прѣслицу и повесмо вуње у руке да ѣпреде, да би се лако раставила са бременом (дететом) као што брзо ѣкређе вретѣно“ (3: 96).

бремена / **брѣмѣнѣта** прид ‘гравидна’. — Жѣна му већ брѣмена (5: 52); в. *дебела*.

брѣновати -ѣјем несв ‘ѣвијати праменове косѣ, коврати косу’ (Р).

брѣнце брѣнѣта с ‘мало лимѣно звѣнце (за ѣвѣ)’ (Р).

брѣстов брѣстова -ѣ ‘који је [направљѣн] од брѣста’; в. *ѣочак*, *бѣљѣков* (2: 24).

брзати -ѣм несв ‘журити’ (Р).

брѣстар -тра -ѣ ‘бѣстар’. — А ѣно чѣсто, брѣстро.

брич, обично „брич“ панталоне. — Панталоне су шивене од сукна или шајка и то узане... до колена, а изнад колена су се шириле до струка. То су биле „брич“ панталоне какве се и данас могу видети у Босути (9: 86).

брк м, обично мн, 1. ♦; 2. ‘жилице на корену лука’; 3. „бркови“, в. *чаканац* (3: 21).

бркати брчем несов ‘мешати’. — Ја никад не брчем.

бркљав -а -о ‘прљав око уста’. — Што си, дијете, тако бркљаво, ајде баби да те љмије. — Био бркљав око устију. — И кад је дете бркљаво, лепо му стоји (5: 24).

бркљавити се бркљавим се несов ‘прљати се (око уста)’. — Немо му то давати да се бркљави.

бркљајница ж ‘велика варјача, мешајица (в.)’ (Р).

бркљача ж ‘девојчица замазана око уста’.

брко -а м ‘човек са малим брковима’. — Брко је свако ко има мале бркове.

брлог м ‘неред’. — Покупи своје рке и почисти тај брлог (Р).

брља ж ‘лоша ракија’. — Брља је она ракија блага (Р).

брљив брљива -о ‘немаран, несналажљив’.

брљкати / брљкати -ам /ам несов 1. ‘скупљати сено у брљковине (в.)’. — Ово смо могли већ и брљкати. — Суво је, можемо да брљкамо; 2. ‘лупкати штапом испред себе (о слепцу)’. — Кад кренеш са штапом да брљкаш, онда ћемо те аперисати.

брљковина ж ‘мали навилјак, пласка (в.)’. — Направимо мале брљковине, пласке, па после то пластимо. — Навилјци сена зову се брљковина (2: 23).

брљкотина ж ‘навилјак, брљковина (в.)’; в. *избрљкати*, *иласкица*.

брњица 1. в. *брњушка*; 2. ‘метална копча на каишу’ (Р).

брњо -а м ‘који носи брњицу’.

брњушка ж ‘жица на носу свиње, да не рије, брњица’. — Свињама стави брњушку, да не би ријале (Ж Р).

брџ брџа м ‘газ, плићак’. — Брџ је да се прџе запрегом, да се прџази на плићак; в. *обала*.

бројаница / бројеница ж ‘број жица у потки за ткање’; в. *чисаница*, *комад* (3: 49).

брџњак м ‘гукице у умољчаном брашну’. — Уватио се брџњак, мора стоци да се да (Р). — Стоји онај брџњак ко гомила (?).

брџ м бот ‘*Rubia tinctorum*, чији се корен употребљавао за бојење пређе’. — Идџ и ископа брџ да офарба јаја.

брџ м ‘нско грање које стока може брџити’. — Ђне, козе отишле у брџ. — Пустио стоку у брџ; в. *водољав*.

брџити -и[м] несов ♦. — Козе брџе све што довате (Р).

брџ м ‘брух, хернија’. — Ја аперисо брџ, жена у болници, син у војсци и нема ко да ради.

брџдати -ам несов ‘говорити неразговорно, обично дубоким гласом’. — Нешто само брџда и ништа не знаш што говори.

брџдоња м ‘човек који говори неразумљиво’. — Брџдоња па брџдоња: не зна ни сам што прича.

брџ м ‘камен за оштрење косе’. — Имаш овај брџ и он ти је у брусари, па кад утупиш косу, њиме наоштриш. — Брус је од природног камена и служи за оштрење. Држи се у калаври, која је од волујског рога и напуњена водом (3: 21).

брѹсара ж ‘водир од плеха’. — Кòд нàs кàже рòгара, а брѹсара кад је од плèка, неко кàже брѹсара. — Справе за оштрење косе зову у Качеру: брусара (рог) или калабра или водењак (једно исто), а ков сачињавају бапка и чаканац (2: 51); в. *рогара*.

бѹбањ бѹбња м 1. геогр ‘извор’ (М); 2. ‘пуначко несташно дете’. — Дè је онај бѹбањ мали, да нèшто н-ѹрãди?

бѹбац бѹпца м анат ‘бубрег, обично животињски’. — Њèму дај бѹбац и више му нè треба. — Видиш да му је бѹбац у лòју; **бѹпци** бѹбаца пл. т. ‘слабине’. — Тѹкли га свè у бѹпце — да се нè мош пòзнати. — Уватили га у краћи и òбили му бѹпце. — Све га кундаком гађали, у бупце право (5: 41).

бубецнути бубецнем св ‘лакше ударити’ (Р).

бубине -ина ‘глисте’ (2: 226); в. *линѹра*.

бѹбнѹти -нем св ‘пасти’. — Он бѹбно на лèђа, а бãба нè мож да га дйгне (Р).

бѹбњара ж ‘лимена пећ’. — Пòтпãлиш бѹбњару, дòста дрвã и пèвај (Р).

бѹбњати -ã несв ‘потмуло одјекивати’. — Хлеб је печен ако „бубња“ кад се лупи кукачем; кад се испече, треба га одмах остругати ножем и оперушати перушком (3: 74).

бѹбњйћ -йћа м ‘немиран дечак, несташко’. — Онај ми бубњйћ òпèт нãправио зиãн!

бубѹљина ж 1. ‘сова’; в. *јастрèб* (Кз); 2. ‘змија’ (Р).

бѹдãк м ‘крамп’. — Нèма нйко д-ѹзме бѹдãк да крчи (Кз).

будимка ж ‘сорта јабука’ (2: 26, 5: 26 147, 3: 24); в. *колачара*.

бѹђа / бѹђа ж ‘бућ, плесан’. — Нè смèта то, сãмо да не мйрише на бѹђу. — Ў соби се òсећа бѹђа.

бѹјèр -èра м ‘имућан човек’ (Р).

бѹјòван -вна -о ‘бујан, родан’. — То му лèпа зèмља, бѹјòвна.

букагија ж ‘тешки окови’ (Р).

букарити (се) -и (се) а. ‘парити се (о свињама)’. — Свйње се бѹкаре. — Треба да бѹкари крмачу; вулг б. ‘имати сексуални однос’. — Вòд се бѹкаре по врзинама; уп. *избукарийши*.

букати буче[м] несв ‘викати, галамити, уз ружне гестове’. — Само у Претурици Влаја још букао. — Кад се оно с римским папом закачисмо, цела земља булака (5: 112 113). — Све што вока буче за своје рогове затиче (15: 24).

бѹкача ж ‘зоол. *Vibò vibò*, сова, буљина’. — Одомãћила ми се бѹкача у оцãку, потпãлићу нòвине да је òтерам; в. *јастрèб*.

бѹква ж 1. ‘бот. *Fagus silvatica*’; 2. ‘дужа, обично бетонска, цев кроз коју се вода од уставе усмерава на воденичко коло’. — Јãз идè дò уставе и дãље вòда идè на бѹкву (Б). — Прòлази вòда кроз ту бѹкву и òкреће водèнцу. — Дòле је вèзана за бѹкву са двã шйпа; òна је рãсечена дòле и вòда не ùдара у пèрãд. — Колико сам пута... гледала у букве и завиривала у ципун и брзу воду што òкреће каменове (5: 146). — Вода кроз букву пада на шауле од точка, који се креће (2: 50). — Вода, која се доводи јазом [према стругару], пролази кроз букву, пада на хоризонтално коло, удара у перад или „шоуле“ и тако покреће коло са чије осовине полазе две игле, које покрећу „гурбу“ — криво гвожђе (3: 44); в. (воденичко) *коло*. *Изр.* не живи се док је букава.

бѹквãр -ãра м ‘букова шума, буквик’ (Кз) / **бѹквйћ** м (Т).

бѹклија ж ‘дрвена чутура из које се наздравља при позиву на свадбу’. — Чѹтура дрвена била и бѹклија звãли. — На свадбу се позива буклијом, коју иските пешкирима и цвећем (3: 92).

бӯков -а -о ‘који је од букве’; *бӯкове гддине* ‘вечност’. — Неће живети бӯкови гддина (К). — Не могу ваљда ходати по овој земљи бӯкових година (5: 143–144); *букова вода* ‘вода која извире у буковој шуми’. — Најбоља је вода која извире из камена, затим „букова вода“ (извире у буковој шуми) (3: 77).

бӯковача ж 1. ‘сорта гљиве’. — Бӯковача се лако гајји (Д); в. *млечњача*; 2. ‘слаба земља, пескуша’. — Бӯковачом зову сасвим слабу пескушу, која, ако је година богата водом, може такође да да добар род (5: 5).

буковина ж ‘буково дрво’.

бӯктати -йи несов ‘горети уз бубњање, разгорети се (о ватри)’ (5: 22); в. *ћушкови*.

була ж ‘име краве’ (3: 30).

булӯмента ж ‘грумен’. — У шодеру ја налазно вакѣ булӯменте йловаче, ко шака.

буљати -ам ‘бауљати, пузати’. — Рѣкѣ ми лекѣр да мѣж да бӯљѣ, ал да н-устаје. — И да се више никад не усправиш. Само да буљаш остатак живота (6: 130).

буљѣћки прил ‘пузећи, бауљајући’. — Йдѣ буљѣћки.

бӯљина ж ‘змија’; в. *бауљина, бубуљина* (Р).

бӯљук бӯљука м заст ‘стадо’. — Бӯљук је кад је више оваца, а стадо кад је мѣло, мѣж и двѣ.

бӯмбар м 1. зоол инсект *Bombus terrestris*; 2. ‘нерадник, ленштина’. — Неће бӯмбара нико.

бунѣр -ѣра м 1. ♦ (ново). — Бунѣр и ѣерем — то је йсто; 2. ‘извор’. — Тѣмо де тѣчѣ вѣда и-зѣмљѣ ми ка[же]мо бунѣр (Ж). — Бунѣр се ѣзйда на самим извору, плитко и ѣстави се ѣтвор да се зѣнта вѣда, а ѣерем дубѣк десѣт-пѣтнѣс мѣтара и на вратило се намѣтава лѣнац ил кѣнопац да се вѣди кѣва.

бунгур бунгура м ‘јело од крупно млевеног пшеничног брашна’. — Крупно се самѣље пшеница, ичѣвртѣ се, па се неки зачини дѣда и справљају се нека јѣла, бунгур. — Бунгур — кад се крупно самѣље пшеница, исполѣта се и скѣва на вѣди. — Бунгур је јело које се справља док не стигну новине. Пшеница која се истуца у ступи или крупно самѣље у воденици, кува се у води, а зачини се млеком и кајмаком (3: 75). *Изр.* дѣсѣдан ко бунгур. — За неѣога ко је дѣсѣдан, кажу: Штѣ си навѣлио ко бунгур на гѣзицу!?

бунгѣрати -ам несов ‘млѣти пшеницу за кување бунгура’.

бунда ж ♦. — У богатим кућама у Липљу има бунди и либадѣта, које се носе само по неколико пута — док млада не роди прво дете (2: 71); в. *ѣубѣ*.

бундѣва ж бот ♦. — Бундѣве су стигле да се и по трећи пут заметну: на млаком сунцу догорева спарушени ѣцветак (7: 197).

бунѣати -ам несов а. ‘говорити неповезано, као у сну или бунилу’. — Нѣнѣс је нешто бунѣо; б. ‘брбљати, причати глупости’. — Опѣт бунѣѣ, нѣ мисли да прѣстане.

бӯња ж ‘неравна, рѣљефна површина’ (Р).

бӯњѣк -ѣка м ‘ђубриште, бунѣште’. — Нйкло тѣмо на бунѣѣку. *Изр.* Он је с нашѣг бунѣѣка ‘нашѣг порѣкла’; в. *йѣѣиушѣара*.

бӯњѣст -а -о ‘нераван, рѣљефан’. — Свѣ стрѣне глѣтке, а јѣдна бӯњѣста.

бунѣѣчѣра м/ж ‘ѣсоба која прѣбира по бунѣишту’. — Бунѣѣчѣре навѣк нешто траје на бунѣѣку.

бунѣиште с в. *бунѣк*

бунѣнути -нем св ‘пасти, трѣснути’ (Р).

бӯрѣг -ѣга м ‘желудац’; в. *ѣјвар*.

буранија ж ‘боранија’. — Уз буранију мѣтиш дѣбелу плитку, она плитка дѣбѣла, висока и буранија уз њу растѣ (Кз).

бурдѣљ бурдѣља м а. ‘шупица, обично укупана у земљу и покривена кровинном’; б. ‘мала мрачна просторија, на крају дворишта или имања’; в. ‘кноск’. — Идѣм да видим да нѣма цигара у овим бурдѣљу. — Погледај тамо у оним бурдѣљу.

бурдѣљчић -ѣљчића м дем *бурдѣљ*. — Имѡ ја неки бурдѣљчић и живили у њѣму.

буре -ета ♦. — Чак гѡр из Живковаца дѡлазе з бурадма у Каѣер за воду. — Вучу воду са бурадма.

бурећи -а -е ‘који се односи на буре, који се тиче бурета’; в. *иша*.

бурјак / **бурјан** м бот ‘Sambucus ebulus’. — Уједени се трља по уједеном месту бурјаном (З: 129).

бурјановача ж ‘ракија од бурјана’; в. *кукуружњача*.

буркѣ прил ‘јаким млазом’. — То је вода ишла буркѣ.

бурњак м зоол ‘даждевњак’. — Бурњак, ако га нагазиш, пѣсне, д-оглувѣш; в. *зелембаћ*.

бурумак -умка м ‘мало узвишење на равној земљи (обично кртичњак, мравњак)’. — Ако је на ливади бурумак, онда коса прѣскочи и не покоси. — Бурумак праве мрави и кртица. — Шта ти је човек: од равне земље — бурумак! — Кад оставиш шут и порасте трава — бурумак.

бусара ж ‘кућа покривена бусењем’. — Имѡ неку бусару, бѣда.

бусен м ♦. — Мѣто бусен на главу.

бусија ж ‘заклон’. — Уватио сам бусију.

бусика ж ‘бусен’

бѣтка ж анат ‘део закланог брѡва припремљен за употребу’. — Осекѡ бѣтку и мѣтили да се пѣчѣ.

бѣћка ж у изр *ловити на бѣћку*. — Прича да људи ловили на бѣћку, тукли по води и ловили, вѡта рибу на бѣћку.

бѣћкалица ж ‘дрвени суд, буренце за изметање масла, бучка’. — Имѡ бѣћкалица, то де се бѣћка млѣко.

бѣћкати -ам несв ‘изметати масло’; в. *бућкалица*.

бућма ж ? в. *анѣерија, жабица*.

буца ж ‘дрвени суд за сирће и кисељење грожја, мушмула и такиша; посуда за воду’. — Вода се доноси и држи у дрвеним буцама (З: 62).

бучати -и несв ‘стварати буку, хучати’. — Живѣ у оним бучју: тамо река, поток, свѣ бучѣ.

бучје с ‘место с јаком буком’; в. *бучаши*.

бучук бучука м 1. ‘мерица за жито, брашно’. — Од дрвета се истѡи и ко мѣрица и зѡвѣ се бучук. — Бучук — мерица захватаѡ је око 20 килограма. Њиме се обично мерило жито (З: 133); 2. ‘заштитна пчеларска маске с мрежицом’. — Кошницама је увек прилазно без бучука на глави (6: 90).

буца ж ‘личност на високом положају’. — Видим ја да је нека буца бѣла: имѡ трбу ко да је појѡ по Србије.

буцуља ж ‘мршава крава’. — Имѡ двѣ буцуље, а ни њѣ[x] више нѣ може држати.

буша ж ‘ситно домаће говече’. — Имали ми оне буше ситнѣ; **бушина** пеј ‘мршавѡ говече’.

бушан б^ушна -о 'шупаљ'. — Онај р^ог је б^ушан и напунѝ се водѝ и закачи се за к^аиш да мѝти б^рус. — Р^ог је б^ушан с^ам, узимљу љ^уди тамо у кл^аницама, и има к^алавуру и б^рус и идѝ да к^оси (Т). — Оба су б^ушна др^вета.

б^ушина ж 'мршава овца'. — И^ма неке б^ушине, нѝ зна ни шт^а ће ш-њ^има,

бушк^арати -а^м несв 'распитивати се изосола, трагати за нечим'. — Н^авек нешто бушк^ар^а, а свѝ ко да нѝће.

В

в^абити в^абим несв 'дозивати, мамити стоку'. — Ј^а ђвце нити тѝрам нити в^абим.

в^абнути -ѝм св 'намамити стоку'. — Д^ођу т^ун^а и м^ало и[х] в^абнѝмо.

вавољ^нти -им несв несв 'говорити неразговетно, мумлати'.

в^ада ж а. 'мали канал за наводњавање'. — Баште се заливају пуштањем воде из јаза у ваде — мале јазове, одакле се разлива по лејама (3: 23); б. 'суво корито потока'. — В^ада је с^ув п^оток, к^орито п^отока.

в^адати в^адам несв 'водити, водати'. — Ђни мѝгну Д^рагољубу и Лѝкс^андри у т^ањир г^ибаницу, да су г^ибанич^ари, и кроз А^ранђеловац ју в^адали и п^осле и[х] д^руги д^ан стрѝљају (Т). — Не м^огу више ни да в^адам ни да н^осам дѝцу. — Р^ад^ојка н^ије д^обро, м^ора Г^ута да је в^ада.

вадимѝстер -ѝстера м 'перорез'.

в^адити -им несв 'дупсти'. — К^есером се в^ади и к^арлица б^иде.

в^аздан прил 'цео дан, стално'. — В^аздан нешто тражи и б^рунд^а.

в^ај^ат -а^{та} м 'мала дворишна зграда, прављена од б^рвана'. — Ч^овек и^ма т^ри с^ина и п^рави т^ри в^ај^ата. — К^олико с^ин^ова — т^олико в^ај^ат^а: и св^аки с^ин са св^ој^ом м^ладом у св^ој в^ај^ат идѝ. — П^равили маг^азе, в^ај^ате, а п^ос р^ушени в^ај^ати па п^род^авани. — Од зграда сваки добар домаћин има: в^ајат, млекар, салаш, амбар, мишану (пушницу), вуруну за лебац, коларницу (наслон) и кокошар (1: 763). — У непосредној близини куће је в^ајат од б^рвана (3: 62).

в^ај^ат^ић -ића дем в. *б^рвно, б^рв^нарица*.

в^ај^ада в^ајдѝ ж 'корист'. — К^акѝ в^ајдѝ и^маш ђ-тога; в. *и^рљуша*.

в^ајдисати -шем / **в^ајдити** -им 'имати користи'. — Д^обро је ак и м^ало в^ајдише. — Ако од св^ађе нѝ мож да в^ајдиш, од^устани.

в^ајдица ж 'ситна корист'. — В^ајдица је ако зн^аш и ц^игански; в. *заувар*.

в^ајлија ж 'сорта јесење јабуке' (Бљ, 14: 41).

в^ајлика ж 'сорта јабуке' (2: 26); в. *колачара*.

вајни -а -о 'ко није дорастао свом звању'.

в^акат в^акта м 'време'.

валда / **в^аљаде** реч. 'ваљда'; в. *чукнуи*. — Па Г^оспод Б^ог, в^аљаде, нѝће заг^рмити.

в^ал^инка ж 'недостатак, мана'. — М^ора да се в^иди дѝ је в^ал^инка (Б).

в^алити -им несв 1. 'недостајати'. — М^ало в^али од дѝсет ѝкт^ара; 2. 'умрети'. — Б^ио [на сахрани] кад је Ј^ован в^алио.

в^ал^ов -ѝва м 'корито за свиње'.

ваљавица / **в^аљалица** / **ваљарица** ж 'воденица у којој се ваља сукно'. — Водену снагу текућих река и потока умео је Качерац од вајкада искоришћавати

грађењем ваљарица и воденица. — Ишли су сопственици ваљарица лично по народу и скупљали сукно на рабош (2: 19 45). — Ваљавица је сва од дрвене грађе и има само два мала гвоздена дела. — Вода која под притиском пада на коло, окреће осовину ваљавице; на њој се налазе пера, те се и она окрећу, а тиме диже и спуштају маљеве, који сабијају и ваљају сукно смештено у кашикасто издубљеној ваони (3: 37). — Многи... покупе сукно, донесу га на својим коњима и изваљају у својим ваљавицама (1: 782). — Мoж да биде и воденица и ваљалица; в. *обашка*.

ваљавичар м ‘власник ваљавице; радник који ваља сукно’. — У ваљавици је огњиште са веригама, на којима виси котао, јер се мора имати стално топла вода којом ваљавичар прелива сукно (3: 37).

ваљавични -а -о *ваљавично коло* в. *воденично коло* (3: 36).

ваљар м (2: 45), в. *белега*.

ва̀мни̑р -и̑ра м †; в. *ва̀мпира̀и̑и*.

ва̀мпира̀ти -а̀м несв ‘радити нешто ноћу, кад није време’. — За сваки по̀сȏ но̀ћи, пос[ле] по̀ноћи, који се ра̀ди кад излазе ва̀мпири, ка̀[ж]е се ва̀мпира̀; уп. *ва̀мпириса̀ти*.

ва̀мпириса̀ти -шем несв. 1. в. *ва̀мпира̀и̑и*. — Идѐм ја на спа̀ва̀ње, а ти — ако [хоће]ш — ва̀мпириши до зорѐ; 2. ‘остарити и постати сличан ва̀мпиру’. — Ва̀мпиришем још који да̀н па ћу на пу̀т. — Па устала, тако рећи, из мртвих. И још ва̀мпиришем по овоме свету. — Дара по сву ноћ ва̀мпирише и послушкује (6: 71 111).

ва̀ндамѐнт / ва̀ндамѐнт м ‘темељ, фундамент’. — Кад гра̀диш ку̀ћу, у̀копа̀ се у̀ земљу ва̀ндамѐнт, на̀ложи се ка̀меном, није би́ло бетòна, док се изѝђе повр зѐмље (К). — Пра̀вили ва̀ндамѐнте.

ва̀ндраковати -уѐм несвр ‘лутати без циља, скитати’. — Има̀ јѐднȏ сина, ва̀ндракује по А̀ра̀н[ђе]лȏвцу.

ва̀ндр̀кнути ва̀ндр̀кнем св 1. ‘поремегити памећу’. — Још ми ѝ то̀ трѐба па да ва̀ндр̀кнем; 2. ‘изненада умрети’. — Ва̀ндр̀кнȏ на мѐсту, ни рѐч да је рѐко.

ва̀ндрковати -уѐм несв ‘лутати без циља, смуцати се’. — До̀кле ћеш, бре, да ва̀ндркујеш, ни дѐца те неће у̀па̀нтити.

ва̀нта̀зија ж ‘поремећен смисао за реалност, фантазија’. — О̀пет њѐгове ва̀нта̀зије, увати́ло га и нѐ зна шта пра̀ича.

ва̀нцага ж ‘непоузdana особа, сумњивог морала’. — Дѐ ћеш се с ва̀нвагом орта̀чити?!

ваона ж ‘део ваљавичког механизма’. — На ваљарици има коло са урезима, у која улази вода и покреће ваону осовину, на којој су две кризнице (које пролазе кроз ваону и дају четири паоца). Та осовина креће два назубана маља (2: 45). — Ступа „ваона“ је од храстовине, а маљеви су од буковог дрвета (3: 37).

ва̀ра̀кати (се) -а̀м (се) несв ‘обмањивати, доводити у недоумицу’.

ва̀рба̀р -а̀ра м ‘занатлија који се бави бојењем (вуне, сукна)’; в. *боја̀ција*.

ва̀рѐника ж 1. ‘чорбаста храна’. — На казану... добијају кутлачом исту варѐнику (6: 40); 2. ‘кувано млеко’ (Тр У); 3. ‘јело од удробљеног хлеба преливеног врућим млеком’ (Р).

ва̀рити ва̀рим несв ‘кувати’. — Нисам јутрос ва̀рио ка̀фу. — Ко̀сара то на̀јлепше ва̀ри (Кз). — То се ва̀ри, а кад се ску̀ва, онда у̀зв̀арено. — Ва̀ри се мле́ко, ку̀ва се јѐло (Кз).

варица ж ‘обредно кувано жито на Вариндан’.

ва̀рница ж ‘искра’.

ва̀ровати -ујем несв 'не радити у неке дане, поштовати неки обичај ради заштите од несреће, зла'. — Ва̀рује да не ра̀ди.

ва̀рџит -џита -о в. *варовни*. — И, на́ ђавола, џтишо ја да по̀ткујем ко̀билу, а би́ло нешто ва̀рџито, и четвџрти дан ми ма̀јкала.

ва̀ровни -а -о 'који је препоручљив као нерадан, када се не сме радити'. — Би́о неки ва̀рџни дан, није се ра̀дило.

ва̀рош -и ж 'мањи град, градић'. — Идџем у ва̀рош — то̀ је ма̀ње, а гра̀д је ве́ћи: гра̀д је Бео̀град, Љи́г је ва̀рош, Ко̀зелъ — се́ло.

василица ж 'новогодишњи колач'. — На Мали Бо̀жић (Нова година, Васиљевдан) меси се „василица“, нарочита пита са медом, коју домаћин ломн за време ручка (3: 110).

ва̀сити ва̀сџм несв в. *асџџи*. — Она само ва̀си, немѝра.

Ва̀скрс -а м 'празник Христовог васкрсења'. — По̀стџ се се́дам нѐдеља пред Ва̀скрс. — За Бо̀жић се по̀стџ шџс нѐдеља, а за Ва̀скрс се́дам.

ва̀т м 'мера за дужину'. — Ва̀т је дужина од око два метра (3: 133).

ва̀тати -а несв безл 1. 'имати тежину' (3: 133), в. *кола*; 2. 'западати у стање алкохолисаности'. — Ви́дим ја да нѐга ва̀та!

ва̀таћи -а -е 'запрежни', в. *музећа* крава (3: 28–29).

ва̀тити ва̀тим несв 'ићи дугим кораџима'. — Ва̀ти џн и ништа нѐ гледа.

ва̀тра ж 'температура'. — Це́лу но́ћ џмо сам ва̀тру.

ва̀траљ -аља 'жарач у облику лопатице, са дужом дршком'. — Код кова́ча ку́ћа без ва̀траља. — Јџбџм ти ва̀траљ (блага псовка). — На грамади су, или уз њу при-слоњени: ва̀траљ, машице, кукач, саџак, роштиљ, црепуље и сач (1: 761; 2: 141); в. *џатица*.

ва̀триште с а. 'огњиште у кућама оџаклијама', в. *оџаклија*; б. 'место на коме је паљена ва̀тра'. — Пе́чу бра̀ва на џстим ва̀тришту де и про̀шли пџт

ва̀ша ж 1. 'комад сечене говеђе коже'. — Кад буде довољно суха [говеђа кожа се] расече прво на пола, па после те половине на ва̀ше (2: 51); 2. 'бразготина, црта'. — Играла се де́ца и, етџ, направили ва̀шу по сто́лу.

ва̀шер м 1. 'скуп у одређеном месту, обично о неком празнику, вашар'. — Све је то због ва̀шера. — Би́о на ва̀шеру у Бе́лановици и по̀туко се с неким бѐкријама; 2. 'неред у кући'. — На̀праве де́ца ва̀шер, а ти по̀с[ле] сре́ђџвај.

ва̀шерити -им несв 'бити, боравити на вашару'. — А штџ — Ми́ра ти ва̀шери? Идџем и ја да јој „по̀могнем“, да ва̀шеримо за̀ј[ед]но (К).

ва̀шка ж ♦. — Ва̀шка, то̀ смо џмали у ро̀псту, ко не др̀жџ чисто́ћу; ва̀шка џде и на на́с војнике, редџве и свџдно на до̀ктора (Кз).

вѐгнути -нем 1. 'овлаш привезати'. — Ту́ ћу ма̀ло да вѐгнем, да се нѐ смакне. — До̀нела На́да неку ма̀раму и само ма̀ло вѐгнула.

вѐдло с 'светло'. — Ра̀није из ла̀мпџ звџло се са̀мо вѐдло: упџли вѐдло, уту́ли вѐдло (Т). — Ни вѐдло те но́ћи нисмо пџпали (5: 91), *вѐдло* (видело — лампа) (2: 14).

вѐднути -нем св. 'видети'; в. *заузџџи* 2.

ведрџна -џне ж 'ноћна хладноћа?'. — Разбо̀ло се од ведрџне. — У̀би га ведрџна. — Спа̀во на ведрџни и разбо̀ло се. — Скло̀ни то од ведрџне. — А̀јмо у̀ну̀тра да нас нѐ бије ведрџна.

вѐдрица ж 'дрвена посуда за воду, слична бокалу'

вѐдро с 'дрвена кофа'.

вѣђа ж ‘обрва’. — Она пѣчала да гара̀ви вѣђе ; в. *вѣђоња*.

вѣђоња м ‘човек густих обрва’. — Она се нашла с оним вѣђоњом, густе му вѣђе.

вѣжиглава ж ‘марама која се повезује око главе’. — Има л каква вѣжиглава, да стѣгнем, бо̀ли гла̀вцу.

вѣжиглавица ж дем *вѣжиглава*. — Пѣвѣжеш дѣтету ону вѣжиглавицу, па ко ка̀пнца.

вѣјалнца ж ‘машина за вејање пшенице’. — У Јарменовцима су вејалице у употреби од прве десетине нашега века (3: 16).

вѣлија ж ‘кришка’. — Исече се јабука на вѣлије и кѣва. — Исече лубѣницу на вѣлије.

вѣлики -а -о ♦; ~ бабине. — Велике бабине долазе о крштењу дѣтета (2: 95); ~ ручковиште в. *ручковиштие*; ~ свадба. — Други дан свадбе... зове се велика свадба (2: 98); ~ недеља ‘недеља пред Васкрс; ~ четвртак ‘четвртак пред Васкрс’; ~ петак ‘петак пред Васкрс’

вѣлико прил ‘много, веома’. — Учи Свѣтѡга Савѣ мѣтне у неки сѣдић водѣ да ако је ла̀дно вѣлико, да се љвати лѣд, па ма̀ло тѣри љ тѣ сирѣшњаку: ка̀[же] да бѣде грѣда као лѣд. — Ја је вѣлико не познајем (Л).

вѣнчаница ж ‘грѣда на коју се опире кровна конструкција’. — На ѡне дѣреке, који стоју ва̀ко [усправно], ста̀вѣ се грѣде, ка̀жемо вѣнчанице, па са ти вѣнчаница ѝдѣ по̀с[ле] ро̀гови, да се кѣћа по̀крѣва (К). — С вѣнчанице до шљемѣчае су ро̀гови. — На ивицу зида, према крову, постави се венчаница, која носи мертеке (3: 63); уп. и *мерѣшек*.

вѣњак м ‘хлад(овина) од пузавице или лозе’; в. *вињага*.

вѣпрѣћ -ића м дем *вѣяр*; в. *ушѣројѣи*.

вѣргати -а̀м несв ‘мучити се, сналазити се у оскудици’. — Вѣргају нѣкако.

вѣретѣзан / вѣтерѣзан -зна -о ‘болешљив, слабуњав’. — Он ти је вѣчито бѣо вѣретѣзан, а живео сто гѡди́на. — Вѣтерѣзан је ѡн, ал му се нѣ треба пла̀шити (Д). — Увек сам била веретизна (5:71). — Био је Лазар танког здравља, веретизан (6:45).

вѣриге вѣрѣга пл т. ‘ланац над огњиштем на који се вѣша бакрач’. — На вѣриге вѣша се бакрач, то онај синѣир, вѝсно бакрач да се кѣва пасѣљ (1: 761); *изр.* Савине ~. — Празнују се и Савине вериге да вуци не би клали стоку (3: 111); в. *оѣак, оѣаклија*.

вѣрижња́ча ‘дрвена облица у димњаку изнад огњишта на коју су окачене вериге’.

вѣрмати -а̀м несв ‘поштовати, признавати’. — Омладина данас не вѣрма̀ ни́ког; в. *ферма̀и*.

вѣсели -а -о ‘јадни, несрећни; покојни’. — Кад је вѣсела Љубѣнка љмрела, ѡн дошѡ из Беѡграда.

вѣсѣлник м ‘јадник, несрећник, сиромашак’. — Мо̀рѡ је, вѣсѣлник, да про̀да ѡвце и плати дѣг.

вѣтрења́ча ж в. *вѣјалица*. — Па по̀с има вѣтрења́ча па се то ви́је и ви́јеш по три, чѣтири да̀на на вѣтрења́чу.

вѣчѣра́с прил ♦. — Ја ѣу вѣчѣра́с да по̀[ђе]м до нѣга̀.

вѣчи прил ‘увече’. — Прѣварио ми Милана: меште да до̀ђе јѣтри, ѡн дошѡ вѣчи (Б). — И до̀гнала сѣно вѣчи, истовара̀ла, и јѣтри ѡтишла у болницу. — Он вѣчи стѣго и сутреда̀н јѣтри љмро.

вѣшалница ж ‘део око зглоба у коме се задња нога у животиња савија унапред’.

вйгањ вйгња м заст ‘ковачница’.

вйглед м ‘бочни поткровни зид на кући, калкан’. — Ради сџм, зйда вйгледове, крџв пџставља, а џни само прйносе шта трџба. — Крџв је код ових кућа „на вйглед“, т. ј. са две стране отворен (1: 760). — У новије доба почињу се градити и зидане куће, ... са крововима „на вйглед“ или купастог облика... Вйгледима зову зарубљене стране крова (1: 763).

вйдати -им св ‘видети’. — Нека џн направи зйд па ће вйдати.

вйднути -нем св ‘видети’. — Мйрићи нйсу вџлели да нџкога вйдну да тй се мрџвџриш на њйме (Т).

вйдовача ж 1. а. ‘сорта раних јабука’. — То јабука која зрџли о Вйдовдџну и [зове се] вйдовача (3: 24); б. ‘сорта крушке’ (3: 24); в. *јечмењача, колачара* (Бљ, 14: 41); 2. ‘сорта ране пшенице’. — Данас се сеју видовача и банкут, које су ране пшенице (3: 18).

вйдра ж зол ‘крзнашица *Lutra lutra*’. — Ймџ вйдра и у Качџру.

вйдрица ж дем *вйдра*. — Врџдна ко вйдрица.

вйдрица ж ‘канта, ведрица; отворен дрвени суд’. — У вйдрици се нџсила вџда на џбрџници. — Нџсе вџду у вйдрицама на џбрџницу; вйдрица је и да музџеш џвце, а ймџ и каблина. — Вйдрица бйла сџд дрвени, носила се вџда и стџвй се на џбрџницу; в. *шншџор*.

вйђен -а -о а. ‘угледан’. — Бйли вйђени љџди, домађини; б. ‘складно грађен, наочит’. — Бйла вйђена жџна.

вйжља ж ‘живахна женска особа’ (Р).

вйжљаст -а -о ‘мршав, живахан, окретан’.

вйјун м ‘ситна речна риба која се не једе’

вйле вйла пл. т ‘пољопривредна алатка са четири парџшка’. — Остале алатке које су употребљаване у пољопривреди као што су: виле, рогуље, грабуље, мотике, косе, српови нйсу могли израђивати без допунских алата (9: 84); в. *йласка*.

вилаина в. *косица*.

вилџвит -џвита -џ ‘врџдан, радан, окретан’. — Ако ради мнџго, који мџж д-урџди вйше, кџже се вилџвит, ко да се повџзџ са вилама па му џне пџмажу.

вилџвњџк -џка м ‘који је у дослуху с тајним, натприродним силама, вилењџк’. — По вџсџџли дџн зџва љ воду, ко вилџвњџк.

вйљчати -џм несв ‘скупљати сено вилама на мале гомиле’ (Р); в. *љйљчџйи*.

вйнт м 1. ‘кочница којом се папуча притеже уз задњи точак’. — Дрво јџдно ймџ напред вџзано за сврџчине и вйнт се џкређе и папуча дџђе на точак (К). — За кочење кола на низбрџици служи вйнт (3: 56); 2. ‘полуга за подизање горњџка (в.)’. — Вйнт се џвйм кџкама зџкачи за џнџ две зџкачке и ймџ две рџпе на кџмену... и зџвйјаш гџре и кџмен идџ из лџжишта, излази нс паприце (Б); в. *зџкучйи*.

вйнтџа ж; в. *зџкучйи*.

вйњага ж ‘лоза разведена на стубовима да би се направила хладовина’. — Бйће џд џве мџје лџзе и вйњага. — То поскидџмо и пџдигнемо лџзу на џнџ, да направи вйњагу. — Направио је вйњагу, да дйгне лџзу на њџ.

вйџлџт ‘плава боја’.

вйџпйц м ‘жена слџбоднијег понашања’ (Р).

вйрџнга / фйрџнга ж ‘завеса’ (Р).

вйраун м в. *фйраун*.

вїрїз м ‘кратко дрвце којим се игра клис’. — *Имā вїрїз и мāшка, мāшка дўг штāп и удариш вїрїз и он ђскочи* (Кз).

вїрїћ -їћа м ‘мали вир’; в. *їресуїїїи, жабокречина*.

вїрлати -ā(м) несв ‘пунити’.

вїсак вїска м ♦.

висїна -инē ж. — *Ќвāї астāл имā висїну, дужїну и ширїну* (Кз).

вискїрати вїскїрам несв ‘проверавати виском вертикалу (у грађевинарству)’.

— *И ђндак ўзмеш вїсак и вїскїраш* (Р).

вїсок -ђка -о ♦. — *Ќнā је вїшла цѐв нег ђвā што ўлази у вај дрўги бāзѐн*.

вїсўлка ж ‘сорта крушке’. — *То бїле стāре крушке вїсўлке*.

витао витла м ‘направа за намотавање пређе’. — *Обојена вуна се суши на мотовилу, одакле се преноси на витао, а одатле, када устреба за ткање, мота у клупчад или на цеви помоћу чекрка* (З: 48).

вїте-вїте-вїте! узв за окуљање голубова

витїљāш -āша м ‘пешкир као део девојачког мираза’. — *Раније су девојке носиле... десетак пешкира „витїљаша“* (З: 91).

вїтница ж ‘кика, плетеница’ (Р).

вїтлати -ām м 1. ‘махати, размахивати’. — *Штā толикђ вїтлāш?* (Р); 2. ‘вртети се на вртешки’; в. *вїтло*.

вїтлити -ї несв ‘вејати’, в. *жсўња*.

вїтлић м дем в. *вїтло* (Р).

вїтлїште с геогр ‘место с којег ветар односи снег, ветрометина’ (чест топоним — Р).

витло с 1. ‘дрвена направа с које се намотава вунено предиво за ткање, витао’; 2. ‘вртешка’ — *Преко дана младеж се витла на витлу или се љуља на кукачи* (З: 94).

вїто с ‘витло’; в. *цѐвка*.

вїтђпер -ђпера -о ‘увијен, искривљен (о дрвету)’ (Р).

вїтђперити се -н се несв ‘извијати се, кривити се’. — *Тђ се нāлази на јѐднђј дāсци да се нѐ би вїтђперило, на дāсци, да се не вїтђпери* (Кз).

вланїња ж фолк ‘коло’; в. *їројанац* (З: 123).

влāк влāка м ‘дебели ланац за превлачење трупаца, влачег’. — *Вўчѐ трўпац на влāку*.

влāкно с ‘рашчешљана нит вуне, кудеље’. — *Пђс се влāкно изгребѐнā*.

влāс м ‘прамен вуне који се извлачи руком при гребенању’. — *Мѐтї се вўна на грѐбене, па се вāкђ рўкама извлāчи влāс* (Ш). — [Народно сукно] се израђује од власа (који је од беле вуне) и чима. Од власа је основа а од чима потка (Ј П 71). — *Из добро исчешљане вуне вади се „влас“, а у гребеннима остаје „чим“*. Од чима се, као и од јарине, израђују грубље тканине (З: 48); в. *гребене, гребенїтї*.

влāсан -сна -о ‘који за нешто има одобрење’. — *Ако тђ имā, ђнда смо влāсни да рāдимо*.

влāснат влāсната -о ‘уређен у власи, ишчешљан’. — *Опрѐдѐ се прѐђа за тђ, мђра прѐђа да буде влāсната, па се састави двā канāпа па се препрѐдѐ, па се нāвїје, па ўведеш у нїте* (Ш); в. *їрѐђа*

влāт м 1. ‘влас, уређен прамен вуне’. — *Метне се на грѐбене, па се чешља, па се извлачи влат*; 2. ‘клас стрног жита (пшенице, јечма)’. — *С ђвѐ стрāнѐ, де је кђса ђсекла, свѐ ђстане влāт*.

влѧчег (Р) / **влѧчек** (Тр) м, в. *влак*.

влѧчити влѧчим несвр 'поравнавати земљу после сејања'. — С кѧњима ѡреш, влѧчиш. — Треба пारे за све: за влѧчење, сѧјање и дрљање. — Мбра све да с-урѧди: и ѡрање и влѧчење.

влѧша ж 'флаша'. — Де је [на тезги] две влѧше — тѧ кѧпи слѧбодно.

влѧшац -шца 'сорта лука са више главичица'. — Влѧшац имѧ мѧле главичице, лѧк ситнѧ, а имѧ више ти глѧвичица (Кз).

вѧд прил 'овде'. — Нѧма вѧд више домаћинстава.

вѧда ж 1. ♦; 2. 'зној'. — Сва сам у гѧлѧ вѧду.

вѧден вѧдена -ѧ 'водњикав'. — Ако је вѧде вѧдено, нѧслатко, нѧма у сѧбѧ слѧс — мѧње тѧра ракије; *вѧдени* миш 'миш који живи поред воде'; *вѧдена субѧиѧ*. — Вѧдена субѧа се нарочито празнује. Тога дана се ништа не ради у пољу „због града“ (3: 114).

вѧденица ж ♦. — Вѧденице се не разликују много од вѧденица у другом нашим крајевима (3: 39); в. *ваљарица*.

вѧденичар м. — За тим је било представљање вѧденичара. — О белој недељи некад се... представљао вѧденичар и конопљарице (2: 145).

вѧдењаја ж 'сорта јесење крушке' (И), в. *караманка*.

вѧдењак -ѧка 1. м 'вѧдени миш, пацов'. — Вѧдењаѧи се ѡвлѧче у ѡвѧ ѡкапине, имѧју гѧшће крзно и дугѧчак рѧп; 2. 'водир', в. *брусара* (2: 51).

вѧдењача ж 'сорта крушке' (Бљ, 14: 41, 3: 24).

вѧдити (се) вѧди (се) несв 'парити се (ѧ крави)'. — Ѧнѧ крѧва опет вѧди; в. *озимкуља*.

вѧдица ж *бѧгојављенска* ~. — На Бѧгојављење из сваке куће пошаљу по јѧдног члана у цркву по „бѧгојављенску вѧдицу“, коју су чували и употребљавали у болести (3: 110); в. *совра*.

вѧдњика ж 'напитак, сок од сувих јабука'. — Јѧбуке се ѡсѧше, па у чѧбар, нѧлијеш чѧбар па пѧвѧжеш и стојѧ пѧтнѧз дѧнѧ. Пѧс[ле] ѡдлѧваш и тѧ је вѧдњика, ѧ-тѧкѧша и зѧмѧча бѧде (Ш). — Вѧдњика иш чѧбра, нѧма нѧкакви додѧтѧка (Кз); *вѧдњика* 'сок добијен од више врста вођа које се држи у раствору меда и воде' (Р).

вѧдоплѧв м 'поплава'. — Кад је рѧније ѧнај вѧдоплѧв бѧо, ѡдно и мѧс. — Прѡшле гѧдине бѧло и грѧда и вѧдоплѧва, а ѡвѧ — да нѧје брѧста, крѧве би нам пѧмајкѧле.

вѧдѧрача / **вѧдѧрина** ж 'вода, киша (пеј)'. — Мѧгло је и без ѡвѧ вѧдѧраче и да бѧђе лѧпо. — Да вас нѧје смѧтала ѧва вѧдѧрача?; в. *врѧло*. — Кад ѡдари вѧдѧрина низ ѧсек, нѧ мож д-извѧдѧш вѧду нѧде и ѡднесе свѧ.

вођице пл т 'украсни вез на чарапама'. — У Д. Качеру виде се на чарапама доње вођице (шаре) ближе стопалу — наглавку ѡко чукљева и ѧне су шире (2: 72). — Опѧнци су притегнути кајишима, који се ѡбавију ѡко ноге и покрију чарапе до вођица (1: 778). — Црвене вунене чарапе, дугачке до колена, биле су украшене везом — „вођицом“ (3: 81); в. *ѧлѧйивара*.

вѧза ж 1. 'ракљѧ помођу које се намотава пређѧ'. — Тѧмо се пѧбију две сѧве и тѧрѧ се вратио, а нѧчинѧ се вѧза, ко ракуља да може да држи, а гѧр се ѡкређе па се приврѧти ѡзгѧр па се нѧвије на вратио, па се ѡднесе кѧћи па на рѧзбѧј. — На другом слѧбодном крају снутка, насупрот вратио, постави се „вѧза“, за коју се привежу крајеви снутка. Вѧза је дрвени пањ или даска која се вуче по земљи, а на ѧу се ставе, да би била тежа и боље затезала основу, два-три веђа камена (3: 49); 2. 'направа од дрвета, за чишћење снега или превоз лакшег терета'. — Ако је ѧвива близу, упрегну

волове или краве па рало пренесе на „вози“ (3: 16); 3. ‘стрма јаруга низ коју се спуштају трупци, суљаница (в.)’.

вџнѣк -ѣка м ‘снег погодан за кретање запреге са саоницама’. — Пџо вџнѣк и мџгу сѣнке д-ѣдѣ. — Мештани су по лепом вознику користили саонице за транспорт дрва или ђубрета на удаљене њиве (9: 18).

возница ж ‘утабан траг у снегу по коме су се кретале саонице’.

воѣцкѣ / **воѣшнѣ** прил ‘оволицко’; в. *осегнѣши*.

воѣвода м ‘један од сватовских челника, сватовски барјактар, најчешће зет младожењине породице’. — Кѣ ће бити воѣвода — то трѣба да кѣже воѣводеница. — Пре него што се уговори дан свадбе, мора се знати: ко ће бити воѣвода, старојко и девер. Од увек је обичај, да зет бива воѣвода а ујак — старојко (2: 97).

воѣводеница ж ‘војводина жена’; в. *воѣвода*.

воѣцнѣ -ѣ -ѣ ‘оволицки’. — Воѣцнѣ су били, нѣ видѣ се, а чѣвају крѣве.

воѣковац -овца м ‘сорта пасуља, пљоснат, бледо-жуте боје’ (2: 27); в. *киѣши*.

воѣновѣ м ‘сестрић’. — Мѣј воѣновѣ вѣћ воѣнѣк, а ко да се јѣчѣ рѣдио (3).

волицѣкно прид ‘малецко’. — Ђнѣ га волицѣкно, мѣло.

воловски -а -о в. *волѣјски*; уп. *двоколице*.

волѣјача ж ‘сорта шљиве, јабуке’ (Кз Бљ; 14: 41).

волѣјски -а -о ‘који се тиче вола, који се односи на вола’. — Кѣлавра нѣправѣ се од рѣговѣ волѣјски (Т); ~ *зѣрега*.

воѣ / **воѣка** ж ‘гуша, код живине, птица’. — Осѣци јѣј воѣу и бѣци. — Јѣдан [голуб] ѣмѣ до педѣсет грѣма у воѣци (Тр).

воѣ м ‘непријатан запах, задах’ (Р).

воѣјити -ѣ несв ‘одавати непријатан запах’. — Воѣј му знѣј.

вормет м ‘украсни поруб на кошуљи’. — Груди [на кошуљи] су украшене везом од црвеног памука или „ворметима“ — порупчићима (3: 78).

вѣртати вѣртам несв ‘варати, не испуњавати обећања’. — Вѣрташ ме вѣћ дѣго. — Нѣмѣ ме вѣше вѣртати (Р).

восковарина ж ‘отпад од топљења воска’. — Саѣе из кога се испѣди мед стави се у какав суд и прокува, па се тако издвоји восак од „восковарине“, која се вѣше не може употребити (3: 35).

вѣтѣак м ‘воћѣак’. — Умају дѣбре вѣтѣѣке. — Трѣба да спрѣмамо кѣце у вѣтѣѣк. — Вѣтѣѣк трѣба сѣдити де мѣж д-ѣдѣ трактор: и да прѣкаш и да фрѣзѣраш. — Око авлије је вѣтѣѣк и у овоме свињаѣ (1: 765).

вѣтѣѣчѣра ж ‘свиња која борави у воћѣѣку’.

вѣчић м ‘мушко теле’. — При мужи краве, телету треба оставити вѣше млека, особито ако је оно вѣчић (2: 31).

вошплав м ‘препарат за бељење рубља, вешплав’.

воштаницѣ ж ‘воштана свеѣа’.

вѣштило с ‘танак канап или платнена трачица у свећѣи’. — Тај кѣнѣп дѣбар за вѣштило (Р).

врѣн врѣна -о ‘таман, црн’. — Ђвѣ га дѣда: сѣв је врѣн у лиѣу. — Ако се сукно уваља као бело, после се боји врѣном бојом (2: 71, 3: 48); в. *руја*.

врѣна ж зоол *Corvus cornix*; в. *јасѣреб*.

врѣнаѣ -нѣ ‘коњ тамне длаке’; *дорѣй*.

врандати -ам несв 'невешто шишати'. — Врандā га баба под јабуком. — Врандō га Мића бѣрбер; ~ се 'снажно се чешати, драпати се'.

вранило с 'црна боја, за вуну, сукно'. — Тако се боји све од вуне, ... где треба црна боја, звана у народу вранило. — У собама имају огледала и вранило, с којим се често мажу (2: 71, 181).

вранити -й несв 'тамнети, црнети'. — Сѣно ми вранї, бoјїм се да ћу га бацити.

вранцуљаџ -а -о 'танак, штрклаџ'. — Ноге јој вранцуљаџе, сyве.

врањ м 'дрвени чеп на бурету'. — Од мекoг дрвета липовог направиш врањ да се дoбро мoж да накуца, да се стїсне; в. *йамїура*.

врањац -њаца м 'тамнопут човек'. — Сви су oни врањци, ко да нїсу наши.

вратиланце -анцета с 'мало вратило'. — Мoрам да направим вратиланце, узмеш ону вратиланцад...

вратило с 'део разбоја'. — Вратило, на које се пребацује снутак са кочића, постави се на две сохе или два ракласта дрвета (3: 49); в. *снyтїак*.

вратине вратїна пл. т. 'попречне бразде на крајевима њиве'. — Вратине се пoру попречкe и сїјy се попречкe; в. *сорашї*.

вратити (се) вратїм (се) св ♦. — Из нашега сeла нїко се нїје вратио са Срeмског фрoнта.

вратнице -йца пл. т. 'широк улаз (у њиву, двориште) који се затвара двема или трима дугим хоризонтално постављеним гредицама; импровизована капија'. — Вратнице су oвo што тї имаш прeт кућом: мeтиш [гредице] да не yвїђе крyва. — Гyжве се стављале на вратницама нeким; в. *капїја*.

вратоломан -мна -о 'стрм' (P).

Вратолoмије м 'Св. Вартоломеј'. — На Вратолoмију се нe пење по дрвeћу, мoже се врат слoмити.

врачати врачам несв 'гатати, бајати'. — С овим је у вези и јако развијено врачане и бајане, од „црвеног ветра“, „урока“, „кад ко нагази“ и т. д. (1: 778).

Врбица ж 'црквени празник Лазарева субота'. — Врбица ишла, Лазарева субота, а идe и данас дањї.

врбопyц м 'време раног пролећа, кад врба почиње цветати'.

врбушица ж 'врба'. — Крyве се мoгају око врбушица и тaмо им ладoвино.

врг м 'тиква у којој се држи течност'. — Врг о-тїкве, нагeга. — Кат пyкне врг с рaкијом — то је лoш знaк. — Вргови са дужом дршком и повећим отвором... служили су за захватање воде или се из њих пије вода (2: 27, 3: 61, 9: 84), в. *йїквa*.

вргaњ -ања м 1. бот 'печурка *Boletus edulis*'; 2. в. *врг*. — Вргaњ и сa тїм се зантало.

врдалама м/ж 'лукавац, препредењак'.

врднути -нем св 'тргнути (се)'. — Мoш чoек да врдне и да му се то врeло [растопљен катран] прoлије на ноге.

врева ж 'гужва, галама' (P).

врeвити -й несв 'врвети'. — Ту би трeбало да врeвї о-дeцe, а тy се рoдї по јeдно, по двoе — нeма наpода.

врeжа ж 'зелени лиснати део неких повртарских култура'. — За крoмпїр и дyлек oнo над зeмљoм кa[же]мo врeжа. — Врeже се кaже oнo зeлено гoр, ал вeћинoм се, кa-се кoмпїри вaде, oнo је прoпало и прoпала врeжа (Kз)

врeка ж 'вика, галама'. — Цeлy нoћ бїла нека врeка кoд њї.

врекѣтати / врекѣнати врѣкеће несв ‘гласати се као коза’. — Кóза врѣкеће (Кз); в. *рзати*.

врѣме врѣмена с 1. ♦; 2. ‘промена времена, невреме’. — Жига нòга — врѣме ће!

врѣмѣнача ж 1. ‘птица која најављује промену времена’. — Ёвѣ, напала ко врѣмѣнача. — Ўвѣк падне кйша кад ми дођемо, па велї да сам и ја врѣмѣнача; 2. ‘болест изазвана променом времена’. — Стїсла га врѣмѣнача.

врѣмїште с пеј ‘дужа раздобља лошег времена’. — Кáко овѣ гòдине бї овò врѣмїште?! — Жáо ми је што ће овò врѣмїште [потрајати]. — Зло врѣмїште иде, — говорила је (6: 17).

врѣнгав -а -о ‘заражен венеричном болешћу’ (Р).

врѣнгија ж ‘ланац којим се болестан човек везује једним крајем за ногу а другим за надгробни крст при „откупљивању живота“ од покојника’. — Врѣнгије су òнò за вѣзање или за откупљивање на грòбници, лáнац, штáнгла која се заковчава за нòгу и за крс ка[д] се нѣко разбòли, па да га òткўниш (Т). — Јá знáм: баба Кáта је говорила „мршаво ко врѣнгија“, „како је сўв — ко врѣнгија“ (Т); Їстѣже те на врѣнгију — кòноштом те вѣзати па затѣзати, нѣ знам штá је, то веровáтно некакав кòнопац ко плáстáр; **врѣнгија** ‘начин везивања терета’? (Р); изр. *їстїѣже на врѣнгију* ‘жестоко’. — Јѣбѣш на врѣнгију, а вáдиш на прѣкрѣт.

врѣсло с ‘лучна ручка, дршка па кофи или каквој посуди уопште’. — Врѣсло оно бїло на катрѣначи; в. *бакрач*.

врѣтѣница ж ‘вратне кости, хрптеница на печењу’. — Їзбила врѣтѣница и то печѣно.

врѣтѣно -ѣнета с 1. ♦. — Їмá врѣтѣно што прѣдеш, а дрўжицом ўпрѣдаш (нѣко кáже прѣпрѣдаш, нѣко кáже ўпрѣдаш). — Вўна се прѣдѣ на врѣтѣнету, вѣже се кўдеља на прѣслицу, сá тѣ прѣслице òвамо се извлáчи и на врѣтѣно; 2. ‘део воденичног механизма, ступ на чијем се доњем крају окрѣће воденично коло’. — А дòле испод врѣтѣнета їмá рўда, а нѣко зòвѣ и кòбила (Б); уп. и *осїпáнац, кудеља, їрѣслица, рўда*.

врѣћа ж ‘широка цак од козје длаке, кострети’. — Врѣће прáвили од кòзје кòстрети: кòлко висòка — толико ширòка, а цáк је ткáнї (Кз).

врѣћáр м ‘мајстор за израду врѣћа’. — Бїли врѣћáри, òнї што прáвили врѣће, од кòзѣ длáка.

врѣћаст -а -о ‘пун, дебео’. — Бїо врѣћаст па нѣ знаш је л висòк ил шїрòк.

врѣчати -їм несв ‘галамити, викати’. — Штá јѣднáко врѣчѣ!?

врз предл ‘због’. — Їдѣм ў Жївковце сáмо врз òнї лўдї. — Їшò је врз пўта у сўд. — Мòрају се вѣнчати врз дѣцѣ.

врзїна ж ‘међа обрасла шнпрагом, остругом’. — Врзїна је ўвек на међи, нѣ мош прòћи, òструга. — Прòкресо врзїну лѣво и дѣсно.

врзїнáр -áра м ‘користољубац’. — Врзїнáри су то, òни би да изврзїнају: д-ўзму пáре, а да н-урáде. — Остало имање ограђено је врзїном, оградом од трња и прўћа, или плотом (3: 67).

врзїнáра ж ‘пузавица која лишћем прнања уз одело’.

врзмати (се) ‘шетати лево-десно, мотати се без циља’ (Р).

вршкò прил ‘брзо’. — „Како семе пуцало, тако ја дете вршкò родила (3: 87).

врќ-врќ оном ‘кврц-кврц’, в. *оломак*.

врќати врћем несв ‘скидати, смицати’. — Ја врќала лишће òвцама, нѣма да пáсе.

врќлáти -á безл несв ‘крчати’. — Црѣва мòја врќлáју.

вр̀кнути -нем св 'нагло скренути'. — Зат̀о сам ја вр̀ко, да га н̀е згазим, а он на п̀уту л̀ежї, пїјан.

вр̀кон̀ечити се -оп̀ечн се несв 'узносити се, наметати се околина својом „важношћу“. — Пошла у Ар̀ан[ђе]ловац и вр̀коп̀ечи се — н̀е да биде с̀ељанка.

вр̀л̀етан -тна -тно **1.** 'тешко проходан, неприступачан'. — Вр̀л̀етна је стра̀на, уш-ч̀от н̀е мош п̀изаћи (Ив); **2.** 'тешке нарави, ћудљив'. — Они су вр̀л̀етни и н̀е мош са њима, вр̀л̀етне п̀амети. — Био је вр̀летне п̀амети, па ово време није могао да преживи (6 :112).

вр̀л̀удати -ам **1.** в. *вр̀лаїш*. — Н̀е може да с̀едї у кући и вр̀л̀уда по каф̀анама. **вр̀лудати** шетати без циља (Р); **2.** 'кривудати'. — Вр̀л̀уд̀о пїјан и у̀п̀о у вр̀зину.

вр̀љав -а -о а. 'разрок'. — Знаш оног В̀ецу вр̀љавог?; **б.** 'без једног ока'. — Био вр̀љав, у рату̀ ост̀о б̀еж ока.

вр̀љати вр̀љам несв **1. а.** 'лутати без циља'. — Он̀о вр̀љало по иностранству и ништа није ст̀еко. — Ја вр̀љо по Љигу и ч̀еко да дођу, а они већ били дошли (Кз); **б.** 'тражити нешто'. — Тамо ти је, близу, да н̀е вр̀љаш; **2.** 'застајкивати, ићи с напором'. — Вр̀љам ја онудије. — Шаруљца ми ст̀ално вр̀ља: н-ум̀е д-ид̀е по кам̀ењу; **3.** 'правити „излете“ ван брака'; в. *шлоњо / шоњо*.

вр̀љез / **вр̀љеза̀р** -ара м 'лош мајстор у свом послу'. — Д̀е ћеш с оним вр̀љезом да ти ра̀ди. — Дов̀о вр̀љезара па болї гла̀ва.

вр̀љезати / **вр̀љезити** -ам / -им 'аљкаво, невешто радити'.

вр̀љика ж (Ј П 46); а. в. *баскија, илої*; **б.** 'тесана летва за заграду' (Р).

вр̀љо -а м а. 'разрок човек'; **б.** 'једноок' (Р).

вр̀ндел **вр̀ндела** м / **вр̀ндѐља** -ѐље ж 'неприкладан прибор за рад, неупотребљив алат, стара машина'. — Како те сл̀ужи овај вр̀ндел?. — Иш̀о на ку̀лук, а лопата пека вр̀ндѐља, кр̀езава — па ти ра̀ди! — Им̀ам он̀е вр̀ндѐље [расклимана колица] и на њима ни м̀леко н̀е мош от̀ерати до р̀ек̀е.

вр̀ндѐљати -а̀(м) несвр 'вр̀лудати'. — П̀у̀кла г̀ума и то̀чак п̀очо да вр̀ндѐља.

вр̀ндѐљац -љца м 'невешт мајстор'. — Ј̀еб̀ем ти вр̀ндѐље, д̀е д-ура̀ди, ал н̀е зна ништа.

вр̀нути (се) вр̀нем се св 'вратити се'. — Ј̀ош се није вр̀нула од В̀ер̀е. — Ај̀ обави то па се вр̀ни на̀зад.

вр̀нчати -ам несв 'мучити се око неизвесног посла'. — По ц̀ео да̀н вр̀нча с оним његовим соко̀ћелом.

вр̀нчаница ж; в. *сашивунци*.

вр̀пољити се 'вртети се, немирно седети' (Р).

вр̀сатити вр̀сатим несв в. *вурсаїшиї*. — Са̀д је дош̀о да ме вр̀сати.

вр̀сник -ника м 'истогодишњак, вршњак'. — Дош̀о Спа̀соје да га вїди, а они били вр̀сници. — Им̀а та̀мо мома̀ка који се нису оженили, његови вр̀сници.

вр̀сница ж 'вршњакиња'. — Им̀а ћерку са Н̀ен̀ом вр̀сницу. — Она је вр̀сница с мојим Б̀ошком.

вр̀стица ж 'леја'. — Им̀ам дв̀е вр̀стице лу̀ка, ма̀ло шангар̀епнице, дв̀а стручѝћа параджа̀за...

вр̀тигуз м 'неко кога не држи место, немирно дете' (Р).

вр̀тиреп м 'превејан човек, лукавац'.

вр̀тирепка ж а. 'живахна женска особа, кокета'; **б.** 'нека птица' (Р).

вр̀тло м 'вртлог'. — А воду̀рача направила он̀ај вр̀тло, он̀ај к̀ловрат.

вртљанџија ж ‘компликације, мноштво проблема, махом ситнијих’. — Око водџенице има ваздан вртљанџије ко да је парни мљин (Б).

вртњак м ‘башта’.

вртџлавица ж ‘болест оваца’.

Вртоломџија м ‘Св. апостол Вартоломеј’. — Састајали се о Вртоломији у Претурици (5 :59).

вруна ж ‘фуруна’ (Р).

врўскати (се) -а (се) несв ‘крцкати (се) међу зубима’. — После тџга мџра да мџље јарму за стџку, било би кџмена у брашну, нџ би мџгло да се јџде, врўскало би. Мџра да самџлеш пџт-шџст тџвџра јармџ, па џнда да мџљџш брашно (Б).

врўњинџипа ж пеј ‘жега’. — Ова врўњинџина џби!

врўница ж ‘висока телесна температура, грозница’. — Много се умире и од болести, доста од „врўнице“ („уфатила га грозница и за три дана је умрџ“) (3: 96–97).

врца ж ‘изазовна живахна жена’ (Р).

врџан -џна м ‘живахан мушкарац’ (Р).

врџанка, обично мн, ж ‘врста женских опанака од нештављене коже’; **врџе** ‘најпростији опанџи од нештављене коже’ (Р).

врџкати се ‘бити живахан и правити изазовне покрете телом при ходу’.

врџати врџе несв ‘фрџкати’. — Кџњ џсети нџшто и врџе — нџје му прџво (Т).

врџити -им несв ‘имати ванбраџни однос’. — Дџго су џни врџили прџ него је мџж џватио (Б). — Није јџ падало на ум да врџи с Војом. — И почну приче како је Вида врџила час са овим час са оним (5: 94 134). — Она Вулова врџила с нашим човеком и родила му сина Обрада (6: 28); ~ се ‘кривити се, витоперити се’. — Врџила се даска у страну.

врша ж ‘риболовна мрежа’.

вршај м ♦. — Претекне [жита] јџш на вршају (5: 128).

вршан вршна -џ ‘пун до врха, увршен’. — Сва је вршна била.

вршџаџа ж ‘вршџалиџа, вршџаћа машина’. — Маркова вршџаџа нешто не ваљџ и нџ знам кџ[д] ћу д-овршем. — Мене врше вршџаџа џџо дан пшџеницу. — Пџкосиш жџто и дотџраваш кџћи да дџнеш кџчаниџе и џџкаш вршџаџу да вршџџш (III). — Гледала сам како су моји своје рођено жито крали са државне вршџаџе (5: 128); в. *кџчаниџа*.

вршџкара ж 1. ‘кошниџа оплетена од „лозе“’. — Оплетџ се од лџзџ и вршџкара се звџла (Кз). — Биле прџ онџ вршџкаре, кџшниџе стџре, оплетџне лџзџм. — Пчеле су раније смештџне у вршџкарама које су правили сами пчелари од лџзе и лесковог прућа и лепили говеђом балегом и крџчом (3: 35); в. *лоза, улейиши*; 2. ‘плетена корпа за риболов’. — Раније су дџчџци плџли вршџкаре, док им је то данас „зановџтно“ и одузима много времена. Вршџкарама се лови у вировима и дубљџј води (3: 33); в. *шрмџа* (15: 28), *врша*.

вршљџти -џм несв ‘гажењџм уништавати жито или траву’. — Дџјете, не вршљџј ми тџне, ви[ди]ш да кџсим, а и гуја мџж да се нџђе.

вршњик м, нејасно, ‘црепуља’ / ‘поклопаџ за црепуљу, сџч’; в. *црепуља* (3: 59).

вршњџк -џка м ‘истџгодишњџк’.

вўга ж ‘плџсан, бућ’. — Биџ онај итџсџн, смрџи ко вўга.

вудџ / **вудџије** прил ‘овуда’. — Дџђе мџј сџн, прџђе вудџ и џде: нџ[ћџ] да рџди зџмљу. — Вудџ би јџ направџо пўт. — Прџврџе вудџије кџнте. — Прџшџ је вудџије; в. *иџшке*.

вўзле -ета с ‘деран, несташко’.

вўкарити -им несв пеј ‘вући’. — Вўкарим òвѐ тòрбуљс.

вўњара м/ж ‘фуњара’. — Ма свѐ су то вўњаре комунистичке (Т).

вўрда / фўрда ж ‘отпад’. — Вўрда кàже се, то стàро што бàчиш.

вурити вурим несв ‘носити много непотребних ствари’.

вўрсàт / вўрсàћ -àта / -àћа м у изр. *увàйшићи вурсаћ* ‘осилити се, изгубити смисао за меру у односима према околини’. — Уватио и[x] вўрсàћ, тркају пò кући, нѐ можеш да и[x] ўмїриш (Б). — Ухватили сви вурсаћ (5: 114).

вурсàтити вўрсàтим ‘уцењивати, обезбеђивати корист неким сумњивим поступцима’. — И òн пòчо да ме вўрсàти (Р).

вўруна ж ‘пећ’. — Тàмо бїле трї оне вўруне де се шљїве сўше. — Мештани су сами правили „вуруне“ од „плаве“ земље (3: 61); *вуруна за лебац* (1: 763), в. *вајайї*.

вуруньàк -àка м ‘округли пшенични хлеб из зидане фуруне’.

вўћи се вўчѐм се несв ‘једва ићи (због старости, изнемоглости)’.

вучац вучца м ‘јака унутрашња сила која човека вуче нечему’.

вўчија ж ‘мало пљоснато буренце, са два данца, за ракију, вино или воду’. — Глава му ко вўчија. — У Качеру су и сад у употреби судови за пиће, зв. вучије. Оне служе за вино и ракију (2: 44).

Г

габѐлати -àм несв ‘ићи с муком’. — Бàба јòш габѐлà, в. *кабѐлати* (Б).

гàврàн м зоол ‘*Canis corax*’; в. *јасїреб*.

гагрица ж ‘ситна гамад’.

гадлук м ‘ружан поступак, гадост’.

гàдура ж а. ‘неморална жена’. — Оће òнà гàдура да ми сїна [обрлати], а дѐца јòј стàрија од нѐгà.

гађати гађам несв ♦; в. *ушик*.

гàздалук м ‘газдинство, имање’; в. *једек*.

газдаш м ‘велики газда’.

гàзити -им несв 1. ♦; 2. ‘црпушати’. — Пѐвац гàзи кòкòшку.

гàјдàш -àша м ‘свирач на гајдама’. — Са собом су Турци увек водили гајдаша. Луку Ракића из Рудника, да им свира (1: 31).

гàјде пл. т. ♦. — У старо време, народна свирка у Качеру, биле су гајде (2: 139); в. *двојенице* (1: 777).

гајка ж ‘спљоштена алкица на каншу за панталоне’ (Р).

гајњача ж ‘лака, „брдна земља“, и доста слаба’ (5: 5).

гајтан м ‘врица на народној ношњи’. — Гајтан су правиле жене од усукe (2: 68).

гàк гàка м ‘нека црна птица, гачац?’. — Гàк је ко гàврàн, али црнши од врàне.

гàља ж ‘овца сиве вуне’; в. *синга*.

гане црно гане ‘сорта грожђа’.

гàра ж а. ‘црна овца’; б. ‘бела овца са црним ушима’.

гарàгàн -àна м ‘тамнопут човек; Циганин’ (Р); в. *карган*.

гàргија ж ‘поступак којим се подстиче коњ да се пари’ (Р).

га̀ро -а м в. *ча̀ђо*.

га̀роња м 'ован црне вуне'.

га̀руша ж 'овца црне длаке на главни' (3: 29).

га̀с м 'петролеј (за осветљење)'.

га̀сара / га̀шара ж 'лампа на гас, петролејка'. — У својој соби, уз гасару, покушао је да чита. — Гасара је осветљавала четворицу крупних људи и мртво Милошево тело (6: 76 167).

га̀тар м 'човек који гата'. — Народ из Качера... тражи лекарску помоћ од Николе „гатара“ из Шилопаја (2: 224).

га̀тати га̀там несв 'врачати'. — Стари га̀тали: кад њма̀ рѣтке зѹбе, биће дома̀ћин.

га̀тњик м 'врпца којом се притежу га̀е око појаса'; в. *ѡѡѡурлије* (3: 79), *намрѡѡо*..

га̀ћан -ана м 'голуб, петао с перјем по ногама'. — Њма̀ они га̀ћани, што им пѣрје на ногама.

га̀ће га̀ћа пл т 'широке панталоне, од лаког платна'. — А нѣки Шпѹра ѡтишо на мѡре, па ѡтишо у дебелим га̀ћама. — Лети су носили га̀ће и кошуљу од тежињава платна. — Сачувај, боже, дугачких коприва и кратких га̀ћа (шальива клетва — 3: 79 122).

га̀ћуша ж 'кокошка са перјем изнад канци'. — Га̀ћуше њмају по ногама пѣрје.

га̀цати -ам несв 'газити по блату или расквашеном снегу'. — Деца га̀цају по бла̀ту, а ја да чи́стим и пѣрем (Р).

га̀ча ж 'црна овца'.

гвинт 'кочница на шинским колима' (2: 48), в. *кочница*.

гво̀жја -а пл. т. 'замка за хватање дивљачи, кљуса'. — Њма̀ ѡна̀ гво̀жја кѹрни-јачка, гвожђица, њма̀ш мишѡлѡвке, па ставиш ѡмчу у тараби.

гвожђица пл. т. дем *гвожђа*. — Њни и мѹве ва̀тају у гвожђица.

гвожђушина ж пеј 'гвожђе, гвожђурија'. — Све што за̀ради пода̀ва на гвожђушину.

гѣ̀гав -а -о 'који храмље, шепав, шантав'; в. *закаведаѡи*.

гѣ̀гати се гѣгам се несв 'ићи споро и несигурно'.

гѣ̀лав -а -о 'сакат, хром, инвалидан'. — Ма склѡни се, нѣ мош такѡ гѣ̀лав ништа учинити. — Бѡјим се да се она̀кѡ гѣ̀лав нѣ свали низ ѡнѹ стра̀ну.

гѣ̀лати (се) гѣ̀лам (се) несв 'гегати се, ићи полако'. — Ако нѡсим ѹ лѣву рѹку, ѡнда нѣ гѣ̀лам. — Тѣрам говеда, гѣ̀лам, а ѡн ви́че: „Ви́ш како ја идѣм?“ — Није да̀ла да јѡ апѣришу нѡгу, иде ѡна, гѣ̀ла, ал јѡ нѡга јѣдна кра̀ћа; в. *ѡрайѹваѡи*.

гѣ̀маљ / гѣ̀мељ, мн -евн, 'болесна и немоћна особа'. — встане де́те гѣ̀маљ, нѣма кѡ да глѣда̀ га, са̀като, ѡра̀во. И ѡстали ѡви ма̀тори гѣ̀маљеви, живѣ по сѣлу. — Са̀да ѡда̀вде да пѡђеш од Бѣлановице па до встревице — на̀ћи ћеш са̀мо гемельѣва̀ и ѡвѣ децѐ, ста̀ро, са̀като, ѡра̀во (Т).

гѝбаница ж ♣; в. *вадаѡи*

гѝбаничар м а. 'човек који воли да једе гибаницу'; б. пеј. 'четник'; в. *вадаѡи*.

гѝган -ана м 'крупан петао'. — Ал ће од ѡвог гѝгана да биде сѹпа.

гѝгати се ги́гам се несв 'љуљати се'. — Са̀мо се ги́гаш.

ги́гашка ж 'љуљашка'. — Мѹж јѡј кѹнио ги́гашку — да му нѡнекад до̀ђе из Беѡграда (Б).

глòнути глòне[м] св 'мучити се с неупотребљивом алатком'. — Кòса ми тупа ко б'удак: ни да глòне.

глòцати глòцам несв **1.** 'грести, грицкати последње остатке меса с кости'. — Појò б'утку, а с'адак глòца и ону кòчину; **2.** 'брбљати, звоцати'. — Нёмòј ми глòцати над главòм да ми нё би п'укла трпила.

гл'увара ж 'велика секира'. — Он'а с'икира в'елика, гл'увара, о тр'и к'ила, па мл'ати.

гл'ёцкати -ам 'газити по расквашеном снегу, гацати' (Р).

гл'йва ж 'труд, Polyrugus fomentarius' (2: 64), в. *к'нега*.

гл'йчкавац -'авца м 'расквашено земљиште, блато'.

гл'йчкати -ам несв 'газити по расквашеном тлу, ш'лапкати'.

гл'ёч м 'утроба, дроб'. — Иску'љаће ти гл'ёч. — Кад је 'ударио вòла рòгом, иску'лò му гл'ёч (Р).

гм'из 'неки цвет'? То је гм'из, да цвет'а.

гм'йсти гм'йже несв 'милети на све стране, врвети, гмизати'.

гн'ёздо -а / гн'ёздета с 'место на коме кокошка носи јаја'. — Гн'ёздо је де кòкòшка л'ёж'и.

гно'јаница ж 'загнојене зоне, обично на дисајним путевима'. — Ствòрио је т'ај в'ирус у гр'лу гно'јанице.

гн'авало с 'причалица'.

гн'авёзгати гн'авёзгам несв 'причати без мере, брбљати'. — Гн'авёзга пòвазд'ан, већ ме гла'ва забòлела (Р).

гн'ати 'мушке гениталије' (Р).

гн'ёздара / гн'йздара ж 'гнездо у коме кокошка лежи на јајима'. — Сн'есе и н'аправи гн'ездару и изв'едё петнаёстину [пилића]. — Он'ај м'али 'узё ми са гн'ездаре јаје. — Н'ашли гн'йздару са јајима.

гн'ездарица ж дем *гн'ездара*. — Н'аправе онё гн'ездарице.

гн'ёздо -ета с **1.** 'гнездо'. — Ишò да скид'ам гн'ёзда. — У гн'ездёту се с'ав'ила г'уја;

2. 'брлог див'љачи, лога' — Јес в'идо онё м'але [зечиће] у гн'ездёту.

гн'ецав -а -о 'недовољно печен (хлеб)' (Р).

гн'йл'ав -а -о 'блатњав'; в. *блат'ав*.

гн'йо гн'йла -о 'трудо'. — Нёмò онё гн'йлё него с'амо здраве; р'ежемо јабуке, с'уше се.

гò гòла -о 'без одеће, наг'. — Ёнё ти д'ете у сн'егу гòло; *изр. гòл'а* вòда 'потпуно мокар (од кише, зноја)'.

гòбел'а ж в. *йаоци* (3: 56).

гов'ед'ар -'ара м 'чобанин који чува говеда' (Кз); в. *раш'ар*.

гòвн'аћ -'аћа м 'несварена храна у цревима заклане животиње'. — Йди б'аци овај гòвн'аћ.

гòвновал' м **1.** зоол 'тврдокрилац Scarabeus'; **2.** 'особа која се бави безначајним пословима' (Р).

гòгоња м **1.** 'крупан, снажан човек'. — В'исок чòвек, гòгоња — кроз в'рата нё може 'ћи (Т); **2.** пеј '„истакнута личност“'. — Јеси ли дòбро угòстио оне гòгоње из јаг'еће бриг'адё? — Ов'и гòгоње, ур'ањени, н'апојени, н'йје и бриг'а ни за кòмшије. — Само 'уте да их не поклопи неки велики гòгоња (5: 32).

гòдет м 'празник, свечаност'. — За св'аки гòдет дòлазио је код кумòв'а. — Из-м'иш'ља да сл'авиш, кад се 'отели, кат се рòји, кад је св'адба — свё гòдет! — А годета је годишње морало бити макар три-четири пута (5: 22).

гѡдине в. *букове године*. — Нѣћу ти ја жївети бѣкови гѡдїна, да ти дрѣїм имање.
голѡдїна ж ‘сиротиња’.

гѡлѡћ -ѡна м ‘сиромах’. — Они су голаћи према нама (5: 46, 2:119), в. *їишлерчић*.

голѡћити (се) гѡлѡћим (се) несв ‘облачити се оскудно, разголићивати се’.

голѡћуша ж ‘сиромашна жена, сиротица’.

голѡврат -ѡврата -о ‘голог врата (петао, кокошка)’.

голѡгуз -ѡгуза -о 1. ‘наг, неодевен’; 2. ‘сиромашан’.

гѡлогѡз м ‘човек голе стражњице’.

голѡгуза ж 1. ‘нага, неодевена’; 2. ‘сиромашна’.

гологузѡн -ѡна м ‘сиромах, сиротан’.

гологузија ж ‘сиротиња’. — Није тѡ гологузија ко ми’.

голѡшија ж ‘кокошка без перја на врату’.

голошијѡн -ѡна м ‘петао голог врата’.

голуб м ‘во’.

гѡљо -а в. *голаћ* (Р).

гѡра гѡрѣ ж 1. ‘шума’. — Планина је де је шѡма сѡма, дрѡго нѣма ништа сѡмо гѡра. Сѡд рѣци гѡра, сѡд рѣци шѡма за јѣдно їсто (Кз); 2. ‘стабљике са лишћем код повртарских култура’. — Дѡбра ми гѡра на бурѡнији, а нѣма нијѣдне мѣѡнке. — Лѣпа гѡра, ал пѡприка ми слѡба.

гѡр / гѡренак / гѡренака / горѣнаке / гѡрнике / гѡрнѡк / гѡрнѡке прил ‘горе’. — Сѡчекај ме гѡр кѡт куће. — Мишо је їмѡ гѡренак ливаду. — Ыдѣ гѡренака. — Бїло је гѡренаке, ал забѡравио сам како се зѡвѣ ѡнѡ гѡрнаке. — Бїла гѡрнѡк код Нѡдѣ. — втишли ми у Мїлѡновац гѡрнѡке. — Свѡтовима не дѡду у двѡриште док нѣ скину гѡрѡнак то пѣро и ту јѡбуку (Лп). — То је свѣгѡ толико дугѡчко и ширѡко гѡренак, дѡле је ѡско ко овај штѡп (Кз); **горѣна / гѡрека** (2: 14).

горакпути -не св ‘показати мало горак укус’.

горѡца ж зелена горѡца (божиковина). — То је јѣдино зимзелено дрво које има листове и кажу да само на овом подручју расте (9: 20).

гѡркѡвице ж обично мн ‘трзѡвице, непријѡтности, неспоразуми’. — Ымѡ сам ї јѡ гѡркѡвице (Кз).

гѡрнѡк -ѡка ‘горњи млински камен’. — внѡј кѡмѣн што се гѡр вртї — то ми кѡжемо гѡрнѡк (Б).

горѡгѡн -ѡна м ‘човек на високом положају’.

горѡпѡдѡнти -ѡпѡдим несв ‘показивати незадовољство’. — Нешто псује и гунђа. Горѡпади јѣднако (6: 23).

горѡсѣѡц -ѡца м ‘чѡвек који беспрѡвно сече шуму’. — Да шумар не казни горѡсѣѡца. — У Качѣру се за најгоре људе смѡтрају горѡсѣѡци (2: 168 178).

горѡждина ж аугм/пѣј ‘гора, грање’. — На ѡвим стѣнлѣјкама горѡждина, а нијѣдне шљїве.

гѡспоја ж ‘гѡспођа’.

гѡснојнски -а -ѡ; ~ месѣц ‘август’, в. *бѡгојѡвљѣнски*.

гѡспојица ж ‘гѡспођица’.

гѡстїрати (се) гѡстїрам се несв ‘бѡити у гѡстима, гѡстити се’. — Ышѡ ї јѡ тѡмо и гѡстїрѡ се трї дѡна.

гостобија ж ‘четврти дан славе’. — Не слави се „гостобија“, четврти дан славе; тога дана су преостале госте терала деца (3: 106).

готівити готівим несв ‘гостити, обасипати пажњом’. — Ви сте мѣнѣ готівили јучѣ вѣздан.

готовина ж ‘залихе хране’. — А готовине увек било за годину унапред (5: 128).

готовити готовим несв ‘спремати јело’.

гѣтѣвци -овѣца пл. т. ‘јела, храна; спремања (в.)’. — Гѣтѣвце спрѣмаш и за сѣбе и за рѣденике. — Почела, поред других готовѣца, да спрема и слатка. — Не знаш куда ћеш пре, да ли у кући да спремиш готовѣце (5: 36 74 75); **готовѣц**, в. *йованійрзѣйи*.

гра м ‘пасуљ’.

граб м бот ‘дрво *Carpinus betulus*’.

грабеж м ‘пљачка, отимачина’. — Етѣ штѣ нам учинише пѣсти капитѣл и грабеж.

грабити -им несв 1. ‘скупљати сено грабуљама’. — Грабуље су да грабимо сѣно; в. *грабуље*; 2. ‘отимати’. — Грабе свѣ од сирѣтиње.

грабић м *жуйи грабић* (2: 27), в. *босиок*.

грабѣв -а -о ‘који је направљен од граба’.

грабѣвѣк -ѣка м ‘грабова батина, штап’.

грабуље грабуља ж пл. т. ‘грабље’. — Пѣследње сѣтнѣ пѣкупе грабуље (Кз); в. *виле, коса*.

грабуљице -ѣца ж дем *грабуље*. — Намешти се на кѣсу ко нѣке грабуљице и пѣда свѣ на јѣдну стрѣну и пѣкупиш, нѣма да је ѣвршљѣно ко кад кѣсиш сѣно.

грабуљиште с ‘дршка грабуља’. — Дрвене грабуље... имају „грабуљиште“ и обично по 12 зубаца (3: 22).

грабуљосити в. *грабиѣи* 1.

град м ‘атмосферска падавина, туча’. — Град је кад је крупан, а сѣтнѣ је шѣпрага. — Убио град свѣ.

градина ж ‘велика њива’ (И).

градити градим несв ‘правити сѣтне предмете’. — Дѣда је и мѣнѣ градио пѣшку.

градљика ж синг ‘зрно града’ (Р).

градобитан -тна -тно ‘кога је тукао град’. — Кад град убије плодове воћа, убије му квалитет и цену. Такво се воће познаје и зове се градобитно (2: 26).

градѣбитина ж ‘градоносни облак’. — Кад иза црнѣ облакѣ забѣлѣва, у тѣм је црнѣм облацима градѣбитина.

грађа ж ‘дрвени елементи у кровној конструкцији’; в. *укројѣиѣи*.

грамада ж ‘банак, испуст на зиду изнад огњишта’. — Често је између огњишта и отвора собне пећи озидан банак, грамада, за оставу црепуља, ватраља и т. д. Где банка нема, ту се грамадом зове онај зидани и дебљи део дувара над огњиштем (1: 756).

граѣа ж ♦; изр. *велика граѣа* ‘претерати у послу, подухвату, мимо снаге, година’ (5: 112); в. *мандркнуйи*.

гранати -ѣм несв ‘причати без престанка, торокати’. — По цѣѣ дан гранѣ и нѣ знам како га јѣзик не забѣлѣ.

гранѣца ж ‘варијетет храста, *Quercus conferta*’. — Ымѣ гранѣца, имѣ лужњѣк, имѣ грѣм.

гранѣчев -а -о ‘који је [направљен] од границе’. — Пѣоци су багрѣнови или гранѣчеви (Кз); в. *шѣчѣк*.

гр̑аничевина ж ‘граничево дрво, грађа од границе’; в. *закивайи*.

граораст -а -о ‘сиве боје’.

граорка ж ‘кокошка сиве боје’.

граоровина ж ‘пасуљевина’. — Осем сена и лисника, оставља се за стоку, за зиму, и пасуљевина (звана граоровина) (2: 24).

гр̑ашнути -н̑е се св ‘пролепшати се (о времену)’. — С̑т̑ к̑љаво, а кат се ма̑ло гр̑ашне — та̑ман за пр̑аш̑ење.

гр̑бача ж ‘леђа’.

гр̑бачити -им несв ‘тешко радити, мучити се’. — Гр̑бачио отко зн̑ам за с̑еб̑е; в. *коварнуџи*.

гр̑бина ж ‘кичма’. — С̑авила му се гр̑бина.

гр̑гољати -ам несв ‘испирати грло, ковитлањем течности у устима’.

гр̑дан гр̑дна -о а. ‘ружан’. — Б̑оље да б̑иде гр̑дна а зд̑рава; б. ‘јадан, несрећан’.

гр̑д̑рет м ‘ругоба’. — Пр̑ави је гр̑д̑рет.

гр̑дити гр̑дим несв 1.а. ‘викати, галамити’. — Кад б̑аба п̑очне да гр̑ди, ми б̑ежали у ш̑и̑б; б. ‘псовати’. — В̑о̑ли да гр̑ди, да̑ Б̑ок с̑а̑ч̑ува! 2. ‘гроктати’. — Сви̑ња гр̑д̑и (Кз); в. *рзати*.

гр̑б̑ен м в. *гребене*. — Ёв̑е ти гр̑б̑ен, св̑е з̑р̑ђ̑ало (Кз).

гр̑б̑енати / гр̑б̑ењати -ам несв ‘извлачити власи (вуне, тежине) на гребенима’. — Извл̑ачиш он̑е в̑ласи, гр̑б̑ен̑аш. — И п̑ос[ле] гр̑б̑ењаш он̑у т̑ежину. — Има гр̑б̑ен̑ање па пр̑ед̑ење; гр̑б̑ен̑ање — узме в̑уна па м̑етне на гр̑б̑ене н̑еке, да се в̑уна р̑еди. — Гребенање тежине бива на пољу. Иста се натиче на гребене и развл̑ачи. Влас се одваја у повесма за платно (основа) а чим за слам̑аче (потка) (2: 28, 3: 47).

гр̑б̑ене / гр̑б̑ени пл. т. ‘направа са дугим челичним зупцима за гребенање, влачење вуне’. — Ни̑је била пр̑еса него гр̑б̑ене, па се в̑а̑к̑о извл̑ачи в̑лас, па повијају ж̑ене губ̑ере, то се з̑ов̑у к̑удеље. — Имали гр̑б̑ени, б̑ило н̑ешто од рог̑ова па се навл̑ачила в̑уна. — Осушена вуна се расчесл̑а најпре рукама па гребенима. — На гребенима остаје „чим“, од кога се израђују сламарице (3: 47 48); в. *гребен*.

гребениште а с ‘дрвена дршка гребена’.

гребенци пл. т. ‘гребени са ситним зупцима, за фино ређење вуне’.

греб̑ењ̑ак -а̑ка м ?

гр̑б̑нути -нем свр ‘огребати’, уп. *џокоревати се*.

гр̑б̑ушка -ушк̑е м ‘ситан лопов’. — У̑краде ми гр̑б̑ушка уп̑а̑љ̑ач, ал ни̑је в̑идо да је пр̑азан.

гр̑дељ м ‘део плуга, ралице’; в. *ралица* (3: 16).

гр̑дом прил ‘успут(но)’. — В̑асо ми прич̑о гр̑дом. — Гр̑дом смо се напр̑ичали. — Ид̑е к̑олима и гр̑дом к̑упи н̑арод који ид̑е на в̑ашер. — Купио он парад̑јз и н̑оси у ц̑емперу и он̑о гр̑дом испада и ја узмем и зав̑ежем р̑ук̑ав и у р̑ук̑ав да донесем к̑ући.

гр̑е̑та / гр̑е̑та -от̑е ж ‘грех, што је од Бога забрањено, грехота’. — То гр̑е̑та шта ра̑де з ба̑бом.

гр̑шевина ж ‘ситна зрна грожђа која се могу развити после бербе’. — А гр̑шевина им̑а у гр̑ођу; кад се ђво обере, рађа на в̑ру гр̑ођа и некад и с̑азр̑и па в̑а̑ља и да се једе.

гр̑ива ж ‘алка којом се коса учвршћује за косиште, гривна’.

гр̑ив̑ешина ж аугм ‘човек велике главе и бујне косе’. — Н̑еће ђва̑ гр̑ив̑ешина да им да̑ в̑оду.

грѣвна ж 1. 'алка којом се коса везује за косиште'. — Грѣвна ти је што држи косу за косиште (Т); уп. и *йейица*. **2.** 'део амова, жвале'.

грѣјати грѣјем несв 'грејати'. — Вода грѣје се стално.

грѣјѡта -отѣ ж 'грехота'. — Грѣјѡта је што чинѣ.

грѣкати грѣче несв 'гласати се као патка'. — Патка нешто грѣче, виђи шта је.

грѣња ж/м 1. зоол 'паразит из реда Asarina'; **2. а.** 'стар, немоћан човек'. — Кад човек ѡматори и извѣшча — онда [постаје] грѣња; **б.** 'досадна особа'. — Припила ми се грѣња и не мож ѡд не побѣћи.

грѣњав -а -о 'досадан'. — То грѣњаво, да Бок сачува, не мош побѣћи од њѣга.

грѣквица ж 'тежак, мучан тренутак'. — Имѡ сам доста грѣквица после рата.

грѣкљан грѣкљана м анат 'lagunx'. — У болници је, да му грѣкљан апѣришу.

грланце -ета с дем 'отвор чарапе'.

грло с 1. анат 'ждрелна шупљина'; **2.** 'отвор чарапе'. — Код женскиња су шаре по негде, око целе чарапе (грла), од разнобојне вунице (2: 72).

грм грма 1. 'варијетет храста, Quercus robur'. — Почео водити пањеве од раније посечених грмова (5: 6); в. *граница*; **2.** 'упориште, ослонац'. — Он је био наш грм у овом крају (6: 162).

грмада -адѣ ж в. *грамада*. — Куња сна поред грмадѣ, била грмада поред прѡчѣвља, когод клуѡпа, грѣда.

грмити -и несв ♦. — Пѡче да грми и са Бѡкуље (глѣдали љѡди, ја нисам), идѡ два ѡблака ко-год два пласта, бѣли, густѣ и кад се додирнуше, сѣвну — ѡвим чѡвѣку горѣ штала!

грмљава ж 'грмљавина'. — Свѡ нѡћ била грмљава, а јѡтрос — ништа!

грмово грмова -о 'који је од грма, храста'; в. *заклој*.

грмовина ж 'грмово дрво'. — Ко зна колко је [каца] стѡра... ѡвѡ је грмовина, мѡж да слѡжи... Дрѡгѡ је лужњаковина, а другѡ је грмовина (Ш). — Свѣ је то спрѣмљена јаѡија, имамо тѡмо два кубѣка грмовине за прѡдају; в. *церов*.

грмѡљица ж 'грудвица у хомогенизованој маси (у млеку, тесту)'.

грнути грнем св 'згрнути'. — Вѣровѡли, љѡди, или не веровѡли: да вѡкѡ грнеш вашију испод онѣ стѡлице! (Т).

гробљѡнце -ета с 'мало гробље'. — Тѡ је тѡмо зѣмља код гробљѡнцѣта.

грѡжђѡце -а с 'растиње с црвеним бѡбицама у облику грѡздића'. — А тѡ грѡжђѡца црвена не знам како се зѡвѡ.

грѡктати грѡкѣ несв 'гласати се као свиња'.

грѡнѣк -ѣка м анат 'део тела испод грла (свиње, говечѣта)'. — То код свиње, под грлом, грѡнѣк кѡ[же]мо.

грѡнтуља ж 'бокѡр плодова'. — Парадѡјс му сѡв у грѡнтуљама, свѣ се ѡкупило на јѣдним мѣсту, ал не д-ѡзрели.

грѡнтуљица ж дем *грѡнтуља*. — Дѡла ми Нѡда грѡнтуљицу вишѡња.

грѡнѡти -нем 'нагло ослабити'. — Бѣла бѡба дѡбро, ал одјѣдѡмпѡт грѡне — и трѣ дѡна [живѣла].

гртати грѣем несв 'окопавати, огртати'. — Умѡрила се: гртала пѡприку и заливала.

грѡда ж 'млѣчни коагулат, сир из кога није исцѣђена сурутка'. — Кад ја то ѡсирим у млѣко, док ја тѡмо ѡдѣм да дѡнесем водѣ — грѡда се већ ѡватила (Л) — Болесниѣма дѡвали да пѣје сѡрутку и да јѣде грѡду. — Ка-се стѡвља у грѡдњаѡу, зѡвѣ

се грѹда, свѣ је грѹда догѹј се не исечѣ на кришке и не метѣ да се пѹсоли. — Грѹда се ѹвати, ѡдлїјем сѹрутку, грѹдњачу ѹзем; од ѡнога се рѣткѹг ѹзима грѹдњача, ѹчетврт прѣвије се ѡтуд и отуд и да се цѣди (Кз); в. и *иодлийи, сиришњака, цедило, кришка. Изр. мека* ~. У раније доба, од неварена млека, прављена је мека грудa. Грудa је обешена дуго висила да би се устојала. Она се без хлеба јела о ускреу (као по-сластица) а и носила се за ручак, кад се ишло у цркву (2: 63).

грѹдара ж ‘дебела дрвена плоча, издубена у средини, у којој се цедила грудa’. — Раније је имало йскопано о-дрвета па на ногарима, па ѡвамо имā да се ѡдлїје [сурутка], грѹдара звāли. — Када се потсири и оцеди у цедилу, сир се ставља у грудару и притисне малим лопаром, на који се ставља камен (3: 62, 2: 48).

грѹдва ж ♣; в. *дућайи*

грѹдњак -ака 1. ‘предњи део ама, пршњак (в.)’. — Онāј дѣо што кѹњу идѣ напред да вѹче — то је грѹдњак, а нѣко кā[ж]е и пршњак (Б); 2. ‘део деце одеће’. — Старије жене су носиле људе са рукавима као и кожухе, а деца грудњак и људице (9: 87).

грѹдњача ж ‘платно у које се сир умотава да се оцеди, цедило’. — Грѹдњача — то ко марама коју кѹпиш да се сир ѹ нѹ умотā и ѡндā се цѣди. — Мй кā[же]мо грѹдњача платно оно што се цѣди млѣко и прāви грѹда. — То пѹсле ѡни сипају у грѹдњачу, јѣдна као вѣлика марама, да се ицѣди. — Тѹриш на шпорет и оно се ѹгрије и пос у грѹдњачу метāш. — Замѹтāм ону грѹдњачу и тѹрим на неку дāску; нѣкад се притисне, нѣкад јѹк (Др). — Када се сир одвоји од сурутке, успе се у грудњачу (раније је то била тежињава крпа у облику мараме)... Затим се стави на грудару и притисне неким тежим предметом, обично каменом. — Грудњача и грудара су добиле име по сиру, који, док се још не исече, у Јарменовцима називају „грудом“ (3: 30).

грѹшавина ж ‘прогрушано млеко’. — Кад се пѹквāри млѣко, ѹгруша, ѡнда то грѹшавина.

грѹшати -āм ‘цедити грожђе грушачом (в.)’. — Грѹжђе се метā у оне вāлке и грѹшāш; **грушење** (клукање грожђа) (2: 14).

грѹшāч -āча м ‘дрвена преса за цеђење воћа, грожђа’. — Имā грѹшāч, са она двā вāлка се ѡкреће, двā чѹвѣка мѹра да биде, и меташ грѹжђе и цѣди се (Т).

гѹбер / **гѹбер** -ѣра / -ѣра, мн. -ѣри / -ѣри м ‘дебели ткани вунени покривач’. — Вѹна се опреде за ѱлиме и за гѹберѣ, да жѣне повйјају гѹберѣ (Ш). — Свѣ вѹнено, и ѡснова и пѹтка. И кā[ж]е „прѹстри се према гѹберѹ“. — А мѹј гѹбер јѹш стѹјй, мѹја мāјка рāдила; ѡна је то обнāвљала, што се кāже — повйјала (Ш). — Покривам се зими гѹбером што сам га сама као девојка ткала (5: 54). — Цигани земљорадници имају у кући: кревет, сто, столице, поњаве, јастуке и гѹбер (2: 220); в. *иовйјайи, йрейовйјайи*.

гѹберати -ā несв ‘ваљати, носити све пред собом (о великој поплави)’. — И ја вйдим да идѣ вѹда, гѹберā, и на мѹст — и ѡн сāмо лѣже (Ш).

гѹберача ж ‘гѹбер?’. — Домаћица [полаженика покрива] гѹбером „да кајмак буде што дебљй“ („колика гѹберача, толика кајмакача“) (3: 109).

гѹберāш -āша м ‘крупан снег’.

гѹбити -йм 1. ♣. — Глѣдај да се не гѹбй имање; в. *синовац*; 2. ‘премарати се, сатирати снагу’. — Ловац се у лову губи (сатире снагу) (2: 33).

гѹбица / **гѹбнице** -йца ‘уста, усне’. — Зāчепи гѹбицу. — Штā си стѣго гѹбице?

гѹвно / **гѹмно** с а. ‘вршāj’. — Мѣсто де је тај стѹг зѹвѣ се гѹвно, ѡчисти се зѣмља и порāвнā и зѹвѣ се гѹвно (Т). — Мѣсто де се пѹстави вршача, де се вршй жйто, де се млāти пāsѹљ — кāжемо гѹмно. — Деца се најрадије играју око гувна и кочаница, где

има доста сламе (2: 140). — Жито се до 1930 године врло коњима или говедима на гувну. — За гувно се бирало место „на нави“, тамо где има ветрића (3: 19); б. ‘равно земљиште (за сушење опеке)’. — Из калуца су ћерамиду и цреп стављали на гувно (равно земљиште) да се мало просуше. — Сирова цигла се из калуца вади и ређа по гувну, које је одмах уз тезгу (3: 41 42).

гудача ж а. ‘крмача’. — Понеси, даће Влаја гудачама. — Гудача већ имā седамдесет кила; б. ‘мало прасе’ (Р).

гуду-гуду! гуду-гуду-ѐћ! узв. за вабљење свиња; в. *сйлачине*.

гужва ж ‘обруч од прућа или павити за затварање капије’. — Гужва је од лозе исплетена; она се ставља на то коље ка-се праве торови; в. *врайнице*.

гужвати (се) -ā (се) ‘узнемиравати (се)’. — Народ се гужва.

гужвѣлати (се) -ām (се) ‘мотати се у маси, гурати се’. — Док су се они гужвѣлали по кући, ја сам пошћ гѳр.

гуза ж дем ‘стражњица (обично код детета)’.

гузара ж пеј ‘жена велике стражњице’. — Ё, сада, и ова гузара — да ме обамѣта.

гузѣлав -ѣлава -о ‘низак а дебео’. — Они сви мали, гузѣлави и измѣтули нам расу.

гузѣлак -ака м 1. ‘низак дебео човек’. — Ови гузѣлаци сви нйски, а ја сам запазио да су нам стари били висѳки два метра; 2. ‘доњи део снопа’. — Волим да видим вако ове гузѣлаке, ка-су лепо слођени. А ка[же]мо ми и дупѣлак.

гузѣлати -ām несв ‘покушавати трчати тешко се одржавајући на ногама (обично о детету које је тек проходило и још није учврстило корак)’. — Кад је мали видо краву, он побего, а мој унук за њим гузѣла, бежй. — Она била мала па гузѣла за њима.

гузѣлив -ѣлива -о в. *гузѣлав*. — Он мали па гузѣлив.

гузерант а ‘сексуално девијантна личност, хомосексуалац’. — Саѳ ка[ж]е пѣдер, а ми звали гузеранти, дувараши.

гузичѣтина / гузичина ж аугм ‘стражњица’.

гузојѣбац -пца м в. *гузеранй*. — Причали за неког гузојѣпца (Р).

гузоња м а. ‘човек велике стражњице’. — Ёвѣ га, ваља се и онај гузоња; б. пеј *гогоња* 2. — Такйм гузоњи мало й три вотѣље.

гуја ж ‘змија’. — Кад је гуја крѣч јѣла — он био секретар ѳпштине. — Гуја се баш тога дана појавила оном грѣѳом кад је баба мајкала. — Гује се зову, ѳпасно је кад шаран уједе, то идѣ лекарима ѳдма и нѣкције се ударају (Кз); в. *осйруга*.

гујара ж ‘врста отровне печурке’ (Р).

гујѣтина ж ‘змијурина’. — Нѣка гујѣтина прође испред менѣ на метар.

гујин -а -о ‘змијски’; в. *алован*.

гујнача / гујњача ж ‘јестива гљива, тамно браон боје’. — Од уједа змије (шарене отровнице), узме се трава, зв. гујнача, и покисели у млеко, па се она пије и једе (2: 227).

гука ж ‘израслина, избочина’ (Р).

гулија м ‘бедник, сиромак’. — Ја знам кад је био гулија, а саѳ — базѣн прѣд кућом!

гулити гулим несв 1. ‘скидати кору, љуштити’; в. *макља*; 2. ‘јести’. — Гулили проју — и здрав, а саѳ свѣ имā и сви болесни!

гуља ж ‘овца голог врата’.

гуљан -ана м ‘балавац, незрело момче’. — Ко ће тим гуљану даѳти да он ко-мандује?

гумача ж ‘гумени опанак’ (Р).

гумбур / гѹмбур гѹмбура м ‘каша од крупније млевеног пшеничног брашна, бунгур’. — Гѹмбур — то самелје пшеницу и мало млѣка сѹне.

гумењаши -аша ‘гумени опанак’. — Натерали га да поједе чарапу из гумењаша. — Били ти ђпанци гумењаши, пироћанци, свињећаџци, биле кондуре; в. *бай!*, *шамцула*.

гундељ м ‘котрљан, говноваљ’.

гуњ гуња м ‘део народне ношње’. — Преко гуња обљачиш цѳку, а гуњ њма рукаве. — Момци (од 17 год. па даље) носе празником: гуњ, цоку од шајка, панталоне од штофа, сукна или шајка — са бољом израдом; гуњ је био са широким рукавима (2: 68 69). — Преко кошуље се облачио гуњ, који је сезао до испод крста, само га нису опасивали (3: 78). — Преко кошуље зими је ношен гуњ од белог сукна и цока (9: 85); в. *цока*, *реснај*.

гурба ж в. *буква* (3: 44).

гѹрбет гѹрбета м ‘Циганин-свирач’. — Гѹрбети су код нас Цигани који се бавили свѣрком, последњи гѹрбет умро ту код нас пре неку годину. — Брали гурбети купине из Берисаве по Црквеној коси (5: 74).

гурбѣтуша ж ‘Циганка’.

гурда ж ‘сорта крушке’.

гурдељ м ‘део ваљавичног механизма’. — На вретену точка налази се криво гвожђе, зв. *гурдељ*. Гурдељ се при окретању точка помиче горе и доле, а пошто је углављена у њему тестера, то се и она креће (2: 50).

гурѣма -ѣмѣ ж ‘гужва, мноштво народа’. — Гурѣма на вашеру, да Бѳк сачѹва, нѣ мош проћи.

гурѣмати се -ѣм се несв ‘гурати се’. — Гурѣма се, да Бѳк сачѹва, ђдбиће ми бѹще. — Једном неки мој друг из школе, гуремајући се, обалио распеће са стола на под и оно нукло скоро на пола (5: 127).

гурѣкати / гурѣцати гурѣче несвр ‘грокати’. — Саџ свѣ ми јѣдно: или тамо свѣрѳ или гурѣцала крмача; в. *рзати*.

гурсуз гурсуза м ‘угурсуз’. — Ђла су то неки гурсузи.

гѹтаљ¹ гѹтља м ‘израслина, задебљање’. — Ђмѳ је гѹтљеве те, де су му слѳмљене рѹке; то је прирасло, али су ѳстале оне гѹке.

гѹтаљ² гѹтља м ‘гутљај’. — Пѳнио само гѹтаљ.

гутлав -а -о ‘квргав’ (Р).

гѹтољац -ѳља м ‘неравнина на тканини’ (Р).

гѹца ж ‘израслина на костима, неправилног облика’. — Свѣ му оне гѹце искѳчиле по нѳгама (Р).

гушобоља ж ‘болест гуше, грла’. — Гушобоља, лечи се „на одмах“, овако: сумпор, барут, со и мала количина плавог камена, утуку се (иситне се) и мећу у шољу. За тим се овлажи прст у љутој ракији, на се умочи у прах у шољи — и са истим прахом маже унутра — у гуши (2: 227).

гуштѣрати се -ѣ се несв ‘извијати се (као гуштер)’. — Гуштѣра се кѳса, извѣја се кад је ѳткиваш.

Д

дабѡгмѣ реч. 'дакако, наравно'.

дагара ж 'округла фуруна од танког лима'. — За дагару се ка[ж]е да је „циганско весѣље“.

даждењак м (12: 23); в. *бурњак*.

дајгуз м 'жена слободнијег понашања' (Р).

далековѣдац -ица м 'видовњак'. — Далековѣци мѡгу да прѣдвиде штã ће да биде.

даљ -и ж 'даљина, удаљеност'. — И, мѡлим те, дѡћи ис толикѣ даљи у кућу и убити чоѣка, пѡбити нãрод! — Имãм нãочаре за даљ. — Нѣ мож[е] д-идѣ на даљ.

дãмар дãмара м 1. 'крвни суд, вена'. — Кад чѣла пѡтрєви у дãмар — тад болї (Кз); 2. 'нерв, живац'. — Остави га, имã слãбе дãмаре.

дамарљив -а -о 'који се не може цєпати (о камену)'. — Који је камен дамарљив, не може се цєпати. То је онај који има сумешка (друге врсте камена); в. *шобоњãи* (2: 40).

дан м ♦. — Рãди на дãn слãве код њѣга, а нѡси рãну ѡт куће; *їријãиљски* ~ (Ј П 90); *несрећни* ~, *срећни* ~, *мртвãчки* ~ 'дан у који се, по веровању, не сме / може почињати неки посао'. — Води се рачуна и о „срећним“ и „несрећним“ данима. Најрадије започињу са орањем у понедељак, среду или четвртак, никако неће почети уторником и суботом, јер су то „мртвãчки дани“ (3: 16); в. *слава*.

дãнгуба ж 'губљење времена; беспослено чекање'. — Стѡјї туденак трї дãна: и дãнгуба бїла, а нѣ[ће] да плãте.

дãндара м/ж 'пропãлица, ништãрија'. — Ма, Вѣла је сѣоска дãндара, ништãк.

дãнути дãнем 'предахнути'. — Нѣ мож да дãнеш ѡт пѡсла.

дãнце -ета с 'дно посуде, бурета'.

дãњи прил 'дању'. — И дãнас дãњи сам члãn црквѣнѡг ѡдбора. — Мўченик и дãнãс дãњи; уп. *ноћи*.

дãњѡм прил 'дању'. — Нãйђе и дãњѡм и нѡњѡм.

дãр м 'поклон у устаљеним приликама'.

дарга ж

дãрити дãрим / **дãривати** дãривам несв ♦. — И ѡнда је свї дãре. — Пѡс[ле] млãду дãривã. — Онај који сече бадњак носи у рукавици помешано жито, чиме „дарује“ дрво пре него га засече (3: 107).

даровина ж 'поклони из девојачке спреме'.

дарѡсãвка ж 'сорта округле шљиве'. — Туне кãжу дарѡсãвка, шљивã, а у Чãчку — дерѡсãвка.

дãска дãскѣ ж 'део рãлице који преврће земљу'. — Дãска — ѡнѡ што преврће зѣмљã. — Дãска је позãди на рãонику, дãска имã (Кз); в. *гредељ* (3: 16).

даћа ж 'помен, подушје'. — На даћу се зову обично сви они, који су били на погребу (2: 101).

двїсак -ска / **двїсац** -сца м 'једногодишњи ован'. — Двїсак је ѡван кад прѣлази у дрўгу гѡдину (Кз).

двѝска ж ‘једногодишња овца’. — Двѝска је млада овца. — Дѣда пòкòјни кàже: Нèмòј да кòљете шилѝже него двѝску.

двѝче / двѝшче -ета с ‘једногодишње бравче’. — Бѝли зàклали двѝче на лѝтије.

двòвршак -шка м ‘дрво са два изражена врха, овршка’.

двòжичан -чна -о ‘ткан на четири жице’ (Лп).

двòжучап -чна -о ‘који је са два жуманцета’.

двòжуче -ета с ‘јаје са два жуманцета’.

двојѝнице / двој̀нице -йца пл т. ‘дрвени музички инструмент, свирала са два писка’. — Код чобана у планини и ливади чују се звуци од двојѝница, свирала и гајда (1: 777). — У Дићима има добрих певача и свирача у двој̀нице.

дво̀колица ж ‘предњи део запрежних кола с канатама’; в. *кола*; **дво̀колице** -ица пл т. — У воденицу се иде обично са дво̀колицама, на којима су цакови порежани на нарочиту справу која се зове кривача. — Воловске дво̀колице и саонице свуда у врлетним крајевима играју велику улогу. На њих се међу мале канате или плетени кошар (2: 47). — Кад се носи жито у воденицу или се преноси лакши терет, довољне су дво̀колице — предња кола (3: 56); в. *кола*.

двопајац м. — Дobar во је двопајац, а то је онај, који међу предњим ногама има две марамице. Који пак има једну марамицу, зове се једнопајац (2: 204).

двòрити -йм несв 1. ‘неговати болесника’. — Двòрила свèкра, па двòри м̀ужа, а њу неће имати кò; 2. ‘служити, послуживати госте (обично стојећи)’.

двòрог двòрога -о ‘са два рога, крака’; в. *рогуље*.

двòцѣвка ж ‘двоцевна ловачка пушка’(2: 34), в. *кайислара*.

дебѣла ‘гравидна, бременита’. — Трудне жене су: дебеле, тешке, у другом стању, бремените (3: 87 2: 225), в. *йишква*.

дебѣлгуза ж ‘жена велике задњице’.

дѣбљак -ака м ‘доњи дѣбљи део дрвета, гране’. — Обòри га т̀амо, па пòсле д-изв̀учемо дѣбљак.

дѣвати (се) дѣвам (се) несв ♦. — П̀р̀љава ми к̀у̀ћа, трѣба да к̀р̀чим, а нѣ знам к̀уд да се дѣвам. — О̀ће да те ò̀бију, да те ò̀п̀љачкају, па к̀уда да се дѣваш пòс?!

дѣвѣрскѝ -а -ò ‘који се тиче девера’; ~ *йешикир* (2: 59), в. *йешикир*.

дѣвесилѝе с ‘трава позната као природни конзерванс’. — Дѣвесилѝе, — са додатком шећерне воде, мажу се њиме очи, од запаљења (2: 225). — У П̀р̀вим свѣцкѝм р̀ату у Р̀учићу бѝла кòмора и к̀у̀вò се п̀екмез зà вòјску и у њѣга м̀етали дѣвѣсѝлѝе.

дѣвѣт̀ак -ака м ‘крстина од девет снопова пшенице’; в. *седмак* (3: 19).

дѣвојачки -а -о ♦; ~ *коло*, в. *й̀ројанац* (3: 123).

дѣвојчара ж пеј ‘девојка’. — А шт̀а [раде] ò̀нѣ њ̀егове дѣвојчаре?

дѣдара м одм ‘деда’. — Дòђи ти свòм дѣдари.

дѣдовина ж ‘наслеђено земљиште, очевина’ (1: 749); в. *завай̀а*.

дѣкав -а -о ‘гњецав’. — Није л̀епò р̀удо т̀есто него [је] д̀екаво.

д̀екати д̀екам несв ‘јести у сласт, с апетитом’. — С̀едѣ љ̀уди, п̀ричају, а ò̀н д̀ека и нѣ чује ништа (P).

д̀екереза ж ‘лоша, стара направа’. — Ò̀п̀ет ò̀н дòшò с ò̀нòм свòјòм д̀екерезом: с̀а њòм ни п̀ласт нѣ мож[е] да пòгоди на д̀есет м̀етара, а д̀ѣ ће з̀ѣца на п̀едѣс̀ет (B).

д̀ѣла! узв за подстицање, одобравање.

д̀елијати се -ам се ‘понашати се као делија’. — Кад идѣ у Б̀елановицу, д̀елија се, а ка-дò[h]е к̀у̀ћи — нѣ мож̀ у̀стати [од болова у леђима].

делин м ‘врста тканине’ (Р).

дèпути дèнем несв ‘садевати’. — Ја сам дèно неку дèтелину.

дèнути се дèнем се ‘нестати’. — Нè знам куд се дèнула, ту сад бèше.

дèњак дèњака ‘(незезан) сноп’; в. *лисник, шаша*. — Тај лисник се кўпи у дèњкове па се вèже, стóтак тих дèњака садене се ко шаша. — Йсекò сам шашу и повèзò у дèњкове врбовим прўћом (Кз).

деобничар / деобничар м ‘учесник у деоби имања’. — Ако се рòдї мўшкò: èтè га јòш јèдан деобничар. — Остаје у кући деобничара Тома.

дèран дèрана / **дèраи** -ана м ‘момчић’. — Ја бїо дèран, имò пèтнèз гòдїна.

дерати дерем несв ‘скидати кожу са закланог бравчета’; изр. *дерање јарца 1*. ‘момачка игра снаге и издржљивости’. — Нађемо какву криву грану, за коју се хватамо рукама а ноге протурамо. То се зове дерање јарца. Јер смо, држећи се рукама за грану, ударали коленима у дрво, ко може више пута и јаче да удари (2: 140–141); 2. ‘полин однос’. — Отац јòј ў кући лèжї мртав, а òна у пòдруму дèрè јарца.

дерїште -ета ‘мало дете’.

дерле -ета с ‘дериште, дете’ (Р).

дèрњава ж ‘дрека, вриска, кукњава’.

дèрўште / дèрўшче / дерўшче -ета ‘млада особа’. — Òвў старїју дрма пубèртèт, а млађа дèрўште, па се јèдниакò свèђају. — Пòшò ја лèкарци, а òна, дèрўшче, даде ми лèк и спàси ме. — Учительница води неко дерўшче.

десèтна бр. им. ‘десетак’. — Ўзїма оталè по јèдну десèтину данā па прòмèни, òнò дрўго дòспї док òвò вāмо имā, та пòдлївка. — Дòбијем десèтину мāрака, седāм-осам, за салātu.

дèсетка ж ‘ракија од десет гради, непрепечена’. — Йстèра пèтнèс кїла до двèс десетке, а кад прèпечеш — то је ўпола лўтè; в. *мека ракија*.

дèчāк -āка м ‘млад човек’. — Дòбри му òнї дèчāци; в. *ономад*.

дèчкии -їна м ‘дечкић, момчић’; в. *исїасайи се* (Р).

дèшњак -āка м 1. ‘во који се у јарму преже у десну страну’. — Дèшњак је вò што идè брāздòм. — И воловима се даје по парче оранице (в.), и то прво дешњаку па леваку (3: 17); 2. ‘способан, вредан човек’. — Штā ми дòводиш ове лèвāке, што нїси дòвò и нèког дешњака?

дèшњака ж ‘десна рука’.

дївāн -āна м ‘лежај, отоман’.

диванана ж (1: 754 757); в. *ћилер, оџаклија*.

дївизма ж ‘биљка *Verbascum*’. — Дївизма висòка двā мèтра, има жўт цвèт.

дивит м заст ‘мастионица’.

дївлāк -āка 1. ‘дивљи ластар на виновој лози, дивљина (в.)’. — Дївлāк вўче снагу из зèмлè, а на нèму нїшта не рòдї. — Накāлеми на дївлāк, на òнў дївлў лòзу; 2. ‘необуздан човек’.

дївлāка ж ‘дивља воћка’; изр. *пїўчè ко óван у дївлāку* ‘срљати’.

дивлāкуша ж ‘дивља воћка’.

дївлāчан -чна -чно ‘близак дивљини, који живи природно’. — Òвò нāше пїле дївлāчно.

дивљи (2: 69) лут сок; в. *пориїи*.

дивлїна -инè в. *дивлāк*. — На лòзи òнў дивлїну трèба залòмити да здравїца мòже да вўчè снагу.

дѣвурина / дѣјурина ж 'дневница, накнада за службени излазак на терен'. — Мѡш ти, чѣко, да донесѣш вѡду **ѡвд** да прѣгледѡмо, да нѣ идѣмо ми тѡмо, кѡшта те скѣпо дѣвурина, далѣкѡ-ј[е]-го. — **Кѡжу**: полѡжи дѣвурину! И ѡн прѡдѡ крѡву и у Мѣлановац пѣшкѣ и полѡжи дѣвурину. — Лѡко је ѡнѣма са добрѡм дѣјурином, но кѣ[д] ѣе сирѡмѡк. — Кад стигну у скупштину са добром дѣјурином, забораве [шта су обећали] (5: 1:32).

дѣзгѣн -ѣна м 'део опреме за презање коња'. — **Ѣнѡј** дѣзгѣн што ѣуправљаш зѡпрегом, кѡиш ѡнѡј.

дѣзлуци дѣзлѣка м, обично мн 'део народне ношње, доколенице, камашне од сукна'. — По неки мушкарац има на ногама дѣзлуке, од сукна. — Ретко ко од старијих, да не носи лети дѣзлуке и дугачке кошуље. — Чарапе су без узица, за то што их држе дѣзлуци (2: 69 70). — Дѣзлуци су били двојаци, са и без пачалука. Дѣзлуци са пачалудима су били преко чарапа, а дѣзлуци без пачалука су ношени испод чарапа (9: 85). — Преко широких ногавица носили су дѣзлуке од сукна, који су се са унутрашње стране листа закопчавали (3: 79).

дѣзмѣѣ -ѣна м ?. — Стѡвѣ се дѣзмѣѣи и мѡказе, ѡнѣ дѣреци, и ѣкрстиш грѣдице и ѣбѡци плѣва и нѡкљѣца између лѣтѡва.

дѣјѡти дѣјѡм несвр 'дѣсати'. — Ма вѣдиш како јѣднѡм дѣшѡм дѣјѡу.

дѣлбер-дѣшница 'девер' одм (Р).

дѣлѣндара ж 'некарактерна и неморална жена'.

дѣље прил 'дуго'. — Нѣ дѡј гѡстима млѡго [да јѣду и пију]: ѡстаѣе за дѣље; в. *зѡйлийѡѣи*.

дѣнка ж 'сорта грожђа'.

дѣпле пл. т. 'музички инструмент'.

дѣрек м 'стуб у огради или грађевинској конструкцији'; в. *ућерѣѣѣи* (3: 63).

дѣрѣнчѣти -им несвр 'радѣти тешке послове, аргатовѡти'. — Нѣ зна ѡн дрѣго, само да дѣрѣнчи, ко му и ѣѣко.

дѣрка ж 'шала, подругачица'. — То су народне дѣрке (шале). — Ово је јѣдна дѣрка за Јарменовчане и ѣњиховог свѣштеника (2: 67 130).

дѣно с ѡ. — Крѣчана има „дно”, свод и горњѣ перваз (отвор крѣчане) (3: 45).

дѣѡшѡти -ѡ несвр. 'лупкати, ударати; добовати'. — Ма штѡ оно добѡшѡ вѡздан код Мѡрка.

дѣѡдац -ѡца м 'домазет'.

дѣѡвѣ прил ѡ. — Дѡћу дѡвѣче мѡло да ти досѡћѣвам.

дѡвѣти се дѡвѣјем се св 'досѣтити се, снаћѣи се'. — Ѣндѡ су бѣли мѡјѣ жѣнѣ брѡћа ѣ шуми и ѡни се дѡвѣју тѡкѡ да и[х] привучѣ ѣѣи и јѡш нѣке па да спѣште ѣѣи у мѡју кѣћу — да се мѡја кѣћа сагѡри.

дѡгѣљѡти дѡгѣљѡм св 'довућѣи се с великим напором'. — Прѣбѡцио ту нѡгу слѡмљѣну преко здрѡве и дѡгѣљѡ до телефѡна.

дѡгнѡти -ѡм св 1. 'дѡтерати'. — Тдѣм јѣutri да дѡгнѡм неку слѡму. — Мѣле рѣко: бѣѣе дѡбре кѡке гѡј дѡгнѡш. — И свѣ да нам нѡбавѣ, да нам дѡгнѡ кѣћѣи. — Тмро — кад су га дѡгнали у двѡриште. — И мѣ ѣгѣга дѡгнѡмо тѣне, дѡгнѡмо нѡ грѡбље спѡмѣн. — Сѡмо да ја дѡгнѡм крѡве дѡ куће; 2. а. 'урѣдити, довести у ред'. — Дѡгнѡ га ѡѡца да бѣде чѡвѣк.. — Што нѣси дѡгнѡ ѣѣѡву да нѣма вѡлкѣ трѡвѣ? ~ се а. 'дѡтерати се, лепѡ се обућѣи'. — И ѡна се дѡгнѡ и на лѣнију и у Бѣлановицу; б. 'запасти у невољу, у неприлике' — И дѡгнала се на тѡкѡв нѡчѣин да ѣзгубѣ жѣвѡт.

догони́ти -им несв према *догна́йи*. — У Нџви Сџд догони ђвце на џзложбу. — Ђвџ су до́бре, да́ј догони колко џмџш; ~ **се** -џм се несв 'уређивати се, дотеривати се'. — Ђмџва се, догони се.

до́гужџџџ м 1. 'човек малог раста, здепаст'; 2. 'кратка сукња'.

догузе́лати -џм св према *гузе.џаџи*.

додолице обично мн 'додоле'. — У случају суше, иду „додолице“, а ранијих година и литија (3: 132).

дођин м 'домазет'. — Само, ја сам дођин у овоме селу. Или улез, ако хођете (6: 98).

дозџмљџџ -џка м 1. 'део стабла при земљи'. — Кад ђбџлиш дрво, ђнда онај дозџмљџџ порџвњџш; 2. 'низак човек'. — Бџо дозџмљџџ, мџли, ал снагурипа (Р).

доџтати / доџћати -ам несв 'дохватати'. — Ниџад се не доџтам ако руке не ђперем. — Ко да ниђе ни доџћано.

дођако прил 'досад, до неко доба'. — Дџ сте ви бџли дођако? — Плаћђ дођако порџз на то. — Дођако је бџла гђр. — Да си примо трџ нексџје, дођако би бџо здрав. — И дођако сам жџвила, а бђље би бџло да нисам жџвила — не би то дожџвила.

дођџнисати -шем в. *навасаџи*. — Не мож да дођџнишеш колко ђни мђгу да поједу.

дођести се -дџм се св 'прејести се до гађења'.

дођити -џ несв 'сисати'. — Тџле дођџ краву докле ђно ђће.

дођолап -ђлна -о 'докон, беспослен'. — Нисам ја дођолна. — Бџо неџи дођолап и ђдиђ га. — Ко је дођолап — мђж да шџта.

дођсџт м 'наткривено степениште'. — Из доксата се на десно улазило у чардак, омање квадратно одељење, са два прозора (1: 758); в. *џрем*, 'кућа'.

дођл прил 'доле'. — Идџ порџд Бђрове куће па сџлази дођл чџсми.

долама ж 'врста капута који се опасује појасом'.

долап -џпа м 1. 'старинска витрина; раф у зиду'. — У углу двају дувара припет је долап за оставу хлеба и судова (1: 761); 2. 'направа за извлачење воде из реке'.

долџко прил 'далеко'. — Неђу ја долџко.

долџвати долџвам несв 'додавати течност у делимично празну посуду, чашу'. — Долџва се кад ниђе чџша пуна.

долџнчица ж 'мала долина'. — Она ради у ној долџнчици.

долма долмџ ж 'кућни зид од непечене цигле, између дирека у кући-чатмари; непечена цигла'. — Долма је ко цџгла, ал ниђе печџна. — Долма је непечена цџгла и бџла кућа о-долмџ.

доља ж 'долинџца, увала'. — Неђму кућа у ној дољи.

дољчица ж 'мало удубљење у земљи'; в. *баџнуџи*.

до́м до́ма м 'кућа у којој се стално живи'. — Кад се који задругар делно, у недостатку зграда и потребног простора (окућнице) — добивао је за свој део трло које би он одмах претворио у дом (2: 55).

до́ма прил заст 'кући'. — Стџри џуди јџднџко говђрили »идџ до́ма«.

дома́џин -џџина м ♦. — Кад бџде ђ слави, ја наздравим ко дома́џин (Кз).

дома́џиновати -ујем несв 'водити домаџинство'. — Кад бђкрија дома́џинује — свџ кућа пијана.

домџри́вати -џриџвам несв према *доџириџи*. — Идџм да ђнај кџпус домџриџвам.

домірити дoмiрим св 1. ‘додати’. — Он стiго дo куће и вратно се да дoмiри jош jедан вињак, а пiјан ко врањ. — Доміри да буде кiло; 2. ‘дотући, упропастити до краја’. — То нас је домірило, та задруга.

дoмчати -ам свр ‘зграбити, дочепати се; украсти’. — Глeда да дoмчa нeшто. — Ко дoмчa више — њeгово је!; ~ се ‘ухватити се рукама као у рвању’.

доњак -ака м ‘доњи млински камен’. — Oнаj кaмeн у млину што лeжи дoл ми зeвeмо доњак (Б). — Доњак и гoрњак, били онаj кaмeн доњи и гoрњи. — Вредан ко доњак.

доорати дoорем св ‘узорати последње бразде, завршити орање’. — Кад oвo дoорем, ја ћу да пo[ћe]м до нeгa.

допанути -нем св ‘наићи изненада, накратко’. — Подaј ово Мaрку ако даиас допане; 2. ‘упасти у невољу, настрадати’. — На Љубићу је допануо грдни рана.

допарлисати -ам св ‘доћи брзо’. — Допарлисaј до мeнe, имaм нeшто да ти кaжем

доправити -им св ‘довршити, дорадити’. — Трeба да доправим, нiје то гoгово.

допрати -ерем св ‘довршити прање, опрати оно што је преостало’. — Ка-дo[ћe]м с пoсла, ја мoрам да скyвам, да пoчистим, да доперем.

дорадити дoрадим св ‘довршити, урадити до краја’. — Нe може да дoради jедну кућицу. — Кад дoрадиш, кaсно је да пoправљаш.

дорат м ‘коњ мрке длаке’. — Јeка jаше дoрата. Младoжења на бeлцу. — Коњи обично добијају имена по боји длаке: „дорат“, „алат“, „кулаш“, „вранац“ (3: 30).

доредити дoредим св ‘дорадити, довести у потпуни ред’. — Oвy сам мислила да дoредимо кyћу.

досадити дoсaдим св 1. ♦. — Дoсaдио сa тiм и Бoгу и нaроду; 2. ‘учинити пакост, напакостити’. — Они су jеднaко глeдали како ће мeнe да дoсaде, да дoшкоде: тeли су те чeтнике да спуште у мoју кyћу, да се у мoјoј кyћи oдигра та вaтра па да приjаве да ја држим чeтнике.

достати -не св ‘бити довољно, дотрајати’.

дости прил ‘доста’. — Дoсти си се нaмучио.

дoтaван -вна -o ‘разложен, мудар’. — Дoшo дoтaван чoвек [на власт] и нaма не ваља!

дoтeрати -ам св ♦. — Њoј чoвек пoгине у чeтрeстoj гoдини на Цeру и бaба oде да га дoтeра — нiје га ни нaшла; в. *кочаница*.

дoтpaјати -aje(м) св ♦. — Сaд свe дoтpaјало: ми нe можемо рaдити, стaри, а oмладина нeће.

дoтурити -им св 1. ‘додати’. — Дoтури да нaмiримо на кiло; 2. ‘послати, доставити’. — Дoтурићу ти по нeким оне нoвине jучашње.

доћи дође св 1. ‘добити’. — Од jедaнeс мeтара дође тpиста кила сyви [шљива]; 2. ‘постати’. — Мeље се и дође ситно ко jарма.

доцкан прил ‘касно’ (Р).

доцинити -им (не)св ‘каснити’. — Пaзи да ми не доциниш.

дочекати -ам св 1. ♦. — Он н-умe ни гoсте дoчекати; 2. ‘доживети’. — Јa сам Брзaку завршио пoсo, а jа дoчеко нaјгoре.

дoчeкaчa ж ‘полуга која пролази кроз прeглаву (в.) и служи као ослонац про-цепа и jарма’; в. *преглава* (3: 56).

дoчeкљив -eкљивa -o ‘гостопримљив’; в. *набигузица*.

дошепељати -ам св 'стићи с муком, шантајући'. — Ётѣ, ја дошепељала, а како ћу се врнути — нѣ знам.

дошкѡднити дошкѡдим св 'напакостити'; в. *досадиши*.

драм м 'најмања мера, грам'. — Како се осушила: нѣма на њѡј ни драм мѣса.

драмѡсер -амосера м 1. 'тип тврдице који ће радо прихватити туђу част, али на њу неће никад одговорити'. — Нѣ да плѣти, драмѡсер, а ѡће да пѡпије и пѡдеде кад друђи плѣти; 2. 'човек који гледа на неважне ситнице, цепидлака' (Р).

драње с в. *дерњава*.

драњеѡсати (се) / дроњеѡсати се -ам се 'жестоко се бунити и гестикулирати због нечега'.

дрѣт м 'дрхтавица'. — Ўвати је дрѣт, ладно јој — и само се изврнула.

дрвенѡш / дрвѣњаш -ѡша м 'обућа с дрвеним ѡном, нанула'. — Дрвенѡше ѡдеље, такѡ и начине и ѡзгѡ канше — и ѣтѣ ти ципеле. — Нѡсили оне дрвѣњаше, сирѡтиња, бѣло бѡсо.

дрвљѡник -ѡка м 'место на коме се припремају и цепају дрва за ложење'. — Далѣко бѣо ко тѡмо до дрвљѡника. — До куће је огроман дрвљѡник, од сувих и сирових дрва (и пањева) (2: 54).

дрво -ѡта с ♦; в. *ѡисово* ~.

дрѣва / дрѣја, обично мн, **дрѣје** дрѣја пл т 'старо изношено одело'. — Мѡрам да баѡим ѡвѣ дрѣје, не врѣди да и нѡсим (Кз); **дрѣва рѣка** 'изношени стари огрѡч' (Р).

дрѣмѡван -вна -вно 'сањив'. — И мѡтне ми ѡчи ко да сам дрѣмѡван. — Преко лета стално били дремовни (5: 34).

дрен м бот в. *дрѣњак*. — Ко добије „пару“, имаће их целе године, а ко дрен, биће здрав „као дрен“ (3: 108).

дренѡвѡк -ѡка м 'дренов штап, батина'. — Смѡри се, дѡбићеш дренѡвѡк. — Пресѡдили му: дваѡспѣт по туру дреновѡком

дрѣнѡвка ж 'сорѡ шљиве' (Кз; Бљ, 14: 41, 2: 25); в. *бѡлошљива*.

дрѣњак / дрѣњац -њѡка / -њѡца м бот. 'Cornus mas, дрен; дрво и плод'. — івѣ године бѣло пѡно дрѣњака.

дрѣтва ж/м 1. 'стара неупотребљива крпа, риге; старо одело'. — Пѡкупила те дрѣтве и баѡцила тѡмо, да запѡлим; 2. 'кочоперан старац'. — Штѡ ће ѡнѡ дрѣтва мѡторѡ да бѣде прѣседник!?

дрѣш м 'вршалица'. — Ўмештиш дрѣш и вршѣш (Р).

држ! узв псу да нападне.

држѡлица / држѡља ж а. 'држаље за крупније алатке'. — Држѡлица ти је за мѡтику, сѡкиру, пѣјѡк. — Држѡлице су преко зглоба спојене са увом. Уво је углављено у ваону (3: 37); б. 'стара мера за дужину'. — У прошлости се дужина најчешће мѣрила држѡлицом од секире (око 1 м) и аршином, који је варираѡ за неколико санѡимѡтара, а бѣо је мањи од мѡтра (3: 133).

држѣтљив -ѣтљива -ѡ 'држећ'. — Бѣла лѣпа жѣна, држѣтљива. — Држѣтљиви су ѡни и јѡште мѡгу [поживѣти].

дрѡкѡтати -ѡм / дрѡкѡтати дрѡкѡем несвр 'дрхтати'. — Јѡ сам пѡчо да дрѡкѡтѡм, ѣво сѡд сам се најѣжио! — Треба да га чѣстим, да га дѣгнем, пѡчо да дрѡкѡем. — Само сам дрѡкѡтѡ и жѣвце изгѡбио; в. *јѣза*.

дрљѡв -а -ѡ 'раскопчан, раздрљен'. — Џдѣ дрљѡв и ѡ њиву и у вѡрош.

дрљати дрљам несв 'развијати бусење и равнати орање дрљачом'. — Јутри ћу да до[ђе]м да дрљам; в. *влачење*; **дрљити** дрљим (Р).

дрљача ж 'пољопривредна направа за равнање орања'. — Данас се више употребљавају дрљаче. Оне су раније биле дрвене, а од 1918 г. виђају се и дрљаче са гвозденим клиновима (З: 16).

дрљо -а 'човек који је увек раздрљен; познато и као надимак' (Р).

дрмезаст -а -о 'који је пун дрмезине'. — С онџе ливаде под гробљом сѣно ми дрмезасто, нисам покосио [на време].

дрмезина ж 'крупне дрвенасте коровске биљке у сену'. — Кад сѣно не покосиш на време, онда у њему она дрмезина и стока не да јѣде и мош само да баџиш под краве (Р).

дрмпило м 'крадљивац; познато и као надимак' (Р)

дрмсити -им несв 'терати по своме, истрајавати на лошим навикама' (Р).

дрндар -ара 1. 'вуновлачар'. — Кажемо редара и дрндара, а само дрндар, нико не каже *редар* (К). — Носиш после у дрндару, да ти то дрндар уреди, да можеш да прѣдеш;

дрндар м зоол 'пух'. — Раније су и звали дрндари ове пукове; в. *йџк*.

дрндара ж 'вуновлачара, редара (в.)'. — Нѣма више дрндара, ал нѣма ни оваца (К). — У Перишића воденици била дрндара до прѣ триѣстину гођина; в. *пречешаџи*.

дрндати -ам несв 'уређивати вуну у дрндари'. — Мбращ по[ле] то дрндати, да дрндаш вуну.

дрндаћ -аћа м 'велики миш, пацов' (Р).

дрндуља ж 'крупна, корпулентна жена'. — Чувај се оне дрндуље, да те не узме под своје.

дрнџван -вна -о / **дрнџвит** -џвита -о 'жесток, помаман'. — Баба била дрнџвна, ал се брзо [смири].

дрнути се дрнем се св 'помамно, осорно реаговати'; **дрнџвати се** дрнџвам се несв (Р).

дрџб дрџба м а. 'трбух'. — Из мог дрџба су изишли сви; б. 'изнутрице'. — Са ње д-извади дрџб. — Закољеш џвцу, извадиш дрџб и маџо мѣса џстане.

дрџбѣлати -ам несв 'брџблати'. — Остави тога што ти јѣднако дрџбѣла (Б). — Шта џни тамо дрџбѣлају?

дрџбѣлати -ам несв 'брџблати, дрџбѣлати' (в.); в. *йравѣџаџи*.

дрџжда ж 'посно млеко'. — Кајмака џџе имала да скине — сама џна дрџжда. — Увати се ко дрџжда кајмак, свѣ дрџдаво.

дрџдав -а -о 'постан'; в. *дрџда*.

дрџзда ж 'семенска маса у бундеви'. — Извадимо дрџзду да с-џсуши, д-џвојимо сѣме.

дроња ж 1. 'поцепани комад одеће'; 2. 'врста супе са жуманцима' (Р).

дрџњав -а -о 'који је у ритама, дроњцима'.

дрџњак дрџња м 'изношена одећа, рита'. — Дроњака џма, носили би кад раде на џиви. — џстари ми џдело и баџим га у дроњаке. — Турџа неке дроњаке, сџкниште, гуњеви старинскџ, чџкшире (Ш).

дроњсати -ам несв 'џџи небрижљиво обучен, у дроњцима'. — Дроњѣса поваздан по ваџоши. — Не дроњѣсај више у тџм, распахѣ се.

дроња -а м 'који је у ритама, дроњав'.

др̄п̄а̄в -а -о 1. ‘оштар, тврд’. — Др̄пава зѣмља, тв̄рда, нѣ мож да кòп̄а̄ш; 2. ‘опор, киселкаст’ — Др̄паве ја̄буке, ст̄гп̄саве, па стѣжу јѣзик; в. *кочобија*.

др̄пара / **др̄пача** ж ‘груба рибаћа четка од корена кочобије’.

др̄парош м ‘лопов’.

др̄пати др̄пам несв 1. ‘прати, четкати четком дрпаром’. — Др̄паш оном чѣтком док р̄уке забòлѣ; 2. ‘узимати где се шта стигне, красти, отимати’; 3. ~ се ‘снажно се чешати’.

др̄пило м в. *др̄пило*.

др̄пити -им св ‘украсти’. — Др̄пиће ти љз ока.

др̄тина м/ж а. ‘стар коњ, рага’, в. *к̄љувера*; б. ‘стара, немоћна особа’.

др̄уга ж ‘стара пријатељица, исписница’. — Ја̄ с̄а̄д рѣтко и са др̄угòм пòпр̄ичам — нѣма више ни њ̄и.

др̄уги, у изр. ~ *Бòг*. — Óвд л̄адно, а у В̄арницама др̄уги Бòг. — Кад је нѣшто лѣпо, то др̄уги Бòг.

др̄ужица / **др̄жлица** ж ‘веће вретено на коме је предиво препредано’. — Пòтка се прѣла на др̄ужицу. — Мòт̄а̄ш пòсле кл̄упче с̄а тѣ др̄жлице и плѣтѣш цѣмпер. — Кат препрѣдају, мòтају на др̄жлицу, ùпрѣдаш двѣ жице тр̄и, мòт̄а̄ш на њ̄у; в. *жица, кудеља*.

др̄у̀кше прил ‘друкчије’. — Нѣ зна òн др̄у̀кше него како нѣ треба.

дубац, само у прил. изразу у *дубац* ‘усправно’. — Даске се међу „у дубац“ да се суше (2: 50). — Д̄ӣгнѣ га такò у дубац и с̄уши се; в. *иријеклад*.

дуб̄а̄ч м ‘нож којим се секу коњске зазубице’. — Он је од свога деде и оца научио да гради дубач, за коње, за сечење меса око зуби. То је један кукаст пож, којим се сече то месо око коњског зуба (2: 227–228).

дубе̄ћа̄к -ака м ‘тип коша за кукуруз’. — Били òн̄и дубе̄ћа̄ци, стòј̄и такò [усправно] и кок̄уруз у њѣга. — У прошлости је било кошева „дубећака“, али их данас нема (3: 64).

дуб̄ѣ̄ћи -а -е ‘који стоји усправно, дупке’. — Купила јој замрз̄н̄в̄а̄ч дуб̄ѣ̄ћи. — Кошеви за кукуруз... се већином плету од прућа — дубећи, и зову се салаши (2: 51).

дубити д̄убим несв ‘дупсти’. — Д̄убиш р̄ӯпу ка-трѣба д̄убље, кад н̄ије дубока.

дуб̄анкеса ж ♦. — Дуб̄анкеса била, ст̄ари пр̄авили од бешинке.

дуб̄ар -ара ‘унутрашњи зид, омалтерисан и окречен’. — Гледала ја сву вечер како Парижанка точи воду из дувара (5: 38). — Све бело. И кревет, и дуварови (5: 149).

дуб̄ар̄аш -аша м ‘хомосексуалац’. — М̄ӣ св̄и скòчили на њѣга, òб̄алимо га на пòд и òн м̄енѣ напуни кòтарицу — м̄еса, кол̄а̄ч̄а, свѣг̄а, дуб̄ар̄аш б̄ио; в. *гузеранш*.

д̄уг̄мӣћ д̄уг̄мӣћа м ‘дугме, пуце’. — Н̄ије њ̄мò п̄ара и òна му òткине д̄уг̄мӣћ са кòшуље.

дугòреп -òрепа -о ‘са дугим репом’.

дугòрепа ж ‘овца дугог репа’.

дуднӣовача ж ‘дудова ракија’; в. *кукурузњача* (3: 25).

дуд̄њати -ӣ несв а. ‘тутњати’. — Д̄уд̄њ̄и у даљ̄ини; б. ‘бубњати’. — В̄а̄тра д̄уд̄њ̄и у в̄уруни.

дуд̄ук дудука м 1. ‘дувачки инструмент’. — Їмали оне дудуке па св̄ирају; 2. ‘незналица, глупак’ (Р).

дуд̄ӯћати дудуће несв ‘тутњати’. — Дудуће т̄а̄мо од Букуље.

дужница / дўљница ж ‘дуга њива, ливада’. — Онӯ дужницу нїје тѣо да прѣдā, а ђни му је ўзѣли ко кўлаку (Б). — Имāмо јѣдну ливаду дужницу, што смо покосили првом и сад овѣлика трава, јѣдно сѣно биће. — Узму као вишак Урошу... најбољу његову дужницу (5: 123). — Лѣпа му она дўљница (Р).

дўја ж ‘животњски задах’.

дўлек дўлека м ‘бундева за јело’. — Од дулска (тикава) гради се уз додатак жукава (кора), дулечара; в. *мећа* (7: 197).

дулѣчара ж ‘пита од дулска’. — Прāвнеле смо оне дулѣчаре, од дўлека пїта бїла. — Дулечара се прави од тикава или дулека укуваних у млеку, којима се премазују развијене јуфке за питу (3: 76).

дуљница в. *дужница*.

дўмати дўмам несв ‘размишљати’.

дўмати се -ām се несв ‘бринути се’. — Нѣмѡј да се дўмāш — нѣне ђн изгубити.

дўмација м пеј ‘мислилац’.

думбāрати -ā несв ‘лупкати, добовати’. — Одмѡрићу се кад нѣ будем чѡо како ми зѣмља думбāрā над глāвѡм. — Кад бусење почне да думбара озго о сандук, народ се смири (5: 12).

дунда ж ‘пуначка жена’ (Р).

дўнђер дўнђера м 1. ‘зидар’. — Бїо дѡбар дўнђер, ал бѣкрија, па нїје врѣдело; 2. ‘лош, невешт мајстор’. — Који ти је ѡвѡ дўнђер убогāлно, мајке ти?; в. *кречана*.

дунђерлук м ‘зидарски занат’. — Многе породице које су дошле (насељене) из Осата, прво занимање било им је дунђерлук (2: 40).

дўња ж бот ‘дрво и плод *Cydonia vulgaris*’. — Дўња је округла и слāђа, а дўњац је мāло шпїцаст.

дўњац дўњца м бот; в. *дуња*.

дўњца ж ‘ниска трава са жутим цветићима’. — Де је дѡбро бўјѡвна зѣмља имā ѡнā трава дўњца па кад кѡсиш — свā се таласā.

дуњовача ж ‘сорта јабуке’ (Р).

дўпе -ста с ♦. Изр. *пїссно ко у дўпейту*.

дупѣљāк -āка м 1. ‘шири део јајета’; 2. ‘доњи део снопа’, в. *гузељак* 2.

дўпкѣ прил ‘усправно, не повијајући се’. — И јā завитлāм дўпкѣ, колико сам дўг, поред оне арматурѣ, пāднем.

дўса ж ‘велики грумен скореле земље’. — Скѡрела зѣмља, па кад ўдари кїша — извāли по толику дўсу, ко плѡча зѣмљѣ. — Пѡоро нїву и свѣ му ѡстале дўсе по зѣмљи. — Гаћѡ сам га дўсом. — Извāли онӯ дўсу, вѣлики грумен зѣмљѣ.

дўћати дўћам несв 1. ‘копати тврду земљу’. — Ратнији сад нāрод: раније нїје бїло прашāчā, но копај, дўћāј лѣдину ѡвӯ, да се то прāши... А сād прашāч па āјд! (Ш). — Прāши, дўћāј, да се разбїја оне грўдвѣ; 2. ‘брбљати, причати глупости’. — А кад је ѡн пѡчо да дўћā, ја пѡшла вāмо.

дуца ж в. *дунда*.

дўшѣвни / дўшнї -а -о ‘који је намењен за душу’. — После чѣтрес дāнā се зāкоље дўшѣвни брāv. — За жѣну кад ўмре кѡљѣ се ѡвца, за чѡвѣка ѡван — дўшнї брāv кā[же]мо; око Лāзаревца мѡра бїти ѡван са рѡгѡвима.

душѣма -ѣмѣ ж 1. а. ‘импровизовани лежај од дасака прекривених сламом’. — Старинскā кўћа бїла и сѡба мāла са душѣмѡм: нāчине ѡ[д] дасакā, место крѣвѣта, па

дече̑ има̑ доста, наро̀да, па све̑ се по̀ређају, а сла̀ма до̀л; **б.** ‘под, патос у канатама’. — Има̑ш о̀не̑ канате па до̀л душѐма, као по̀дњача; **2.** ‘мушема’?; в. *ашлук, оцаклија*.

Ђ

ђа̑ прил ‘сад; некад’. — Кат по̑[ђе]м у о̀пштину, о̀ни тра̀же ђа̑ јѐдно — ђа̑ дру̀го, ђа̑ о̀во — ђа̑ о̀но. — Ђа̑ по̀јефт̑ни — ђа̑ по̀ск̑пи.

ђаво -ола; Изр. *ђаво и по* ‘много; превише’. — То̑ те ко̀шта ђаво̑ и̑ по̑, једне имовине до̀брѐ.

ђаво̀личак -чка м ‘несташно дете, ђаво̀лич̑’.

ђаво̀лук -о̀лука м ‘шеретлук, враго̀лија’. — Ба̀ви̑ се дру̀гим ђаво̀луцима.

ђев̑ђи̑р -ира м ‘рупичаста метална посуда, цедѝљка’ (Р).

ђѐвкалица ж ‘пашче ко̀је се гласка кратким лавезом’. — Оно̑ј мо̀јо̑ј ђѐвкалици ни̑ко не̑ мож да про̀макне.

ђѐвкати -а несв ‘гласкати се кратким лавезом, тихо ла̀јати’.

ђѐврати -а̑м несв ‘мучити се; деверати’. — Ја̑ сам мо̀је ђѐврала како̑ сам зна̀ла и нѝшта ми ни̑је до̀шло по̀д но̀с.

ђѐкара м ‘деда’ одм (Р).

ђѐко м хип ‘деда’. — Де̑ ти је ђѐко? (Зг).

ђем ‘део прибора за упрезање ко̀ња, жвале’.

ђѐрем м ‘бунар’. — О̀ва̑ј ђѐрем је у̀зѐт у во̀јне ка̀рте (Дњ). — Бу̀нар је де се ко̀па ђѐрем, по̀ дѐсе, два̀с мѐтара, дог до̀ђе до во̀дѐ, до жѝце.

ђѐремѝција / ђѐремѝнја м ‘бунарѝција, који ко̀па буна̀ре’. — Бѝло нѐкад ђѐремѝѝја. — Ја̑ сам ста̀ри ђѐремѝја.

ђѐрзо̀нка ж ‘кошница-сандучара’; в. *пасом, узбрдо*.

ђѐриз м ‘дренажни канал’.

ђѐрнути -нем св ‘погледнути, креснути погледом’. — Ја̑ ђѐрну̑ о̀ком у Ка̀чер, а во̀да ва̀ља преко̀ пу̀та.

ђи̑-ђи̑ка! узв ко̀њу да крене.

ђи̑и̑ђа ж ‘дотерана, накинђурена жена’.

ђи̑и̑ђати (се) ‘дотеривати се, китити се, кинђурити се’.

ђи̑и̑ђува ж, обично мн, ‘ситан украс’ (2: 71); в. *лишђуша*

ђозлуци ђозлѹка пл. т. заст ‘наочари’ (Р).

ђо̀н м ♣. — Ка-се пра̀ве сашиву̀нци, о̀стане о̀на̑ длѹка на ђо̀ну.

ђо̀на̑ш -а̑ша м ‘опанак са ђо̀ном’. — О̀тац прѝчо̑ да су бѝли неки ђо̀на̑ши о̀па̀нци, а ја̑ не̑ знам. — Црвени опанци тако̀ђе пола̀ко нѐстају. Заменили су их опанци „ђонаши“, ко̀је су куповали у Ша̀пцу (3: 83).

ђо̀тлак ђо̀тлака м ‘блато, ка̀љуга’ (Р). — У̀по̑ сам у ђо̀тлак до̀ колѐна.

ђу̀брѡвник / ђу̀брѡвник м ‘лопатица за смѐће’.

ђу̀брѡван -ѐвна -о ‘нађубрен’; в. *коварнуѝи се*.

ђу̀брѐли неспром прид в. *ђубреван*.

ђу̀брѐтара ж ‘канта за смѐће’.

ђу̀брѝво с ♣. — Ја̑ по̀шо̑ да ба̀цим о̀ва̑ ђу̀брѝва.

ђу̀брѝти -им несв ♣. — Ђу̀брѝ се њѝва.

ђубрѣште с ‘место за одлагање ђубрета’. — Пòкупи се свѣ и на ђубрѣште.

ђубрѣште / ђубрѣште с ‘„људски отпад“, неморална особа’. — Нѣће мѣне то ђубрѣште одвòјити од људѣ. — Тò ми ђубрѣште не пòмињи у кући.

ђубруша ж ‘прљава, неуредна домаћица’. — Причали су за тебѣ да си ђубруша.

ђувѣгија / ђувѣглија м ‘младожења’; в. *младица*.

ђувѣчара ж ‘смајлирани плех’. — То најбоље спрѣмиш у ђувѣчари, дубòка.

ђуда ж ‘део народне ношње’. — По неки старац, лети, под цоклом носи ђуду (памуклију). — У Трудељу женске носе ђуду (памуклију) без рукава (2: 70 71). — Поред сукненог гуња и цоке који су украшени гајтанима шивене су и ђуде од коже које су биле веома практичне у зимском периоду (9: 86).

ђудица ж дем *ђуда*; в. *грудњак* (9: 87).

ђумара ж ‘пас луталица’. — Терај ту ђумару, да ми се не мòтā окò куће (P); в. *цумара*.

ђунија ж ‘?’

ђурђевка ж фолк ‘коло’. — За ђурђевку се... плаћа више него за шету, јер се прво коло игра много живље (3: 123).

ђурђевски -а -о; ~ *месец* ‘април’; в. *богојавњенски* (3: 133).

ђуровача ж ‘блага ракија која се пије из велике чаше’. — Ђуровача — то благā ракија из велике чаше (од 1 дл). — Сипò ми љуту у ђуровачу.

ђутуре прил ‘скупа’. — Ајмо свѣ ђутуре! — Власнику стругаре су плаћали према томе како се погоде: „ђутуре“ — према количини коју треба истругати, или према времену потребном да се посао обави (3: 44).

ђутурица ж в. *ђуиуре*. — Пòгòдили смо се ђутурице.

ђутурум -урума м ‘излапела, склеротична стара особа’.

Е

ѣведра ж ‘подметач испод каце, бурета, да не лежи на земљи; гредице на којима својим дном лежи бачва, постављене попречно у односу на дуге које се налазе у данцету’ — Тò што се пòтұра под бұрад да не бѣду на зѣмљи кā[же]мо ѣведре.

еклати ам несв ‘хеклати’. — „Еклају“ од ланеног а и куповног конца „екловком“ (хеклица) или штрикаћом иглом; гл. им. **еклање** в. *ширикање* (3: 51).

екловка ж ‘игла за хеклање’, в. *еклаѣи*.

ѣксер ѣксера м ♦. — То сād ѣксер, а рāније бѣло јѣксер.

ѣксѣруша ж ‘дрвена кутија за ѣксере, алат’. — Нѣмò ми ту ѣксѣрушу обāлити.

ѣктар м ‘хектар’. — Мāли су пòседи кòд нās, седāм-осам ѣктара зѣмљѣ.

елда / ѣлда бот. хѣлда. — Данас народ у Качеру сеје ’елду и ситну проју (2: 21).

елдовниште / ѣлдиште / ѣлдовниште с ‘место где се узгаја хѣлда’.

ѣлебак м ‘нерадник, ветропир’. — Онај мòј ѣлебак дòшò јўтрос у пѣт сātи.

ѣлебāчнти ѣлебāчим несв ‘засјавати, лутати’. — По цѣò дāн ѣлебāчи, ко да нѣма штā рāдити (P).

ѣнглѣнисати -ишем несв ‘разговарати’. — Унглѣнишу пòваздāн, а нѣ мисле оће л домаћин имати рұчак.

ендек м ‘канал (обично поред пута)’. — Баци мртвог у ендек или над њим подигни цркву — њему свеједно (5: 76).

ѐспāп -āпа м ‘ствари, пртљаг’. — Ај пòкупи онај твој ѐспāп па д-идемо.

ѐћ-гўду-гўду! узв за вабљење свиња.

Ж

жабица ж ‘уплетена петља, гукица за копчање гуња’. — Ношен је мањи гуњ, није се преклапао ни запасивао већ се закопчавао жабицама. — Овај гуњ се није преклапао већ се везивао жабицама од плетене бућме (9: 85).

жабòкречина ж ♦. — Жабòкречина је, остала вòда на вириће, па òнò зелèно, нèће крāве да пију.

жāгљица / жāгрица ж ‘колачић од пројиног брашна испечен на плочи од шпорета’. — Жāгрица — то колāчић òнāј што баба мèтила нà плочу. — Умèсила ми баба прòјицу, мèто јā ту жāглицу.

жажалица м / ж ‘особа слабих живаца’.

жāо прил. — Жāо ми млòго.

жāпче -ста с ‘мало дете’. — Дè се сакрило дèдино жāпче?

жāрāч -āча м в. *царач, ватрāљ*.

жāрити (се) жāрим (се) несв I. ‘посипати погачу жаром и трљати је кукачом’; 2. ‘додиривати коприву’. — Мòје се жèне свāки дāн жāре и није им ништа; а òна пòшла на вèлико пòље па на — кòприву!

жвāлāв -а -о ‘који има жвале’.

жвāлāвити жвāлāвим несв ‘причати без смисла, брбљати’. — Дòшò да ми нешто жвāлāви, а ја нè знам штā прè д-урāдим.

жвāле жвāла пл. т. 1. ‘гљивично обољење меког ткива (обично у угловима усана)’. — Крèнуле му жвāле; 2. ‘део ама који се коњу налази у устима’. — Жвāле су òнò што се стрпā кòњу у ўста и на крају беочўзи де се вèже ўзда.

жгāнци жгāнаца пл т ‘јело од кукурузног брашна прженог на масти’; в. *качамак*.

жгèба м/ж ‘нејако, ситно младунче (обично дете, али и животиње)’.

жглāбак жглāпка / жглāвак жглāвка / жлāвак жлāвка м ‘зглоб, зглавак’. — Бòлї ко да си забно нòж у свāки жглāбак. — Ѐзбїја ту жглāвак иза лїста.

ждрāка ж ‘зрак, сноп светлости’. — Òнā ми ждрāка ўдарила јўтри у прòзор и у òчи и пробўдила ме рāно. — Ѐмро лāко — òнè ми ждрāке!

ждрāкати -ам ‘бацати поглед, поглèдати’. — Нèмò ждрāкати на лèнију, нèће òна брзо [доћи]. — Вїди га како ждрāка на ону мāлу.

ждрèбна ‘суждрèбна’. — Кòбила ми ждрèбна.

ждренчāник -їка м ‘вагир’. — Ждренчāник је на јāрмацу па се за њèга зāкаче зāпрежнице (К).

жèжељ м ‘мотка која се везује псу за врат’ (2: 48).

желўчара ж бот ‘трава којом се лече желудачне тегобе; срчаник Polygonum bistorta?’. — Желучара (трава од стомака), — сече се и кисели у ракији, па се једе за шест јутара (2: 226).

жѣневина ж 'женино родитељско имање (кад нема брата који ће га наследити)'. — Прѣдо жѣневину и завршио кѹћу.

жѣник -ика м заст 'младожења'. — Стари говорили жѣник, а садак ка[же]е младожења.

жениле 'детал народне ношње — марама која везивала око врата' — Момци су носили мале наруквице, а око врата жениле и поше. — Тада су жениле за око врата правили од свиле. Поша је прављена од белог платна и такође је ношена око врата (9: 85).

жѣнпѹр м 'човек који помаже жени у кухињским пословима'.

жѣнскиѣне с 'женска чељад, жене'. — Окупи се тамо жѣнскиѣне. — Обично су жѣнскиѣне више о ђвцама [бринуле]. — И жѣнскиѣне и мушкиѣне — све ми то својта.

жентѹра ж 'женица'. — Она његова жентѹра вредна, добро живинче.

жентѹрача ж пеј 'жена'. — А мѹја жѣна сад у грѣбљу — због дѹпета његове жентѹраче.

жѣпче -ета дем с ♦. — Добро му оно жѣнче.

жѣрѣв -и ж 'жеравица, жар'. — Црепуља се убаци у жѣрѣв или пѣпео врѹћ, онај у коме има мало и жѣрѣви. — Падѣ дѣте у жѣрѣв.

жѣрѣв -а -о м 'који има изразито истурене очи (о стоци)'. — Ви[ди]ш како ми жѣрѣва ова шаруља.

жѣрѣвка ж а. 'крава црвенкасте боје'; б. 'крава с изразито истуреним очима'.

жѣроња м 'во, бик који је жерав (в.)'. — Види како се издрљео ко жѣроња.

жѣшља ж бот 'варијетет јавора *Acer tataricum*'.

живѣк -ака м 1. 'младица воћке која се одсече и стави у влажну земљу да се ожили и да се касније посади'. — Живѣк — то оживљена воћка, мѣтиш у земљу па посѣдиш. — Из живѣка се узимала рањача, онај изданак [откинеш] и посѣдиш 2. 'каменита подлога (у њиви, ливади), са шодером, песком'. — Имѣм живѣка на неколко мѣста у њиви и муруз изгѣрѣ (Ш) — Онај ми дѣо у луци живѣк, много камена; 3. 'блато којим се овијају коленике при изради плафона'.

живѣина -инѣ 1. 'кокошке'. — Живѣина, живѣина се каже, пѣлеж је мѣло, а живѣина је све — и мѣло и мѣторо (Кз); 2. 'чељад, укућани'. — Слава Бѣгу, свѣ ми живѣина добро.

живинче -ета с 1. 'грло младе стоке'. — Лѣпо ми то живинче; 2. 'чељад'. — Нашѣ је добро живинче и ожѣнио се. — Било добро неко живинче. — Дѣбра му живинчад.

живитељ м 'стални становник'. — Он је живитељ ђвде. — Није Ѣн ни живитељ ђвдашњи.

живѣбара ж 'мочварно, подводно земљиште'. — Ѣвѣ живѣбаре су Ѣпѣсне, вѣда лѣдна и Ѣн прѣлѣди.

живѣирати (се) живѣирам (се) несвр 'нервирати (се)'. — Ишѣ по свѣту, цаѣѣ, јѣо, пио, вѣдио жѣну — и не ваља социјализѣм! Па те живѣира!

живѣчан -ѣна -о 'нервно болестан, епилептичан'. — Они су Ѣбѣница живѣѣани.

жѣг м 1. 'кратак јак бол'; 2. 'печат'.

жѣгатн жѣга мед. 'болети кратко, у одређеним временским размѣцама, пробадати'; в. *време* 2.

жѣдак жѣтка -о 1. 'мочваран'. — Жѣтка тамо зѣмља, има вѣдѣ; 2. 'слабуѣав, нејак'. — Кад је умиро, рѣко је жѣни: Жѣрка шкѣлѹјте, а Мѣлош нек Ѣстане на зѣмљи,

јер њн је жићи мало, није за пољопривреду; в. *цмиља* (15: 28); 3. а. ‘морално проблематичан; непоуздан’. — Жидак ти је њн, да се не превариш; б. ‘млад, незрео, недорастао’. — Још си ти жидак за тѡ.

жижа ж ‘проста лимена лампица с фитиљем, мала импровизирана светиљка’. — Пресечеши крѡмпир и издубиш и тамо ставиш маст и крпу и запалиш и — жижа!

жижак жишка м ‘светиљка направљена од крпице умочене у растопљену масноћу’. *Жижак*. За немаштине, или кад се закоље свиња. Масни плач самопожртвоване крпице (7: 198). — За осветљавање су служили жишци... Жижак се правио тако што се у неки мален земљании суд стави масти или лоја, а као фитиљ крпица или мало кучине или пређе, и запали (3: 69).

жижарица ж ‘лепиња испечена на плочи шпорета’; в. *жагрица*.

жим мод изр ‘жив ми’. — Неће њн, жими, дочека ти да му се љнук ѡжени.

жир м ‘плод храста, букве’. — Купили смо жир и њн ѡстаје напољу, да не ужиљиви (Кз). — Од шумског дрвећа дају жир: цер и граница више, а буква мање (2: 29); в. *лужњак*.

жирити се жири се несв ‘пуштати свиње током јесени у шуму да би се храниле жиром’. — Пусташ свиње у жир и тамо се у шуми жири, купи жир.

жириште с заст ‘накнада за пуштање свиња на жир у државној шуми’; в. *попаша* (9: 73).

жирѡван -вна -о ‘ухрањен, угојен жиром (о свињама)’. — Жирѡвне су ми свиње, лакше ће зѡму дочека ти. — Навалила на њега ко жирѡвна крмача!

жиропаја ж ‘опали жир као храна за свиње’. — Качерци за своју стоку имају доста пашњака и жиропаје (2: 29).

жито с ‘кукуруз’. — Идем да ѡкопам жито, да ѡкопам кукуруз — кажемо на два начина (Ш). — Кад љноси бадњак, баца на њга жито трипут. — Нѡсили жито да сámeљу у воденици, то што је сад кокуруз. — Тај трифѡкал бољи је о-други жита; 2. ‘пшеница’. — Жито је пшеница, а све је некад било жито. — Имаш ли кукуруза и жита по товар на чељаде (5: 31); 3. ‘кувана пшеница, помешана с орасима и заслађена, припремљена за славу’. — За славу је жито, а за даће панѡија, ѡсто тако жито припреме.

жица ж 1. ‘нит у ткању’. — Кад ѡслаби жица у губѡру, љзmesh у јѡдну рѡку вѡну а у јѡдну рѡку жицу и повѡјаш, ко да предѡш, појачаш жицу; жица ѡслаби па појачаш конач, а можеш ѡ ти кѡчиња, да биде јача (Ш). — Окрећеш две жице, да саставиш па да љпредаш, ѡнда то идѡ са дружлицом неком; в. *повијати*; 2. ‘танка линија, уз сам рез, по којој се откива коса’. — Откѡвај љ жицу, близу рѡза; 3. ‘логор’. — Ту смо два месеца у жици лежали, на лѡдини; 4. ‘подземни водоток’; в. *ђерем*; 5. ‘наследна породична особина’. — Таква ти његова жица.

жицаст -а -о ‘који се тиче жице, који се односи на жицу’. — Кад је рѡз жицаст, кад ѡткѡваш љ жицу, ѡнда је лако косити.

жишка ж 1. ‘жар’. — Жишка је кад ѡстане ѡнѡ и гѡри, па се погѡси и дѡбије ѡмур. — Најбоље је дрво цѡрово, дѡбро држи ваѡру, жишку (Кз); 2. а. ‘ватрен, темпераментан човек’. — Ваќе је жишка; б. ‘оштар нож’. — Да пѡпнеш ово ѡше ножа — ко жишка!; изр. *падати жишку* ‘натерати, присилити’. — Наѡ му жишку.

жмирав -а -о 1. ‘који трѡће очима, жмирка’. — Ма и мѡј ѡтац био жмирав, па му ништа није смегало (Д). — Жмирав је ка[д] трѡће стално; 2. ‘коме је јѡдан очни капак спуштен, затворен’. — ѡвде сваког ко је мало жмирав зѡву нишѡнција (Б).

жми́ро -а м ‘човек који трепће, жмирка’ (Т).

жму́рати жму́рам несв ‘жмиркати’.

жмурка / жмуре ‘дечја игра, затворених очију’ (2: 142); в. *кајиш, клис-йале*.

жрвањ / жрмањ жрмња м ‘ручни млин, жрвањ’. — Жрвњеве онē имали. — Ја нашо тамо камен, жрмањ био, а меље се пшеница за бунгур; то се меље крупно.

жрмљати жрмља́м несвр ‘јести, жвакати, жрвњати’. — Овде кад си, мо́жеш да жрмља́ш сваки час.

жу́јце -ета с ‘жуманце’. — Та јаја и не́мају жу́јце. — Ма та јаја не́мају жу́јцета о́пште.

жу́ка ж ‘бела овца са црним ушима’; „жука“ ‘овца која с обе стране образа има жуту длаку’ (3: 29).

жу́ња ж зоол ‘детић’. — Чу́ка жу́ња — не́ма гу́ња, а сне́г са́мо ви́тли. — Жу́ња ку́ца у дрво, и де́тлић, једно и дру́го; де́тлић је онō ве́ћинџ што кљу́ца; в. *клик* 1.

жу́пно прил ‘с погоднијим климатским приликама’. — Го́ре је жу́пније, та́мо то́плије.

жу́стар -тра -о ‘ватрен, жесток’; в. *ојишиан*.

жу́т жу́та -о ♦; *жу́ти* грабић (2: 27 225), в. *босиок, оман*;

жутица ж 1. ‘сорта крушке’ (2: 26), в. *караманка*; 2. бот ‘*Chelidonium ebulus*’. — Постоји и трава жутица... која расте по градинама (3: 128).

жу́ткати -ам несв 1. ‘бледети, губити боју’. — И некако око Преображења, кад жито почиње да жутка и кочања се клип, био Урош опет у тој њиви (5: 124). 2. ‘поболевати’. — По́чō је он да жу́тка, бо́јм се.

жу́тљавина -е ж ‘течност жуте боје’. — Повра́тио је све́ не́ку жу́тљавину.

жу́тљавина -инē ж ‘жута боја, жутило’; в. *ишиарка*.

жу́тљикав -а -о ‘светложут’. — А овō се спо́ји и дође не́како жу́тљикаво, ко да би за́куво мле́ко; в. *сиојиши*.

жу́то́кљун -о́кљуна -о ‘млад, неискусан, незрео’.

жу́туља ж ‘крава жућкасте боје’. — Не́чија ми жу́туља у́шла у ба́шчу.

жу́ћкараст -а -о ‘жућкаст’. — Има́ ти гу́штерев и зелемба́ћи, зелемба́ћ је зе́лен, а гу́штер је на́кō жу́ћкарас ма́ло (Кз); в. *чворак*.

жу́ћкарати -а́(м) несв ‘помало жутети, због непогодних временских прилика’. — Жа́ли се Ми́лан да му ко́күруз го́р жу́ћкара́.

жу́ћов -ова м ‘плавопут човек’. — Не́ки на́ши ту́не сви жу́ти ко ли́мунови и ка́жу за њи́: ва́ки су жу́ћови Кри́ста обесили.

жу́ч м ♦. — Искидо́ сам се од по́враћања, све́ жу́ч.

жучан у изр *жучана* трава — за срчане мане и жуч (2: 226); в. *йрава*.

3

забагателиса́вати -иса́вам учест ‘запуштати имања и остављати их необрађенима’. — На́род је о́тишо на послове др́жавне, о́стављо имовине, забогателиса́во, ни́је мо́гло о́[д] тога да се жи́ви.

заба́дати забáдам несв ‘подбадати, подсмевати се’. — О́пет по́чō да забáда што му же́на побегла.

забалегати -ā свр ‘упрљати балегом’. — Забалегале ми кр̀аве св̀у̀ авлију.
забалити -им св ‘почети пуштати бале’. — Забалито ми једно т̀еле, ѐт̀е ми ђпет ветерина̀ра.

забарак -а̀рка м ‘подводно земљиште, барица’. — П̀отерали ђвце с оног за̀ба̀рка, м̀ож м̀етил [да се запати].

забасати -ам св ‘залутати, отићи даље него што се планирало’. — Ђни за̀басали: п̀ошли у п̀ечурке и н̀е зна де су ст̀игли.

забаталити -аталим св а. ‘запустити имање’. — Забаталио имање, п̀очо да бекрија; б. ‘престати радити, одустати од започетог посла’. — Забаталиће ђн и п̀осђ.

забацити за̀ба̀цим св ‘избацити из употребе’; в. *чанџирица*.

забашуривати -у̀ривам несв / **забашу̀рити** -ашу̀рим св ‘заварати, сакрити истину’;

забелити -им св ‘припремити напитака наливањем млека у сурутку’. — Та̀ко б̀ио забелен сђк, забелена сурутка, на̀лијеш м̀леко и забелиш.

забелјивати -елјива несв 1. ‘ведрити се, проведравати се’; в. *градобийџина*; 2. ‘свитати’. — Зђра т̀ек п̀очела да забелјива.

забиљежити -им св ‘записати, уписати дужника’. — Нећу да му идђм прђт кућу: ја сам н̀ега забилежио, па кад ми донесе [паре које дугује] — ја ћу га одбилежити.

забит -и ж ‘забачено место, удаљено од путева’. — Неће млади туне да живђ, у тој за̀бити, н̀ема живђта.

забити за̀бијем св ‘захватити куком да се нешто подигне’. — И ђна за̀бије к̀укачу и п̀одигла је да се ђкрђне ва̀мо и да је спу̀шти, да је исправи.

заблесити се -им се св 1. ‘одсутно се загледати у једну тачку’. — Дђ си се заблесио?; 2.а. ‘заљубити се и изгубити моћ расућивања’. — Кад се заблесиш у старију [жену], то нђ да биде дђбро. — Заблесио се у ону жђнску и н̀е зна куд идђ; б. ‘одушевити се неком идејом’. — Дђ си нашђ да се заблесиш за Чђду?

забраваст -а -о ‘приглуп, припрост’.

забрадити се за̀бра̀дим св ‘повезати мараму’. — Ба̀ба увек ишла за̀бра̀ђена у цркви, а да̀нас то није...

забраздити за̀бра̀здим св 1. ‘почети орати’. — Ја тек за̀бра̀здио, а кђмшија зђвђ да пђмогнем, т̀ели се кр̀ава; 2. ‘одати се пороцима’. — Кад чђвек на̀ко за̀бра̀зди з бекрилуком, ни на̀јбђља жђна нђ мож помђћи.

забран м ‘ограђен шумарак’. — Ако се за̀гради [ливада, шумарак], зђвђ се за̀бран; кад је ливада, ђнда ча̀ир. — За̀бран — то ђграђено, пашњак ђграђен. — Његов свет је био његов за̀бран, воћњак мацарки и рањача, будимки и неколико њива. И велика крушка кантаруша испод старог вајата (5: 125); в. *ишеничара, заградити*.

забрежак -шка м геогр ‘брежуљак, брешчић’. — Ђовнина је кђћа на ним за̀брешку испод п̀ута.

забркати за̀бр̀чем / **забркљати** -ам св ‘брзо припремити обђд; замешати, промешати’. — За̀бр̀чи нешто да пђдемо па д-идђмо. — Ђтишла да за̀бр̀че мђћу. — Чђкај за̀час да ово за̀бркљам (Р).

забрложити / **забрљожити** -им св ‘направити неред, брлог’. — Ми вам тђ мало за̀бр̀ложиле. — Ја сам ђвд ма̀ло за̀бр̀ложила. — Шта сте туне за̀бр̀ложили?!

забрљавити -рљавим св ‘изгубити самоконтролу у стању алкохолсаности’. — Ђн мђж да пђпије, ал нђ да за̀брљави. — Чим пђпије јђдну, за̀брљави — и п̀устај п̀осђ!

з`абулити (се) -им (се) св ‘умотати се, обући се као була’. — З`абулио ону ж`ену и н`иде је не п`уст`а.

забуљач м ‘убрадач’ (2: 69); в. *зубун*.

завала ж (1: 756); в. *пријеклад*.

з`авалит -а -о 1. ‘невешт, неспособан’. — Н-`ум`е њна то д-`ур`ади, некако је з`авалита; **2.** ‘благо угнут’. — Онде је л`ошо, з`авалито.

заварч`ивати -арч`ива несв ‘врачати’. — Б`аба му н`ека заварч`ивала да н`е пије.

завата ж ‘присвојена заједничка земља’. — Захватање заједничке земље продужило се и доцније и после покушаја државне власти да законом стане томе на пут. Тако су постале завате, чији се притежаваоци зову заватинарима. Завате се оштро разликују од захваћене земље у времену слободног хватања земље, пре четрдесетих година прошлога века, која се за разлику од завате или куповине, зове очевина или дедовина (1: 749).

зават`ин`ар -ара м ‘корисник завате (в.)’.

з`авезак -ска м ‘лакши терет који се може понети на рамену’.

зав`езати зав`ежем св †; **зав`езан -а -о** ‘стидљив, повучен; приглуп’.

з`аветина ж ‘преслава’. — Код М`арка је у с`уботу з`аветина, то литије. — О сеоској заветини, по неки домаћин из села даје по нешто ручка свима сељанима (2: 94); в. *лиш`ија*.

зав`ијати зав`ијам несв ‘окретати, притезати *вини* (в.)’.

з`авиличити -им св а. ‘зауздати (коња)’; **б.** ‘ставити мужа „по папучу“’. — Д`обро је з`авиличила м`уџа: н`е см`е да прог`овори.

зави`ривати -ир`ивам несв ‘загледати некога, нешто’. — Зави`рива га с`а св`и стран`а. — Љубиша га посматра, просто га завирује (6: 127).

зави`ризати -ам св ‘ударити вириз (в.) и одбацити га далеко’. — Завириз`о га, м`ашком, он`ај вириз.

зави`тлати -ам (се) св ‘бацити снажним замахом’. — Зави`тл`ај ми у л`иваду; ~ се ‘изгубити равнотежу и стропоштати се’; в. *дуйке*;

з`авојница ж ‘окука, кривина на путу’. — П`ут је т`амо на з`авојницу, л`ево, а т`и д`есно ид`еш.

з`ав`орањ -ор`ња м ‘клин којим се ј`арам причвршћује за руду’. — З`ав`орањ — то да се ј`арам углављива за руду. — З`ав`орањ је клин гв`оздени који пр`олази кроз ј`арам, крос пр`еглаву и кроз руду; в. *преглава*.

завр`азати (се) завр`азам (се) несв 1. ‘бавити се ситним пословима, обично у доколици’. — Е`т`е, завр`азам се с њим да н`е будем д`ок`он (Р); **2.** ‘сметати некоме у послу, одвлачити пажњу’. — К`упи есп`ан и завр`азај б`абу док ја њв`о н-`ур`адим.

завр`ањити завр`ањим св ‘ставити врањ на буре, зачепити’. — Ј`а сам то завр`ањио и да ст`ој`и док ми се у`нук б`иде ж`енио.

завр`атити завр`атим св 1. ‘направити јаз за наводњавање’. — М`и н`е можемо в`од завр`атити в`оду, висока њбала, а т`амо се завр`ати; **2.** ‘савити, заврнути’. — Д`ај да га завр`атим, да се н`еко не набод`е на њега; ~ се ‘савити се, подвити се под ударцем приликом откивања’; в. *баквица*.

завр`аћивати се -аћ`ива се несв према *завр`аћивати се*. — В`елики су м`ајстори б`или Ц`игани који су умели да њк`але ч`аканац, да удараш, да се он не завр`аћива и да н`е прсне.

заврзан -рзана м 'трапавко, сметењак'. — Кад идѣ, он заврзѣва, нѣ слушају нѳге и ка[же]мо заврзан; в. *заврзивати* 2, *сакламан. суклиман*.

заврзано [коло] фолк, в. *ѣројанац* (3: 123).

заврзѣвати (се) -рзѣвам (се) 1. несв 'избегавати, одлагати неки посао'. — Овѣ моѣ жѣне заврзѣвају и нѣ[ѣ] д-ўзму мѣтлу. — Микѣило ѳпет заврзѣва, нѣзадовољан; 2. 'губити равнотежу, запињати за сваку неравнину на путу'. — Заврзѣва се, ѳстарило се, нѣ иде нѣкуд. — Заврзѣје кад идѣ; 3. 'бавити се бесмисленим послом' (Р); в. *ѣеслимѣи*.

заврзлѣма -ѣмѣж 'сплетка, заврзлама'. — Направиѣе ѳни ѣѣму неку заврзлѣму.

заврскопѣчити се -ѳпѣчим се св 'уобразити се'. — Заврскопѣчила се и нѣ види ни кѣда идѣ.

заврљати заврљам св 1. 'поћи погрешним путем, залутати'. — Кад нѣ знаш путеве, лѣко је заврљати. — Ми заврљали тѣмо, нѣсмо ѣшли како нам је рѣко. — Ми им српски кажемо да смо заврљали (5: 51); 2. 'постати забораван'. — ѳн је већ заврљѳ, забѳравио ѳдма.

заврљѣчити -рљѣчим св 'бацити снажним замахом'. — Заврљѣчи ми тѳ у ливаду. — Ћзме па заврљѣчи и ти пѳс тражи.

заврљезити -им св 'импровизовати, направити нешто што само привремено може имати функцију'. — Заврљези ми онај бѳгаз да нѣ прѳђу ѳвце.

заврнути заврнем св 'подићи, посувратити'. — Заврте кѳшуљу: на лѣђима ко ѳрас; кад намаже, мѣло ѳдмекне и мѳрѳ да апѣрише.

заврсти се -зѣм се 1. 'уплести се, умотати се'. — Јѣ јѣдну нѳћ сѣњам да ми се крѣва заврзла и ја ў шталу — ѳна се заврзла! Мѳрѳ да сѣчѣм да је одврзем. — Заврзок се за нешто, ўмал не слѳмик врѣт; 2. 'почети више послова истовремено'. — Заврзо сам се у више пѳслѳва и нѣ знам кѳји ћу прѣ.

загажѣвати -ѣжѣвам несв 'набијати земљу гажењем'. — Ја сам загажѣвала око рѣжѣ и свѣ зѣмља пѳтѣња под нѳгѳм.

загарак -ѣрка м 'младаца која избије из корена дрвета, воћке'. — Те загѣрке зѣломиш кад никне, чѣстиш стѣбло.

загасит -а -ѳ 'сив, тамније боје'. — То бѣло загаситије, нѣје ко то твѳје.

загвѣрити се -ѣм се 'загледати се'. — Загвѣрио се ў књигу и нѣшта нѣ види и нѣ чује. — Загвѣрила се у телевѣзор пѳваздѣн (Р).

заглавак -ѣвка м 'клин којим се у гривни притеже коса уз косиште'. — Тѣрѣш пѣтицу од кѳсѣ ў гривну па на кѳсѣште, па наѣијеш заглавак — па ўдри.

заглавица ж 1. 'клин, обично дрвени, којим се учвршћује насађена алатка, заглавак'; 2. 'ситница' (Р).

заглајдан -ѣјдана м 'непослушан, својеглав човек'. — Јѣ му причам, а заглајдан нѣ да слѣша.

заглунити заглуњем св 'привремено оглувети (од блиске експлозије или кад вода уђе у уши)'. —

загнати загнѣм св 'отерати, одагнати иза неког објекта'. — Загнѣј стѳку изѣ куће.

заговѣрати -ѳвѣрам несв 'бити са неким у друштву кад треба обавити неки посао'. — Ја сѣд нѣ[ћу] да те загѳвѣрам, а дѳћу да се изразгѳвѣрамо.

заговѳрити (се) -ѳворим (се) св 'задржати се, забавити се око неважног посла'. — Ми се заговѳрисмо и пѳкипе млѣко. — Заговѳрићу дете да нѣ плаче.

загорѣља̋к -а̋ка м 'масна скрама на дну посуде пригорела после кувања'. — Тò кад òдлѣјеш млéко, онај загорѣља̋к òстò.

загòрети -ѣ свр 'пригорети на дну посуде'. — На òвѣм шпòрету нѣкад ми млéко не загòрѣ. — Приликом печења мора се пазити на ватру. Дешава се да се добије „загорела ракија“ (3: 25).

за̀града ж а. 'ограда'. — Òнај грòб та̀мо за̀ра̀сто у̀ тра̀ву, у̀ грòбљу, а òвај на ливади — цвѣће за̀са̀ђено, спòменик, за̀града око спòменика, ка̀пија, на ка̀пији ка̀танац, за̀клопљено; б. 'ограђена ливада'. — Їма̀ дòбру за̀граду и òдл̀чиш жа̀гња̀д. — Теò да за̀гради ко̀зама, ко за̀бран, за̀граду да на̀прави.

за̀гра̀дити за̀гра̀дим св 'направити ограду, оградити'. — Да вѝдиш како сам за̀гра̀дио гòр грòбље. — Зар нè мож за̀гра̀дити òну̀ јèдну половину? — Двòриште ми нѣје за̀гра̀ђено. — Їшла сам у шѝб да глèдам има̀ ли дè да се осèчè г̀раница за òграду, да за̀гра̀димо [гроб]. — Ја̀ сам то ма̀ло за̀гра̀дио òколо, да и ку̀ча̀д не узнемира̀вају и на̀падају. — Бо̀јим се: умрèћу и нѐћу вѝдети да за̀гра̀ђено.

за̀гра̀ђивати -а̀ђивам несв 'правити ограду'. — Ја̀ òнò за̀гра̀ђивò и нѣко нè да пòмогне.

за̀гр̀мити -ѣ 'загрмети'. — Дòбро је ако ч̀ђеш кад за̀гр̀ми; в. *валда*.

за̀гр̀нути за̀гр̀нем св 1. 'окопати и прибацити земљу уз стабљику биљке'. — Бèли кок̀уруз мòраш дòбро да за̀гр̀неш, òбали га вèтар, нèма [јак] кòрен; 2.а 'подићи сукњу'. — За̀гр̀нула с̀укњу дò по̀јаса; б. 'ставити на себе огртач'. — Да ти да̀м нѐшто да се за̀гр̀неш, пòла̀дно је?

за̀гр̀тати -ћем несв а. 'окопавати (кукуруз или неке баштенске биљке)'. — Їшла да за̀гр̀ће ку̀куруз; б. 'покривати ујесен земљом винову лозу, да би се заштитила од промрзавања'.

за̀гу̀стити -ѣ(м) св 1. 'наћи се у невољи, пред проблемима'. — Рèтко дòлази, ал кад му за̀гу̀сти, ѐтè га код мèнè; 2. 'учинити гушћим, згуснути'. — За̀гу̀сти цицвару, мало је житка.

за̀дѝрати -ем несв ♦. — Нè смè да се за̀дѝре мнòго у̀ дубину.

за̀дно с 'дно бурета'.

за̀д̀њи -а̋ -è ♦; изр. прòшла за̀д̀ња̋ ко̀ла мимо прèд̀ња̋ 'кад се не зна за ред'.

за̀д̀њити за̀д̀њим св 'поставити дно на бурету'. — Кад се за̀д̀њи б̀уре, мèће се шиш̀арка, за̀пари се врèлом вòдòм.

за̀дòбòшати -а̋ св према *добошаџи* (в.). — Смѝрићу се кад ми зèмља над гла̀вòм за̀дòбòша̋. — Чим се усправи и махне руком, за̀дòбòша земља по òном ја̀днику (5: 113).

за̀дòвòљити -òвòљим св ♦. — Што гòј ура̀дио — није мòго да је за̀дòвòљи.

за̀дòл̀мити за̀дòл̀мим св 'озидати зид долмом'. — Ку̀ћа за̀дòл̀мљена блàтом и цèпаном лèгвом и тò зовèмо ча̀тмара.

за̀дòц̀нити за̀дòц̀ним св 'закаснити'. — За̀дòц̀нио ау̀тòбус и чèко два с̀ата.

за̀др̀вен -а -ò 'тврдоглав, задрт'.

за̀др̀венко м 'тврдоглавац'.

за̀др̀венчити се -им се 'постати тврдоглав'.

за̀дрèти -ем свр а. 'понашати се тврдоглаво'. — Кад за̀дрè, нèмаш му штà гòвòрити; б. 'неразумно се упустити у претежак посао'. — Ако за̀дрè, и Ка̀чер ће за̀ја̀чити!

за̀дрѝбан̀да м/ж 'задрта, тврдоглава особа'.

за̀дрт -а -ò 'тврдоглав, пргав'.

зџдруга ж 1. 'стара патријархална заједница'. — Ћдала се из тѳ зџдруге; **2.** 'удружење земљоделача'. — Била нека земљоделачка зџдруга (Р).

зџдудњати 'почети дудњати' (в).

зџдути зџдује мед 'набубрити, отећи'. — Ка-то зџдује, нѳ мож да мѳкрї. — Вїдиш како је зџдуло? — То знѳ да ми зџдује тѳкѳ да нѳ могу ѳпанак да скинем.

зџђевица ж 'неспоразум, свађа без озбиљног разлога и повода'.

зџждити зџждим св 'отићи брзо, изненада; побећи'. — Он зџжди — док си трѳпно.

зџзирати -ем несв 'плашити се, сустетати се пред неким'. — Зџзире од нѳгѳ чїм га угледа. — Нѳмѳ да зџзиреш од мѳнѳ, слѳбодно дѳђи (Р).

зџзор м 'стид, срамота'. — Данѳс нѳрод забѳравиво на зџзор нѳчисто: и да украде, и да слѳже.

зџзубице пл. т. **1.** 'обољење десни код животиња'. — Кад коњу наседне месо око зуба, каже се: да коњ има зџзубице (2: 228); **2.** 'завист; пакост'.

зџилити -и св 'прекрити се илом, муљем'. — Зџилено би да нїсам ѳро, замѳљало, а сѳд вѳда [поплава] ѳднѳла свѳ рѳдницу.

зџимати зџимаам св 'стицати иметак'. — Дѳј да се нѳправи, рѳдиш, да се зџима.

зџнтити -им св 'захватити'. — Дѳђи и зџйти вѳдѳ. — И ѳн кад зџити и ѳзме сѳби вѳмо — сѳлѳку мнѳго колко гѳд ѳзме.

зџйћи зџйћем св 'ући'. — Зџйћеш ѳ шуму па исѳчѳш свѳ рѳдом (Кз).

зџјазити зџјазим св 'преградити речницу, поток, направити јаз'. — Зџјазио је дѳл па ѳе д-ѳзбаци пѳмпницом.

зџјам зџјам а **в.** 'новчана позајмица'. — Мѳрѳ сам да му кѳ[же]м да од мѳнѳ више нѳ трѳжи нїшта на зџјам; **2.** 'позајмица која се враћа радом на имању зџјодавца'. — Нѳјвише сам вѳлео да рѳдим на мѳбу и у зџјам, рѳдиш и нѳ мислиш како [ѳе]ш вратити пѳре.

зџјачити зџјачим св 'зајазити (в.)'. — Йдѳм да зџјачим [реку], да вѳчи зѳлївам бѳшчу. — Пѳшѳ да зџјачи вѳду у рѳци па да зѳлива кѳпус; в. *задрейи б.*

зџјдно / зџјно прил 'заједно'. — Мї кѳпили плѳц да прѳве зџјно кѳћу и ѳн пѳс[ле] нїје тѳо. — Сѳд зџјно мѳзѳмо: двѳ краѳе јѳ, двѳ ѳна.

зџјмнти зџјммим св 'узети у зајам'. — Жѳнили Бѳшка, ѳдѳли Мирјану и нїгде дїнѳра нїсмо зџјмили.

зѳкавѳдати -ѳм св **1. а.** 'разболети се'. — Одјѳднѳм зѳкавѳдѳ и нѳма га. — ѳнѳ ми гѳвече мршаво зѳкавѳдало. — Била зѳкавѳдала, а сѳд се мѳло ковѳрнула. — ѳна прѳ свѳдбе зѳкавѳдала; **б.** 'малаксати, онемоћати (од умора, глади)'. — Нѳчисто је зѳкавѳдала и јѳдва дѳчекала рѳчак; **2.** 'почети храмати'. — Зѳкавѳдале ко гѳгаво прѳсе.

зѳкаврѳнсати -шем св 'почети се понашати задрто, својеглаво'. — Он зѳкаврѳнсѳ и йдѳ како ѳн ѳће.

зѳкѳјловати -ујем св 'ставити клин, причврстити' (Р).

зѳкамбѳљати -ѳм св 'замесити на брзину'. — Јѳ зѳчас то тѳсто зѳкамбѳљѳм. — Док су ѳни пѳпили рѳкију, јѳ тѳ зѳкамбѳљѳла.

зѳкаменити се -им се св 'укочити се од изненађења, скаменити се'. — Ка-сам чѳѳ да му је пѳдѳсѳт двѳ гѳдине, јѳ сам се зѳкаменио.

зѳканѳти се зѳканѳем се св 'наканити се'. — Нѳ смѳм да се зѳканѳем да пѳ[ѳе]м у Беѳград.

закачка ж ‘кука којом се нешто може закачити, спојити с другим предметом’; в. *винић 2*.

закашати закашам несв ‘косити остатке траве по ивицама ливаде’. — Милан тамо закашб окрајке де машина није покосила.

закёкечити се -им се ‘неприродно се усправити при седењу или у ходу’. — Ал се кума закёкечила! — Закёкечила се ко гóвно у крчевину (P).

заківати заківам несв ♦. — Гадно је заківати граничевину, тврда је; в. *кривићи се*.

закиселити (се) -н (се) св ‘налити воду у расушену бачву, кацу, да забрекне’; в. *покиселићи, расушићи*.

закисівати -исіва мед несв ‘натапати земљу (киша)’. — Са̄д дóбро закисіва, са̄мо да потраје.

закиснути -не св према *закисиваћи*. — Са̄мо да дóбро закисне, ваљаће и за ба̄шче и за кокўруз!

заклапати заклапам несв према *заклојићи*. — Ако заклапа кўћу, онда мисли да си лóпов; в. *заклој*.

закланусати -ам св ‘разбрљати се, занети се у причу коју нико не слуша’; в. *шувршанко*.

заклети (се) закунем се ♦. — Нёмōј криво се заклети. — Закунем се ја да ћу га послушати. — Закуни се, тако ти Бóга!

заклонит -а -о ‘стрм’, в. *смон(о)*.

заклоп м ‘затварање, закључавање, често резама’. — Да ти кажем за тај заклоп: свё су то биле талпе грмове дебеле пёт сантиметā, и заклапō се [подрум] са спрāта, ниси га мōго разбити. — Проверавала двоструки заклоп (6: 17).

заклопити заклопим св ‘закључати’. — Остала ограда, на њōј капија, на капији катанац заклопљен, поред грóба бандера и на њōј сијалица стō свећа, сија сваку ноћ; в. *заграда*.

закóвличити -им св ‘направити приручни улар од конопца преко губице и врата за коња који уједа’. — Оће коњ д-ўједе и мōраш да га закóвличиш, вѣжеш преко губице.

заковрнути -оврнем св 1. ‘заврнути (руку, врат)’. — Заковрнō врат и са̄д бōли; 2. ‘занемоћати, оболети’. — Кад она заковрне, не[ће] дўго. — Видио сам Димитрија — ба̄ш је заковрнō (P).

заковрчити -им св ‘причврстити, завезати’. — Заковрчиш да се не би одрешило.

заковчати -ам св ‘закопчати, спојити’; в. *вренгија*.

закојачити закојачи св ‘стврднути се, згрудвати се’. — Како мōжеш овō окòпати ка-ти је закојачило, не можеш брже.

закóкати закóкам св ‘дубоко забити’. — Закóкō онај клин ко да ће вòла да вѣже.

заколёбати -ам св 1. ‘затрчати се, појурити’. — Он заколёбā; 2. ‘узбунити, заљуљати масу’. — Они ће прво да заколёбају п-онда ће [несрећа] дóћи и вамо.

заколчити св ‘обележити неки простор побијањем кочића у земљу’

закòпитити -им св ‘стећи иметак’. — Дòнели тањир и две кашике, а види како су закòпитили.

закóровити / закóровити се -и се св ‘зарастати у коров’. — Свё ти се, Драго, окò куће закóровило.

закречити -им св 1. 'запрашити кречом'. — Пред сејање, пшеница се закречи, да се не главничи (2: 22); 2. 'почети заборављати, посенилити'. — Баба најчисто закречила: пети пут прича ми йсту причу.

закрилити закрилим св 'прекрити'. — Закрилиле ђвце целу ливаду.

закркати закркам св 'дубоко забити'. — Добро си закркѓ ѓвѓ [диреке].

закрѓати -а св 'зарасти у коров'. — Она нам башта тамо закрѓала, нѓ мож да се залїва.

закувати -ам св 1. 'замесити'. — Закуваш погачу. — Закувај ти менѓ, а ја ћу йспећи. — Ја закувала лѓб и лѓгла и нїсам нїшта чула; 2. 'скувати, прокувати', в. *жуйїљикав*.

закучити (се) закучим (се) св 1. 'закачити, прикачити'. — Мѓгѓ сам нѓде да закучим на бандѓри, ал нѓћу да се брѓбам око гѓле жїце — јѓдан и[з] Шутѓца тѓкѓ погїно. — Закучи се винт за винтачу. — А ѓвд закучиш лѓнцем и вучѓш; в. *ракуља* 2; 2. 'поспорити се, посвајати се'. — Ја се мѓло закучно с Микаїлом.

залагати залажем несв 'палити ватру на огњишту'. — Кад залажеш вѓтру, ўзмеш оне лўчице, лўске оне сїтнѓ.

заладак -тка м 'време слабѓња жеге у рано предвечерје'. — Ајде, тѓ ћемо [завршити] по залатку (Р).

заладити заладим св 1. 'угасити ватру, престати са ложењем'. — Нѓ смѓш да мѓтеш шљїве до вѓтре него мѓло вїшље, на вру, и кад ѓћеш да заладиш мишѓну, вїше не лѓжїш. — Тѓ мѓло нек с-їстопи, па ти пос[ле] залади вѓтру; 2. 'захладнети, освежити после велике жеге'. — Чѓкам да заладї. — Вѓд рано залади. — Заладї ѓдма после чѓтири сѓта; 3. 'пореметити добре односе'. — И ѓни су нѓшто заладили, нѓма Брзака да дѓ[ћ]је.

залађивати -ађїва несв према *заладїиш*; в. *муруз*.

залаз м 'заобилазни пут'. — Бѓље [би било] да сам йшѓ на залаз нег што сам пошѓ уш-чѓт; изр. орање *на залаз*; в. *смон*, *їреко*.

залећи се -ѓже се св 'сместити се, настанити се'. — Уђе у камен и тамо се залѓже чѓла.

заливадити (се) -и (се) св 'претворити (се) у ливаду (ораница)'. — Кад ѓдеш нѓгде, заливадило, да цркнеш копајући.

заливати заливам несв ♦. — А бїло ми нѓд близу, мѓгѓ сам да заливам.

залика ж 'залиха'. — Он ўвѓк рѓдио и тѓо да ймѓ залику.

залити залијем св ♦. — Сѓд је лѓко: ўзнем црево и залијем.

заложак -шка м *заглавак* (в.). — Да стѓгнеш кѓсу за косїште, мѓтѓш још и заложак (Т Б).

заложити заложим св 'потпалити'. — Сїнѓћ је залѓжио Лїле [кречану], а кѓ[д] ћете вї.

залозити залозим свр 'направити навој на клину'. — Залозиш онај клїн и на нѓгѓ мѓтицу и затучеш и мѓтиш пѓрваз.

заломѓтати се -ѓ се св 'почети се кршити, ломити'.

залудан -дна -о 'беспослен'. — Не мѓгу да сѓдїм залудан.

залудничити залудничим мед 'дангубити, ленствовати'. — Залудничиш цѓо дан док се ја мўчим вако.

залучити -им св 'упржити лук приликом припремања неких јѓла'. — Ако се [гљїве] прже, залуче се (додаје се бели лук) (2: 64).

залучити залучим св в. *одлучити*. — Залучио тебе пре десет дана, а крава још њуче, тражи га; **залучивати** -учивам несв ‘одвајати јагда од оваца’. — Ови дана ћемо и ми да залучивамо.

замагањити -им св према *магањити*. — Реко учитељ да сам замагањо што сам црто (P).

замајавати (се) -ајавам (се) несв 1. ‘задржавати се око неважних послова’. — Нећу да се замајавам око тога; 2. ‘скретати пажњу’. — Замајавај ми мало дете, одма ћу да се врнем; **замајати се** -јем св. — Не мош ти њега да замајеш (P).

замакнути -нем ‘измаћи с видика’. — Она жена замаче, нећу је стићи. — Баш је замако кад сте дошли. — Краве су замакле тамо.

заманделија м ‘кавгација’.

заманут -а -о ‘неуобичајеног понашања, с блажим обликом психичке нестабилности’. — Тако заманут човек — да Бок сачува, никад не знаш шта ће д-уради.

замаријати (се) -ам (се) св 1. ‘занети се (у мислима, раду) и ништа не примећивати’. — Замаријо се и ниш не види. — Ја се замаријо; 2. ‘скренути пажњу с нечега, забавити, заговорити’. — Стара човека лако је замаријати, ки дете: помени му нешто и он ће заборавити шта је тео. — Овим детету нешто није добро, дај му неки лек — да замарија што је дете питало за Бџелог Мџеда. — Замаријамо ми Јеку и чича-Марка, па скокни до задруге. — Замаријаће се твоји око тебе и гости дуго чекати на ручак (5: 39 147). — Учиниће то после, чим Гуту замарија (6: 23); 3. ‘упутити погрешним путем’. — Замаријо ме и упутио на неке врзине, једва сам нашо богаз.

замачињати -ем несв ‘замичати, залазити’. — Мало-мало замачиње у подрум.

замерак -ерка м у прил изр на ~ ‘веома брзо, „пред очима“, приметно’. — Расте му кукуруз на замерак, све му се потревило.

замерити им св ‘споречкати се, посвађати се’. — Нешто су се замерили, не питај га (P).

заметати замеће мед. несвр ‘појављивати се (о плодовима на воћу, поврћу)’. — Ја поливо [боранију], прашино, шта нисам радио, и не да замеће.

заметно прил ‘незгодно, заморно; дангубно’

заметнути заметне св 1. в. *заметиати*. — Није заметнула буранија. — Било добро заметнуло, ал одма сметне. — Оволико замете и узрели и не да родџи; 2. ‘заборавити где је нешто остављено, затурити’. — Не знам де сам и[x] заметнула [наочаре]; ~ се -нем се ‘пасти уназад, клонити’. — Он се заметно у фотељи и умро.

замичати -че(м) несв 1. ‘нестајати у даљини’. — Замичало је у већу даљ; 2. ‘одлазити, залазити’. — Замиче он често у кафану. — Ене га, опет замиче код оне [жене].

замка / замка ж ‘чвор који се развезује повлачењем једног краја узице’. — Вежи [чвор] на замку; 2. ‘омча за лов на ситну дивљач’. — Људи ловили на замку.

замотрити -им св ‘приметити, запазити’. — То сам замотрио от куће: ко да је стрелица гађала. — Не знам шта је замотрила.

замржњавати -ржњавам несв ‘замрзавати’. — Ако замржњавам кајмак, мџ само за гибаницу.

замрсак -ска м ‘гукица разнобојних замршених конаца, обично у магијске сврхе’. — Нашо пред вратима замрсак, неко оће д-уврача; в. *смрсак*.

замрсо̀тина ж 1. ‘замршен конач, уплетена жица’. — Његову замрсо̀тину нико неће размрсити; 2. ‘сложен проблем, случај’. — Око моста била нека замрсо̀тина, излазио гиометар, мерио, не знам шта ће да биде.

замужења̀к -а / **замужења̀к** -а́ка м ‘умно ограничен, инфериоран’.

заму̀љати заму̀љам свр 1. ‘овлашно измењати, направити какву смесу’. — Ја заму̀љо случајно неке траве и то јој помогло; 2. ‘прекрити се муљем’; в. *заилиши*.

замусти -у̀зѐм ‘затући, довести некога у инфериоран положај’. — Замузли га у главу.

замучити се замучим се св 1. ‘уложити напор у несигуран посао’. — Замучио се око тога, ал никакo да му крене; 2. ‘добити порођајне болове’. — Чим се замучила, они њу у болницу и, вала Богу, брзо се [породила] (Р).

занавља̀ти се занавља̀ се несв ‘подмлађивати се, поново израстати’. — Занављају се оне мале [махуне], ал оне не[ће] да родѐ.

занашати занашам несв ‘заносити, забацивати’. — Занаша ону ногу, ал идѐ;

занемодати -ам / **занемодати** -емогнем свр ‘изгубити снагу, оболети; колабирати’. — Кад чоек занемодѐ, ништа му не треба. — Једно дете занемодло и ништа му није помагало. — Она занеможе уз овај рад. — Он је кáзo да је занемогло мајстор Момчила Крајишника. — Ја не знам ка-ћу да мрѐм, ал мого да занемогнем.

занѐти -ѐсѐм св ‘подићи и померити један крај’. — Још сáмо да ђвo занѐсѐмо у страну.

занима̀ција ж ‘забава, разонода; хоби, пасија’. — Причају да има неке занима̀ције, а моја занима̀ција — мотика!

заповѐтно прил ‘заметно, заморно’; в. *врикара*.

заповити се занови(м) се св ‘помладити се, поново приметити плодове’. — Нѐма бураније док се не занови. — То ће сáд да занови лепо, д-израстѐ. — Ја ђворим [кошницу] и погледам: зановило.

зáо злѐ злѐ ♦. — Постају нешто свѐ злишији.

зáова ж ‘мужевлева сестра’.

зáовар прил, в. *заувар*. — Зáовар је д-урáдиш како било.

зáовић м ‘заовин син’.

зáовична ж ‘заовина кћи’.

зађгњити зађгњи[м] св ‘разгорети ватру’. — Добро си зађгњила.

заорати -ем св ♦. — Кад је земља слаба (посна), пшеница се заорава (то ј. прво се посеје па се пооре) (2: 22).

заочити заочим св ‘запазити’. — Бранко је заочио сва лица на суђењу. — Професор заочи реч п р е с т а в и о с е (6: 32 104).

запáјати запáјам несв према *запојити* ‘окрепљивати у тренуцима слабости, несвестице’. — Жѐну запáјај, спáсáвај.

зáпаран -рна -о ‘спаран’. — Бѐо зáпаран дáн.

запáручити -им св ‘ставити нешто у посуду, заузети је да не би могла бити употребљена за друге садржаје’. — О́на кóрпа запáручена, а ђвá мала, ђстави ту́не.

зáпатити (се) -им (се) св ‘настати, појавити се’. — Не́што ми се зáпатило у ђрмáну.

запáтрљити -áтрљим св ‘на брзину посадити, зачепкати’. — Ја запáтрљим пар стру́ка купуса, да се на́ђе за áрач.

запаћавати се -аћава се ‘правити гнездо, размножавати се’. — Запаћава се ђсица, гуштерови.

заперак -ѣрка м ‘биљни изданак који не може донети род’; в. *подбрајти*.

запѣти запне(м) св ‘недостати, мањкати’. — Запѣће ми сѣно, а снѣг велики.

запѣтљач -ача м ‘омчица с кукицом’. — Колир и таслице (манжетне) су за-
копчавали „запетљачем“ од конца (3: 78).

запѣћи -ѣчѣ св в. *сунчаница*.

запис м ‘освештано дрво, с урезаним крстом, испод којѣга се зауставља литија (о сеоској преслави)’. — Он је и запис посеко кад му рѣкли комунисти.

заплитати -ћем несв ‘отезати, тражити начин да се добије на времену’. — Овај што дѣље заплиће, само да стѣгну [полицајци].

заподѣнути -оденем св ‘започети’. — Он лако заподене свађу.

запѣјити запѣјим св ‘освежити напитком (обично болесника)’. — Мбраж га запѣјити.

запоњац -ѡњац м в. *ѡречњац*. — Запоњац, то онај прѣчњац кад се ѡспече брѡв па тамо провѣчеш (Р).

запрега ж ♦; *кѡњска* ~; *вѡлѣска* ~.

запрега ж ‘мушка радна кецеља, од тежине’.

запрѣгнути запрѣгне св ‘налити се водом и набрекнути’. — Раније се цѣпѡ камѣн са дрвеним клиновима (саѡ су гвѡздени): направи се рѣпа, набије се дрвени клин и сѣпа вѡда и он запрѣгне дрво и пѣкне камѣн. И тѡ су дрвени пунѣта.

запрѣдати запрѣдам несв ‘ојачавати стару опарану пређу додавањем нове вуне’.

запрежница ж ‘део ама, конопац којим се ам везује са ждрѣпчаником’. — Запрежнице су ѡвѡ што нѣки кѡжу штрањке (К). — Запрежнице мѡгу да бѣду и о-штрањге и од ланца. — Ждрѣпчаник закаче се за запрежнице (Бр); в. *ждрѣпчаник*.

запрѣдаци -ѣм св, вулг ‘повалити жену’.

запропастити се -ѡпаѣтим се св ‘запрепастити се, пренеразити се’. — Он се запропаѣти кад чѣје штѡ је мѡгло бѣти.

запршка ж ♦. — У јела се меће запршка са много брашна (2: 65).

запта ж ‘отежано дисање, астма’. — Убила га запта.

заптити заптије св ‘загушити, онемогућити проток ваздуха, дима (у оцаку)’ (5: 22), в. *захладиѣти*.

запучити (се) -им (се) св ‘закопчати (се)’.

запуштити -им св ‘запустити, не одржавати ред, чистоћу’. — Која жѣна држѣ чѣсто да не запушти него, чѣм се послѣжи, ѡпере и ѡстави (Кз).

запшати -ѡм св ‘забрекнути (буре)’. — Кад цѣрѣ вѡда, запшѡш; кад ѡзлази вѡда на бѣрету, запшѡ се.

зарѡпити зарѡним св ‘нахранити младунче (јагње, теле) пре него што се свикне на дојење’. — Мѡрала сам да га зарѡним чим се ѡјагњило.

зарѣчити зарѣчим св 1. ‘дати реч, обећати’. — Ымѡм ја тѣ цѡк брашна, ал сам зарѣчио чѡвѣку. — Нѣћемо сѣтра да радимо, он био зарѣчио нѣкуд д-идѣ; 2. ‘верити’. — Ка-сам Љубинку зарѣчио, рѣко сам да идѣ у погано сѣло. — Зарѣчио дѣвѡјку из Бѡсуге, а њѡ ѡдвѡ дрѣги. — Ја сам зарѣчио, и готово је (5: 46). — Кад се зарѣчи девојка, закаже се испит (2: 97).

зарѣнглити зарѣнглим св ‘закључати повлачењем полуге, затворити ринглом’. — Она се рѣнглица повѣче и зарѣнгли се капија.

зародити се зародим се св 'родити прво дете (о младој жени). — Чим се зародила, почела да баца чипте и прѣдњом и задњом.

зарозати (се) зароза (се) св 1. 'спустити чарапе низ ноге; немарно се обући'. — Зарозале јој се чарапе и не гледа како иде по сѣлу; 2. 'почети се померати на стрмој површини'. — Зарозала ми се ћерамида на крову.

зарумењушити се -ењушим се мед 'освежити се у лицу, заруменети се'. — Мића се лепо зарумењушно.

заручити заручим св 1. 'ставити нешто у посуду, заузети посуду неким садржајем'. — Не мош тамо, заручена је; 2. 'верити'. — Идѹ да је заруче и она је заручница.

засеок м 'део села, заселак'. — Села се дела на делове, зване овамо засеоцима. За исти појам чује се и цемат, али данас ретко; изгледа да се тај назив некад више употребљавао. — У овим нашим цемату има дванест гробља.

заспавати заспујем св 'поставити темеље за кућу' (6: 23); в. *обрежак*.

заспати -им св ♦. — Уморї се, јадница, заспала би на дрљачи.

застајкивати -ајкївам несв ♦. — Шта тї застајкїваш? Тебѣ се не иде!

застїрача ж 'платно којим се прекрива парнионица'. — Застїрача се мѣте преко парнионице, шавољ; в. *парнионица*.

застранит -а -о 'худљив, настран'. — Он је ма̀ло застранит, ла̀ко се по̀сваја.

заструг м 'дрвена посудица с поклопцем, обично за сир, кајмак'. — Заструг је за сїр и кајмак па се трпа у њега. — Турї се у заструг сїра, кајмака, трпа се у њега — па у Дїће (Кз). — Носи бѣлу торбу и у заструг сїра, кајмака, пршуте; в. *чанак* (3: 62).

засѹти заспем св 'усути жито у млински кош'. — Само да заспем па ћу доћи. — Засѹо да мѣље; ~ се 'урушити се'. — Ру̀па се засѹла, трѣба да се очисти.

затарабити -им св 1. а. 'добро затворити, позатварати'. — Све сам затарабио: и ко̀кошке, и овце, и шта̀лу, врата заклопио — и има л шта̀ да нїсам?; б. 'напустити неки посао, престати с радом'. — Поче да ра̀ди, ал спор, н-умѣ да се погоди, упб у дѹгове и морб да затараби; 2. 'оградити тарабом'. — Пдс ћу и тд да затарабим, да не ѹје овца, ко̀кошка.

заташкати -ам св 1. 'позатварати све отворе'. — Уба̀циш облице и заташкаш и до јутра не сагорї; 2. 'сакрити'. — Заташкала о[д]-деце, ал о[д]-деде нїсам мо̀гла.

затварача ж 'даска којом се затварају лесе са воћем приликом сушења'. — Кад се ставе лесе са воћем, затварају се помоћу дрвене даске, тзв. затвараче (3: 66).

затворен -а -о 'таман, тамније боје'. — Сунцокрет је ма̀ло затворенији.

затворити затворим св 'спратити стоку'. — Идем да јој помо̀гнем да затвори овце и по̀ложим јагња̀дма.

затега ж 'опруга на мишоловци' (2: 60); в. *мишоловка*.

затѣгнути затѣгне(м) св 1. 'учврстити затезањем'. — И јоште жицу кад затѣгнеш, не[ће] се по̀мерити; 2. 'налити воду у расушену дрвену посуду, забрехнути'. — Не може та̀ко брзо да затѣгне, иде вода.

затеок -а / **затиљак** -иљка м 'потиљак'. — Ударно затиљком.

затиснути -нем св 'затворити, зачепити отвор кроз који истиче течност'. — Пробај то да затиснеш да не цурї, да набијеш ту̀не неку крпницу.

затка мн 'украсна шара на платну за пешкире'. — За пешкире се најчешће тка специјално платно са „заткама” у разним бојама; в. *чункари* (3: 50).

зато̀мнѝти зато̀мим св. ‘задржати, присвојити’. — Три си ми да̀ске вра̀тио, а о̀ста̀ле зато̀мио.

зато̀мља̀вати -о̀мља̀вам несв према *зай̀молѝши*. — Ја то не зато̀мља̀вам: во̀зи па ђеш пла̀тити.

зато̀пнѝти зато̀пи(м) св **1.** ‘налити водом (обично о киши)’. — Жедна била зема̀ља, а сад је зато̀пила да̀нима; **2.** ‘залити, прелити храну у вео̀ј посуди (врелом машћу или расто̀пљеним кајмаком за дуже чување)’, в. *крчаг*.

затра̀вити затра̀ви(м) св **1.** ‘излечити сточну болест затрављивањем’. — Кад се код говеда деси каква болешчина, ўзму ку̀курек па затра̀ве, про̀буше и затра̀ве на ўву, под гу̀шом. А кад човек буда̀ли и бунца̀, каже се: треба га затра̀вити; **2.** ‘бити занесен, опчињен’. — Он је затра̀вљен ў њи, ў те чѐле, да Бок сачу̀ва, зачињен; ~ се ‘обрасти у траву’. — Како се то затра̀вило!?

затрављѝвати -ављѝвам несв према *зай̀равѝши*. — Про̀буше ко̀жу под гу̀шом, на ўву и прову̀ку ку̀курек и та̀ко затрављѝвали, мѐти се та̀ тра̀ва и то̀ је затрављѝвање. — Понеки је затрављу̀ју на тај начин што пробуше ко̀жу (обично на грудима) и кроз тај отвор провуку корен кукурека (3: 130).

затра̀пу̀љати -а̀м св према *тра̀пу̀љати* (в.). — Нешто си затра̀пу̀љо!

затрѐгерити затрѐгерим св ‘снажно ударити’. — Затрѐгери ме да сам све звезде прѐбројо (Р).

затро̀вати (се) затру̀је(м) се повр ‘отровати се’. — Затру̀је се лизо̀лом неким кад је кро̀пно во̀ће и ўмрѐ. — Па̀з да не затру̀јеш ту во̀ду кад пѐреш [пумпу за прскање воћа, винограда] (Р).

затрудњѝвати -удњѝвам несв ‘оптерећивати’. — Не́ћу да те затрудњѝвам, са̀м да те не́што пита̀м.

зату̀рити -им св ‘затурити, заборавити где је нешто остављено’. — Зату̀рила ми дѐца чѐкић и сад га тра̀жи; ~ се ‘превити се и пасти уназад’. — Са̀мо се зату̀рио и — го̀тов!

заћа̀ушити -им ‘ударити’. — Чу̀вај се да те не заћа̀ушим (Р).

заћо̀рити (се) -и́м (се) св в. *заблесѝти 2.а*. (Р). — Заћо̀рио се у ону ма̀лу и ништа нѐ види осим ње; **2.** ‘одсутно се загледати’. — Еј, де си заћо̀рио, „пробу̀ди се“!

заўва̀р прил ‘корисно, од користи’. — Заўва̀р је ко̀лко било. — Добро је што сам ово̀ добро — заўва̀р је, ва̀јдица је. — Заўва̀р је и да ма̀ло зала̀ди. — Заўва̀р му је и да̀н да поживѝ.

заўварица ж ‘мала корист, ва̀јдица’ (Р). — Заўварица је ко̀лко било да до̀бијеш.

зау̀зѝти зау̀зем св **1.** ‘поручити унапред, резервисати’. — Зау̀зми мѐсо на врѐме код Су̀ргије (Т); **2.** ‘ступити у ванбрачну везу’. — Они су се зау̀зели, али кад јој се му̀ж вра̀ти — да вѐднемо шта̀ ће да биде.

зау̀јати зау̀ји св ‘заху̀јати’. — Зау̀ји во̀да, а кѝше нѐма.

заула̀рити заула̀рим, св а. ‘ставити улар ко̀њу, говечету’; б. ‘држати мужа под сталном контролом’. — Не ва̀ља кад жена зауларѝ човека, и прави се да је од њега старија (2: 74).

заўста̀вити -им св ‘задржати’. — Ни́су га мо̀гли заўста̀вити, о̀ће он код жѐне. — И зу̀ставѝ га у бо̀лници, ко̀ст му кљу̀чна пукла.

зафа̀лити -и св ‘недостати’. — Зафа̀ли ми сто̀ динара̀ да ўзем свѐ.

захла̀дити (се) -и (се) св ‘охладити (се), захладнети’. — Зими, кад се зидови захладе и фу̀руна заптѝје гаром, не можеш више да се грејеш (5: 22).

зацѝнцати се -ā се св а. ‘залепити се, прионути’. — И[x], како се ђвѡ зацѝнцало (Д); б. ‘стврднути се’. — Он пѡоро, а ђнѡ зацѝнцало и није мѡго пѡсијати; в. ‘смрзнути’. — Сѡд већ ладно, а нѡћас ће да зацѝнца. — Сѡмо ти чекај да мрѡз зацѝнца.

зацрвѣњушити се -ѣњѡшим се 1. в. *зарумѣњушиши се*. — Мѡло се зацрвѣњушно; 2. ‘постидети се’. — Штѡ се ти зацрвѣњушиш кат причамо ѡ њѡј!?

зачабулѡвати -им св ‘узети нешто туђе, отети’. — Ако не зачабуле нешто, ђни не могу да живѣ.

зачадити -и св ‘прекрити се чају, почађавити’. — ђцѡк ти зачадно наѡисто.

зачакнути (се) -не(м) (се) св ‘затворити, фиксирати’. — Зачакнеш врата, прѡзоре, да се не ѡтворе. — Врата се зачакнула и не мож[еш] д-ѡзвѡђеш. — Сѡставиш ђнѡ уже па упредеш ђна два краја па зачакнеш.

зачѝнитѡ зачѝним св ‘(на)бацити чини, замађијати’. — Зачѝнила му вѡрачара и сѡд мѡра д-ѡдѣ ко-друге да рѡшчѝни; в. *зѡтравѡиши*.

зачѝнѡвати -е несв ‘почети наливати млеко у виме пре тељсѡа, јагњѣња’; в. *ѡишѡушиши*.

зацѡвѣлати (се) -ѡм (се) / **зацѡвлити** -е св ‘загаламити, развикати се’. — Дѣца се зацѡвѣлаше, ѡставиг [остави иг], умирѡаће се.

зашајатити -ѡјѡтим св 1. ‘снажно ударити’. — Зашајати ме по зѡтѡоку. — ђмал ме не зашајати; 2. ‘искривити се, нагнути се на јѣдну страну’. — Испод ѡни грѡна скѣла се зајашати, ѡмал се не преврну (Р).

зашѡкати зашѡкам св ‘забити, набити; набѡсти (се), убѡсти (се)’. — Мѣка зѣмља и лѡко зашѡко колац. — Зашѡко сам глѡговак у пѣту (Р).

зашлемѡвати -ујем св ‘залепити’. — Не брѡни, свѣ ће то Мѡлан зашлемѡвати и исперѡашити; в. *шлемѡвати* (Р).

заштѡтити -ѡм св ♦. — То је тѡпло, заштѡтѡ организѡм чѡвѣку, од зѡмѣ, од мрѡза.

збѡбитѡ се -ним се ‘смежурати се, набѡрати се; погурити се’. — Није ђна тѡлко стѡра, ал се збѡбила.

збѡндати -ѡм св ‘сколитѡ са свѡх страна, присилитѡ’. — Збѡндали га да прѡдѡ жѣневѡну, ал ђн неће, нек прѡдѡ сѡн (Р).

збѡговиште с ‘место на коме се налазиѡ збѡг’. — Народ се мѡраѡ критѡ... у збѡгове... Таква места названа су збѡговишта (2: 17).

збѡпати збѡпам св ‘стрпати на гѡмилу’. — Збѡпѡ дрѡва прѣд шуном и пѡс ће двѡ дѡна да иг пѡкује; **збѡпан** -а -ѡ ‘тврд, неукусан (хлеб, припремљен од ненараслог теста)’.

збѡитѡ се збѡијѡ се св ‘згуснути се, сабити се’. — Збѡијѡ се ђвце у бѡљук, у гѡмилу.

збрѡкати збрѡчем / **збрѡклатѡ** -ѡм св ‘на брзѡну спремитѡ јѣло’. Ми сѣдали, цѡкали, пѡпили по рѡкију, а Наѡа већ збрѡклѡла и дѡбар рѡчак. — Са[д]-ће ђна нешто да збрѡче.

збѡљати збѡљам св ‘припремитѡ на брзѡну’. — Идѣм да нешто збѡљам за рѡчак.

зѡанѡца ‘својѡа, пријатељи, ѡни који се позивају на свѡдбу или сахрану’.

зѡѡкара ж ‘(бездана) јама, лѡвкаста вртача’. — Бѡила тѡне нека зѡѡкара и вѡиш како порѡвњали.

зѡѡкѡр м ♦. — ђна ѡлка бѡила на вратѡма, зѡѡкѡр, па лѡпаш, а сѡд — зѡѡнце, а зѡѡкѡр на вратѡма стѡјѡ [као украс] (Р).

зѡер ж ♦. — Мораш добро да ѡтвориш ѡчи кад идеш. И ѡд зѡерију (6: 159).

звѣчати -й несвр ♦. — Звѣчѣ стаклѣта. — Шпика гвѣздена кад љдари у камѣн звѣчѣи.

звѣйјук м ‘женска особа слободнијег понашања’. — Она била звѣйјук; једарѣд била љ шуми, виш куће, и зѣвѣ мѣж: „Дѣ си?“, а љна кѣ[ж]: „Дѣ сам?! Јѣбѣм се!“ Била вѣнопѣц.

звѣона ж ‘овца која носи звоно’.

звѣонара ж 1. ‘звоник’. — Направили смо звѣонару; 2. ‘овца која предводи стадо’. — Нѣ[ѣ]ш заклати звѣонару?!

звѣркнути -не св ‘ударити, звизнути’. — А љнѣ пијано, пѣца у вѣздук, кѣ знѣ дѣ мѣтак мѣже да звѣркне; **звѣркати** -ѣ несв ‘ударати, праштати’. — Звѣркѣ онај камѣн испод маѣолѣ, а љн нѣ д-ѣтера дѣцу [да их не удари].

звѣрдати -ѣм несв ‘скитарати, луњати; понашати се недолично, пијанчити’. — Звѣрдали су дѣнима љт куће, опијали се, вѣрали нѣрод. — Они други што нису имали дѣце, па звѣрдали дѣнима од куће (5: 32).

звѣрдѣв -ѣва / -ѣва м ‘скитара, нерадник (обично ограничених умних способности)’. — Идѣ са неким звѣрдѣвима — ко што је ѣ сѣм.

звѣрдѣвсати -шем несв према *звѣрдаѣи* (в.). — Најпре пѣсѣ, а љнда и звѣрдѣвши.

звѣрдѣвчина м аугм ‘нерадник, беспосличар’.

звѣрѣлица ж ‘шљива која приликом тресења млатаѣем падне даље од дрвета’. — Кад млѣтиш шљиве, па она падне тѣмо, кѣже — ѣди пѣкупи љнѣ звѣрѣлице, љнѣ што пѣло далѣко (Р).

звѣрѣати звѣрѣам несв ‘скитарати, луњати’.

звѣрѣнути -не[м] св 1. в. *звѣркнуѣи*. — Пѣзи дѣте, да нѣ звѣрѣне камѣнѣиѣ [испод чекиѣа]; 2. ‘кратко зазвонити’. — Ја звѣрѣно Мѣрку д-ѣзаѣе.

звѣрѣак звѣрѣка м ‘дѣчја играѣка, чигра’ (2: 48).

згѣд м ‘нечистоѣа, смрад’. — Од згѣда се нѣ мож љни љ кућу.

згѣба м/ж в. *ѣуѣа*. — Вѣс трѣјиѣа вѣтате јѣдну згѣбу!

згѣбити се -им се св ‘погрбити се’. — Згѣбила се од мѣке.

зглоб м в. *држѣлица* (3: 37).

згѣѣчити згѣѣчим св ‘спршити’ (Р).

згоднѣѣа -ѣѣѣ * ‘лепота’. — Јѣ нѣсам бѣла неѣа згоднѣѣа.

згѣѣѣа м ‘киѣош’ (2: 14).

зготовити им св ‘припремити јѣло’. — Неравномерност у исѣрани зависи од умѣшности и знања жене да „зготови“ укусна и здрава јѣла (3: 70).

згрѣбити -им св ‘(п)ограбуљати’. — Имѣ љнѣ грабуље, згрѣби.

згрѣда ж ‘помѣѣна дворишна просторија’. — Згрѣде му пѣмого да ѣзрѣди. — По крајевима авлије порѣѣане су зграде, окренуте кући, понајѣешѣе кућним вратима (1: 763).

згрѣдница ж дем. ‘кућиѣа’. — Направи згрѣдницу у пашњѣѣима: сѣба и мѣкѣр за млѣко и ѣмѣ трѣло.

згрѣнут -ѣ -ѣ ‘прѣстрѣвљѣн, порѣмеѣѣн од страха’.

згрѣдити се згрѣди се св ‘привѣи се јѣдно на друго (обично о животињама)’. — Кѣпио прѣсе и кад га пѣшто, ѣдма се згрѣдили. — Мѣшѣиѣи да су се љнѣ згрѣдили.

згрѣшити згрѣшим св ‘згѣѣчити’. — Нѣѣа и[ѣ] тѣ, бѣим се да ѣу и[ѣ] у тѣшни згрѣшити.

згрѣкати се -а се св 'згужвати се, уковрвати се'. — И ђнѡ кад ђп̄араш, оно се било згрѣкало и пѡпариш га да се ѡсправи.

згуро -а м 'погрбљен човек' (Р).

згучити се -им се 'погрбити се'. — Нѣће да ѡдѣ згучена, да вѣди н̄арод како се згучила.

здѡговор м 'договор'. — Бѣо здѡговор да се н̄ађемо у Љигу, здоговѡрили се, а ђн дан̄ас н̄ије дошѡ.

здоговѡрити се -ѡворим св 'договорити се'; в. *здоговор*.

здѡмчати здѡмчам св 'ухватити, зграбити; подићи'. — Здѡмча ону лубѣницу и ѡде. — Ја пробѡ да дѣгнем врѣћу и не мѡга, а ђн је здѡмча док си трѣно; в. *домчати*.

здравити се -им се свр 'поздравити се'. — Ја реко да ѡђем да се здравим.

здравница ж 'краћи говор или неколико речи изговорени уз чашу којом се некоме наздравља'. — О слави су биле... три здравице: уз прву чашу, пред ломљење колача: „У име Бога и тврде славе небеске“, ...уз другу чашу: „За крста и крсно име“, ...уз трећу чашу: „У име Бога и св. Тројице“ (Р, 2: 90).

здравница -ицѣ ж 1. 'ластар винове лозе на коме се налази грозд који носи род'; в. *дивљина*; 2. 'здрава родна земља, родница'. — На здравници и травуљача н̄ајбоље расте.

здрављ̄ак -ака м 'млад месец'. — Нѡв мѣсѣче, здрав здрављ̄аче, кад дрѡги нѡв дошѡ — здравѣјег ме н̄ашѡ.

здробѣљати -ам св 'поломити, здробити'. — А Златија п̄аде са стѡлице и здробѣља нѡгу (Б).

зѣбра ж 'мали метални шиљак који се говечету ставља на улар близу уста, да би му се лакше усмеравало кретање у запрези'. — Мѡрѡ сам да јој ставим зѣбру, вукла ѡлѣво.

зѣв м 'отвор кроз основу на разбоју кроз који се промеће чунак'. — Зѣв се зѡвѣ кад ђнѡ т̄амо з̄ине па прѡтуриш чунак; в. *зенуѣи*, *ћейци*, *брдила*, *пѡдложник* (3: 49).

зевак зевка м 'промена смера у ткању'.

зевалица 'врста баштенског цвећа'.

зѣвзек зѣвзек м 'нерадник, беспосличар; скитница'. — Нѣш ти од зѣвзек а ѡмати ни вајдице, ђн ће да зѣвзечи, д-ѡшљари.

зејтинлија ж 'марама која се омогава око главе'. — Око главе је марама — зв. зејтинлија (2: 71).

зејтинли непром прид 'боје зејтина'.

зѣкан зѣкана м 'коњ зеленксте длаке'.

зѣкуља ж 'крава зеленкасте длаке'.

зелѣмб̄аћ -аћа м 'велики зелени гуштер'. — Зелѣмб̄аћи ђнѣ велики гуштери, а бурњак црн и жуто по њѣму.

зелѣника ж 1. 'зимзелена биљка *Plex aquifolium*, божиковина'; 2. а. 'зелено воће уопште'; б. 'сорта јесење јабуке' (Бљ, 14: 41).

зеленкада ж (2: 27), в. *босиок*.

зелѣњак -њка м 'густо посејан кукуруз који се коси као сточна храна'. — Сѣјеш зелѣњак кукуруз прѡлећом и р̄аниш гѡведа.

зелѣњаш -аша м 1. 'зеленкасти камен'. — Виш к̄акѣ су ђвѣ зелѣњашѣ; 2. 'зеленаш, човек који позајмљује новац уз високу камату'. — Ко ѡће мѡж да прѣведе дѡг зелѣњаш̄а сѣљачки у Аграрну банку.

зеља̀ница ж ‘пита од зеља’. — Зеља̀ница пита, то са зељом, сиром, јајима; в. *зеље*.

зеље с дивље ~ = паламуда. — Од зеља се градила пита, зв. зељаница (2: 63, 3: 76).

зељикав -а -о ‘зеленкаст’; в. *руја* (3: 48).

зељѡв -ѡва м ‘пас зеленкасте длаке’. — То пас онај који зеља̀в, па каже се зељѡв.

зема̀н м заст ‘време’.

земба ж в. *ѡљоска* (2: 39).

земљодѡлац -лица м заст ‘ратар, земљорадник’. — Деда мој био земљодѡлац, а сад ка[ж]е „пољопривредни произвођач“ (Р).

земљодѡлачки -а -о ‘који се односи на земљоделце’; в. *задруга*.

земљѡсан -ѡсана -о ‘„пијан као земља“’.

земљу̀рина / земљу̀жина ж пеј ‘земља’. — Имамо доста те земљу̀рине. — Људи се заваде због земљу̀ждине.

зѡнгија ж ‘узенгија’. — На седлу што нѡгу ту̀ри чѡвек — зѡнгија.

зѡнути зѡне(м) св а. ‘зинути, зевнути’. — Направиш ва̀ко па то зѡне и ту̀ прѡтуриш чу̀нак, мо̀раш да направиш зѡв, да зѡне, ко ка[д] ти зѡнеш (Ш); б. ‘умрети’ — Сад само чекам ка ђу да зѡнем.

зѡт м ♦. — Без зѡто̀ва нѡма ништа.

зецара ж ‘пушка за лов на зечеве’, в. *ѡанцара* (Р).

зечар м ‘ловачки пас обучен за лов на зечеве’. — Ловачких керова има: зечара, лисичара и птичара. Зечари су високи на ногама. Имају развијене груди и велике чапке (2: 34).

зѡчара ж ‘пушка за лов на зечеве’. — Још деда добио пушку зѡчару; в. *зецара*.

зѡчица ж ‘сорта зимске крушке’.

зидарија ж ‘зидарски послови’. — Ја сам радио зидарију, а он ме прѡјави да радим брѡсправно. — Са Жикѡм радио на зидарији (К).

зидни -а -ѡ. — Прво се метају зидне па пѡс[ле] подне плѡчице.

зија̀н -ана м ‘штета’; в. *бљуштурчина, бубњић*.

зимаја / зимака / зимача ж ‘сорта касне зимске крушке’ (2: 26); в. *караманка*.

зиман зимна -о ‘осетљив на хладноћу, зимоморан’. — Како је зиман Ра̀ко!?

зимкуља ж ‘јалова крава’; в. *озимкуља*. — Зимкуља ко̀за нѡма млѐка.

зимно прил ‘хладно’. — Све ће бити зимније.

зимѡмора ж ‘стални осећај зиме’.

зипа ж ‘велики камен’. — Изва̀ли и донѡсе оне зи́пе па ти пѡс разбијај!

зитин зитина м ‘зејтин’. — Нѡма више зитина код Ра̀ја.

зифт м ‘талог у муштики, катран’.

зија̀ло -а м ‘беспосличар, скитара’.

зија̀ти зија̀м несв ‘лутати, дангубити’; в. *ѡкаѡи*

зламење с ‘вода којом се умива новорођенче до крштења’. — Неколико часова по рођењу неко од укућана иде по „зламење“... Том водицом се дете умива до крштења (3: 88).

златка ж ‘врста украсне игле’, в. *округлица* (3: 80).

злато с ‘украш, гајтан од „златног конца“ на народној ношњи’; в. *зубун*.

зла̀туља ж ‘крава жу̀лкасте длаке’.

злѝкара м/ж ‘скитара, скитница’. — Јес вѝдо ону̀ моју злѝкару?

злѝкати злѝкам несв 'лутати, луњати'. — Ранијѣ сам више злѝкала, а сад ми далеко и преко прага. — Син ми злѝка по сѣлу. — Ту годину ћеш да злѝкаш. — Цѣлу ноћ злѝка — цѣо дан спава.

злѝкуша ж 'зла жена'.

злѣкѣбник / **злѣкѣвник** м 'несрећник' (Р).

злѣран злѣрана -о 'кога је тешко нахранити, пробирљив'. — Нешто је злѣрано, нѣ да јѣде. — Она је злѣрана — да Бѣк сачува.

злѣћа м/ж 'зао човек, злица'.

злѣрати злѣрам несвр 'скитати, лутати без циља'. — Идѣ, злѣра тамо-амо.

зној зноја м ♦. — Зној нѣза ме кѣпѣ.

зѣб зѣби м 'овас'.

зѣбани -а -о 'који је од зѣби'. — Слѣмарица се пѣнила зѣбаном слѣмом.

зѣбница ж 'торба за зѣб, оvas из које се хране коњи' (Р).

зѣва ж бот 'дрво и цвет *Sambucus nigra*' (12: 23).

зѣвљак м 'зовова шума'. — Пугали једно време у зѣвљаку, више куће (6: 21).

зѣвнути -нем св 'позвати, сазвати'. — Ондак се зѣвне жѣне, више њѣ, и то се зѣвѣ чѣшљање.

зѣвов -а -о 'који је од зѣве'. — Чај од „зѣвовог“ (*Sambucus nigra* L.) и липовог (*Tiliae flos*) цвета помешан са чајем од спориша и кичнице (*Erythraea centaureum*) (3: 128).

зѣзањ зѣзња м '(велики) стомак'. — Нѣ може од зѣзња да зѣвѣже ђпанке. — Зѣзањ ме нешто бѣлѣ (Р).

зѣдрк м зоол 'гундѣл' (Р).

зѣр м 'сила, напор'. — Треба на зѣр да се крећеш.

зѣрити зѣрим несв 'радити нешто назор, на силу'. — Нѣмѣј зѣрити млѣчку, сама ће ѡна да ѡмѣкша, само је стави на топло (К).

зѣрт м 'страх' (Р).

зрѣлити -и 'сазревати'. — [Кестени] пѣчели да зрѣле и јѣверице и[х] свѣ пѣкушиле на гѣмилу; в. *мацарка*.

зрѣна / **зрѣња** ж 'овца која по глави има тачке'. — Зрѣна кажемо за ѡвцу која има по лицу пѣцке, оне сѣтнѣ пѣцкице, то зрѣња.

зрѣно -ета с ♦. — Играла се дѣца с ѡним зрѣнетом. — Давидово зрѣно — лек од урока (2: 226).

зѣбат зѣбата -о 'оштрог језика, који нема длаке на језику'. — Ѣна прѣвник, а зѣбата — да Бѣк сачува.

зѣбља ж а. 'танка цепка луча којом се потпаљује ватра'; б. 'већа цепка луча која се употребљава као бакља'

зѣбнѣ -ѣ -ѣ 'који се тиче зуба'. — Тѣжак ми је ко зѣбнѣ бѣлѣст. — Добро је, кажу, узети тзв. „зѣбну траву“..., ставити је на жар и парити се над њом (3: 127); в. *йрава*.

зѣбоња м 'човек оштрог језика'. — Свѣ је било добро, ал кад ѡнај зѣбоња устаде — свѣ је крѣнуло [наопако].

зѣбун м 'део народне ношње'. — Најстарије женско одело било је: зѣбун, аљина и кецеља, предња и задња. — Зѣбун је била дугачка горња хаљина од белог сукна, без рукава, украшена многобројним жутиим шљокицама и кићанкама од ибришима. Аљина је зѣбун са рукавима (1: 778). — Женске су имале зѣбуне, убрадаче (забуљаче) и

смиљевац (као младе) (2: 69). — Зубун био од белог сукна, богато украшен разнобојним вуницама, гајганима, „шљокнама“ и „златом“ (3: 81).

зўква ж ‘барска трава’. — Видџо сам тамо све то једно поред другог: зўква, трска, рџоз.

зўквара ж а. ‘сорта јабуке’ (Бљ, 14: 41); б. ‘врста барске биљке (?)’.

зўмба ж ‘алатка за бушење рупа у кожи’. — Џма она зўмба па прџбије рупе на каишу, прџзумба рупе. — Да би се добио чист влас, влакно се најпре чисти помоћу зумбе, па се гребена (3: 47).

зўмпнија м/ж ‘ништарија, ништавило’. — Нашла се она зўмпнија сџљачка да мџнџ прџвари и да на мџни зџради.

зундарача / **зўнзара** ж ‘велика зелена мува’ (Р).

зунзџрати / **зунзўрати** -џ(м) несв ‘зужати (као мува зунзара)’.

зурљџма -џмџ ж ‘вика, галама’. — Дџгли зурљџму, нџ чујем шта ми кажу.

И

ибрик м ‘метална посуда за воду’ (Р).

џва ж бот ‘варијетет врбе’ (12: 23)

иглџрица ж, обично мн, ‘народни обичај по коме невестин нежењени брат са друштвом доноси игле у њен нови дом’. — Док не прџда џгле, кџнац и тамо нџшто, не гџворе, а џви и[х] штџпкају да иглџрице прогџворе. — Џдџм џ ја у иглџрице. — Кад стигну, прво код младе улазе „иглџрице“, девојке које јџ доносе плетеће игле. Ћутећи се са младом ижљубе и седају. То чине, вели се, да млада не одговара свекру и свекрви (3: 96); в. *игле, џоди*.

џгле, у изр. *џћи у игле*, в. *џоди*. — Дџвџјка кад се џдџ, онда џџни џдџ за џџм џ игле, нџсе џгле; изр. *џлџеће / џлџиће* ~, в. *иглџрица, иглџчари*.

иглџчар м в. *иглџрица*. — Иглџчари долазе други дан по венчању, после по’џђана... Они доносе млади: пет плетићих игала, плетиво и почетак; за тим сапун, цвет, мараму и кецељу; а зџту: чарапе, наглавке, пешкир и назувице (2: 100).

иглџноша м/ж в. *иглџрица*. — Мџж да се дџси да џ ја пџ[ђ]ем у иглџноше. — Ми кџ[ђе]мо иглџрице, иглџноше — то џсто. — Иглџноша то дџте из млџдине рџдбине које прџда џгле млџди (Тр); уп. *игле, џоди*.

игра-баша ‘човек који почиње игру „прстена“; в. *џрџџен* (2: 142).

џрати ♦ *изр.* Џграћу ти на свадби ‘реч захвалности старе особи младој за леп гџст’.

идџње с ‘ходање’. — Дџсџдило ми идџње, нџге бџлџ.

ижџигљџти -а св ‘израсти’. — Нема воде, али кукуруз око њџга ижџигљџо (5: 146).

џзџбџти -а[м] св ‘похабџти ношењем’. — Бџци то, вџ[ди]ш да све џзџбџно.

џзџгнџти -џм св ‘истерџти’. — Пџшла да џзџгнџ џвце.

џзџкџти -ам св ‘упропасти невџштим руковањем’. — Џзџко ми трџктор — да му га вџше нџ дџм (Р).

џзамџљџти џзамџља несв 1. ‘зџвршџвати млевење, млџти последња зрна из коша’. — Ёвџ џзамџља, мџло јџш џстало; 2. ‘бројџти последње дане’. — Авџ сџд џзамџља џвгџст.

изамлети -ељем св 1. 'завршити млевење'; 2. 'избројити последње дане'. — Ми смо изамлели: наше је прошло.

изанђати -а[м] св 1. 'похабати се од употребе, ношења (о оделу)'. — Џзанђало му одело најчисто; 2. 'оронути, попустити и физички и ментално'. — Ћути, дете, прича чича свашта. Видиш да је изанђао (5: 110).

изарчити -им св 'потрошити'. — Џзарчили смо маџт.

изаткати -ткѣ св 'откати'. — То сукнѣнѣ свѣ, од вуне изаткѣ се.

избапѣсати -ам св а. 'излупати, испрашити'. — Џзбапѣса онај покрѣвац да се дѣже кумбара; б. 'истући, изударати'. — Пази се, да те не избапѣсам.

избијати избијам несв према *избијати*. — Како њн избија, а они причају и у два табора: једни кажу да има клозѣт, а други да нема.

избити избијем св 'појавити се у видокругу'. — Кад је избио њ-шуме, рафал га је прѣсеко. — Џзби моторѣклиста немачки, за њим мерѣдѣс наш, за њима тѣнк, топовска цѣв, митраљѣз.

избогаљити -ѣгаљим св 'невешто направити, оштетити'. — Ала си ѣвѣ избогаљно, свѣка ти чѣст! — Пѣбогу, што ово избогаљн, јес имѣ вѣсак?

избрабоњати -а свр према *брабоњаѣти*. — Тѣрај те ѣвце, да ми тѣ не избрабоњају.

избрљкати -ам св према *брљкаѣти* (в.). — Трѣба да се избрљка сѣно, да се скѣпи у брљкотине, ко навѣљак; уп. *брљковина*, *брљкоѣшина*.

избѣкарити -им св 1. а. 'оплодити крмачу'. — Трипѣт је тѣро, ваљда се избѣкарила; б. вулг. 'обљубити, повалити жену'. — Џватио је у врзине и избѣкарио; 2. 'преварити, намагарчити'. — Мѣнѣ је избѣкарио. — А такѣ је: кад ти прѣђе прѣви бѣсамак, мѣсли како ће те избѣкарити;

извадити -им св 'направити'; в. *ѣпрѣшасѣи*.

изваљити се изваљи се св 'насти, оборити се'; в. *ѣгрѣи*.

изваљати изваљам св 'завршити ваљање сукна'; в. *ваљавица*.

извѣрити извѣри св 'скувати'. — Наѣчно да вѣри, па ѣзме па извѣри.

извѣшати -ам св 'оштетити прѣвобитну структуру неке површине, ишарати'. — Дѣца ми стѣ извѣшала, играла се с нѣжем.

изведравати -ѣдрѣва несв 'ведрити се'. — Сѣд већ помало изведрава.

извести -дем св 'излећи'. — Џзвела ми квѣчка дѣветоро пѣлади.

извештити (се) -им (се) св 'постати вѣшт, навѣћи се'. — Кад маѣ извештитим, ја ћу пѣс[ле] лако. — Џзвештила се ѣна и нема што не мож д-ѣради.

извѣшчати -а(м) св 1. 'дотрајати, избледети'. — То извѣшчало, није ни за на њиву; 2. 'остарити, оронутн'. — Ма извѣшчало и ѣгрињавило.

извидити -им св 'испитати, распитати се'. — Џзвиди свѣ па ми јѣви кад да дѣ[ђе]м.

извитѣперити се -и(м) се св 1. 'увити се, искривити се'. — Мѣти [даску] на равно, извитѣпери се; 2. 'изпачити се'. — Бѣо дѣбар дѣчѣк, ал пѣчо да бекрѣја и тѣо да запѣли штѣлу, извитѣперило се.

извлѣк м 'извлачење'. — Кад извлѣчиш дрѣва што си пѣсеко ѣ шуми, то извлѣк, извлѣчиш и тѣраш кѣћн. — Да није слоге и договора, не би се могао поправити планински пут, који води у шуму, за извлѣк дрѣва, сѣна, жита и др. потреба (2: 88).

извлѣчитн извлѣчим несв 1. 'припремати прѣђу влачењем'. — И то извлѣчиш и зѣвијеш око оне канураче и то је повијање губѣра; 2. в. *извлѣк*.

извољевати -ољевам неств 'инсистирати на ситницама, тражити да се испуне необичне жеље'.

извор извора м ♦. — Тамо де истиче испод каквѡг камена то се зову извори, живи извори. — По целом Качеру има извора, чесмица, чесама и стублина.

изворни -а -о 'изворски'. — То је изворна вода. — Река — то велики поток, кад не пресушива, значи, има изворне воде и лево и десно у обалама кад никад не пресушива (Кз).

изврзѝнати -ам св 'стећи на сумњив начин, преварити'. — Они би да изврзѝнају; в. *врзинар*.

изврљезити -им св 'урадити нешто површно'. — Изврљезио ми [потпорни зид] и, кад је оплавило, вода обалила.

извршан -шна -о 'пун до врха'. — Није извршна. — Подеде кашику извршну кајмака.

извршѝти извршѝм св а. 'уобличити гробну хумку'. — Чекају да се изврши гроб и на тим се једе; б. 'покрити врх стога, да не закисива око коца'. — Пао са сена ка-сам тео да извршѝм, нуко колац; в. *йовршиѝти*.

извршљати (се) -ам (се) св 'умрсити се, уваљати се (обично о трави приликом кошења)'. — Ушле ми овце у дѣтелину и све извршљале; в. *грабуљѝце*.

изврштѝљити / изврштѝљити -рштѝљим / -рштѝљим св 'изокренути, помешати'. — Може бити да је реко, ал је то он нешто изврштѝљѝо.

изграђивати -ађивам неств ♦. — Моје је да изграђивам земљу: крамп и колица.

изгѡпити -им неств 'истеривати, изводити'. — Сад овце нико не изгони у пашу, у забрану биду.

изгребѝнати -ам св. према *гребенаѝи*; в. *влакно*.

изгрѣвати изгрѣва неств 'појављивати се (о Сунцу)'; в. *икона*.

изгрѣгача / изгрѣгуша ж 'дашчица у облику пресечене елипсе, насађена на дугу дршку, за извлачење пепела из пећи'. — И онда изгрѣгачу и пѣпо из вѡруне [изгрѣш]; в. *ѡрач* (3: 65).

издаја ж 'помен, даћа'. — И ка-дође време, ондак се припрѣма издаја, даје се та подѡшја.

издѡдати -ам св 'изударати'. — Ако те издѡдам, неш више [брбљати] (Р).

издѡнути изданем св 'издахнути, умрети'. — Дѣте горѝ, завоји, вѡтра, чѡдо, оће д-издане.

издати -ам св 'дати, обавити'. — Она му издала свѡ подѡшја и онда се вратила ѡцу. — Ко умре — издаћемо му за дѡшу. — Остане Јека... у Ранковићима пуну годину, док не изда сва подѡшја. — Кад се наврши и изда годишњица, мешаја добија дар, обично мараму и чарапе (3: 101).

издерѝнциати се / издерѝнциати се -ам се св 'извикати се, изгаламити се; исплати се'. — Јучѣ се мала издерѝнциала.

издирати се -е се 'викати, галамити'. — Стѡлно се издире на менѣ.

издојити издоји[м] св 'поисати'. — Ако теле не може д-издоји, ти можеш д-измѡзѝш (Кз); в. *измазаѝи (се)*.

издрѣшити издрѣшим св 'развезати, поразвезивати'. — Око стѡга потрпаш снѡпове, издрѣшиш и прѡстрѣш ширѡко, чѣтири-пѣт мѣтара о[д] стѡга (Т).

издрљѝти издрљѝм св 'бесно разрогачити очи'; в. *жерѡња*.

изелица м/ж в. *изјелица*.

изигравати изигравам несв 'ругати се, подсмевати се'. — И он Слободанци кѹпи чарапе, а овѹ га изигравају: И! какѹ си, кѹпи жѹни чарапе!

изићи изиђем св 'појавити се, почети се правити'. — После прѹјѹ изишо самѹн.

изјанђати се -а се 'истрошити се од дуге употребе, похабати се'. — Изјанђало то н ја бацила, да запалим (Р), в. *изанђаѹти*

изјармати -ам св 'самлети јарму'. — Милан ће брзо [доћи], још мѹно д-изјарма.

изјелица / изелица м/ж 'прождрљивац'. — Није он велики изјелица. — Е, дијете, нисам виђела веће изелице од њѹга.

излапити / излапати -им св 'посенилити'. — Можда сам ја излапила. — Излапио ко Гђина крмача.

излепшати се -а се св 'пролепшати се'. — Ако се излепша, доће и Драган.

излићати се излића се свр 'исирљати се житком балегом, добити пролив'. — Сва се, јадна, крава излићала.

излити излијем св 'пролити'. — Шта смо сѹза излили.

изломити изломим св 'поломити'. — Ја сам, јадна, овѹ рѹку изломила.

измагањити -им св 'лоше урадити посао, нешто оштетити'. — Ко ти је овѹ измагањо, мајке ти, дѹ су ти биле очи?

измазати / измлазати (се) изм(л)аза (се) 'измузати (се)'. — Крва се измаза, па се дае свињама, нѹ може теле ни д-издоји. — Он зна у којѹ време треба да измлаза се.

измакљати -ам св 'истући'. — Измакљо га да запамти.

изместити / измештити -им св 'преместити'. — Измештићемо башчу дол до Рѹке.

изметак -тка м 1. 'повећање броја жица (петљи) код плетења'; 2.а. 'последње дете у многочланој породици'. — Онај изметак ко да није њѹгов; б. 'последње прасе из истог легла'. — Виш како се отима онај изметак.

изметало с 'отвор кроз којн испада брашно испод воденичног камена'.

измет(н)ути се се -ѹ се 'изродити се, дегенерисати се'. — Изметнуло се нешто, па грѹжје више не родѹ. — Изметули нам расу.

измодити -и св 'изићи из моде'. — Брзо ће он да измоди (б: 120).

измузати измузам несвр, в. *изм(л)азати*. — Измуза крвау, нѹ мож теле да посна.

измуљати измуљам св 'прибавити корист сумњивим средствима'. — Неће бити ништа ако овај нешто не измуља.

измусти -узѹм св 'помусти'. — Ти можеш д-измузеш онѹ после јер краве губе млѹко ако нѹ би теле могло д-издоји свѹ, а ти да не измузеш. Не смѹ д-ѹстане, него ако оно не издоји — ти измузеш (Кз).

изнети, обично у споју да *изнесе* — да *истѹера* (каже се, кад је шкрба секира, па се иста треба клепањем — оштрењем — да изравња — да се уклоне шкрботине — 2: 14).

износак -ска м 'мало јаје које кокошка снесе пре него што престане да носи'. — Евѹ га износак, не[ће] више [носити].

изобла ж 'облица'. — Дђ ми то изобла, да с-истеше грѹда. — Истесѹ сам држалицу изобла, нисам је растругивѹ (Р).

изорати -ем св 'орањем избацити неки предмет на површину'. — Браћ изоро на мојѹ њиви неки камен, нико нѹ зна шта је.

изѹпачити -им св 'ископати рупе („ѹцаке“, в.) за сејање неких врста поврћа'. — Ја била изѹпачила за краставце. — Изѹпачно био н теѹ да садим бѹстан.

изравња̀ти -ам св 1. ‘поравнати, изједначити’. — Чѐкај ма̀ло да изравња̀м овај рѐд; 2. ‘умирити немирну децу’. — Ви[ди]де штà је з децо̀м и изравња̀ј и[x].

изра̀дити изра̀ди св 1. ‘лепо, вешто урадити’. — Чакшире су биле „изра̀ђене“ гајтанима на „више катова“ око цѐпова, на стомаку и по пачалуцима (3: 80); 2. ‘разви́ти плод’. — Била ду̀го су̀ша и ни́је мо̀го д-изра̀ди. — Ра̀ст изра̀ди жи́р и та́ј жи́р пр̀сне и остане она̀ шиша̀рка.

изража̀вати се -ажа̀вам се несв ‘говорити ружне речи’. — Ма̀ла у врти́ћу по̀чала да се изража̀ва, да псу̀је.

и́зразан -зна -о ‘који говори ружне речи, псује’. — Не́ћу да би́днем и́зразан, да нѐкога па̀губим, да нѐкога не оговара̀ш (Т).

изра̀нити изра̀ним свр ‘искранити’. — Не́маш чи́ме [стоку] д-изра̀ниш.

изркну̀ти -нем св ‘искашљати’ (Р).

изр̀њати (се) -ам (се) св 1. ‘измучити’. — Била поред ме́нѐ јѐдна бр̀ката и та̀ко ме, да пр̀стиш, изр̀њала; 2. ‘преварити’. — А он да ме изр̀ња, да идѐ у Руму̀нију да ми до̀гони р̀бу; 3. ‘изломити, уништити’. — Изр̀њааш он̀о, истрѐсеш по̀здер. — Д-уватиш овај тра̀ктор, на ви́ше ме́ста прѐврне се, изр̀ња се, по̀клиза̀ло се (Т); 4. ‘извргнути руглу’. — Изр̀њо сам га да је побудалио; в. *р̀њаши* (се).

изру̀чити изру̀чим св ‘изасути’. — До̀гна ко̀кѐруз и изру̀чи, и о̀де, далѐко ни́ва. — Ко да и је нѐко до̀но и изру̀чио.

и́зудити -им св ‘исећи месо на ситније комаде, за сољење и сушење’. — Исѐчѐ се мѐсо на удѐта, и то̀ да се су̀ши, и́зуди се.

и́зумрѐти и́зумре св ♦. — Чѐла је и́зумрла, гриј̀ота је дру̀кчије рѐћи нег и́зумрла (Кз).

и́зути и́зујем св ‘скинути чарапу, ципелу’. — Јѐдва сам чѐко да и́зујем о̀па̀нке, но̀ге те́шке.

и́кати и́чем, безл ‘штуцати’. — И́че ми се, по̀миње ме нѐко (Кз).

и́јед м ‘јед, отров; желудачни сок’.

и́копа ж ♦. — И са онѐ и́коне — нѐки зра̀чак, ко бљѐсак су̀нце кад изгрѐва. — Изра̀ђивани су и́лими „на иконе“, који по својим орнаментима спадају међу најстарије у Србији (3: 51).

и́коница дем ♦. — Купно две и́конице у цркви.

и́ксан -ана м ‘људско биће’. — Не́ма ту̀не жи́вог и́ксана.

и́ксна ж ‘канал на додиру двеју кровних површина’. — И́ма ма̀ња де се ста̀ви она̀ ћера̀мида, а и́ксна то̀ де се спа̀ја два̀ кро̀ва па се и́спод [црепа] ме́ти плек.

илав -а -о ‘који мирише на иловачу’. — Не́радо пију „илаву“ воду, ону која мирише на иловачу (3: 77).

илински -а -о; ~ *месец* ‘јул’; в. *богојављенски* (3: 133).

и́лпѝача ж 1. ‘црвена печурка’; 2. ‘сорта јабуке, крушке’, илији́ача (Бљ, 14: 41, 3: 24); в. *колачара*.

и́ло с 1.а. ‘муљевити нанос у реци’. — Кад идѐш рѐко̀м, па на́иђеш на бля̀тња̀в дѐо, на и́ло, на бра̀ни, рѐцимо; у̀дари ле́ти во̀да или пр̀лећи и за̀спе нам онај пе́сак па бу̀де и́ло на пе́ску; 1.б. ‘иловача’. — И́ло то он̀о што са̀д ка́же и́ловача; 2. ‘смеса за прављење цигала’. — На̀правио сам и́ло за ци́глу, да пр̀вим ци́гле.

има̀ње -а с дем ‘имање’. — И́ма он ле́по има̀ње, ал нѐ ра̀ди.

и́мати и́ма[м] св ‘бити, постојати’. — Ни́је и́мало ма́је ко са̀д. — Ле́се и́мале па се су̀шиле шљѝве.

имѐњака ж ‘имењакиња’. — А она је мо̀ја имѐњака: зовѐ се и она Ра̀до́јка (Б).

имети се 'имати име'. — Миљко Цвијовић мислим да се имело њему.

и́нако прил 1. 'иначе'. — И и́нако сам мишљо да до[ђе]м. — Штò неш да попијеш каву, и́нако се не виђамо? — Има тамо два ектара мало даље, и́нако е свè окò куће; 2. 'стално'. — Ка-су га турили на кола, онај во́ и́нако рикò до куће; ка-су ушли у двориште, он престо: они открили а́рњеве — де́да мр́тав; ја био ма́ли, а причали ми ба́ба и чича који су ишли да га донесу.

и́ње и́ња с ♦. — И́ње ти је кад зими дрвèће побелї, кад је ма́гла на ла́дно.

ирам м. Најстарија техника примењује се приликом израде ћилима „ирама“ у два нита (ткање слично платну) у једној боји, по коме се вуницом накнадно израђују шаре (3: 50).

и́се и́сета с 'део'. — Сваки своје и́се — па смòчите. — Òстадок ја без свòг и́сета, поједе он и мо́је. — Држава одредила свима своје и́се, па смочи (5: 122).

и́сјèк м 'део печеног брава између бута и ребара'.

иска̀нша̀рити -иша̀рим св 'присвојити нешто туђе, отети'; в. *кашиар*.

иска̀лнити (се) -им (се) св 1. 'искварити се, прозлнити се'. — Свè се овò да̀на̀с иска̀лпило: не мош на̀ћи човèка; 2. 'измолити, искамчити'. — Иска̀лпиће она од бабе и више.

и́скати се и́ште се безл 'пожелети'. — Погледам печèње па ми се и́ште.

и́скијати -ам св 'платити грешку, лакоисленост'. — Једног да̀на свè ћеш ти то д-и́скијаш.

иско̀бити иско̀бим св 'не дати некоме нешто; изоставити, изузети'. — Да̀де свима по ко̀цку ше́фера, само Дра̀го̀јла иско̀би. — Иско̀бише ону најмлађу — њòј не дадоше ништа.

иско̀вр̀тати -ам св 'оштрим врхом ножа извадити језгру ораха'. — Ка[д]-ско̀вр̀таш онај коштуњац, онда но̀жїћ и ско̀вр̀таш òра.

иско̀кати иско̀кам св 'изружити, испсовати'. — Иско̀кò му свè што му је гòдни-нама हु̀тò и тр̀пио га.

иско̀пати -ам св а. ♦. — Треба да се иско̀па цòкла; б. 'издупсти'. — Ра̀није бїле и́скопане карлице, лèпе, дрвене. — Он онò ко̀рито што је и́скопано, дрвено, ту̀ри, па ру̀кама це́ди.

иско̀пѐљати -ам св 'ископати, пронаћи нешто што се не очекује'. — И́скопѐља неки ко̀тур гво̀жђа.

иско̀пр̀ивати -ам св 'истући копривом, ижарити'. — Са̀-ћу те иско̀пр̀ивати ако не прèстанеш.

иско̀р̀итити се -и се св 'искривити се, добити облик корита' (Р).

искра̀јак -а̀јка м 'комад земљишта на крају имања'. — Са̀мо да по̀косим овај и́скра̀јак (Р).

искресати искрешем св 'поодсецати грање, прочистити неки простор'; в. *лисник*.

искрива̀јчити (се) -им (се) св 'искривити, накривити' (Р). — Виш како се искрива̀јчило [сено].

искрљèштити се искрљèштим (се) св 'направити неприродан израз лица, искезити се' (Р).

иску̀љати и́скуља св а. 'истећи'. — И́скуља вòда из у̀ставе; б. 'испасти'. — По̀секло се де́те по прсти́ћу, са̀[д]-ће да му и́скуља дрòб!

иску̀мбèсати -ам св 'искидати, раскупусати'. — Он у̀вèк и́скумбèса свèску с телефòнима.

испаламнувати / испарампувати -ампувам св 'испребијати, истући'. — Баш сам га добро испаламнува̄о.

испарадати -ам св. према *парадајзи* (в.). — Још мѐно па ћемо свѐ испарадати.

испарити -им св 'испрати дрвену посуду врелом водом, попарити'; в. *чубур*.

испаручити -им св 'изасути, излити; испразнити (посуду, цак)'. — Нѐмѓ прѣти, ја мислим да ниси испаручила. — Онѹ кѓфицу мању испаручи.

испасати се -шем се св 'извући кошуљу испод каиша'. — Испасо се и у вѣрош, ко дѣчкин.

испасти -дне ♦. — Пазим да ми не испадне из рѹкѹ.

испек **испека** м 'ракија добијена као ујам за изнајмљени ракијски казан'. — Кад се казан даје у послугу на даљину, кирија за њега плаћа се ракијом. Тако зарађена ракија зове се испек (2: 108).

испећи / испећи испечем св ♦. — Имају стѓке, нек закољу, нек испечу.

испиљити се -й се св 'пробити кору од јајета, излећи се'.

исписник м 'друг из војске'.

испит м 'заједнички одлазак момка и девојке код свештеника пре свадбе' (2: 97); в. *заречити*.

исплазити -им св ♦. — У ливади крѣве исплазиле јѣзик и дакћу.

исповрљити се -ѓврљи се 'изненада се показати као проблем, испоставити се'. — Па се исповрљи да нѐма пѣра [у пошти].

испогани се -и се 'затровати се (обично о рани)'. — Испоганило се, па почело остраг да базди (5: 6); в. *чир*.

исполмити **исполним** св 'платити дажбине држави'. — Држави њѐно мѓраш исполмити, а теби — што ѓстане. — Обећавали народу... па много шта нису исполмили (5: 68).

исполутати -ам св 'крупно самлети'; в. *бунгур*.

испопрѣчити се -ѓпрѣчим се св 'стати попреко, препречити (се)'. — Кѓла се преврнула и испопрѣчила и мѓрѓ да чѣкам.

испорити **испорим** св 'распорити'. — Мѓраш да ѓпереш црѣва и да и[х] испориш. — Још сѓмо да испорим црѣва.

испотекар прил 'испочетка'.

испотија прил 'полако и тихо, без најаве'.

испоштовати -ујем свр 'испољити гостопримство'. — Дѓчекѓш га, да га испоштујеш, да га погостиш.

испраћавати -ѓћѣвам несв **испраћати**. — Сѓд Пѣтровиће испраћѣвам, били, седали.

испрдак -тка м 'мало, физички неразвијено дете'.

испреварѣ прил 'подмукло, изненада'. — У свѣким је чѓвѣку ѓста дѓза ѓтрова; с мѓлим се чѓвај, ѓће испреварѣ да те ѓдари, а с вѣликим се мѓш ѓдма пѓсваћати и нѐ бѓј се.

испрепрѣчивати -ѣчѣвам св 'изукрштати'. — ѓнда ѓн испрепрѣчѣва ѓнѹ ѓпуту и направи сашивѹњке.

испрѣчати **испрѣчам** св 'направити опанке'. — Испрѣча сѣтно прешњѣке; в. *сашивѹњци*.; 2. 'добро родити, упречити се (о великим клиповима кукуруза)'. — Испрѣчѓ кукуруз, нѐ мож кроз њѣга прѓћи.

испрљати **испрљам** св . — ѓћу д-испрљам.

испу̀стати испу̀стам несв ‘испуштати’. — Мо́рам по̀с и та̀мо да испу̀стам ва̀здух.
испу̀стити (се) -им (се) св 1. ‘ослободити се контроле, надзора’. — Испу̀стио га и са̀д му не́ може ни́шта. — Испу̀стио се де́ча̀к и ни́ког не́ слуша; 2. ‘разболети се’. — Испу̀стио се са̀ здрављом и не́ мож ни пре́т ку́ћу.

и́ставити -им св ‘скинути суд с ватре’. — При́чекај д-и́ставим мле́ко.

истарли́кати се -арли́чем се св ‘извеселити се, изгаламити се’. — О́де он та̀мо са̀ њима, истарли́че се, на̀шали.

и́стерати -ам св ‘завршити једну фазу посла’. — Кад и́стераш о́ткос, мо́ш ма̀ло д-о́дмориш; в. *баквица, изне́ти* (7: 197, 2: 14).

исти́марити -и́марим св ‘очистити чешагијом (коња, вола)’.

и́стирати -ам св ‘истрести жито из сламе на гумну, вршају’. — Ува̀тиш во̀лове ил, ак-и́маш, ко̀ње и је́дан сто́й ко-сто́га и др́жи бич, пру́т и те́ра око сто́га; о́но га́зе док ви́ди да-ј-о́но у́мрвљено и ону сла́му и́стирају (Т).

исти́штити се -и́ се св ‘допећи се на тихој ватри’. — Не́ка га, да се исти́шти.

исток м ‘источни ветар’. — Лепо време ће настати: када почне да дува „исток“, када се вечерн изведе, кад дуван не влажи (3: 132).

исто́пити исто́чим св ‘исцедити, извртати мед’. — Исто́пно је три́ста кила ме́да.

исто́чито исто́чим св ♦. — Исто́чно је двѐста кила ви́на.

истресак -ска 1. ‘последњи снег(ови)’, „баба Марта“, шаљ. 2. ‘последње, најмлађе дете у многочланој породици’.

и́струлити -и св ‘иструнути’. — Истру́лило ми двѐста кила ја́бука.

и́ћи и́де несв ‘падати (о киши)’. — Ки́ша и́де. — Цѐлу но́ћ и́шла ки́ша.

и́цати и́чем несв ‘штуцати’. — И́че ми се.

и́цдити и́цѐдим св ‘исцедити’. — Он кад је до́шо да и́цѐди ме́д — сва́ка [кошница] пра́зна!

и́школовати -ујем ♦. — А о́на је тог сѝна и́школовала да ви́ди се́ло.

и́шпа̀ртати -а̀м ‘повући линије шпа̀ртачом (в.) на њиви, за сејање кукуруза’. — На̀правиш др́вену шпа̀ртачу и во̀ловима и́шпа̀рташ њиву и оном вр́стом си́јеш (Т).

и́шчакла́јисати -шем св, ‘лепо уредити, удесити’. — Са̀[д] ће́мо ми́ свѐ то лѐпо д-и́шчакла́јишемо.

и́шчетвр́тати -а̀м св ‘крупно самлети пшеницу, прекрупити (за кување бунгура)’. — И́шчетвр́та се пшени́ца, по́дигне се ка̀мѐн и оно са̀мо и́шчетвр́та зр̀но (Б).

и́шчитмати [по швовима] (1: 778); в. *колир*.

и́шчу́ђати се и́шчу́ђам се несв а. ‘ишчуђавати се’; в. *мишџе́ти*; б. ‘гледати забезекнуто’. — И́шчу́ђа се ко на гу́ју.

Ј

јаба̀на -а̀не ж ‘гост са стране’. — Је л ко̀ дола̀зио из јаба̀не?

јаба̀нац јаба̀нац -а̀нца ‘гост, дошљак из далека’. — Био ја́ у Су̀ботици и не́ке девојчице ме питају ода̀кле и́де ауто́бус за Па̀лић; ја ка̀[же]м да сам јаба̀нац и да не́ знам, а о́не се смеју́ре. — Ја́ сам ту́ј јаба̀нац, из јаба̀не. — А још јаба̀нац. Не познаје људе, само попу верује (6: 15). — У Борову никад, рекло би се, није боравио такав јаба̀нац (6: 63).

јабѡгме / јабѡгмѣ реч. ‘дабогме’. — Бїле грѣде место бѣтѡнске плѡче, јабѡгме (К).
јабука̀р -ара м ‘воћњак, са засадом јабука’. — Та̀ вода идѣ из Микајловог јабука̀ра.

јабу̀чица ж анат ‘кост на лицу, јагодична кост’; ‘кост на грлу, Адамова јабу̀чица’.

јабу̀чњак м ‘засад јабука’. — Усред шуме... засадили јабу̀чњак (5: 35).

јава̀ш прил ‘полако’.

јага̀њча̀р -ара м в. *јагњећар*.

ја̀глица ж ‘искокано зрно кукуруза’. — Ја̀глице — то ѡнѣ ко̀кавице, од ко̀ка̀вца и ка̀(ж)е „зуби му ко ја̀глице“. — Ка[д] се ко̀кају ко̀ка̀вци, ка̀же се: свѣ ја̀глице — свѣ ја̀глице, само јѣдно зрнце . — Кокице, које се добијају кокањем жита, зову се овде ја̀глице (2: 64).

ја̀гње -ета с ‘младунче овце до 6 месеци’; мн. *јагњећи*. — Од пѣт ова̀ца ѡмѡм шѣс јагњећи, јѣдна се облізнила.

јагњѐница ж ‘овца која се ојагњеила’. — Ымѡм дѣсет јагњѐница, а са̀ће се ѡјагњити и јѡш двѣ.

јагњѐнце -ета с дем *јагње*. — Ђн ѡвце [држи] са̀мо да би за̀кло неко јагњѐнце за прѣславу, за славу.

јагњѐћа̀р -ара м ‘тор у коме се одвајају јагњад’. — Мѣсто де сам лу̀чио јагњад то јагњѐћа̀р се зѡвѣ, а ка̀[ж]е и јага̀њча̀р.

јагњѐћи -а -е ‘који се тиче јагњета’; в. *ћорбак*.

јагњѐште с пеј ‘јагње’. — Ышла у Крстановиће, неко јагњѐште глѣдала да ку̀пим.

ја̀годица ж анат 1. ‘део лица испод очију’; 2. ‘врх прста’.

јагодња̀ча ж ‘сорта крушке („најранија“’) (Бљ, 14: 41).

ја̀да ж ‘примитивна жена’. — Жѣна му нека ја̀да из Љи́га, а ѡн са̀д го̀гоња.

јада̀ц м ‘грудна кост код кокошке’ (Р).

јадѐса аналошка творба према *чудеса*. — Доживи́ли смо сва̀каква чудѣса и јадѐса.

ја̀дило с ‘несрећно створење’. — Ја ма̀цу зѡвѣм ја̀дило — ма̀зи се.

ја̀дничак -чка м дем ‘сиромашак’. — Дѣ ће ја̀дничак з-го̀гоњама — нѐма по̀јма!

ја̀з м ‘водоток од бране до воденице’. — Ја̀з идѣ од бра̀нѣ до у̀ставе и ту се вѝшак воде прѣлива и идѣ у Ка̀чер. — Мо̀ра па̀зити да не упадне у̀ ја̀з. — Ако је киша стално, роди више јаза у брду (5: 128).

јаза̀пча̀ра ж ‘тип земље’.

јазмача ж ‘јазбина лисице, јазавца’.

ја̀зук м ‘штета’.

ја̀ја м одм ‘отац’ (3).

ја̀јара / ја̀јцара м/ж ‘ситан лопов’. — Ђн ти је, брате, ја̀јцара: та̀ј ти вѐлико нѐће ништа у̀красти (Т). — Ђни су били ја̀јаре, украде шго види.

ја̀јце -ета с анат ‘тестис’. — Ако се ва̀де ја̀јца, по̀чйшића се.

ја̀к јака -о ♦. — Нѐ би мо̀гла на ја̀кѡм сунцу.

ја̀ка ж ‘жуљ на врату теглеће животиње (обично од јарма)’.

ја̀како реч. ‘него како, него шта’ (Р).

јакарити се ‘мучити се; ломатати се; носити се с проблемима; пењати се’ (Р).

јаковна изр. ~ *водица* 'вода којом се меси чесница'. — Неко од млађих иде по воду којом ће се замесити чесница. Ову воду називају „јаковна водица“ (3: 108).

јакџом прил 'тек'. — Јакџом је устџо, а већ умџран. — Јакџом сад и[х] тџрам на пашу. — Јакџом је прџшџо. — Јакџом ће да дође.

јакџљача ж 'капуљача'. — Ломо огрне кабаницу и на главу намакне јакуљачу (2: 213); в. *кабаница* (3: 79).

јалак м 1. 'јарак, канал'. — Јалак је кат кџпаш да пџставиш џџви; 2. 'увала, рупа' (Р).

јалџвица ж 'неоплођена женка'. — Јалџвица џстанс ако се нџ мрче, џвца која се нџ јагњи.

јамић јамића м 'јамница, кућница у којој се сади кромпир, пасуљ'. — Јскопаш јамић па садиш крџмпир. — У џнић јамићу биће по џсам [струкова парадајза]. — Ископа јамић и мети стајњака.

јандало у изр *на јандало*. — Пдби му на јандало то што прича.

јанија ж 'јело од јагњећег меса с поврћем'.

јанџик -ика м 'кожна торбица'. — Око врата имају шарене торбиџице (вунсне), сличне џачким — или кожни јанџик (2: 72).

јанџичић м дем јанџик. — Старац носи јанџичић и у њему лушу и дуван (Д, 2: 73).

јапада ж 'осојна, сеновита страна (брда)'. — Њима је кџћа у јапади и зџтџо је тџмо лџдно. — Код њџга је јапада, де брзо залади, то де је јападно.

јападан / **јападан** -дна -џ 'хладан, на осојној страни'. — Пвџ је џаша страна јападна па њџкако слабије свџ рџђџва. — Пнџ ми џивџа јападна. — Пнџ кик тџмо па пџд њим биџо јападно; в. *јапада*.

јапија ж 'грађа за покривање куће, за кровну конструкџију'. — Јмали смо ми своју јапију, грађу, и помагали смо му градџити. — Дрвена јапија је гџр за крџв, а до крџва тџраш са џиглџм, и са бетџном, и са гвџђџом (К). — Дрво се... џепањем дотеривало у разне врсте јапије (грађе) (2: 41); в. јапија *бџређа, џеров*.

јара, обично ~ *пшеница*. — Јару пшеницу сеју око првог марта, а џешће после Младенаца (3: 18).

јарам јарма 'волујска опрема за вучу'.

јардџмац -мца м 'вагир, ждрџпчаник'. — Јардџмац џнџ за кџјџ се кџче зџпрежџнице.

јарџница ж зоол 'птица из фам. Phasianidae'. — Јарџнице су џнџ, дивљџ кџкице се зџвџ, што имају пџ шуми; џне су сџтне ко гџј крџпна пилџд (Кз).

јарџина ж а. 'вуна од прве стриже'; б. 'јагњећа вуна'. — Вуна од јагањаца зове се јарина (3: 48).

јарма јармџ ж 'крупно млевено брашно (за стџчну храну)'. — Мџљџ се свџ: и пшџница, и кокуруз и џвас и тџ јарма (Б).

јармати -џм 'млџти јарму'. — Миџан је џа штали, јарма.

јармац јармаца м 'попрџчна гредџица на предњем делу сељачких кола на којој су окачени ждрџпчаници'. — Рџда се стаџи на прџви крај испод јармаца и испод јаџстџета на џшлук (К).

јармењача ж 'део јарма, полуга којом се с унутрашње стране јарам везује с полџичџом'. — Пдаре се јармењаче, де се увџче враџ вџлу, да се не прџмичу вџлови. — Мџли јарам за јџднџг вџла имџ две јармењаче.

јасен м бот ‘дрво *Fraxinus*’.

јасенов -а -о ‘који је [направљен] од јасена’.

јасеновина ж ‘јасеново дрво’. — Од јасеновине ил орбвине правили сòвину.

јасника ж бот ‘дрво *Populus tremula*’ (12: 22).

јастреб м зоол ♦. — Кòпци и јастребови — то је једно. — Од велики тiца имā јастреб, гаврāн, врāна, а ове мāле свракeљице, гòлубови (пiтоми и дивљи), лāсте, врāпци; нòћи што се чује — бучача, бубуљина (Кз).

јастук јастука м ‘део запрежних кола: гредица (постављена изнад ашлука) на коју се опире колски под’. — На ашлуку имāш јастук и између њи се провуче срчаница (Б); в. *јармац*.

јастуче -ета в. *јастук*. — Срчаница се провлāчи између јастучета и ашлука (К). — Јастуче је за повезивāње рудe и кракòва са гвòзденим цуговима. — На њeга је òзгò јастуче, лeжи òбртањ на њeму и имā двā ступца или шiiљци.

јатак јатака м ♦. — Мòј најбољи јатак кога сам имò у Шумāдији. — У тòј штāли чòвек и жeна га чували, јатаци му били.

јато -а с ‘чопор’. — Јато дивљи свињā, с Рудника, дòшло у Вукасòвце, пòдeоше кокyрузе.

јатòрап -рна -о ‘одрастао’.

јауд м ‘мршава, ситна, закржљала особа’. — Òстарио чòек па се смāнио — прāви јауд (К). — Она, онако ситна, прави јауд, кочопери се добро да је сви виде (5: 139).

јашати јашем несв ‘јахати’. — Кад би им дāо, сви би те јашали. — Дòшла да се јаше òвāмо.

јашаћи -а -е ‘јахаћи коњ’.

јаштарица ‘бубуљица на језику’. — Скòчила ми јаштарица на језик, нeко ме òгòвāра (Р).

јeбāнција м ‘спадало, шерет’ (Р).

јeбāрник м ‘јавна кућа’.

јeбaц јeпца м ‘потентан и похотљив мушкарац, јeбач’. — Нeмā јeпца без Качeрца — нити пiчке без рудничке.

јeбeнисати -шем несв ‘дирати нешто што се не сме’. — Дe сте сādā нāшли да ми јeбeнишeте по алātu (Р).

јeбeственије с ‘несвакидашњи догађај’ (Р).

јeгe јeгeта с ‘троугласта турпија за гвожђе’. — Нeмā јeгeта да се нāоштри тeстeра.

јeглeнисати -шем несв ‘разговарати’. — Цигани и пчeлāри, кад се сāстану, увeк имāју штā да јeглeнишу (Б).

јeд м ♦. — Јā се нāјeлa јeдa; 2. ‘мука’— Уватио га јeд.

јeдaр јeдpa -о ♦. — Јòпет мāло јeдрији дòђe кокyруз, бòљи је, не òстане зрно штyро. — Види како је јeдpa ко јāбука.

јeдāрeд прил ‘једном’. — Дòшли јeдāрeд у Бeлановицу и сакрили кòла, а кāжe — нòвинāри.

јeдeк јeдeкa м — Пyн му јeдeк: имā у гāздалуку свe.

јeднāко прил ‘стално, увек’. — Јeднāко се òна кyди на òнe жeнe. — Имā јeднāко пòсла. — Јeднāко га пòмињeм. — Рāди се, рāди се јeднāко. — Мòј дeдa јeднāко имā стò пòслòва. — Кад је бiо мāли, он јeднāко дòлази кòд нāс.

једначит -а -о 'једнак, исти, истоветан'. — Нијкад ни смо били једначити: нама ни леба а њима и меса (Б). — Није свака дачица једначита; в. *срце*.

једножичан -чна -о 'ткан на две жице'. — Једножично ткање на две, а двојжично је на четири жице (Лп).

једном 'једанпут'. — Њој син не дође, снаја не дође годишње једном; в. *пре-честиии*.

једноман прил 'одједном'. — Прдошпримо пут у једноман.

једноничити / једноличити -им несв 'јести једном дневно'. — На велики петак, многи старији људи и жене једнониче (2: 95).

једнопајац -ајца м; в. *двопајац* (2: 204).

језа ж ♦. — Осетила сам неку језу, дрктање.

језгра ж ♦, в. *скрцаи*

језичара ж 'жена оштрог језика, лајавица'; в. *сиктаи* 2.

јечкиње-барјачкиње 'дечја игра'

јектика ж 'туберкулоза'. — Као најозбиљније обољење сматра се „јектика“ (3: 126).

јелек јелека м 'део народне ношње, прслук који се носи поврх народне ношње'. — Зубун је изобичајен, а појављује се јелек, од кадифе и сомота, на грудима и испод пазуха дубоко исечен, украшен гајтанима и срмом (3: 83).

јелече -ета с дем 'јелек'.

јеловни -а -о 'који се тиче јела'. — Јеловна кашика маје [налије се] у млеко на петнаест литара. — Сипа се кашика јеловна. — Сипа се на једну шерпу од седам-осам кіла по три кашике ове јеловне (Кз).

јеменије пл т. (2: 68); в. *чоха*.

јенђа ж 'пратиља невесте на свадби'. — Ако је младожења лепши и његова родбина жели да деца личе на њега, девер и јенђе бране млади да се окрене (3: 93).

јесенче -ета с 'јесење младунче'. — То су јесенчад, а овџи су [пилићи] још мајни.

Јестротијевдан 'празник Св. Евстратија, (3. окт.)'.

јетрвити се јетрве се несв 'свађати се, замерати се'.

јетрова ж 'јетрва'. — Умрла јој јетрова и сад и њена деца [остала да о њима брине].

јѣфика ж 'туберкулоза'. — Мој отац лажо јѣфику, јѣфика су раније звали (Кз).

јѣфичав -а -о 'туберкулозан'. — Били јѣфичави, а деца им ко јабуке.

јечити -им несв 'јечати'. — Ти си у сѣну јечито.

јечмењача ж 'сорта крушке' (Бљ, 14: 41, 3: 24), в. *видовача*.

јѣшан јѣшна -о 'који има добар апетит, који може много појести'. — Ја ни сам тољко јѣшан.

јова ж 'дрво *Alnus glutinosa*' (12: 23).

јовов -а -о 'који је од јове'. — За бојење сукна узима се јовова кора (1: 71).

јолпаз м 'скитница, пропалица, пробисвет'. — Опасан јолпаз, напада сваког.

јоште прил 'још'. — Тамо су јоште. — Да видимо шта јоште треба да ту кћу завршимо. — Кукѣш ли јоште? — Није јоште разбијено све.

јувка / јуќва / јуфка ж 'корѣ за теста, за гибаницу'. — Биле оне јувке што жѣне направѣ за пѣту и то јуќва каже. — Некад то звали јуќве, а сад кажемо корѣ, кад је за гибаницу; в. *дулек, дулечара, савијуша*.

југѣван -вна -вно 'јужни'. — Био југѣван снѣг, тежак, а брзо се топио.

југовѝна -и^нѝ ж ‘време кад дува топли јужни ветар’. — То југовѝна, ка[д]-дѝне љ пролеће, а бѝде па дѝне [и зими] и тѝпи се снѝг, па југовина (Р).

јунадија ж зб ‘јунад’. — Ра̀ни јунадију.

јунац јунца м ♣.

јуница ж ♣. — Тѝле је до стѝ двѝес, стѝ педѝсѝт кѝла — то е тѝле, а пѝсле се кѝже јуница док се не припати.

јунѝште с пеј ‘јуне, јунад’. — Идѝм да пуштѝм јунѝште.

јунчић -ића м дем *јунац*. — А мушко тѝле кѝже јунчић (Кз).

јѝтри прил ‘ујутро’; в. *вечи, ноћи, ѝрекуваѝи*.

јѝфити -им св ‘погрешно урадити’. — Како си мѝго да јѝфити тако наѝпако!?

јѝфте! узв чуђења. — Јѝфте, кѝква ти је та ѝљина?!

јучашњи -а -е ‘јучерашњи’. — Дѝгоне јѝчашњи лѝбац. — На јѝчашњи дѝн ѝмрла Дѝсѝнка.

К

кабаница ж ‘кишни огртач с капуљачом, ткан’. — Имали су неке кабанице од ѝнѝ кѝзје кѝстрѝти. — Огртали су се кабаницом од црвеног сукна, без рукава, дугом скоро до земље, са јакуљачом (слична капуљачи) (З: 79).

кабѝљати -ѝм несв в. *габѝљати*. — Кабѝљѝм љз брдо — нѝз брдо, нѝкад мѝра.

кабљина ж 1. ‘доњи крај букве (в.) изнад воденичног кола, на чијем се крају налази ципун’. — На днѝ бѝкве, на излазу дѝл, налази се кабљина, око пѝла мѝтра широка и дугѝчка; ѝна је бѝшна и на гѝрњем крају мѝло шѝра да је вѝда не прѝтера (Б); уп. и *кош* 1; 2. ‘кабао, музлица’. — Кабљина ти је о-дрѝвета и имѝ вресло гѝр да се носи; вѝдрица је вѝше била за вѝду, а кабљина је за млеко.

кабуница ж ‘земљана посуда са дршком’. — Биле оне кабунице земљѝнѝ па држали јѝја љ ѝима, нѝ[ће] да се пѝкваре (Р).

каведати -ѝм несв а. ‘запирати, губити снагу’. — Пѝчо да кавѝдѝ ѝд глѝди; б. ‘поболевати’. — Јесѝнѝс пѝчо да кавѝдѝ и ѝтѝ га ко-Дѝсѝнке.

кавраисати -шем несв ‘грѝсти последње остатке хране лунајући кашиком по зидовима посуде’. — Нѝмѝте, дѝчо, кавраисати, чѝје се до наѝпољу (Р).

кавурма ж ‘месна прерађевина од свињских изнутрица’ (7: 197); в. *ранија*.

кадиѝница ж ♣. — Даѝ му кадиѝницу, а мѝни звѝно — да чангрѝљѝм.

казан казана м ♣. — Кад је шљѝва гѝтова за пѝчѝш, ѝнда у казан и пѝчѝ. — Ракија се у Јарменовцима мѝрила на казане. Тачно се знало колико у јѝдан казан стане шљѝва и колико се добије ракије од ѝих (З: 133).

казанчина м пеј ‘стари казан’.

казати реч. ‘да се каже; како би се рекло; такорећи’. — Вѝкли муруз, казати. — Ја, казати, вѝлѝ краља и ја се рѝшио за краљом. — То ти је тѝмо, казати, Дѝдовици и Чѝбутковници.

каѝшѝр -ѝра м ‘човек који ће преварити, отети, узети туђе’. — Каѝшѝр, нѝје жѝв кад нѝ би искаишѝрио, д-осѝчѝ дрво на мѝђи, да присвоји туђе.

каишѝрити кайшѝрим несв ‘отимати, пљачкати; уцењивати’. — Нѝће то дѝбро дѝ биде, кайшѝрио, па сѝд љнук [болестан] (Р).

кајарити кајарим песв 'обнављати потков, ков вучној стоци (кравама, воловима) пред дуг пут или тежи посао'.

кајјаси обично мн 'каншеви за управљање коњском запрегом', в. *седлић*.

кајјетисати -шем 'угађати некоме, испуњавати му хирове'. — Кајјетисала му цела века, а кад је умро — истерали је ис куће (Б). — Кома целог века кајјетиншеш, смрдеће на крају (5: 93).

кајјиш м ♦. — Све одело израђивало се у кући, само су куповали кајјиш и фес (2: 68); в. *ојџиша*.

кајјмак кајмака м ♦. — Кајјмак, то кад скинеш и бели смок, сир и кајјмак. — Турниш у шпајз, да се олади млеко и не скидаш кајјмак док се не олади млеко (Кз).

кајмакача ж у изр. в. *зуберача* (3: 109).

калабаљук -алука м 'гужва, метеж, неред; разудана гомила'. — Упо у нај калабаљук на вашеру, д-оглувиш, бекрије по[д]-шаграма.

калабра / **калавра** ж 'водир'. — Калавра то у чему држиш белегнију (Т Кз); в. *брусара*; *коса*, *брус* (2: 51, 3: 21).

калати ?

калауз м 'импровизиовани кључ' (Р).

калафџон -она м 'катранска смола као средство за подмазивање'. — Био тај калафџон па мазали каншеве на машинама [да не проклизавају] (Р).

калафџонац -нца м 'тамнопута особа; Циганин' (Р).

калемар -ара м 1. 'воћњак'. — Ене га тамо у калемару; 2. 'нож за калемљење'. — Треба да купим калемар, да покалемим оне јабуке; в. *мудайиш* (5: 96).

калемче -ета с 'котурача'. — Уста[в]љача је везана за каблину преко два шипа гвоздена, а за њу жица која продужава у кош преко калемчета (Б).

калица ж 'дрвени суд за разливање млека, карлица (в.)'. — Калнице биле, велике, мале, Цигани начини па донесу, па одливаш сурутку. — Кад скидаш кајмак, млеко се оно одлије, биле калнице, па оцедиш — и то се зове млечавина.

калкан м 'наткривена врата на крову за улаз на таван'. — Код неких се кућа улазило на таван с поља кроз наткривена врата у крову, калкан, а код других изнутра кроз отвор на тавану (1: 756).

калопер м бот 'мирисна биљка *Tanacetum balsamica*'; в. *босиок* (2: 27).

калпити -им несв 'омаловажавати, оговарати'. — Калпити ме код људи и мораћу нешто да му кажем (Р).

калуђерка ж а. 'врста јестиве печурке'. в. *кљега* (2: 64); б. 'сорта крушке' (3: 24).

калуша ж 'бела овца са црним пегама око очију'.

калушаст -а -о в. *калуша*. — Добре су овце калушасте, а то су оне, које имају црне уши, и око очију црне пеге — а иначе, сва им је остала вуна бела (2: 203).

камал -аља м геогр 'каменито брдашце, ћувик'.

камара ж 'жито припремљено за вршидбу, саденуто на широј основи без коца'. — Кад саденеш жито брес коља, то је камара, то се све вако стрпа на ред (Ш); в. *кочаница*.

камџен -ена м а. ♦. — Камџен му љ кљун (клетва кад надлети гавран); *убојни* ~. — Лек од убоја. Струже се и за пиће (као лек) (2: 226); б. 'међаш'. — Каменове дубоко укопај да се зна [међа] (2: 143); в. 'млишки камен'; в. *буква* (5: 146).

ка̀менити се -им се несв 'ћутати, мировати као камен'. — Бoље би било: ћути па се ка̀мени.

каменица ж 'вештица'. — Стана Томић, из Реке, сматра да је њено унуче урекла нека „каменица“ (вештица) и да оно због тога није проговорило ни проходило до четврте године (3: 88).

ка̀меничарка ж 'сорта црног винског грожђа'. — Били у Драгољу добри виногради, она ка̀меничарка била, а сад све ба̀таљено. — Од грожђа остављају за зиму само оно, што је чврсто (каменичарку). — Највише се гаји и најбоље успева „каменичарка“ — црно грожђе (3: 26); в. *скадарка* (2: 25). — У Поморављу је зову нишавка, нишевка... а негде и прокупац; неко је зове и црнка, пореклом је из Каменице код Чегра (16: 56).

камењак -ака м 'камењар'. — У тим камењаку су били раније све ша̀рани, сад и[х] је мање, ложи се, пали (Б).

камилица ж бот 'лековита трава *Matricaria chamomilla*', ~ *ливадска*.

ками́чак -чка дем *камен*. — Ови ками́чки ће ми тре́бати да и врати́м у бѣтoн.

ка̀мчити -им несв 'с муком долазити до нечега'. — Треба oпет д-идемо да ка̀мчимо.

ка̀мција ж заст 'бич с више кожных струкова, с оловним куглицама на врху'. — Једнога ту̀не осудили да му се удари дваес ка̀мција; в *бич* (Р).

ка̀мцијати -ам несв 'тући ка̀мцијом'. — Кад о̀суде, онда жандари ка̀мцијали.

ка̀нарчић -арчића бот 'врста цвета' (?). — Онај ка̀нарчић посадила ти Љуби́нка.

ка̀нате ка̀ната пл. т. 'сандук на запрежним колима, за превоз расутог терета'. — То ти онај ко са̀ндук на ко̀лима, ма̀ло до̀л у̀же а го̀р шѝре, с коси́нама и зову ка̀нате, да се во̀зи пе́сак и та̀ко нѐшто. — Ка̀нате се пра̀ве о-даса́ка, имају та́ван, три куша́ка, на крају прожљебљени; за те куша́ке за́кйваш крајнице (Кз). — Било купина, у канате да товариш (5: 74); в. *ашлук*, *довоколице* (2: 47).

ка̀ндилати -ам несв 1. 'махати кандилом, кадити'. — Дошли су о̀вде два по̀па, кандилали два са̀та, ма̀зали нѐшто по зи́ду и ми пос[ле] два да̀на отво̀рили; 2. 'лутати, скитати'. — Ма нѐ ра̀ди он нѝшта, кандила̀ по Бѣлановици, до Љи́га, Ара̀нђеловца... Ни́штaк.

кандилица ж 'врста баштенског цвећа'.

ка̀ндисати -ише 'смрдети' (Р). — Ка̀ндише мѐсо кат се укв̀ари.

ка̀нија ж 'футрола'. — Нашли чѣзму па ре́кли: ка̀нија за бу̀дак (Кз).

ка̀нити (се) ка̀ним се несв 'намеравати'. — Ка̀ним да га ту̀жим ако ми нѐ врати́м ду̀г. — Ка̀ним се ду̀го да о̀дем, а ни́како да сти́гнем (Р).

ка̀нта́рити ка̀нта́рим несвр 'пратити и пажљиво процењивати нечије понашање'. — Овде се ка̀нта́ри и кад плу̀неш. — Има ко̀ ће да ка̀нта́ри, а код нас се ка̀нта́рило ста̀лно.

ка̀нта́руша ж 'сорта крушке која касно приспева'. — Ка̀нта́руша усити́ пос[ле] Бо̀жића, нѐће прѐ (К Т). — Стоји и крушка ка̀нта́руша у дну авлије испод качаре; в. *забран* (5: 125 147).

ка̀нтати -ам несв 'низати очишћена црева (у облику кануре)'. — Кат ка̀нташ она̀ цре́ва, уватиш и[х] па и[х] ва̀ко ни́жеш ко ка̀нуру.

ка̀пура ж 'конац припремљен за ткање, повесмо, предиво смотано на мотовилу'. — Направиш ону ка̀нуру кад намоташ на мото̀вило; в. *мотовило*.

канурача ж ‘направа за „повијање“ губерра’. — Канурачу ону забјеш у земљу, шиљак онај доле, и оно само okreћеш и жицу савијаш око оне канураче. — То се намота она канурача. Има онај пластин и то мораш са две руке да радиш: једном руком држиш овај пластин, а другом да okreћеш да се навије око оне канураче (Ш). — Пластин вуне завијеш око канураче и повијеш губер; в. *повијање губерра, пластинић, извлачићи*.

капа ж 1. ‘завршни сноп на крстни’; в. *седмак* (3: 19); 2. ‘равна површина ексера’; в. *обечићи*.

капак капка м 1. ‘предња / задња даска у канатама’. — Капци се закивају уздубак (Кз). — Са ужих страна [каната] су капци (3: 56); в. *крилице* (2: 47); 2. ‘поклопац на ракијском казану’. — Казан је покривен капком из кога лула води у табарку (3: 25).

канаклија ж ‘уштављена овчија кожа’. — Ако се ноћивало у казанциници (где се печла ракија) простирале су се овчје или овнујске коже, зване „канаклије“ (2: 56).

капалица ж ‘буренце у које се слива ракија из казана приликом печења’. — Каже капалица и баквица била она са беоцугом. — Капалица се погури пот казан, под ону цев де ракија идџе.

капама ж ‘врста јела од јагњетине’.

капија ж ♣. — На оградама има разних врста капија... и вратница — са прелазима за пешаке; *велика* ~, *мала* ~. — Важи као правило да поред капије кроз коју могу проћи кола, тзв. „велике капије“, буде „мала капија“ за људе (3: 67).

каписла ж ‘део запрежних кола, у облику металне чаше која се натиче на крај осовине да би се фиксирао точак’. — Турш капислу на совину и кроз њи чивију да држи точак (К).

капислара ж заст 1. ‘тип старе пушке’. — Доцније, пре 50 год., биле су пушке каписларе, а данас су пушке двоцевке (2: 34); в. *кремењача*; 2. ‘похотљива жена, успаленица’ (Р).

каптџ м ‘покривка на кошници вршкарн’. — Кџа од липџ се огџли и ставн на кошницу вршкару и то се зовџ каптџ. — Кошнице се покривају каптаром, који је начињен од липове или трешњево корџ и личн на левак (2: 32).

каракушљив -ушљива -о ‘мршав, болестан’.

караманка ж ‘сорта крушке’ (Бљ, 14: 41). — Од крушка имају: караманке, лончаре, зимаче, такнише, арапке, медунци (крупни и ситни), пртаци (меке), сијерци (крупне, гњиле), рањци, жутице, лубеничарке и водењаје (2: 26).

карбидуша / карбитуша ж ‘тип лампе’. — Тета им је те вечери морала и карбидушу да донесе (6: 123).

карган каргана м ‘тамнопут; Циганин’.

каре кара пл. т. ‘кола за превоз војне опреме’. — Све то пуно кара, кола, коња — док очима видиш!

карика ж ‘метални обруч којим се ојачавају дрвени делови разних алатки’. — Карике стоју на главчини, а између њи паџци (К). — Карике се ударају на главчини уз паџце, дол су уске а гџр ширџке. — На руди се окује карика са беоцугом, ако ћеш да те неџо четвори, да те вуче, да ти дође у помоћ (Кз). — Карике се ударају на главчини уз паџце; в. *процеи*.

карикати -ам несв ‘набавити на гомилу, додавати’. — Дџста је, немџј више да карикаш (Р).

каришник -ишика м ‘стара, једва употребљива направа; отпад’. — Дoшo ми онај каришник од вршалице и једва oвро (P).

карлица ж в. *калица*. — Oнo ти је карлица, а наћиве биле веће. — Tо ти је карличница, мала карлица, сад нoме зантимо жито за пилад (Ш). — Пoсле се разливa у карлице. — Сyрукy oдвaја у канте ил у карлице велике. — По полицама су карлице с разливеним млеком. Испод полица су клупе на трупцима са поређаним чабрицама сира и кајмака, крављачама и другим судовима за справљање белог смока (1: 765). — Кајмак се скида са млека разливеног у карлицама (3: 30); в. *иpоврeиши, крављача, сандук*.

карличаст -ичаста -o ‘који је у облику карлице, коритаст’. — Трeба да идe вoдa тим каналићом и да бyде карлично.

карличница / карличница ж ‘мала карлица’, в. *карлица, сандук*.

каснурати каснурам несв ‘ићи жустро, дугим корацима’. — Каснyра по Бeлa-новици, сa[д] he дoћи.

кастиле прил ‘намерно, с јединим циљем’. — Дoшo сам кастиле да зaвршиmo пoсo. — Мoрам д-идeм кастиле да јoј кa[же]м. — Oдем кастиле у Лbиг. — Дoлази кастиле да лoми кoлaч.

кат м ‘ред шиндре као кровне покривке’. — Тада се јављају познате брвнаре и чатмаре са високом кровом од 8, 10 и 12 катова шиндре или шашоваца (1: 753); в. *израдиши* (3: 80).

катран катрана м ♦. — Катран продавали, нoсили катрeњачу земљанy.

катрањача ж ‘дрвена палица са крпом умочена у катран, за подмазивање дрвених осовина на на колима’. — Једнoм су тyне набили катрањачу y дупе (P).

катрeњача ж ‘посуда за катран’; в. *кайран, врeсло*.

каћинерка ж ‘весела, живахна женска особа, кокета’ (P).

кафен -a -o ‘који је боје кафе’; в. *pyja*.

каца ж ‘већи дрвени суд без поклопца’; в. *бачва*.

кацкати -a несвр ‘постепено сазревати’. — Кацка парадaјз један по један, не сазрели одједнoм.

качамак / качамак -амака м ‘јело од густо укуваног кукурузног брашна’. — Мeтиш стaри кајмак у качамак (Кз). — Запружи се с машћом качамак, жгaнци, кyвa се на вoди рeђе. — Причало се да и качамак једу с хлебом (6: 103).

качaр ‘мајстор за израду каца’ м; в. *иpзија* (1: 781).

качара ж ‘зграда за смештај буради’; в. *капшаруша* (5: 147). — Најбоље су зграде: вајат, млекар, амбар и качара, све од брвана, са кровом као у куће. — Богатије куће имају посебну зграду за велике каце, бурад и др. То су качаре. — Ракија се држи у бурадима, у качари. Точи се натегом (3: 26 65, 1: 764).

качарчина ж пеј ‘качара’. — Срyшила ми се она качарчина Дрaгићева.

качeрац -рца ‘народно коло’. — Само како је коло качерац свирао.

качeрни -a -o ‘који је карактеристичан за качерску равницу; родан у поређењу са са „брдном“ земљом,’. — Јa имaм дoста oвe зeмљe качeрне.

качкин -иња м ‘мангупчић’. — Oкупили се око нeга качкини.

кашика ж ♦; в. *чанак*

кашикaр / кашичaр -aра м ‘Циганин који израђује и продаје кашике’. — Цигани-кашичари називају се Влашки Цигани (за то што спавају влашким начином: поређани су леђа у леђа, а ноге укрсте); в. *скишач* (2: 220).

кашикара ж 1. ‘старинска пушка’; в. *кремењача* (3: 33); 2. ‘направа за држање кашика’ (Р).

кашилук м ‘део старинског пиштоља’. — Маркова мајка... на оба пиштоља отвори кашилуке и успе у сваки по кан воде у барут, на чанку (2: 211).

квас м хлеб „у ~“ (3: 108); в. *ораница*.

квасац -сца м ‘парче теста које се оставља за следеће месече хлеба’. — Нарочито се пазни да се остави парче теста за квасац, али кад се то заборави, жене су принуђене да га траже од сусетке (3: 74).

квџати -че несв ‘гласати се као квочка’. — Квџка вџди мџлу пџлџд, квџче.

квџчка ж 1. ‘кокошка која је излегла пилиће’. — Квџчка тџмо бџла у вџзнии и Шџпџн лежо и чџвџд, а нџсмо ни знџли док није излегла; 2. ‘део рабоша који се даје власнику као потврда да је сукно дао на ваљање’. — Ваљавичару доносе сељаци сукно, он га премери, изреже ознаке на рабошу, власнику да „квочку“, а себи задржи пиле, тј. утисне га у сукно (3: 38).

кџџн м заст ‘досељеник из Старога Влаха, који је дошао са стоком; данас само као породични надимак’ (Р).

кџкџити се -ним се несв ‘седети укурџено, с опруженим ногама, башкарити се’. — Себи баџџаке, нџмџ да се кџкџиш!

кџљгати се кџљга се несв према *накељгаџи*.

кџњкати -ам несв ‘бити безвољан, показивати почетне знаке болести’. — Овџ ми дџте џдјутрос нешто кџњка, да се не разбџли?

кер м ‘пас’. — Јџчи сте са керџвима тџмо у Бџџграду нџг ми џвд са крџвама.

кџра ж зоол ‘инсект *Forficula auricularia*, уволажа’.

кџргати се -џм се несв 1. ‘спремати се за пут, паковати се на брзину’. — Лџпосава се кџргџ за Кџпаоник; 2. ‘пентрати се уз брдо, по тешко проходном терену’. — Кџргају се уш Чџт — ко да ће и[х] лџнсица чџкати.

кџрџшница ж в. *кера*. — Ётџ ти кџрџшница испот колиџра.

кџрина м 1. аугм *кер*; 2. ‘лош човек, пропалница’. — Њџн је сџн кџрина — што га држава нџма.

кџрић -ића м дем *кер*.

кџсати се -ам се несв ‘утврђивати ко има више новца „у кџси“’. — Данџс нџџемо да се кџсамо; в. *џокесаџи се*.

кџџав -а -џ ‘слабуњав, болешљив; безвољан’. — Жџна ми нџшто кџџава.

кџџ м фолк ‘последњи играч у колу’; в. *коловоџа* (3: 123).

кџџати (се) -џју (се) несв 1. ‘парити се (џ козама)’. — Авце се мрчу, а кџџе кџџају; 2. ‘мучити, dosaђивати’. — Нџмџџ више да ме кџџаш, ако Бџга знџш!

кџџеља ж ♣; в. *коџџља* (9: 86).

кџџкар м ‘мајстор за израду предмета од козје длаке’. — У Јарменовцима је дуго живџла јџдна породница „кџџкара“ или „кџџџара“ — како су их у сџлу звали, чије је јџдино занимање било израда предмета од козје длаке (3: 27–28).

кџџтџн м бот ‘дрво *Castanea sativa*, кџџџен’. — Азмџш кџџтџн џнџџ што рџсте у пџрковнима.

кџџисати -ишем несв ‘наваљивати, јџришати’; в. *кирисаџи*.

кџџџак м ‘мушки полни орган’. — Којџи ће ми кџџџак. — Кад дџџе кџџи, до пџноћи, жџне спџвају, бџлџ и[х] кџџџак јџс ти јџџо и што си глџдан; в. *кџџџак*.

кџџџџмет м ‘невреме, олујина’.

кѝк кѝка м ‘оштар, каменит врх брда, клик (в.)’. — Кад уз неку стрѝну идѝш, па тѝмо на врѝ имѝш ѝштро — кѝ[же]мо кѝк; в. *јаѝадан*.

кѝка ж ‘сплетена коса, плетеница’. — Док су били под Турцима, носили су кѝке (2: 69).

кѝкѝрѝз -ѝза ‘раса малих кокошака’.

кѝла ж 1. ‘килограм’; 2. ‘литра’. — На дѝсет кѝла млѝка сѝнеш мѝло ѝнѝ подлѝвке. — Кѝло млѝка — дѝсет динарѝ, а кисела вѝда — трѝес.

кѝлѝв -а -о а. ‘неспособан’, б. ‘невешт’.

кѝло -а м ‘човек коѝи има кѝлу’ (Р).

кѝловача ж ‘флаша од литре, литрењача’. — Јѝ јѝтри [узнем] кѝловачу рѝкије и пѝ[ђе]м тѝмо. — Дѝно од Вѝса кѝловачу па се завѝче ѝ собу.

кѝлоња м ‘неспособан човек’. — А он неборац, кѝлоња, правѝо докон децу (6: 109).

кѝпа ж ‘место за одлагање јаловине (у мајдану)’. — Кѝпа се зѝмља, она јаловѝна, на ту кѝпу и вѝдиш кѝмен из мајдана (Р).

кѝпати -ам несв ‘одлагати јаловину’; в. *кѝпа*.

кѝпити -ѝ несв а. ‘изливати се преко ивице посуде приликом кувања’; б. ‘сливати се’; в. *зној*.

кѝрајѝија м ‘подстанар’.

кѝрсати -шем заст несв в. *кѝдисати*

кѝриѝија м ‘човек коѝи запрежним колима превози робу’. — Бѝо је до Рѝдника пѝт сѝмо за кѝриѝије. — *Кѝриѝија* — занимање... превозник робе и људи (16: 56).

кѝриѝѝати -ѝм несв ‘обављати посао кѝриѝије’. — Дѝда кѝриѝѝѝ до Беѝграда, поткајѝри вѝлове па тѝрај.

кѝриѝилук м ‘кириѝијање’. — Многи Качерци навикнути су на пиће и дуван само за то што се занимају кѝриѝилуком и продајом дрва (2: 68).

кѝселити -и(м) несв ‘потapati у воду (обично конопљу)’. — Сѝјали кѝнопље, па се тѝрѝ ѝ воду, па се кѝселе, па пѝс[ле] људи пѝби трѝлицу... (Ш).

кѝселица ж бот ‘јестива трава накиселог укуса’.

кѝсѝљѝк -ѝка м ‘кисео хлеб’; в. *самун*.

кѝсѝљача ж 1. ‘кисела земља’; в. *ѝљова*; 2. ‘сорта крупне киселе јабукѝ’.

кѝсити -ѝ несв ‘имати благо кисео укус’. — Она кѝси и тек усѝти се нѝ пролеће (Т).

кѝтѝњѝк м ‘варијетет храста’. — Рѝст кѝтѝњѝк рѝстѝ ко сѝмац (Р).

кѝтуља ж ‘крава са густом длаком између рогова’.

кѝћѝанка ж ‘ресица испод уста код неких животиња’. — ѝнѝ кѝћѝанке, рѝсе, кѝћѝанчице, то испод гѝбнице имѝ кѝза, а и крѝмача, кѝ[ж]е, опрѝсила с рѝсама; в. *фѝс*.

кѝћѝанчица ж дем в. *кѝћѝанка*.

кѝћѝош / кѝцош м 1. ‘незвани сват, набигузица (в.)’. — Пѝшѝ ми мѝли ѝ кѝћѝоше кот кѝмшије (Ш).— Кад свѝтови рѝчају, ѝнда дѝлазе на рѝд кѝцоши, а мѝ кѝжемо и нѝбигузице. — Мѝ вод кѝ[же]мо кѝћѝош, а у Шѝтѝрѝњи кѝжу кокѝњѝш. — Добро је што је тѝмо [свадба] — нѝће ти дѝћи кѝћѝоши из Беѝлановице; 2. ‘сорта пасуља’. — Пасуљева познају... ове сорте: кѝцош (шарени), војковац (пљоснат, блѝдо-жут), шѝгица (ситни, бели), крупни (бели), трѝшња са лозом (причана — уз прѝтку) и трѝшња без лозе (лежак), кулаш (жути — ситни), бобоња (крупни — шарени) и сочива (ситан, коѝи има на средини — пупку, црну тачку).

кѝѝца ж в. *кера*, *кѝрѝиѝица*. — Ётѝ ти кѝѝца на глѝви (Б К).

кѝѝѝца ж бот ‘дрво, *Erythraea centaurium*’; в. *зовѝв*.

кишѣтина ж пеј 'киша'. — Јѣбѣм ти овѣ кишѣтину: пада кад нѣ треба.

кишѣвит -ѣвита -о ♦.

клàгија ж 'ваљкаста облица, оклагија'. — За ѡвнове имају двѣ клàгије, ко рѹка дебѣла, па притѣгне мѡшњице па ѡзгѡ тѹчѹ дрвеном маљицом и сѡли растопљене мажу по [о]ним (Кз).

клàда ж 'пањ, балван'.

клàдара ж 'велика тестера, за стругање балвана'. — Клàдара она вѣлика тестѣра, то било нѣкад, а сàд ѡвѣ мѡтѡрке. — Па ѹзmesh опу клàдару вѣлику и ѹдри; в. *йањуга*.

кладенац -нца м 'извор' (ретко). — Сунце скоро не продире до кладенца (6: 162).

клàнѣт -ѣта м 'кларинет'. — Миѣна причѡ о нѣким кланеташу, а сàд на клàнѣт више нѣко нѣ зна [свирати]. — У по неким селима, осем свирала, свира се у кланет (2: 139).

клàнѣташ -аша м 'свирач на кларинету, кларинѣтиста'; в. *кланѣт*.

кланфа ж 'метални спојница свијена под правим углом и заострена на крајевима за спајање греда' (Р); в. *бабура 2*.

клàпина ж 'зелени омот плода ораха'. — Скѣине ону клàпину што на ѡрасу и вàрбали прѣђу.

клàпнѣти клàпнѣ несв 'клепетати (о нечему што је лабаво)'. — Клàпнѣ му вилица, сàмо што не испадне (Р).

клàсати -ã св ♦. — Клàсѡ кукѹруз.

клàчине клàчѣна пл. т. 'очинци, нечистоћа која у житу остане после вејања'. — Мѣтлѡм се збрѣше свѣ, она нечистоћа се ѡдбаци, ѡде у плѣву, пѣсак и ѡнѡ за стѡку згрѣне и зѡвѣ се клàчине (Т).

клековача ж 'ракија којој се „додају зрна клеке ради мириса“ (3: 25).

клѣмпа ж 'овца са дугим обореним ушима'.

клѣн м 1. бот 'дрво *Aser campestre*'; 2. зоол 'риба *Leuciscus*'. — Народ познаје ове врсте риба: клена, кркушу и пузију. Раније је био и скобаљ. — *Клен* — јасеничка риба из рода белих риба, живахна и опрезна (16: 56).

клѣнић клѣнића м дем *клен*.

клѣпати -ãм несв 'откивати'. — Нѣма ко да клѣпã сѣкиру; в. *рашик*.

клѣпѣтуша ж 'мало лимено звоно'.

клет м 'живинарник'. — Неке куће имају „клета“ — посебне зграде за живину (3: 32).

клѣти кѹнѣм несв ♦. — Нѣ ваља мрзѣти, нѣ ваља клѣти. — Нѣмѡј се клѣти кад знãм да лажеш. — Над хлебом се куну љубѣћи га; то је најтежа клетва: „Хлеб ме убио“, „Тако ми овога хлеба“ (3: 74).

клѣчати -ам несв 1. 'ручно ткати'. — Клѣчати — то је више рѹчно радити, брес чѹнка, и шарати (Ш); 2. 'вести' — Ћилим је клѣчан ако је извѣзѣн, са шарѣцама на нѣким мѣстима, са гѹкицом — ако с глѣдо како се ткѣ ћилим (Д); **клѣчани** ћилим. — Ни душу нису могли у Немачку да пребаце, а камоли моје клѣчане ћилиме (5: 54; 2: 59).

клѣчѣћи прил 'клѣчећи'. — Мѡрѡ клѣчѣћи да радн.

клѣчка ж 'троугласта дрвена раклã која се ставља око врата свињама и овцама, да не би пролазиле кроз ограду' (2: 48), в. *йрекаја-йрегача* (3: 81).

клѣк клѣка м 1. 'гласање птице, кликтај'. — Чѹје се клѣк жуњѣ, клѣкѣ жуња; 2. геогр 'оштар врх брда, кик (в)'. — Истрчаће ѡн на онај клѣк док трѣнеш (Б). — Где би две капеле укопали на овом клику (5: 79).

клѣктати клѣкѣ несв 'гласати се као птица'; в. *клик*.

клѝмѝнтије м 'приглупа, неспретна особа' (Р).

клѝн м 1. ♦; в. *ѝроцеѝ*; 2. 'кукурузин клип'. — Пòтерај клѝнòва па окрúни врòве и зàдњи крај, òкрúниш н метàш у сѝјалицу.

клинаст -а -о 'који је у облику клина'. — Њиве и баште су уске (мале) или, како се то каже у народу клинасте (2: 22).

клинцàрати -ãм несв 'дангубити, ништа не радити'. — Клинцирã по сèлу, а јã и башчу н крãве.

клинчић м дем *клин*, в. *мишоловка* (2: 60).

клѝп клѝпа в. *клин*. — Дòбри су клѝпови — какво је врѝме бѝло лòшо. — Òсекò је: клѝпови ко òплãвци! (Р).

клѝпак -пка м 1. 'момачка игра у којој се одмерава снага'. — Вúче се клѝпак: сѝдну двојица нòге у нòге и за мòтку па се вúчý; 2. 'дрвени клин'. — А док се [секу зазубице], да би коњ зинуо, међу му у уста велики дрвени клипак (слично узди) (2: 228).

клис м 1. 'старински тип крова'. — Једнодељна брвнара... имала је висок кров „на клис“ од шиндре или шашоваца (1: 754); 2. 'кратко дрвце у игри клиса, у облику квадрa, на крајевима благо заострено, а стране обележене бројевима 1, 2 5 10'. — Играју се јòш лопте и клиса (2: 140); в. *кајиш* (2: 142); **клис-пала** (?). — [Деца] играју: клис-пале, купе, лопте, жмуре, шуге, кликера (3: 123).

клѝсати се кљѝшем се 1. 'играти клиса'; 2. 'прегањати се, надмудривати се, надгорњавати се'. — Клисо се са мном цело вече, ал није мого доскочити. — Оћеш ти да се кљѝшеш з дѝдом?

клисити се ? несв 'пратити некога у стопу, послушно'

клòзѝт -ѝга м ♦. — Ви причате да ја немам клòзѝт, а од водѝнице до Грѝдице три килòметра и — бѝрај бўкву!

клокотич м бот 'врста ниског шибља *Staphylea pinnata*, клокоч'. — Женске носе у ушима минђуше, око врата — дукате и ђинђуве (а девојчице, клокотич — род од дрвета истог имена) (2: 71).

кломфер м 'лимар'.

кломферница ж 'лимарска радионица'.

клопàрати -ã несв 'лупати, тандркати'.

клўпче / клўче -ѝга с 'клупче'. — Òнда с кануре мòтãш клўче (Кз); в. *мошовило*.

кљãмпати кљãмпам несв 'брбљати'. — Кљãмпа брѝз везе, нѝ зна ништа дрўго (Р).

кљòкнути -нем св а. 'пасти, скљòкати се'. — Дѝ да кљòкне на рãвним пýту; б. 'умрети'. — Сãмо је кљòкно и на мѝсту [остао мртав].

кљўвати кљўје(м) несв 'кидати кљуном, кљуцати'. — Пòкрију мѝно зѝмљòм, вѝдѝш му нòге, кљўјý га врãне.

кљувѝра ж 'мали мршав коњ, рага'. — Нѝће она кљувѝра да повúчѝ да га ўбијеш (Р).

кљўк м 'умуљано грожђе'.

кљўкати -ам несв а. 'хранити силом, преко мере'. — Тўрку кљўкају јѝзгром од òраја; б. 'стално нудити да се једе, нуткати'. — Нѝмòј ме кљўкати, не мòгу више ни да зѝнем (Р).

кључак м 'рчавасто дрво за муљање грожђа'. — Грожђе се муља кључакима — јаким дрветом које је при крају рчавасто (3: 26).

кљўкнути -не св 'потећи'. — Кљўкнула му крв на нòс.

кљун м 'предњи део саоница'; в. *солнице* (3: 56).

кљљнути -не св 'ударити кљуном, кљуцнути'. — Кљкљшка га кљљне, а љн пљчне да кљка.

кљљса ж 'гвоздена замка за лов на крупну дивљач, гвожђа'.

кљљч кљљча м 1. ♦; 2. 'дрвени штап с куком, за чупање сена из стога'; 3. 'жарач'; в. *царайши*.

кључаница ж 'полуга којом се затварају врата'. — Из „куће“ се улази у собу на врата мања и тања од „кућних“, затварана кључаницом (1: 761, 3: 57).

кмљжоња м а. 'болешљив човек'. — Ђн био неки кмљжоња; б. 'плачљиво дете, које је лако расиплакати'; в. *царкайши*.

кмљкавац -авца м 'плачљиво дете'. — Штљ је с тим кмљкавцом?

кмљчати -й несв 'бити нерасположен, тихо плакати (о детету)'. — Штљ ли је з дљтетом, што кмљчй?

књљвати књљва несв 'дремати наспаван, ленчарити'. — Књљва, а нљ[не] д-љстане.

књљвљзати књљвљзам несв 'бити безвољан, апатичан'. — Наљда јљш књљвљза.

књљга ж 'врста печурке'. — Од гљива (печурака) знају ове врсте: књљге (жуте), рудљаче и калуђерке и гљиве с дрвета (2: 64).

кљбац кљпца м зоол 'птица грабљивица *Accipiter nisus*'. — Кљпчеви су љпљки. — Кљбац је мањн од љрла, маљо ситнији дљђе; љн ка се залљтй, кљбац љ кокоши, ко но йс пушке зрно, само љчини — тљ!, љљпи и љде (Кз).

кобејљги / кобијљги / кобијљги прил 'кобајљги'. — Јљ маљо пљранила кобијљги. — Кйша кобијљги да нас љбрадује па се заљстави. — Ја пйјем то кобијљги против прййтиска.

кобељати се -љм се несв 1. 'ваљати се, превртати се'. — Кобељљју се дљца; 2. 'борити се с проблемима, сналазити се'. — Кобељљм се нљкако.

кобила ж 'део воденице, в. *руда*'. — Ако се хоће крупније или ситније брашно, кобила се подиже помођу клина услед чега се подиже или спушта горњи воденични камен (3: 39); уп. *врљшено, љсљанац, љлазина*.

кобљгда в. *акобогда*.

кобрљати -љ(м) (се) несв 1. 'мотати се, витлати'. — Сљмо кобрљљју љблљци (Б); 2. 'излагати се великим напорима, мучити се'. — Дљна нљ може да се кобрљљ кољнима, трљба да родй у августу. — Јљ љу се кобрљати.

кљв м 1. 'прибор за откивање косе'. — Кљв су ти вљд бљква и чљканац: бљкву пљбијеш љ земљу и [узмеш] чљканац — и [тучеш] док ти рљка љтрне; в. *брусара* (2: 51); 2. 'оштрица косе'. — Кљв ти је де се кљса љткйва.

кованлук м 'пчелнињак'. — Поред зграда у авлији је и кованлук, [где су] на клупама у редовима поређане кошнице (1: 763). — Главно је оно двориште у коме је куђа. Ту је и кованлук — пчеланик (3: 66).

ковљрнути се ковљрнем се св 'ојачати, окрепити се; живнути (после болести, кризе)'. — Маљо се ковљрнула после љљгове смртн, Вљлисавлљеве (Б). — Слљба ми пљприка, љље љубрљвну земљу, јљдва се ковљрнула. — Ђна се сљд маљо ковљрнула, а била дљшла до смртн. — Таман се опет мало љљни коварну, грбачеђн поваздан, Доца нађе где ље то прођердати (5: 139); в. *закаведайши*.

ковач м ♦. — Стално настађени су [Цигани] као земљорадници (у Моравцима — код Брестова) и као ковачи (у Пољаницама — поред друма). Они живе ту од пре 50 година.

ковљчија ж 'ковачница'. — Бйло тљј мнљго ковљчија.

ковиталац м ‘кружно кретање на малом простору’. — Нема шта да пасе и само се okreће у ковиталац. — Разгази то и йди у ковиталац (на сену око коца) (Р).

ковитлати се -а се 1. ♦ (о ветру, снегу); 2. ‘имати несвестицу’. — Ковитла ми се у глави.

ковитлац -итлаца м ‘левак од прашине и ситних предмета код кружног удара ветра’. — Ковитлац ми уватио сена, ал није било [штете].

ковртати -ам несв ‘оштрим врхом (ножа или сл.) водити језгро (ораха)’. — Йма они кошгунци ораји па кад скрцаш, мораш да коврташ (Р).

кожара ж 1. ‘сорта јабуке’. — Ветар стреса јабуке кожаре низ кров штале (7: 197); 2. ‘фабрика за прераду коже’. — Немаш коме да продаш кожу: кожаре имају неке своје цене и не да купује, сељацима плаћају бедно, а кафешницама трипут више.

кожмура ж 1. ‘љуска на воћном плоду’. — Остала му она кожмура у грлу, једва је искашљо; 2. ‘опна у јајету’. — Остале ми она кожмура у рукама, а она побеге [у земљу].

кожњак -ака м ‘део народне ношње’. — Прравили зубуне кожњаке.

кожувара ж ‘кожух’. — Оне кожуваре биле, без рукава, па носиле бабе.

кожух м ♦. — Кожухе мушки ретко носе (2: 70). — У Пољаници по нека баба носи кожух без рукава (2: 71).

козалац м в. *зредель* (3: 16)

козара ж ‘врста печурке’.

козбаша м а. ‘предводник косаца’. — Козбаша се зовѣ најбољи косач, који иде напред; б. ‘најбољи жетелац’. — И кад се жѣ, ко је с крајѣва — то су козбаше, ко ће пре на крај да стигне.

козурача ж пеј ‘коза’. — Треба се борити са тим козурачама (Б). — Ту ће да се населе те козураче.

кокавац -авца м ‘кукуруз за кокање’ (Р); **кокавица** исто; в. *јаглица*.

кокањар / **кокањаш** м ‘незвани сват, кишош (в.)’. — Кокањаш ти је што и кишош, набигузица, ал он дође сутредан, прексутредан, после свадбе, да почисти ако је шта остало.

кокати кокам несв 1. ‘пржити кукуруз кокавац’. — Оће деца да им баба кока, а она каже да не мож да стоји; 2. ‘псовати’. — Полудно начисто и кока му све чега се сѣти.

кокија ж ‘непријатан мирис, смрад’.

кокинка ж ‘врста старе пушке’. — Уз то још понесем за три метка барута, у чаурама од пушке кокинке (које сам затворио са чаурама од револвера) (2: 33).

кокица ж 1. дем *кок(ош)ка*. — Једна ми кокица донела проносак; *дѣвља* ~ ‘јаребница’ (Кз); 2. ‘цела језгра ораха’. — Кад га скрцаш, кокица остане; в. *кошиуњац*.

кокошар -ара / **кокошарник** / **кокошињац** -њаца м 1. ‘кућица, просторија у којој бораве кокошке’. — Нема и[х] у кокошару. — За кокошке је кокошар, за свиње — свињац; в. *шлећарић*; 2. ‘ситни лопов’. — Кокошар ми укро лук — даббгда га потрдио за даћу ко му је најмилији; в. *вајай* (1: 763).

кокошији / **кокошињи** -а -е ‘који је од кокошке’. — Најбоље је за то ђубре кокошије. — Турѣ се од јаја чѣљуска, јаја кокошиња (Кз).

кокошињак м ‘кокошији измет’. — Почисти ове кокошињаке испрет куће.

кокошчина ж пеј ‘кокош(ка)’. — Шта ћеш с њом кокошчином?

кокѳруз -ѳруза м бот. ‘*Zea mays*, кукуруз’; в. *комишайи*, *комишина*.

кокчица ж ‘коштица’. — Када се тада некоме примети да много троши, он му одговара: „то кокчица (коштица) гура!“

кѡла пл т а. ♦; прѣдња / задња ~ ‘предњи / задњи део кола с точковима’. — Прѣдња кѡла кад се ђвоје, с мѡлим канатницама, и наслоне на рѹду — зѡвѣ се двѡколица. — Данашња кола се састоје од „предњих“ и „задњих кола“ која се спајају „срчаницом“ (3: 55); б. ‘мера за тежину’. — Креч продају на кола, а власник кола тачно зна колико му „ватају“ кола (3: 133).

кѡлан -аца м ‘канш који у опреми за упрезање коњу стоји испод трбуха’. — Кѡлан је по трбуву вѣзан да нѣ би спадало.

кѡланце -ета с дем ‘мали округли клин’; в. *процей-расцей* (2: 19).

колар м ‘мајстор који израђује кола’. — Воловска кола граде колари (2: 47), в. *тѣрзија* (1: 781). — Од осталих занатлија данас у селу има колара, ковача и потквача (3: 40).

коларица ж ‘просторија за смештај кола, наслон’; в. *вајати* (1: 763).

кѡлати кѡлам несв ‘нервозно шетати, вртети се у кругу’. — Иса скочи са кревета и поче да кола по соби. — Шетао се са штапом по дворишту, боље рећи колао без циља (6: 3 27).

кѡлац / кѡлац кѡца м ‘стуб око кога се дене сѣно, стожина’. — Пѡбодеш кѡлац у зѣмљу и око њѣга дѣнеш сѣно. — Дрво око кога дѣнемо сѣно зѡвѣмо кѡлац (Ш). — Кѡлац се зѡвѣ за сѣно, кѡлац се зѡвѣ за жито. — Ја дѣнуо сламу и пѹкне кѡлац, код јѣднѡга кѡмшије (Кз).

кѡлач -аца м ‘обредни божићни хлѣпчић’. — Домаћица меси „колач за бадњак“ — и исти се ломи на бадњаку, кад се унесе у кућу (ради доброг берићета) (2: 93); в. *кастиле*; ~ *славскѣ*; в. *слово*.

колачара ж ‘сорта јабука’. — Јабука има колачара, будимки (слатке, црвене), вајлика (крупне, слатке, меке), тврдаја (слатке и тврде, у Краг. Јасеници оне се зову бедрике), стрекњи (крупне, киселе, зову се још и краљице), ситне (киселе), птравача, илишача, видовача (најраније) (2: 26); в. *подобити*.

колачарка ж ‘сорта јабуке’ (3: 24).

колѡчић / колѡчић -ића / -аћица м ‘хлѣпчић’. — Колѡчић, прѡјица, мѣте на даску одѡзгѡ. — Направи ђнѡј колѡчић од пѣкмеза па нѣзали на нѣске. — Дѡли нам колѡчић жутѣ прѡје, а нѡлико брѡшно Немци ѹзели и мѡс и свѣ! И конзѣрвицу. А штѡ прѡју — јѣбало и прѡчѣвље! — За славу се умеси колачић, од кога окусе по мало сви Цигани (2: 220).

кѡледовати -ујем несв ‘с поштовањем бринути о госту, седети са њим и угађати му’. — Нѣ мѡраш ти мѣнѣ да кѡледујеш: ја ћу попити пѣиво и ђдма ѣдѣм, а ти глѣдај свѡј пѡсѡ.

колѣзгара пл т пеј ‘стара неисправна кола’. — Ымѡ нека стѡра колѣзгара: ђстави и[х] на пѹту и ѣдѣ пѣшкѣ. — Нѣка њѣгова колѣзгара нѣска и нѣ могу по ђвим пѹту.

кѡлена ж / кѡлено с 1. анат. — йдарио се и бѡли кѡлена; 2. ‘генерација’. — Јѣдно кѡлено кућни, дрѹго раскућѡва (Кз); **кољено** с (2: 14); в. *пречњак*.

колѣника ж 1. ‘тање дрво које се, увалѡно у смешу земље и плеве, поставља између греда приликом прављења плафона’. — Вѹкли колѣнике, кѣснѣ нам шкѡла, а нѡпољу нам ђбешени торбаци на чивѣлук: свѣње пѡједу — нѣм[ам] штѡ да јѣдем!; 2. ‘веће вретено на које се намотава основа за ткање’. — Колѣнике су ђбично за пѡмук.

— Пре него што се пређе на сновање, основа се намота на коленике, са којих се после, при сновању, пребације на кочиће, а са њих на вратило (3: 49); в. *шоулија* (1: 758).

колѐцати (се) -ā (се) несв 'климати се, љуљати се'. — Кат поставиш, то не да да се колѐца. — Турила на шпѐрет лѐнац, а онај шпѐрет колѐцѐ.

колецнуги (се) колецнем (се) св 'заљуљати се, љуљнути се'.

колечке пл. т. '?' — Мајстори у Качеру израђују... плетар, колечке и крпеле (2: 48).

кѐлиба ж а. 'пастирско станиште, трло'. — Некад су звали и кѐлибе, у ранија времена; б. 'просторија покривена шашом (в.)'. — Спавало се у земуницама, у шаши, по сточарским колибама (6 :163).

кѐлѝр -ѝра м 'оковратник'. — Кошуље обично од саме тежине, које се увек укусно носе, извезене су на колиру и таслицама, а по швовима ишчитмане; в. *кереишца, зайейљач*.

колѝрић -ѝћа м 1. дем. *колѝр*; 2. 'запешће на кошуљи, манжета';

кѐло -а /-ета с фолк 1. 'народна игра'. — Песма се чује: у колу, на прелу, на моби, у позајмицама, уз кола и волове (1: 777); *Изр. шарено* ~ 'коло којим се завршава свадбена свечаост'. — Свadbене свечаности се завршавају „шареним колом”, које води старојко. За њим играју млада и младожења и сви сватови, али тако да до играча увек буде играчица, због чега се зове шарено коло (3: 96); 2. 'воденични точак'. — Ка[д] се уста[в]љача ѓткачи, вода прѐлѐће преко кѐлета и водѐница стање (Б). — Воденично коло је хоризонтално за разлику од ваљавичног, које је вертикално постављено. Вода се доводи истим јазом, а затим се дели и протиче кроз две букве (3: 36); в. *бадањ*; 3. 'циклус сазревања поврћа'. — За прво кѐло јагѓда узрелило је дѓста, а сад чекамо другѓ (К); ♦ *вилѝно* ~ 'вилаина косица'.

коловођа м фолк 'играч који води коло'. — Коловођа је главни играч у колу. Поред њега и кец, само су увек све очи најчешће упрте у коловођу (3: 123).

кѐловрат м 'дубок опасан речни вир; вртлог'; в. *врѝло*. — *Коловраѝ* — вир, место где се баца врацбина, да се »врати онома« ко је нешто уврачао (16: 56).

кѐломаз м 'маст за подмазивање осовина на сељачким колима'. — Да ти кѐла не шкрѝпѐ, мѓраш кѐломазом намазати сѓвину.

колубарка ж фолк 'народно коло'; в. *ѝројанац* (2: 146).

колѓтнути колѓтнем св 'гурнути нешто да се закотрља'. — Ја колѓтно гѓму и за̀пнем за камен, а ѓна у кѓприве.

коље в. *ѝлоѝ*; дем *кољѝћ*. — Виѓди ту̀не де су кољѝћи,

кољиво с 'славско жито'.

кољѓждавина ж в. *кољѓждина*. — Миѓши пѓдели свѐ и ѓстане кољѓждавина.

кољѓждати се кољѓждѓ се несв 'крунити се, осипати се; поткљобучивати се'. — Кољѓждѓ се ѓнѓ ка-се расѓуши.

кољѓждина ж 'љуска ораха, јајета'. — ѓдвојѝ се кољѓждина и ѝма ѓдољасто на шѝрѐм крају. — Сириште стѓјѝ у сиришњаки, трѓѓ се кољѓждина од јајѓ (Кз).

кѓмаѓ / **кѓмаѓ** -ѓда / -ѓта м 'комад'.

комѓрац -рца м ♦. — Мѓраш да пѓпрскаш [шљиву] против комѓраѓа.

кѓмѓрник м 'већи сандук с металном мрежом са двеју страна у коме се печење чува од мушица, инсеката'. — Кѓмѓрници — то затворено да мушице не ѓлазе, ко год ѓстаѓ па дѓл ноѓице и ѓколо мрѓжа.

комѓндѓја ж 'шала'. — Била синоћ код Марка нека комендија, дѓшли неки Драганови другѓови и комендијали са Жѓком.

комендијати -ām несв ‘шалити се’; в. *комендија*.

комендијаш -áша м ‘шаливчина’.

комешљати се **комешљā** се несв ‘комешати се’. — Јōш се вуче и комешљā. — Нēшто се комешљā на оној лēски кот свињчића и вїдим: ма́чка појурила вѣверицу.

комйљка ж ‘окомак’. — На комйљци нйкне зрнāд и свилйца (Ш).

комина ж ♦. — Купују ракију или цибру (коју они зову комина), суве шљиве и јабуке — па то препродају у Крагујевцу (2: 25–26).

комйшати -ām несв ‘скидати комишину с клипа’. — Дōтерāмо кокуруз кўћи и комишāмо, а сād се вйше комйшā на струку. — Мй кокуруз ломймо па пōс[ле] комишāмо кōт куће, дōлазе нам комшије на комйшāње.

комйшина ж ‘овитак, омот кукурузног клипа, комушина’. — Комйшина се стāvљала у слāмарице. — Кад окомишāмо кокуруз, комйшину дāјемо стōци, да јēдē стōка, или се пōдлāже под стōку, пōдлāжемо под стōку. — За јāстук йцēпа се комйшина.

комйшноц м ‘учесник на комишању’. — Зōвну се комйшноци и комйшају вѣчи муруз кōт куће (Кз).

комовица ж ‘комова ракија’.

кōмпйр -йра м ‘кромпир’. — Вāмо йспржим кōмпйр.

компирйћ м бот ‘георгина’. — Алеје су пуне ружа, „компирйћа“ (георгина) (3: 66).

кōмрдити се -н се несв 1. ‘показивати знаке погоршавања времена’. — Опēt се нēшто кōмрди, облāчā; 2. ‘мрштити се, показивати незадовољство’. — Кōмрдй се Жйко на Брзāка.

комуна ж ‘заједнички улов’. — Ловци поклоне моме оцу једног зеца из комуне, а један му је на део дошао (6: 33).

кōмшија м ‘сусед’. — Кāко ће Срби против Америкāнāца да се слōже — кад нē могу кōмшије.

кōмшйнка ж ‘сусетка’. — А ймāм јā кōмшйнку, што кāзале бāбе — тамо ѓна нē бйло јој кāзано, прѣбили је с кōлима, па нйје дāла да јој апѣришу нōгу и онāкō прерāсло. — После та комшйнка свуда причала да Вида йма више бећара и да не зна чије је копиле (5: 134).

кōпац / кōпац кōнца м ♦; в. *йроћи* (3: 44).

конга / конђа ж ‘подметач у облику потковице или круга на коме удате жене на темену уобличују косу’. — Жене су се убраћивале конђом-конгом која се носила на темену, мало забачена уназад. — Конђу су правиле саме жене од липове коре, која се савије у облику потковице. Преко ње се стављала „повезница“ (комад платна у облику пантљике, украшен везом или „парицама“) (3: 80); в. *коњга*.

кōндура ж обично мн ‘гумена обућа’. — Пōтāња нōга и кōндура му ѓстала [у блату].

кōнопац -пца м ♦. — Кōнопац, то је дугāчко, дēsет мѣтара, ѓсам, и дебѣло, да вѣзйваш сēно на кōлима, а уже је тāнко, за вѣш, и ймā за снōпове; ймā и штрāнга, да се вѣзйва стōка.

кōноплā ж бот ‘биљка *Cannabis sativa*’; в. *бељојка*, *црњојка*.

кōноплāрица ж фолк ‘народно коло које се игра на белу недељу’; в. *воденичар*.

кōпт кōнта м ‘рачун’. — Дāо ми је на кōнт нѣчега (Т).

кōнчара ж ‘боранија која на махуни йма кончиће’.

кѡнчити кѡнчим несв 'концем умоченим у воду с истуцаном циглом обе-
лежавати линију којом ће се балван сећи тестером'. — Кѡнчи се трупац и ону велику
тестеру и вѹци (P).

кѡнштѡк / **кѡнштѡк** -ѡка м 'грба'. — Он ѿмѡ нѣки кѡнштѡк на лѣђима.

коњга в. *конга* / *конђа*. — Ни једна жена се није забрађивала марамом већ су
носиле коњу са марамом. Бабе су носиле само коњу (9: 87).

коњѣзгара ж пеј 'коњ'. — Радио с ѡним коњѣзгарима, а пѡсле с трактором. —
Онѣ коњѣзгаре бѣсне, а нѣ могу ѳз брдо.

коњѣтара ж пеј 'коњ'. — Онѣ коњѣтаре га слѡмиле: од мајдана дѡ куће вѹко
камен. — Коњѣтара ѡнѡ бѡцила га и ѿспѡ му новчѡник.

кѡпања

кѡпати -ѡм несв 1. †. — Кѡпѡ тѣмелъ зѡ кућу; 2. 'вадити плодове из земље'. —
Треба да кѡпаш лѹк, мѿ га кѡпѡмо око Петровдѡна. — А мѿша ка чѹјем ѳ кући — то ко
да ми ѡчи кѡпѡ, — Јѡш нѣсмо кѡпали кѡмпѿр; 3. 'дупсти'. — дзмеш скѡблѹ па кѡпѡш
текнѣга, кѡрлице (Кз); в. *ѿруйчић*.

кѡпѡч -ѡка м †. — Нѣкад нѣје бѿо зѡдовољан на кѡпѡче, да су му лѣпо ѡкопѡли.

копѡчица ж 'пољопривредна направа за прашење кукуруза'. — Копѡчице —
прашачи почели су се употребљавати од 1905 године (3: 16).

копилѡн / **копилѡн** -ѡна м 'ванбрачни син'.

копилѡнка ж 'ванбрачна кћи'.

кѡпилѣ -ѣта с а. 'ванбрачно дете'. — Нѣсу мѡја дѣца кѡпилѡд. — На своју децу не
обраћа пажњу. Као да су нечија копилад 5::27); в. *комишинка*; б. 'младунче животиње
рођено пре уобичајене зрелости своје мајке'; в. *копѿлуша*.

копилуша / **копѿлуша** ж 1.а. 'жена која је родила ванбрачно'; б. 'женка
животиње која се омлади пре уобичајене зрелости'. — Кат с-ѡјагњи у прѡвој гѡдини,
ѡнда ѡна копѿлуша, а јѡгње кѡпилѣ. Кѡ[же]мо окопѿлила се; 2. 'женска особа рођена
ванбрачно'. — Онѡ копѿлуша окопѿлила копѿлушу.

копилѡк -ѡка м 'ванбрачни син'. — И ѡнда било копѿѡкѡ и вѿше нег дѡнѡс.

кѡпнѣти / **кѡпнитѣ** -ѿ несв 'слабити, мршавити'.

кѡпња ж а. 'копање'. — Цѣѡ дѡн сам бѿо у кѡпњи: б. 'време окопавања усева'. —
А прѣ, кад бѿла кѡпња, свѣ кѹвало од нѡрода, пѣсма, а сѡдѣ нѣма, ѡстали стѡри.

копрѿвати -ѡм несв 'тући копривом, жарити'. — Смири се да те не копрѿвѡм
пред гѡстима.

копѹњати -ѡ несв 'оплођавати'. — Јѡрчић сѡд треба да копѹнѡ, да припѡћѡва
кѡзе.

корак м 1. †; 2. 'мера за дужину'. — Коракѡм се мѣрила дужина земљѿшта (3: 133).

корѡкати -ѡм несв 'корачати'. — Нѣ може вѿше ни да корѡкѡ. — Он корѡкѡ
нѡрмѡлно, ал нѣ ваља у глави.

кѡран кѡрна -ѡ 'прекорен'. — Брѿнем јѡ, ал пѡсле сам кѡрна. — Жена је корна,
ако дође из вароши а свѡм човеку није купила дѹван (2: 68).

кѡрѡћ -ѡна м 'ступац, гредица' ? . — ддари корѡће ѡнѣ.

корѡција м 'мајстор који прави коре од теста'.

кѡрен м 1. †, в. *кочѡбија*; 2. 'кукурузни клип'. — Комѿшѡш ѡнај кѡрен, рѡније га
ми лѡмили па носили кѹћи, а сѡд га вѿше комишѡмо на струку.

кѡритѣ -ѿм несв †. — дмѡ да рѡдиш, да зѡрѡдиш па ѡнда да корѿш старѣшину. —
Дѣца ме корѣ.

коритар м ‘мајстор за израду корита’. — Цигани-коритари... дуже време седе у једном месту, те граде: корита, вретена, заструге, кашике и сланике (2: 221); в. *скишач* (2: 220).

кòрито с ♦. — Јарма се ставља у кòрита. — Покретна или непокретна корита, у којима се оставља месо у саламури (3: 62).

кòрице кòрица пл. т. ‘кориташце испод млинског коша, из кога зрнелвље испада у отвор горњака’. — За кòрице је вèзано чèкало шйпком гвòзденом, а други дèо чўка по камену и жито испада из кòрица у камён (Б). — Мèље жито, свè ис кòша жито сйлази у кòрице.

кòроваш м ‘неред, неуређеност’. — Кòроваш ми окò куће, набацано, а мож да биде и нападенија (Р).

корпа ж ♦. — Плету се и разне корпе и батаре, и лесе за сушење шљива (2: 51).

коруба ж ‘парче коре дрвета’.

кòса кòсè ж а. ♦. — За кошење и сређивање сена употребљавају се: коса, а уз њу: калавра, брус, баква и чаканац; виле рогуље и грабуље (3: 21); б. ‘мера за површину’. — Ливаде би мерили косом, то јест колико човек на дан покоси (3: 133).

косанћи в *кобајаги* (Р).

кòсач -а́ча / **кòсиоц** м ‘косац’; в. *козбаиша, косишице*.

кòсачки -а -о ‘који се тиче косача’; ~ *буранија*. — Буранија са јàјима и кàјмаком и тò за косаче, па кòсачка буранија.

кòсир -ира м ‘алатка за сечење тањег грања, трња, трнокос’.

косиркè / **накосиркè** прил ‘укосо’. — Поставио га м̀ало косиркè. — И т̀ај ј̀аз да се изведе в̀амо косиркè. — Ударй се косиркè, од з̀ида се одмакне. — То ўско и м̀раш д-идèш накосиркè (Р).

косица ж, вилина *косица* бот. — Вилина косица (*Cuscuta L.*) — кува се са водом, те се маже коса, да расте (2: 225).

кòсйште с ‘дршка за косу’. — Дòбар је он кòсач кад и кòсйште м̀ож да пòкрја.

кòскè прил ‘укосо (на стрмини)’. — Бòље би било да сам крèнò кòскè из онè сурд̀умè. — Крèну г̀рад кòскè и пòгоди ми сйјалицу [под стрехом].

кòспй, обично у сталној вези *косни мерйшек*, в. *косник*. — Са стòлице идè он̀ај кòснй м̀ертек, кòснйк, који под̀упиру м̀ертке.

кòснйк -й́ка м ‘тредица која укосо подупире рокове, мертеке у кровној конструкцији’. — Од стòлице й̀мају коснйци, који под̀упиру м̀ертке, да се м̀ертек нè би с̀авио под снèгом. — Потурй се óздò под рокове, кòсо, да и пòвèже и зовèмо кòснйк (К).

кòсòвай -а́ћа м зоол ‘птица певачица *Turdus*, кос’.

кострет / **кострут** м ‘козја длака, погодна за ткање, прављење врећа, бисага, простирки и покроваца’; в. *кабаница*.

кострутни -а -о ‘који је од кострети’; в. *черга*.

косурача ж пеј. ‘велика коса’. — Вèлика ми ова косурача; м̀ораћу нèшто с̀а н̀ом да р̀адим.

котар ‘ограђени простор на коме су садевени стогови сена’. — Кад се ливаде покосе и сено се загради у котаре, кад се дигне беришет... тада је дозвољено, да свачија стока сме свуда й̀ћи (2: 109). — Превозе сено кућама и смештају га у котар, који је баскијама ограђен (3: 21).

кòтарица ж ‘корпа’. — Понèсèм ј̀а п̀уну кòтарицу ј̀ај̀а; в. *мерица* (2: 26 38); в. *сй̀акларија, кой̀обања, кошар*.

котòбба̃ -а̃ња м / **котòба̃ња** ж ‘кошарица, корпа за риболов’. — Котòбба̃ за рѣбу, и уѣје рѣба и нѣ мож д-ѣза̃је (Р). — Још се рибѣ лове: у кошареве, котарице (зв. котоба̃ње) и на удицу (2: 38).

кòфа кòфѣ ж ♦. — Ым̃ам ја да ти д̃ам два̃ес кòф̃а.

кòча̃к -ака м а. ‘посебна оградница за теле у штали’. — Кочак то што се у штали огради за теле; б. ‘лични кутак’. — Ыдѣм ја у мòј кòча̃к; *ѣилићар* (2: 14).

кòчаница / **кòча̃ница** ж ‘снопље жита, садевано у облику стога, на гумну пред вршидбу’. — Дòтераш са њѣве снòпље и дѣнеш, пòденуто жѣто, и тò је кòчаница; мòже у њòј да им̃а два̃естину кр̃стѣна, а св̃ака кр̃стѣна по тринѣс снòп̃а, р̃аније било (Ш). — Стòг је округал, а кòчаница в̃акò уч̃етврт: ст̃аѣи се кòлац и око њѣга снòпови. — Кòчаница је òвò што снòпље дòтера и пòденеш, пòденуто снòпље. А мòже и к̃амара, то је брѣс кòља и зòвѣ се к̃амара; и ч̃екам вр̃шачу да вр̃шѣм. — С̃аденеш вòд јѣдну кòчаницу, па пòмакнеш, завр̃шио си каво с̃ено, нѣ може ти вѣше на тò, с̃ад пòчињеш др̃угу кòчаницу. То ти ко с̃ено, то се око кòца дѣне, као и сл̃ама и с̃ено. — С̃аденуо је жѣто у кр̃ст, кòча̃ницу: снòп на снòп до в̃ра, да се прòсуши. — Кад зрно поцрни, ... почупа се и садене у кочанице (стогове), у пољу, да се исуши (2: 14 23 140); в. *зввно*.

коча̃њ м ‘кукурузни клип’. — Клипове — „коча̃ње“ ломе, поскидају са стабљике, сабирају у корпе па колима преносе кућама и смештају у кошеве или салаше (3: 20).

коча̃њати се -а̃м се ‘сушити се, урастати се од старости’. — Јес[и ли] пòчѣла да се коча̃њаш? (Б); в. *жуѣика̃ши* (5: 124).

коча̃њика / **кòча̃њка** ж ‘окомак’. — Недостатак брашна могао се делимично заменити млевеним „коча̃њикама“ од кукуруза (3: 72). — Кад ск̃ѣнеш з̃рно са кòрена — òтѣ ти кòча̃њка. — Ба̃ба им пр̃авила нѣшто от кòча̃њака. — Мòрам да га у̃сијам кòча̃њкама.

кòчет м ‘свињска длака’. — Не ск̃ид̃а се кòчет, него то òдѣс с кòжом. — За то је народ после рата брижљиво чувао: вуну, кочет и свињску длаку (2: 73).

кочетар м в. *кечка̃р*.

кòчица ж 1. ‘коштица’. — Ызме вѣчи вр̃уће вòдѣ и òнѣ кòчице: да нѣје л̃ут̃а о-два̃ес два̃-трѣ гра̃да — òбеси ме! — Стòјѣ к̃азанчи̃ћ неки и јѣдна кòфа кòчица, у њòј кòчице о-шљѣва. — Он̃ јѣде и кòчице од вѣшње. — О-шљѣѣ кòчицу ка скр̃цаш òнò ср̃це в̃аљ̃а да се јѣде.; 2. ‘мала кост, кошчица’. — Слòмѣо р̃уку па се јѣдна кòчица попр̃ѣчила и мòрам ап̃ѣрсати.

кòчница ж ♦. — За задње точкове, да се низ брдо укоче, служи кòчница, дрво, које се привлачи гвинтом (2: 48).

кòчòбија ж бот. ‘Andropogon gryllus, ѣиповина’. — Кòчòбија је тра̃ва од кòдѣ се пр̃авѣ рѣба̃ѣ чѣтке, од кòрена, од жѣлѣца òнѣ др̃паве тра̃вѣ. — Сѣдѣмо гòр на кòчòбији. — Ту је добра тра̃ва, звана кòчòбија. Радо је пасу и ко̃њи и овце (2: 29).

кòца̃ња ж ‘велика кост’.

кòш м 1. ‘млишки сандук у који се сипа жито за млевење’. — Кад жѣта нѣстане у кòшу, па нѣма вѣше да мѣље, онда дòња уст̃аљача која је на к̃аблѣни пов̃учѣ гòр̃њу ис кòша: òна се òтвори и водѣница ст̃ане. — Жито се из вре̃ѣ сипа у кош... причвр̃шѣн за стативе (3: 39); 2. ‘плетер за кукуруз’. — Кòш је òнò те се пл̃етѣ, што се пòбѣја у кр̃уг, па се испл̃ете, от пр̃у̃ѣа, за цѣли кукуруз (Ш). — Зовѣмо с̃ал̃аш, а нѣко вѣлѣ кòш. — Раније је било и кунастих конѣѣва од пр̃у̃ѣа, заме̃њених сада салашима (1: 764). —

Кукуруз се држи у кошевима, салашима и магазима (3: 64); в. *салаш*; *кош* (12: 23); *кошеви за кукуруз* (2: 51: сл. 30).

кòшāр м ‘велика плетена корпа, кош’. — Нèкад бїо дрвени кòшāр на кòлима, за кукуруз, дўлеке. — Од прућа се плету и многи кошари, који служе за оставу поврћа за зиму (2 51). — Риба се ловила у кошареве (2: 20–21); в. *двоколице*.

кòшара ж ‘стаја за смештај ситне стоке, оваца’. — Кад су овце брòјāне по кòшарама — он бїо власт. — За овце имā она кòшара — о-дасāкā се направи. — Нèко тај вāјат искорїстио ко кòшару за овце. — За овце се раније звāла кòшара, òплете прўном па се òмаже блāтом. — Испред кошаре је ограђен простор за овце. То је тор; в. *овчи*, *обор*, *шїпала* (1: 765 766).

кошāрић м дем *кошар*; в. *ракъић* (2: 48).

кòшарица ж дем *кошара*. — Дòшò з-брда у кòшарицу нòд.

кòшевина ж ‘време косидбе’.

кошкати -ам несв ‘упрезати волове у јарам’.

кошкати се -ају се несв ‘свађати се, гуркати се (обично о деци)’.

кòштати кòшта / **кòштати** -ā (обично уз негацију) ‘бити безвредан, неупотребљив’. — Кòд говèди стòјї који нè кòшта нїшта. — Та трава нè кòшта нїшта. — Ако [жена] нèма тўђег човèка, òна не кòштā нїшта. — А дāvати сām кокуруз стòци — нї тò нè кòшта нїшта.

коштуњац -њац м ‘орак тврде коштице’. — Òвāј ми је [орак] коштуњац, а òнāј гòр је мèк: сāмо га стїснеш и испадне она кòкица цèла.

кошуља ж ♣. — Тако се добивало боље платно, које је искључиво служило за стајаће кошуље (празничне). — Кошуље су биле чисто тежињаве (и потка и основа) (2: 28 70). — Жене су носиле дугачку дебелу кошуљу од тежине са кецељама на задњој и предњој страни струка. Задња кецеља је махом била црна, а предња на дну навезена а на средини проткана разнобојном вуном (9: 86). — Зиме су носиле дугачку кошуљу-аљину од тежињава платна, широких рукава и високо уз врат закопчану (3: 80–81).

кравити се крāви се несв ‘почети се топнати, отапати се (о леду)’. — Мāње лāдно и крāви се.

кравџа ж дем ‘крава’. — Имā òнè двè крāвице и пўшти у òнў странцицу.

крављача ж ‘дрвени суд за мужу, музлица’. — Раније је бїло о-дрвета, крављача се звāла, да мўзè се у крављачу, а сād се мўзè у кòфу (Кз). — Дрвене крављаче да се мўзè бїле, а после кāнте глеђаисане. — Млеко се музе у крављачу, а пошто се узвари разлива се у дрвене карлице (3: 62); в. *ударити* (2: 31).

кравуца ж аугм ‘крава’ — Кā[же]м ја нèму: Мїле, да ми прòдāш ову кравуцу и да ми нађеш неку мāлу.

крај м ‘прикрајак’. — Назвање *крај* има топографски смисао. У крајеве се убрајају разна топографска назвања без обзира на насеље, често пута и места без иједне куће (1: 750–751); в. *сиришњака*.

крајка / **крајка** ж ‘окрајак хлеба’. — Ја вòлим крајку. — Свї трāже крајке.

крајница ж 1. ‘бочна страница на кревету или на колима’. — Иса седи на крајници од кревета и покушава да се смири. — Затим Иса приђе поповом кревету и седе на крајницу (6: 3 53); 2. ‘крајња даска која се одбацује при стругању трупца, окорак’. — Дòшò да ми истружè оне крајнице.

крајцара ж заст ‘новчић’, једино у изр: Нèмам ни крајцаре.

крајцарица ж ‘дечја игра у којој се новчић баца до одређене линије’.

крајцовати -ујем несв ‘сасецати крајеве, опсецати’.

кракови -овā пл. т. ‘део запрежних кола’. — Тō су о̀ни што вѣжу руду за а̀шлук и по̀ставак на прѣдњим ко̀лима и зову се кра̀кови (Б). — Задњи кра̀кови прикачени за задњи оплен. — Кра̀кови дрвени лѣжу на а̀шлуке и на њѣга је озгō ја̀стуче (Кз); в. *руда* (2: 47).

краљица ж ‘сорта јабуке’, в. *сйрекња, колачара* (2: 26).

крати кра̀м несв 1. ‘разбијати, разваљивати’. — Кад б̀улдожер крѣне, он са̀мо кра̀; 2. ‘кашљати, гушити се кашља’. — По̀чо да кра̀, о̀чи д-йскоче!

кратити кра̀тим несв ‘скраћивати’. — Трип̀ут га кра̀тим и оп̀ет кра̀тко!

крвник -ика м ‘насилник’. — Кр̀вник — који д̀не да убије, да се тучѣ, и у̀бојица је ко кр̀вник (Кз).

крвом̀тити -ом̀титим ‘мокрити крв, имати крви у мокраћи’. — П̀аздренов шт̀ап нѣ ваља, старије жѣне причале да крв̀ом̀ти кад у̀дариш тим шт̀апом. — Ка̀жу да крв̀ом̀ти кра̀ва кад је о̀шинеш п̀аздреновином; в. *сйаши* (2: 229).

крвоп̀илац -лица м ‘крвопија’.

крдисати се -шем се св ‘оронути, усукати се (обично од болести или великих напора)’.

кревѣ̀лити се крѣвѣ̀лим се несв ‘кривити уста, правити гримасе при говору’.

крѣзав -а -о 1. ‘безуб’; в. *шишлерчић* (6: 119); 2. ‘лош, једва употребљив’; в. *врндеља*.

крѣја ж зоол ‘крешталица *Garrulus glandarius*’ (P).

крѣкнути крѣкне св ‘закрештати’ (P).

кремењача ж ‘тип пушке’. — Пушка је раније била кремењача, па је прескундачена (промењен кундак) и окренута на капислару (6: 33). — Најстарије су пушке „кремењаче“ и „арнаутке“... Старинске пушке биле су и „каписларе“ и „кашикаре“ (3: 33).

крѣнути крѣнем св ‘почети’. — Кад је крѣнō у Ар̀анђеловац на по̀сō, та̀дā је свѣ бйло.

крѣпати -ам св 1. ‘умрети од муке, пресвиснути’. — Сйн јој по̀гинō, а д̀на крѣпала за њим; 2. ‘осушити се’. — Ру̀жа в̀оли да је са̀ма и ако је око њѣ тра̀ва — она м̀ора да крѣпа̀.

крѣсати -шем несв. ‘сећи танко грање’. — Крѣ̀сали кра̀вама лй̀сник ка-се по̀косе ливаде и овр̀ше.

крѣсйво с 1. ‘огњило, чакмак’. — У̀змеш крѣсйво и тр̀уд и на онај ка̀мѣн крѣснеш и й̀скоче ва̀рнице и у̀вате за тр̀уд (ТP); 2. ‘упаљач’. — Да̀јде ми крѣсйво да за̀палим.

крѣскати -ам дем ‘овлаш кресати’. — Ја крѣ̀скам оном сйкиром поред в̀рзине и нѐћу да им одма прѝђем.

крѣсло с / крѣсла ж ‘креста’. — То је та̀ман ко крѣ̀сло пѣвчево.

крѣч м ♦. — А нѐгде тр̀пају и крѣча у ону ба̀легу што лѣпе ко̀шницу.

крѣчан крѣчна -о ‘који садржи креч’. — См̀олна зѣмља, см̀оница је крѣчна.

креч̀ана -анѣ ж ♦. — Жйко био код креч̀анѣ кад су до̀шли. — У̀змеш крѣча ову ча̀шу, да нѐ буде г̀уст ко кад ва̀диш ис креч̀анѣ, да се разм̀ути да је ко ово млѣко са̀д, да је ма̀ло рѣ̀ђи. — Креч се пече у креч̀анама, које зидају „дунђери“ — зидари из других села; в. *осушиши*.

кречовњак м ‘кречни камен, кречњак’. — Креч се добија од „кречовњака“ (кречњака), који ваде испод Голе Стене у Јарменовцима (3: 45).

криваја ж ‘скелица за двоколицу’; в. *кривача*. — Отац ми тўри на ону кривају, онō криво, трї цаћића.

кривајица ж 1. дем *криваја*; 2. ‘изметнути плод шљиве’ (Р).

кривак -ака 1. ‘крив предмет, неприкладан за неку намену’. — Дѣ си нашō овај кривак, дај нешто право; 2. ‘гест енергичног одбијања’; в. *кијак* (Р).

криваљ м ‘који хода погнуто, који шантати’. — Види га онај криваљ, сав се растōчио (Р).

кривати кривам несв ‘ходати погнуто, шантати’. — Дѣди слабе нōге, ал јѣзик здрав: крива, ал рабацїјā.

криваћела ‘стара неисправна направа’. — Йди ўзми ону криваћелу и дōтерај оне снōпове (Р).

кривача ж в. *криваја*. — Говōрио ми да мѣтам кривачу. — Мѣтō кривачу и трї цака и у водѣницу; в. *двоколица* (2: 47 48).

кривѣљати -ам несв ‘шепати, шантати’. — Бōлў ме нōге па кривѣљам. — Кри-вѣљā се јōш нѣкако, стāрачки. — Вїдим га јā: кривѣљā од стāнице.

кривѣлкѣ прил ‘накриво’. — Свѣ то идѣ на кривѣлкѣ.

кривїњаш -аша м ‘човек који ће се „измаћи“ од посла’. — Нїје он кривїњаш ко што му бїо отац.

кривити се криви се ‘повијати се, постајати искривљен’. — Криви се [ексер] прѣ нег сам пōчо закївати.

кривōглав -ōглава -о ‘искривљеног врата’.

кривōстран -ōстрана о ‘накривљен, нахерен’.

кривўћи прил ‘криўћи’. — А нѣ знам што даје кривўћи. — Дōнела она мѣни кривўћи.

крїжак / **крїжњак** -ака м ‘врста минерала који се цепа у танке плочице’. — Лōза тражи да је пѣскōвна зѣмља, крїжак, и ђсунчана стрāна. — То онај камен што се цѣпа, крїжњак.

крїзница ж ‘део ваљарице’; в. *ваона* (2: 45).

крїкїћати крїкиће несв ‘гласати се као гуска’. — Гўска крїкиће.

крїла -ā пл. т. ‘окриље, крило’. — Мāче му стōјї у крїлима. — Онā Рўмўнка мѣни сѣдала у крїла кад је жѣна дōшла и вїдела. — Сѣдали на оним ђбрешку и Зōран држї Цѣцу у крїла.

крїланце -а с дем *крїло*. — Тāмо смо нашли само јѣдан авїѡн са два крїланца, што је Нѣдић бацō плакāте.

крїлница ж ‘бочна даска на канатама’. — На канатама су делови: две даске, крїлнице, које имају одозго ћуприје (биније), и два капка (2: 47).

крїло с 1. ♣. — Гāћала каменом да ђтера [пиле] и слѡмила му крїло; 2. ‘бочна страница у канатама, крїлница’; 3. ‘други / трећи дан крсне славе’ (Р).

крїспути крїспем св ‘крикнути’. — Кад крїсне бўрњак, мōже да [се] оглўви.

крїчица ж дем *крїшка*. — Ја ўзо јѣдну крїчицу лубѣнице и мѣнѣ дōста.

крїшка ж ‘парче сира исечено за стављање у чабар’. — Када се сїр ицѣди, сѣчѣш грўду на чѣтири крїшке. — И пōсле се сѣчѣ на крїшке и мѣтā у чабар, крїшка — то јѣдно парче сїра; в. *груда*.

крїкати крїкам несв ‘јести неумерено’. — Крїка, нїкако да прѣстане.

кр̑каче обично у изр. *на кр̑каче* ‘на леђима’. — Он ђе да га нѡсим на кр̑каче.
кр̑качити -им несв ‘носити на леђима’. — Цѣлог вѣка нѣшто кр̑качио и више нѣ мож (P).

кр̑кљо -а м ‘човек промуклог гласа’. — Са[д] ђе то н̑ма кр̑кљо свѣ д-ѡбј̑сни (P).

кркуша ж ‘риба *Barbus meridionalis pretenyi*’. — Од риба је раније било па-стрмки, којих данас нема, и кркуша (3: 34); в. *скобаљ, клен* (2: 20 38). — *Кркуша*, –врста јасеничке рибе; за наочиту и бујну жену Овсиштани кажу „кркуша“. Јасеничке рибе су: клен, говедарка, кркуша и пиуза — чиков (16: 56).

кр̑лац, само у сталној вези *на кр̑лац* ‘бочно’. — Прѡвл̑ачи се на кр̑лац (Б). — Цигла се ст̑ви на кр̑лац, нѣ пл̑оштимицѣ.

кр̑л̑ачити кр̑л̑ачим несв 1. ‘избегавати посао’. — П̑ита ме мѡј шѣф шта р̑адим, а ја к̑а[ж̑]м да кр̑л̑ачим (Б); 2. ‘ићи постранце, провл̑ачити се кроз тесан простор’; уп. *кр̑лац*.

кр̑ља ж ‘чокот винове лозе’. — Ма им̑ам ти само двѣ или три кр̑ље, ал мѡж и ѡ[д] тога бити вињага (Т Кз). — Грѡжђе ми јѡш на кр̑љи, а нѣмам мнѡго винограда, дваѣстину кр̑ља.

кр̑ља / **кр̑ља** ж 1. ‘крпељ’. — То ти кр̑упн̑и кр̑пељи, кр̑ље. — С̑ад кр̑ље и на човѣка, а нѣкад биле само на ѡвцама; 2. ‘досадан човек’. — Дѡс̑ади она кр̑ља.

кр̑љати -̑ несв ‘расти, израстати’. — Око л̑ипе изникли они младари, с̑амо кр̑л̑а (P).

кр̑љѣштити (се) кр̑љѣштим (се) несв ‘претећи, љутито ширити очи’. — Не кр̑љѣшти ѡчи и на пѡсѡ! — Нѣмѡ ти на мѣнѣ да се кр̑љѣштиш.

кр̑љити се -и се ‘бокорити се’. — Пш̑еница пѡчала да се кр̑љи (P).

кр̑мача ж 1. ‘женка свиње’. — Н̑ису ѡнѣ м̑аснѣ кр̑маче; 2. фолк ‘народна игра’. — Игра кр̑маче: у сред кола ископа се велика рупа а око кола су мале рупице (у земљи). Сваки играч има мотку коју држи у рупици. Кр̑мача је један камен величине као песница. Један од играча, мотком гони кр̑мачу и утерује је у свињац (у велику рупу на средину кола). Остали му играчи то не даду (2: 142).

кр̑мачина ж пеј *кр̑мача*. — Кѡлике су ти ѡнѣ кр̑мачине.

кр̑мељ м ‘бела излучевина у угловима очију’. — Нѣ мож ѡко ѡтвѡрити од кр̑меља (P).

кр̑мѣљати -̑ам 1. ‘имати крмеље’. — Једна ми ѡвца нешто кр̑мѣл̑а; 2. а. ‘бити дремљив, неиспаван’. — Јѡште кр̑мѣл̑а: дѡшѡ у три с̑ата, а дѣда га проб̑удио у шѣст; б. ‘бити болестан’. — И ѡн кр̑мѣл̑а, болестан.

кр̑мѣљив -ѣљива -ѡ 1. ‘који има крмеље’. — В̑иди то дѣте, кр̑мѣљиво је; 2. ‘бити безвољан, болешљив’. — Нѣ да к̑аже шт̑а је, а в̑идим да кр̑мѣљив.

кр̑мѣћак -̑ака м ‘крмећи измет’. — Ўгазио у кр̑мѣћак.

кр̑нтија ж ‘стара неисправна машина’. — Вѡзи неку кр̑нтију и нѣ знам к̑ако је јѡште жив.

кр̑нтијаш м ‘сакупљач кр̑нтија, отпада’. — П̑уна му а̀влија, свѣ неке кр̑нтије, нѣ зна шт̑а ђе му и кр̑нтијаш к̑ажу (P).

кр̑нути -нем св ‘ударити’. — Колико је ѡн нѣга кр̑но ту, ѡдма га б̑ацио у вр̑зину (изненада га ударио ован).

кр̑нциати се -̑ам се несв ‘ломатати се, ићи по кршевитом терену’. — И ѡн пѡшѡ да се кр̑нци̑а с лѡвцима за ц̑укелама.

кр̑њ кр̑ња кр̑њо ‘без рогова’. — Слѡми рѡг и ѡстѡ кр̑њ, Кр̑ња га зовѣмо, вѡла.

крња́так -тка м 'сломљен зуб'. — Ви́ри му са́мо онај крња́так, ви́ше о́чију нег зу́ба (Р); в. *чкрба*.

крњо́рог -орога -о 'са сломљеним рогом'.

крџвина ж 1. 'трава, коров као импровизирана покривка за неку малу просторију'. — Крџвина је кат покосиш ко́ров, траву́љачу и ба́циш тако́ да по́кријеш бу́рдељ. — Раније није било штала́, него су биле ко́шаре: измаже се [зид] блџтом и по́крије се крџвином; 2. 'завршни слој сена на стогу'.

крџвиња́ра / крџвиња́ча ж 'сиромашка кућа'. — Ова је кућа била тип сказа времена турског господства. У народу је била позната под именом крџвињаче са прошћем. Успомена на њу очувала се данас у прављењу бољих кошара за стоку. — Крџв је био од крџвине или луба од липе. У народу се ове куће зову крџвињаче, крџвињаре или лубњаче, лубуре (1: 753).

крџвити -им несв 'правити кров, покривати кућу'. — Треба да крџвџ кућу, да рџжу крџв, јапију.

к[р]џмпџр в. *комџир*

к[р]џмпџра́к -а́ка м 'кромпириште'. — То де крџмпџр за́сађен кромџира́к ка[же]мо.

к[р]џмпџруша ж 'пита од кромпира'.

крџпити -им несв 'прскати лозу, воће'. — Виноград се „кропи“ плавим каменом и крџчом (3: 26); в. *заџроваџи се, лиџарија*.

крџпара ж 'простирач изаткан од крџпа' (Р).

крџпа́чити крџпа́чим несв 'невешто радити'. — Ма какав је он мајстор, само крџпа́чи (Р).

крџпачити -им несв 'мучити се, ударати крџпу на крџпу'. — Свега ве́ка, ја́дан, крџпачно, настављо ли́ку на џпуту (Р).

крџпачки прил 'начин плетења вуном' (?).

крџпеж ж 'крџљење, поправљање'. — Крџпеж је тежа́к: ла́кше је на́правити но́во. — Ра́дио му све́ на ку́ћи, а са́д ра́ди неки крџпеж. — Ништа без крџпежи, мо́раш крџпити. — Крџпеж ку́ћу дрџи; изр. *крџеж-џрџеж*.

крџпеле в. *колечке* (2: 48).

крџпња́ча ж 'велика игла за крџљење грубих тканина'.

крџст м ♦. — Сно́п на́бијем на ко́лац и дру́ги на́бијем на ко́лац и ве́жем у́ крџст.

крџста / крџста крџста́ пл. т. анат 'лумбални појас'. — Кад у́стањем и пођем, ко но́ж да за́бијеш у крџста, то кичма, а крџста џдоздо (Кз).

крџстача ж ♦ (2: 48).

крџстнина ж в. *седмак* (3: 19). — Врло се на крџстине, че́тири па́ра во́лџва. — Као на́кнаду за овршену крџстину добијали су три оке пшенице (3: 40–41). *Крџстина* — купа од од тринаест снопова пожњевеног жита (16: 56).

крџстовдански (месец) 'септембар', в. *богоја́вљенски*.

крџстоноша м 'човек који на литији носи крџст'. — Била литија, то је прџслава, крџстоноше биле. — У Моравцима и Липљу крџстоношама се и данас износи ручак, код извесних записа (2: 94).

крџт -а -о 'лако ломљив' (2: 43).

крџтина -инџ ж 1. 'месо без кости и масноће'. — Крџтина нџма ма́сти, а нџма ни ко́сти; 2. 'мекоћа дрвета'. — По првом иверу цени се крџтина дрвета. Ако ивер одмах одскочи, дрво је крџто и добро за обраду (2: 43).

крџв м заст 'хлеб'. — Де́да псо́во крџв (Р).

круг м ‘поклопац за кацу’. — Стãвиш òнãј кру̑г нã кацу и притиснеш; круг (од павита) (2: 48).

круглица ж ‘куглица’ (2: 14).

кру̑њãч -ãча м ‘направа за ручно кру̑њење кукурзза’ (2: 48).

кру̑ница ж уп. *крушац*. — Раније се дãвала сò у кру̑ницама, па òне то л̑жу, камена сò, несамлевãна. — Кад су мале зазубице, ко̑њу се да кру̑ница соли, да лиже (2: 228).

кру̑ћина -инē ж ‘чврстина, стабилност’. — Нēма кру̑ћину, ўжи двã сãнтиметра.

кру̑шац / кру̑шац, у сталној вези *крушац соли* ‘грумен соли’. — Свãким во̑јнику ма̑јка је метила у тóрбу кру̑шац сòли.

кр̑цати -ам несв ‘ломити, чистити орахе’. — Ја сèò па кр̑цам неке òрасе.

кр̑чаг -ãга м ‘земљана посуда, ћуп’. — Нēко тр̑пã у кр̑чãзе, шèрпе, лонце и зãтопиш òзгòр ка̑јмаком.

кр̑чевнна ж ‘њива настала кр̑чењем шуме’. — На кр̑чевини нãјбоље рòд̑и кòмп̑р.

кр̑чине пл. т. анат ‘сапи (у ко̑ња)’ (2: 204).

кр̑чити кр̑чим несв ♦; в. *будак*.

кр̑цалинац м ‘врста гу̑ња’. — Раније је био у општој употреби гу̑њ кр̑цалинац, с преда отворен, са широким рукавима, при дну разрезаним и повраћеним (1: 778).

кр̑цалипка ж ‘тип старе пушке’.

кр̑цаљ м ‘закржљало младунче (прасе, јагње)’. — Од òвога кр̑цаљã н̑икад нēће б̑йти св̑ићè.

кр̑цумати се -ã се несв 1. ‘узнемирити се, кр̑чати (у цревима)’. — Кад пòједем кру̑шку, кр̑цумã ми по стома̑ку; 2. ‘мучити се, ломатати се по тешком терену’. — Кр̑цумã се дèда, тèò би д-из̑ије дò грòбљã [још једном, пре него што га изнесу].

кр̑ш м 1. ‘камењар’; 2. ‘коров који се коси и спаљује (или оставља да иструне)’. — Мбраш покòсити овај кр̑ш и тãмо бãцити.

кр̑ша̑н -ãна м ‘шибље, оструга, коров’. — Мòже б̑йти да имã и зми̑јã, имã то[г] кр̑ша̑на, нè можеш да га исèчеш; в. *криш*.

кр̑шина ж в. *каришик*. — Дè си пòшò с том кр̑шином, нēћеш [стићи] дò пр̑ве чевр̑мè.

кр̑шкати -ам несв дем ‘кршити, ломити’. — Дèда кр̑шка гра̑ње, лòм̑и с̀увè гран̑чице, сувãрак.

к̀убурити -им несв ‘мучити се, сналазити се у немаштину’. — К̀убуриш кад нēма, к̀убуриш кад рòд̑и. — К̀убури са рãнòм, к̀убури са с̀еном, н̑икад дòста.

к̀уварица ж ‘извезено платно изнад шпорета’.

к̀увати -а несв 1. ♦; 2. ‘месити, припремати тесто за хлеб’. — Òна сãд нè[ћè] да к̀ува, идè у пèкару и к̀упи [хлеб]; 3. ‘врети, куљати (о покретима масе људи, воденој стихији)’. — П̀уно во̑јскè, сãмо к̀ува. — Глèдам јã т̀уне испод л̑пе: вòда к̀ува — и на Миланове кок̀урузе!

к̀увет -и ж ‘снага’. — Нēма више к̀увети, òстарило се.

кув̑кача ж ‘птица злослутница ко̑ја се оглашава но̑ћу, кукавица?’. — Б̀укача, совèљãга, кув̑кача — то ти јèдно, а рãзна имèна.

к̀удеља ж ‘праменови вуне савијени у смотак и везани на преслицу’. — Мèтè се в̀уна на грèбене, па се р̀укама извлãчи в̀лас, па се дòбију к̀удеље (Ш). — К̀удељу стãви на преслицу. — Сã тè к̀удеље оно се òвамо извлãчи и ўпрèда се и на вретèно се мòтã. — К̀удеља, кад се òдвоји на прèслицу да прèд̀у, к̀удеља в̀уне, к̀удеља т̀ежине. — Òндак

Ўзму оне кудеље и тўре на прѣслицу и прѣдў, рўкама, на вретѣно, за ћїлиме, за губѣре. — Тежина се преде на кудељи или прѣслици (3: 47). — Овако исцешљана вуна савија се у „кудеље“, а онда преде на „прѣслици“ помоћу вретена (за основу) и дружице — дужег и дебљег вретена (за потку) (3: 48).

кудељица / кудѣљица ж дем ‘кудеља’. — И онда направиш онў кудѣљицу и прѣдеш; в. *йовесмо* (2: 28), *основа* (3: 47).

кўдије прил ‘куда, којим правцем’. — Нѣ зна се кўдије идѣ, а прѣшѣ је вўдије.

кўдити (се) -йм (се) ‘жалити се, налазити замерке; оговарати’. — Јѣднѣко се она кўди на онѣ жѣне.

кўја ж 1. ‘женка пса’; 2. погана жена. — Онѣ кўја је свѣ то учїнила.

кўјпа ж ‘кухиња’. — Стојѣ у кўјни па ме смѣтају. — [Граде се] „кујне“ — мале зградице које служе за спремање јела преко лета (3: 60).

кује на! узв за вабљење крава (Р).

кўка ж ♠. в. *чини*. Изр. Свѣка кўка сѣбѣ вўчѣ.

кўкавица ж/м ‘ситничар, цепидлака’. — Тѣо да ми плѣти што је пѣгазио сѣно, ал јѣ реко нїсам кўкавица.

кўкати -ам 1. ‘жалити се, вајкати се због немаштине’. — Кўка ђвѣј, кўка онѣј у вѣроши кад је мѣла пѣра. Клетва: Све му по кући кукало, само му поп певао (3: 122); 2. ‘скичати’; в. *кљунуши*.

кўкѣч -ѣча м ‘звоздена шипка с куком, за царање ватре у фуруни, на огњишту’; в. *вайтраљ* (1: 761); в. *бубњѣйи* (3: 64).

кукача ж а. ‘кука, јака гвоздена шипка са савинутим крајем којим се може повући неки терет’. — Дѣ ми је кукача?. — На ђплѣну стојѣ канате и кукача на јардўмцу; б. ‘дрвена шипка с куком, за чупање сена из стога’; изр. *скїдайши кукачу* ‘брисати зној савијеним кажипрстом; аргатовати’; в. *царач*, *вишло*, *забиши*, *кучина* (2: 94 142).

кўклић -йћа м ‘избочина којом се неки предмет за нешто може закачити, закачка’. — На ђвим се [црепу] одлѣomio се кўклић.

кукўвнїа ж а. ‘птица злослутница’; в. *кувикача*; б. ‘жена која може предсказати несрећу’. — Чўвај се те кукўвије и нѣмѣ јој нѣ пўт

кукуљача ж ‘капуљача’. — Због кише која је почела падати Лѣмо навуче на главу кукуљачу од гуња (4: 34).

кукурек м бот ‘Helleborus feoditus’. — Раније су од метиља овце лечили кукуреком..., али најчешће без успеха (3: 130).

кукуружњача ж ‘ракија од кукуруза’. — Поред ракије од воћа, пеку и ракију од кукуруза — кукуружњачу, од бурјана — бурјановачу, од дудиња — дудињовачу и од купина — купиновачу (3: 25).

кукўрушчина м пеј ‘кукуруз’. — Јѣду сѣмо кукўрушчину.

кўлѣш м 1. ‘коњ сиве боје’; в. *дорѣй*; 2. ‘сорта жутог ситног пасуља’; в. *кицош* (2: 27).

кўлиза / кулїзѣн -ѣна м ‘улизица, дволичњак’. — Свѣ љйгѣвци и кулизѣни ўзели.

кўлизити -им несв ‘дволично се понашати, неискрено повлађивати’. — Он знѣ само да кўлизи, кад ови гѣгоње дѣђу.

кулїна -йнѣ ж ‘зидине старог града’.

кўлук кўлука м ‘принудни рад’; в. *врндеља*.

- кӯљати кӯљā несв 'истицати у јаким млазевима (о течности)'. — Ко из рукава кӯљā, нє могу да зāгиснем и зуставим. — Кӯљā вѡда на брāни, йспрāзни се устѡва (Р).
- кӯм ♦. — Првѡм на свадбу зѡвє кӯма.
- кӯма ♦. — Женска деца се више играју кума, ... праве лебѡве и колаче од блатѡ... Често се играју пиљѡка и школице (3: 123).
- кумбāра ж 'прашина; ковитлац густог дима'; в. *избайесати*.
- кумош убрадач; в. *слиљевац* (1: 778).
- кӯмсало с 'хумус, црница, муљевити песак'. — Паприка ђе кӯмсало, лӯчнӯ зємљу. — Нанос, муљ, зѡве се кумсало (2: 22); в. *кумуша*.
- кумство с ♦. — У старо време кумство се тражило на овај начин: онај, ко тражи кума, понесе погачу, чутуру вина и две свеђе... и онај, ко тражи кума, пита три пута: „Кумим те Богом и св. Јованом, од данас па до века да ми будеш кум крштени!“ (2: 88).
- кӯмуша ж 'родна земља, хумус'. — Качерска зємља — то је кӯмуша, кӯмсало.
- кӯндак кӯндака м 1. ♦; 2. 'наставак рога на дну крова'.
- кӯпа ж в. *лисник*. — Уполовачене [цигле] се слажу у купу и тако остају око двадесетак дана... После двадесетак дана слажу се у „банкет“, тако што се најпре озидѡ „фуруна“, а преко ње се слажу редѡви цигле у облику зграде (3: 42).
- купāтило с ♦. — Мāтор чѡвек промєнио купāтило па слѡмио глāву, нє мож да се снађе у тӯђѡј кӯћи.
- купиновача ж 'ракија од купина'; в. *кукуружњача*.
- купинѡак -ака м 'жбун купине'. — Упѡ у нај купинѡак и сѡв се йзгребо.
- куповина ж 'купљено земљиште'; в. *завѡта* (1: 749).
- кӯпушњак м 'место на коме је посађен купус, купусиште'.
- кӯпушњача ж 'пита од купуса' (Р).
- кӯрāжан -жна -ѡ 'одважан, храбар'.
- курāјбер м 'неозбиљан чѡвек'. — Бѡ ми сѡнођ онај курāјбер Лјубиша (Р).
- кӯрвārски -а -ѡ 'који је својствен курвару'; в. *лойѡвски*.
- курвєштиња ж 'жена проблематичног морала'. — Бѡла сѡ њѡм нека курвєштиња кад је пѡгино.
- курєдалѡ / курєсало с 'мушко дете, дечачиђ', в. *бекријишина*.
- курєсати -ам несв 'шегачити се'. — Мѡ тӯ курєсѡмо. — Дѡшли тӯне да курєсају, а јѡ нє знам штѡ прє д-урāдим.
- курєгати кӯрєђем несв 'закерати, цепидлачити'. — Нємѡ да кӯрєђеш, живѡта ти (Р).
- кӯријачки -а -ѡ 'који се тиче кур(и)јѡка'; в. *зѡжђа*.
- кӯрјана ж в. *баба*.
- кӯрјук м 'реп живѡтине'.
- кӯрозеб -ѡба м 'врх камените стране на коме је увек хладно'. — ђе да прѡви кӯћу сѡмо на ѡнѡм кӯрозебу и нѡде дрӯго.
- курѡпєцати се -ѡпєцам се 'понашати се надмено'. — Дѡшѡ тӯне да се курѡпєца (Р).
- курѡсретан -тна -тно 'злосређан, малерозан'. — Мѡ смо курѡсретан нāрод.
- курѡтресина м 'чѡвек лошег морала и карактера'.
- курталагција м 'дете које држи младин вѡе на венчању, свадби'.
- курталисати се -шем се св 'ослободити се, решити се неке бриге'. — А Ново молио свога сина, мога чѡвека, да се политике курталише (5: 112).

курцобанлија м ‘веселјак’ (Р).

куса / **кўса** ж ‘овца са кратким репом’.

кўскун **кўскуна** м ‘канш испод репа товарне животиње’.

кўстура ж а. ‘старински нож који се носи за појасом’. — Кустура је обичан нож, који се носи за појасем (2: 40). — Јес вїдо Ђїла — ко кўстура!

кўтити а. ‘ћутати, бити апатичан’. — Ма, штã рãди — кўтї; б. ‘мировати због болести (о животињама)’. — Кўтї ми јãгње, сãмо што је живо.

кўтлача ж ‘велика дрвена кашика, сипача’. — Ўзмеш кўтлачу и òдлїваш сўрут-ку. — Кајмак се скупља великом дрвеном кутлачом и ставља у чабрицу с поклопцем (3: 62); в. *вареника* (6 :40).

кўтло -а / **кўтлòв** -òва м ‘кутлача за цибру, запремине десетак литара, на дугој дршци’.

кўто -а м а. ‘велика млинска кашика’. — Кўто је ко кãшика, вèлико, двã-трї кїла брãшна вãга. А код нãс кãжу: нãјтежи Ѐвков кўто, кад ўзима ўјам па заїти кўтом; б. ‘коритаста направа испод млинског коша’. — Из коша жито испада у кутто, који је учвршћен за кош (3: 39); в. ‘кутлача од бакра за казан’ (2: 14); в. *кушло*.

кўћа ж 1. ♦; 2. ‘просторија у кући у којој се налази огњиште, кухиња’. — Из ове се развила дводелна кућа, код које се пред „кућом“ јавља трем (доксат), после ћилер (диванана, башкалук) (1: 754). — „Кућа“, у којој је огњиште, направљена је од ућертених брвана (3: 57).

кўћанин м ‘укућанин’. — Òћу да прãтим дè ће òни да òбаве оно вèрско, а нїшта не причам ни мòјїм кўћанима.

кўћаница ж ‘домаћица, жена која умешно води домаћинство’. — Она је бїла кўћаница за òвè финије послове. — Прва је кмета угледала Андрина кўћаница (6: 110); в. *сїрема*.

кўћèван -вна -вно 1. ‘који је сав посвећен кући, породици’. — То бїли кўћèвни лўди, нїсу бїли бекрїјштине ко òвї сãд. — Мара била... озбиљна, радна, послушна, кўћевна (5: 94); 2. ‘који припада кући, домаћинству’. — Покупили су и остале кўћевне ствари (11: 14).

кўћевник м ‘који је посвећен кући, који се понаша домаћински’. — Наш народ познат је као кўћевник (2: 215).

кўћевница ж ‘штедљива и марљива домаћица’.

кўћèрача пеј ‘велика кућа’. — Дòћем јã и вїдим: кўћèрача вèлика, ал нèsрèђена.

кўћити -им несв ♦. — Колико сам пўтã кўћила! в. *колeно*.

кўћница ж ‘бокор ниског културног растиња’; в. *лозица*.

- **кўћїца** ж дем ‘кућа’. — Нãјлeпше му у нèговој кўћїци; в. *дорãдїтїи*.

кўћїште с ‘место на коме се налази(ла) кућа’.

кўцница / **кўцница** ж ‘група паса приликом парења, „псећа свадба“’. — Да вїш кат крèне кўцница.

кучèнце -ета с дем *куче*.

кучèтина ж аугм пеј ‘кучка’. — Кãква је кучèтина: нèће ни на кãфу да ме позòвè.

кучина ж ‘коноплã’. — Код кућа смо спавали на поњавама, начињеним од кучина (које су одређене на кукачу) (2: 141-142).

кучињара ж ‘поњава направљена од кучине, коноплã’. — По слами се про-стирала поњава кучињара (од коноплã) (2: 56).

кучиште -а с пеј ‘пас’. — Дòбро је док òмã кучиште да лãне.

куша̋к -а̋ка м а. ‘ужа даска, летва, којом се спаја више дасака (у тесарству)’. — За те кушаке закиваш крајнице; **б.** ‘попречна гредица у тараби’. — Ови ће куша̋ци да сме̋тају.

Л

ла̋бав -а̋ва -о а. ‘неутегнут’. — Ла̋баво ти је ов̋о, испашће; **б.** ‘несигуран, непоуздан’. — Не рачӳњај м̋лого на ње̋га, ла̋бав ти је он.

ла̋брња ж ‘део лица око уста и носа’. — Ако те звекнем по ла̋брњи, ма̋ње-[ће]ш при̋чати (Р).

ла̋бушина ж ‘месо са ма̋ње крине и више кожице, обично са стомака брва’. — Немо̋ ту ла̋бушину у ма̋ст, ба̋ци ке̋ру (Р).

лаган -а -о ‘једноставан, неусиљен’. — Народ у Доњем Качеру (око Белановице до Козеља) има лаган говор и чистији са мало или нимало дoметка од јужног говора (2: 16).

ла̋гум -ума м 1. ‘подземни тунел, ходник, поткоп (у руднику)’. — Били они ла̋гуми, у руднику, па вагонети и износе [руду] на̋поље; 2. ‘динамит; експлозија’. — Оде све̋ у ла̋гум.

ла̋д м ‘хлад’. — Одоше ми кра̋ве у ла̋д

ла̋дн̋оклеп -оклепа -о ‘хладнокрван, флегматичан’. — Он би̋о ла̋дн̋оклеп: уми-рало се, ра̋јало се — њему све̋ ра̋вно (Р).

ла̋днути (се) -не (се) св ‘мало се охладити’. — При̋чекај ма̋ло, да се ла̋дне м̋леко.

ла̋дњикав -а -о ‘прохладан’. — Дӳва ве̋тар ла̋дњикав.

ла̋довати ла̋дује(м) ‘боравити у хладовини, пландовати’. — Види ов̋це да не ла̋дују у рӳпаци (Р).

ла̋довина ж ‘хладовина’. — Ла̋кше ра̋дити по ла̋довини.

ла̋довино прил ‘свеже, пријатно’. — У по̋току је да̋нас ла̋довиншије. — Ла̋довиншије је во̋д под шумом. — Ја̋ ћу да до̋[ће]м кад би̋де ма̋ло ла̋довиншије. — Бо̋ље [је заливати башту] кад је ла̋довиније.

ла̋д̋олеж -олежа м ‘нерадник, ленштина’.

ла̋жара м/ж ‘лажов’. — Он је ла̋жара, зна̋м га.

ла̋жигаће пл. т. а. ‘врста старинских мушких гаћа’; **б.** ‘дечје гаће са расеченим туром’ (Р).

ла̋з м ‘искрчена површина у шуми’.

лакат лакта м ‘мера за дужину’. — Лакат [је] дужина од лакта до краја савијене шаке (3: 133).

ла̋кнути ла̋кне безл ‘смањити се (о болу), одлакнути’. — Ла̋кнуло ми чим су ми ударили [инјекцију].

ла̋к̋ман -мна -мно ‘незајажљив; похлепан’. — Би̋о ла̋к̋ман, да̋ Бо̋к са̋чӳва, све̋ ов̋о те̋о да к̋упи, а са̋д не̋ мож прет̋ кућу. — Лакоман на новац, није могао... друго сем да се распитује где има доста пара и да пљачка (6: 34).

ла̋корадан -дна -о ‘лако обрадив’.

ла̋к̋ородан -дна -о ‘плодан’. — То је ла̋к̋ородна з̋емља.

ла̋кси! узв крави при мужи да се помери (Р).

ламба ж ‘месо које при дерању брава остане на кожи’.

лампак м ‘широки рукав на отвореном гуњу’ (9: 85), в. *цемадан*.

лампарати -ам несв ‘брбљати, лупетати’. — Бољи је он него што му је језик. Лампара, можда тако и не мисли (6: 125).

лџмпарија ж ‘стара неисправна машина’. — Упџлио ону лџмпарију и пџшџ у Вџрнице. — Прџђе Слџвиша с онџм лџмпариџм (Р).

лџмпек лџмпекџ м ‘казан за печење ракије’. — Рџније звџли лџмпек, а сџд кџзан кџ[ж]е.

лџнгати -џм несв ‘иџи тамо-овамо, бити стално у покрету’. — Лџнгала сам цџџ дџн и умџрила се.

лџнгуша ж ‘висока жена’.

лџндара ж ‘особа коју не држи место, која је стално у покрету; скитара’. — Бџба, нџс двџ лџндаре сџд мџжемо да лџндарџмо (Б).

лџндарати -џм несв 1. ‘бити стално у покрету; никад не бити код куће’; в. *лџндара*. 2. ‘лелујати се на ветру, лепршати’ (Р).

лџндџрнути лџндџрнем св ‘скљокати се, изненадно се срушити’. — Лџндџрне чџџек и џмре!

лџндрати -ам несв ‘иџи тамо-амо; скита(ра)ти’.

лџпџрача м/ж ‘причалица, брбљивица’. — Бџџо тџмо и џнџ лџпџрача Лџџбичиџ.

лџпџћати лџпџћџ несвр ‘клепетати’. — Пџпуче јџј лџпџћу. — Спџџо кџиш па сџндџла лџпџћџ.

лџпџдало с ‘који прича глупости, брбљивац’ (Р).

лџпџрдати -џм несв, в. *лџпџрџти*. — Сџмо лџпџрдџ, нџ зна шта пџрџча.

лџпџрџча м/ж ‘причалица, брбљивица’. — Вџсо је бџџо лџпџрџча, ал дџбар чџџџек.

лџпџгара м/ж ‘причалица’.

лџнтџрати -џм несв ‘непрестано причати, брбљати’.

лџнтџти лџпћџ[м] несв ‘јести хџлапљиво (џ свиџама)’.

лџс, мн. лџсови м ‘пукотина у камену, линија по којџ се цџпа камен; слој седиментне стене’. — Вџ[дџ]ш кџкџ су му лџсови, бџћџ то дџбар кџмен [за насџпање путџва].

лџса ж ‘драга особа, обично дете’. — Тџ си мџја лџса! (Р).

лџсица ж зоол ‘*Mustela (Putorius) nivalis*’ (12: 23)

лџсно прил ‘лако’. — Нџје то лџсно.

лџсџвит џвџта -џ ‘који има лџсове (в.)’. — Лџсџвит је кџмен, бџлдожер џџ лако да га раскрџџ.

лџрма ж ‘вика, гџлама’.

лџстџр -џра м ‘млад дуг изџанак (на лџзи, воћки)’. — Лџстџр се зџвџ што изрџстџ, а џнџ што чџстџш — зџперџк, а зџперџк и на мурузу (Кз).

лџцкџти -ам несв ‘ласкџти; повлађивџти’. — И мџјка му је џмџла лџцкџти.

лџџбара ж ‘врста печурке’.

лџџџрник м ‘простџрија у којџ се чуваџ хлеб’. — У стџро врџме пџкло се по двџџс, по трџџс лџџџва и мџтиш у лџџџрник и пџкрџјџш дџ бџде свџжџји (Р).

лџџџц лџџџ м ‘хлеб’. — Бџло џно пџчџвџље у тим стџрџм кућџма, лџжџ се вџтра, па се тџри цџрепуџла па се џгџрије, па се пџсле тџри лџџџц; в. *јучџиџи*, *срџдиница*,

йрочевље. Лебац — хлеб, стрмни, пшенични... из црепуље; храна, средство за живот (16: 56).

лѣвѣак -ака м 1. а. 'леворук човек' б. 'човек сумњивих вредности'. — Дѣ ли мѡј ѡтац нађе волико лѣвѣкѡ и што нѣ доведе и неког дешњѣака?; 2. 'во који се преже у леву страну јарма'; в. *дешњак*.

лѣвака ж 'лева рука'. — Ђн га дѡчека па с лѣваком га ўдари.

лѣг-лѣг! узв којим се кокошке увече утерују у живинарник.

лѣгало с 'дрво на коме кокошке ноћивају'. — Кѡкошке јѡш нѣће на лѣгало.

лѣген лѣгена м 'лавор'. — Кѡд нѣс кѡ[ж]е сѡмо лѣген (К).

лѣдара ж 'просторија укопана у земљу, за чување леда током лета'; в. *леденица* 2 (Р).

ледѣница ж 1. 'ледени клин'. — Пѡла ледѣница с крѡва, мѡл га нѣје ўбила. — Лѡдне му нѡге ко ледѣница (Р); в. *ледѣњак*; 2. в. *ледара*. — Под кућом су два подрума и леденица (2: 82).

ледѣњак -ака м 'ледени клин, леденица'. — Јѡ зѡ рѡку — рѡка ко ледѣњак!

лѣдина ж 'тврда неорана површина'. — Ўчио дѡбро и ѡстѡ да прѣврће лѣдину; в. *уѣрина, дућѡиш. Лѣдина* — неорана земља, запуштена, дуго необрађивана травната површина (16: 57).

лежѡјѣћ -ића дем 'лежај'. — Лежѡјѣћ нѣки бѣо ў соби. — Лѣго на јѣдан лежѡјѣћ.

лежак м 'сорта пасуља, „трешња без лозе“, в. *киѡш* (2: 27).

лѣја ж уп. *врѣишца*. — Кѡпале се лѣје и сѡдио лѡк.

лѣка прил 'имало, најмање'. — Нѣ може да се мрдне ни лѣка.

лекаруша ж 'врачара'. — Јарменовчани јѡш увек прибегавају народним лековима и лекарушама. — Стана Томић, позната „лекаруша“, зна за неку траву „разгон“ (*Solanum niger*), која се истрља између прстију и привије на главу (3: 126 127).

лѣкотина¹ ж 'ситница, безвредна ствар'. — Нѣсам и[х] кѡштѡ ни лѣкотину.

лѣкотина² прил 'сасвим мало, малкице'. — Нѣка је [лекар] и лѣкотина погрѣшно, ѡн је нѡј ўбио.

лѣлек м зоол 'рода'. — Ђдѣм ко лѣлек.

лѣлѣкати лѣлѣчем св 'кукати, врѣштати'. — Лѣлѣче вѡздан.

лѣлемѡд м 'лош радник; незналица'. — Дѡшѡ ў рѡке прѡвим пчѣларѡ, а нѣ нѣким лѣлемѡду, ѡт ког пѡс нѣ знаш штѡ ћеш сѡ собом.

лѣлѣјати -ѡм 'заносити се од слабости, лелујати'. — Лелѣјѡм и јѡ јѡш кѡјѣ дѡн.

лѣмати лѣмам несв 'тући, ударати'.

лѣмез м, зб *лемезје*, а. 'дуго дебље дрво које се везује за врх стога и притискује сено да га ветар не би развршно'. — Лѣмезови се стѡве на сѣна да вѣтар нѣ носи. — Лѣмез се трпѡ кад се заврши сѣно, вѣже се за колац и притѣскѣва сѣно (Ш). — Да ветар не би раздувао пласт, за колац се вежу четири лемеза. Лемезје притискује сено и грање које је при врху и служи као заштита од кише (3: 21); б. 'мотка којом се притискује сламни кров да га ветар не понесе'. — Пѡглѣднем: Турцима стојѣ кѡће покривѣне слѡмом и лѣмезови ѡзгѡ, слѡму да држѣ (Т); в. *пѡдуѣирач*.

лемезника ж в. *лемез* (16: 57).

лѣндѡв -ѡва м 'ленчуга, нерадник'.

лѣнија ж 'пут (општински, државни), обично туцаник'. — Срѣли се на лѣнији за Рѡдник (Б). — Нѡси млѣко на лѣнију; *ленија* „главни друм, насип“ (2: 14).

лѐнка ж ‘дуга мотка, постављена на два раклџаста коца, „сое“, различите намене’. — Тџ су звџне сџе кое су раклџасте, а џнџ мџтка коџа дрџи то звџла се лѐнка. — Ленка (за сунчање губера и поњава, зв. премота) (2: 48).

лѐнцов / лѐнчџв -џва ‘лењивац, лештина’. — Лѐнцџв је џн, нѐмџ га звџти. — Ымџ сам маџџра, ал бџо лѐнчџв.

лѐнчуга / лештиња м/ж ‘лења особа’.

лѐпара ж ‘кућа направљена од олепљених зидова, чатмара’.

лѐпења ж ‘лепиња’. — Нѐки сирџмак [срећан је] кад џмџси лѐпењу јџчмену, а јџ је сџд нѐ би џкусила за дрџаву (Ј).

лѐса ж ‘део сушаре за шљиве, рам величине 1,20 x 2м, на коме су приковане танке шипчице, за сушење шљива’. — Лѐса је у мишџани, за сушење шљива: свѐ гџр шџпкице зџковџне, кроз коџџ шљива нѐ мож да прџлази; нџ џи се шљиве парџдају и сџше у мишџанама и зџвѐ се парџдџње; в. *арџеви, корџа*.

лѐсара ж ‘врата од прућа, на некој помоћној просторији, кошари’.

лѐска ж бот ‘дрво *Corylus avellana*’ [12 :23].

лесков -а -џ ‘који је од леске’; *лескова* шума, в. *маџица* (2: 32).

лѐсковина ж ‘лесково дрво’. — Ыма бџгрена, лѐсковине, цѐровине, џмџш грџничево, хрџстово, бѐлово, бѐли хрџс (Кз).

лѐта ж ‘женска особа брза у послу’ (Р).

лѐтва ж ♦; Изр. *џијан ко лѐтва* ‘потпуно пијан, који се од пијанства не може контролисати’; в. *џараба* (1: 762).

лѐтети -џ ♦; в. *скџла* (3: 56).

лѐтина ж ‘род свих пољопривредних култура’. — Лѐтина је дџбро пџнела, ал да вџдимо да л џе џзнџти.

лѐти се легу се несв ‘живети; размножавати се’; в. *џцируга* (5: 74).

лѐчак / лѐчка прил ‘сасвим мало, малкице’. — Ыма ко за лѐчак.

лѐчаник м ‘справица, кутија...??’. — Лѐчаник ко кутија у коџу се џбџци цѐв са нџсџканим (као чунак за ткање??); в. *цѐвка*.

либџда ж / **либџде** -џта с ‘део народне ношње, дужи женски прслук с рукавима, извезен срмом’. — Обџкла је либџду (Р). — Преко блузе лети се носило либаде широких рукава, по ивицама извезено „златним“ жицама (3: 84).

либџти се -џм се мед ‘устручавати се, избегавати’. — Ми зџнамо да се вџ либџтите џд нџс. — џн се не либџи ниџега, ниџог пџсла. — Сџнови се некако либџе родитеља. — Је л се тџ либџиш мџџе куће? — Не либџе се ниџаког пџсла.

ливада ж ♦; жџва ~ ‘ливада на коџој је израсла кџчобија’.

ливеница ж ‘сачма, куглица’; в. *прџламача*.

ливра ж ‘пас луталица, џумара’ (можџе и надимак) (Р).

лиџџџа м ‘лице које избегава посаџ, забушант’.

лизара м/ж ‘улизица, удворица’. — џвџ је лџзара: срећан кад му дџш пѐ-шес бџнки мѐсечно.

лизуџати -џ несвр дем ‘чупкати’. — Нек лџзуџџа кад нѐма шџта да пџсе.

лијав -а -џ в. *џџешџџи*.

лијџк / лијџџ -џка / -џџа ‘неплодан мужџак, обично с јџдним тестисом’. — Лијџк нѐма,... џнџ му џнџтра и нѐ мож да припаџџа џвце. — џнџ џван џмџ кѐсу, ал нѐма двџ јџја, бџо лијџк, лијџџ. *Ка[же]мо и лијџџ*. — џн је лијџк, жџнио се трипџт, ал нѐ мож д-џма дѐцѐ.

лїка ж ‘танак кончасти слој испод коре дрвета’. — Кòра од лїпе їмā òнū лїку; кад лїпа подмезгрā, од млāђи липāрā òгүли се кòра и сā нє се скидā òнā лїка; òд нє се прāвили и конопци и тāј се конопац звāо лїчина, да се вєже сєно, крāве око рогóвā. — Лòза се везївала лїком, од лїпове кòре, òгүли се с нутāрње стрāнє; в. *мезгра* (2: 44).

лїка ж одм. ‘мајка’ (Р).

лїлāвка ж ‘крава сиве длаке’ (3: 30).

линцура ж бот ‘зељаста биљка *Gentiana lutea*’. — Линцура — од пролива, трбобоље и бубина (глиста) (2: 226)

лїњати се -ā[м] се ‘мењати длаку’. — Лїњā се стòка, күче се лїњā ў пролеће.

лїпār -āра м ‘липово дрво’. — Усєчеш двā липāра и нāправиш лóтру; в. *лика*.

лїпāрија ж ‘сорта винове лозе’. — Пòс[ле] посāдио лїпāрију, не крòпї се и дòбра.

лїпати се лїпам се ‘прекомерно пити течност, наливати се водом, течношћу’.

липов -а -о ‘који је од липе’; в. *зовов* (3: 128), *лївова* шума, в. *бељикова* шума (2: 24).

лїпсати лїпше св ‘угинути, крепати’. — За пāшчāд се кāже лїпсала, а крāва је мајкала (Кз).

лїпсāћ -āћа / **лїпсо** -а м а. ‘трoма, лења особа’. — Нāшò липсāћа ко што је и сām да му сєче дрвā; б. ‘стара неспособна особа’. — Ыма тўнакице јòш нєколько липсāћа и кад òни зєну — мрāв цємāт.

лїснчār м ‘ловачки пас обучен за лов на лисице’; в. *зечар* (2: 34).

лїснчārка ж ‘врста печурке’.

лїска / **лїска** ж ‘лист’. — Штїр їмā оне лїске вєлике. — Скүпљамo лїске од лїпе и стāви и[x] на лєб и мїру дòбије.

лїснār -āра м ‘лишћар’. — Ымā нєки ко күпус лїснār, па не зāvїја у глāвице.

лїснїк м ‘стог листа’. — Лїпа, рāст, грāб, клєн [окреше се и] вєже у дєњкове, ўздүбе се у күпе па се пòсле дєне ко сєно уз кòлац — и сādенò сам лїснїк. — Крєсāње лїста, а ка-се то їскреше и пòвєже, зòвє се лїснїк; в. *кресāши*. — Лисник се сече, почев од Преображења па до Покровице (од 6. августа до 1. октобра, по старом) (2: 24). — Као сточна храна врло много се користио а и данас се знатно користи лисник (3: 22; 16: 57).

лїснїкòвача ж ‘грana лисника (в.)’. — Лиснїкòвача — то кад òвце пòједу лїс с òнє грāнє, лїснїк што кā[же]мо.

лїснїкòвина ж в. *лисниковача*. — Кад скїну лїст и пòједу, òнда је то лиснїкòвина.

лїст м ‘исечено грање с лишћем као сточна храна’. — Крєсало се за лїст да се стòка рāни, òнāј лїснїк.

лїстāвати лїстāва несв ‘олиставати’. — Ёвє òпєт ће да лїстāва и бāгрем да цвєтāва у авгүсту!

лїтије пл. т. ‘преслава, заветина; сеоска слава’. — Дāнāс Старчєвићи їмају лїтије, то òвє зāvетине. — У старо време обичаји уз лїтије били су друкчији нег данас (2: 94).

лїтра ж ‘мера за тежину течности’. — И казан и аков су јòш и данас у употреби, поред лїтра, која је најраспрострањенија мера за течност (3: 133); в. *лїтра меса* (2: 33).

лїтрица ж ‘флаша за ракију’ (Р).

лїчина ж ‘конопац од лике’; в. *лика*.

- лїчит** личита -о ‘лепог лика и складног облика’.
- лїчити** -їм ‘бити сличан’. — Лїчї на дѣду Нова.
- лобѡда / лобѡда** -ѡдѣ ж бот ‘зељаста биљка из родова *Atriplex* и *Chenopodium*’.
- ловѡсица** ж ‘вешта у лову, ловница’. — Мѡчка ми бїла ловѡсица ѡпѡка, Боже сѡчївај!
- ловѡћи / лѡвѡћи** -а -е ‘ловачки’. — Чѡвек кад идѣ ѹ лѡв, мѡра їмати лѡвѡћег кѣра.
- Ѻвѡ ти је лѡвѡће кїче.
- ловѡчица** ж в. *ловѡсица*. — Ловѡсица је дѡбра ѡвѡ мѡчка.
- лѡза лѡзѣ** 1. бот ‘*Clematis vitalba*, павит’. — Плѣле се кѡшнице ѡ[д]-тѣ лѡзѣ, вршкарѣ ѡнѣ се плѣле; 2. ‘навѡјница за матицу’. — Нѡправиш ону лѡзу па спѡља нѡвијеш матицу и затїчеш и прїкујеш пѣрвѡз.
- лѡзница** ж ‘кончићн којима се пузавице везују за друге биљке’. — Онѡ бурѡнија која не рѡстѣ висѡко, која нѣма ону лѡзицу да се пѣње и гѡр да рѡђа нег рѡђа ко ѹ кућници (Т).
- лѡј** лѡја м ♦.
- лѡјав** -а -о ‘који је од лоја, који садржи лој’; в. *їекач*.
- лѡјѡница** ж 1. ‘лојана свеђа’; 2. ‘облога од лоја на отеклини од набоја’.
- лѡква** ж ‘бара, подводно земљиште’. — Лѡква је кад ўпаднеш у зѣмљу (Кз). — Лѡква је тѡмо де мѡж да се заглѡвиш, блѡто дубѡко, а бѡра се брѡзо ѡсїши.
- лѡкмѡшити** лѡкмѡшим (не)св ‘стећи корист на сумњив начин; красти’. — Нїје жїв ако нѣшто не лѡкмѡши. — йшѡ ми ѹ кућу па лѡкмѡши.
- лѡм** м 1. ‘неред, русвај’. — Нѡправила дѣца лѡм, а бѡба се смїје; 2. ‘жесток окршај, сукоб’. — Пѡбише се бѣкрије на вѡшеру и лѡм нѡправили; 3. ‘прелом, фрактура’. — Пѡла са стѡлице и нѡга — двѡ лѡма.
- лѡман** лѡмна -о ‘болестан, грипозан’. — Сѡв сам лѡман, свѡка ме кѡска бѡлї.
- ломѣтати (се)** -ѡм (се) ‘ломатати се’. — Нѣ могу да се ломѣтѡм по врѡзинама. — Мѡра да се ломѣтѡ нѡћи низ ону стрѡну.
- лѡмкати** -ам несв дем ‘ломити (суве гранчице)’. — Лѡмкам ја ону грѡнчицу и чѣкам да се прїмакну.
- лѡнац** лѡнца м, в. *шѣсїија* (9: 84).
- лѡпчара** ж ‘сорта крупне зимске крушке’ (Т; Бљ, 14: 41); в. *караманка*.
- лѡнар** -ара м ‘веђа округла лопатица са дршком на којѡ се хлеб ставља у фуруну (или црепуљу) да се пече и њїме се вѡди из фуруне’; в. *наћве* (1: 761). — Умешени хлеб се ставља на лопар и тако носи да се пече (3: 62). *Изр.* динар му ко лопар (15: 26).
- лѡнѡрица** ж а. ‘лопата за вађење хлеба из фуруне’, б. ‘даска за цеђење сира’. — Прїтиснѣ се грїда лѡпѡрицом и нѡ њї облїтак.
- лѡпѡричица** ж дем. *лѡпѡрица*. — На врї осѣчѣ се једна лѡпѡричица, тѡкѡ дугѡчка, а на средини је прѡрезана (Кз).
- лѡпатница** ж анат ‘плѡсната кост у плећки’.
- лѡпѡв** -ова м ♦, в. *нишїѡк*.
- лѡпѡвија** ж 1. ‘лоповска дружина’. — Дѡшѡ са својѡм лѡпѡвїјѡм кѡд Мѡрка на јѡгњѣтину; 2. ‘крађа’. — Врѡти се из лѡпѡвије и дѡно нѡрамак прїтки из дрѡжѡвне шїме.
- лѡповски** -а -о ‘који припада лопову или је особина лопова’. — Лѡповска и кїрвѡрска кућа нїсу нїкад дѡбро завршиле.
- лѡпужа** м/ж ‘лопов’.

лопушина ж бот ‘коров широког листа из рода *Petasites*, лопух’. — Ми *ка[же]мо* лопушина, репушина, то они велики листови.

лора ж ‘крађа, отимачина’.

лорати лора / **лорити** -й несв ‘красти’. — Лора де стигне. — Ал бараба мо̀ра да лорѝ.

лорнути -нем св ‘украсти’. — Прѡшли неки Цигани и лорнули му сѝкуру, оставио поред пѹта.

лѡтиња ж ‘смрад, прљавштина’. — Опарили се њни и ѡднѡли оно одѡло, ѡнѡ лѡтиња, није прѡно, смрѡдѝ, вѡш (Т).

лѡтра ж **1.** ‘лестве, мердевине’; **2.** ‘дрвена решетка на колима за превоз сена; лотре са шилѡцима’, в. *скеле; лиѡар*.

лѡтрица ж ‘решетка на крају јаза пред воденицом’. — Лѡтрица то ко рѡшѡтка пред бѹквом, да грађа нѡ би ѹлазила.

лѡћикав -а -о **1.** ‘увео, усушен’. — Лѡћикав ми парадѡјз, ѹспара; **2.** ‘безвољан; болешљив’. — Нешто сам лѡћикава већ три дѡна, мѡраћу ѝћи Слободѡнци.

лѡшѡк -ѡка м ‘лош, морално неутемељен човек’. — Један Паѹновић говѡрио да је дѡбидѹс лѡшѡк — „три црте испод нѹле“ (Р).

лубендиња ж ‘врста лубенице од које се припрема слатко’.

лубеничарка ж ‘сорта летње крушке’; в. *караманка* (2: 26; 3: 24).

лубњача ж ‘тип куће’; в. *кровињача* (1: 753).

лубура ж в. **1.** *лубњача*; **2.** ‘„жлеб од липове коре, која се меће у казан, те комина — цѡбра — низ њу клизи“’ (2: 53).

лѹг лѹга м **1.** ‘ограђени пашњак; шумски забран’. — Појединци у Качеру имају тако велике лугове (забране), да у њима не само што могу жирити своје свиње, већ их издати и под кирију. Сувишак жирѡпађе искоришћује народ из Доње (ниске) Шумадѡије (2: 29). — Заграћују се... пшеница са стоговима и велики лугови уз сеоске куће — да би се сачувао жир (2: 46–47). — Синови су се плашили да тог јутра оду у лугове да косе (6: 44); **2.** ‘цећ’, в. *ѡариѡница* (2: 62).

лѹдача ж ‘жена ненормалног понашања’.

лѹдети -ѝм несв ‘сенилити’. — Пѡчели смо да лѹдѡмо.

лѹдија ж ‘лудача’. — Ўдала се и ѡнѡ њѡгова лѹдија (Ш). — Треба д-ѝзгину да сачувају дѹпе ѡнѡ њѡгове лѹдије.

лудѝјати -ѡм несв ‘понашати се разуздано, лудовати’. — ѐни лудѝјају — кад имају много врѡмена, а нѡ рѡде ништа.

лужниа ж ‘цећ’.

лужњѡк -ѡка м ‘врста храста, *Quercus robur*’. — На лужњѡку пѡчне да рѡдѡва онај жѡр; в. *граѡица*.

лужњѡковина ж ‘дрво од цера лужњѡка; материјал, грађа од лужњѡка’; в. *грмовина*.

лѹка -ѡ ж ‘њива, ливада поред водотока’. — ѐднела ми рѡка пѡла лѹкѡ, ѡплавила.

лѹковица ж ‘кора црног лука’.

лѹкчић м дем ‘лук’. — Посѡјѡ сам лѹкчић.

лѹла ж ‘цев кроз коју се ракија из табарке слива у баквицу’. — То лѹла с кѡзана на табарку, па ракија ѡдѡ у баквицу; в. *каѡак* (3: 25).

лѹмновати -ујем несв ♦. — Јѡ нѡм[ам] д-ѝсплѡтим лѹдма, а ѡн лѹмпује у кафѡни.

луплѡрај -ѡја м ‘веселје уз музику и пиће, лумперајка’.

лӯрати -ām несв ‘лутати, скитати’. — Дан̄ас дѣца лӯрају од једанаес сáти до чѣтири јӯтри.

лӯспатак / лӯспатак -тка м ‘велики ивер’.

лӯстра ж ‘ситне лӯспице на темену бебе, темењача’. — То ко-дѣтета на гла́ви зовѣ лӯстра.

луч м ‘запаљена борова цепка’. — Да би се дѣбила јача светлост, паљен је луч који је увек неко морао да држи у рукама док остали вечерају (3: 69). *Луч* — сува цепљика боровине која се користи за потпалу и осветљење; купује се о Госпојини „од Ерова“ са Златибора (16: 57).

лучински (месец) ‘октобар’; в. *богојављенски* (3: 133).

лӯчити лӯчим несв ‘одвајати јагњад од оваца’. — Лӯче се јãгњад.

лӯчица ж дем ‘лука’. — Лѣпа лӯчица, ал је оплави чѣсто.

лӯчнї -ā -ō ‘који се тиче луке’; в. *кумсало*.

лӯша ж ‘лула као део пушачког прибора’. — Ым̄о ону лӯшу и стáлно нòсио. — Старци већином пуше на лушу (2: 68).

Љ

љãга ж ‘прљавштина; срамота, непоштење’. — Бãцио лãгу на човѣка ни крїва ни дужна.

љãгати -ам несв ‘оговарати, причати ружно о неком; чинити пакост’. — Нѣ лãгај — да се нѣ врати тѣбѣ, Бѣг све вїди.

љãштаница ж ‘бубуљица на језику’.

љѣса ж ‘леса’. — За тим се млати мотком на лѣсу (исплетеном од прућа) (2: 23).

љїгавец -ãвца м ‘човек неморалног понашања’; уп. *кулизан*.

љїљчати в. *виљчайши*.

љѣк! узв телету да се одбије док се крава музе.

љѣкати лѣкам / лѣкнути нем (не)св ‘одби(ја)ти теле док се крава музе’. — Лѣкнеш тѣле па мӯзѣш, смѣта, оће да сїса.

љѣштати -ї несв ‘ломити се и падати на земљу’. — Сãмо лѣштї дрвѣће, пӯца [од мраза].

љуба ж ‘ракљасто дрво побијено у земљу, на које се ставља теле да не смета док се музе крава’ (2: 48).

љубичица ж ♣; в. босиок (2: 27). — Раније је у баштама било: љубичице, чубре, перунике, босиока, селена и другог старинског цвећа (3: 66–67).

људїкати -ãm несв ‘имати људски разговор’. — Договѣрио се з-Дрãгом да дѣ[ћ]е сӯтра да људикãмо.

љӯљати лӯљам несв ‘клатити се, климати’; в. *їушчегãња*.

љуска ж ‘ивер’. — Први ивер, или „љуска“, како овде кажу, ставља се крај карлица да би, по народном веровању, био дебљи кајмак (3: 107).

љӯспатак тка м в. *лусїайшак*.

љут лӯта -о ‘чврст’. — Љут камен не прска и не распада се, а тупи алат (2: 205). — Љут [камен], па одбија сваку напаст од себе (5: 7).

љутã -ѣ -ѣ а. ‘препечена ракија, препеченица’; б. ‘паприка’; в. *десетїка*.

љѹтѹкав а о ‘не много љут, љуткаст’.

љѹткати се -ам се дем ‘љутити се’. — Ако се бїде љѹтко, наћи ћу да му дѹм.

ључица / љушчица ж дем ‘ивер, љуска’.

М

магѹза / магаза -ѹзѹ ж ‘посебна зграда у дворишту, која служи као остава, магаѹин’. — Магаза — то је тѹмо де ѹстављаш брашно, жїто. — Магаза најчѹшће била од брвана. — У доњем Качеру... има и магаза; то су мање качаре, за 1m издигнуте од земље, за оставу сувих шљива (1: 764; 12: 23). — Магаза ... је зграда која је комбинаѹија амбара и салаша, а у њој се поред жита и кукуруза држе и суве шљиве, пасуљ и друго (3: 65); в. *сазрелиши*,

магањити се магањим се несв ‘прљати се, поганити се’. — Неће више да се магањи.

магаре -ста с 1. ♦. — Шїптари везївали [Титове] слике магарѹдма за рѹп. — Бїло магаре, а мазге нїко нїје држо (Кз); 2. ‘дрвена направа за стругање дрва’.

магарїње -а с зб ‘магарад’. — Магарїње ће д-изнѹсї гѹр оне мїне.

магла / магла маглѹ ж ♦. — Магла је прїтисла свѹ (Кз).

маглити -ї несв безл ‘прекривати се маглом’. — Тѹмо је магла стѹлно, магли вѹчи.

мазгѹр -ѹра м ‘ластар’. — Онї мазгѹри вѹлики и мѹрали да иг сѹчї.

мазгѹтина ж пеј аугм *мазга*. — Тврдѹглав је ко мазгѹтина, нѹмѹј га више ни мѹлити.

мазїти -їм несв ♦. — Такѹ она гѹвори кад ѹће да га мазї.

мазуља м/ж ‘маза, размажено створење’. — Он је мазуља: Марко га размазїо па їдѹ сваким.

мазуран -рна -о ‘леп, укусан’. — ѹвѹ је печѹње мазурно.

мазушка ж ‘мањи земљани лонац’. — И данас се у свакој кући могу видети лонци ‘мазушке’ и друго земљано посуђе. — Најукуснији је пасуљ куван на огњишту у лонцу званом ‘мазушка’ (3: 72 75).

маија ж а. ‘сеѹиште кровних површина по коме се постављају поклопнице-ћерамиде’; б. ‘грѹда на пресеку краћих кровних површина’.

маја ж 1. ‘осиљеност’. — Ыватио мају и сѹд му нѹ мож нїшта; 2. ‘сириште’. — Сѹд се зѹвѹ маја, а ондѹ се зѹвала млѹчавина; сѹд зѹвї маја и онѹ сїриште. — Раније се сир сирїо мајом, коју су добивали од сточног сирїшта (3: 30); *изр.* ѹватити мају ‘затруднети’.

мајало с ‘излет у мају месецу’.

мајати мајем несв а. ‘махати’. — Мајї рїкѹм на мѹнѹ; б. ‘климати, вртѹти главом’. — Маје главѹм, нѹшто му нїје јасно.

мајдаи м ‘каменолом’; в. *наколенке*.

мајкавати мајкавам несв. ‘умирати’. — На лѹдини лѹжали смо, пѹдѹ је снѹг, кїша, мајкавало се од глади. — Мајкавала дѹца ко прѹсѹд.

мајкалица ж ‘болесна животиња’. — Наш кѹсапин ѹзме нѹке мајкалице и прѹдѹје дїпло скїпље. — Јїне нїје мајкалица, неће мајкати.

мајкара ж ‘сувоњава жена, „с душом у носу“’. — Жѣна ко мајкара, сува.
мајкати -ам св ‘умрети; крепати’. — Причала ми да им је крава мајкала и њни
 ђднѣли у Србокоп и прѡдали; в. *гѹја*.

мајкаћ -аћа м 1. ‘умирање, смрт’. — Лежѣли на ледини, било мајкаћѣ, мнѡги од
 глади мајкали. — Дошла била до мајкаћа; 2. ‘човек на умору, крепѣћ’.

мајчевина ж ‘наследство од мајке’. — Имѡ је он вод неку мајчевину и дошѡ да
 прѡда.

мајчина ж пеј ‘мати’. — А и мајчина јој знала: рѣп на сапи!

мајчура ж в. *мајчина*. — Така јој била и мајчура.

маказе маказа пл. т. 1. ♦. — Ка[же] маказе, а нѡжнице су за шишање оваца (Кз); 2.
 ‘два укрштена дрвета постављена између дирека у зиду старинске куће’. — Поставиш
 диреке унаоколо дрвенѣ и попуњаш са циглѡм, са прѣком циглѡм; ударѣ се дрвене
 маказе које држе ту циглу да се не прѡспе (К). — Између ћостека и дирека су тзв.
 маказе (3: 64).

макања м/ж ‘нејако дете’. — Знам да је свѣким дѣтету жаѡ свѡга рѡдитеља и сад
 те тегабе макања мѡра да подноси. — Мајчино је да спасава пород..., а не да лудо гине
 и остави макање. — У макање се клео (5: 16 70); в. *огрешиши, јагње*.

макањче -ета с в. *макања*. — Ђни дали живѡте, а ѡстала ѡд њѣ макањчад.

маклица ж дем *макља 1; в. себивук*.

макља ж 1. ‘столарска алатка за скидање коре с дрвета’. — Макља била да гули
 кѡру з-дрвета; 2. ‘мотка, батина’.

макљати -ам несв 1. ‘брзо јести’. — Види га, ала макља; 2. ‘тући, ударати’. — Да
 га је макљѡ кад је требало, нѣ би то од њѣга доживио; 3. ‘скидати макљѡм кору с
 дрвета’. — И узмеш ону макљу и макљаш, скидаш кору.

маљ ж 1. ‘ситна стока’. — Имѡ вѣлики маљ. — Правили пакости својим суседима
 на другој страни. Или им отимали, прерушени, мал (6: 117).

маљ-маљ прил ‘почесто’. — Ђне маљ-маљ трчѣ те пију, а ѡвце слабо пију воду.

малаксање с ‘малаксалост’. — Жаљѣ се на малаксање, у лицу повраћѣ ко гуњ.

мали -а -о ♦. Изр. *мале* бабине, в. *бабине* — Мале бабине доносе породиљи одмах
 по рођењу дѣтета, понуде (тада иду само жене) (2: 95); *мало* ручковиште в. *ру-*
чковиште (2: 30).

малина -инѣ ж ‘мањина’. — Малина зна шта ради, а ѡстали арлѣчу.

малкице прил ‘сасвим мало’. — Мѣтиш на шпѡрет сѡмо малкице да ѡдмекне.

маљо прил ‘умало, замало’. — Маљо ме нѣ уби шашка.

маљ маља м ♦. — Маца мѡже [служити] и за побиијање кѡља, ал кѡље прѣска од
 гвѡжђа, па се обично неко чврсто дрво узима за маљ; в. *ваона, ваљавица* (2: 45, 3: 37).

маљница ж ‘мали дрвени маљ, за кастрирање овнова’; в. *клагија, ѣуцара* (2: 228).

мамкати -ам несв ‘вешто, лукаво мамити, намамљивати’. — Ка[д] су ѡсетили
 партизѣни да ѡни имају вѣзу са четницима, ѡни се извадили: „Па ми њѣ[x] мамкамо да
 и[x] привучемо и да и[x] издамо и предамо вама“’. — Ђни мамкају Вѹка, а нѣ дају
 Шѣшељу.

мамлаз м ‘дрипац’.

мамлати -ам ‘мумлати, брбљати’. — То сѡмо мамла и јѣде.

мангулица ж ‘стара раса свиња’ (3: 28).

мандала ж ‘дрвена пречага за затварање врата’.

мандрац мандраца м ‘мадрац’. — Прѣтурио свѣ преко мандраца.

мандркнути мандр̄кне св пеј ‘умрети, цр̄ћи’. — Кад је Сáva мандр̄кнѓ — мѓј тѣтак пѣво. — Чим неко матор запне на велике гране, знај да ће скоро да мандркне. — Безмало једно годишње мандркне. Да црну шамију не скинеш никако (5: 112 142).

манисати -шем несв ‘налазити мане’. — Манише ѓна свѣким, ал да вѣдимо дѓ кад. — Он манисао свакој девојци (5: 63).

манути се мѣнем се св ‘одустати’.

манца ж ‘напитак у црној магији’ (P).

манџија м/ж ‘особа која свему и свакоме налази ману’.

мањ ‘осим’. — Нема ѓ-тога ништа, мањ ако ти нѣко не пѓмогне.

мѣраз мѣраза м ‘омраза’. — Пѣз да н-изѣје мѣраз.

мѣрамица ж 1. ♣. — Играмо се пр̄стена, мѣрамице; 2. ‘мрежица од масног ткива којим су обавијени унутрашњи органи’.

марвен̄и / мѣрвен̄и -ѣ -ѓ ‘сточни’. — Тѣмо је ѓнда марвен̄и вѣшер. — Јѣдѓно се тѣ рѣч употрѣбљава за вѣшере, кад је мѣрвени вѣшер. — Дођу они чак отуд на марвени вашар у Претурицу (5: 59).

марвѣњѣк -ѣка м ‘ветеринар’.

мѣрити -и безл ‘задесити, погодити’. — Мѣрило га дѓбро: цр̄кле му трѣ ѓвце (K). — Мѣрило ме и у ѓним рѣту.

маршѣрати мѣршѣрам св ‘истерати узвиком *мари!*’. — ѓн је ѣу маршѣрѓ из ѣвлије.

мѣсан мѣсна -ѓ ‘мастан’. — Дѓбра ми мѣснѣ јѣдиница.

мѣсѣнка ж ‘миражџика јѣдиница’. — То мѣрѣјѣнка, ал кад је јѣдна и кад свѣ мѣрѣз и кѣ[ж]е мѣсѣнка, а мѣрѣјѣнка кад ѣмѣ и сѣстру.

мѣсѣт масѣта м ‘ваљѣаста чѣлична турпија за оштрѣње ножева’.

мѣсѣтити -им несв ‘ошштити нож масѣтом’.

мѣсѣнски -ѣ -ѓ, обично у изразу *мѣсѣнско ѣмѣње а*. ‘ничије, напуштено ѣмѣње’ (Tr); б. ‘богато ѣмѣње’ (P); нејасно.

мѣстити се -ѣ се несв ‘показивати масноћу’. — Мѣстѣ се ѓнѣј крѣч.

матица ж ‘трава матичњѣк’. — Кошница је намазана матицом и лесковом шумом. — При хватању роја служе се травом матицом, коју држе у руци и вичу: „Земљи мацо“ (2: 32).

матичњѣк м ‘биљка *Melissa officinalis*’; в. *бѓсиок* (2: 27).

мѣтлѣч -ѣча м ‘дуга танка мѓтка (за млаћење шљива, ораха), млатѣч’. — Нѣшѓ дѓбру лѣску за мѣтлѣч.

мѣтлѣчѣи -ѣиѣ м дем *мѣтлѣч*. — Трѣба д-ѣзмеш неки мѣтлѣчѣи и да натрѣсѣш шљива.

мѣѓвило в. *мѓшѓвило*. — Ако ће да фѣрбају, мѓтају на мѣѓвило да нѣправе кѣнуру.

мѣтор мѣтора мѣторѓ пеј ‘стар’. — Тѣмо бѣли свѣ неки мѣтори. — Мѣтор је кѓњ — нѣсам јѣ. — Де мѣло нѣ плаче и мѣторѓ нѣ кашље — ту нѣма пѓродице; в. *куѣѣѣило*.

мѣторѣи -ѣиѣ м ‘зрео, искусан човек’. — Свѣ мѣѣдо пѓпало, а мѣторѣи сѣчували гѣѣве. — Све мѣѣдо пѓпало, а мѣторѣи пѓшли по цичи зими целу Албанију (5: 23).

мѣторѣц -рѣца м ‘стармали’. — ѓнѓ је ѣѣгово дѣте мѣторѣц.

мѣторѣка ж ‘стара овѣа’.

мѣтрапаз / мѣтрапац м ‘трѓговац стоком, пѓпѓродаѣц стоке на вашару’.

маћа ж ‘маћеха’. — Њена маћа је, кад сам ја био у ропству, утицала на ту пасторку и на свога зета да они раде за свој рачун. — Селена је Обрадова маћа. — А то је била Живци маћа, њима мајка умрела.

маукати мауче несв ‘гласати се као мачка’.

мафиш м ‘врста колача од танког теста’.

маџа¹ ж ‘мемла’. — По њим зиду уватила ти се маџа, све помаџало.

маџа² ж ‘велики чекић за разбијање камена’. — За лупање камена имаш маџу, велики чекић, може и за побивање коља; в. *маљ*.

мацке ж пл. т. ‘батине’. — Батинање је било у прво време нашег државног живота... Батине су се звале мацке (2: 110).

маџ-маџ! узв. за дозивање мачака.

мацовина ж ‘плесан, бућ’. — Попадне мацовина па се лебац упаучи (Кз).

маџола -оле ж ‘велики чекић’.

маџјак м ‘мачји измет’.

мачка ? . — Нека жена прегрнула мачку од јагњетине (2: 72).

маџарка ж ‘сорта шљиве, погодна за сушење, пожегача (в.)’. — Маџарка ти је ова мања, касније зрели, а разликује се и укљусом. — Имб сам тамо триестину дрвџа маџарке старе, ове пожегаче. — Качерци су гајили шљиве, нарочито маџарке. — Брат засадио, однекуд донео, нову шљиву. Маџарку и ранушу (5: 64); в. *забран*, *џандаре* (5: 125, 3: 23); **маџаруша** (Бљ, 14: 41).

маџор -ора м ‘мачак, мачор’. — Дџ нам је нестб маџор, нема га три дања?

машала узв радости, задовољства. — Када прсне љуска и када се појави пиле, жене обично кажу: „Машала, излегло се“ (3: 32).

машина ж ‘шибица’. — Дај ми машину да запалим вагру (Р).

машинџерија / **машинџерија** ж ‘машине’. — Са џиглом су раније правили кџе, мџшали мајтер и коџшта, није било машинџерије, а сад ударило машинџерију (Т).

машине маџица ж пл. т. ‘металне штисаљке за жар’; в. *ваџраљ* (1: 761; 16: 57).

машка ж ‘штап којим се удара *вириз* (в.)’ (Кз).

машкџ прил ‘ручно, замахујући руком’; в. *насеваџи*.

медвџџника ж ‘женка медведа’. — То медвџџника, а Цџгани воде мџчке.

медџница ж ‘месингано звонце’ (Тр).

медџњак -ака м ‘сорта слатке и сочне крушке’ (Бљ, 14: 41).

медити -џ несв ‘лучити медоносни сок’. — Дббро је мџдило.

медџћ -џћа м дем *мед*. — Ко медџћ је слатко и паџетно!

медљав -а -о ‘умазан, улепљен медом’. — Гбриш на њним сунцу, сав си медљав, а њни би да пџју кафу.

медљаница ж ‘ракија заслађена медом’; в. *неумивеница* (2: 110).

медњак м ‘сорта крушке’.

медунак / **медуњак** -нка / **медунац** -нца ‘сорта крушке’; медунци „крупни и ситни“, в. *караманка* (2: 26).

међа међџ ж ♦. — Њџгов бџац сџдио се са свџма око међџ.

међар -ара м ‘власник суседног имања’. — Њџни наџи комџије међари нџсу кбсили па пџштамо краве [да пасу]. — Ђни су међари с Јбвџнчиним родитељима.

међед међџеда м заст ‘медвед’. — Мбја мајка питала Лазу Матијевића: „Чика Лазо, зашто тебе мбј тата збве *Бџјели међед*“?

међити се -џм се несв ‘граничити се’. — Ђни се међџ до мџне.

међудновачки -а -о ‘који се односи на Међудновице (в)’. — Ја имам тридесет међудновачки јáјá.

Међудновица ж ‘време између Велике и Мале Госпојине, од 28. августа до 21. септембра’.

мезгра ж ‘поткорни сокови у дрвету у време пролећног буђења природе’. — Осече се липова кора у време листања липе, и кад је лист средње величине (онда је мезгра најбоља и са ње се скине лика — 2: 44).

мезграти -á несв ‘наливати поткорне сокове’.

мезíмац -мца ‘најмлађе мушко дете’; **мезíмица** ж ‘најмлађе женско дете’.

мек -а -о ♦; *мека* груди; в. *груда* (2: 63).

мекáр -ára м ‘просторија за чување млечних производа, млекар’. — Држйш тамо кáјмак, млéко, сйр и мекáр се зовé; в. *млекар*.

мекíњати -ám несв ‘давати стоци мекиње’. — Ја била у штали, мекíњала, ка-су òни дошли.

меко прил ‘мало’ (2: 14).

мекушица ж ‘влажна земља у којој нема песка’ (5: 5).

мèлез мèлеза м ‘мешавина земље, плевe, песка и креча која служи као малтер’. — Састави се блáто, крèч и плèва и то је мèлез, и стáви се пéска, и ка[д] се то òмаже — само се још òкречи (К). — Помèшаш зèмљу с плèвом и онда лèпиш шепèрушу.

мелèзán -ána м ‘мешанац, који је укрштене расе’; в. *йолушан*.

мèлем мèлема м ♦. — Мèњала òна два-три пýт мèлем; кад је било сутрèдán, прòгледа на јèдно òко; кад је прòшла јòш јèдна нòћ — прòгледа и на дрýго! Сви срèтни; није òштетио òчи!; в. *йревијáйи*.

мèљава ж ♦. — Није вáљала пшèница за мèљаву.

мèљач -áча м ‘горњи воденички камен’.

мèнкице прил ‘сасвим мало, малкице’; в. *чалакнуйи*.

мèно / мèно / мèнко прил ‘мало, малкице’. — И ја ти нý мèно срèдим и òна òде. — Нè мòраш мнòго кáфè тýрати, само мèно. — Ако мèно пàне кйша, òдма комáрци! — У вáвлији се мèно убòла (2: 14).

ментáлац -лца м ‘ментално заостала особа’. — А òн, јáдан, ментáлац, заòстò, рòдитељи му били близу [у блиском сродству].

мèрдвинe -йна пл. т. в. *стýбе*.

мèрица ж ‘посуда од танке даске или липове коре, обично као мера за жито, брашно’. — Мèрица од липове кòре нàправи се, стáвиш пáтос, оно днò и рукúница — и то за жйто. — Такише и арапке (јесèње) суше се у доба сушења шљива и остављају за јело (у зиму) у нарочите мерице или котарице на таван (2: 26). — [Од дрвета се праве] и мерице разних величина (3: 62).

мèртек мèртека м ‘коса гред[иц]а у кровној конструкцији на коју се прикивају летве’. — Мèртеци су кад стáвиш тáњу грèду с вèчанице па пòс[ле] пò нòј полèтвáваш, а кáжемо и рòг, па преко рогòвá полèтваш (К); в. *венчаница*, *йòјас* (3: 63).

месáнце -ета / -а с дем *месо*.

месец м ♦. — Кад је мèсец мláд па стòјй тàкò да прòсјак нè мож д-òбеси тóрбу, бйће сýша. — Кад се појави млад месец окренутих рогова надоле настаће суша (3: 132)

мèсечáрка ж ‘сорта лyте паприке’.

мѣсина ж ‘месо заостало на кожи после клања стоке’. — Скид̄а се п̄ос и он̄а мѣсина, што остало на к̄ожи од мѣса.

мѣсйште с пеј *месо*. — П̄ѡѡ г̄омилу мѣсйшта и р̄аспуко се.

мѣсо с, у изр. *дебело месо*; в. *ујдурисаџи* (5: 83).

мѣсојеђе -ѣја пл. т. ‘време од Божића до сиропусне седмице’.

мѣсце -ета с дем *месо*.

мѣтати -ам несв ‘стављати’. — К̄ѡ зн̄а шта у њѣга мѣтају. — Мѣт̄ај к̄афу. — Нѣ смеш много да мѣт̄аш.

мѣтйљ -йља ♦. — Ђвце ми н̄ап̄ѡ мѣтйљ.

мѣтйљав -йљава -о а. ‘оболео од метиља’. — Он̄а ми ѡвца, мешч̄ин̄и, мѣтйљава. — Бйду ѡвце мѣтйљаве, слабо се крѣћу; б. ‘слабуњав, болешљив’. — Ја, к̄азати, бйѡ нѣшто мѣтйљав и п̄ѡшѡ Мйлан. — Вйди, к̄ак̄и је мѣтйљав, ко да је п̄ѡѡ пометину; в. ‘неспретан, невешт’. — Дѣ си њѣг̄а н̄ашѡ, то мѣтйљаво, нѣ зна ѡн то д-ур̄ади.

метиљавко м ‘слабуњав човек’; в. *метйљав б*.

мѣтити мѣтим св ‘метнути, ставити’; в. *мѣћа* (Р).

мѣтнути се мѣтнѣм се св ‘наследити нечије генетске особине’. — Да се мѣтнѡ на дѣду, бйѡ би дом̄аћин.

метрити -им несв ‘слагати цепанице између два коца ради кубичирања’.

мѣћа ж ‘кувана храна, помије за свиње’. — Мѣтила сам свйњама мѣћу. — *Мѣћа*. Каша за свиње, сачињена од крупних комада дулека, јабука и мекиња. Кува се у јесен, кад листови кукуруза жутну; а дулечне вреже домиле до авлијског плота и протну се између коља. Бундеве су стигле да се и по трећи пут заметну: на млаком сунцу догорева спарушени оцветак. Земљом се проспе толико рода и плода да се једино тако, кувањем у највећим посудама, део тог обиља може некако употребљавати и од пропадања спасити (7: 197); в. *забркаџи*.

мѣуна / мѣунка ж ‘махуна’. — Нѣма мѣунке ниједнѡ.

мѣцедија ж ‘црвени затупасти фес’; в. *фес* (9: 85).

мѣшаја ж ‘жена која надгледа припремање даће’. — Даћу спрема неколико жена из комшилука, од којих је главна „мешаја“, која одређује како ће да се ради и надгледа све (3: 101).

мѣшајница ж а. ‘широка лопатица са двама рупама, на дугој дршци, за мешање малтера’; б. ‘велика дрвена варјача за топлење масти, за припрему компота’; в. *бркљајница*.

мѣшати мѣшам несв ‘царати ватру’. — Ако „меша“ ватру у кући где још постоји огњиште, [полаженик] само помери угарке од бадњака унапред трипут да би „кућа ишла у напредак“ (3: 109).

мѣшина ж ‘кожа од старијег бравчета’. — У мѣшнинама се н̄ѡсило и вйно.

мѣштан м ‘мештанин, староседелац’. — Он̄ је био мѣштан ѡвде, Беланѡвчанин.

мѣште / мѣшто предл ‘место, уместо’. — Узела мѣште ћери једну девојчицу. — Она остала да бйде мѣшто ћери ко[д]-стрица. — Дѣте ўзо мѣште сина. — Дѣте мѣште сина дѡвѡ. — Мѣшто вйкѣндице ўзо неки сѡдом — де к̄ѡза п̄асе „под р̄учнѡм“

мѣшчйнй ‘чини ми се’ (Р); в. *метйљав*.

мйјур м ‘водени плик, мехур’. — Йм̄а мйјуре на дл̄ану, от к̄ѡпнѡ.

мијурак м -рка ‘нешто меко, пријатно’.

микада ж ‘кратки сукнени капут’.

милошта ж ‘дар, као знак милости’.

- миља** ж ‘особено женско име за овцу’ (3: 29).
- минђушара** ж ‘овца, коза с ресицама испод браде’. — „Минђушара“ — има израштаје под образима сличне минђушама (3: 29).
- минђушица** ж бот ‘украшна биљка *Fuchis*’; в. *босиок* (2: 27).
- миољац** -љца м, у изр. ован *миољац*. — Дјго главу ко ован миољац.
- мир** м ‘мирис’. — Кад онај кѡмпир упржиш, па испечеш на ватри — миром мирише! (Т).
- мира** ж ‘мирис, арома’. — Ова ти ракија има лошу миру. — Кѡљ има јаку миру. — Вѡлим ону миру дувана. — Овде и млеко има неку посебну миру (Р); в. *лиска*. — Од силних мира смрди (5: 93); *добийи миру*, в. *сир*, *лиска*.
- миражџија** м ‘човек чија жена нема браће па му у мираз доноси имање’. — Он је био вѡлики миражџија.
- миражџика / миражџинка** ж в. *мираџинка*. — И она миражџинка, из првог села Равништа (6: 111).
- миран** мѡрна мѡрно ♦. — Нѡ можеш да будеш миран од њѡга.
- мираѡвина** ж ‘имање стечено миразом’. — Све је то била њѡгова мираѡвина.
- мираѡџинка** ж ‘миражџика, жена која нема браће па мужу у мираз доноси имање’. — Ова мѡја мираѡџинка тѡла би и на мѡјим да запѡвѡда.
- миритати** -ам несв ‘мирити’. — Пѡсвађѡ се са жѡнѡм и сѡд ја мѡрам да и миритам.
- мирѡћа** -ѡћѡ ж ‘мир, спокојство’. — Вѡлим мирѡћу и тишћину.
- мирњати** -ам несв ‘мирити’. — Ја мѡслио да си у Црѡној Гѡри да мѡрњаш ѡвѡ твѡсе.
- мисѡран** -ѡна м ‘мужјак мисѡрке’.
- мисѡрка** ж ‘мала сива кокош’. — Мисѡрка се, вѡш, и нѡ плаши (П).
- мислети** -им несв ‘мислити’. — Ђни су мѡслили да се ѡна нѡће вратити.
- мѡта** ж ‘мито’ — Ђвѡ нѡје мѡта.
- миѡџпа** -инѡ ж ‘жива рана’. — Ђмѡ живу рѡну, миѡџну, и нѡ[ћѡ] да зарѡстѡ.
- миѡџки** -а -ѡ ‘малеџки’. — Била нѡка миѡџка трѡвица.
- мишѡна** -ѡнѡ ж ‘сушара за шљиве, пушница’. — Тѡмо де шљиве сѡшимо зѡвѡмо мишѡна; ми смо је прѡмештили, ѡћемо да је батѡлимо, а штѡта — ѡсамнѡјст лѡса (Ш). — Сѡнце грѡје, упѡкло, ѡнѡ прозѡрчићи на врѡ, ко у мишѡни ка[д] се сѡше шљиве (Кз). — Пушнице у Качеру зѡву мишане (2: 54); в. *леса*, *вајѡш*, *сѡзрелиѡш* (1: 763).
- мишѡјѡк** м ‘мишѡји измет’.
- мишѡка** изр. *ѡод мишѡку*, в. *ѡод ѡѡзѡх* (3: 55).
- мишѡљети** мѡслим в. *мислѡш*. — Она мѡшљѡла да н-ѡстане [трудна], а сѡ[д] се ѡшчѡђѡ.
- мишѡловка** ж ♦. — Најѡбичнија је мишѡловка од дрвета, којѡј се затѡга ѡбара јѡдним клинѡићем (2: 60).
- мишѡрепѡст** -а -ѡ ‘који има облик мишѡјег репа’.
- мишѡтров** -ѡтѡва м ‘мишѡмор’. — Кѡр пѡчо да повраћа јѡтри и вѡчи мѡјкѡ, ко да му је нѡко дѡо мишѡтров, тѡкѡ од мишѡтѡва мѡјкаѡва.
- млѡда** ж ‘млада жена, невеста’. — Нѡсу тѡли да ми кѡжу и рѡкла ми ѡнѡ Драганѡва млѡда.
- млѡдѡр** -ѡра м ‘млад изданак, лѡстар’.

младача ж ‘млада крава, отељена, пре него што почне да се музе’. — Музѣм двѣ краѣве, трѣба да и одуставим, а имам и чѣтири младаче.

младачна в. *младача*. — Младачна краѣва — ка-се ђтели па док нѣ почне да се музе.

Младенци -енаца ‘празник (9/22 III) када рођаци и пријатељи млади носе „поновак“: овцу, јагње, или јој у најновије време купе што од судова’ (3: 112). — Је л јучѣ бѣгоше Младенци?

младенчић, обично мн, ‘колачић који се припрема на Младенце’. — Жене [на Младенце] месе 40 колачића-младенчића од пшеничног брашна премазаних медом, које дају деци, а носе и најближим суседима (3: 112).

младѣна -инѣ ж ‘млад месец’. — Кад је младѣна, жѣне нису прале вѣш, нису ђстављале зимницу. — Ударило га нѣшто у глаѣву ко да је младѣна (? — в. *ведрина*).

младица ж 1. ‘млада воћка, садница’. — Ушле ђвце и уништиле ми свѣ младице; 2. ‘млада жена’. — Није ђна била младица.

младица ж ‘невеста’. — А лѣпа му младица. — Па ми ономад једна младица, тек се удала па се споречкала са ђувегијом, вели (5: 113).

младунче -ета с ‘касно ојагњено јагње’. — Младунче — то кад се ђјагњи касно.

млазар -ара м ‘млади ластар’. — Ружа ти се примила: виш ђви мали црвени млазар.

млакушан -шна -о ‘овлаш смлачен’. — Мѣд се јѣде у млакушнѡј вѡди или чѣју.

млатѣч -ѣча м 1. ‘дуга танка мотка за млаћење воћа’. — Тресѣм ђрасе, узмеш млатѣч и бијеш — ђнѡ пада (Кз); в. *машлач*; 2. ‘брбљивац’. — Кад је ђнај пијани млатѣч пошѡ кѣћи?

млатикурчина м аугм / пеј ‘неозбиљан човек’ (Р).

млатимудан м ‘брбљивац, који прича глупости’ (Р).

млатити млатим несв ‘врћи пшеницу млаћењем’. — То било нѣкад, млатиш, а сѡд дѡшла вршача. — Жито се одвајало од сламе на више начина. Најпримитивнији, млаћење, одржао се до данас само у извесним случајевима. — На гувнима се и данас на тај начин млати пасуљ (3: 19).

млатишума м в. ‘млатимудан, ветропир’ (Р).

млачац -чца м ‘извор топле воде’. — Имѡ млачац слѡнѣ вѡдѣ и ђвце трѣчѣ ко на сѡлило (Р).

млекѡр -ара м, в. *мекар*. — И тѡмо кѡт куће имају млекѡри. — Млекар је грађен на исти начин као и вајат, али је знатно мањи (3: 63); в. *вајайи*, *сијаја*.

млекуља ж ‘овца, крава издашне млечности’. — Дѡбра млекуља, а нѡге не држѣ, тѣшка.

млѣти мѣљем несв 1. ♦. — Рѡније се млѣло свѣ: и кокѡруз, и пшѣница, и ђвас, и јѡрма за стѡку, то се крупније мѣље; 2. ‘причати неповезано, брбљати’.

млеч м ‘врста листопадног дрвета *Acer platanoides*’.

млѣчавина ж ‘млеко које се оцеди из кајмака, као квасац за кисељење млека’. — Кат скидѡш кајмак, млѣко се оно ђдлије, па кајмак ђцѣдиш и то сѡнеш у неку ѡасу да се укисели; и то се звѡла млѣчавина, а сѡд зѡвѡ мѡја; в. *калица*.

млѣчац -чца ‘густа млечна маса испод кајмака, млечика (в.)’. — ђн је дѡручково сѡмо онај млѣчац, кад се кајмак ђдлије.

млѣчника ж ‘масна скрама која се задржи испод кајмака после одливања млека, млечац’. — ђставим од кајмака, кад скинем кајмак, имѡ она млѣчника; ја то тѡрим у

тањир па покријем да се укисели, јутрџ па до вечи на сунцу, па прекувам млеко, па оладим, па ону млечуку (Л); в. *млечавина*.

млечњача ж 'врста јестиве печурке'. — Џма млечњача, а зову и буковача, расти на букви.

млечовина ж 'бели смок'. — Живео највише на млечовини, а за вечеру млеко и удроби у ћасу.

множе прил 'мног'. — Џма га тамо множе.

моба ж 'међусобно испомагање у пословима који се брзо морају обављати'. — Нисам зват на мобу. — Ка-се зове моба, њи педесет дође. — Домаћинства нису могла сама све да посвршавају па су тражила помоћ, позивала су на мобу, која се очувала до наших дана (3: 18); в. *коло* (1: 777).

мобар -ара м 'учесник на моби'. — Џдеш на мобу, а кад ти зовеш мобаре, онда ручак, вечеру, даш пиће. — Тако је на „Збеговишту“ на једној моби било 50 мобара (3: 18).

мобити -им неств 1. 'учествовати на моби'. — Сутра ядем да мобим код Јове, почиње да гради кућу; 2. 'правити неком друштво, ићи са неким само због дружења'. — Ма менџ не зајима ни срна ни зџ: ја ядем да им мобим.

мобити мобим мед неств 'угађати'. — Ја мобила Милану, он се шалио з-дџдом.

модрити се -џ се 'бивати модар, плав'. — Модри се ко чивит.

можданик м 'дрвени клинови којима се причвршћују брвна приликом грађења (вајата, брвнаре)'. — Између дирека приликом градње вајата слажу се брвна. Она се међусобно повезују можданицима да се не би кривила и разилазила (3: 63).

мојски прил 'на мој начин'. — Ја питам и ако је боље — ја ћу мојски.

модраћа ж ♦; в. *сџаџи* (2: 229).

молитва ж 'хришћански обред, црквени и сеоски празник, сеоска заветина, када долазе у госте рођаци и пријатељи' (16: 57)

молитвати -ам неств. — Нисам га ни досад псовао, али ни молитвао (6: 164). — Са буклијом врши се молитвање за срећну нову буклију (2: 100).

мољац мољца м ♦; в. *сџенкача*.

момак момка м 1. 'неожењен млад човек'. — 2.а. 'слуга, радник унајмљен за неке сталне сезонске послове'; б. 'мајсторски помоћник'.

моравка ж 'стара раса свиња'. — Биле оне свџње, моравка се звала, добра била, а сџд нема.

мораст -а -о 'тамније боје'; в. *руја* (3: 48).

морија ж 'епидемија која помори народ'.

морџквача ж 'гвоздено ојачање на крају осовине на запрежним колима'. — У старо доба била су кола са великим трупинама, без окова и морџквача (2: 47).

морска ~ арапка 'сорта крушке', в. *арайка*.

мџстити -им неств 'угађати, испуњавати нечије прохтеве'. — Цџлог живџта му мџстила и џпет нема вајдџ (Б). — Ми смо били за њих дешњаци, кад смо им онако мџстили, угађали, дворили их (5: 37).

мџтати -ам неств ♦; в. *мошвило*.

мџтика ж ♦; [сејати] џод *мошџку*; в. *омашино*.

мџтка ж ♦. — У шумама де растџ отсџку мџтку чџетири, пет мџтара и вџжу на вр дрвета жицом и јабуку у коју ће да забџду перо (Лп). — Кад се [нетен] осуши, узме се мџтка и ступа, те се туца, да би се одвојило влакно (2: 28).

мотовило с ‘штап за намотавање, „канурање“ пређе’. — Мотовило онџ што се намџтава пређа, да мџташ кануре: има рашљицу на јџднџм крају, а дџчицу на дрџгим. — Опредена пређа мџта се на мотовилу у кануре. — Са вретена се вуна намџтавала на мотовило у кануре или клупчад. Ако се вуна препреда, то се чини дружицом (3: 47 48).

мџца ж ‘маст од печенице, мџча’. — Пџкли прџсе, па дџца лџба у мџцу.

мџчџр м ‘кишовито време’.

мџчило / мџчило с ♦. — Стџвљало се у мџчила да се кџсели, кџноплџу стџвиш и џна тџмо стџји. — Тџмо де се кџселила кџноплџа мџчило звџли (Р). — Мџчила се копају близу река и извора. — Влакна се у мџчилу добро прџтисну — да би сва огрезла у води а и да их она не однесе (2: 27 28). — Да би се добило влакно, потребно је да се отстрани дрвенасти део биљке. Зато се конопља топи у мџчилу (3: 47).

мџчица ж дем *моџка*. — Понџси ми џвџ мџчицу.

мџчуга ж аугм ‘велика мџтка’.

мрџзџште с ‘место на коме мрџз често уништава усеве’. — На тџм мрџзџшту слџна уништи прџлеђи свџ што посџдиш.

мрџгџд м ‘мрачна, некомунџкативна особа’.

мрџжавац / мрџигавац / мрџштавац -џвца м ‘завршетак кичменог стуба, хрџсџкавица’.

мрџзан мрџзана м ‘чџвек кога сви мрџзе’.

мрџзанчитџ се несв ‘љуткати се, дуритџ се’.

мрџкаљ м ‘ован мрџке длџке’.

мрџкати се мрџче се ‘паритџ се (о овцама)’. — ѐвце се сџд мрџчу. — Мџнџ се вџћ мрџкале нџке, и јџш се мрџчу; *мрџкаље* — парење оваца, „јурџје“, период у октобру (16: 57); в. *кеџџџи*.

мрџклина ж ‘мрџк, помрџчина’. — Врџтио се нџћи, по мрџклини (К). — Јџдино у мрџклини мрџтве виђаш (5: 142).

мрџкопџшњџча ж ‘киша која пада кад је од ње веђа штџта него корист’. — Штџ ње сџд ова мрџкопџшњџча?! Сџм да ми нџ дџ сџно д-џрадим; в. *сенџра*.

мрџлав

мрџлавитџ

мрџмоња м ‘који говори неразџветно, мумла’. — Нџко га нџзџво мрџмоња, ко да мџмла, не разумџш му шта гџвори.

мрџнциџти -џм несв ‘нејасно гџворитџ, мрџмљатџ’ (Б). — Домађи Цџгани се узбуне и почну нешто цџгански мрџнциџти (2: 220).

мрџс м ‘масна храна’; бџли ~ ‘млџчни производи (сџр, кајмак)’. — Мџиђа јџде сџмо бџли мрџс (Б). — Бџли мрџс је вџлики гџспџдин: ако свџкрова прџмџти да нешто нџје како трџба, џстане нџка плџнџнка вџше.

мрџсак мрџска м ‘време када се једе мрџсна храна’. — Тџ дџш и на мрџску; а мрџсак — кад јџдеш мрџсно, а пџтак и срџда јџдеш поснџ. — Дџгодџне ње ми бџти за славу мрџсак свџки дџн. — На мрџску је радо јео врућ хлеб и лојану свеђу (2: 199).

мрџсан мрџсна о ♦. — Ка-сџмо бџли на грџбљу, на Вџлики пџтак — мрџснџ!

мрџсимџд м ‘брџљивац, који прича глџпџсти’ (Р).

мрџситџ мрџсим несв ‘јџсти мрџсну храну’. — ѐтишо у ту пџртију џвџлџџ и џстџ и мрџси се на Вџлики пџтак; а ја постџм свџку срџду и пџтку.

мрџтав мрџта -о; изр. *мрџџва вода* в. *вода умрџџџа* (3: 98).

мрт̄вац -аца м 'покојник'.

мрт̄вачки -а -о 'који се тиче мрт̄ваца'. — Суботом се не иде јер је субота „мрт̄вачки дан“ (3: 91).

мрт̄вѣн̄ -а̄ -о̄ 'спремљен за сахрану, упокни'. — Їм̄а̄ о̄на свѣ мрт̄вѣн̄о̄ и с̄амо чѣка [да умре].

мрт̄вица ж 1. 'неродна земља, слој испод *роднице* (в.)'; 2. 'хладан зној'. — Мрт̄вица ме љватила, прѣбио зној, нѣге тѣшке.

мрт̄тво, обично у изр. *на мрт̄тво*. — Вѣз̄о га је на мрт̄тво (чвор).

мрт̄ворезан -зна -о 'успорен; површан'.

мрт̄восан -а -о 'потпуно пијан'.

мрт̄гавац -а̄вца в. *мрт̄жавац*.

мрт̄ш̄ав -а -о ♦. — Њѣгове су ђвце мрт̄ш̄аве. — О̄в̄о му бр̄авче мрт̄ш̄аво. — О̄на је мрт̄ш̄ава.

мрт̄шати -а несв 'чинити посним, испошћивати'. — Ваља имати у виду да лан мрт̄ша (испости) земљу у року од три године (2: 27).

мрт̄шотина ж 'мрт̄шава, онемоћала овца'.

мрт̄штавац -а̄вца м 'хрскавица'. — То на дн̄у плѣнке — мрт̄штавац (Кз); в. и *мрт̄жавац*.

мрт̄вар -ара м бот 'биљка из рода *Setaria*, мухар'; в. *ѡвраћаѡи*.

мрт̄вати -ам несв 'бавити се сумњивим пословима'; в. *мрт̄ваѡи*.

мрт̄уда с мн 'тестиси'. — Мрт̄уда — то кѣса у којѡј су јајца.

мрт̄удати -ам несв 'шеткати, мћи без неког јасног циља'. — И опет ѡн пѡче мрт̄удати по калем̄ару (Б). — Онако будан, загрејан од доброг вина, мрт̄удао је по кући (б: 28). — Їзишо р̄ано и мрт̄уда по а̀влији.

мрт̄удо -ета с анат 1. 'тестис'; 2. 'предмет јајоликог облика'. — Дѡшли с̄иноћ у осам с̄ати, ал зафаљујући овим мрт̄удету (мобилном телефону).

мрт̄удрица ж 'памятно дете'.

мрт̄узара ж 1. 'крава која се музе'. — Їм̄а̄ тр̄и мрт̄узаре и ј̀уницу; 2. вулг 'жена с великим грудима'.

мрт̄узећа 'која се музе'. — Јалова стока у шуму је гоњена обично у пролеће, о Благовѣстима, где је остајала до снега, а у селу, код кућа, остајале су само „музеће“ краве и „ватаћи“ волови (3: 28–29).

мрт̄зувир 'промућуран човек' (Р).

мрт̄зув̄ирап -рна -о 'промућуран (пеј)'. — Неки други мрт̄зувирнији и школованији нека нешто одређено кажу (5: 111).

мрт̄зуља ж 'музара'; в. *чѡѡав 1.б*.

мрт̄ука ж ♦. — Биће ти мрт̄ука, с̄ине, болеће те стѡм̄ак.

мрт̄укиња ж бот 'дрво *Sorbus aria*'.

мрт̄улетина ж 'нешто што је добијено без труда, цабе'. — Нѣма код њѣга мрт̄улетине: да нѣ р̄адиш, а да с̄амо ѡпа̀ваш.

мрт̄уљавина ж 'спорови, сукоби'. — Не ваља нам н̄ишта ова мрт̄уљавина. — Ђвек је било мрт̄ујке и мрт̄уљавине.

мрт̄уљати -ам несв; а. несв. према *замуљати* (в.); б. 'бавити се сумњивим пословима'. — Нѣшто ми ѡн муља, бѡјим се да нѣће да биде дѡбро.

мрт̄уљација м 'човек који се бави сумњивим пословима'. — Н̄ије ѡн мрт̄уљација.

мрт̄урга 'коњ маслинасте боје'.

мўргав / мўргаст -а -о ‘зеленкаст, маслинасте боје’.

мўртати мўртом несв ‘мучити свакаквим захтевима’. — Ради око гробља па га мајстори мўртају.

мўруз / мўруз мўруза м ‘кукуруз’. — Заперак се зовѣ и на мўрузу (Ш). — Сазрелиће мўруз. — Мўруз, он се извѣли ако не направиш оцак око њѣга; већинѣм ђвд кѣжу мўруз, а заперак и на њѣму (Кз). — Муруз (тако зову кукуруз готово сви Качерци). — Ко има у својој њиви, или около ње, велике грмове, да му залађују муруз, он сваки грм... засече... тако, да се дрво почне сушити (2: 14 41); в. и *салаш*.

мурузара / мурузѣача ж ‘пројара’ (Ш). — Од пројина брашна граде се мурузѣаче (пројаре) са додатком млека и јаја (2: 65).

мўсѣв -а -о ‘опуштених и истурених усана’ (Р).

мутѣвити мутѣвим несв ‘бавити се сумњивим пословима’. — Сѣво је бїо дрўкчији: мутѣвино, мўво стѣлно, радио, неко богаство д-їмѣ (Т).

мутѣвција м ‘занатлија који израђује предмете од козје длаке (вреће, покровце)’. — Пре 15 година у Јарменовцима живео је један мутѣвција (3: 40).

мўтвак мўтѣва м ‘тамно место, забачени кутак’. — Види да њїје у оним мўтѣваку (Р).

мўтивода м/ж ‘особа која се бави сумњивим пословима’; в. *мўтїкаша*

мўтїкав -а -о ‘незнатно замућен’. — Испїраш [црева] док је вѣда їмало мўтїкава.

мўтїкаша м/ж ‘сплеткарош’.

мўћурла м/ж ‘потуљена особа, чији се поступци не могу предвидети’. — Мани ону мућурлу, не знаш шта ће да ти каже.

мўфљуз мўфљуза м ‘ништарија’.

мўцѣво прил ‘тешко, с муком’. — И Радомир мўцѣво жївї, пензиѣнѣр, мўчї се (Т).

мўчан мўчна -о ‘невољан, несрећан’. — Ї тѣј Драгослав мѣј мўчний, ђн је радио у Бѣлановици. — А ђнѣ баба мўчнѣ бїла бѣлесна и намучила се кано Кристос.

мучѣ мучѣна м ‘део воденичног механизма на коме се налазе каменови’; в. *околишница* (3: 39).

мўченица ж ‘ракија’ (Р).

мўчки прил ♦. — Оће д-ўдари мўчки, иза лѣђѣ.

мўчњак м ‘млиски каменови и сандук у који испада брашно’. — Мўчњак — свѣ: и де пада брашно и де се вртї кѣмѣн; на јѣднїм дѣлу мўчњака стѣјї кѣмѣн, а на дрўгим испада брашно; у мўчњак избацује брашно, избацїва испот кѣмена.

мушѣрице ж мн ‘муве, мушице’. — Кат кѣљеш, нѣвѣле ове мушѣрице и мѣраш пѣкрити мѣсо; в. *мушѣрице* „мале мухе“ (2: 14).

мўшкї -ѣ -ѡ ♦. — Нѣ знам да л је мўшкѣ ил жѣнскѣ.

мўшкїње с ‘мушки чланови породице’. — Свѣ ми мўшкїње їдѣ на вѣшер (Кз).

мушкѣбања ж ‘жена с мушким особинама’, в. *сукурдача*

мўштрати -ѣм несв ‘енергично доводити у ред’. — Мўштрѣ га ђн, ал, мѣшчїнї, да нѣ[ће] дѣ биде вѣјдѣ.

муштулўгција м ‘сват који иде испред сватова да најави њихов долазак’. — Испред сватова иду муштулугције да ђјаве долазак (3: 93).

муштѹлук -ѹлука м а. 'лепа, радосна вест'. — Муштѹлук, ба̀ба, им̄аш ѹнука!; б. 'дар доносиоцу лепе вести'. — Нѐће нѐга̀ дѣда ђставити без муштѹлука — бѝће и ја̀ре и ја̀гње.

муштѹрница ж 'мала загушљива крчма'.

Н

на̀! узв 'узми!'.

на̀! узв. за дозивање пса.

на̀басати -ам св 'случајно наићи на нешто'. — На̀басо на̀ њи́г ви́ш Све́тове ливаде, пландују.

на̀бигуза / **на̀бигузица** м 'незван сват, кишош / кицош' (в.). — На̀бигузица ми ка̀жемо и кицош. Кад ѹстану св̄атови, онда до̀ђу на̀бигузице, кицоши. — Бо̀ље је у Козѣљу би́ти на̀бигузица, нег у Шѹцима кѹм. Козѣљ дочѣкљив.

на̀бити на̀бијем св / **на̀бијати** на̀бијам несв 'ставити, натаћи'. — Гли́ста се, ђне се на̀бијају на̀ удицу да се ва̀та ри́ба (Кз).

на̀бљѡкати се на̀бљѡка се св 'најести се'. — На̀бљѡкале се ђвце ко ши́ник (Р).

на̀бо̀бати се / **на̀бу̀бати се** на̀бо̀бам се / на̀бу̀бам се св 'прејести се, наждерати се'. — Ја̀ се на̀бу̀бала и са̀д би само спа̀вала. — На̀бо̀бо̀ се и нѐ мож[е] да̀нути.

на̀бо̀ј м 'убод који загноји'. — На̀бо̀ј — то кад се ѹбодеш на тр̄н и за̀гноји.

на̀бризгати -а св 'надоћи, налити у виме (млеко), набрекнути'. — Мо̀рам пр̄вом кра̀ву да пому̀зѣм, ви́[ди]ш како је на̀бризгала.

на̀брљѹшити -рљѹшим св 'с муком накупити, набрати'. — На̀брљѹшила сам ша̀ку трѣша̀ња, прѡшле (Р).

на̀бу̀кати се на̀бу̀ка се св 'добро се утоплити (за време хладноће)'. — Ја̀ се на̀бу̀кала и ни́је ми ла̀дно.

на̀бу̀ндати (се) -ам (се) св 'навући на себе превише одеће'. — На̀бу̀ндо се, нѐ мож да ко̀раќне. — Што с на̀бу̀ндала дѣте, ни́је ла̀дно.

на̀бу̀цити на̀бу̀цим св 'нешто направити на брзину, склепати'. — На̀бу̀цио је, а ко̀лко ће тра̀јати, ви́дећемо (Р).

на̀вада ж '(лоша) навика'.

на̀вадити -им св 'намамити; научити'. — Она је сви́јѹ на̀с на̀вадила да пу̀шнимо; ~ се 'навићи се'. — Она се на̀вадила на ја̀рму и са̀д нѐ[ће] дру̀го. — На̀вадила се сто̀ка ѹ штету. — Само сам се тако на̀вадила (5: 18).

на̀вала ж 1. бот 'папрат'. — На̀вала — то нѐка би́љка. — Навала (*Polistichum Filix mas Roth*): држи се у ду̀гану, да би у њега на̀ваљивале муштерије да пазаре; а држи се и у обору, код стоке, да би у виме на̀ваљивало млеко (2: 225); 2. 'додатно оптерећење на маљевима у ваљавицама'. — Кад има довољно воде, стављају се на̀вале на маљеве да би били тежи и да би се сукно боље сваљало (3: 37).

на̀валићи на̀валим св 1. 'нанети, набацити'. — Па на̀валиш онолику смоницу озго (5: 76); 2. 'бити незадрживо покренут'; в. *бунгур*; 3. 'сићи, спустити се с брда у низину'. — Он је ра̀њен у Макѐдѡнији, кад су преко Макѐдѡније на̀валили.

на̀вашати -ем св 'надавати, надоносити'. — Нѐ можеш да му на̀вашѣш ко̀лко мо̀же поести — да Бог са̀чува. — Нѐ могу да на̀вашем ко̀лко њи́ма трѣба. — Не можеш

да му навашеш (5: 105). *Навашаџи*. Задовољити, донети колико треба, подмирити. „Не можеш му навашати”. „Ко би њему навашао” (7: 198).

на̀вск прил ‘увек’; в. *буџачара, подробац*.

навече / на̀вечери / на̀вечерје с ‘скуп гостију уочи славе’. — Дѡђу гѡсти вѣчи, учи славе и то је навечери. — Учи славе долазе гѡсти и то се зѡвѣ на̀вечерје. — Учи свадбе [су] на̀вечери, долазе та̀мо кѡмшије, пријатељи. И Бѡшко та̀мо. — На навече, у очи славе, гости се зову, а долазе и незвани (2: 91). — Гости из удаљенијих села долазили су уочи славе на „навече“ и остајали до трећег — „пријатељског“ дана (3: 106).

на̀ви́вати на̀ви́вам св ‘накупити мало, набрати нечега што је ретко’. — Нави́вѡ сам два кила пасу́ља, а ма̀ло ма̀ње сам по̀сијо, то ко кад нѐшто набрљу̀шиш, ал ма̀ње (Р).

на̀ви́јати на̀ви́јам несв ‘намотавати пређу на мотовило’. — И онда то жѣне на̀ви́јале на он̄а, мотѡвила била дугачка. — Сновање, а нарочито на̀вијање спада у теже женске послове (3: 49).

на̀ви́кња̀вати (се) -и́кња̀вам (се) несв ‘навикавати (се)’. — Мѡрам да на̀ви́кња̀вам да бѹдем са̀ма. — Не́ћу да на̀ви́кња̀вам. — Она на̀ви́кња̀ва ова̀ко па је нѐ ве́жемо. — Те́шко се на̀ви́кња̀ва на на̀ше се́ља́чке по̀слове.

на̀ви́љак -и́љка м ‘количина сена која се захвати вилама’; в. *баквица* (7: 179).

на̀ви́рлати -а̀м св ‘напунити’. — Нави́рлѡ до вѣра па прѣлѣва.

на̀ви́ше прил ‘горе’. — Одоше на̀више, а ја̀ по̀шла на̀ниже. — Да̀ л ће и он̄ на̀више? — Оћеш и ти на̀више?

на̀вредан -дна -дно ‘осетљив’. — Ни́кад ни́сам била на̀вредна на ла̀дно.

на̀вр́кати на̀вр́чем св ‘набрати, накидати (лишћа) смицањем’. — Идѣм да на̀вр́чем лишћа за ча̀ј; в. *вркаташ*.

на̀вр́ндеда м ‘далеки предак, чукундедин деда’. — Ка̀зали и на̀вр́ндеда, то неки ста̀ри.

на̀газити -им св ‘стати „на чини“, нагазити на зачарано место’. — [Бајање] „кад ко нагази“ (1: 778). — Ако кога заболи глава, сматра да га је неко урекао или да је „нагазио“ (3: 126).

на̀главак -а̀вка м 1. ‘део ама на глави коња’. — И́ма он̄ај на̀главак што дрѣжи узду на гла̀ви ко̀ња; в. *вођице* (2: 72); 2. ‘врх чарапе, чарапа која обухвата само врхове прстију до половине стопала’; в. *игларице, увришиш*.

на̀го̀нити на̀го̀ним несв ‘терати, сатеривати’. — И́ма Ко̀њевац и ту на̀го̀нени ко̀њи и бивали.

на̀грабу́сити -а̀бу́сим св ‘настрадати, наћи се у невољама’. — Награбу́сиће он̄ ако се н-опамѣти.

на̀гра́дити на̀гра́дим св ‘приправити разбој за ткање’. — На̀гра́ди се ра̀збој па се ткѣ. — Данас је велика реткост у Босути видети „награђен“ разбој, припремљен за ткање (9: 84).

на̀гра̀нсати -шем мед св; уп. *награбусиш*. — Награ̀нсала ја̀дница с оним својим бѣкријом.

на̀гр́дити на̀гр́дим св ‘нанети повреду, повредити’. — На̀гр́ди ме кра̀ва рѐпом [преко очију]. — Он̄ је мѐне на̀гр́дио.

на̀гу́жљеж -у́жљежа м ‘досадан, „тежак“ човек’. — На̀поран је чо̀век, у̀век нѐшто на̀ђе да ра̀диш, на̀гу́жљеж.

на̀гу́зити се на̀гу́зим се св ‘истурити задњицу’ (Р).

на̀гузи́чкѣ прил ‘на стражњици’. — Нагузи́чкѣ ће он̄ си́ћи низ он̄у стрм̄и́ну.

нагускѣ прил ‘унатрашке, уназад’. — Тѣлило се нагускѣ и мѳрѳ звѣти ветеринара. — Нагускѣ крѣнѳ да нагна трактор [под настрешницу] и удари у стѳб и пѳломи.

надарити -и[м] св ‘преварити се, учинити нешто непромишљено и упасти у невољу’. — Надари ме ѣаво те сврѳтим и остасмо до зѳрѣ.

надати -ам св 1. ‘обезбедити’; в. *цевай*; 2. ‘натерати, присилити’; изр. ~ *жйишку*, в. *жйишка*.

надбити надбијем св ‘надвладати’. — Нисмо ми још толико јаки да надбијемо Швабе (6: 41).

надвратњак -ака м ‘горњи део јарма, који воловима стоји на врату’. — ѻвѳ што је волѳвима на врату ми кајемо надвратњак (К, Бр).

надгледнути надгледнем св ‘погледнути’. — Дѳлази на воду у реку и ја му рѣкнем да надгледне да л сте дѳшли.

надгробник -йка м ‘надгробни камен, споменик’. — Истањео се надгробник. Од сунца и киша, олуја и снегова (5: 7); в. *белег*.

надѣкати се надѣкам се ‘најести се’. — Дѳђе Рѳде, надѣка се и ѳде!

надијати се надйјам се св ‘надисати се’. — ѻвѳ је стйсло, нѣ могу да се надйјам.

надиклица ж ‘надимак’.

надим м 1. ‘оток’. — Намештио јѳј нѳгу док је бйло свѣже, док нйје надим пѳчо; 2. ‘надимање’. — Ја кад то пѳдедем, одма ймам надим.

надница ж ♣. — Најсиромашнији одлазе и раде „на надницу“ (3: 40).

надовѳт прил ‘близу, под руком, на дохват’. — Бѳдѳк му бйо надовѳт и ѳн га [зграби и баци], мѳго га је убити; нѣшто му рѣко и ѳн — бѳдѳк (Р).

надрвѣљити (се) -рвѣљи (се) св ‘наљутити (се)’. — Ако га зѳвне и за ѳјутру, он ће и ѳјутро да дѳђе, а ако га надрвѣљи — он нѣће.

надрљати надрљам св ‘настрадати’; в. *награбусийи*.

надридати (се) -ам (се) / **надридати (се)** -ам (се) св ‘изазвати ѳутњу, наљутити (се)’. — А ѳѳ нѣко надридѳ да сам ја нйко и нйшта (Л). — Штѳ си се ѳлма надридѳ?!
надробити надробим св 1. ‘умрвити, уситнити’. — Надробиш прѳје у млѣко и пѣвај; 2. ‘избрбљати’. — Свѳшта је ѳ ѳбј надробила.

надути се надујем се / надмем се ♣. — Мѳзе пѣт крава, а рѳке стѳлно надувѣне. — Бѳлй га тѳ и тѳ се надуло; в. *йрекодан*.

нађубрити -им св ♣. — ѻвце нађубре тај тѣрѣн де лѣжѣ.

нажйрити се нажйри се св ‘нађи се у стању ерекције (ѳ малом детету)’. — Нажйрила му се рѣса (Р).

нажјевит -а -ѳ ‘повијен на јѣдну страну, због лакшег жњевења’. — У очи Божиђа сви укуђани лежу јѣдно за другим, да би било жито нажјевито (кад је положено на јѣдну страну, лакше се жање) (2: 114).

назиме -ѣта с ‘јѣдногодишње свињче’.

назимица / **назймица** ж ‘јѣдногодишња свиња која се није прасила’. — Назимица је млада крмача док се не ѳпрѳси (Кз). — Назимица то ако се нйје прѳсила; прѳво се каје назимица, па ка-се ѳпрѳси, после се каје крмача.

назйнѳт прил ‘заинат’. — Назйнѳт сам йшла са ѳйм.

назирати -ем несв ‘нејасно видети’; ‘наслуђивати’

на̀зѡр прил ‘на силу, силом’. — На̀зѡр сам се исправио, бо̀лѣ лѐђа. — Он је цр̀ко на̀зѡр: си́н теѡ да му за̀пали сѐња̀к. — Људи су у стању да свашта назор доказују. — Хоће назор напред (5: 25; 2: 164).

на̀зувица ж ‘получарапа, исплетена тако да се навлачи до чланака’. — На̀зувице, то ко чарапе испод чла̀ња̀ка, од вуне, плитка̀ чарапа до чу̀кља. — Чарапе су увек укусно ишаране нуницом или плетивом, а тако и на̀зувице (1: 778); в. *игларице* (2: 100). — Преко чарапа су навлачили на̀зувице до пола стопала (3: 79).

на̀зу̀љати -ам св ‘обути се без везивања обуће, „ускочити“ у обућу’.

на̀зути на̀зујем св ‘обути папуче’. — На̀зујеш папуче ил панто̀фле, а об̀ува се оп̀анци ил ципеле; в. *на̀зу̀љати*.

на̀ја̀ко прил ‘навелико’. — На̀ја̀ко је по̀чело да се ку̀пује бра̀шно — поску̀пиће (К).

на̀ја̀ндити на̀ја̀ндим св ‘добро распалити, разгорети ватру’. — Јес мо̀рѡ да ва̀ко на̀ја̀ндиш ва̀тру да се поскида̀мо?

на̀јевац / на̀јелац / на̀јелац -ѣвца / -ѣлца м ‘дебела особа’. — Вид ка̀ки су, ко на̀јеѡвци, пу̀ни, дебели. — Не мош о̀стати жи́в од сво̀ји на̀јелаца, а де ће ми јо̀ште беланѡвачки.

на̀једрати -а ‘постати једар’. — Ако на̀једрају пос[ле] ки́ше, мо̀же нѐшто и би́ти [шљива]. — Мо̀же ма̀ло да на̀једрѡ, ал сла̀бо.

на̀јежити се на̀јежим се св ♦. — Ја сам по̀чо да др̀ктим, ѣво и са̀д сам се на̀јежно.

на̀ка̀лкати -ам св ‘наговорити’. — Није он кри́в — ја сам га на̀ка̀лкала да се вра́ти (Т).

на̀ка̀му̀љити (се) -аму̀љим (се) св ‘смрачити се, показати незадовољство’. — До̀ручково и сад сѐди з-аста̀лом на̀ка̀му̀љен. — Ка̀[ж]е да ли́чи на пра̀деду: на̀ка̀му̀љи се ко и он. — Са̀-ће Ми́лан да се на̀ка̀му̀љи.

на̀ка̀нити се на̀ка̀ним се св ♦. — Не́мо да га че́каш, док се он на̀ка̀ни, ти ћеш сти́ћи у Бе́лановицу. — Ни́како да се на̀ка̀ним да кре́нем.

на̀канта̀рити (се) -анта̀рим (се) св а. ‘прикључити се, наћи се непозван у неком друштву’. — Са̀мо је он тре́бо да нам се на̀канта̀ри!; б. ‘додати „проблем на невољу“’. — На̀канта̀рио ми да но̀сим и ово нѐгово, а не́ знам ни шта́ ћу с мо̀јим (Р).

на̀ка̀њивати се на̀ка̀њивам се несв ♦. — На̀ка̀њива се д-идѣ на̀ грѡбље, ал не́ мож на̀више. — Ду̀го се на̀ка̀њивѡ и ни́је [отишао].

на̀ка̀рада ж ‘ругоба’. — Ёвѣ нам идѣ она на̀ка̀рада, на̀ко̀ хо̀пав, са̀кат, и са̀-ће да нам доса̀ђива (Р).

на̀ка̀рѝкати -ам св ‘набацити, натоварити’. — На̀ка̀рѝко ми ду̀г у про̀да̀вници на сто́ йла̀да (Р); в. *ка̀рикаши*.

на̀кѐљгати (се) -а (се) св ‘окупити се на малом простору, наћи се у гужви (међу нежељеним и незваним гостима)’. — Кад се чуло да је дово [невесту], за́час се на̀кѐљга пу̀на ку́ћа, на̀кѐљга се комши́лук.

на̀кисивати -исива несв ‘натапати се водом (од обилних киша)’. — До̀бра је [киша] кад на̀кисива.

на̀киснути -е св ‘натопити се водом’. — Па̀ло је до̀ста [кише], ал ни́је на̀кисло [колико је требало]. — На̀кисло је за ко̀руруз, тра̀ве, ѡта̀ве.

на̀кла̀нати на̀кла̀пам св ‘дуго причати о неважним стварима’ (Р).

на̀клин̀чити се на̀клин̀чим се св 1. ‘наутити се’. — Шта́ си се ѡ́да на̀клин̀чио, ни́шта ти ни́сам ду́жан (Р); 2. ‘наврсти се на некога, досађивати’. — Шта́ си се на̀клин̀чио на мене, отка̀ни ме се (Р).

на̀клон на̀клона -о ‘склон’. — Он је на̀клон труло̀ћи.

на̀кљуцати -ам св ‘убацити житку масу у припремљен калуп и покуцати споља да се слегне уз зидове’; в. *дизмић*.

на̀кòвиштити -им ‘намрштити се, наљутити се’. — Накòвиштио се ко да му је нѐко крив што нѐ зна да ра̀ди. — Шта си се накòвиштио, ко да си пѝшò у кòприве (Р).

на̀кòкати (се) на̀кòкам (се) ‘напити се, опити се алкохолom’. — Они се на̀кòкали на ва̀шеру и нѐ зна кад су до̀шли (Р).

на̀колèнкè прил ‘на коленима’. — У ма̀јдану кра̀ве изѝђу на̀колèнкè.

на̀кòмрдити се -им се св ‘намрштити се, наљутити се’. — Ја га пѝтò штò м је пу̀штио òвце у ба̀шчу, а он се на̀кòмрдио.

на̀кòмрштити се -им се св ‘намргодити се’. — Он је јѐднàко на̀кòмрштен.

на̀кòнче -ета с ‘мушко дете које се на свадби ставља на руке невести приликом њеног уласка у младожењину кућу’. — А јесу ли ти да̀ли на̀кòнче кад си се уда̀вала? — Она прèпала да ме љу̀би ко на̀кòнче.

на̀косѝркè / на̀кòскè прил ‘накосо, укосо’; в. *косирке*.

на̀косутра прил ‘за три дана’. — Рѐкò ми до̀нети па̀ре на̀косутра, а бр̀зо ће три нѐдеље.

на̀кратко прил ♦. — Ми ће́мо на̀кратко: до̀шли да пѝтамо за ва̀шу ће́рку, о̀дете л д-у̀дајете; ми има́мо си́на, завр̀шио свè и запòслиò се.

на̀крбу̀љити -рбу̀љим св ‘надути, истурити стомак’ (Р).

на̀крèнути на̀крèнем св ♦. — Ма̀ло на̀крèнеш ка̀лицу да се о̀цèди.

на̀крич̀ивати -ич̀ивам несв према *на̀крич̀ивии*. — На̀крич̀ивам ја нѐму, ал ца̀бè — нѐ да слуша. — И стално на̀кричу̀је: да Бог да ти се сви о̀губали и затр̀ли (5: 142, 2: 152).

на̀крич̀ити -им св ‘припретити, посебно нагласити’. — На̀крич̀ила му је, ал не по̀маже — до̀шò је пѝјан (К). — На̀крич̀ио нам да му па̀зимо па̀суљ. — Мене ће мѐђу моје [сахранити]. Тако сам на̀кричила.

на̀кр̀качè прил ‘на лѐжима’. — У̀ватим те, ба̀ба, на̀кр̀качè и òставим те на̀сред до̀ма здра̀вља и мо̀ра[хе]ш да се лѐчиш.

на̀к̀ур̀вичав -а -о ‘склон курвалуку’ (Р).

на̀к̀у̀рѝњак м ‘плетена навлака за пенис’.

на̀куцати -ам св ‘ставити чеп на буре’; в. *враћ*.

на̀ла̀гати на̀ла̀жем несв а. ‘стављати руковети жита у везачу ради везивања у снопове’. — Идèм да на̀ла̀жем неко ж̀ито, гòр неки по̀лог биò па по̀жела (Л); уп. и *руковод, нало̀жити*; б. ‘стављати, убацивати’. — На̀ла̀гали су ја̀стукe и од ко̀кòшијег пèрја (Р).

на̀ла̀гати на̀ла̀жем св ‘испричати лажи’. — На̀ла̀гали на нѐсрећну Дѐсàнку и њу — у за̀твор.

на̀лбанта / на̀лбантин м ‘поткивач’.

на̀лѐгати на̀лѐжем несв / на̀лѐћи на̀лѐжèм св ‘ставити квочку да излеже пилиће’. — Нисам је на̀лѐгла, ни примèтила да је нѐма, а она до̀шла с пилићима. *Изр.* Сèди, на̀лѐгли смо квòчку ‘кад се неко нѐшка да седне и по̀прича (јер ће квочка устати и напустити „гњездо“). — Ако се ко̀кошка расквоца, а дома̀ница не жели да је „на̀леже“, полива је хладном водом (3: 32).

на̀лога ж 1. ‘журба’. — Ни́је била ни на̀лога и ми сèдали са̀т; 2. ‘мноштво, гужва’. — Била на̀лога у водèници. — Нѐ може да òстане од на̀логе.

на̀лòжити на̀ложим св а. ‘наслагати’. — Окрешу рудѝну и на̀ложе и в̀ршу са кòњима; в. *вандамени*; б. ‘уложити, убацити’. — В̀уну јѝдино ако н̀ко на̀ложи у ј̀стук. — На̀ложимо сл̀аму у òнò и л̀ежиш, сл̀амарица се зòвѝ.— Даске с ј̀еднѝ и др̀уге стр̀анѝ па на̀ложе у ср̀ѝдину бл̀ато и сл̀аму— и кòшара од на̀боја.

на̀лòрнти се на̀лòрим се св ‘накрасти се, напљачкати се’. — Òни се на̀лòрили па с̀ад мòгу како òће.

на̀љелац -ѝлца в. *најевац*.

на̀љòлати се на̀љòлам се св ‘опити се’. — Ј̀а га гл̀ѝдо в̀ѝчи [на телевизији], а òн ј̀утри м̀ртав: на̀љòлò се и ўмро.

на̀љòскати се на̀љòскам се св ‘опити се’.

на̀ма̀га̀њити -им св према *ма̀га̀њити*. — Н̀ѝ зна òн ни бòје да пòмѝша, на̀ма̀га̀њитѝ ти з̀идове (P).

на̀ма̀га̀рчити -им ‘преварити’. — Т̀ѝла она з̀умпија да ме на̀ма̀га̀рчи и да ми прòд̀а [болесну краву].

на̀мамакати -ам св ‘вешто намамити’. — На̀мамакја пр̀асе да ти пр̀иђе, н̀еш га ўватити.

на̀ма̀нути се на̀ма̀нем се св ‘наићи случајно, узгред’. — На̀ма̀ни се н̀екад и на òв̀у стр̀ану.

на̀ма̀сатити -им св ‘наоштрити нож масатом’.

на̀ма̀ћи на̀макнем св ‘ставити’. — На̀ма̀кни то на̀ ватру.

на̀мац̀упати -ам св ‘намазати превише’. — Òн на̀мац̀уп̀а к̀ајмака на в̀рућ̀у прòју — и у л̀иваду (P).

на̀м̀енити на̀м̀еним св ♦. — Ј̀а сам то на̀м̀енила ўнуци.

на̀м̀ѝрнице ж, мн ‘намирнице’. — Ўдѝ за на̀м̀ѝрнице.

на̀мет м ‘снежни нанос, смет’. — На̀мет б̀ио в̀исòк м̀етар

на̀метан -тна -ò 1. ‘подесан, погодан’. — Òна је на̀метна за м̀ужу, л̀ако се м̀узе; 2. ‘наметљив, досадан’. — На̀метан кад се на̀пије — да Бòк с̀ач̀ува!

на̀м̀ѝгнути на̀м̀ѝнем св а. ‘ставити, вратити на ватру да се нешто докува’. — И òндак то на̀м̀ѝнеш на̀ ватру и к̀уваш; б. ‘ставити, положити’. — На̀м̀ѝтни повòдњик на з̀авòрањ (P).

на̀м̀ештити -им св ‘наместити’. — Тр̀ѝба да дòђе ј̀утри р̀ано и да се на̀м̀ешти.

на̀микерити -им св ‘наместити, потпуно подесити’. — Б̀аш га је на̀микерико.

на̀милати на̀милам несв ‘сваки час нешто ново тражити, изволевати’. — На̀мила ко б̀аба у болѝсти.

на̀мир̀ивати -й̀ривам ‘напунити, навршити’. — Ш̀ѝсн̀ѝстога ок̀тòмбра на̀мир̀ивам седамдѝсет ч̀ѝтири гòдине.

на̀мѝрити на̀мѝрим св 1. ‘нахранити и напожити’. — Ј̀еси на̀мѝрио òвце?; 2. ‘додати на неку количину’. — На̀мѝри на̀ два к̀йла.

на̀мицати -чем несв ‘мучити се, ј̀едва састављати крај с крајем’. — Сирòми л̀ужди, д̀ете им ў школи, ј̀едва на̀миче да н̀ије г̀ладно. — Мòрò на̀мицати ко п̀ијан з̀ га̀мама.

на̀мòрати на̀мòрам св ‘принудити, приморати’. — Òн је на̀мòрò òца и ма̀јку да од̀устану.

на̀мр̀гòдити се -р̀гòдим се ‘намр̀штити се, показати незадовољство’. — Ш̀т̀а се догòдио, М̀илан се нешто на̀мр̀гòдио? (P).

на̀мртво прил ‘чврсто’. — Везо̀ гатњик на̀мртво, чво̀р завезо̀, а кад му је до̀шло, није мо̀го одвезати те „на̀пунио“ га̀ће.

на̀мфор м ‘инација, незгодан човек’.

на̀на ж 1. ‘баба’; 2. бот. *пшшома нана*, в. *босиок* (2: 27).

на̀ниже прил ‘доле’; в. *колеца̀ши*, *навише*.

на̀ножити се на̀ножим се св ‘опоравити се, стати на ноге’. — Им̀о шл̀ог, четири месеца био у бо̀лници и једва сам се на̀ножио.

на̀одити се на̀одим се ‘налазити се’. — Ја се сада на̀одим у Нишком Граду (2: 15, писмо из 1878).

на̀опа̀ко прил ♦. — Окренуло се на̀опа̀ко. — Ово̀ је цр̀нше од на̀опа̀ко.

на̀опа̀чке прил ‘наопако’. — То се свѐ окренуло на̀опа̀чке.

на̀обрати на̀орем св ‘орањем набацити земљу’. — Им̀а то̀лико те земљу̀ждине, а на̀оро ми на сйно̀р!?

на̀па̀бйрчити -им св ‘једва скупити’. — Про̀шла трешња, једва сам на̀па̀бйрчила за ру̀чак.

на̀па̀деније с ‘змија’. — То гу̀ја, а ба̀ба ка̀же на̀па̀деније, нѐ[ће] да изго̀вори реч [гу̀ја], да је н-у̀једе (P).

на̀пака̀рет м / ж 1. ‘ругоба’. — Сретио сам га с оним на̀пака̀ретом. — Обу̀ко се ко на̀пака̀рет. — Гледај ону на̀пака̀рет. — Нисам вѝдо та̀ког на̀пака̀рета; 2. ‘чудак, својеглав, који ради наопако’. — Ма̀ло је и она на̀пака̀рет и бо̀ље је што није отишла; в. *чудевеније*.

на̀палео̀н -она м ‘златник, наполеондор’. — Однела је три на̀палео̀на. — Им̀а ниску на̀палео̀на (B); в. *укр̀аиши* (5: 128).

на̀пања̀кати -ам св ‘испричати неистину о неком, опањкати’. — На̀пања̀кале ми Десанку и у за̀твор [је отерале].

на̀пара̀дати -ам св. према *парада̀ши*. — Мѝ смо на̀пара̀дали за̀ нас колко нам трѐба.

на̀пасовати ујем св ‘уклопити, поставити све како треба’. — Кад он то на̀пасује, нѐ бо̀ј се.

на̀пѐндек -ендска м ‘уображена, неприступачна особа’. — Остави, вѝ[ди]ш да је на̀пѐндек и нѝког нѐ види.

на̀пѐндечити се / на̀пѐндрчити се -им се св ‘образити се’. — На̀пѐндечила се чим се у̀дала за овицѝра. — Шта̀ си се на̀пѐндрчио, зна̀мо се ми до̀бро (P).

на̀пети се на̀пне се св ‘укрутити се при сексуалном надражају’. — Њему̀ се на̀пне чим види сукњу̀.

на̀пиња̀ти се -иње се несв према *напјеѝши се*. — Дѐди се, мешчѝни, јо̀ш на̀пиње: окренѝ се за једном жѐном (P).

на̀пла̀вити -йм св ‘учинити да нешто поплави, помодри’; в. *ога̀рак* (P).

на̀плата̀к -тка м ‘део точка испод шине у који се ужлебљују жбице’. — На̀плати су ти он̀о што до̀је испод шйне, па се у њега на̀мешти па̀оц (K). — Ударали шйну на на̀платке (Kз). — На на̀платке до̀лази шйна, ко̀лска шйна; в. *главчине*.

на̀плашѝт -а -о ‘који изазива страх, зебњу’. — На̀плашита ово̀ година, нѐ знаш шта̀ ће до̀нећи.

на̀плести на̀плетем св ‘напричати свашта, рећи и оно што није истина’ (P). — Кад жѐне на̀плету, ти вѝди шта̀ је [истина].

напола прил ‘за половину рода’. — Неки од њих привређују на тај начин што узимају туђу земљу и раде је „напола“ (3: 48). — Кад неко нема довољно радне снаге, плаћа да му се покоси или даје „напола“ (3: 20).

на́поран -рна -рно ‘досадан, неугодан у односима’. — Стёфан ми је на́поран. — У, Бóже, што си на́поран чòвек.

напослèно прил ‘како је правилно, како треба’. — Дòкле ћеш на̀опако, прòбај нèшто и напослèно. — Кад му пригустй, сèтиће се да нèшто мòже и напослèно, а не све на̀опако.

на̀презр̀уку прил ‘непримерено руци’. — Дòшло ми на̀презр̀уку. — Превр̀нò камйòн, нешто му бйло на̀презр̀уку.

на̀прем̀ас прил ‘наспрам’. — Вйдела је [у излогу] на̀прем̀ас, нйсам ўлазила да пйтам.

на̀пр̀скати на̀пр̀скам св ‘овлажити капима воде’. — Само та кòшница мòра д̀а биде чйста и на̀пр̀скана шёћером помёшана са водòм изн̀утра (Кз).

на̀п̀удити / на̀п̀удити на̀п̀у(ј)дим св 1. ‘истерати, најурити’. — На̀п̀удйо сам га — да ми се вйше нè враћа (К). — Био се једно време размахнуо и у Борову. Али га с једне свадбе на̀п̀уде (5: 140); 2. в. *на̀п̀удайи*. — На̀п̀удйи на нёг̀а неку кèрину.

на̀п̀удати на̀п̀удам св ‘навести пса да некога нападне’.

на̀п̀упити -й св ‘назначити појаву пупољака’. — На̀п̀упила ми лòза.

на̀н̀ушити се на̀н̀уши се св ‘надути се’; в. *алован*.

на̀раван -вна -вно ‘благе нарави, толерантан’.

на̀рав̀њати се -̀ав̀њам се ‘поравнати се (обично у судском спору)’. — Нйшта нйје мòго чòек да учини, мòрò је да п̀ушти: на̀рав̀њай се како је òн̀ај ктèò, на̀рав̀њай се и нйшта. — На̀рав̀нò сам д̀угове с̀а нйм.

на̀рèдити на̀рèдим св 1. ‘припремити, направити’. — На срèдини неко гвòжђе на̀рèђено де ће она руда да се н̀атури. — Тò су на̀рèдили лòшо; 2. ‘издати наредбу, заповедити’. — Кад на̀рèди вла́ст, нёмò се м̀лòго бунити; ~ се ‘договорити се’. — Приликом ове посете „на̀рèђују се“, тј. договоре се кад ће бити прошевина (3: 91).

на̀рез м ‘облик пореза у натури’.

на̀резати -жем св 1. ‘ставити рез, урезати’. — Он тамо нèшто на̀реже, р̀абош бйò, па ти вр̀атиш кад изв̀аља; 2. ‘одредити висину обавезе која се мора дати држави’. — Ка-ти т̀амо на̀режу, мòра пл̀атити.

на̀рѝцати на̀рѝчем несв ‘кукати за покојником’.

на̀ркèлати (се) -̀ам (се) св ‘набацити на себе стару одећу, утоплити се’. — Об̀учèм се, на̀ркèл̀ам, па за òвцама.

на̀рог̀ушити се -̀òг̀ушим се св ‘показати знаке лутње, незадовољства, направити гримасу’. — Шт̀а си се òдма на̀рог̀ушиò?!

на̀род м ‘породица, укућани’. — Др̀уге гòдине òпèт пòправи ст̀ање, разд̀ужи се, пл̀ати пòрез, òдену на̀род, к̀упи м̀ало жйта. — Мòра да на̀прави некакву з̀аштиту за на̀род [против чйнй]; в. *òйричайи*.

на̀рòдина м/ж пеј аугм ‘народ; маса, руља’. — Кòлко на̀рòдине на в̀ашеру!

на̀рòдити на̀рòдим св ‘изродити’. — Чèтворо дèцè на̀рòдила.

на̀рòкати на̀рòка(м) св 1. ‘налити; наплавити’. — С̀амо док сам пòчо — вòда на̀рòка!; 2. ‘напити се’. — На̀рòкали се да нйсу з̀нали ни дè се на̀лазе.

на̀руквица ж ♣; в. *женила* (9: 85).

на̀ручје с в. *йод йазух* (3: 55).

на̀рушити -им св ‘упропастити, уништити; зацрнити’. — Ако ст`авн сл`ику, ђнда на̀руше, ко је био за кра̀ла.

на̀сад м ‘јаја на којима лежи квочка у гнезду’. — Проп̄о ми с`ав на̀сад, нѐшто ђтерало квѳчку.

на̀са̀дити на̀са̀дим св 1. ‘ставити држалицу на алатку’; в. *п̄етица*; 2. ‘направити непријатност, напакостити’. — Нѐће ђни мен̄е на̀са̀дити; 3. ‘налећи кокошку’. — Три сам на̀са̀дила и више нѐћу, мно̀го њ тѳ; ~ се ‘наћи се у невољи, налетети на непријатност’. — Вѐрово човеку и — на̀са̀дио се: са̀днӣке га две кра̀ве нѐће [подмирити].

на̀са̀ђивати -а̀ђивам несв ‘слагати снопове пшенице на гумну (за вршење)’. — Гувно се „на̀са̀ђује“, тј. на̀слаже се 100–150 снопова са житом окренутим пагоре (3: 19).

на̀са̀ка̀рити (се) -а̀ка̀рим (се) св ‘неприкладно се обући’. — На̀са̀ка̀рила се ко лу̀да На̀ста.

на̀са̀кѐрити / **на̀со̀кѐрити** -а̀кѐрим / -ѳкѐрим 1. ‘нешто ставити где му није место’. — На̀са̀кѐрно виле код вра̀та, д-избије ђчи (P); 2. ~ се ‘испечити се’. — На̀со̀кѐрно се („испечно се“) (2: 14).

на̀са̀ма̀рчити -им св ‘преварити, на̀самарити’. — Словѐнац м̄исли како ће да на̀са̀ма̀рчи ђвога (T).

на̀са̀тице / **на̀са̀тк̄е** / **на̀са̀чк̄е** прил ‘уназад’. — Па̀о сам на̀са̀тк̄е.

на̀сѐвати / **на̀сѝјѐвати** на̀сѐвам / на̀сѝјѐвам; **на̀сѝја̀вати** на̀сѝја̀вам несв ‘сејати руком’. — То кад смо нѐкад на̀сѐвали ма̀шк̄е, па ка̀[ж]е на̀сѐвница. — Само ти на̀сѝјевај и нѐ бѳ се. — На̀сѝја̀вали ру̀ко̀м (P).

на̀сѐвница / **на̀сѐвница** ж ‘простор који се обухвати једним замахом руке приликом сејања’; в. *на̀сева̀ши*. — А дѐда говорио на̀сѐвница, кад на̀сѝја̀во ру̀ко̀м.

на̀сѐље с ‘свечаност поводом уселења у нову кућу’. — Ђшо њ ја кад је било на̀сѐље код нѐга, педѐсет ду̀ше до̀шло.

на̀сѐћи -ѐче̄м св ‘направити (циглу)’. — Ја на̀секо једно̀м, ту до̀л, два̀ес њла̀да и на̀правио ђву ста̀ру ку̀ћу и прѳдо дѳста. — Има појединаца (сиромашнији) који „на̀секу“ по неколико хиљада комада цигле, па је с пролећа продају (3: 42).

на̀скѐлити -им св ‘омогућити нешто сумњивим средствима’. — На̀скѐлио јој ко да је ра̀дила у Беѳграду и до̀била пензију.

на̀сип м в. *ленија*.

на̀слѐдити -ѳм св ♦. — Ко ће то да му на̀слѐди?

на̀слон м (Кз) ‘настрешница’. — [Вуруне за лебац су] наткривене каквим на̀слоном (1: 764).

на̀смѝјати се на̀смѝјем се св ‘насмејати се’. — На̀смѝјѳ се ја, а ђн се ђдма нарогу̀шио. — Ја сам се на̀смѝја̀ла.

на̀со̀чити на̀со̀чим св према *со̀чиши* (в.). — На̀со̀чио му да прѳда кра̀ву, а мо̀ж да на̀со̀чиш нѐком и дѐвојку да се ђжени. — Етѐ: ја ђним та̀мо на̀со̀чио дѐвојку и ђжени се. — Ако ћеш да на̀со̀чиш — ка̀жи.

на̀сп̄а̀са̀ј се поздрав при сусрету ‘од Бога ти здравље’ (P).

на̀ста̀вити -им ‘припремити казан за печење ракије’. — Са̀д кад бу̀дем на̀ставио ка̀зан, нек до̀ђе Ђура да види ка̀ка је.

на̀стра̀нит -а -о 1. ‘стрм, благо нагнуто’. — Та̀мо трѐба сѝјати ра̀није за̀тѳ што је на̀стра̀нито. — Го̀р је на̀стра̀нито, а зе̄мља пѐско̀вита и кро̀мпир до̀бро ро̀дѳва. — Кад се бере кукуруз на стрмом (на̀стра̀нито̀м) зе̄мљишту, оста̀вља се на гомиле у њиви (2:

22); **2.** ‘чудан, помало настран’. — Нѣ знаш какї је, настранит, сà нїм нѣмō да се шàлиш.

настра̀овати се -ујем се свр ‘дуго живети у страху’. — Дàна и Дрàган су се на̀страовàли у Призрену.

на̀стукати -ам св ‘вратити волове уназад кад се направи оплаза’ (Р); в. *о̀плаза*.

на̀ступ м а. ‘епилептични напад’. — Їмà он чѣсто на̀ступе, дà Бѣк сàчѹва!; б. ‘ненормално понашање, изненадна промена расположења’. — Ка-д̀обије „на̀ступ“, бѣж од нѣгà преко рѣкѣ.

на̀стѹпљив -ѹпљива -о ‘склон изненадним променама расположења’. — Бѣж о̀д нѣга, знàш да је на̀стѹпљив (Р).

на̀сулити се -им се / **на̀су̀лити се** на̀су̀лим се ‘договорити се о вансудском поравнању’. — О̀ћемо да се на̀су̀лимо да не идѣмо на с̀уд. — М̀орали да се на̀су̀лимо.

на̀су̀љати -ам св ‘навести на погрешан поступак, преварити’. — О̀вãј ме на̀су̀љã да к̀упим с̀ено.

на̀такàрити -àкàрим св а. ‘овлашно набацити на себе нешто од одеће’. — Ї jã то на̀такàрим и п̀о[ђе]м да в̀идим шта рàди. б. ‘набити на нешто’ (Р).

на̀та̀пача ж ‘киша која дуго и мирно пада и натапа земљу’.

на̀тега ж ‘направа за вађење пића из бурета, ајдук (в.)’. — Знàла је о̀на да п̀опије, и то из на̀теге. — Натеге се сију уз дрво (2: 27); в. *ишк̀ва* (9: 84). — *На̀тега*. Она од тикве, разуме се. Тиква се пробуши с две стране, очисти се од семенки, испразни се. Служи за повлачење ракије из бурета (7: 198).

на̀тѐгнути на̀тѐгнем св ‘попити снажним гугљајима’. — Кад он на̀тѐгне, нѣ п̀ушта в̀лашу док је не о̀суши; в. *бав̀вица* (7: 197).

на̀тѐзати (се) на̀тѐжем (се) не св ‘спорити се о нечему, бити у сукобу’. — О̀ни су с̀тáлно у нѣким на̀тѐзãњу.

на̀т̀икача ж ‘лака собна обућа, папуча’. — О̀на не с̀кидã на̀т̀икаче.

на̀тирати -ем не св ‘додавати помало брашна приликом мешења теста’; **на̀тр̀ети** на̀тр̀ем св према *на̀тирати*.

на̀то̀м̀урити се -òм̀урим се св ‘смркнути се, натмурити се’. — О̀ни б̀или на̀то̀м̀урени. — И о̀на на̀то̀м̀урена, прит̀исак в̀исòк, нѣ зна дѣ је.

на̀то̀цѝљати -ам св ‘наговорити на непромишљен поступак’. — На̀то̀цѝља ме те к̀упик т̀еле, а м̀лòго ми и jãгње (Р).

на̀трак̀у̀лати -ам свр ‘навући стару обућу’. — Награк̀у̀лãш неке цок̀улчине, о̀бујеш д̀òдеш у шталу; в. *ѝтраку̀ле*.

на̀тра̀пати -ам св ‘случајно наићи на некога’ (Р).

на̀трес̀умѣ прил ‘насмце’. — П̀òгоди, а г̀ãђò на̀трес̀умѣ!

на̀тр̀он̀тати (се) на̀тр̀он̀там (се) ‘обући (се) превише’. — На̀тр̀он̀тала д̀ете, а с̀ад се ишч̀у̀ја што је сãв у г̀òлу в̀оду. — На̀тр̀он̀тò се, нѣ може да се кр̀еће (Р).

на̀тр̀пати -ам св ‘набацити, наслагати више него што се може понети, повући’, в. *ск̀ела*.

на̀тр̀ћити се на̀тр̀ћи се ‘истурити задњицу’ (Р).

на̀тр̀ун̀ити на̀тр̀ун̀им св 1. ‘нанети труње’. — Пãз да м̀лѣко не на̀тр̀ун̀иш; 2. ‘учинити некоме нажао’. — Нїкоме в̀одѣ н̀исам на̀тр̀ун̀ио.

на̀тр̀у̀ћати на̀тр̀у̀ћам свр ‘ставити, набацити’. — П̀у̀но м̀ãсти на̀тр̀у̀ћа на̀ т̀ò [место] дѣ је на̀теч̀ено.

на̀тура ж ‘чини, магија’. — Нѐ знам што ми кра̀ва ри́че — ко да је нека на̀тура, ко да су ба̀нџије.

натуткати -ам св ‘навести’. — Лако га је било ма чим натуткати (6: 34).

на̀туштити се -им св 1. ‘намрштити се, показати незадовољство’. — Шта̀ си се та̀ко на̀тушти, ни́је про̀по свѐт; 2. ‘смрачити се, наоблачити се’.

на̀ћвице -ица пл. т. ‘дуго дрво са више удубљења у којима се држи тесто пре стављања да се пече’.

на̀ћиве -йва / **на̀ћве** / **на̀ћви** -ава пл. т. ‘дрвено корито за мешење теста, на̀ћве’. — На̀ћиве — то би́ло ра̀није, са̀д је те́кне (Кз). — О̀но ко ко̀рито би́ло, па ру̀кунице са стра̀не, на̀ћви да мѐсиш лѐбац. — Уз дувар су прима̀кнуте на̀ћве, где су још и: сито, лопар, ступа и тучак (1: 761); в. *карлица*. — Хлеб се меси у на̀ћвама које нису... биле нарочито орнаментисане (3: 62).

на̀ћпокати -ам св ‘намазати дебљи слој (на хлебу)’. — У̀зме лѐба и на̀ћпка ма̀сти — и лѐти! (Р).

на̀фр̀кати -ам св према *фр̀каши* (в.). — Ја̀ ћу тѐбе да на̀фр̀кам, а ти́ ако о̀ћеш ви́ше — иди́ у Бео̀град (Б).

на̀цврцати се св ‘напити се’ (Р).

на̀цевчити се ‘напити се’ (Р).

на̀цуња̀ти -ам св ‘наћи нешто што се скрива’. — На̀цуњо сам де је са̀крила сла̀тко (Р).

начек̀ерити -ек̀ерим св ‘поставити на видљиво место нешто што је умесније склонити’. — О̀н начек̀ери но̀де вла̀шу, ко да ми не зна̀мо да је бекри́јштина (Б).

начѐти начне(м) св ♦. — Начѐт је са здра̀вљом, а о̀јаџен са па̀мењом.

начи́нити начиним св ‘саградити кућу’. — Ко на̀чини ку̀ћу та̀мо, то се зовѐ тр̀ло.

на̀чисто прил ‘потпуно, у потпуности’. — Ра̀тко побѐснио, полудио на̀чисто. — Ја изла̀пно на̀чисто. — И ова̀ј једно̀га сирома̀ка уда̀и, а о̀н но̀жем и ра̀спори га на̀чисто; в. *йолудиши*.

начоклечити в *насакерити* (Р).

на̀цак на̀цака м ♦. — Ма нѐгова ба̀ба је на̀цак и на̀мфор. — До̀бро је да ни́је не́ки на̀цак.

на̀цакаст -а̀ста -о ‘непредвидљив у опхођењу, намфораст’. — Нѐ знаш ка̀ко је то на̀цака̀сто.

на̀цачити -им несв ‘понашати се непредвидљиво, гунјати’. — Нѐмој на̀цачити, мо̀ћи ћеш ти ура̀дити.

на̀цог̀ерити -ог̀ери св ‘поставити нешто на месту с кога лако може пасти’. — О̀во се на̀цог̀ерило, а ни́је то мл̀го.

на̀цо̀цити на̀цо̀цим св ‘ставити, натаћи’. — На̀цо̀цио ку̀ћу на в̀р бр̀да. — На̀цо̀цио ону бѐретку на̀ гла̀ву ко ба̀љеу (Р).

на̀шини́чити (се) -и́нчи (се) ‘жестоко се наљутити’. — Нѐшто му рѐко и о̀н се на̀шини́чио.

на̀шљѐмати (се) на̀шљѐмам (се) св ‘напити се и изгубити моћ самоконтроле’. — На̀шљѐмо се и, ѐнѐ, лѐжи на пу̀ту (Р).

на̀шљо̀кати (се) на̀шљо̀кам (се) св, в. *нашљемати (се)*. — На ва̀шеру се на̀шљо̀кало и нѐ мож ни́шта (Р).

на̀шобу̀рити -обу̀ри се ‘потклубчити се од влаге’. — Ако има̀ ма̀ло вла̀ге, оно се са̀мо на̀шобу̀ри, ко пѐчу̀рка.

нашовѣлити (се) -òвѣљи (се) св 'уздићи се и изукрштати'. — Кад га прèвѣрнеш [сено], то се нашовѣљи и дòбро се с̀уши.

нашòмати се -ам се св 'опити се шомаром (в.), отровати се'. — Нашòмају се и нè знају шта рáде.

нàштину прил 'наштесрце'. — Ј̀утри пòпијеш нàштину.

нèбишина ж 'неприступачно, неплодно земљиште'. — Пòсијо ж̀ито у ној нè-бишини, а како ће га кòсити и нòсити — нè мисли.

нèбј̀ело, у изр [иде] *ио нèбј̀елом* 'од немила до недрага'. — Їшò је по нèбј̀елом, то кога ж̀ивот не м̀аз̀и, па нàмучен и идè по нèбј̀елом (Р).

невàљатан -тна -тно 1. 'погрешан, лош'. — Душа о-човèка, ал пòшò невàљатним п̀утем; 2. 'невàљао; безобразан'. — И б̀аба кàже да си б̀ио невàљатан. — Ц̀ркла кад си невàљатна!

нèв̀арен -а -о 'некуван'. — Нèма та р̀еч, м̀и кàжемо нèв̀арено м̀лèко. — Нèв̀арено м̀лèко, в̀арено м̀лèко и к̀увано — то ј̀едно ѝсто (Кз).

нèв̀ољан -љна -љно 'безвољан, нерасположен'. — В̀идим да је нèв̀ољан и ј̀а га п̀итам: штò т̀и, б̀лãго м̀ени, в̀акò, ћ̀утк̀ариш, н̀иси распòложен?

негледан -дна -дно 'који је неугледан али вредан'. — Негледне ј̀абукe или крушке (зову се ј̀абукe или крушке које нису на око добре, али су укусне) (2: 14).

недèљати се -ам се несв 'смењивати се седмично на домаћичким пословима'.

нèдоба с 'неодговарајуће време'. — Нè може да рòд̀и у нèдоба, ма нè мож парадàјз у ј̀ановàру. — Пробудио се у нèдоба и в̀ише нèма с̀нã. — Направиће русвај кад синови дођу у недоба (6: 21).

нèдотàван -вна -о 'духовно ограничен'; в. *беслемаћ*.

нèжењеник м 'неожењен човек'.

незàрођена 'жена која није родила'; в. *зародиши се*.

незнàнило с 'бунило'. — Он је òстò дòл кад је òна у незнàнилу полàкице к̀ренула ўз брдо.

нèзнàтан / нèзнатан -тна -о 'који има ограничену способност разумевања, незнавен'. — Нèм̀у нè причај, в̀и[ди]ж да је нèзнàтан. — Нèзнатан је он, нèм̀ој му причати.

нèиздрж ж 'неиздржљивост, нешто се не може издржати'. — Бòл̀и ме р̀ука до нèиздр̀жи.

нèј̀ака 'трудна'. — Она б̀ила нèј̀ака кад је он одвèден у заробљеништво.

нèм̀ак -àка м 'глувонем човек'. — Нèк̀и је нàш ст̀ари б̀ио нèм̀ак, разбòлò се ки дèте.

немàрљив -àрљива -àрљиво 'немаран'. — Она је немàрљива.

нèмаштиња ж 'немаштина'. — Б̀ила вèлика нèмаштиња, м̀учили се људи.

нем̀ирати -ам несв 'бити немиран, несташан'; в. *васийи*.

нем̀ируша ж 'немирна девојчица'. — Їм̀а те двè нем̀ируше.

нèм̀учки, само у изразу *нèм̀учки ј̀език*. — Ј̀а гòворим и нèм̀учким ј̀езиком.

нèòпер нèòпера м 'нечистоћа, прљавштина'. — Мирише на нèòпер.

неотице прил 'случајно, нехотице'.

нèпребран -а -о 'нераспремљен, непоспремљен'. — Б̀ило ј̀ош нèпребрано са стòла.

нèр̀ад м †; в. *бекрилук*.

неродица ж ‘слаб годишњи принос, слаб род’. — Неродица („од суше или града“) (2: 80).

нѐсрећа ж ♦. — Њу је убила нѐсрећа; и чѐк и сѐн јој бѐкрије; 2. ‘потомак који ће упропастити домаћинство’. — Бѐље је нѐмати дѐцу нег ѐмати нѐсрећу.

нѐтемאַл / нѐтемאַн м ‘приглуп, неспособан човек’. — Нѐтемאַн чѐвек, шта-[ћe]ш кад је приблесав.

нѐћа, само у изр. тѐжа сאַћа него нѐћа; в. *сאַћа*.

неумивеница ж ‘прва чаша ракије, која се ујутру даје госту пре него што се умије’. — Кад би гост или путник дошао кући, заустављао би се, да се добро одмори па и да ноћи. Сутра дан је прво добио ракију, звану неумивеницу, а кад се умије, другу чашу, звану медљаницу (заслаћену медом, јер шећера није било) (2: 110).

нештивљак -ака м ‘неукротиво чељаде, немирко, непослушник’. — *Нештивљак*. „Онај нештивљак“, рекао је једног дана неко од одраслих, не знајући да га слуша. Тргао сам се. То *нештивљак* се на мене односило. Била ми је дванаеста. Реч ме погодила, увредила. Закопао сам је онамо где се увреде закопавају. Годинама је, затим, нисам ни од ког чуо. И она је, ваљда, била мене заборавила. Недавно сам је срео. Узбудила ме је и разнежила. За дивно чудо, увредљивости у њој више није било. Шта значи *нештивљак*? Отприлике: неукротиво чељаде, немирко, непослушник. Од чега долази? Цело преподне сам изгубио да јој ухватим порекло. Леп обичај: претварати тугу и стид у књишку разбригу. Копао сам, ништа ископао нисам. Да ли би јој се корен могао потражити у глаголу *штивати*? Штивати значи слагати. Нештивљак би, у том случају, био онај који се не уклапа у ред, који је неусложљив. Ко ред крши. Ако није посреди створење које никог не штуче, не поштива. Не верујем да је *штивљара* (пас луталица) — у речницима такође незабележено — с њом у некој вези (7: 198).

низбрдѝца -ицѝ ж ♦. — Била ѝна низбрдѝца и рѝса, и трактор пѝчне да се клизѝ.

нѝзбрдо прил ‘уздуж’. — Нѝзбрдо је исѝчем на чѝтири пѝт комаѝа.

ниска ж 1. ‘низ’; в. *колачић*; 2. ‘огрлица, ђердан’. — Девојке су само пред удају носиле „ниску“ око врата, а догле би се китиле цвећем (3: 80).

ниѝте / ниѝти ниѝта пл. т. ‘део разбоја’. — Ниѝти — то ѝна чѝтвѝртка која се стѝвља на рѝзбѝј. — Прво се ѝводи у ниѝте па у брѝдо; в. *разбој* (3: 49).

ниѝцина ж ‘поткожни чир’. — Ниѝцина се такође јавља код женског света и то испод пазуха (3: 128).

ниѝшан м ‘мета’. — Сватови не улазе одмах у кућу, јер их не пуштају док не оборе „нишан“. Нишан је јабука, тиквица или перо, високо обешено о неко дрво или мотку (3: 93). — [Деца] гађају каменом, нишан у дрво (2: 140).

ниѝшанѝија м/ж 1. ‘особа која жмирка очима или има спуштен очни капак’; в. *жмирав*; 2. ‘разрок’. — Ми кѝ[же]мо да је ниѝшанѝија кад јѝдно ѝко глѝда вѝмо а дрѝго вѝмо.

ниѝштѝк -ака м ‘ништарија’. — Ѓн је нѝјвећи лѝпѝв и ниѝштѝк и нѝмѝј ми га доводити; в. *дандара*.

нов новѝцит изр ‘потпуно нов’.

новѝна -инѝ ж 1. ‘земљиште на коме много година није ништа сејано’. — Дѝбар нам лѝк ѝвѝ гѝдине, ал на новѝни је; 2. ‘нови род’. — У Руднику једна трећина народа редовно купује кукуруз и то почев од Божића, па до новог берићета (новине) (2: 21).

но̀га̀р -ára м а. ‘нога на столици’. — Сло̀мио се но̀га̀р и о̀на је па̀ла и ма̀ло но̀гу [повредила] (Р); **б.** ‘део саоница’. — Делови на саоницама су: четири ногара, два прага, један процеп са приглавом и две увитине (2: 48). — У солнице су углављени „ногари“, који су обично врло кратки (3: 56).

ногаре пл. т. в. *магаре 2.*

но̀га̀рић / но̀га̀рић -арића м дем *ногар*. — И то ту̀риш на сто̀, па њма̀ш о̀вде ма̀ле но̀га̀риће и на̀ те но̀га̀риће њма̀ рѣшѐтка (Кз).

но̀жака ж аугм ‘ножина’. — Та̀мо у Колу̀бари сва̀ко но̀си но̀жаку.

но̀ждра ж ‘ноздрва’. — Но̀ждра дѣсна̀ и но̀ждра лѐва.

но̀жнице -ица пл. т. ‘маказе за стрижу оваца’. — Њма̀ маказе, а њма̀ но̀жнице да се о̀вце шѝшају. — Но̀жнице су да о̀шишаш о̀вце. — Са̀ тим се но̀жницама нѝшта нѐ ра̀ди, са̀мо се о̀вце шѝшају (Кз). — Нѐма ми ониг но̀жница, дѣ си иг са̀крио (Р).

но̀мад прил в. *ономад*. — У̀брала но̀мад катаріо̀на; в. *шишајања*.

но̀рма́лац -лца ‘пруга нормалног колосека’. — Пру̀га је трѐбала д-идѣ ву̀дѣ, тај но̀рма́лац, али о̀ни урѐдили, Кр̀цун и то дру̀штво, да идѣ та̀мо.

нос м ‘повинути врх опанка’. — Опанци су прављени од штављене коже са дужим или краћим „носивима“ (9: 86).

но̀саћи -а -е ‘одећа која се носи сваки дан’

но̀сац но̀сца / но̀шчић -ића м ‘повинут врх опанка, нос’. — На вру̀ опанка о̀стане о̀нај но̀сац, но̀шчић.

но̀сиља ж ‘кокошка која носи јаја’.

но̀сиљка ж ‘кука за водир’. — На̀правѣ се но̀сиљка од жи́це и за́качѣ се за ка̀иш и но̀сиш ро́гару.

но̀ћевати но̀ћевам несв ‘ноћивати, проводити ноћи’. — Ту̀ сам но̀ћевѣ са̀м. — Ја̀ сам но̀ћевѣ код њѣ. — Ту̀ су но̀ћевали у̀ њѣ. — Ту̀ сто̀ка но̀ћева, а да̀њи до̀лази чо̀банин те изгони. — Не́мојте ме мртву носити да но̀ћевам у цркви (5: 143).

но̀ћи прил ‘ноћу’. — Но̀ћи скі́та, да̀њи спа̀ва и не ва̀ља му вла̀с! — Чѐкали смо га но̀ћи до̀ касно, а он до̀шо тек ју̀три (Б).

но̀ћом / но̀ћом прил ‘ноћу’. — Кад је до̀шо но̀ћом, само по̀пио ка̀ву и лѐго; в. *дањом*.

ну̀кати / ну̀нкати / нуткати -ам несв ‘нудити, нуткати’. — Ка-сам ја̀ ну̀нко Јована д-у̀зме ма̀рке, ни́је тѐо (Б). — Ви́ше пу̀та ме ну̀ко за пи́ће за̀то што ра̀ди те ја̀де у рѐци.

Њ

њи́ва ж ♦, в. *уширина* (5:6).

њи́вати (се) њи́ва (се) ‘угибати се, увијати се’. — О̀во та̀нко па се њи́ва.

њи́штати њи́шти несв ♦; в. *рзати*.

њу̀кати њу̀че несв ‘мукати’. — Кра̀ва ми њу̀кала па ни́сам чу̀о; в. *одлучиши*.

О

òбāд м зоол 'инсект *Tabanidae*'. — Гāдно то кад òбāд нāпадне крāву.

обāдати се -ā се 1. 'растрчати се бежећи пред обадима'. — Ёнē се крāве обāдају, сā-ће пòбећи у шуму; 2. 'отимати се, бити узнемирен'. — Штā се обāдāш цео дāн?!

òбāјати -јем св према *бајати*. — Глєдо јā како то бāба бāје, шта рāди, нешто мрнцā и кад òбаје, дāде тāмо ону вòду.

òбала ж 'оштра стрмина; страна уз речно корито'. — Мòст ћу прāвити на òбали, нєћу дòл на брòду; в. *извори*.

обāлити обāлим св 'оборити, срушити'. — Нарєдише, тāмо, òпштина, да нїко нє може на сєлу сүшити шљйве, мòра мишāну обāлити, шљйве ће откупљивати зāдруга. — Глєдам нєке кўће — свє тò обāлило. — Опєт га обāлили на испиту. — Распāли зєта лєтвом с лєђā и òбāли га. — Они су òнò обāлили, а нє знам кā[д] ће га йсећи. — Обали... муштерију на ту тезгу, а оздо метне шајак или сукно и онда опкроји човека онако живог (5: 122).

обаљєгати -а св 1. 'запрљати, унередити балегом'. — Свє ми òвце обаљєгале āвлију; 2. 'осрамотити'. — Не треба млòго да обаљєгāш кўћу.

обаљйвати обаљйвам несв према *обалићи*. — Мòрали крāву да обаљйвају: сєкли пāпак и да је пòткују.

обамєсти -єте(м) св 'пореметити планове'. — Ў, што нас òвā кйша òбамєте!

обамєгати обамєгам несв 'ометати, реметити планове'. — Јā вас сād обамєтам.

обаметнути обаметнем св 'омотати, појачати нешто омотавањем'. — Још ја добро зашијем дугме, па обаметнем конац више пута (5: 105).

òбангавити -им св 'почети храмати'. — И крāва й јā обангавиле, òбе стāре. — Òбангавио је начисто, нє мож да кòрāкне.

обанђйјати -ā св а. 'набацили магијску моћ, замађйјати'. — Обанђйјала га тākò да се вйше не òкреће нā кућу; б. 'ошамутити се'. — Обанђйјала ми глава: дòшò сам иш-Чāчка на мотòру.

òбашка прил 'посебно, одвојено'. — Ймали смо једну кўћу òбашка. — Òбашка се нāправила ваљарица, òдмā је ту бйла ваљарица у Дрāгољу.

обдāнцє прил 'за дана, за видела'. — Ваљало би д-òвò урāдимò обдāнцє, да нас н-увати нòћ (Р).

обдржати (се) -им (се) св 'одржати (се)'. — Да би тāј фòнд òбдржали мāло, мòраш да рāдиш. — Нйшта се нйје од слāнє òбдржāло.

обезвйјати -ām св 'избезумити се'. — Ўбй ми генєрāл кєра и обезвйјò сам, не мòгу ни рāкију пòпити. — А òно обезвйјало како се мўчило у кречāни.

обезвољити (се) -им (се) св 'снуждити се, изгубити интересовање'. — Штò ми се дєте обезвољило?

обезнāнити се обезнāним се св а. 'изгубити свест, тешко доживети неку вест'. — Штā је то бйло са Свєтланом, јучє се обезнāнила. — Ўмал се нйје обезнāнила кад је чўла за Прєжу [и његов саобраћајни удес].

òбелєжје с 'надгробни камен, белег'. — Пòдигò му бєлег, на мєсту де је пòгино, пòдигò му òбелєжје.

обетина ж ‘сеоска (пре)слава, заветина’. — После се причало по селу како домаћин умало није умро на обетини (6: 15).

обеутити се -им се св ‘обамрети, укочити се’.

обеушити -и св ‘остати без важног обележја’. — Обеуши се ексер тамо кат капа његова прође па се не види, а ка[же]мо да и шоља обеушена.

обешењак м 1. ‘човек који је извршио самоубиство вешањем’. — Ти обешењаци „траже“ све док вода не избије из земље. — „Ој Радомире (или изговори неко друго име човека који се обесио или утопи), обешењаче, води коло наоколо. Врати та бијела говеда тамо, не дај им овамо... (3: 132); 2. ‘несташан дечак’. — Онај ми његов обешењак потеро теле у мурузе (Кз).

обиграти -ам св ‘оптрчати, обићи већи простор, стићи на много места’. — Обигро сам вараош трипут и доста ми.

обилазити (се) -им (се) несв 1. ‘ићи око нечега’. — Обилази нешто око куће; 2. ‘уклањати се од некога’. — Мбраш обилазити бекрије; 3. ‘посећивати се’. — Некад се обилазили, а сад се нешто [пореметило].

обирак обирка м ‘састојак јела који ће на тањире остати непоједен’. — За мене нема обирка.

објарчити ‘направити јарак и скренути водени ток’ (Р).

објачивати -ачивам несв ‘правити јаз’. — Ја објачивам да не уђе вода. — Ишо Милан те објачиво да не иде вода путем.

објачити објачим св према *објачивају*. — Још да се објачи онај базен, да не иде вода, јаз да се направи гор повр његā; уп. *зајачију*.

објашнти -е св 1. ‘кружно прејахати на коњу неки простор’; 2. ‘преклопити се преко нечега и уклопити се у део испод њега, повезати се’. — Треба овд да објаше, преко овога дол.

облазнути се не се св ‘истрошити се и постати неупотребљив (навој или неки део уређаја)’. — Ка-се облазне [навој], мџ-га бацити.

облак м †. — Облакови су суви.

облачати се -а се несв ‘наоблачивати се’. — Нешто се облача, бојм се кишше; в. *комрдийи се*.

облачина ж пеј ‘облак; оморина’. — Облачина је па не знам колико може бити саги.

облѣтати облѣћем несв ‘обигравати, наметати се; удварати се’. — Раскомотио се: види да ја облѣћем око ње; в. *сијају* (3: 122).

облѣтети / облѣтити св према *облѣтају*. — Они расекли лубеницу да једу и деца облѣтила.

облизнити се облизним се †. — Ако роди двоје — облизнула се. — Кад се овца облизни, онда су јагњад близнаци.

облица ж ‘одсечен комад стабла’. — Мџиш облицу над прѣчвљем и на њу вѣриге.

облџити (се) облџи (се) св ‘положити, ставити’. — Шиња облџи се на наплатке (Кз).

облџтак -тка м ‘обао углачан камен, из речног корита’.

обнићи -кне св ‘нићи, изнићи’. — Сува земља била па није обникло.

обогатити се -им се св †. — Ала се они напљачкаше и обогатише.

обожити се обожим се св ‘посветити се Богу, постати верник’.

òбојак -òјка м 'платнени или вунени уложак у опанцима'. — Òпере сна̄ òбòјке; в. *ојуша* (2: 52).

òбор / **òбор** òбора м 'ненаткривен простор испред свињца, штале'. — Зòвè се òбор тамо де свй̄не. — Зв̄али и òбор, али де је покривèно и де се затвар̄а. — Око трла су обори, торови и кошаре (1: 766).

обраван -вна -о 'претежно раван, равничаст'. — Већи део тог обравног земљишта... засадио лозом (6: 23).

òбр̄авница / **òбр̄амача** / **òбралица** / **òбр̄аница** ж 'лепо обликована, на крајевима мало повијена, мотка за ношење терета на раменима'. — Ј̄а се бòјала на б̄авану, а òн̄а òбр̄аница љуља се т̄амо, свè пљуцка òн̄ај пасуљ. — Òбр̄аница на рамену, нòсиш по десет кила (Кз); в. *видрица, џучак* (2: 143).

òбраз òбраза м 'част'. — Да им̄а òбраза, нè би на̀кò зар̄адио. — Ч̄ист ми је òбраз куј гòд сам прòшò.

òбр̄зли прид непром 'тактичан, деликатан у опхођењу'. — В̄иш ти како је òн òбр̄зли: нè[ћe] да к̄аже да су њèни [уштипци] бòљи.

òбр̄ано обично само с 'у коме је редуцирана масноћа'. — Млèко које је узв̄арено и скинут к̄ајмак, то се зòвè òбр̄ано млèко.

òбрежак -шка м 'питом брежуљак'. — Виноград му на оним òбрешку лèп̄им. — Још се био заклео на Крфу да ће кућу преместити на овај òбрежак и поред ње засновати виноград. — Треба дуже да се задрже на òбрешку, па кад... потабају добро гроб, да заседну около њега и забораве да су на гробљу (5:132 2:23).

òбрезати -жем св 'опсећи'; в. *унаколо*.

òбрети се -ем се св 'наћи се на неком месту, обрести се'. — Нè знам де сам се òбрела.

òбр̄стити -й[м] св према *бр̄стий̄и*. — Кòда ће свè то д-òбр̄ст̄и. — Обр̄стиле ми св̄у б̄ашту.

òбр̄тањ -ртња м 'свијена гвоздена плоча по којој клизе кракови на предњем делу запрежних кола'. — Кад прèдњи дèо кòла òкреће, òнда се òбр̄тањ òкрèне, а канате ид̄у пр̄аво и òнда и òне òкрèну. — На њèга је òзгò ј̄астуче, лèжи òбр̄тањ на њему (Кз; Р); в. *јас̄туче, ојлен*.

òбр̄тач -áча м 'гвоздени плуг са два раоника који се обрћу око осовине'.

òбр̄т̄ушка ж 'преклопница за затварање капија на оградама'.

òбруч -уча м †. — Била òн̄а б̄ур̄ад са вèликим обручèвима.

òбуватити (се) -им (се) св 'обухватити'. — Осèчè се гр̄аница, дебèла, нè мож да се об̄увати и прèб̄аци се преко рèкè и пр̄авиш б̄аван.

òбујмити об̄ујмит св 'обухватити'. — По три човека једно стабло не могу об̄ујмити (5: 75).

òбукати òб̄уче св 'разнети, растурити роговима'. — Òне мèне сèно òб̄учу и р̄астуре.

òбурв̄авати се об̄урв̄ава се несв 'рушити се, обрушавати се'. — Т̄у̀не се об̄урв̄ава и м̄ож да звр̄кне к̄амен. — Обурв̄авају се к̄уће, нèма н̄арода, к̄аква им̄ања па свè прòпало.

òбурвати се -ã се св 'урушити се'. — К̄ућа се об̄урвала

òбуставити -им св 'престати са радом'. — Лад̄њача об̄устављена, с̄аднака ни òни нè р̄аде.

обућа ж 1. ♦; 2. 'потков на ногама теглеће стоке, шине на точковима кола'. — Мѣнаш обућу коњу ил вољу ка[д-ће]ш да радиш нешто велико; в; в. *йаоци* (3: 56).

овас овса м бот 'стрмно жито *Avena sativa*'. — Овас је данас искључиво сточна храна. Некад, у гладним годинама, и људи су јели овсеницу (3: 18).

овијати овијем св ♦. — Ўзму вилама па истрѣсѹ сламу и овију (Кз).

овитина ж 'део саоница', в. *йроцей* (3: 56).

овицир -ира м заст 'официр'.

овицирка ж 'официрова жена'. — Јес видо „Овицирку“?

овицируша ж 'официрова жена'. — Је л овицируша забралава како се копа кокуруз?

овлаш прил 'полако, опрезно'.

овнујски -а -о 'који се односи на овна'.

оволицно прил 'сасвим мало'.

оврандати -ам св 1. 'грубо, невешто подшишати'. — Је л те оврандо Мића?; 2. 'обрати и последњи плод с воћке'. — Деца су оврандала трѣшњу.

овратати се -атā се св 'добити по врату ране, жуљеве (од јарма)'. — Овратā се говече кад га јарам [жуља] и овратало се говече, жуљеви од јарма.

оврати на! узв стоци приликом орања да се врати назад (Р).

овратина ж 'крај њиве на коме се обрће плуг'; в. *уврашина*.

овратити овратим св 'окренути плуг на крају њиве'.

овркати оврчем св 'смакнути једним покретом, трзајем'. — Мож д-оврчеш свѣ, нѣмѵ лист по лист.

оврошак -шка м 'врх кукурузног клипа'. — Најгоре је сѣме с оврошка клипа.

овршина ж 'површински слој цибре'. — Мбра овршину да скинеш; ако потоне, нѣма ракије, нѣје добра и [изврни] кацу, нѣмѵ да печѣш.

овршити овршим св 1. 'оврћи (пшеницу, јечам)'. — Кад овршим јечам, доћу д-урадимо и тѵ; 2. 'уобличити надгробну хумку'. — Нису сачекали ни гроб да оврше, а већ се посвађали око имања. — Прѣчкајте док овршимо грѵб. — А људи, кад оврше грѵб, кажу: Био је леп дан, имала је среће (5: 25).

овсеница ж 'хлеб од овсеног брашна', в. *овас* (3: 18 28).

овсиште с 'њива с које је покошен оvas'; в. *ражовина*.

овудије прил 'овуда'. — Прѵшли су овудије.

огаздити се -им се свр 'стећи богатство'. — Он се огаздио на народној мѵци.

огањ огања м заст 'гром'. — Стāри говорили, кад тāмо сѣвне и удари, ударио огањ.

огарица ж 'дуже дрвце, штапић који стоји поред огњишта (може бити употребљен као жарач)'. — Огарица њему трѣба! — Нѣмѵ да здѵмчāм огарицу, свѵ ћу ти дупе наплавити (Р).

оглав м 'део опреме који се коњу за вођење ставља око главе, улар'. — Имā онај оглав што се коњу око главѣ [стави] и за повѵдњик и вѵдиш коња.

оглавак -āвка м 1. георг 'голо брдашце, брежуљчић'. — Прѵшли смо и мѵ поред ѵнѵг оглавка ка[д] смо скрѣнули вāмо. — Прими их заувек и не тера са свога оглавка никога (5: 5); 2. 'марама која се везује око главе'. — Деца му [затурила] капу и он вѣзѵ оглавак.

оглушак -шка м 'оглушење, понашање као да се нешто није чуло'.

огњиште с ♦ в. *оцак* (1: 761).

òгодишити -им св 'доживети крај године'. — Тòлико је бòлестан, нè верујем да ће д-òгодини.

ограиши м 'ситуација у којој се може страдати, „ограјисати“.

òграњак -ањка м 'огранак'. — Он тèо да му пòмogne неке òграњке д-òкреше. — Стави се дèбљи òграњак.

огрèбача ж 'гребени с кратким зупцима, за конопљу, тарак'; в. *шарак, шарчара*.

огрèшити се -им се свр †. — Нèћемо пұштити да се огрèши о макању. — Ви ћете да се òгрèшите од òнòг Ђòрђа.

òгризак -ска м а. 'комадић хлеба који се не поједе'. — Не треба оставити „огризак“ хлеба, већ све појести (3:73); б. 'остатак од поједене јабуке'. — Баци тај òгризак, нèмò ми га туне òстављати.

òгризине пл. т. 'оједене стабљике сена'. — Кад òвце поједу сèно, òгризине то што òстане и бациш у ђубре.

òгрињавити -им св 'оронути, онемоћати'. — Òгрињадио је и нè мож ни прèт кућу; в. *извешчати*.

огрòнити òгрòним св 'остарити, оронуту'. — Огрòнило се.

òгрт / òгрт òгрта м 'друго прашење кукуруза, огртање'. — Дрўги пұт прашење је òгрт: мур[з]-се извāли ако не направиш òцак око њèга (К3).

òгртати òгрћем несв 'окопавати неке усеве пригрћући земљу уз њихову стабљику'. — Цèо дан òгртала кукўруз и сād нòге не држè.

огубати се ам се 'окрастати се'; в. *накривчавати* (6: 152).

одаврћити се 'штрчати из неке равни'.

одагнати -ам св 'отерати'. — Одагнај òвце гòр у ливаду. — За Стану Томић кажу да она врачањем најбоље уме да „одагна“ град (3: 132).

одаламити / одалачити 'ударити' (Р).

òданути òданем свр 1. 'одахнути'. — И д-ўзмеш пұшку, д-ўбијеш и д-òданеш! 2. 'одушити'. — Мòрам да прòбодем бурāг, да òдане, да из бурāга изађе то што се надуло.

òдапрати (се) одаперем (се) 'доказати невиност, „опрати се“'. — Òвè поубијали, а њима — ништа: òдапрāли се; а држали су и[x], јели сà њима и пили, клали им крāве...И сād — чисти!

òдбиљежити -им св 'прецртати оно што је забиљежено'; в. *забиљежити*.

òдбрајати òдбрајам несв 'набрајати у оквиру формула за скидање чини'. — Скида зла дèла од òви: има òдбрајања, пòмиње славу, Св'тòг Николу, Св'тòг Лўку.

òдбрусити òдбрусим св 'грубо одговорити'. — Нèким лўдма мòраш д-òдбрусити кад нè да чўје.

òдвār м 'течност од куване пшенице, кољива'.

òдвојити òдвојим св 1. †. — Òна се вòда òдвоји, òстане дòл крèч, а вòда се òдвоји, чиста ко кристāл; 2. 'бити вреднији, имати боља својства'. — Брзāк је òд њи òдвојио, а òстāли не кòштају динār.

òдвркнути -нем св 1. 'ојачати, (п)одрасти'. — Син је њèму већ òдврко и мож[e] да пòмogne. — Òдврко ми лўк лèпо. — Влајин Драгољуб већ òдвркао, те могао да помаже и у тежим пословима. — Кад су му синови òдвркли, препустио њима овај посао (5: 33, 2:23); 2. 'одвратити'. — Òдвркò га је од пұта.

òдврљати òдврљам св 'одлутати, одскитати'. — Òна је нèде òдврљала.

òдврсти òдврзем свр 'одмотати'. — Мòрам да òдврзем кèра; в. *заврсти се*.

одгѣлати *одгѣлам св 'одгегати се'*. — Ти се мош одморити док ја одгѣлам до ње.
одѣлити (се) *одѣлим (се) св 'издвојити се из породичне задруге'*. — Тек се одѣлио и имо је мало земље, по[с]ле куповали земљу.

одерина / одерџина ж 'стар, поцепан комад одеће, рита'. — Запáлила тамо неке одерине. — Дѣ ће носити ту одерџину?!

одјарчити -им св 'направити јарак и скренути водени ток у жељеном правцу'
одјаторити -и св 'поодрасити'. — Чим мало одјатори, свѣ мора радити.

одједáмнѹт прил 'изненада, неочекивано'. — Одједáмпѹт наредѣ да дође та рѣбина.

одједнѡм прил. 'из једног дела, из једног покушаја'. — Крава попије триес кила одједнѡм водѣ.

одједнѡма прил 'из једног дела, из једног потеза, истовремено'. — Одједнѡма се ради.

одјутрити -и безл 'потпуно сванути, разданити се'. — Било одјутрило кад су пошли, а мишљели да ће рано.

одлакнути *одлакне св 'дочекати олакшање, пребринути неку бригу'*. — Са̄д му одлакнуло и више му не треба (P).

одланити -им св 'ударити дланом, ошамарити'. — Одланио сам га добро, да запáмти (P).

одлѣзати *одлѣже несв 'враћати се као одјек, одјекивати'*. — Ка-дѡ[ђе]м на чеврму, ја притиснем свирѣну и она одлѣже.

одллити *одллијем св ♦. — Угријем па одллијем сѹрутку.*

одлучити *одлучим свр 'одвојити, оделити (јагње, теле — да не сисају)'*. — Блѣје онѣ овцице: одлучио јагња̄д па и рани естра. — Пошто се теле одлѹчи, крaва њуче и тражи га; в. *залучиши*.

одљокнути -нем св 'одбити теле док се крaва не помузе'. — Одљокнеш теле да ти не смѣта док мѹзеш (P).

одмагати *одмагѣм несв ♦. — Помѡзи чоекa ако мѡжеш, а нѣмѡј га одмагати.*

одмах, у изр. *на одмах* 'врло брзо, без оклевања'. — Добро је, ако се гуша „на одмах“ маже још и катраном и негашеним кречом. Ово се каже за то „на одмах“ што ако болест узме маха, верује се, да јој лека нема (2: 227).

одмекнути *одмекне св 'омекшати'*. — Ако је слáткѣ кѹпус, сáмо га мáло на шпѡрет да одмекне, не смѣ да се ђпури или да пѡчне да гѡри; в. *заврнути*.

одмекњавати -екњава несв 'постајати мекши'. — Одмекњава сáм сѡбом, ко да се пѣчѣ.

одморак -ѡрка м / *одмѡрка* ж 'кратак одмор, предах'. — Кад ради, тај не зна за одморак. — Нѣма кѡд њѣга одмѡрке, кѹ[д] њему дѹша.

однуд прил 'одонуд'. — Однуд идѣш ѡномо.

одозгѡре прил 'с горње стране, одозгѡ'. — Дѡшли су одозгѡре. — Мѡже још мáло одозгѡре (P).

одоздѡле прил 'с доње стране, одоздо'. — Ёвѣ иг, идѹ одоздѡле (P).

одѡлети -им св ♦. — Не мѡгу срѹцу д-одѡлим.

одѡрати *ѡдорем св 'поорати на месту на коме се то не чини'*. — Није жив ако не ѡдоре од мѣђѣ (P).

одѡцнити *одѡцним св 'закаснити'*. — Кокуруш-ће ове гѡдине да ми ѡдоцни, да ми га н-ѹвате кѣше. — Мáло сам одѡцнио и ѡн није мѡго да чѣка (P).

одрадити одрадим св 'вратити дуг радом'. — Треба д-одрадим Бошкићу што ми помагō кад сам сѐко јасен. — Ја ћу да му одрадим кад буде тѐо.

одрѣшити (се) одрѣшим (се) св а. 'одвезати (се)'. — Нисам мōго д-одрѣшим ца̋к. — Дōбро стѣгнем да се ицѣди, да се не одрѣши, исѣчеш кришке и у чабар; б. 'искупити се'. — Мајка се одрѣшила на Материце, а ђеци на Џе.

одујмити одујмим св 'смањити цену, неку обавезу, порез'.

одуставити -им св 'обуставити нешто, одустати од нечега'. — Ти одуставио славу због Брзака. — Кад одуставиш кра̋ве, гōтов си за Спасовину [гробље]. — Ако не одуставиш пиће, твоја ће кућа да пропадне. — Мајко, ако оћеш да ти ја живѣм, одустави славу.

одушка ж ♦. — Ка-се прѣлије ка̋мак, то се конзѣрвѣра, нѣма одушке.

одшенѣљатн -ам св 'отићи с напором, храмљући'. — Нѣкако одшепѣлала до Коњѣвца. — Баба садā мōж д-отшепѣла до врата; в. *шепѣлаји*.

одшокнути -нем св а. 'ударити по шокни'. — Пази да те не ѓтшокнем; б. 'одбити с ниподаштавањем'. — Ма ѓтшокни га да ти не досађива (P).

ођа ж 'ход, путовање по невремену'. — По ним кијамету ођа била да Бок сачува!

ођогатити -и(м) 'остарети'. — Коњ му ођогатио и мōра га макнути. — Кад ођогатиш, нѣ кошташ ништа! — А и његов коњ Султан био ођогатио и није могао лако више да носи свога газду по брдима рудничким (5: 112).

ожарити (се) ожарим (се) / ожарѣм (се) 'додирнути коприву голим телом'. — Како чућнула, а она на коприву и ожарила се дōбро по гузици. — Ако се нѣ смѣриш, ожарићу те ма̋ло, да се смѣриш.

ождрѣбити се ождрѣби се св ♦. — Њѣму ће кобила трōје ождрѣбити!

ожилъчий -ића дем *ожилъак*. — Мѣни ѓстō јѣдан ожилъчий, бѣли се, на лицу.

озника ж 'сорта крушке' (3: 24).

озимкуља ж 'крава која се музе, а није стеона'. — Ймала сам озимкуљу дōбру, то кра̋ва што се мѣзѣ, а није вѣдила; в. *зликѣља*.

озимъача ж 'сорта крушке' (Бљ, 14: 41).

озѡвнути се озѡвнем се св 'одазвати се'. — Дѣда је виѣе, а она нѣ да се озѡвнс.

ѡјагњити се -и се ♦; в. *јагњеница*.

ѡјађеник м 'несрећник'. — Е, мѡј ѡјађениче, штā с дѡчеко!?

ѡјађено прил 'многа, толико да то човека може ојадити, упропастити'. — Мōгō је да плāти ѡјађено.

ѡјарити се -и се св 'окозити се'. — Онā ми се ко̋за нѡћас ѡјарила.

ѡјарцати -ам св 'невешто, лоше ошишати' (P).

ѡје с 'део запрежне опреме који повезује јарам с оруђем' (M).

ѡјнице ж пл. т. 'дрвена гредица која повезује јармове два пара волова код четворења' (2: 48).

ѡјужити -и св 'отоплити од јужног ветра'.

ѡјуфити -им св '(пр)омашити, погрешно урадити'. — ѡјуфио сам нā два мѣста, нѣ знам како сам мѣрио (P).

ока ж 'стара мера за тежиину'. — Раније се у трговинама мерило оком (приближно 1¹/₄ кг), која је данас изобичајена (3: 133); в. *йисма* (2: 15).

окагача ж 'носећа подрумска греда (на коју се нешто качи)' (P).

окајарити окајарим св 'потковати волове'.

ока́лити се о̀ка̀ли се св ‘очврснути на ватри’. — Ако за време печења ватра није довољно јака, креч се „окали“ и такав се камен више не може употребити (3: 1958 46).

о̀капина ж геогр ‘подлокана обала, вир испод стеновите обале’. — Їмā тū нека о̀капина, б̀о̀јим се да се н-удāви. — Кад вāташ рѣбу, под оном о̀капином ўватиш лѣпу рѣбу. — Вāто рѣбу испод оне о̀капине.

о̀кѣмбесити се -им се св 1. ‘снуждити се, сневољити се; отромбољити се’. — Штā си се о̀кѣмбесио: ако је [жена] о̀тишла, знā она пѹт и да се врати; 2. ‘опустити се на једну страну’. — О̀кѣмбесила јој се āлина: нāпрѣд до зѣмљѣ, а позāди до гѹзице.

о̀кеница ж ‘посуда од оке’. — О̀кеница — суд у који стаје више од једног килограма употребљаван је у воденицама за ујам (3: 133).

о̀килавити -им свр а. ‘добити килу, херније’. — О̀килавио сам у оним мājдану, жѣвот ми је ўзо; б. ‘преморити се од тешког посла’. — О̀килавила сам дāнāс от пѹсла.

о̀киснути -не ‘натопити се водом’. — Спремљена зѣмља [за израду цигле] се прелије водом и тако остави сат-два да „о̀кисне“ (3: 41).

о̀кишати се -ā се св ‘постати блатњаво (због кише)’. — Сāд се о̀кишало, нѣ мож трāктор д-ўђе ў шуму, мбраће вѹлови д-їзвлāче дрва.

о̀клагѣја ж ‘дрво у облику ваљка за развијање кора’. — Нѣгā ће жѣна поўчити о̀клагѣјом.

о̀клапина ж ‘орахова љуска’. — Браон-кафена [боја] добива се кувањем „о̀кляпине“, ораховѣ љуске, која се претходно покисели и тако остане неколико дана до бојења (3: 49).

о̀ко с; слѣйо ~ ‘слепоочница’. — Ја јўтри нїсам ўзела лѣк и око пѹднѣ пѹчело нѣшто да се пѹдиже на слѣпим очима, ўдарио притисак.

о̀кобрљати се -ā се ‘откоптрљати се’. — О̀кобрљала се јāбука с тањира и слѹмила чāшу.

о̀ковати о̀кујем свр ♦; в. *карика*.

о̀кољш м ‘брашно које се задржи око воденичног камена’. — О̀кољш — то је онај пāспāљ у воденици, пāда оно брāшно сїтнѹ.

о̀кољшити о̀кољшим несв ‘избегавати директан одговор, врдати’. — Штā ми о̀кољшиш и замѹтāваш, кāжи штā је.

о̀колишница ж ‘перваз око воденичног камена’. — Око горњег и доњег воденичног камена налази се о̀колишница од дебелих дасака, а испред ње је мучањ, сандук у који пада самлевено брашно (3: 39).

о̀коло предл ‘око’. — Чак је послао једног свог човека да припази Радојевѣ родитеље. Поиздаље о̀коло куће да шетка. — Јеркићи су и даље, сва четворица, били о̀коло колибе. — Две велике групе људи и жена... Једна о̀коло одра, у авлији. Друга изван дворишта (5: 170; 2:158 177).

о̀кољчати -ам св ‘побости кочиће’.

о̀комбѹлити се о̀комбѹљим се ‘постати безвољан, апатичан’. — Нѣшто се и ѹн о̀комбѹлио: бѹлесан, ўдарило га ў очи, не пѹзнаје чѹвѣка на пѣт мѣтара.

о̀комшати -ām св према *комшати* (в.).

о̀кѹнчити о̀кѹнчим св а. ‘обележити на балвану линију по којој ће се тестерити’. — Стāвиш кѹнац у нѣку зѣмљу црвѣну и на трўпицу де ћеш да сѣчѣш пѹтѣгнеш кѹнац, о̀кѹнчиш. — О̀кѹнчи се трўпица и двā дѹл, а јѣдан гѹр и ўдри; б. ‘затезањем канапа означити правац по коме ће се копати неки канал’.

окопи́лити се окопи́ли се свр 'донети на свет младунче пре пуне зрелости'. — Окопилила ми се јуница; в. *койшуша*.

òкорак òкòрка м 'спољни део трупца'. — Дòшò да ми истру́жè òкòрке, имā туне дòбри дрвā.

око̀реља̀к -а̀ка м 1. 'тврдо, окорело парче хлеба'. — Окорело парче хлеба зове се окореляк (окорити, значи постати тврд као кора — 2: 62); 2. 'фанатизовани присталица, заговорник неке идеје'. — Он блéјò за Милошевићом, а сàдāке окорèља̀к за Тадићом.

о̀кòрити òкòри 'постати тврд као кора'; в. *о̀кòреља̀к*.

о̀кòровити -и св 'зарасти у коров'. — Не дòлази двè године, свè о̀кòровило око куће (Р).

òкòтити се òкòти се св ♦. — Зèчица се, изглèда, òкòтила у ко̀корузу. — Онò трèба да се òпет òкòти.

òкрајак -а̀јка м 'крај њиве, ливаде'; в. *закаша̀ши*.

о̀крајина ж 'крајеве, ивице уштављене коже'. — Од оног места, где је кожа тања, а то је идући све ближе о̀крајини, вāше се секу уже (2: 51).

òк̀рāјцати / òк̀рāјцовати -ам / -ујем св 'опсећи, сасећи крајеве'. — Кад жèна ткè срцāде, она òк̀рāјца òнò што је д̀уже, да биде рāвно. — На̀правиш мèтлу и òндак је òк̀рāјцује (Р).

òк̀рāјчити -им св 'одсећи под правим углом (гредицу, балван)'. — Кад òћеш да òбāлиш дрво, сèчè се на клин, рāвно дòле па ўкосо, и кад извадиш клин, òнда з гòрње странè и кад пāдне, òк̀рāјчиш онај дупèља̀к и биде рāван (Р).

òк̀раставити -им св 'добити красте'. — Òк̀раставио се по лицу, имало дèте оне [богиње].

о̀крвити о̀крви св 'почети крварити'. — Кад овца о̀крви, пуштају јој крв на уво (3: 130).

òк̀риље с 1. 'крило'. — На̀јлепше [унучету] у бāбиним òк̀риљу; 2. 'други / трећи дан славе'. — О слави, јагњећу главу, која је испечена заједно са роговима, [Цигани] не једу, већ исту остављају за трећи дан — за окриље (2: 220). — Данас ... слава траје највише два дана: „главна слава“ и други дан — „окриље“ (3: 106).

о̀крљати (се) -ā(м) (се) св а. 'бујно расти, развијати се из из приземног дела стабла'. — Кад љзбије више младāрā око стāбла, òнда се о̀крљā, о̀крљала се лѝпа; б. 'стећи иметак, обогатити се'. — Да ми је да се о̀крљам (да огаздим) (2: 135).

о̀крòвити òкрòвим св 'поставити кровну конструкцију'. — О̀крòвили су цркву у Шта̀вици — још да је пòкрију; в. *у̀крòвиши*.

о̀кром предл заст 'сем, осим'.

о̀круглѝна -инè ж 'нека површина кружног облика'. — Òзйда се на о̀круглѝну.

о̀круглица ж 1. 'врста украсне игле'. — Иглама „о̀круглицама“ или „златкама“, на чијем је врху био причвршћен мали дукат, за луб [конђе] се причвршћивала велика, бела марама, чији су крајеве падали до испод крста (3: 80); 2. 'сорта крушке' (Бљ, 14: 41); 'сорта шљиве', в. *ѝандара* (3: 23).

òкс! узв 'за заустављање запреге'.

о̀кућница ж 'делови имања око куће'. — А око воћњака је о̀кућница, т. ј. њиве и ливаде најближе кући (1: 765).

о̀ку̀цити се òку̀ци се св 'оштенити се'. — Дòшло òднекуд и т̀у се о̀ку̀цило. — По сèдам-òсам òку̀ци. — Кучка се о̀ку̀цила ў слами.

- окце окцета с ‘преграда у амбару’, в. *амбар* (3: 64).
- ола̀дѝти ола̀дим свр ‘умрети’. — Онòмāд је њ бн ола̀дио; ~ се ‘охладити се’ ♦. — Ви нѝсте гла̀дни кад п̀штате да се р̀чак ола̀ди.
- òлај олаја м ‘ланено уље’. — Олајом премазѝвали пòд ù шкòли.
- олајавати олајавам несв ‘оговарати’; в. *ойрцаваѝти*.
- олајсати -шем несв ‘премазивати ланеним уљем’.
- òлакнути -нем св ‘одбацити; одагнати’.
- олèнити олèпим св в. *улейѝти*
- олѝњати се -ā се св ‘променити длаку’. — Кад ù пролеће ùбије лѝсицу, мòра да је ба̀ци — олѝњала се (P).
- òломак òлòмка м ‘ситно суво дрвце, за потпалу’. — То с̀уво др̀во, излòмљено, за пòтпалу: жèне излòме, в̀рк-в̀рк, преко кòлена и то òломак, да пòтпāли вāтру.
- òломлāни / òломлāне прил ‘ономлани, пре неку годину’. — Јèдан ми је ùмро òломлāни.
- òљагати -ам св ‘бацити лагу’. — Нāјлāкше је чòвèка òљагати. — Òљaган мòж бити само пòштен чòвек (P).
- омāгањити -им св према *магањѝти*. — Е, јèси га омāгањио, свāкā ти чāст! (P).
- òмазати -жем св ‘облепити зидове, омалтерисати’; в. *мелез, кошара*.
- омаја ж ‘вода с воденичног камена’.
- омајиа ж в. *мајиа* (3: 63 64).
- омāли́ти (се) омāли́ (се) ‘смањити се’. — Потрòшило се ж̀ито, омāлило се дòбро (B). — Омāлило народа у селима (5 :98).
- оман м бот ‘врста лековитог биља’; *ирни* ~ (*Inula Helenium L.*) — употребљава се због главобоље; *бели* ~ — због врунице; *жуѝти* ~ — због главобоље и врунице (2: 225).
- оманђѝјати -āм св ‘омађѝјати, опчинити’. — Прòсто га је òманђѝјала, нè види куд òдè (P).
- омāнту̀павити -им св ‘посенити’. — Нāчисто сам омāнту̀павио: нèкад стāнем и нè знам дè сам.
- омāнути омāне свр ‘донети слабији род од очекиваног’. — Òвā гòдина òће да òмāне.
- омāњати -ā св ‘смањити (се)’. — Штā је, омāњало млéко?
- òматорити -им св ‘остарити’. — Јā се ùдала у осāмнèстој гòдини, кад се удāје, а ко прèђе осāмнèсту — он је òматорио! И мòра да чèка триèсту — а тò мèни б̀ило далèко.
- омāцити се òмāци се св ♦. — Омāцила се и свāко мāче јој м̀ртво.
- òмашак -шка м геогр ‘брежуљак, обрежак’. — К̀ўћа му лèпа, на оним òмашку.
- омашити им св ‘погрешити, промашити’. — Једном, тако, омашио, па зашио рукаве за панталоне (5: 122).
- òмашка ж ‘грешка’.
- òмāшно прил ‘замахом руке’. — Сѝјали л̀уди òмāшно, нāкò, из р̀уке ба̀цали. — По негде се пасуљ сеје омашно (на сачму), заједно са кукурузом и дулѝцима (2: 27); в. *йод моѝику* (2: 22).
- омèкнути òмекне ‘омекшати’; в. *угмилиѝти*.
- òмòље с ‘осојно место’. — Òмòље ти је де слāбо с̀унце грѝје, пòдосòјно мèсто.
- òморина ж ♦. — Нека òморина ùдарила, ùспара.

омркнути -нем св 'не обавити послове до мрака'. — Ја ћу д-омркнем, а ви сређивајте у штали.

омрцати -чем несв према *омркнућии*. — Убијо се од рада, оморцо на њиви, на ливади, а сад пропада, деца отишла

омршати -ам св 'омршавити, постати мршавији'. — Само да оморшаш мало — ко ће те [тако дебелог] изнети гор [до гробља]?! — Не волим ни да ми оморша.

омудина ж 'казна за штету коју причини стока'. — Плаћа омудину, то кад стока поједе буранију, кунус, направи зијан, па мора да плати омудину.

омута ж 'јело од брашна, млека и воде'.

омча ж 'замка за лов дивљачи'; в. *звожђа*.

ономад прил 'пре извесног времена, давно'. — Она његова сна нашла ономад овде и дете. — Ономад сам стрвио једног дечака и жену.

ономо прил 'онамо'; в. *однуд*.

онудије прил 'онуда'. — Врљам ја онудије.

опадати -а(м) несв 1. ♦. — Опадају шљиве, а нема ко да купи; 2. 'снижавати се (о водостају)'. — Престала киша и Качер одма поче д-опада; 3. 'оговарати, опањквати'. — Не мож она да га н-опада.

опајати опајам несв. *ојојиши* (в.). — Кад су га почели опајати, ударила је киша, да Бок сачува. — Тако се опаја трипут, кад умре онај дан. — Причало се дуго да је једнога спасао пред самом раком, док су га попови последњи пут опајали (5: 12); в. *йодушја* (6: 51).

опајдара ж ♦. — Права је опајдара.

опак опака -о 'опасан'. — Била је шарена, доста опака; в. *кобац, ловасица*.

опанак -анка м ♦. — На ногама су опанци — пресни (домаћи) или грађени (купљени) (2: 69).

опандрчити -им св 'ударити' (Р).

опанчар -ара м ♦. — И наш Среја био опанчар.

опањквати опањкавам несв 'оговарати'. — Немо д-опањкаваш девојку, грешно (Р).

опањкати -ам св 'испричати о некоме ружне појединости'. — Она ће и оца опањкати, а што не би комшију; в. *напањкаши* (Р).

опарамене 'дечја игра с лоптом'.

опарати опарам св 'распести оно што је оплетено'; в. *йрслучишије, згрчкаши се*.

опарити (се) -им (се) св 'окупати се и попарити гдеу у врелој води да би се уништиле вашке'. — Идемо ми да се опаримо ко[д] Драгана, кад не лези жаvole — йскочи он пред нас.

опасан -сна -о 1. ♦. — Не бој се, он само лаје, ал није опасан; 2. 'вредан, прилежан на послу'. — Радник био опасан, стeko, ал са[д] дошо зет, бекрија, и нема му живота.

опасник -ика м в. *безјак*.

оперутати -ам св 'очупати перје са заклане живине'.

оперушати -ам св 'очистити перушком свеже печен хлеб'; в. *бубњашии* (3: 74).

опечити -и св 'ударити, убости жаоком'. — Опечео га стршљен и одма се надуо.

опити се опијем се св ♦. — Оно се опило и не да да се реч чује.

опкосити опкосим св 'покосити унаоколо, по крајевима'. — Како си уишо да опкосиш све? — Свето опкосио около и сад му је згодно: кад прецеди, може косити.

опкрáчати *òпкрāчам* несв ‘указивати пажњу незваном госту’. — *Òпкрāчам* га цело јутро, а он никако да оде да би ја свидела нека посла (P).

опкројити *òпкројим* в. *обалиџи* (5: 122).

òплавак -áвкa м ‘краћи комад облог дрвета, дебљи штап’. — Кад га је саставио с *òплавком*, сèда дана није мога да сèдне на гузицу. — *Òплавак* се узима да се направи прèденац, да се стèгне кòнопац кад вòзиш сèно, упредè се онај кòнопац (P); в. *клиј*.

òплавити -и св ‘излити се из корита, поплавити’; в. *лука*.

òплāз / òплаза ж ‘неузоран део бразде настао искацањем плуга’. — Кад искиочи плуг из брāздè, онда она *òплаза*, па стукнеш вòлове и пòореш, тај *òплāз*. — Пòоро је онò на бèскурац: све *òплаза* до *òплазе*.

оплāзати се -ā[м] се св ‘направити оплазу’. — То кад се *оплāзā*, онда се настукају вòлови нàтраг и пòореш *òплазу*.

òплазнути -нем св ‘омршавити’. — Дòбро је *òплазно* кàкī је бīо ка[д]-смо га вīдели јесèнāс (P); в. *òйзнути*.

òплен / òплен *òплена* м ‘део кола’. — Задњи *òплен* прикачен за задњу сòвину. — *Òплен* се обрће на јастуку. — Одòзгò задњи *òплен*, он је шīрок једанèс цòлī (Кз); в. *срчаница, обрџањ*.

òпливати -ам св ‘бити захваћен поплавом’. — И вèлī да му лúка *òпливала* и да се *òбала* *òсýла*. — *Òпливала* лúка и вòда му однèла мòст. — Онīm Лjúбиши дāли двè иљаде — што му *òпливала* њīва (Б).

òпљузгати се -ам се св ‘добити осип по кожи; окрастати се’. — *Òпљузго* се, сāv је у пљузгама (P).

оповīђати *оповīђам* несв ‘углèдати се на лоше примере’. — Ти *оповīђаш* да бīје и он свòју жèну (Л).

опòјити -йм св 1. ‘извршити опело’. — Опòјиће он јòш дòста нāрода прè нег сām дòђе на рèд. — Парохијани су се чудили, ... да ће поп знати и да опòји мртваца (6: 105); 2. ‘напојити (уморног и знојавог коња)’. — Опòјио га — то кат кòња напоји ўмòрног, знојавог, па се кòњ [разболи].

опòравити -им св ‘урадити нешто добро, вешто, паметно’. — Опòравио је, свāкā му чāст! (P).

òпорит -а -о ‘опор, киселкаст’. — Јāбука ми је некакò *òпорита*.

òпòрњак м ‘масно ткиво којим су обложене животињске изнутрице’. — *Òпòрњак* — што вèже црèва јèдно сā другим.

опòслити *òпослим* св ‘завршити посао’.

òправити -им св 1. ‘поправити’. — Јòш ми Гúта није *òправио* трāктор; 2. ‘послати, отправити’. — *Òправила* Милану пāре, да дò[ђ]е из вòјскè.

опрāсити се *òпрāси* се св ♦. — *Опрāсила* ми крмача трīнаесторо и поз-двā дāна крèпала.

опрāшāчити -āшāчим св ‘обрадити прашачем’. — Он је то *опрāшāчио* и мòра му рúчак.

опрāшити *òпрāшим* св ‘окопати’. — Трèба да *òпрāшим* бāшчу, а плèвити је да пòчупаш трāву рúкòм и-зèмљè (Кз).

òпрешаст -āста -о ‘неправилног облика, криво’. — Дāде ми ово *òпрешāсто* [дрво], нè могу д-извадим држалицу из нега (P).

òпржā / òпржāљ м ‘опекотина’. — *Òпржāљ* је *òпасан* ако се *òдма* нè стави шта трèба. [Лек: чашу гашенога креча измешати у чаши воде; кад се креч сталожн,

пажљиво одлити воду и додати јој исту количину јестивог уља и мешати док се не згусне; згрејати на плочи од шпорета лист зеленог купуса, ставити на њега танак слој припремљене течности и привити на опекотину; облог мњњати свака два сата].

òпржити се -им се св 'опећи се врелом течношћу'. — Опет овá није вèровала да се òна òпржила.

òпричати òпричам 'детаљно испричати'. — Òдèm ја код инспектора и òпричам му: та̀ка и та̀ка ства̀р, умрла кòмшији жèна и òн је сара̀нио виш мòјè ку̀ће, виш мòг бунáра, да ми òтрује бунáр и да пòтрује мòј нáрод и мòју стòку.

òпрљити (се) òпрљи (се) св 1. 'спарушити се (на високој температури)'. — Ова ùспара вèлика, и во̀ће òпрљено; 2. 'опалити длаке на ватри, осмудити'. — Пáлèћи дубáн, дèда òпрљио бр̀кове.

òпсег / òпсек / òпсèк / опсец мн òпсекови, м а. 'камена, бетонска ивица око гроба'. — Око грòба пòставиш òпсег, òзидаш а унòтра зèмља. — Жика прáви мòјим деди Дра̀гићу òпсèк. — Òбично се стáвља òпсек кòд нáс на грòбљима: сече се от камена, рáније се сèко, сáд се изливају од бетóна (Т); б. 'озидана ивица око огњишта'. — Около огњишта стоји камење (опсец) (2: 54).

òпсèцати òпсèцам несв 'сећи по крајевима (кожу, платно)'. — Òпсèцаш оне кра̀јеве и ба̀циш òнò.

òпузнути се -нем се 'омршавити, изнурити се'. — Òвè гòдине је òпузо. — Кра̀ва òпузла од пúта, вòдили је на ва̀шер. — Дòбро се òпузнула. — Дòбар је, само мèно òпузо (Р).

òпурити се -и се а. 'спарушити се на високој температури'. — Нè смè ку̀пус да се òпури или да пòчне да гòри, него сáмо мálкице да òдмекне; б. 'опалити длаке, осмудити'. — Сáд сáмо да òпурим òвè нòге [свињске], да нàправиш пìтије; в. *òдмекну̀ти*.

òпúстити -й св 1. 'опустети'. — Опúстило свè, осèлили се лúди и испрòдàвали имáња; 2. 'опустошити'. — Опúстише ми вòћку, излòмише ми грáне. — Опљачкају свè и опúстè.

òпута ж 'уска трака од овчије или козје коже, за израду опанака'. — Опута се сече од танке коже а ка̀јиши од дебље. — Кад се опанци исцèпају, крпе се опутом, па се после на та места мѐђу подлоге и обо̀јци (2: 51 52); в. *сашѝвнути*.

òпутница ж дем *òйу̀тиа*, в. *йрѐйлейи*.

òпучавати несв 'отискивати балване низ стрмину'. — Има више места где низ низбрдицу „опучавају“ трупце (3: 44).

òпучити се -и се св 'откинути се, одскочити'. — Утовáрò у ка̀миòн и òпучио се кáмèн — и њèму нà ногу.

òпчíњити òпчíњим св 'затворити рупе, пукотине кроз које продире хладноћа, ушушкати, утоплити'. — Йди òпчíњи она врáта нà штали, да [ветар] н-убáцйва снèг.

òпчúвати òпчúвам св 'сачувати'. — Ми смо свè òпчúвали у тра̀пу. — Стáра је òна, сáмо се òпчúвала. — Мòрò је и òн да да òпчúва жèну.

òпштити -йм несв 'имати ванбрачни однос'. — Јá с̀зм, дй̀јете, òпштио с пò-кòјном Мильòјком и јèднòм нисам мòго и тò ме тòлико узловрèдило да нисам знàо шта д-урáдим.

òра ж 'погодно време'. — Òра за лов, зими, (погодно време) је најбоље, кад преко ноћ падне мали снег (зв. поновац), те покрије стари снег (2: 34).

ора / орас / орах м бот 'дрво *Juglans regia*'. — У јесен играју ораха, са добијањем (2: 140); в. *дуња* (2: 26).

орајевина ж а. 'орахово дрво, ораховина'. — То је од орајевине и тешко се рече; б. 'зелени омотач на плоду ораха'. — То се фарибало у орајевину.

ораница ж 1. ♦. — У Шћцима имају боље оранице, немају волкџо шуме; в. *уирина* (5: 6); 2. а. 'хлеб који се пече за Бадње вече'. — Најпре се ломи „ораница“, коју меси домаћица још пре подне. То је хлеб „у квас“ који се специјално припрема за бадњеданску вечеру. — На Бадњи дан се... меси бадњедански колач — „ораница“ (3: 107 108); б. 'погача која се носи на њиву пред почетак орања'. — За време ручка орач обавезно ломи „ораницу“ — погачу од чиста пшенична брашна коју му је домаћица умесила и спремила да је у торби понесе на њиву. Ораница се избразда ножем, јер она симболично претставља њиву које се оре (3: 17).

орасница / орашница ж 'врста колача с орасима' (Р); в. *орачица*.

орати ђрем несв ♦. — Изгубио паре у тим орању, тамо орали у Јошћу. — Још не знам ка-ћу моћи у Луку, прикаљаво, не можеш орати.

орачица ж 'славски колач са орасима'.

орезати ђрежем св ♦. — Остало ми још маљо д-ђрежем.

орезивати ђреживам несв према *орезати*. — Орeживаш лђзу у пролеће.

ђрјатка ж 'жена тешке нарави'. — Нека ђрјатка сђла до мене. — Нe[ћe] ђнa ђрјатка да ми каже.

ђрница ж 'ораница'. — Узђли су јој најбољу ђрницу па се на њђ сaми рaширили (Б). — Чија је ово орница у којој сам сада (6: 164); в. *уицефији* (5: 123).

ђрњак / ђрњаш -ака / -аша м 'крупан плод ораха'. — Лако теби играти купе кад имаш таки ђрњак.

ђро ђрла м зоол 'птица грабљивица из породице *Aquilaе*, орао'. — ђро ко јaстреб, једна врста јaстреб, дрђга врста ђро; јaстреб лђви пилaд (Кз).

ђробити ђробим св 'извући, измамити'. — Како да имам паре кад ме унука једнако ђроби?

ђрђвина ж 'ораховина'; в. *јасеновина*, *ђрајевина*.

ђроњавати ђроњaва несв према *ђронуи*. — А чђек ђроњaва, кад ђстари, знa да ћe д-ђде.

ђртaчина ж 'заједнички посао, ђртaклук'. — Нема са њим ђртaчине.

ђртачки -а -ђ ж 'заједнички'. — Воденице су као и ваљавице и стругаре најчешће заједничко власништво неколико домаћина — „ђртачке“ (3: 39).

ђса, ђса / ђсица ж зоол 'инсект *Vespa vulgaris*'. — ђса је у виду стршљена, маљо је дђжа ђ-челђ, а тања је ђ-челђ (Кз). — Пђцнула га ђсица и не мож га смирити (Р); в. *ђријђји*.

ђсајганити -им св 'урадити преко везе, брзо'. — ђсајгани ти то мђни па ћемо и јaре и прaсе.

ђсама ж 'усамљеност'. — Отишо је у ђсаму, нешто му се [непријатно догодило].

ђсамити се ђсамим се св ♦. — Ка-се чђек ђсами, не дђрај га, бђлује.

ђсевак ђсђвка / ђсђвак / ђсђвак ђсђвка / ђсђвка 'ђпад који остане на ситу, решету после сејања' м . — Још да рaзбацим ђвај ђсевак.

ђсевапити се ђсевапитим се св 'учинити добро дело'. — ђсевапити се код ђне удђвице.

осѣгнути осѣгне св а. ‘повући се, вратити се у корито после поплаве (о водотоку)’. — Кад вода осѣгне, да може да се гази по води, онда се балвани поново поставе; б. снизити се (о нивоу воде). — Осѣгнула вода у бунару. — По четири сата ради пумпа, а вода волицко не осѣгне. — Осѣгла вода, не може да меље воденица.

осѣк м ‘млади клип кукуруза’.

осеклица ж ‘каменорезачка алатка’.

осѣлница ж ‘докуменат којим се легализује сеоба’. — Један мој син отишо у Немачку, а други је добио осѣлницу за Ваљево (К).

осењати -ам св 1. ‘обманути, преварити’; 2. ‘истрљати коња гужвицом сена’. — Осења се коњ да не назѣбе кад је знѡјав, а дува ветар (Р); в. *сењати*.

осетан -тна -о а. ‘осетљив’. — Много сам осетна и не смѣм тамо д-идѣм; б. ‘слабунав’. — Осетна била и није могла да ради, седала прѣт кућом.

осѣћи осѣчѣ св *осецају*.

осѣцати осѣца несв ‘почети показивати заметке клипова на младом кукурузу’. — Кокуруз је поче да осѣца.

осечит -а -о ‘жустар, енергичан’; в. *йойрдљив*.

осѣчић осѣчића м дем *осек* (в.). — Гледам онѡј кокуруз: танка шащница, осѣчићи маѡи, шиљаѡи.

осница ж зоол ‘оса’; в. *ошњак*, *йужийи се*.

оскоруша ж бот ‘дрво *Sorbus domestica*’. — Оскоруша, то е много лепо за јѣло, ал трѣба да се усити и угниѡи (Кз); в. *дуња*, *стѣрекња*.

оскудан -дна -дно ♦; в. *оскудаѡија*.

оскудаѡија ж ‘оскудица, немаштина’. — Све ти је данѡс на оскудаѡији, свѡко је оскудан нечему.

оскуђевати -уђѣвам несв ‘оскудевати’. — Ми у тим не оскуђѣвамо. — У будалама Бог не оскуђѣва.

ославити -й св ‘појачати доток воде’. — Поток нѡћу ослави, кад придѡје вода, нѡћу, кад је сѡша, ославила вода.

ослобођавати (се) -ођѣвам (се) несв ‘ослобађати (се), понашати се слободније, опуштено’. — Морам је терати — нека се ослобођава.

осмудити осмудим св ‘опрљити, овлаш опалити длаци’. — Осмудио дѣда мѣно брк (Р).

основа ж ‘затегнути конци на вратилу разбоја за ткање’. — Правила се основа од те тежине па се сновало; в. *повесмо*, *гребенање* (2: 28). — Од повесма се преде за основу, а од кудеѡице за потку (3: 47).

осовина ж ‘део запрежних кола’. — Задњи ѡплен прикачен за осовину, а кроз њѡи је прошла срчѡница. — Кракови се углављују за „осовину“ предњих кола помоћу „цугова“ (3: 55–56); уп. *ваона*, *совина*.

осока ж ‘животињска мокраћа која се цеди из ђубрета’. — Онѡ се осока тамо и[з] штале [слива] на ђубре и пѡс почистиш све испѡт крава.

оставити -йм св ‘направити на другом месту’. — Ја ка[же]м да оставимо пѡт горнак, по врѡу, бйће зѣмље, нѣма ко да ради.

остѡнац -нца м ‘продужетак воденичног вретена’. — На рѡди имѡ плазина, на њѡ лежи вретѣно на којѣм је угрѡђен остѡнац ѡздѡ, а између плазине и остѡнца имѡ јѣдна кѡглица чѣлична на којѡј се ѡкреће све тѡ. — Остѡнац, онѡ што стоји у вретѣнету, онѡ

је укопано парче гвођђа и доле мало заобљено; од њега после идѣ вретѣно па прѣслица.

ѡстати -не(м) 1. ♦. — Нѣ би дѡста док не ѡста; 2. ‘заостати иза групе’. — ѡстала ми јѣдна крѡва, тѣшка, не држѣ нѡге.

ѡстрагуша ж ‘тип старе пушке’.

ѡструга ж ‘купина’. — ѡтишла је бака да набере ѡструга; шта ђеш — кад је најмлађа (Ш). — Где ѡструга расте, и гује се легу (5: 74).

ѡстружица ж дем *ѡстѣруга*. — Скинеш само ону ѡстружицу.

ѡсуда ж ‘усуд, проклетство’. — Што се гѡј догоди, нѣка ѡсуда постѡји: кѡм је кѡма убио и ми сад плаћамо.

ѡсулина ж ‘одрон’. — Видѡ си више водѣнице: ѡсулина ѡна ди се вади камѣн зѡвѣ се Чѡт.

ѡсѣти ѡспем св ‘расплести ткање’; в. *ѡвијаѣи*.

ѡсушит -а -о ‘стрм, оцедит’. — Тамо је ѡсушито и крѡмпир је дѡбар, ѡсушита она њива пѡд грѡбљом. — Мѡра чѡек да сѣје бѡшчу де је мало ѡсушитије.

ѡсушити ѡсушим св ♦. — ѡсушила се сама, ѡће лѡза крѣч; ја ѡстругѡ де је била крѣчана и свѣ бацио околѡ њи.

ѡтава ж ♦. — ѡнѡ је код Милана ѡтава, а код мѣнѣ пасѣ крѡве и пѡшњак. — Сѣно смо покѡсили прво, а ѡвѡ сад ѡтава, пѡдотавило. — ѡтава је ситна, па се добро није могла ѡсушити, те је бојазан, да се не упали (2: 24).

ѡтапавити -и св ‘изгубити осетљивост у прстима; укочити се, одрвенети’. — ѡтапавили ми прсти од мрѡза. — ѡтапавили прсти па нѣ знаш шта имѡш у рукама (Р).

ѡтарак ѡтарка м ‘дебљи дрвени штап за царање ватре’. — Имѡ онај ѡтарак па цапаш вѡтру.

ѡтарасити се -им се ‘решити се нечега или некога’. — Да се ѡтарасим [бруха] ако преживѣм; ако не преживѣм — лака ми смрт.

ѡтаросити -им се св 1. ‘обавити послове’. — Свѣ је на врѣме ѡтарошено: јѡчѣ испечѣно прѡса а данѡс ѡстѡло; 2. ‘предахнути после ѡбављених послова’. — Са[д] ђе мало да ѡтароси.

ѡтарашавати (се) / ѡтарошавати -ѡшѡвам несв према *ѡтаросиѣи се*. — ѡтарошѡваш папrike.

ѡтарашан / ѡтарошан -шна -о ‘вредан, марљив, који брзо ѡбавља послове’. — Видѣ се: ѡтарашно живѣнче.

ѡтворизати -ѡм несв ‘често ѡтварати (врата), без потребе’.

ѡтворчѣи -ѣна м дем *ѡтвор*. — И до дна ѡстави један ѡтворчѣи де ђе д-ѡлази [пчела].

ѡтѣлити се ѡтели се св ♦. — Крѡва ми се јѡчѣ ѡтѣлила, ал њѣ избацила пѡметину.

ѡтерсѡмѣ / ѡтресѡмѣ прил ‘насумице, ѡтприлике; случајно’. — Ја гађѡ ѡтресѡмѣ и пѡгодим, а да сам тѣо — не би њикад (Р).

ѡтѣти се ѡгмем се ‘спасити се, преживети’. — ѡн је се ѡтео, а млађи је пѡдлего.

ѡтиснути -нем св ‘одгурнути’. — ѡтиснули свѣ трупце.

ѡтѣи ѡтѣднем 1. ♦. — ѡтишла с Миланом на вашер; 2. ‘умрети’. — Један ѡтишо, а дрѡги при пѡту; 3. ‘пређи у туђе власништво’. — Ти доведѣш брѡтчину и ѡвај синовац њѣгѡв се ѡжени њѡме да нѣ б ѡтишло имѡње.

ѡтѣшан -шна -о ‘смирен, утишан’. — ѡнѣ су дрѡги бѣли ѡтѣшни, а Јѡван бѣо жѡстар.

откάνити се òткāним се св ‘престати с досађивањем, одустати’. — Откάνи ме се, чòвече, òстави ме да дāнем (P).

откйвати òткйвам несв 1. ‘тањити чекињем оштрицу косе’; в. *ков*; 2. ‘скидати оно што је приковано ексерима’; в. *йремешйайи*.

отклапати се отклапам се несв ‘ритуална радња на гробљу, због спасавања болесника који се разболео од туге за покојником’.

отклòпити òтклопим св ‘откључати’. — Кућа је òтклоплена.

отковчати -ам св ‘откопчати’.

òткос òткоса м ♦; в. *йласка, бай!*

откúрити òткúрим св ‘вратити или одрадити дуг’. — Дúгово сам му нāдницу и то сам јучè откúрио.

откúчити òткúчим св ‘откачити, одвојити’. — Òни откúчише зāдњу машйну и вратише се према Кòсову; ~ се повр. — Òткúчи се приколица и на његова кòла и пòгине òн и, нè знам, пòгине још нèко (T).

òтоич / отòич прил заст ‘малопре’. — Òтоич говòрили стāри, а мй сād кā[же]мо мāлоприје. — Нè знāте ви сèло Дúдовицу, пòћи из Лйига за Беòград, и кāжу „отòич“ (Kз).

оток м ‘отеклина, надутост’.

отомбòлнити се отòмбòлним се в. *окомбòлнийи се*.

òтòчити òтòчим св 1. ‘наоштрили на тоцилу’. — Дāјде, òтòчи ми мèно ову сйкуру; 2. ‘одлити вино’. — Отòчили смо и вйно.

отпāдити òтпāдим св ‘одвикнути; ослободити се порока’. — Нйје нйко мòго да га òтпāди од рāкије и прòпò је.

отпāручити -им св ‘делимично испразнити (посуду, врећу)’. — Отпāручи ми још мāло из òнè вреће (P).

отперлијати -ām св ‘отићи с радошћу, одлепшати’. — Òн је отпèрлијò тāмо де је вòлò и сād га нè треба звāти. — Богами, могао је такав и да отперлија (5: 106).

òтпрāзан -зна -о ‘полупразан’. — Ушò у òтпрāзан аутобус.

отпúстати òтпúста несв ‘почети наливати млеко у виме (пре тељења)’. — Кад пòчне да òтпúста вйме, òна зāчиње, пòчиње вйме да рāстè.

òтпучити се -и се св ‘одвојити се и отпасти’. — Òтпучио се мāлтер на зйду.

òтрапавити -им свр ‘постати трапав, несигуран на ногама’. — Òтрапавила сам: йдèм на пèтама и нйсам више ўћерèзна.

отрèбити òтрèбим св ‘очистити’. — Пўна кòфа бурāније гòре, нèма кò ни да òтрèби.

òтрлити -им св ‘обавити, завршити трљење’. — Òтрлила сам два снòпа кòноплè (P); в. *йрлийи*.

отрнути òтрне св ‘утрнути’. — Ноге му мало отрнуле на столици без наслона (6: 73).

отрòвати òтрòјем св ♦; в. *ойричайи*.

отројāнити се -òјāни(м) (се) 1. ‘донети на свет три младунчета’. — Òвца ми се отројāнила; 2. ‘остати у гостима три дана’. — Ја отројāнио кот кумòвā.

отромāвити -òмāвим св ‘постати тром, теже се кретати’. — Отромāвио је й òн и сād нè[ћe] д-йдè ни у кафāну. — Òна се угòјила и отромāвила.

отромбòлнити се -òмбòлним се св ‘постати безвољан, апатичан’.

òтрулити -и св ‘иструнути’. — Òнè грèде свè òтрулиле; в. *главња*.

отрцāвати òтрцāвам несв ‘оговарати, ширити сплетке’. — Вòли д-òтрцāва вйше нег лèба да јèде.

отрцати се **отрца(м) се** 1. 'похабати се'. — Мора свѣ да с-отрца, а нѣ твоје чакшире; 2. 'остарити'. — Ми се стари отрцали, а дѣца пошла и нѣма ко да ради.

отупавити -им св 'постати склеротичан'. — Отупавио, јадан, и нѣ зна дѣ је. **оћоравити** -им св 'ослепетити'. — Оћоравило јој дѣте.

оћуласити **оћуласим** св 'ошишати до главе' (Р). — Ко те тако оћуласио, мајке ти?

офѣрбати **офѣрбам** св 'обојити'. — Капију сам офѣрбѣ.

офѣнгер м 'вешалица за одело' (Р).

официруша ж пеј 'официрова жена'. — Отишла тамо ко сиротиња, а дошла ко официруша (К). — Официруше од беса гледају у небеса (5: 136).

оцветак -тка в. *бундева* (7: 197).

оцедак -тка м 'оно што је оцеђено'.

оцедит -а -о 'који није подводан, са којег се киша брзо оцеди'. — Пањевац је оцедит (5: 99).

оцеђевина ж в. *оцедак*.

оцика м хип. 'отац' (Т).

оцаворити се -и се св 'закржљати'. — Лѣпо нѣкло, а свѣ се оцаворило.

оцадити -и 'почађавити'; в. *сиришњака*.

оцѣв очева -о 'који се тиче оца или припада оцу'. — То ми дѣда, оцѣв отац.

оцевина ж 'наслеђено земљиште, имање'. — Ја сам прѣдѣла свѣ оцевину; в. *заватѣ* (1: 749).

оцѣпити **оцѣпи** св 'нагазити'. — Оцѣпила ме крѣва у штали, маѣ ми нѣје стѣпало слѣмила (Р).

оцѣн очина -о 'очев'. — То ми је оцѣн штап. — Њѣму је очина мајка из Гарѣша.

оцинак **оцинка** м / **оцинка** ж 'отпаци при вејању пшенице, слаба и ситна зрна пшенице'. — Кад вијеш пшеницу, па они оцинци, што штуро, баѣиш тамо стѣци, кѣкѣшкама (Р).

оцинице -йца пл т 'бочни штитник за очи на амовима'. — Да коњ нѣ види лѣво и дѣсно, има оцинице и глѣда сѣмо прѣ-собом.

оцукати -ам св 1. 'отковати косу'. — Очуко сам кѣсу; 2. 'отрести'. — Очукај ону шљиву, ѣстало маѣло у врѣ; 3. 'покуцкати'. — Маѣло и је очуко град, али добро је, бѣће грѣжѣ.

оцак оцака м 1. а. 'димњак'. — Лѣжена вѣтра на прѣчѣвље и бѣо гѣр шѣроки оцак (К). — Стѣра куѣа бѣла, чѣтири оделѣња: оцак, оцаклија бѣла за гѣсте па сѣба маѣла са душѣмѣм. — У оцаку, над огњиштем, увек висе вериге. — Оцак је у углу између дуварова што раздвајају „кућу“ од сѣба (1: 761 762). — Многе порѣдѣце у овој кујни имају и старинско огњиште — „оцак“, које у већини куѣа служи... за сушење меса и сланине (3: 60); в. *оцаклија*; б. 'куѣа, домаћинство'. — Ја се вѣратио да се не угѣси оцак. — У сѣлу још ѣстало петнаѣстину оцака, свѣ се ѣстало угѣсило 2. а. 'рупа у земљи, припремљена за сејање неких повртарских култура'. — Припремимо оцаке за буранију, кѣмпѣр, а оцаѣи су и за бѣстан; б. **оцак** оцака м 'хрпа земље око корена неких биљака' (Кз); в. *огрѣ*.

оцаклија / **оцаклија** ж а. 'сѣба за гѣсте'. — Стѣра куѣа бѣла, чѣтири оделѣња, де се лѣжи вѣтра, па оцаклија, за гѣсте, па сѣба маѣла са душѣмѣм и ту се прѣстре слѣме, место крѣвѣта, о[д] дасѣка пѣдигнуто (Ш). — Оцаклија — то сѣба гѣстинска. — На горњем је спрату оцаклија са дивананом прѣд њом и јѣдна или две сѣбе. — Имућнији домаћини имају, порѣд куѣе, још и оцаклију, кућу за гѣсте, с оцаком (каминѣм) (1:

757 762). — Поред „куће“ грађена је једна, две или три собе, од којих је једна „оцаклија“ — гостинска соба (З: 59); б. ‘кухиња’. — Оцаклија — то је мјесто што сад зовемо кљјна (К). — Оцаклија је била де је прљчевље, ту ватриште и изнад њљга оцак, а у њљму имале љнљ вљриге. — Две су типске оцаклије. Једна, у свљму слична са кућом, састоји се из „куће“ и собе, које су приближно једнаке, оцак је на средини зида између куће и собе (1: 762); в. *прљчевље*.

љцачити -им св ‘копати рупе у земљи, за сејање неких пољопривредних култура’. — Јљдни љзносе љђуре стајско, јљдни љцаче, дрљги затрпавају (Т).

љшантавити -и св ‘добити пеге, опегавити’. — Шљљва свљ љшантави.

љшашавити љшашавим св ‘прљскупо наплатити услугу, направити некога будалом’; в. *балирати*.

љшинути -нем св ‘ударити’. — Јљ га љшинула неким прутљћом.

љшљшати љшљшам св ‘острићи (овце)’. — љшљшамо љвце, па љперемо вљну, па се љчешља вљкљ рљкама, чешљамо (Ш). — Прљвом се љшљшају љвце па љнда се љднесе те се љпере вљна (Кз).

љшколовати -ујем св ‘ишколовати’. — Тљли дљте д-љдведу, д-љзму љнљ имљвину, пљла д-љцљпе и упрљпљсте, дљте нљ би љшколовали. — Сљд је свљ љшколовано.

љшкопица ж ‘зла жена, злица’.

љшља с / љшљника ж ‘осје’. — Имљ нљки когод љшље.

љшљара ж ‘стара сорта пшенице дугог осја’. — Сљјали смо старљнскљ пшљницу љшљару (Л).

љшљарити љшљарим несв ‘избегавати посао, радити површно, забушавати’. — Код њљга нљ мож д-љшљарити: или раљди ил љди (Р).

љшњљк м ‘осињљк’. — љсица имљ саће ко и чљла — и то љшњљк. — Њљ мљжеш видљти де имљ љшњљк на дрљвету, нљде пљ[д] стрљвљма вљћинљм, љнљ саће ко у чљла (Кз).

љшљкати се љшљкам се св ‘опити се’. — љшљкали се ко лљтве и нљ зна дљ су.

љшљрити се љшљрим се св а. ‘намргодити се’. — љвакљ се љшљрио; б. ‘опустити доњу усну, напућити усне’.

љштљнити се љштљнљ се св ♦. — љштљнила се љ слами.

љштљтити (се) -им (се) св ♦. — Кад кљмљн љдариш с рљзом, љштљтитиш кљсу, ал кад љдариш љркљм — љна се не љштљћљва (Т); **љштљћљвати (се)** љштљћљва(м) (се) несв.

љштрљк -љка м бот ‘пиревина’.

П

пљбирљк -љрка м ‘мали кукурузни клип, с ретким зрнима’, в. *бабица*.

пљбирљчити -им несв ‘скупљати ретке плодове’. — Пљбирљчила бурљнију и нљће дљ биде ни за рљчак.

павит ж ‘пузавица *Clematis*’ (2: 48).

пављтина / пављтина ж бот ‘павит’. — Пављтина је љнљ што је ко лљза дугљчка па краље брљстљ. — љватила пављтина. — И кад се дању крећеш, не видиш добро од пављтине, навале, шишљака и жбуња (6: 159).

пљгљбити пљгљбим несв ‘оговарати’; в. *изразан*.

пљдалица ж ‘плод који сам (о)пада с воћке’. — Пљдалице кљпљмо за ракију (Б).

па̀даћа у сталном споју ~ *болест* ‘епилепсија, падавица’. — Їма̀ па̀даћу болѣст, далѣко било!

па̀з / па̀зув м ‘пазухо’. — Нѣ мож пѣт па̀з да нѣси. — Мѣти нѣвине пот па̀зув (Р).

па̀здрен м бот ‘варијетет дрена, *Rhamnus frangula*, „пасји дрен“’.

па̀здренов -а -о ‘који је од паздрена’. — Тѣ ти је дрво па̀здреново; нѣ смеш нѣме тѣрати крѣве: гўле се ако се шйба па̀здреновим прўтом.

па̀здреновина ж ‘дрво паздрена’. — Да̀ли је то због те па̀здреновине или та̀ј који је нѣсио то трѣсно је па̀ ђна промўтила — нѣ знам; в. *кромушйиши*.

па̀здркача ж пеј ‘жена оштрог језика и осионог понашања’. — Дѐ њеш с оном па̀здркачом, она нѣ ма̀ри ни за себѣ ни за кућу (Р).

па̀зити се па̀зѣ се несв ‘бити у добрим односима једни с другима’. — Били као рођена браћа. Пазили се још како (5: 17).

па̀зув / па̀зун / па̀зух м анат ‘пазуво’. — Їма̀ сам ѡвде пѣт па̀зун. — Нѣсио под мйшку, пот па̀зув. — Некако је склонише, хватајући је под па̀зухе (6: 176). — Може се носити и „под па̀зух“, „под мишку“ или у „наручју“ (3: 55).

па̀јантљика ж в. *йанйљика*. — Їма̀ш мѣтар од мѣтар, мѣтар од два мѣтра, а оно вѐћѣ је па̀јантљика.

па̀јташ -аша м ‘другар’. — Дошли му па̀јташи и пошѣ ш нѣма у Бѣсугу.

па̀јташити па̀јташим несв ‘бити, кретати се у сумњивом друштву’. — Ка̀[же]м ја̀ нѣму да нећу да па̀јташи з бекријама.

па̀кло с ‘кутија цигарета’. — Сељак радо иде да ради онде, где ће уз новац, за надницу добити још и па̀кло дувана (2: 68).

па̀коштиња ж ‘пакост’. — Пѣстала је па̀коштиња у наро̀д и мрзй те ако вѝди да је нешто лѐпо ко[д] тебе. — Чйм у̀ кућн нѣмаштиња — то ѡдма па̀коштиња.

па̀ксијан -ана м 1. ‘ништарија’. — Па̀з-де се тог па̀ксијана, с нѣм није ни́ко дѣбро прошѣ; 2. ‘враголан, деран’. — Онај мој па̀ксијан опет направио по̀сѣ: па̀о с трѣшне и мо̀гѣ се покрјати.

па̀ла̀врље с ‘крупнија нечистоћа (у житу, пасуљу, течности)’. — Нѣ знам ѡткуда толико па̀ла̀врља у пасуљу (Р).

па̀ла̀ма̀р -ара м 1. ‘крупан кукурузни клип’. — Ка̀кй је кокўруз — па̀ла̀ма̀р!; 2. ‘сплетови паучине’. — Вѝсе они па̀ла̀ма̀ри у водѣници кад се па̀учина на̀пуни оним паспаљом (Р).

па̀ла̀ма̀шка ж ‘велики мушки полни орган’.

па̀ла̀мида / па̀ла̀муда ж 1. бот ‘*Cirsium arvense*, дйвље зѣље’. — Їзбила она па̀ла̀мида.; 2. ‘особа проблематичног понашања’. — Ма нѣ мож д-йза̀ђе на̀ крај с ѡном па̀ла̀мудом.

па̀ламўдити -амўдим несв ‘причати сумњиве приче, брбљати без смисла’.

па̀лачйнка ж ♠. — По̀једе пѐ-шѣс па̀лачйнка. — Не воли па̀лачйнке с ѡрасима.

па̀лдум па̀лдума м ‘подрепни каиш на амовима’. — Ка̀иш онај, па̀лдум, йде испод рѐпа коњу.

па̀лија ж ‘дрвена полуга’. — Кад ми дйгнемо са̀ндук, ти подвўци па̀лију. — Дебло се, ако је цело (или у трупцима) помоћу па̀лија, једним крајем натовари (дигне) на кола (2: 42). — Помоћу па̀лија товаре [балване] са обале на кола, а са земље на тезгу на стругари — Скела има ове делове: „палије“, „пречаге“, „клинове“ и „стубице“ (3: 56).

па̀лити па̀лим несв ‘пушити’. — ђда̀вно ни́си па̀лио. — Ти више нѣ па̀лиш дўва̀н? — Кад ра̀дим, нѣ па̀лим цигару.

п̑ли́ца ж ‘бочна метална или дренова шипка којом се поличица, подгрљача везује за јарам’.

пало́ција ж 1. ‘руља’. — О̑на̑ пало́ција се скр́кала из Алба̀није; 2. ‘мршаве свиње’. — Свиње су се продавале као мршаве или као полу-угојене (уполовачене). То је т. зв. пало́ција (2: 16–17).

па̀метан -тна -о ♦. — Па̀метни су с па̀метнима, а ја̀ до̀ш̑о с ва̀ма.

па̀мпура ж ‘чеп од плуте (за флашу)’. — О̑на̑ плу̀та што и́д̑е на̀ влашу ко̀д на̀с зов̑е па̀мпура, а вра̀њ је вѐћн, о[д] др̀вета.

паму̀клија ж 1. ‘део одеће’. — Паму̀клија се носила преко кошуље (3: 81); 2. ‘сорта јабуке’ (Р; Бљ, 14: 41, 3: 24).

пан̀а̀ија ж ‘кувано обредно жито, за душу покојника’. — Ск̑у̀вај пан̀а̀ије па̀ н̑о̀си у цр̀кву. — Јесу ли те са̀кране ко и ко̀д на̀с, па̀ле ли се свѐће, те пан̀а̀ије, ку̀ва ли се жи́то па да по̀п очит̑а?

па̀ндара ж ‘сорта шљиве’. — Вѐлика шљ̑ива, гу̀ста ко д̑и̑ња, па̀ндара; в. *бе-лошљива, црвењача* (2: 19). — Такође има и пандара (оне су крупне и црвене), округлица... и маџарки (3: 23).

па̀ница ж ‘глинени суд, здела, чинија’. — Па̀ница би́ло глѐђенсани су̀дови, ко ш̑ерпа. — У долапу и на полици су: дрвени и земљани таџири, земљане „панице“ (ћасе), ... дрвени „сланик“ („солир“) и др. (1: 761). — Врачара узме воде у паницу и мало жара на ватраљ (2: 141).

панталоне́ -о̑на̑ пл. т. ♦ — Доња хаљина — панталоне, или су од шајка или од какве купљене материје (2: 69).

па̀нтљика ж ♦. — Па̀нтљика — то̑ она̑ ме́тар да зна̀ш колко има̑ која парцела (Кз); в. *па̀јантљика*.

па̀њ пања м ♦. — То су па̀њеви би́вали, па [пчеле] на̀ћу у шуми оно шу̀пљо др̀во, шу̀пљара се зов̑е, и та̀мо на̀прави са̀ће; в. *сува̀ра* (2: 141).

па̀њић -ића м ‘огревно дрво (до метра дужине)’. — Истру̀ж̑еш о̑ни̑ па̀њића̀ па ба̀циш та̀мо, пр̑о̀ч̑е̑вље о̑но̑, ва̀тра.

па̀њуга ж аугм ‘пањ, дебло’. — Во̀лика о̑на̑ па̀њуга, па [узмемо] кла̀д̑ару и стру̀ж̑емо.

па̀о̑ц м ‘део точка, жбица између главчине и наплатак’. — Па̀о̑ц зов̑емо то̑ што и́д̑е з-гла̀вчине у на̀платак (К). — Са главчине полазе „паоци“, којих има 12. Паоци су другим крајем углављени у „обућу“, „гобела“. Обућа је везана „можданицима“ (3: 56); в. *па̀йла̀џак, п̑очак, главчине, ваона*.

па̀пак папка м ♦. — Има̀ бо̀лест кад гно̀ј̑и између па̀па̀ка; в. *ба̀џега*.

па̀пра̀т -и ж ‘растиње *Aspidium filix-mas*, навала (в.)’. — Бра̀ли па̀пра̀т и по̀кр̑ивали ко̀шаре.

па̀прица ж ‘део воденичног механизма: гвоздена плочица којом се преслица утврђује за горњак’. — На в̑ру то̀цета ста̀вља се па̀прица која је у̀копа̀на у ка̀мен гор̑њи и та̀ко̀ по̀кр̑еће све; кат пр̑о̀ђе пр̑еслица крос то̀це, на̀ њу̀ до̀лази па̀прица (Б). — Та па̀прица је го̀р; има̀ две ка̀рике то ст̑е́гле и нѐ мож д-о̀кр̑ене и и́д̑е у ка̀мен. — Осовина пролази кроз под воденице и кроз доњи непокретни воденични камен, а на своме врху има гвоздену па̀прицу (3: 39); в. *сечив̑ица, руда*.

па̀пула ж ‘јело од угњеченог пасуља’. — Па̀пула се спрема о посту са доста упржена црна лука. — За Бадње вече најчешће се спремају: „па̀пула“ (гњечен пасуљ),

посна сарма од пиринча, риба, пита од пиринча, печени дулци, смокве, мед и ораси (3: 75 108).

папуча ж ‘део направе за кочење запрежних кола — дрвена гредица постављена испред задњих точкова’. — Папуча је што кочи, на задњим точковима, на винту; обрћеш рукџом винт и тамо дрво једно напред, пред точковима, везано за сврачине и обрћеш винт и дрво прилази точку (К).

пар м ♦. — Волови треба да буду парови (спарени) (2: 204).

пара, обично мн, ж ‘новац’. — Немци су откупљивали ракију, јаја, орасе, вуну, али су плаћали оним Недићевим парама; в. *бабите* (3: 88).

парадајс м заст ‘новтарска биљка *Solanum lycopersicum*’. — Стари говорили патлиџан, а сад парадајс и каже плави патлиџан (Р).

парадати -ам ‘слагати шљиве на лесу за сушење’. — Парадају се шљиве на лесема; в. *леса*.

парамак м в. *пармак*.

париџница / парионница / пѐрионница ж ‘бачва за парење веша’. — Парионница била, паковале жене [всш] у пѐрионници и застирача тежана озгор и заливано цеђом, па тако праће. — Кошуље се перу у парионницама са лугом (цеђем од жеравице и то без сапуна) (2: 62); в. *засирирача*.

парица ж ‘украш на повезници’; в. *кошја* (3: 80).

парицати се -ам се ‘спорити се, бунити се, жустро се опирати’. — З-државом се не мош парицати ко с Васом.

парлисати -ам ‘брзо доћи, дојурити’.

пармак пармака / **парамак** м ‘дрвени штап’. — Пармак, то дрво на колима да се направи прѐденац, кад вежеш сѐно, парамак каже (Р).

парменка ж ‘сорта јабуке’ (3: 24).

парниџ -иџа м 1. ‘пар, парњаџ’. — Имаш ли ти парниџа, трѐба ти парниџ д-изнесете; 2. ‘вршњаџ’. — Они су парниџи, рођени у два дана (Р).

парница ж 1. ‘друга чланица пара’. — Дѐ ти је парница овој папучи?; 2. ‘вршња-киња’. — Оне су парнице.

парњаџ -џа м в. *парниџ*. — Парњаџ ми није дошѐ, погодила га влаша нођас.

парњаџа ж 1. ‘парна машина, вршалица’. — Парњаџа врла пшѐницу; 2. ‘тек испечена врућа ракија’. — Била љутā ракија и благā ракија, а парњаџа ракија то онда кад је врућа и кад тек ис казана [источила], благā ракија.

паровати -ујем несв а. ‘друговати’. — Оне су паровале и ко дѐца и зајно ће и д-умру; 2. ‘бити у браку’. — Нису они дугѐ паровали.

парожак -шка м ‘рог на вилама’. — За виле се каже [да су на њима] парошци, а рогуље су онѐ са двā рѐга.

партџински прил ‘партијски’. — Мрзили су га партџински.

парче -џа, мн -џа, с ♦. — Погодила га парчѐта гранатѐ.

пасати паше несв а. ‘бити у непосреднијем односу’ — Неће с кметом Вулом много да паше (6: 5); б. ‘одговарати, погодовати’. — То ми ниџако не паше. — Не паше му што му се ћерка забавља с његовим сином (Р).

пѐсместо с ‘неодговарајуће место (за неку ствар)’. — Мѐто на пѐсместо и не мож да нађе.

пѐсовати -ујем несв 1. ‘подешавати’. — Штā ви то пасујете?; 2. ‘одговарати’. — То не пасује за ову рупу. — Лѐпа је, ал ми не пасује.

пáсом прил ‘пасући’. — Ѐмали педесѣт ђерзѣнки и крѣпу пáсом од бугарске грáнице.

пáспáљ -áљa ‘брашнени прах у млину’; в. *околиш*.

пáсти пáднѣм св ‘наћи се у непријатној ситуацији’. — Кѣ би рѣкѣ да ђвáј чѣвек тáкѣ пáднѣ код њѣга: дѣшѣ му на кѣнак, а изубијѣ га на вáшеру!

пáсти пáсѣ несв ♦. — Нѣма дѣ ђвце да пáсѣ.

пáстѣр -íра ‘чувар оваца’. — Пáстѣр је ако чѣва ђвце, а ако ђвце и гѣведа — ђн је чѣбанин. — Пáстѣр је... рáније сáмо ђвце чѣвали, а чѣбанин је чѣвѣ стѣку: и крáве, и ђвце, и свѣ.

пáсторак -ѣрка м ‘мушко дете из претходног брака једног од супружника’; в. *йовезáйш*.

пáстрма ж ‘суво месо’. — Под таваном су испречене мотке, о које се веша пáстрма за сушење (1: 761).

пáстѣв -ува ‘приплодни коњ’. — Кад мѣра да пѣчисти пáстѣва, трáжи ко знá да то рáди.

пáсѣљевина ж ‘осушене махуне пасуља’. — Дѣбра је и ђнá пáсѣљевина за чáј.

пáтарнице / пáтерице -íца пл. т. ‘други (или трећи) дан крсне славе’. — Дѣђи на пáтерице, да вѣдимо је л штá ђстало.

пáтíнути пáтíне(м) св а. ‘предахнути, одморити се’. — Нíсу ми до зѣрѣ дáли да пáтíнем; б. ‘престати’. — Двá дáна нíје кíша пáтíнула. — Јѣдва је пáтíнула врућина. — Нíкад да пáтíне зíма — нѣ може чѣек íс куће д-íзáђе.

пáтити (се) -и (се) св ‘множити се, котити се’. — Кѣзе се пáте ко зѣчићи (Дњ); в. *зайáйшш*.

пáтíшпањ -íшпања м ‘слатко тесто с јáјима, као основа за тóрту’.

пáтлицáн -áна м ‘повртарска биљка *Solanum melongena*’; в. *йарадáјс, боранија* (2: 27).

пáтлицáнуша ж ‘сорта паприке, у облику парадајза’. — Мí имáмо рáзне врсте паприке: рѣгару, бáбуру, пáтлицáнушу...

пáтока ж ‘слаба ракија’. — При крају печења добива се пáтока — најслабија ракија (3: 25).

пáтосница ж ‘крпара’. — Па му на бетон прострла пáтоснице, па слáмњачу и тако хранила свиње и свога Милана (6: 27).

пáтрљ -а / **пáтрљак** -љка м ‘део нечег сломљеног, остатак нечега што је одсечено’.

пáтрѣн -ѣна м ‘метак за ловачку пушку’; в. *йрелáмáчa*.

пáтршка ж а. ‘пáтрљак’. — Встале [после града] сáме пáтршке од кукурѣзу; б. ‘кукурузни корен са кога је одсечена шáшка, цѣмба’. — Кад ѣсѣчеш кукурѣзу, шáшку ђнѣ, ђстане пáтршка и ђнда мѣтиком пѣкидамо па зáремѣ.

паун м фолк ‘обредно коло’. — Да би поспешиле родност конопље, [жене су се] скупљале и играле коло „Паун“, у коме се поскакивало „да би конопље бѣље расле“ (3: 111).

пáчавра ж ‘стара крпа’. — Дѣ ми ту пáчавру, да скíнем лѣлу [с казана] (Р).

пáчалук м, обично мн, ‘део народне ношње’. — Носили су широке чакшире са великим туром, уских ногавица, које су се завршавале пáчалуцима (3: 80); в. *дизлуци, ђурче* (9: 85).

пачвати се пачвам се несв 'интересовати се за туђе ствари, мешати се у туђе послове'. — Не ваља ти, Стеване, што се пачваш у туђе и читаш туђа писма. — Што се ти пачваш о војним стварима? (6: 142 166).

пашѐног / пашѐног -ѐнога м 'муж женине сестре'. — Били ђни његови пашѐнози. — Био ми тамо и пашѐног (Кз).

пашњак м ♦; в. *забран*.

пашњѝк -ѝка м 'пашњак'. — Ми ка[же]мо пашњѝк.

паштрмак -мка бот 'зачинска биљка *Pastinaca sativa*'.

пашчара ж 'штенара'.

пѣвати -ам несв ♦. — Пѣваје људи, па пѣваје на глас (Др).

пѣвац пѣвца м 'петао'. — Све су ѓво дивље кѡкѡшке, а Жико кѡпио педесѣт комада и све били пѣвчеви.

пѣвчић -ѝћа м дем *пѣвац*. — Ми ка[же]мо пѣвац, пѣвчић већинѡм.

пеглати -ам ♦; в. *предиши* (3: 37).

пѣд -и ж / **пѣдаљ** пѣдља м 'народна јединица мере за дужину једнака распону између растегнутих врхова палца и средњег прста'. — Пед је дужина између врха палца и врха средњег прста (3: 133). — Пѣдаљ и шаќић — три прста па главѝћ (P); в. *сѝуѝа* (2: 45).

пѣзити -ѝм несв 'обигравати око некога, чинити све да се некоме угоди'. — Пѣзи му цѣла живѡта — и да не чује лѣпу рѣч! (Б). — Женско не воли особѣњака. Хоће да јѡ глѣдаш у очи, да јѡ стално пѣзиш. — Свак хоће земљу, па ће да му пѣзи до смрти (5: 102, 2: 22).

пѣќач -ача м 'тепсија за печење'. — Тако се растѡпила у пѣќачу, а ништа није лѡјава.

пекмеца ж 'осетљива, слабашна особа'.

пелвѣраш -аша / **пелвѣвер** -ѣвера м 'приучен, невешт мајстор' (P).

пелверити им несв 'радити невешто, неквалитетно' (P).

пеленгаће -аћа пл. т. '„ерске чакшире“'. — Пеленгаће (ерске чакшире) биле су или од тежине, или од неуваљаног белог сукна (од вуне) (2: 68). — Крајем XVIII и током XIX века старији људи... носили су пеленгаће од тежине у које су зими увлачили кошуље, док лети извлаче кошуље. — Мушка деца су носила гуњић и пеленгаће које су позади биле прорезане (9: 84–85).

пеленгири м в. *пеленгаће*. — Ером га сматра: због јужног дијалекта, који већ од Качера почиње; због пеленгира, који се се до скоро у Качеру носили (2: 198).

пеленка ж 'пелена'. — Новорођенчад су се раније завијала у тежињаве „пеленке“, а покривала неком вуненом тканином (3: 86).

пенцерлија ж 'хартија којом су застирани прозори'; в. *шрбушина* (3: 57).

перач м 'лопатица за прање веша, пракљача' (2: 48 49)

пѣрвѡз м 'уска дашчица, летвица која се прикива уз спољни оквир врата'; в. *лоза*; горњи ~ 'отвор кречане', *дно* (3: 45).

пердѡшнти пердѡшим несв 'глачати малтер на зиду, поду'.

пердѡшица / пердѡшка ж 'алатка за фино глачање малтера'.

перѣтисати перѣтишем несв заст 'пословати по кући'.

пѣрило с 'место на водотоку где се пере веш'. — Однесе већ на пѣрило па оном пракљачом — ѡдри!

периодуша ж бот 'лесковита трава против менструалних тегиба'. — Периодуша — лесковита трава, против многе периоде (женске) (2: 226).

перионица ж 'велико буре за купање и/ли прање веша'. — Имали смо перионицу, буре неко велико, и купали се; в. *парионица*.

перјаница ж 'кићанка'. — Џдѹ коњаници, с њим перјаницама.

перјар м 'сакупљач перја'; в. *скијач* (2: 220).

перлијати -а(м) несв 1. 'напредовати'. — И пòсò му перлија: напредује сè чега се привати; 2. 'лепршати; бити раздраган, разигран'. — И одећа на њему перлија. — Сав нешто перлија, нè мож га смирити. — Рада и даље перлија, као да ништа није било (5: 44). — Случајно су сковали ову чудну немачку кованицу с којом су перлијали по свету (6: 64).

пèро / **пéро** пèрета с 1. ♦. Свè било писано пèретом; 2. 'кашике на које пада вода и покреће воденични механизам'. — Вòда удара у пèрад и пòкреће кòло; *пèра*, *пèрад* или „шоуле“, в. *ваљавица*, *буква* (3: 37 44); 3. 'лист лука, кукуруза'. — Тај лѹк је са дугачким перадма (Кз). — Црвā у перадма било ѱвек, њни нису ѡпасни; 4. 'угаони крај мараме, столњака'. — Пòкупе она пèра и сваку мрву пòједу.

перуника ж бот 'цвет Iris'; в. *босиок* (2: 27); *љубичица* (3: 67). — *Перуника* — најстарије цвеће, које се лако одржава; било га је испред сваке куће (вероватно му је придавана нека магијска моћ — 16: 58).

перушка ж 'снопић великих, обично гушчијих, пера којим се чисти тек извађен хлеб из огњишта'; в. *бубњаш*.

перчин м 'уплетена коса коју су носили старији људи'. — Старији људи су носили перчине позади оплетене, а браду су бријали само пред славу (9: 86). — Старији људи су још носили перчине (3: 78).

пèскòван -вна -ò 'песковит'. — Пèскòвна зèмља је тѹ око Качèра.

пèскòвит -òвита -ò ♦; в. *наспранић*.

пèскуша ж 'песковита зèмља'. — Тò ти је зèмља сām пèсак, слāбо рòдèва у пèскуши (5:5).

пèта ж анат. ♦. — Џмā и млòго што стāре у пèту: ја још нисам пòчела; имā рèч: нè знају ништа, ко пèта. — Пòдеро сам ѡпанак на пèти // па ми стāлно рѹпа на памèти (Р).

пèтица ж 'део косе поред којèга се она гривном притеже уз косиште'. — Пèтица је ѡнò де је кòса насāђена и што гривна ѹвати (Т). — Зàтèгне се и вèже за пèтицу кòсè, а имā она алка што насāђива се, зòвè се гривна.

пèтка ж 'петак?'. — Пòстї срèду и пèтку.

пèткара ж 'жена која сваког пијачног дана, петком, иде у Г. Милановац'.

петровац -вца м бот 'камилица'. — Траву петровац (камилица)... стока не воли (3: 20).

пèтровача ж 'сорта ситне летње јабуке, крушке'; *пèтровача* (Бљ, 14: 41, 3: 24), в. *колачара*.

петровски (месец) 'јун', в. *богојављенски* (3: 133).

пеца ж 'сорта беле бундеве, за људску исхрану'. — Дулеци се у јесен пеку у жару... То су нарочити црвени дулеци, зв. пеце (2: 64). — Пеце су велика посланица. То су печене бундеве, које се највише једу зими (3: 76).

пèцка ж а. 'пегница, тачкица'; б. 'пега, флека на воћу'; в. *белоушка*.

пèцкица ж дем в. *пецка*.

пèча м/ж 'уображена особа'.

печѐница ж ‘божићно печење’. — Печѐница је прѐсе, јѐгње које се кѐље за Бѐжић. — Печеница се пече на Божић. У неким кућама пеку је на Бадњи дан по подне и када буде печена, уноси се бадњак (3: 108–109).

печѐња̋к -а̋ка м ‘млад кукуруз печен на жару’. — Око Чѐчка кѐжу пурѐња̋к, а мѐ печѐња̋к.

печѐње с ‘старо јело’. — То мѐсо овчије печѐно и печѐње кѐ[же]мо. — [Од старих јела] су многа задржана у Качеру данас (печење, ђевап, бунгур) (2: 63).

пѐчити се пѐчи се несв ‘узносити се, истицати своју супериорност у односу на непосредно окружење’ (P).

пѐчурка ж бот ♦; в. *нашобуриџи се*.

пешевн — У другој половини XIX века су ношени гуњевн на преклапање, а крајеви који се преклапају се зову пешевн (9: 85).

пѐшкѐ / пѐшки прил ♦. — Краљ Пѐтар и сѐнови нѐсили карѐбин и ѝшли пѐшкѐ од Топѐлѐ и дѐшли вѐде кроз Дорѐсову и ѐтишли на Колѐбару. — Вратно се пѐшки из Лѐнга.

пѐшкѐр -ѐра м ♦; *деверски ~, шѐшковани ~* (2: 59).

пѐвац пѐвца м ‘који воли пробрана пића, мераклија’. — Пѐвац мѐж пѐпити дѐбро пиће, ал нѐ[ћe] з бѐкријама и нѐ[ћe] да бекријѐ.

пивница ж ‘виноградарска кућница за држање буради, каца’. — У винограду... су постојале саграђене за то нарочите зграднице — пивнице. У пивницама се држало пиће у великим бурадима и кацама (3: 26).

пѐкаљ пѐкља, мн пѐкљевн **1.а.** анат. ‘део ноге код живориња од колена до папка’. — Пѐкљевн су то код ѐвѐ от колена до папка; **б.** пеј ‘дуга мршава нога’. — Склѐни те пѐкљеве. — Штѐ си ѐпружио пѐкљеве?!; **2.** ‘чукаљ’.

пѐкљаст -а -ѐ ‘дугоног’.

пѐктије пѐктија пл т ‘јело од куваних свињских кожура’. — Пѐктије код мајке гѐр направила; в. *ѝџије*.

пилѐв -ѐва м ‘пиринач’.

пиладѐја зб ‘пилићи’.

пилѐна -ѐнѐ ж ♦. — Јѐдна зградѐ вѐлика ѝмѐ и сѐмо пилѐне, стрѐгаре што стрѐжу дрѐва.

пилѐц пѐлца м ‘млад петлић’. — Зѐклала ѐнога пѐлца, пѐчо да бѐје оне маѐе.

пилѐ -ѐта зб -ѐд с **1.** ‘младунче кокошке’; **2.** ‘део рабоша којим се означава сукно у ваљавици и даје се власнику’, в. *квочка* (3: 38).

пилѐж -ѝ ж ‘пилићи, млада живина’. — Треба ти бѐба, да ти вѐди пилѐж, да не прегѐрѝ лѐбац, да...; в. *живина*.

пилѐтар / пилѐћѐр / пилићѐр -ѐра м ‘просторија у којој бораве пилићи, пилићарник’. — Пѐплашило и[x] нѐшто у пилѐћѐру.

пилѐћѐрѝћ / пилићѐрѝћ -ѝћа м дем. према *ѝџићар*. — Направи се пилѐћѐрѝћ код кокошѐра, за маѐе пѐлиће. — Нѐ може ти ѐн направити ни пилићѐрѝћ а нѐ кѐћу (Б).

пилѐштра ж ‘чекић за тесање камена’ (P).

пѐли-пѐли-ћѐ-кѐк! узв за дозирање, вабљење живине (P).

пѐлица ж ‘млада кокица’.

пѐлка / пѐлка ж ‘млада кокошка’. — Пѐлке — то млѐде кѐкѐшке и кѐ[же]мо: прѐнеле ми пѐлке. — Сѐд и нѐ носе, а ѐвѐ пѐлке млѐде.

пѐљак пѐљка м ‘каменчић, камичак’ (P).

пиљака ‘дечја игра’; в. *кума* (3: 123).

пинокот / нинокот ‘дуже дрво с издубеним рупама у којима се држи хлебно тесто пре стављања да се пече’. — Хлеб стављају на лопар или у пинокоте и носе до фуруне где ће га пећи (3: 74); в. *сиублиша*.

пинтер / пинтор м ‘бачвар’. — У Јарменовцима... добро пролазе бачвари — „пинтери“, који израђују и оправљају бурад, каце и сл. (3: 40). — Дрвене судове су правили пинтори, а за покућство су биле у употреби баквице и видрице (9: 84).

пипав -а -о ‘спор у раду’.

пирга / пиргуља / пиргуша ж ‘кокошка црно-белог перја’. — Не мож д-отераш пиргуљу од вратā. — Лепа ми овā пиргуша.

пиревина ж бот ‘коровска биљка *Agropyron repens*’.

пирка ж ‘отвор на вратанцима фуруне, за довод ваздуха’.

пис! узв за терање мачке.

писанија ж ‘прилог за цркву, манастир’. — О славама свештеници (и калуђери) су ишли по кућама и од народа тражили писанију — за цркву (манастир) (2: 90).

пискавац / пискор м ‘сорта шљиве’ (Бљ, 14: 41); в. *белошљива* (2: 25).

писма ж ‘писмо’. — Три сам му писме писо; *писма* (2: 14). — Чим ову писму добијеш спакуј у један пакет да буде тежине једна ока и по (2: 15: писмо из Јарменоваца, 1878).

писманце / писмѐнце с дем ‘писмо, писамце’. — Дāла му неко писманце (2: 14).

питати се пита м се свр ‘поздравити се при сусрету’. — Неће да се пита с никим. — Одемо ми у Вѐнчане, нађемо и[x], питасмо се. — Десном се руком пита.

питије питија пл т ‘пихтије’; в. *оцуриши*.

питом -а -о 1. ♦ ‘мек’; *ийшома нана* в. босиок (2: 27). — Питом камен је онај који од сунца прсне и у води се распадне (2: 205).

пићара м/ж ‘особа која много псује, псовач(ица)’. — А био је пићара — да Бок сачува: од његовог језика моро си добро да се чуваш (Б).

пићарати -ам несв. ‘стално, неконтролисано псовати, изражавати се простачки’. — Кад би моја баба почела да пићарā, моро си се далѐко склањати (Б).

пићовац -овца м ‘љубитељ добре капљице, који воли попити’. — Имо ја седам-осам радника и сви били пићовци. — Ја нисам пићовац.

пићан -āна м ‘који се лепо одева, кицош’.

пицивашка ж 1. ‘стидна ваш’; 2. ‘неморална особа’.

пицука ж ‘мала мршава особа’. — Дѐда је Драгана звао пицука кад је био мāли.

пићетњак м ‘опанак од сирове коже’.

пићковина ж ‘женино родитељско имање’. — Отишо на пићковину; в. *жесневина*.

пиша / пишуља ж пеј ‘женска особа’.

пишак пишка м ‘млаз мокраће’. — Није то њвор — идѐ вода ко дѐчји пишак.

пишаћа ж ‘мокраћа’. — Овā ти вода ко пишаћа, йди донѐси тазу.

пишманити се пишманим се несв ‘одустајати од неког посла, намере’. — Умѐ он и да се пишмани и немој се млого надати.

пишњак м ‘можданик’.

пишора ж ‘слаба ракија, лоше пиће’.

пиштавац -āvца м ‘подводно земљиште, баруштина’. — На оним пиштāвцу не мож ништа сијати.

пиштољина ‘подбарно тле место на коме избија подземна вода’; в. *йишишавац*.
пиштољага ж аугм ‘пиштољ, пиштољчина’. — Он донесе неку пиштољагу. — Пиштољага била код мѐнѐ. — Носио пѹшку и неку пиштољагу.

пиштољѝи -ѝиѝа м дем *йишишољ*. — Носе пиштољѝе и на мѐнѐ [их окрену].

плавѹшѝан -ѝана м ‘мушка особа светле пути’. — Он је био леп плавѹшѝан.

плѝаз м ‘део плуга, хоризонтална полуга иза раоника, којом се одређује дубина бразде’ — Плѝаз на тѝм црталу от плѹга (Кз).

плѝазина ж ‘део воденице: дебља гвоздена плоча ужлебљена на руди испод рачве на коју се опире вретено’; в. *остѝанац*, *руда*.

плајваз м ‘оловка’.

плѝакнути -нем св ‘овлаш опрати’; в. *куѝусни*.

пламѐњача ж ‘болест биљака коју изазивају неки паразити’. — Пламѐњача је кад је сѹнце и кѝша и кад пропада што с пѹсѝо; в. *сѹриѝи се*.

плѝамтити -ѝ несв ♦. — Онѹ гѹрѝи, сѝамо плѝамтѝи.

плѝандиште с ‘пашњак на коме овце бораве без надзора’. — Плѝандиште је де плѝандују ѓвце.

плѝандовати плѝандује несв ‘кретати се без надзора’. — Пѹстно стѹку да плѝандује. — Стѹка плѝандовала по цѝелој Кѝљи. — Плѝандује он како ѓће — нѝко му нѐ зна пѹтеве. — Плѝандује он само такѹ; в. *йландиѝиѝе*.

плѝанѝинка ж ‘жена која у патријархалној задрузи брине о мужи и преради млека’. — Жѝене се ређају: сѝама данѝ јѝдна, сѝама данѝ дрѹга, а јѝдна је плѝанѝинка, мѹзе само краѝе и сѝри. — Само плѝанѝинка мѹгла ѹѝи у млекѝар, плѝанѝинка раѝи сѝамо око бѝелог мрса, а биле и рѝдуше. — Плѝанѝинка се зна јѝдна, а дрѹга рѝдуша; в. *недеѝаѝи се*, *удариѝи* (2: 31). — Плѝанѝинка се нѝде мѝња гѹдишње.

плаѹвит -ѹвита -ѹ ‘јак, плаховит’. — Плаѹвита кѝша пѝала, бѝш јѝка.

плѝаска ж ‘навиљак сѝна’. — Скѹпиш ону плѝаску и дѝгнеш на вѝле (Ш). — Правѝмо мале плѝаске, плѝашчице. — Плѝаска сѝна, кад ѝдѝш по оним ѹткосу и скѹпиш колко мѹж да понесеш и мѝеш на плѝаст; в. и *брѹковина*.

плѝаскица / плѝашчица ж дем ‘пласка’ (в.). — Правѝмо плѝаскице, брѹкотине, и ѓнда плѝастимо, нѝјпре брѹкамо па пѹс[ле] плѝастимо.

плѝаст плѝаста м, зб. плѝашће, ♦. — Ымѝ да превѹчем јѹш двѝес плѝастѝи. — Сѝно дѝнеш у плѝашће, ѝмѝш мѹтку па превлѝачи плѝаст, то ко мѝло сѝно, па пѹс вѹзиш и дѝнеш. — Кад на оној мѹтки превлѝаче плѝашће, ѝмѝ онај кѹнопац и мѹтка и стѝгнеш. — Ѣтишо у лѝваду да растури плѝашће; в. *йласѝара*

плѝастѝр -ѝра м 1. ‘кѹнопац којим се свози плѝашће’. — Кѹнопац којим се вѹче плѝаст да се дѝне сѝно, то кѹнопац плѝастѝр; в. *вренѝија*; 2. ‘део пласта који се, везан за пластару (в.), превлѝачи до стога’. — Плѝастѝр ти је дѝо плѝаста који се вѹчѝ до сѝна, де-[ѝе]ш да дѝнеш (Т).

плѝастара ж ‘дрво на коме се превлѝачи пласт’. — Плѝастара [је мотка] која се пѹдбѝја под плѝашће и вѝже се и вѹче, вѝкѹ ко рѹка дебѝло и ѝмѝ трѝ мѝтра, чѝтири (Т).

плѝастѝѝи -ѝѝиѝа м 1. ‘мали пласт’; 2. ‘смотак вуне из кога се испреда нит за „повијање“ губера’. — Са двѝ рѹке то мѹра да раѝиш: у јѝдној дрѝжѝш плѝастѝѝи вѹне, а у дрѹгој ѓвѝ рѹка ѹкреѝе па се зѝвије око оне канѹраче (Ш); в. *канѹрача*.

плѝастрѹн -ѹна м ‘врста украса на женској блузи’.

платина ж, обично мн, ‘прецепљен букови балван под чијим су се половинама сахрањивали покојници’. — До 1900 године није се сахрањивало у сандуцима, већ би

букву расцепили и отесали две „платине“, које би склопили под углом преко појника, а код главе и ногу су стављали „узглавнице“ (3: 102).

плáтно -а с 1. ♦; в. *гребенање* (2: 28); 2. ‘зид од брвана или плетера’. — [У вајату] уз једно платно од брвана је дрвени кревет, застрвен поњавама и јастуцима. — У млекара је обично горњи део платна оплетен прућем, ради потребне промаје за бели смок“ (1: 764); 3. ‘јак подземни водени ток’. — *Кòпò [бунар]* и *на̀шò жѝцу*, не жѝцу него плáтно вòдè. — На̀ишло је плáтно вòдè, нè жѝца.

плац м в. у *йòље* (2: 30).

плáчѝвче -ста с ‘плачљиво дете’ (Кз).

плáчипичка ж ‘ко лако заплаче’.

плáчко м ‘плачљивац’.

плáшња ж ‘бојазан’. — Чо̀ека стáлно др̀жѝ нека плáшња — сáмо да није мѝран (Б). — А у очевој богаштини било је увек тмурније, увек нека плашња (5: 108).

плашће с зб в. *йласѝ*.

плáшчица ж дем в. *йласка*.

плéвити -им несв ‘руком чупати траву око повртарских усева’; в. *о̀йраишѝи*.

плетар м ‘ограда од прућа’ (2: 48).

плèтара ж 1. ‘просторија чији су зидови од прућа’, в. *брвнара* (2: 56); 2. ‘кошница од плетера, вршкар’; в. *ракѝић*.

плетиван -ана м ‘мушкарац који плете и везе’.

плетивара ж ‘плетена вунена чарапа’. — Чарапе се носе плетиваре, које код момака и одраслих, имају шаре и војнице од разнобојне вуне. — У истој кући има... 30 пари чарапа (плетивара) (2: 69).

плèтѝво ж ‘оно што се плете, заједно с иглама и клупчетом’, в. *игларице* (2: 100); *йреслица* (9: 84).

плетѝна ж, обично у сталном споју *йлейѝиће игле*, в. *игларице* (2: 100).

плèтница ж ‘део јарма’ (П).

плèћа ж ‘страна, косина’.

плèћка ж анат 1.а. ‘раме (код човека)’. — *Йдè Ђòрђе уз Рéку* и *на̀ плèчки [носи]* ца̀к от педèсèт кѝла; б. ‘лопатица’. — *Гòдину й̀ пò дáна, бáјо мòј, на̀ плèчки нѝје зарáсло!* Нѝје дáла *ћèрка*: „*Йдèм ја̀ лека̀рима*“. Увр̀тила се рáна, нè да зарáстè. 2. ‘део предње ноге уз труп (код животиње); в. *колецаѝи*.

плѝтка ж в. *йриѝка*. — Она плѝтка бѝла дебела и уз н̀ бурàнија, с̀ва̀ка бурàнија ð̀ће плѝтку, а *ймá* позèмља̀ка — нè треба плѝтка (Кз).

плòт м ‘ограда од прошња, по врху ојачана исплетеним прућем, поплетом’ (Кз); в. *баскија* (2: 46). — Двориште је ограђено плотом, ређе кољем и врљикама; в. *врзина* (3: 66 67; 16: 58).

плòча ж ‘потковица’ (Кз).

плочевље с ‘поплочани део пода око огњишта’. — Поплочани део пода око огњишта зове се плочевље (1: 756); в. *йрочевље*.

плуг м 1. ♦; 2. ‘мера за површину’. — Површина се мерила најчешће плугом — дан орања плугом. Казивали су нам да се раније тако мерила земља — пет дана орања, или дан орања, и тачно се знало колико је то земље (3: 133).

плèштати -ѝм несв 1. ‘лупати по течности или пратљачом’; 2. ‘тући’.

плòва ж ‘кисела земља’. — Плòва је зèмља кисèљача.

плòвара ж ‘кисела земља’; в. *йльова*.

пљоска ж ‘пљоска’. — Пљоске сада нема, али је некад постојала и звала се земба (2: 39).

пљувати -јем несв ♦. — Де народ пљује — река течѐ.

пљузга ж ‘осип, краста’ (Р); в. *ойљузгаџи*.

пљунка ж ‘пљувачка’.

пљунџ -а -о ‘сличан, исти као неко други’. — Личи на ђца, ко пљунџ (Р).

пљуцкавица ж ‘ситна риба’.

пљуцкати -а несв 1. дем. *пљуцкати*; 2. ‘преливати се из пуне отворене посуде’; в. *обраница*.

пџарати -ам св ‘направити штету’. — Пџарале ми ђвце Јљубинчин кџпус.

поасити (се) ‘почети се понашати надмено, осино, подивљати’. — Не смирује се никако. Поасила сасвим. — Шта сте се поасили, побогу (6: 87 166).

побаскијати -ам св ‘приковати баскије’. — До вечѐрас ће да побаскија, а јџтри ће [прикивати летве]; в. *баскијаџи*.

побаџљити -аџљим св ‘ући четвороношке’.

побаџљкѐ прил ‘четвороношке’.

побѐгуља ж ‘девојка која се уда без родитељског благослова’. — Отац нѐ[ће] д-џпростити ни данас побѐгуљи.

пѐбећи -егнем свр ‘напустити мужевљеву кућу’. — Она Парандилова пѐбегла.

пѐбити пѐбијем св 1. ‘поубијати, пострељати’. — Ја сам имѐ спџсак од стѐ шѐсѐт кџлака да пѐбијем и нѐ даде ми онај Гавриловић; 2. ‘побости, закопати у земљу’. — Пѐбије се двѐ сѐве па се тџри један надвратник толико и дџгнѐ се гѐре онај тџпац (Кз).

поблѐјати -им св а. ‘постати склеротичан’. — Кад чѐк поблѐји, ђнда га џстави; б. ‘пошашавити’. — [Давали нам] мало хлеба, ... мало соли да не поблѐјимо (5: 122).

пѐборавити -им св ‘позаборававати’. — Све сам ти, дџјете, пѐборавила што било данас, а нѐ нѐмад.

пѐбрџљити -рѐбџљим св ‘замочити главу у воду’. — Пѐбрџљио главу џ воду (Р).

пѐбрџкати пѐбрџчем св ♦. — Пази да не пѐбрџчеш која је бе-шећера (Т).

пѐбрљавити -рљавим св в. *забрљавиџи*.

пѐбрљити пѐбрљим св ‘пасти’ (Р).

Пѐбусаније с ‘Пѐбусани понедељак’. — Пѐбусаније је први понедељак по Ускрсу (3: 112).

пѐвадати / пѐвађати пѐвада / пѐвађа 1. ‘поново (се) водити, парити (о кравн)’. — Ако пѐвађа крава, ђни наплаћивају, а прѐ нису него сѐмо кад се вѐди; 2. ‘скупо наплатити увреду, жестоко се осветити’. — Кад га ја џсеменим, пѐвадати нѐће.

пѐвадити -им св ‘издупсти’. — Ёзмеш па пѐвадиш из оног дрѐвета и карлица се дѐбије.

пѐвантџрати -ам св ‘изгубити контролу над својим поступцима, жестоко се узнемирити’. — Још му и тѐ трѐба па да пѐвантџра. — Од џвѐ врућинѐ чѐвек мѐра да пѐвантџра. — Мислили Претуричани да је... пѐвантџрао од готовача и драгољског вина. — А ми га сматрали да је пѐвантџрао (5: 75; 2: 164).

пѐвасити -им св ‘повиленити, помахнитати’ (Р).

пѐвѐзати пѐвѐжем св ‘везати мараму као знак жалости за покојником’. — Ја сам пѐвѐзала мараму и нѐсам се џбазирала што је весѐље. — Саџ ми је џмрла и џва сна за дрџгог пѐстѐрка; ѐѐна ћѐр није пѐвѐзала цѐну мараму.

повѣзача ж ‘марама’. — Повѣзача тō што жѣне вѣжу на гла́ви, а и она́ ма́рама трѣкрака што се вѣже поза́ди њсто повѣзача. — Повѣзача се тākѡ вѣзѣва на гла́ви, поза́ди, а мѡж и под бра́дѡм. — Кад је Јека скинула црну повезачу, дође јој отац. — Она, сва у црнини, са повезачом преко главе... стоји и држи се за дирек од капије (5: 30; 6: 174).

повезница ж в. *конџа* (3: 80).

пѡвѣран -рна -о ‘неограниченог поверења’. — Драган је толикѡ бѣо пѡвѣран у њѣга: кад ѡн дође, ѡн не мисли ништа.

пѡвесмо с / **пѡвесма** ж ‘кудељне влати очишћене од поздера и припремљене за предење’. — Влакна се класирају у два дела: од првих граде се повесма, која су добра за потку, а од других саставља се кудељица, која је добра за основу (2: 28). — Лепо прерађено и очишћено влакно везује се у „повесма“ (3: 47); в. *гребенање, ручица*.

повѣсти се -ѣдѣм се св ‘занети се, изгубити равнотежу’. — Јā се бѡјѣм: повѣдѣм се па да га не пѡгазим.

повијарац -рца м ‘блага косина која се одваја од планине’. — Крѣнули повијарцем изнад сѣла.

повијати пѡвијам несв ‘ојачавати нити у губеру’. — Она́ жѣца ѡслаби и мѡраш пѡново оно да ѡспеш и ѡзmesh вѣну у јѣдну рѣку, у јѣдну рѣку жѣцу и пѡвијаш, ко да прѣдеш, појачаш ко́нац (Ш); в. *канурача, извлачиѣи, ѣласѣиѣ*.

повијуша ж в. *рейуша* (3: 18).

повиланити / **повиленити** св ‘помахнитати’. — Само закључили: повиланила жена (6: 166).

пови́рити -ѣм св ‘овлаш погледати, проверити’. — Пѡшље га да пови́ри да ѡвāј не ѣзāђе из бунāра.

повѡдѣѣк -ѣка м ‘поводац’. — Да нађеш повѡдѣѣк за мѣжу и да га вѣжеш — ни́кад не знаш дѣ ти је.

пѡвѡзит -а -о ‘погодан за вожњу’. — Бāш су пѡвѡзита кѡла, мѡж и чѡвек сāм да иг вѣчѣ (Р).

повѡј м ‘плетена вунена трака за повијање беба преко пелена’.

пѡврāз м а. ‘лучна метална ручка на посуди’. — Ымāш ѡнај на катрѣњачи пѡврāз, рѣчка ѡна́ да нѡсиш; б. ‘јача плетена узица на торби’. — Ымā онај пѡврāз на тѡрби па преко рāмена (Р).

поврāнети / **поврāнити** -ѣм св ‘потамнети, поцрнети’. — Ынѡ сѣно свѣ поврāнило. — Поврāни у лицу ко гѣњ; в. *малаксање*. — Сигурно су дуго пешачили. Па повранели од умора. — Повранели око очију од умора (6: 152 174).

поврāтити се пѡврāти се ‘освежити се, живнути’. — И ка-сам зāлио, мāло ко да се поврāтиле.

повратич м бот ‘растиње *Tanacetum parthenium*’; в. *босиок* (2: 27).

поврāтуша ж ‘јело од танко пржене смеше брашна и јаја’ (Р).

пѡвраћати се -а се ‘бити тешко искорењив’. — Јā знам да се мѣвар пѡвраћа.

пѡврзица / **поврзлица** / **пѡврзма** / **пѡврзмица** ж 1. ‘повраз(ац), јак уплетен канап за повезивање лонаца кад се окаче на обрамицу’. — Пѡврзица се мѣти на шѣрпу, на лѡнац и нѡсиш. — Ынѡ што ѣдѣ на лѡнац земљани или ѡвāј имā рѣчке па не може да се нѡси косāчима или рāдницима на ѣвиу; ѡнда се мѣти поврзлица: канāп се провѣче око ѡни ѣшију са странѣ и имāш гѡр рѣчку да нѡсиш. Ымā поврзлица и на тѡрби, то

што нѡсиш тѡрбу; 2. ‘генетска особина’. — Вуче њн поврзлице и на љјаке, и ѡни су висѡки; тѡ му на љјчевину, од ујакѡ (P).

поврѡша ж ‘риба која плива по површини воде’ (P).

поврѡшити (се) поврѡшн(м се) св в. *изврѡшити*. — Чѡка да се поврѡши грѡб.

повуѡи -чѡм св 1. ‘генетски наследити неке особине’. — Ѣн је повуѡко на тѡ ѡковину; 2. ‘користити се нечим (обично прибором за јело)’. — Тај сам тањир ја повуѡко. — Кољко има повучени чѡша?

пѡган пѡгана -о а. ‘прљав, нечист’. — Нѡшто си пѡгано јѡла ил пила и затѡ повраѡаш; нѡје то ништа, проѡи ѡе; б. ‘зао, проблематичан’. — Пѡган је ѡн — не буди му дрѡг. — Нѡма пѡгѡнијег сѡла од Дрѡгоља.

пѡган ж а. ‘стока, животиње уопште; рљав човек’. — Говеда и сва друга пѡган слободно су врѡљала око ѡегове вечне куѡе (5: 78); б. ‘прљавѡтина, нечистоѡа’. — Једва смо се отресли пѡгани, на поново вратили ѡамију у нашу богомољу. Кољко је само владика и попова читало данима да истерају пѡган из ѡе (6: 4).

пѡгѡнија ж ‘олош, шљам’. — Нијкад није бѡло вакѡ пѡгѡније.

пѡгѡсити пѡгѡсим св а. ‘прснути водом и угасити жар’; в. *жѡшка*; б. ‘прелити креч водом’. — Ту трѡба крѡч који је рѡније пѡгѡшен, да је устѡѡ.

пѡгача ж ‘бесквасни хлеб’. — Када се брашну додаје само со и вода, добива се пѡгача. Пѡгача се месн у изузетним приликама и за част. — Пѡгача се носи породиљн на бабини... Кум се на крѡтење зове пѡгачом. Са пѡгачом се позивају на свадбу кум и старојко (3: 73 74); *шарѡна* ~ ‘пѡгача којом будуѡи свекар дарује девојку после веридбе’. — Младожењин отац девојци предаје „шарѡну пѡгачу“ украшену вуницом. На пѡгачи су сапун, чешаљ и огледало (3: 91).

пѡгибѡљ -и ж а. ‘погибија; опасност по живот’.

пѡгибѡније с ‘погибија, велико страдање’. — Пѡшли ѡѡди на пѡгибѡније.

пѡгинути -нем св ♦. — Стѡ двѡдесет пѡгинуло у наѡим сѡлу на тим Цѡру. — Пѡгинуло је и у ѡвѡм рѡту дрѡгим дѡста.

пѡглѡдути пѡглѡднем св ♦. — Пѡглѡдни ѡ небо, неѡемо стѡћи са сѡном.

пѡговѡрати -ѡварам несв ‘показивати незадовољство, приговарати’. — Дѡо ми ѡлѡт у послугу, а сѡд пѡговѡра.

пѡгѡдити пѡгѡдим св ‘уговорити, договорити се’. — Миљан и јѡ пѡгѡдѡмо спѡмен: за Вѡскрс дѡ биде гѡтѡв.

пѡгреб м ‘ручак у покојниковој куѡи после сахране’. — После пѡгребѡ враѡају се сви домаѡиновој куѡи, где оперу руке и седају за сто, где ѡе ручати. Тај ручак зове се пѡгреб; в. *даѡа* (2: 100–101).

пѡгузѡчкѡ прил ‘на стражњници, стражњницом’. — Чѡвај се да не сѡљѡш пѡгузѡчкѡ дѡле.

пѡгурѡмати се -ѡмо се св ‘ускомешати се, погурати међу собом’ (P).

пѡдѡј обично само импер ‘дати’. — У Јѡћимовиѡе пѡдѡј [девојку], а из Јѡћимовѡи не ѡзимај: ѡне вѡле да сѡде ѡѡдма. — Сѡмо тѡ Мѡмѡру пѡдѡј овај папѡр.

пѡдѡпрати (се) -перем (се) св ‘овлашно (се) опрати’ (P).

пѡдѡсеѡи -сѡчѡм св ‘подсеѡи’. — Ми подѡсекли с ѡвѡе стрѡнѡе.

пѡдѡтеѡи -кне св ‘отеѡи, добити оток’. — Кад овца ѡметиља, тј. „податекне“ (3: 130).

пѡдѡткати се -ткѡм се св ‘утемељити се, наоружати се знањѡм’ (P).

податрѣсати се -атрѣсам се несв 'доживљавати нешто као снажан емоционални потрес, потресати се'. — Нисам то причо — не могу да се податрѣсам.

пѡдбѡран -рна -о 'који има висок ниво подземне воде' (Р).

пѡдбѡјати пѡдбѡјам несв 'подметати, подвлачити'; в. *ѡласѡара*.

пѡдбѡсти -дем св 'боцнути штапом у стомак говече да би кренуло' (Р).

пѡдбрѡдњак м 'део невестинске опреме'; в. *смѡљевац* (9: 87).

пѡдбрати -берем св **а**. 'поломити, поскидати заперке'. — Мѡраш да пѡдбереш заперке, да се не учѣвѡри; **б**. 'делимично нешто обрати'. — Подбѣри ми мало трѣшњѣ испѡ-штале.

пѡдбрѡкати пѡдбрѡчем св 'промешати'. — Ја то само маѡло пѡдбрѡчем и дѡм стѡци, јагњѡдма (Р).

пѡдведрѡвати -ѣдрѡва несв 'ведрити се од хоризонта'. — Подвѣдрѡва ѡздѡ.

пѡдвеза ж 'трака која се везивала испод колена'. — Испод колена дизлуке су подвезивали подвезама које су жене ткале. — Испод колена биле су памучне или свилене подвезе (3: 79 80).

пѡдвирати -е несв 'избијати из земље (о води)'. — Вѡда пѡдвире, па бѡра тѡмо на њиви, рѡгоз растѣ.

пѡдгајити -ѡм св 'подићи, одгајити'. — Дѣда пѡгино на Сѡлѡнским фрѡнту и баба подгајила двѣ дѣцѣ. — Сву је децу подгајила у Претурици (5: 79).

пѡдглавити пѡдглавим св 'учврстити нешто што је нестабилно'; в. *ѡдѡубиѡи*, *сачивија*.

пѡдгрљача ж 'део јарма који воловима стоји испод грла'. — Ѧвѡј дѣо јарма што је дѡл ми зѡвѣмо подгрљача, а тѡ се рѣче и пѡличица (Бр П); уп. *ѡѡлица*, *ѡѡличица*.

пѡдела ж 'храна која се дели на грѡбљу, после сахране'. — Идѣмо ја, Раја и Ђѡса на сѡрану и узѣћемо по двѣ пѡделе.

пѡдѣнути / пѡденути пѡденем св 'послагати, саденути'. — Дѡтѣрѡваш жѡто сѡ њиве и кад га пѡденеш, чѣкаш вршачу, да вршѣш. — Данѡс сам пѡдено сѣно у пластове. — Треба то покѡсити, пѡкупити, пѡденути; в. *кѡчаница*.

пѡдзида ж 'зид на стрмом земљишту, направљен да се спречи ерозија'. — Де нѣма зѣмљѣ, у брдима, направи се пѡдзида и мѡж да пѡсѡднш врстицу лѡка, који ѡцѡк компѡра.

пѡди 'походи, прво похођење невесте после венчања'. — Кѡд нѡс се кѡже на рѡзно: идѡ у пѡде, идѡ у игле, идѡ у иглѡрице, идѡ у иглѡноше; брѡт нѡси игле и прѣдѡ сѣстри кад дѡђе у иглѡрице (Д); в. *игле*, *иглѡрице*, *иглѡноше*.

пѡдѡлканити -им св 'изгубити контролу над својим поступцима'. — Кад су му рѣкли с кѡме се ћѣрка [виђа], нѡчисто пѡдѡлканио (Р).

пѡдина ж **а**. 'доња половина незавршеног (или развршеног) стога'. — Кад сѡденеш нѣколко пластѡва, кад ѡмѡ јѡш дѡсти да завршиш — то је пѡдина (Ш). — Кад развршиш сѣно и вучѣш па ѡстане ѡнѡ сѣна — тѡ се зѡвѣ пѡдина, од половинѣ до грања, што ѡстане (Т). — Кад се дѣне сѣно, ка[же се] дѡј пот пѡдину; **б**. 'настор од грања или гредица у основи стога'. — Пѡчо сам пѡдину, трпѡ се да нѣ трули сѣно, да није на зѣмљи.

пѡдницица ж дем према *ѡодина*. — Ѧвѡ ти је ѡвд двѡ пласта и тѡ ти је пѡдницица, тѣк сам пѡчо пѡдину, а у сѣно идѣ од дѣсет до пѣтнѣс пластѡва (Ш).

пѡдићи -гнем ♦; в. *виѡага*.

пѡдићи -иђе св 'ући оздо, са доње стране'. — Вѡда пѡдиђе и дѡгне га.

пѡдјажје с ‘преливни испуст испред воденичне уставе’. — Лѡвио је рѡбу у пѡдјажју (К). — [Гледала] и у рибѡ у пѡдјажју како у јатима беже кад наиђем (5: 146).

пѡдјаловити се -и св. ‘донети на свет мртво младунче, изјаловити се’. — Пѡдјалови се ѡвца кад ѡјагњи мртво јагње.

пѡдлагати (се) пѡдлаже (се) несв ‘простирати сламу, комишину под стоку’; в. *комишина*.

пѡдливак м в. *пѡдливка*. — Увече квасац неће нико дати из куће, као ни пѡдливак ни сириште, што не ваља дати због пчѡла (3: 74).

пѡдливати пѡдливам несв ‘сирити’. — Тѡ што се пѡдлива млеко, кад сунеш пѡдливку у млеко, кажемо да се млеко пѡдлива, сирѡ се. — Видим ја зашто Љубѡна пѡдлива сир: четрдес динара кѡило. — Кад се пѡдлива сир, угрије се млеко. — Са тим пѡдливаш, а другѡ наљижеш, те стѡји док тѡ не ѡстрошиш. — Пѡдливѡно млеко, то кад се пѡдлива, а кад се пѡдлије — ѡнда је грѡда; **пѡдливање**. — Да се млеко при пѡдливању не кварѡ и да се не прогруша, треба исто прекувати (2: 229); в. *сирѡшњака*.

пѡдливка / пѡдливка ж ‘течност за сирење млека, сурутка у којој је ѡстојало сириште’. — Тѡ што се пѡдлива млеко да се сирѡ зѡвѡ се пѡдливка; на десет кѡла млека сунеш двѡста грама те пѡдливке. — Сурутка се суне и ѡнѡ се пѡсоли сирѡште, и пѡдливка те се пѡдлива сир.

пѡдлити пѡдлијем св ‘усирити (млеко)’. — Увати се кад ја пѡдлијем њу и тѡрим на шпорет, ѡдвоји се грѡда и сурутка постѡпѡну (Л).

пѡдлога ж ‘кожни уложак у окрпљеном опанку’; в. *оѡуѡа* (2: 52).

пѡдложара м/ж ‘ситан лопов, положара’. — Не волѡм ти ја такѡ подложаре.

пѡдложник / пѡдножник -лѡка м ‘део разбоја, подножник’. — Каже и пѡдложник и пѡдножник; једножично ткѡш на два, а двојично на чѡтири пѡдложника, дѡл нѡгама радиш на пѡдложнике (Л). — Дѡле пѡдложнике ѡма и нѡгама радиш: прѡтуриш једнѡм и ударѡш ѡним (како се ѡнѡ бѡше зѡвѡ?) брдила, да направѡш зѡв, мѡсто де ће да прѡје чѡнак

пѡдлѡпити се пѡдлѡпи се свр ‘потклобучити се’. — Видѡш како се то пѡдлѡпило, па се ѡдвојила она плѡча.

пѡдлѡпљивати се пѡдлѡпљива се несвр према *пѡдлѡпљивѡи*. — Пѡдлѡпљива се онај мѡлтер и ѡтпада.

пѡдмѡзграти -ѡ св ‘добити мезгру, налити поткорни сок (ѡ дрвету)’. — Свѡ је пѡново пѡдмѡзгрѡло и лѡстало другѡ пѡт; в. *лика, мезграѡи*.

пѡдмерити -и св ‘измерити’. — Не може ѡвај [кантар] да пѡдмери.

пѡдмета ж ‘запрѡшка’. — Гљивѡ пеку а и кувају у тигању, са подметѡм ѡд пројѡна брашна (2: 64).

пѡдметати пѡдметѡм несв ‘зачињавати брашно (чѡрбу, мећу)’. — Направѡш пѡдмету те пѡдметѡш.

пѡдмијурати се -ѡ се св ‘потприштѡти се’. — Подмијурѡла му се гѡзица ѡд батѡна (Р).

пѡдмити (се) пѡдмијем (се) св ‘опрати (се), умити (се) (Р).

пѡдмлађивати (се) пѡдмлађива (се) несв ♦. — ѡна ме пѡдмлађива.

пѡдмлачитѡ пѡдмлачим св ‘мало подгрејати’.

пѡднѡи -ѡ -ѡ ‘који се тичѡ пода’; в. *зидни*.

пѡднѡмити се пѡднѡмитѡм се св ‘уображено се усправити’.

пòдницати -иче несв 'проницати'. — Ако не òшйшаш [овце], пòднице нòва вўна па се мѣша са старом и нѣ ваља.

пòдњача ж 'подна даска'; в. *душема*.

пòдòбит, само у сталној вези на *пòдòбитѣ* 'слично, попут'. — Ї òн је пòчо рãно да краде — на пòдòбит òцу. — Она је на пòдòбит колачаре. — Рајин, као на пòдòбит Игрутину, с гроба на гроб (5: 13).

пòдòјче -ста с 'младунче које сиса туђу мајку'. — Пòдòјче — то јãгње које сиса туђу мајку, ùдãја се.

пòдòлазити -е св 'доћи у великом броју'. — И пòдòлазили код мènѣ на свãдбу.

пòдòрати пòдорем св 'узорати испод стрмине или неке препреке'. — Пòдоро пòд обалу докле гòд је мòго.

пòдòсојан -јна о 'мало изложен сунцу, који се налази под осојем'; в. *омоље*.

пòдотãв ж 'касни плодови поврћа'. — Ви имãте, вїдим, краставце — то пòдотãв.

пòдотавити се -и се свр 'поново изнићи (о младој трави)'. — Кад се пòдотави трава, премештићу òвце на Дòчову ливаду. — Сѣно смо покòсили прво, а òвò сãд òтава, пòдотавило, в. *ошãва*.

пòдòћи пòдòђе св 'ускиснути, надоћи'. — Ка[д] тѣсто пòдòђе, онда пèчѣш. — Замѣсила, и тѣсто пòдошло, ùкувала кўпус и èтѣ ти рўчак; в. *сиришњака*.

пòдочњãк м 1. 'угао очију према носу'; 2. 'зуб очњак'. — Пòдочњãк — то зўб из гòрње вїлице, испод òка (Кз).

пòдрамити -им св 'подупрети терет на једном рамену мотком преко другог рамена'. — Кат пòдрамиш, лãко нòсити. — Пòдрами се мотком, цãк, да лãкше нòсиш, то с дрўгог рãмена.

пòдрãстати пòдрãста несв 'поново израстати'. — Ако се òвца не òшйша на врѣме, òнда вўна пòдрãста, рãсте млада вўна.

пòдробац -ница м а. 'јело од хлеба удробљеног у млеко'. — Ùдробиш прòјѣ па млѣка врўћег и то пòдробац; б. 'остатак јела у тањиру'. — Мајка нãвек гòворила: нѣмòте д-òстављате пòдробац (Р).

пòдрòжњача ж 'тања гредица којом се по средини, од рога према шљемењачи (в.), учвршћују рогови у кровној конструкцији'

пòдрум м ♦. — Òдѣмо ù подрум, ùкопãн им ù земљу, а нãш нїје. — Друга врста ових кућа има на доњем спрату од брвана склопљену качару или два преграђена вајата или изидан подрум, а на горњем је „кућа“ или оцаклија и једна или две собе (1: 759).

пòдрўмција м 'човек који је задужен оставом у подруму (на свадби)'. — Кад се òн жѣнио, ја бїо пòдрўмција, срећивò печѣње, пиће.

пò[д]сєвãк / пò[д]сєвãк -ѣвка м 'накнадно сејање, досевање на деоницама на којима семе није никло'. — Прирѣдио сам сѣме за пòдсєвãк (а òд гòворно „сѣме за пòдсєвãк“).

пòдсєћи -ѣчѣм св 'скратити' (Р).

пòдсїревнна ж 'млад, неоцеђен сир'.

пòдўбити пòдўбим св 'продубити, ископати дубљу рупу'. — Òвò ћу јã мãло да пòдўбим и да пòдглãвим.

пòдубица ж бот 'нека лековита трава'. — Подубица — трава за мушке и женске. Женскимã отвара пернòду (2: 226).

пòдубљивати -убљивãм несв *пòдубићи* (в.). — Òвò нѣ смѣм вїше да пòдубљивãм.

поду̀зимати -а св ‘почети се навлачити (о облацима)’. — Ёвѣ ѓздѣ поду̀зима и гомилā се.

поду̀пирати -ем несв ‘помагати’. — Сѣнѡвче, ја ћу те поду̀пирати, ако ти ђнеш д-идѣш на факултѣт.

поду̀пирāч -āча м ♦. — Ђвѡ са странѣ поду̀пирāч, а лѣмѣз се турā кад се заврши сѣно; мѣ зовѣмо лѣмѣз, а зѡвѣ и сургија нѣде. — Читава ваона се ослања добрим делом на поду̀пираче а укопана је у земљу (3: 37).

подурјасити се -урјасим се ‘добити неку необичну енергију; осплити се’. — Подурјасно се — ко пре[д] смрт (Б). — Али се некако пред сам рат подурјасно онако матор и болестан (5: 112).

поду̀спорити -у̀спори св ж 1. а. ‘поплавити воденично коло, довести воденицу у поступ’. — Кад је Качер, по сѣдам, по десет данā, пуне ђбале, воденица нѣ може да мѣље, ја́ча та вѡда тамо и нѣ да ѓвѡј да ѓтиче, поду̀спори воденицу, коло дође у воду и нѣ може да се ѓкреће (Б); б. ‘подићи ниво речног дна и успорити ток’. — Овај пѣсак нанела рѣка и поду̀спорила; 2. ‘потискивати плућа и отежавати дисање’. — Она нѣ може да дише и лѣкар рѣко да је то труднѡћа поду̀спорила.

поду̀шје с ‘помен, парастос’. — Наш поп не свети [само] водиче, чита поду̀шја, венчава и опаја парохијане (6: 51); в. *издаши*.

пођани в. *йоди* ‘прва посета родбине невести’.

пожегача ж ‘сорта шљива, мацарка (в.)’. — Ђд нѣ се најбоље прāви ракија, кажу да је порѣклом од Ужица и зѡвѣ је пожегача. — А најбоља је ѓна пожегача старинска; в. *мацарка*.

поживити -им несвр ‘проживети’. — Ништа нисам поживио: убио се од рада, а сād ти нѣ треба ништа.

пѡзāјница ж ‘изнајмљивање рада’. — Помāгѡ ѓн мѣни у пѡзāјницу па му ја враћѡ. — То идѣ у пѡзāјницу: ѓни мѣни — ја нѣма; в. *коло* (1: 777). — Он из Козѣла [оде] у Арāнђеловац, прѡдā сир и кајмак и дође у пѡзāјницу да копа.

пѡзāјничити се -имо се несв ‘узајамно се помагати пѡзāјницама’.

пѡздер / пѡздер пѡздера м ‘дрвенасти део конопљане стабљике’. — Испо[д] трљиче оно што ѓстане ситно то је пѡздер. Каже се код нāс: ко псѣто на пѡздѣру, лѣжи у кући ко куче на пѡздѣру; *изр.* спāо на пѡздер ‘осиромашити’; в. *трљича. Поздер*. Иситњени отпаци од конопље и лана. Падају при трљењу и ступању. Леже, недељама, док их киша у земљу не сабије. Крајем лета у реку се увалује конопља да се укисели. Снопове притисну великим камењем. Кад на површину избију луткасти мехурићи, то значи да је кисељење готово. Распростру по обали да се осуши, онда вуку кућама. Цело михѡљско лето прште трљиче, посрћу главате ступе. Уз стубове, уровљене у земљу, слаже се пѡздер. Оштар као измрвљене кости, светлуца попут крљушти (7: 197). — Дрвенасти део — „пѡздер“ бацају у њиву и на тај начин гоне јазавце... јер пѡздер има јак мирис од кога јазавци беже (3: 47).

поздравље с ‘поздрав’.

пѡзѣмљака / пѡзѣмљуша ж ‘боранија која расте у облику бокора и не диже се уз притку’. — Имамо бурāнију пѡзѣмљаку (Кз). — Бурāнију кад узимамо — имамо пѡзѣмљушу и приткару; в. *йлишка*.

пѡзивница ж ‘позивница, позивно писмо’.

пѡзйма прил ‘прохладно’. — А, јутри је било пѡзйма. — Беше јесен, позима, први мраз опалио лишће (6: 109).

пòзнати се -ā се св ‘утврдити, закључити по неким знацима’. — Нè терају тамо кра̀ве, то би се пòзнало по ба̀легама.

по̀излазити -е св ‘изићи редом’. — Видим: òвце по̀излазиле, а нè знам кò је отворно.

по̀нскúпљати се -ају се св ‘искупити се’. — По̀нскúпљаше се свà дèца по велич̀ини.

пòјагмити се -им се св ‘упустити се у јагму, почети се отимати око нечега’.

пòјас м 1. а. ‘узана тканина која се омотавала око паса’. — Раније се тка̀ли пòјасеви из више бòја и глèдало се ко лепши пòјас има (Ш). — Пòјас што жéне раније тка̀ле, дèсет сàнтиметара ширòко и опасивало се преко стомáка (Кз); б. ‘канш’. — Нèму ће пòјас да пúкне под онòликом трбушином; 2. а. ‘тања дугачка гредица која повезује рогове у кровној конструкцији’. — Мèћè се пòјас унаоколо да повèже свè рогове; б. ‘заштитна даска на зиду’. — Да би се заштитило нèшто, úдарí се пòјас òколо, да зид нè стра̀да. — Појасеви око вајата су плаве и црвене боје (2: 53).

пòјатòран -рна -о ‘повећи; поодрастао’. — Дàј ми, с̀ине, ча̀шу водè, али òнú пòјатòрну. — Òнај му с̀ин већ пòјатòран.

пòјац пòјца м ‘човек који пева за певницом’.

пòјилиште / **пòјило** с ♦. — Тò ти је пòјилиште де пòјиш òвце, гòведа.

по̀јмити св 1. ‘почети се будити (о природи у пролеће)’. — Воће се калемило око Младенаца (9. марта по ст. кал.) до Благовести, кад појми гора (кад у дрвету настане кретање сокова). — Обично се тај пупољак сасуши и отпадне а други за њим појми (2: 18). — Воће се калеми у пролеће, пре Младенаца, „док не појми“ (3: 25); 2. ‘разумети, схватити’. — Нè мож òн то по̀јмити, ца̀бè му при́чаш (Р).

по̀јлпазити се -им се св ‘прозлити се, променити карактер, понашање’. — И òн ми се нешто по̀јлпазио, нèмò му вèровати. — По̀јлпазио се, нè знам шта̀ му се дèсило (Р).

пòјгати -ам св ‘пожурити, похитати’. — Мòрам пòјгати ако ћу да стíгнем. — Мòја ба̀ба стàлно говòрила „пòјтáј“.

по̀ка̀лупити -им св ‘послагати, наслагати’. — У мишàни до̀ђу трí вúруне, ту по̀ка̀лупиш др̀ва, озíдају се на округли́ну (Ш).

по̀карабòсити се / **по̀карабòсити се** / **по̀карамбасити се** / **по̀каробòсити се** -àбосм се / -òбосм се св ‘поспорити се, посвађати се; пореметити добре односе’. — Нèшто су се међу собом по̀каробòсили (Б); — По̀карабòсили су се òни па нè знам òне л ти дàти.

по̀кварèнлук -èнлука м ‘поквареност, неморалан поступак’.

пòкесати се -ам се св према *кесати се*. — А̀јде да се пòкесам и ко има више пàра — да пла̀ти пиће!

по̀кѝнити -и ‘прелити се преко ивице посуде (због загревања)’; в. *ипровèйи*.

пòкиселити -им св в. *закиселийи*. — Кад се ка̀ца расу̀ши, òнда се пòкисели, за̀кисели се, и ма̀ло по̀куцаш òбручеве.

пòкладе пòкла̀да пл. т. ♦.

пòкладовати -ујем (не)св ‘последњи пут се омрсити пред почетак поста’.

пòкликнути -нем св ‘попустити пред проблемима, деморалисати се’. — Òна ни́је пòкликнула: чòвек јòј прòпò у четрес првој гòдини, ва̀мо узела зèта, òдржа̀ла ку̀ћу.

поклісѣр -ара м 'црквењак'. — Дошѣ пѣп и поклісѣр. — И даље му ништа није било тешко, као кад је ушао у цркву као поклисар пре онога рата (6: 53).

пѣклопац -пца м ♦. — Бѣчва била са пѣклопцом, а кѣца ђворена.

пѣклопница ж 'коритасти цреп на сецишту кровних површина'.

покорѣвати (се) -ѡрѣва (се) 'покоравати се'. — Нијѣднім се кѣчету не покорѣвају — сѣмо га грѣбну шапѡм!

покорушити се

пѡкошкати се -ам св 'погурати се међусобно, поспорити се'. — Дѣца се лѣко пѡкошкају, ал се лѣко и пѡмїре.

пѡкратак -тка -о ♦. — А бѣдѣк је пѡкратак.

пократи / покрјати -ѣм св 'поломити'; в. *костийше*.

покрѡвац -вца м 'покривач од кострети, за стоку'. — От кѡзје кѡстрети правили се и покрѡвци, да се пѡкрију вѡлови, ко рабацијѣ с вѡловима (тѣрали шљїве сѣвѣ), ко гѡј ћїлим, не прокїсїва (Кз). — Ти покрѡвци бїли тѣшки ко тѣч (Р).

Покровїја ж 'црквени празник, Покров Пресвете Богородице'. — Слѣви црква за Покровїју и дѡлази влѣдика ѡбавезно. — Покровија (јесењи празник, Богородични Покров — 1. октобра); у Краг. Јасеници тај празник зову Покровица (2: 14), као и на Руднику. — Сећао се стално тог датума (било је негде по Покровији) (6: 25).

покрстица ж 'начин плетења, ткања'. — Шаре се [на ћилиму] изводе покрстицом на ћерћѣфу, а оне најчешће претстављају ружу, пупољак и лист (3: 50).

покрчити пѡкрчїм св 'исећи, искрчити'. — Сѣ[д] ћу да пѡкрчїм тѣне, порет пѣта.

полѣгати пѡлѣжем несв 'хранити стоку'. — Гѡрњи крај [јасала] ѡдмакнут је од зїда да мѡж да се пѡлѣже.

полагивати св 'додавати нове лажн старима, надлагивати се'. — А толико су се... хвалили и лагали и полагивали (5: 141).

полажеинк / полажоник м 'божићни полазник'. — Важан тренутак је долазак полаженика или полажоника, који је обично неко од мушкараца или од родбине. Женску особу не би нипошто примили место полаженика или пре њега. — Старији људи памте да се и стока вводила у кућу уместо полаженика. То је обично био во или ован (3: 109); в. *чесница* (2: 93).

полѣкице / полѣкице прил 'полако'. — Дѣда је пѡсијо свѣде — сѣд полѣкице нїче. — Ми дѡлазимо полѣкице, да нѣ чује ѡтац. — Идѣм ја полѣкице лївадом; в. *незанило*.

пѡлегнути -не св ♦. — Бѡље рѡдї, мѣње улѣгѣња, а нѣ да пѡлегне.

полѣжѣк -ѣка м. 'хлеб који није оструган одмах после печења'. — Верује се да мушкараца који једе хлеб полежак (који није одмах оструган) могу виле и јунаци устрелити, а он се неће моћи да брани (3: 74); в. *ујемак*.

полѣжака / полежакуша ж 'боранија која расте сѣз притке, у облику бокора'. — Лѣпа ми ѡнѣ полѣжака; в. *пѡземљѣка*.

полемѣзати -ѣм св 'поставити лемезе на сену'.

пѡленути -не безл 'загрцнути се увлачењем течности у душник'. — Пѡлену га и ѣмал се нѣ угѣши. — Пѡлену ме вѡда, ѣмал се не удѣви.

полѣп м 'бујна трава која се под ногама угиба'. — На пропланку се ухватио полѣп од траве (*ућѣбило се*), те представља мекани зелени ћилим, који се под ногама угиба (2: 8).

полѣпити се **пòлѣпи се** св 'прилепити се, залепити се'. — Ако је жѣто сирòво, пòлѣпи се и кáмен стáне.

полетвáвати -ѣтвáвам несв / **пòлетвати** -ам / **полетвѣцати** / **полетвѣчати** -ам св 'прикивати, приковати летве'; в. *мерѣек*.

полѣтити -ѣ 'линути'. — Мѣни су јѣднòм сѣзе у цркви полѣтиле сáме.

полѣшкѣ прил 'положено'. — Стáви га полѣшкѣ (Б).

пòлица ж 1. ♦; 2. 'гредница која у јарму стоји воловима испод грла, подгрлица'.

пòличица ж 'полица, подгрљача (в)'. — Мѣ у Калáњѣвцима кáжемо за тò испод грла пòличица (К); в. *јармењача*.

пòлог / **пòлог** пòлога / пòлога м 1. 'полегла пшеница, трава'. — Пòлог је де пòлегне жѣто. — Свá ми њѣва у пòлогу; в. *налагáици*; 2. 'јаје које стално стоји у гнезду, да би кокошке на њему носиле'. — Пòлог — то јáје мѣћак, љсијá се, глáтко.

положајник м в. *йоложеник*. — Бадњаци су раније горели целе ноћи и све док не дође положајник (З: 107).

полòжара ж 'особа која краде *йолог* 2'; в. *йодложара*.

пòложине -ѣна пл. т. 'трава која се полага говедима када се не изводе на пашу'. — Гòведа су на пòложинама.

пòложити пòложим св 'дати стоци сена'. — Оћеш тѣ да пòложиш óвцама, да јá истерам крáве? — Мòраш пòложити стòци; в. *зайворѣици*.

полошка ж 'ниска кошница сандучара'. — [Ѓерзонке] су биле јѣдноспратне, звали су их и полошке (З: 35).

полòшкѣ прил 'водоравно, положено'. — Кòрен је пòстављен вáкò полòшкѣ. — Изблѣдела [фотографија на надгробној плочи], лòшо урáђено, а полòшкѣ пòстављена.

пòлуга ж 'део запрежних кола, јармац'. — За пòлугу зàкѣче се двá јардѣмца.

полудити -ѣм св 'полудети'. — Дòбиће пѣнзију кад бѣде нáчисто полудила.

полујак м 'флаша од пола оке, полуока'.

полутáн -áна м 'мешанац'. — Он бѣо неки полутáн, мáјка му Нѣмица, ал кò знá какви смо ѣ мѣ мѣлезáни.

пòлучити -ѣм св 'додати лук јелу'. — Испѣци то и пòлучи.

полóчити пòлóчим св 'одвојити јагњад од оваца'. — Полóчно Мѣлан јáгњад па блѣјѣ. — Óвце óтишла да пòлóчи.

пòље с ♦; у сталном изразу у *йòље*. — Кад се покосе ливаде и кад се обере берићет, бива зајѣдничко чување стоке, које се зове: у пòље, сампас, или плац. (У Краг. Јасеници зове се *јурија* — ЈП 30); *мáло* ~ 'мала нужда'. — Ја пòшла на мáло пòље и вѣдим — крѣв, кад ѣдѣм на мáло пòље, пòчне да крѣвáри; *вѣлико* ~ 'велика нужда'. — Ўдѣ на вѣлико пòље.

помáјкати -áмо св 'поумирати; полипсати'. — Мѣ помáјкасмо глáдни (Ж). — Јесу ти помáјкални прáци?; уп. *мајкаѣи*.

пòмацати -а 'бити ухваћено мемлом, побућати', в. *маца*.

помáчињати (се) -ем (се) 'помицати се, померати се'. — Нѣ смѣ да се помáчиње; в. *йрокисивáици*.

помѣљáр -áра м 'који је донео жѣто у воденицу'. — Од другог понедељка да почињу с помѣљáрима (5: 143). — Ако има доста воде а мало помѣљáра, и ујам је мањѣ (З: 39).

помѣсти се помѣтѣ се 'пореметити односе, поспорити се'. — Нѣшто су се помѣли, покáрáбосили.

пòмети́на ж анат ‘постељница, плацента’. — Крава избаци пòметину, и крмача. Крмача обично пòједе пòметину, ал кр̀ва м̀ож да се уг̀уши. — Кр̀ва ми ј̀ош н̀ије изб̀ачила пòметину, б̀оим се и м̀орам зв̀ати ветерина̀ра (Д).

пòметник м ‘надгробни камен, споменик’. — Кад ч̀оек у̀мре, он н̀е види к̀акав му пòметник д̀ијеш (Д). — У гробљу те сѐћају само они где им пометник видиш (5: 5); в. *белег*.

пом̀ештати пòм̀ештам несв ‘померати, премештати’ / **пòмештити** -им св ‘преместити’.

пòмира ж ‘мирење’. — Ка-смо ѝшли на пòмиру, ја ѝшб̀ пр̀ви.

помирџи́ја м ‘помиритељ’.

помр̀ети св ‘поумирати’. — Помр̀еше ѝ они: кл̀ео се кр̀иво, д̀обио парц̀елу з̀емљ̀е, а с̀ад н̀ема никог.

пòмусти -у̀зѐм св ♣. — Ако н̀ије дал̀ео, д̀олазиле су ж̀ене те пом̀уз̀у ѝ однесу мл̀ео.

пòп̀ајлак / **понѝајлак** прил ‘полако, без журбе’. — О̀ва м̀ала [крава] пòн̀ајлак тр̀апка. — А он̀а пон̀ајлак трап̀уљ̀а у̀з бр̀до. — Кр̀ени т̀и пон̀ајлак, а ја ћ̀у да д̀о[ћ]ем.

пона̀цакаст -а -о ‘помало ћудљив, непредвидљивог понашања’. — Он је пона̀цакаст, н̀е знаш о̀е л̀ ти д̀ати.

пон̀едѝоник / **пон̀ед̀оник** м ‘понедељак’. — Н̀ије д̀олазио от пон̀едѝоника. — Р̀екоше да д̀ођем у пон̀ед̀оник, н̀е знам ко̀ји он̀о д̀атум бѝјаше.

пòништити -им св 1. ‘уништити, срушити’. — М̀орају се пòништити миш̀ане да л̀уди н̀е би с̀ушили ш̀љйве (Ж); 2. ‘прекинути трудноћу, абортирати’. — Тр̀оје пòништила са он̀им пр̀вим м̀ужом.

попова ж ‘нова одећа’

поновак -овка м ‘дар који рођаци и пријатељи доносе млади на Младенце током прве године брака’; в. *Младенци*.

поновац -вца м ‘нови снег’ (2: 34).

пòновити пòновим св ‘учинити нешто поново’; ~ **печење** („о слави, свадби или др. благом дану, кад се гостима по други пут даје печење“ — 2: 14); ~ се ‘обући нову одећу’. — Била у Љи́гу па се м̀ено и пòновила.

пòнуде -уда ‘мале бабине’ — О̀тац о̀тишо у пòнуде (2: 95).

пòпукати -ам св ‘понудити’. — Бй̀ он — с̀амо да га н̀ео пòнука,

пòњава ж а. ‘тањи покривач од вуне’. — Преко н̀ега пребациш по̀наву; б. ‘постељина’. — Н̀е смеш д̀-у̀ћеш да му намештиш по̀наве; в. *сламарица*.

по̀њурити се по̀њурим се св в. *уш̀укуйиши се*.

пòоди пòода мн ‘први долазак родбине невесте у њеном новом дому’. — Пòшли у пòоди у̀ Гараше, ћ̀ерка ми т̀амо [удата].

поо̀ђани обично мн ‘родбина која походи невесту у њеном новом дому’. — После треће здравице по̀ођани дају дарове, што су донели (2: 99–100). — Сутрадан младожењиној кући долазе „поо̀ђани“ (3: 96).

поом̀алити (се) поом̀али (се) а. ‘знатно се смањити, понестати’. — Кад је свима скоро поом̀алило, код Јеке било свега (5: 129); б. ‘окраћати’. — Н̀ешто му се од̀ело поом̀алило (Б).

попара ж ♣. — Од старог и тврдог хлеба прави се попара и прелије машћу или кајмаком (3: 75). — У задружној кући (Козељ) сви доручкују махом попару (2: 65).

попарáвати -àrāвам несв 'стављати у врелу воду, парити'. — Па плáтно бéлйш, па га попарáваш, па га омéкшāваш.

попарáдати -ām св. према *парадайти*. — Кā[д] ће да попарадамо и онé двé лèсе шлйва?

попарити -им св 'ставити у врелу воду'. — Сā-ћу јā да идём онём мóm да попарим браду (Кз); в. *згчкатиш, йрслучишиш*.

попаша ж 'такса за напасање стоке на државним пашњацима, пашарина'. — Било је доста заједничких — државних — пашњака па се у то време плаћала „попаша“. Такође се на свиње плаћало „жириште“ (9: 73).

попенити -и св 'запени

ти се од тешког напора'. — Попенили вòлови, нек мáло прèдану.

попишмáннти се -йшмани се св 'предомислити се, одустати од нечега што је обећано или планирано. — Појтāј ти и ўзми док се он не попишмáни (Р).

поплет поплета м 1. 'оплетена ограда, плот'. — Овò што су лјуди рāније рāдили, поплет: прúтови дèбљи од прста и пòбије кòље и плетè то поплет; в. *йрошће*; 2. 'последњи ред плетива'.

пóпо -а м хип 'поп' (Кз).

попонац -òнца бот 'биљка *Convolvulus argvensis*'; в. *лозица*.

попратити¹ им а. ♦. — Дòшò да ми поправи òграду и ону жйцу да зàтèгне; б. 'побољшати квалитет ракије'. — Ракија може имати и мана, па се „поправља“, „лечи“ (3: 25).

попратити² -им 'поизграђивати'. — И свйм синовима поправно кўће јèдначите.

попрдљив -рдљива -о 'тих, ненаметљив'. — Дàрйнка је попрдљива, нйје ко сèстра, сèстра òсечита.

попрèккè прил 'попречно'. — Врāтине се пòру попрèккè и сйју се попрèккè.

попрйдигнути се -нем се 'мало се придићи и полако устати'.

попуњавати попуњавам несв 'попуњавати'; в. *маказе*.

поравњавати -ām св 'поравнати'. — Јā пошò да поравња́м пúт.

порáдити порáдйм св 'обавити све послове'. — Нè мош ти свè зà дāн да по-радиш.

порáнити порáним св 'прихранити, окрепити'. — Мòрају да се òдморе, да се òчисте, да се порáне — да бду војници ко што су били ка[д] су òтишли од нйни кўћа.

порáсан -сна -о 'повисок'. — Дрāган је порáсан.

порèзати -жем св 'одсећи комаде саћа у вршкарн'. — И òндā, кад је нáпуни, преврне је и òндā је порèже, то је порезйвāње, до полòвине пòваде мèд, а òна пòс[ле] то извлāчи мèд.

порезйвати -èзйвам несв 'одсецати комаде саћа у вршкарн'. — То се зòвè порезйвāње, а цèдили мèд — у корито па рукама.

порити пòрим несв 'расецати'. — Кад пòриш црèва, òнда да и[x] переш, пòри се и пèрје лўка. — Док је дрво у порасту — напону, обично око Духова, пори се са западне стране, да не греје сунце. На тај начин дрво дèбља и мисли се, да истерује у поље, лут (дивљи) сок, па тек онда почиње рађати добрим питомим родом (2: 19).

порòбити порòбим св ♦. — Стйже Немац прè и пòроби и нāс и Енглèзе.

порòзати се порòза се св 'померити се из основног положаја и изгубити основну функцију'. — На оним сйту ил на прòтāку, кад се порòза жйца у јèдну стрāну, нè мож више нйшта [просејати].

норушити се -им се св 'обући црнину као знак жалости за покојником'. — Многе се порушиле кад су им деца у Срему [изгинула] и никад..., и порушене и умреле.

посалак -лка м 'мали посао, послит'. — Им̄о неки посалак, мор̄о да га заврши. — Још овај посалак да завршим и д-идемо на пиво (Р).

посан посна -о ♦. — Ако скидаш двапут кајмак, онда ти је сир посан.

посек / посека посека м 'ухрањена свиња која се коље у зиму'. — Закољѣ се посека, великога вѣпра закољеш и извадиш он̄о сир̄иште (Кз); в. *ураниши*.

посековати -ујем / **посечити** -им несв 'клати посеке'. — Посеково сам ови дан̄а и биће...

посѣлуша ж 'жена која скита по селу'. — Никад нисам била посѣлуша, ко т̄у неке.

посести -днем св 'сести на тренутак, тек да се предахне'. — Ђвѣ ја посела код Мире̄ и Драгѣ.

посећи посѣчем св према *посецаши* (в.). — После не може да се мѣље брашно, ка[д] се посѣче, мора да мѣље јарму за стоку, било би камена у брашну (Б).

посѣцати посѣца несв 'назубљивати млински камен кад се углача од млевења, искуцкати га да буде нераван'. — Горња̄к подигнеш винтом и онда сечивицом га посѣцаш, кучаш да б̄уде неравно; то се зовѣ посѣцање, имају сечивице да посѣцаш камен (Б); в. *сечивица*.

посѣчић -ѣчића дем 'посек' (в.). — Моји ур̄ане један посѣчић.

поситнице ж, обично мн, 'ситне потрепштине за кућу'.

поскидати -ам св ♦. — Све̄ [црепове] морамо да поскидамо и пос[ле] да вр̄атимо; в. *вињага*.

посклонити (се) посклоним се св 'померити се на безбедно одстојање'. — Б̄оље да се ја ма̄ло посклоним не̄г да налет̄и [колима] на менѣ (Пољ).

поскоп поскопа м зоол 'змија отровница *Vipera ammodytes*'. — Поскоци имају ко неки чвор̄ић на глави.

поскѣрник м 'печат за украшавање славског колача'; в. *слово*.

послатак -тка м 'мали дар'. — Ђвѣ, д̄онела ја и послатак. — Ја̄ к̄упово неке послатке, а Нада била у апотѣци.

пословати послујем несв 'радити кућне, домаћичке послове'. — Ти причаш, а она послује.

послуга ж 'пријатељи и комшије који брину о послуживању присутних на већим скуповима у кући (свадбе, сахране)'. — Ова̄ моја сна̄ кад је умрла, послуга је све̄ обала̄ла по нашим обичају, и свеће и панѣја.

послуживати (се) -уживам (се) ♦. — Не ваља да се послуживаш.

послушеник -ика м 'млађи члан домаћинства који је обавезан на послушност'. — Ти си шеф домаћинства, а он је послушеник; **послушник** м. — Ђт̄ њ̄ мо̄г послушника. — За славу... помажу у послу све жене а узима се још и по један послушник, за теже послове (2: 84).

поснака прил 'после'. — Пуштѣ га поснака к̄ући.

поспаљ м 'ситни прах од брашна у воденици'. — Сирово жито, поред тога што се теже меље, више се и расипа, иде у „поспаљ“ (прах који отпада) и то на 100 килограма жита оде 1 килограм у поспаљ (3: 39); в. *пасаљ*.

пѠст пѠста м; Савин ~ 'осмодневни пост између Богојављења и Св. Саве'. — После Богојављења настаје циклус од осам дана који се празнује највише ради стоке. То је Савин пос, који траје до св. Саве (14/27. I) (3: 111).

постава ж 'капалица, суд у који цури ракија из лампека'.

пѠставак -а̀вка м 'део запрежних кола'. — Вежу руду за ашлук и пѠставак на предњим ко̀лима и зову се кра̀кови (К).

пѠстављача ж 'платно са кога се јело на њиви'. — ПѠстављача се нѠсила на њиву и стављало се да ручају на њиви.

пѠстат -и / **пѠстатница** ж 'деоница коју захватају жетеоци, косачи на њиви'.

пѠстранцѐ прил 'накривљено, искошено'. — Да је било на равни, нѐ би било ништа, ал било пѠстранцѐ и — пѠломн се.

пѠстрешница ж 'јача летва на коју се ослања стреха'. — Кад пуштиш преко зида да стрѐву [направиш], онда она лѐтва ма̀ло дѐбља и ка[ж]е пѠстрешница. — Прва доња летвица [у крову вајата] је нешто јача и њу називају пѠстрешницом (3: 63).

пѠступ пѠступа м 'заустављање воденице, немогућност млевења због високог водостаја и плављења воденичког кола'. — КѠло онѠ које се окреће дође у воду и нѐ мож да се окреће — и тѠ се зовѐ пѠступ, посту̀пила воденица (Б).

пѠсту̀пити пѠсту̀пи св 'наћи се у *пѠстѹиу*' (в.).

пѠсу̀ђија с зб 'бачве, бурад'. — Од посу̀ђија деобничар добија једно буре од 12 акова, једну кацу од десет товара (Кз).

пѠсулѹити се 'споразумети се у вансудском поступку'. — Већином се парничари намире (посуле) са̀ми, или утицајем добрих људи и власти (2: 109).

пѠсу̀љати се -а̀м се 'оклизнути се'. — Било пред шталом блѠто и ја се посу̀ља̀м, мо̀гла сам ту̀не ма̀жкати.

пѠтабати -ам св 1. 'засукати и превити струк лука (да би боље главичио'. — ПѠтабо данас лу̀к, да главица вѐћа бидне; 2. 'довести у непријатну ситуацију'. — ПѠтабаћу га ја за тѠ, нек нѐ мисли да нећу.

пѠтава̀нисати -шем св 'прекрити дебелим слојем'. — Ми сваке године пѠтава̀нишемо ђубретом.

пѠтаја ж 'тајност'.

пѠтајѹник м 'доушник, шпијун'. — Мене је ту̀ пријавио неки пѠтајѹник, јер дѐ би Ѡни мене на̀шли у Скопљу!?. — Био пѠтајѹник код војне по̀ште. — Био мој отац и пѠтајѹник на Солунском фронту (5: 69).

пѠтајѹно прил 'тајно'. — Организује бѠлницу у својѠј кѹћи пѠтајѹно.

пѠта̀нути пѠтане св 'потонути'. — ВѠда на пу̀ту, нѐ може да пѠтане.

пѠта̀њати пѠта̀ња(м) несв 'тонути'. — ТѠ се веже да не пѠта̀ња. — Ако је та̀мо бѠра, онда ће да пѠта̀ња. — ПѠта̀ња Букуља, а расте Рудник. — Та̀мо је ка̀мѐн и ту̀ нѐ мож бити пѠта̀њања; в. *загажсавати*.

пѠтарѠшити -а̀ра̀шим св 'пребрати по стварима тражећи нешто'. — ПотарѠши мѐно по обући и види дѐ је парница овој ципели.

пѠтѐгача ж 'рачваста дрвена полуга на млинском кошу, која је везана за корице (в.), а на горњем крају испод ње је прометнута рабѠшка (в.)'. — Потѐгача дѠл дрѹжи кѠрице које су закачене и позади (Б).

пѠтѐжати -а̀м св 'добити у тежини, постати тежи'. — Није пѠтежа̀ла ни кѹло за Ѡва̀ три мѐсѐца. — Ја сам једанѐс кѹла пѠтежо.

пѠтерати -ам св ♣. — Ми пѠтерали гѠведа та̀мо у лу̀ку.

- потећи** најчешће у императиву. — Потѣци брзо.
- пѣтија** . — Нада је мало пѣтија.
- потка** ж ‘конци који се удевају у основу при ткању’, в. *повесмо, гребенање* (2: 28), *основа* (3: 47).
- поткајарити** -ајарим св 1. ‘поправити потков на стоци’; в. *кајариши*; 2. ‘заложити се, ојекити се (храном)’ — Саднака мѡж д-идѣ, мало се поткајарила, пѣла; 3. ‘појачати, подјарити ватру’ — Мѡра да се поткајари вѡтра, да се испече лѣбац.
- поткивач** м ♦. — У Качеру стоку знају да лече поткивачи (готово сви) а и по неки сељак (2: 227); в. *колар* (3: 40).
- пѣткнутити се** -нем се св ‘ојекити се (од зноја)’ (Р). — Пѣткнуло ме између нѡгу.
- пѣткрѣсати** пѣткрѣшем св ‘делимично скратити гране’. — Ја мало пѣткрѣсо гране, да не смѣта кад сѣно претѣравам.
- пѣткрптити се** -им се ‘снабдети се (храном, новцем)’ — Мало се пѣткрпили и ѡдма лакше.
- пѣткувати** -ам св ‘замесити, умесити’. — Ти да гѣт:уваш лѣб, а ја ћу д-ицѣпам дрѡва.
- пѣткупити** -им св ‘делимично купити опале плодове воћа’. — Ја пѣткупила јабукѣ, да не пѣде крѡва.
- пѣткѡпљати** пѣткѡпљам несв према *пѣткѡпљати*. — Кад шљива ѡпада сама, ѡна се пѣткѡпља, али ѡд тога нѣма неке вѡјдѣ, бѡциш у кацу.
- пѣткѡсити** пѣткѡсим св ‘скратити’. — Млѡго ти пѣткѡсила сѡкњу.
- пѣткѡсѡрити** -ѡсѡрим св ‘вратити дуг, подмирити’. — Данѡс сам се и с Вѡсом поткѡсѡрио. — Док свѣ поткѡсѡрим, мѣни ништа нѣ остаде (Р).
- пѣток** / **пѣток** пѣтока ♦. — То ти је пѣток де тѣчѣ вѡда између двѡ брѡда, ѡн прѣсѡшљива кад нѣма кѡше (Кз).
- пѣтолит** -а -о ‘који се налази у низини, у ували’. — Ѣнѡ је мѣсто ди је тѡвја кѡћа пѣтолитѡ и тѡмо мѡж да бѡдне лѡдно. — Пѣтолитѡ је де нѣ грије сѡнце, де су влѡге.
- пѣтопити** пѣтопитим св ‘укопати ластар (лозе, руже) у земљу’. — Само да је пѣтопиш ѡвд и разведеш поред зида.
- пѣторѡвати** -ѡравам несв ‘понављати, „повторавати“’. — Он је више разреда пѣторавѡ и зато је све тако [„добро научно“] (Р).
- пѣточина** ж пеј *пѣток*. — Тѡ бѡла пѣточина, па нѡсѡто пѣ-шес мѣтара и тѡмо сѡд рѣсторѡн, пѡмпа, прѡдѡвнице.
- пѣтпала** ж ♦. — Дѡно сувѡрака за пѣтпалу, ѡнѣ сувѡнѣ из шѡба; в. *сносак* 2.
- пѣтпѡлити се** пѣтпѡли се свр ‘осушити се (о нижим листовима житарица)’ — Најгѡре је што је кокѡруз пѣтпѡљен. — Није се кокѡруз јѡште пѣтпѡлио.
- пѣтпасач** м в. *ѡмадан* (1: 778).
- пѣтпѣтити** пѣтпѣтим св 1. ‘гажењем повити луб обуће на потпетицу’. — Гѡзи нѣкако па пѣтпѣти; 2. ‘не успети у неком подухвату’. — Мѡслино да кѡпим ону лѡваду, ал потпѣтило се, тражи млѡго и нѣ мож (Р).
- пѣтпѣчити** се пѣтпѣчим се св ‘усправити се, укртити се; понашати се извештачено; променити и глас и понашање’. — Потпѣчила се ко да је прѡгутала оклѡгију (Р).
- пѣтпрѡштити се** пѣтпрѡшти се св ‘добити модрице, приштове’. — Сѡвѡ му се гѡзица потпрѡштила од бѡтиња; в. *уѡришиши* (Р).

потпуштати потпуштам несв ‘пуштати у одређеним интервалима’. — Јагње се потпушта да доји, припушта се.

потра ж ‘штета’. — Требало три године да наплаћати потру. — [Неверство, прељуба] — то је највећа жалост а најмања потра. — Честе сукобе међу људима изазивају потре (које чини стока у имањима) (2: 109).

потравити -и мед ‘обрасти травом, зарастати у траву’. — Све потравило, није на време окопано.

потрбуши прил ‘потрбушке’. — Ја легнем потрбуши.

потрбушина ж ‘месо с трбуха’. — Дајде ми и мало потрбушине.

потрбушњак м ‘каиш којим се седло причвршћује коњу испод трбуха’; в. *колан*.

потревити -им св ‘погодити’. — Није потревила кућу, пошла гор, а требало да пође лево — Милан гађо гују каменом и потревио је у главу: није се померила!

потревљавати -евљавам несв ‘погађати’. — Потревљавају овви метеоролози: рекли су да ће бити киша.

потрвати потрујем св ♦; в. *ојричаши*.

потрулити -и св ‘иструнути’. — Шљиве сам даво, имам свиња, једанестеро прасади, две крмаче и вепра, јели су, нисам купно, није све потрулило. — Узми те јабуке, потрулиће ту, ми и[х] не можемо поести; в. *сијарински*, *сиуриши* се.

потрусити потрусим св ‘посути’; в. *пошурусиши*.

потсукња ж ♦. — Свака старија жена носила потсукњу.

потулити потулим св ‘прелити водом и угасити’. — Кад се створи угљен, полије се водом (потули се) и осуши (2: 44).

потурати потурам несв 1. ‘подметати’. — Кад[д] се рое челе, у то се потура, де је неде на дрвету, и ону шпру страну оздб потуриш и накадиш онџм смрдушом травџм и она бега тамо (Кз); 2. ‘подбацивати’. — Пушка нека стара и потура кад гађаш.

потурач -ача м ‘подметач’. — Донеху ја ђвде један потурач па да се то држи.

потурити -им св в. *пошурати*.

потурлије пл. т. ‘широке панталоне са великим туром’. — На доњем делу тела носили су сукнене потурлије, врло широке и са великим туром, у појасу набране „гатњиком“ (3: 79). — У место момачких панталона, носе се уске чакшире. Потурлије су ретке (има их само код имуњнијих) (2: 70).

потурусити -урусим св ‘посути сипком материјом’. — Де ми још менко потуруси [штрудлу шећером] (Р).

потчистити -им св ‘кастрирати вепра’ (Р).

поћерити поћерим св ‘усвојити женско дете’. — Он је поћери и одрасла са маћом.

поћерка ж ‘усвојено женско дете’. — Мића има поћерку.

пофронтити (се) пофронтимо (се) свр ‘постројити (се)’. — То се све пофронтитило, а гор на бини генерали.

поћесто прил ‘с малим размаком, густо’. — Јесте мало поћесто, ал то ћу да сйлирам.

почетак -тка ‘плетиво које је тек започето’; в. *игличари* (2: 100).

почикивати -икивам несвр ‘изазивати, зачикивати’. — Почикива нас, да се с нама игра.

почист -и ж ‘вуна која се остриже са овчијег стомака или врата’; в. *почистиши* 2 (3: 47).

пòчистити -им св 1. ‘кастрирати, устројити’. — Ја га звào да пòчисти пастýва; 2. ‘острићи овцу по стомаку, око репа и врата’. — Овце се најпре око Ускрса „почисте“ по стомаку, око репа и врата; тако добивена вуна зове се „почист“ (3: 47).

пochишћати пochишћам несв према *пochишћити*; в. *јајце*.

пòчукати се -ам св св ‘потуцати се (ускршњим јајима)’. — Ђде да се пòчукāмо мāло.

пochупати -āм св ♦. — Ђде да пochупāмо ону полèжаку.

поцавèлати се / поцавèтати се -āм св св према *цавèлати се, цвèтати се* (в.). — Поцавèло се с нèким тāмо, ал ће се и помíрити. — Поцавèтале се жèне. — Дèца се брзо поцавèтају и пòмйре. — Они се поцавèтали већ сутрèдāн.

пòцакати -ам св ‘попричати’. — Оћу сā нйим да пòцакам нèшто. — Ђде да пòцакамо.

пóша ж 1. ‘попадија’. — Пóша се нāмучила: мýжа јој ўбили Нёмци, а òвй причали да је сараћивò ш нйима; 2. ‘део народне ношње’ (9: 85).

пòшљати пòшљем свр св ‘послати’. — Пòшљала јој судóвā, јòргāна. — И они су нйèга вòзом пòшљали.

пòштāпати се пòштāплем се несв ‘ићи ослањајући се на штап’. — Оће Дрāго мāло да се пòштāплє. — Пòштāплем се и идём.

пóштати се пóштам се несв а. ‘представљати се у лепшем светлу, понашати се мимо уобичајених ружних навика’. — Тāмо се пóшта, а вāмо свāко знā да је нйштāк. — Мòж и бекрија да се пóшта де га нè знају; б. ‘снебивати се’. — Óвде нèма пóштāња: што на ўм — то на дрўм! — Свй се мй знāмо, нйко нè мòра да се пóшта.

пòштетити пòштети св ‘разболети се’. — За то се и дешава, да се неком Јасеничанину пòштети брав (2: 42–43).

пochушњара ж 1. ‘лош пас, цукела’. — Пochушњара шњўва по буњаћима, а нйје ни за лòв ни за кўћу; 2. ‘непоуздана, некарактерна особа’.

прāвница ж ‘ренде за прецизно равнање даске’ (Р).

пpаг м ‘део саоница’; в. *ногар, разбој* (2: 48, 3: 44). — На ногарима у попречни „пpагови“, са којих се уздижу „стунци“ (3: 56).

пpāдедовина ж ‘старо власништво’. — Ймам јā јèдну нйву поред Качèра — то ми пpāдедовина (П).

пpāзник м бот ‘врста лука’. — Ймāш пpāзник, с òнйм дўгачким пpāдма, тāј се са рòтквом мèша.

пpāзник -йка м а. ‘пpазан тањир, постављен за обед (за намерника; на даћи — за покојника, изврнут)’. — Óставила је, èвè, пpазникє. — Дāј ми пpāзник. — Кад је дāћа, пòстави се пpāзник и за пòкòјника, ал га пpèврну. — *Пpазници*. Пpазници; дугоузлазно и. Пpазни тањир. само о слави и свадби. У остале дане пландују у орману. Ником ни на ум не пада да их дирне. Кад се кућа препуни гостима, пpазнике позајмљују из околних кућа. Из пет кућа тањир се помешају, дивота права. А опет, ако се пажљиво загледаш, лако ћеш утврдити који су тањир са стране, који домаћи. Они позајмљени увек се нечим истичу, превише сијају. Једном речју, не уклапају се (7: 198); б. ‘пpазна кошница’ (15; 28)

пpāзничак -чка м ‘мали пpазник’. — Нèдеља бйла, нè нèдеља — један пpāзничак.

пpāзвит òвита -о ‘непотпуно почишћен, кастриран’. — Мешчинй да ми онај вò òстò пpāзвит (Р).

пра̀кљача / пра̀тњача ж 1. ‘лопатица за прање веша’. — Покупиш то, па пра̀тљача, па у потоку тучеш; 2. ирон. ‘гробна пирамида (уместо крста)’. — Комунист је он и зато пра̀кљача, не[ће] да крст мети.

пра̀мен м ♦. — Вуна се че́шљала, жене ру̀кама раздвајале на пра̀менове.

пра̀нга ж ‘гвоздена полу̀га, засун за затварање врата’. — Има она пра̀нга што метиш на врата да не мож отворити.

пра̀нгије пл. т. ♦. — Пуцају пушке, грме пра̀нгије (5: 28).

пра̀ндус мн -усеви м а. ‘средишњи део корена који вертикално ураста у земљу’. — Орас тешко обалити, пра̀ндус му јак и треба много откопати; б. ‘подземни део стабљике’. — На пра̀ндусу има доста кромпир̄а (Р).

пра̀сара / пра̀чара ж ‘крмача која ће се прасити’. — Крмача која се праси — пра̀чара, а која се не праси, он је прђда или у̀рани те за̀коље (Кз). — Имђ сам две пра̀чаре.

пра̀сѐнце -ета с дем *пра̀се*. — Идѐ прасѐнце за̀ нама и рѝшка.

пра̀ска ж ‘бресква’ (3: 25).

пра̀тити -им св ‘послати’. — Пра̀тила сам јој седамдѐсет кома̀да [јаја] и са̀д немам.

пра̀тња ж ‘погребна поворка’. — Да л идѐш на пра̀тњу?

пра̀ћнути се пра̀ће се ‘нагло одскочити’. — Боље да си ста̀вио да̀ску: ђва̀ мђтка мђж[е] да се пра̀ће ка-то̀чкови на њу̀ нагазе.

пра̀ци пра̀цију зб ‘свиње’. — Наранили пра̀це, помузли кра̀ве и по̀с[ле] по̀шли у Бѐлановицу. — Жико је та̀мо код пра̀цију.

пра̀чић пра̀чића м ‘мушко прасе’. — Мѐтѐ двѐ теладѐ, мѐте пра̀чиће, двѐче, ђвце.

пра̀ша̄ч -а́ча м ‘справа, машина за окопавање усева између редова, шпартач’. — Са̀д тра̀ктор има̀ три пра̀ша́ча, а онда био само јѐдан па у̀вати вола и пра̀ши (Кз). — Ми прђјемо пра̀ша́чом и по̀с[ле] мђтиком око ко̀куруза. — До̀ће ми данас чо̀век са пра̀ша́чом и да прѝраним ко̀куруз; в. *ду̀ћаиш*.

пра̀шити пра̀шим несв ‘окопавати усева, обично први пут’. — Му̀руз пра̀шимо на̀јпре док је ма̀ли па се разрѐди, разрѐђиваш који је че́ст (Кз). — Није да̀ла да се пра̀ши ко̀куруз, по̀мерају се жи́ле. — Колико сам само пута... пра̀шила и окопавала ко̀куруз у њој (5: 123); в. *ду̀ћаиш*, *гра̀шнуиш*.

пр̀венац -ѐнца м ‘прва ракија која потече из казана’. — От пр̀венца се ђдма на̀пију. — Најјачи је „првенац“ — ракија која прва потече (3: 25).

пр̀вешка ж ‘женка која се први пут млади’. — Опрасила ми ђсам, а била пр̀вешка. — Била пр̀вешка, а ђјагњила мртво. — Кат се први пђт ђјагњи, онда она пр̀вешка.

пр̀вешче -ета с ‘прво младунче’. — Кад се прѐви пђт тѐли, јагњи, то је младу̀нче пр̀вешче.

прѐви -а -о ‘најугледнији’; в. *белац* (5: 28).

прѐвина ж ‘што се догађа први пут, почетак’

пр̀вом прил ‘најпре’. — Пла̀с ру̀ком у̀пластиш пр̀вом па после прѐвл̄ачиш. — Пр̀вом се на̀вије, опрѐде се прѐја за то̀ па се у̀веде у ни́те (Ш). — Он че́ка пр̀вом ко̀ферат, па ондак д-опѐрише. — Пр̀вом се ошѝшају ђвце. — Код по̀па се пр̀вом идѐ: ако ка̀же да је дра̀ге во̀ље, онда венча̀.

пр̀вђротка ж ‘жена која први пут рађа’. — Ја̀ да сам пр̀вђротка — па да не знам.

првòтѣлка ж ‘крава која се први пут тели’.

пр̀дара ж вулг ‘крупнија жена средњих година’.

пр̀дѣкнути пр̀дѣкнем св вулг ‘умрети’ (Р).

пр̀долѣсница ж ‘њива, земљиште лошег квалитета’. — Није му тѣо пр̀дати вòд кòт куће и мòрò к̀упити неку пр̀долѣсницу. — То није зѣмља, пр̀долѣсница, р̀асте само к̀упина.

пр̀беглица ж ‘избеглица’; в. *сїаїшаишии се*.

пр̀белешка ж ‘прибелешка’. — Имò сам нѣде пр̀белешку п̀а изг̀убио. — Тї в̀аташ пр̀белешке.

пр̀бòбати (се) пр̀бòбам (се) св а. ‘пр̀бродити кризу’. — Он се пр̀бòбò; б. ‘òјачати’. — Пр̀бòбало тѣле: пр̀ешло с м̀лѣка и с̀ад м̀òже и мало т̀равѣ, ј̀армѣ, д̀етелину.

пр̀бòравити -им св ‘заборавити’. — Пр̀бòравик и не затвòрик авлију (Р).

пр̀вађавати -ађавам несв ‘премештати садржај из једне посуде у другу’. — Само пр̀вађавам ј̀аја.

пр̀вѣрка ж ‘превара, обмана’. — То д̀òбар ч̀òвек, код н̀ег̀а н̀ема пр̀вѣрке; в. *удариии*.

пр̀вѣтити -им свр ‘упрегнути вола или коња у ону страну запреге на коју није навикнут’. — Ако је кòњ навико да бїде д̀есни, нѣ да в̀уче ако га пр̀вѣтиш и м̀етиш да је л̀еви.

пр̀вѣћати -ам свр према *пр̀вѣћиии*. — Вòлови нѣ могу да се пр̀вѣћају.

пр̀вѣнути пр̀вѣне свр ‘просушити се’. — Овај м̀алтер набацїваш кад пр̀вѣне [основа од цементног м̀лека].

пр̀вѣјати пр̀вѣјам несв ‘привијати’. — Ја дòшла д-идѣш с̀а м̀ном да пр̀вѣјаш тај м̀елем д̀етету, да л̀ечиш д̀ете.

пр̀вѣрати е несв ‘киселити се; сазревати’. — С̀урутка се в̀рати тамо, да и òна пр̀вѣри са с̀ирїштом.

пр̀вѣрти се пр̀вѣјем се св ‘привити се, бити одан’. — Òна је пр̀вѣј̀ена н̀ашој п̀ородици.

пр̀вл̀ачити пр̀вл̀ачим несв ♦; в. *иласї*.

пр̀вѣоз м ‘саобраћај’. — Ишлò се у Милановац п̀ешкѣ, није бїло пр̀вѣоза.

пр̀вѣòј м ♦. — Онај п̀ут није тр̀ебо д-идѣ н-онај пр̀вѣòј, него л̀ево па д-идѣ на Лукића к̀уће па в̀амо на П̀етровића к̀уће.

пр̀вѣр̀атуша ж ‘јело од теста у које је умућено једно јаје, сиротињска кајгана’.

пр̀вѣр̀зивати -р̀зївам несвр ‘преживљавати бавећи се сумњивим пословима’. — Нѣ р̀ади ништа и пр̀вѣр̀зїва по с̀елу.

пр̀вѣртати пр̀вѣр̀ћем несв ♦. — И тї с̀амо пр̀вѣр̀ћеш зѣмљу.

пр̀вѣр̀тача м/ж 1. ‘део плуга, даска која се на крају бразде пр̀вѣр̀ће за орање у супротном смеру’. — Има на пл̀угу она д̀аска па се пр̀вѣр̀ће и пр̀вѣр̀тача к̀ажемо; 2. ‘превр̀тљивац’. — В̀ук је пр̀вѣр̀тача, Боже-с̀ач̀увај!

пр̀вѣгача ж ‘тежинава кецеља као део женске народне ношње’ (Кз).

пр̀вѣгбати се пр̀вѣг̀бље се ‘бити нераван, са узбр̀дицама и низбр̀дицама’. — Пр̀вѣг̀бље се п̀ут, није р̀аван ко код в̀ас т̀амо у Банату.

пр̀вѣглава ж ‘гредица изнад предњег дела руде кроз коју се учвршћује јарам у вољујској запрези’. — Пр̀вѣглава — то на руди вољујској де се с̀тавља јарам и з̀авòрањ (Кз). — На руди је пр̀вѣглава, т̀урї се з̀авòрањ и јарам (Кз). — У „преглави“ се налази

шупљина, кроз коју пролази „дочекача“, која служи да процеп и јарам не падају на земљу (3: 56).

прегнати -ам св 1. ‘претерати неки терет’. — Могли смо да прегнамо све. — Прегнали смо дрва; 2. ‘претерати у нечему, изгубити осећај за меру’. — Бекрија не зна кад прегна.

прегнуће с ‘подухват’.

прегодишнити / прегодишнети -и св ‘одстојати годину, не бити стављен у употребу’. — Најбоље је кад паркет прегодишнети, а ово још није прегодишнело.

прегонити прегоним несв ‘претеривати у неким тврдњама, поступцима’. — Ти прегониш, брате, претераваш.

прегоревати -орѣва ‘трнути’. — У штали има осамдесет сантима ђубрета, прегорѣва, па није здраво.

прегорети -и мед. 1. ‘престати давати млеко (о крави)’. — Крива ми прегорела и са[д]-не бити мање млека. — Кад не помудеш на време, па крива прегорела; 2. ‘иструнути’. — То ти је прегорело, ви[ди]ш како је масно.

прегрешити прегрешим ‘погрешити’. — И ја, ако видим нешто, да она нешто прегрешити, мислим да је то морало да буде.

прегрешт ж ♦; в. *шака* (3: 133).

предаљка ж ‘преслица’ (2: 48).

преданити преданим св ‘провести дан, проборавити’. — Ту смо преданили и ка[д] смо друго јутро устали — Немаца нема нигде.

преданути преданем св ‘предахнути после великог напора’. — Не да ти скотина ни да преданеш

преденац -ѣнца м ‘упреден конопац којим се стеже терет на колима (сено, снопови); в. *ојлавак, пармак*.

предењавати -ѣњавам ‘поново садевати’ несв. — Они данас предењавају сламу, накривила се.

предиклица ж ‘надимак’. — Име ми Драгослав, а Станковац — то предиклица.

предржавати (се) -ржавам (се) несв 1. ‘придржавати се за нешто, ослањати се’. — Предржава се за зид, ноге не држе; 2. ‘поштовати нешто, држати се неких устављених правила’. — Ја се тога предржавам, тако навико (Кз).

пређа ж ‘опредена вуна’. — Ткало се на разбоју; опредѣ се пређа за то, лепа да буде, власната, два канапа се препредѣ, па се оснује, па под[ле] д-уведеш у ните, па мегнеш на разбој, па се тек почне ткати. — Овако опредена вуна је „пређа“ и она се даље боји и припрема за ткање и плетење (3: 48).

прејало с ‘човек који нешто прати, вреба’.

прејати прејам несв ‘вребати’. — Да видиш како [мачка] преја врапца. — Кад нема никог у кући, само преја да скочи п-астал. — Видла нешто мачка и преја.

преживити -им св ‘преживети’. — Једва сам то преживила. — Ђ, шта сам ја све преживила.

прежињати се прежињем се ‘прегибати се’. — Не могу да се прежињем [у појасу].

презалогајити -огјајим св ‘нешто мало појести’.

презивати се презивам се несв ‘прозивати’. — Сви се они тамо презивају Јаћимовићи.

презнајати се прѣзнајам се несвр ‘знојити се, прѣзнојавати се’. — Баба се сãмо прѣзнаја.— Штã је то било јучѣ кат се Светлана прѣзнајала?

прѣзрелити -и св према *зрелиши*. — Кад зоб прѣзрели, зрно ðпане; в. *усишетиш*.

прѣзрети прѣзрем св ‘понети се према некоме с прѣзрењем’. — Прѣзро сам га.

прѣзути се прѣзујем се св 1. ‘„погрешно се“ обути (леву ципелу на десну ногу или обратно)”; 2. ‘променити обућу’. — Чѣкај сãмо да се прѣзујем.

прѣјагњити се -њѣ се ‘завршити јагњење’. — Овце ми се прѣјагњиле.

прѣједати се прѣјѣдам се несв ‘јести преко мере’. — Јã се не прѣјѣдам, но сãмо мãло.

прекађивати -ãђивам несв ‘кадити’. — Дòшò Рãтко, прекађивò.

прекаја ж ‘прегача’. — Преко кошуље-ãљине опасивала се прекаја — прегача из једне поле, „кљечкама“ (кљечаним шарама) украшена (3: 81).

прекантãрити -ãнтãрим св ‘овлаш поквасити, „угасити прашину“ (о киши)’. — Пãла кйшица, тѣк прекантãрила.

прекантарити -им св ‘измерити одока’. — Кад ðн прекантари, нѣ треба га проверавати (Р).

прекãпити прѣкãпи св ‘пресушити’. — Прекãпила чѣсма (Р).

прѣкинути -не(м) свр ‘престати падати (о киши)’. — Нѣшто ми сумњиво: ко да ће да прѣкине.

преклапач м ‘гуњ који се преклапа’. — Данас је у употреби гуњ са пешевима, који се преклапа и закопчава, те се зове преклапач (1: 778).

прекляпача ж анат ‘девијација вагиналног отвора која се мора уклонити притиском на неку тачку да би се контус могао остварити’. — Їмã она прекляпача и нѣ мож д-уђе ўд у пруд.

прѣклйнчити -им св ‘досадити, дојадити’. — Прѣклйнчили су ми већ с том пѣсмом (Р).

прѣкључе прил ‘прекјуче’. — Прѣкључе сам ишò нã грòбље. — Прѣкључе прãвим двѣ пйте, са зѣлом и са тйквицама, а ðна дòшла па ме обãмѣта.

прѣко прил ‘попречно’. — Вòловима смо ðрãли прѣко, а трактором нѣ мош и иðѣш на зãлаз.

прѣкодãи прил ‘дању, током дана’. — Више се нãдује јутри него прѣкодãн.

преконòсити -òносим несв ‘приговарати, „набијати на нос“’. — Нѣћу да ме прѣконòси нйко: нек првом нãбаце пýt, а јã ћу пòс да платим дò куће.

прекослòвити -òсловим свр ‘ставити замерку, приговорити’. — Нйко му нйје прекослòвно ни јѣдну рѣч откад је пòчо да рãди са том дѣцòм.

прѣкòстати -не ‘преостати’. — Прѣкòстало нас нѣколко стãри вòд и нѣки дечãци нѣ жене се, дѣвòјке ðтишле.

прѣкòсутра прил ð. — Јãвили су и сýtра вãкò, а прѣкòсутра лѣпо.

прекрãтити прѣкрãти(м) а. ‘пресећи, учинити да се нешто скрати’. — Трѣба да ми прекрãти једну пãлију; б. ‘умрети’. — Прекрати га астма (5: 32).

прѣкрѣт, у сталном споју на *прѣкрѣтй*, ‘начин вађења нечега што је померено из основног положаја; снажно трзати, с извесношћу да ће се нешто пре поломити него извући’; в. *вренгија* (Р).

прѣкрѣтати/-ћати? прѣкрѣће несв ‘несигурно ходати, заносити се’. — Прѣкрѣће стãлно, умòрио се, а и пòпио.

прёкувати -ам св 'скувати'. — Прёкувам млéко па ола́дим и по́сле јутру, кад б́уде дру́го јутро, ти ка́мака про́стри по о́ним киселим млéку (Лп).

прёкукати -ам св 'провести време кукајући'. — Ја сам прёкукала два-три да́на.

прекундачити -им св 'променити кундак'; в. *кремењача* (Ј, 2: 33).

прекўстури се -им се св 'савити се, погнути се (од болести, старости)' (Р). — Јес ви́до Ђила како се прекўстурио, јéдва идé. — Прекўстури се кад га заболí.

прéладак -тка м 'хладовина, прихладак'. — О́вд је лéпо, прéладак.

прелáдити -и 'освежити, попустити (о жези)'. — Да је да прелáди, ја би се одмóрила. — Дóјте ма́ло кат прелáди. — Што нíс дóшла кат прелáди?

прелаз м 'место на коме се прелази преко ограда'. — Ако стаза пролази кроз нечије имање, на томе је месту начињен на огради прелаз или струга, преко кога се може лако прећи (3: 67); в. *каија* (2: 46).

прелáмача ж 'ловачка пушка'. — Їмó је пушку обичну и прелáмачу. — Ни́је ни́кад ра́дно: идé с керóвима, прелáмача, нóжеви и — ни́кат кòт куће! — Упртим ја ону прелáмачу на лéђа. — Га́ђа се ве́ћинóм из пу́шака прелáмáча јер ту имá дóста ливéница у о́ним патрóнима, кад би́ју зéца.

прéлетак -тка м 'стог сена који „прелети“, остане за следећу годину'. — Остала ми још два прéлетка.

прéлегити -и св в. *прелегитак*. — Прéлетила ми сéна.

прéлетни -а -о 'који је прелетио'. — Їмали и прéлетна два сéна и у ба́лама цéло па́ковање.

прéлив м 'место на коме се прелива вишак воде пред воденицом'. — Їмó је и прéлив пред б́уквом.

прело с ♦ в. *коло* (1: 777).

прелóжити прелóжим свр 'приложити'; в. *слейица*.

премáнути премáне св 'престати падати (о киши)'. —

премéжденије с 'дан када је неко избегао сигурну смрт'. — На данашњи дан сам имо премéжденије (Р).

премесíвати -есíвам несв *премесийи*. — Са́д се нéма ни́шта да премесíва.

премесíти премесíм св 'промесити тесто које је неко време киснуло'. — Ка[д] тéсто мало стòји, мéси се опет, премесíш.

премета ж 'спољна штафна на вајату'.

премéтити -им св 'приметити'. — И премéти га т́у и на́пушти и побегне.

премéтнути (се) премéтне (се) св 'преврнути (се)' (Р).

премéштати / премéшћати премéштам / премéшћем несв 'премештати, преносити с места на место'. — Кад је чéтал, имá двé баскије и мóж да премéшташ, а од овí прикивáница мóраш да óткíваш. — Кíсне нам шкóла па премéшћемо клúпе.

премéштити се -и се св 'преместити се'. — Премéшти се он у стáру кўћу. — Премéшти се у Арáнловац: óде на пéторо дéцé и на жíву жéну.

премота ж в. *ленка* (2: 48).

премр́сити премр́сим св 'омрсити се током поста'. — Ба́ба ни́кад ни́је премр́сила срéду и пéткú.

пренемáгати пренемáжем несв 'представљати у друкчијем светлу, притворно'. — Кад би тàкó пренемáгала, нé би ни́шта ура́дила.

пренéти пренесем св ♦. — Трéбало да пренесемо о́рўжје тáмо у Пóља, преко Мóраве.

прéнос м ‘први напони пред тељење’. — Кра̀ву јèдну ўватио прéнос, па смо је одвòили, да се тели.

прéопрати -ерем св ‘опрати’. — Она дошла свà прља̀ва и ја њу прèдперем и срèдим.

прèорати прèорем св ‘поново поорати’. — Мòрали л̀уди да прèору, н̀ије пòнико кок̀уруз, м̀ож б̀ити да сèме [није било добро].

нрèпазити -им (не)свр ‘припазити’. — Ја м̀ало да прèпазим кад н̀аиђу кра̀ве.

прèпарити се -и се ‘прегрејати’. — Па̀з да се не прèпари гр̀уда, нè смè да се прèгреје.

прèпаручити -им св ‘прелити, пресути нешто из једне посуде у другу’. — П̀у̀кò му òбруч на б̀урету и м̀ора да прèпаручи сву̀ ра̀кију, пòчала да ц̀ури (К).

прèперја̀вати се -èрја̀ва се несвр ‘мењати перје’. — Кòкòшке се прèперја̀вају и зàтò ма̀ње нòсе.

прèперу̀тавати се -у̀та̀ва се несв ‘мењати перје’. — Та̀к̀и је кат се прèперу̀та̀ва, па̀дà му пèрје и нòво ће [да никне].

прèперу̀тати се -а̀ се св ‘променити перје’. — Пèвац сàв гò и ц̀рвен, м̀ора да се прèперу̀тà.

прèпис м ‘рецепт, упутство’. — Л̀ако ћу ја н̀аправити тòрту кад им̀ам прèпис.

прèплет м ‘украсни вез’. — М̀ла̀да кòжа ја̀гњећа и ја̀рећа р̀аније је сл̀ужила опанч̀арима за прèплет; као кòнац исèчè се та òпутица и на òп̀анцима ўдарају се р̀азни вèзови.

прèповѝјати -òв̀ијам несв ‘поново повијати’. — Прèповѝјала је òна губèре;

прèповити прèповијем несв ‘појачати нити у губеру’. — Вèл̀и: òдо да пòвијем овој жèни г̀убèр, да прèповијем г̀убèр (Ш); в. *йовийи*.

прèпокривати -òкривам несв ‘обнављати, мењати кров’. — Јà прèпокривам к̀ућу. — То б̀ило òнда ка[д] смо прèпокривали к̀ућу.

нрèпокрити прèпокријем св ‘променити кров’. — Трèба М̀илан да дò[ћ]е да ми прèпокрије к̀ућу.

прèполòвити -òловим св ‘смањити на половину’. — Ако òсетиш главòбољу, прèполòви [прописану дозу лекова].

прèпòчèти прèпòчнем св ‘почети поново (обично послове везане за предeње, плетење, ткање)’. — Да ти в̀идиш мòј ћ̀илим — òдма би прèпòчèла! (Ш). — Обично се за прèпòчињање — прèглед — узимљу обе чарапе, јер их не ва̀а раздруживати (2: 72).

прèпрати -перем св ‘мало опрати’.

прèпрèдати прèпрèдам несв ‘упредати више нити предива у једну, обично дружицом’; в. *врèшено*.

нрèпрèсти -èдèм св према *йрèйрèдаиши*, в. *йрèђа*, *власнаи*.

прèра̀дити прèра̀дим св ‘довести посао до краја, прирадити’. — Јесте ли в̀и прèра̀дили?

прèра̀нивати прèра̀нују ‘прихрањивати’. — Да би се [уполовачене] свиње јòш више угојиле, код куће се прèра̀нују (2: 30).

прèрасти прèрасте св ‘прирасти, зарастати’; в. *колшинка*.

прèруч̀ивати -учивам ‘пребацити садржај из једне посуде у другу’. — Пòс[ле] ћемо ми то да прèруч̀ивамо иж-ца̀ка. — У неким ца̀ковима кости им донели. Па у претуричкòј цркви их прèларучивали у мртвачке сандуке (5: 110).

прѣса ж ‘вуновлачара’. — Ђшйшамо ђвце, па ђперемо вѣну, па однесемо на прѣсу, да се прѣса вѣна (Ш); уп. *дрндара*.

пресалдумити -им св ‘предомислити се, променити планове’. — Дѡбро ће да биде ако ђн не пресалдуми.

пресамитити -амитим св ‘пребацити нешто преко нечега’. — Пресамити га преко ђграде (Р).

прѣсати -ам несв ‘влачити вуну’; в. *преса*.

пресвѡжити пресвѡжим свр ‘присвѡжити’. — Ђн ко да нешто ђће да пресвѡжи.

пресѣвати пресѣвам несв ‘поново сејати’. — Мѡрам да пресѣвам, у Луци није нико. — Млѡги ће мѡрати да пресѣвају. — Идѣ да пресѣвају кокѣруз, није нико.

пресѣдати -ам ‘провести време седѣши, преседети’. — Не може пресѣдати.

прѣсек /пресеци/ м, обично мн, ‘велики сапдук у магази (в.), са посебним преградама за пшеницу, кукуруз, брашно и друге производе у зрну или млевене’. — Ђва је зграда магѡза, а ѣ њѡј су прѣсеци: за жѣто, за кокѣруз... (Ш); в. и *шачар*; **преснѣк** в. *амбар* (1: 764, 3: 64).

прескакало с ‘место на коме се може прескочити нека препрека’.

прескакача ж ‘жена слободног понашања’.

прѣслава ж ‘сеоска слава’. — Прѣслава је кад цѣло сѣло слѡви јѣдан дан, ко се зѡтеко ѣ тим сѣлу или дѡје у сѣло — њѣму је то слѡва (Т). — Увек је код нас гостију било доста о преслави (5: 148); *јагњенце*.

прѣслица ж 1. ♦. — Кад ѣрѣдиш вѣну, онда прѣслицу и прѣди. — Ретко се може видети домаћица са преслицом за појасом и плетивом у рукама (9: 84); в. *кудеља* (3: 48); 2. ‘део воденичког механизма: горњи део вретена’. — Вретено се от половинѣ наставља са гвѡзденом прѣслицом, која прѡлази крос тѡце (Б). — Покретањем осовине „преслице“ преко паприце покреће се горњи камен који лежи на доњем и меље жито (3: 39); в. *врѣшено, руда, ѣлазина*.

прѣсло с 1. ‘прелаз кроз ограду, обично ниже постављене пречаге које се могу опкорачити’; 2. ‘покретни сегмент ограде између два стуба, четал (в.)’. — Прѣмештиш ђборе, чѣтири-пѣт пресѡлѡ, и ѣѣбри зѣмљу, сѣјеш лѣкове, ѡјму.

прѣсмакче -ета с ‘дете које је престало па поново почело да доји’.

пресни в. *ѡјанци* (2: 69).

пресѡбљѡнце с ‘мало предсѡбље’. — Тмѡ кѣина, сѡба и пресѡбљѡнце и шѣсет ѡри зѣмље.

прѣсѡбље с ♦. — Тмѡ сѡба и прѣтсѡбље, мѡла кућица.

прѣсолац / прѣсолац -ѡлца м ‘саламура’. — Мѡло да дрђим то мѣсо у прѣсѡлцу па да га сѣшим. — Тзвадио мѣсо ис прѣсѡлца (Р).

прѣставити се -им се 1. ‘умрети’. — Оче, мој се отац Станислав ноѡас прѣставио (2: 105); 2. ‘спојити два канапа, две жице, да би се продужили’. — Мѡраш прѣставити, то ти крѡтко.

прѣсти прѣдѣ несв ♦. — Мѡчка прѣдѣ.

прѣсѣшити прѣсѣши св ♦. — Прѣсѣшило свѣ, само пѡнеки вѣриѣ ѡстѡ.

прѣтарѡшити -ѡрѡшим св ‘прѣтражити, прѣбрати’. — Прѣтарѡшио цѣлу ѣйву и јѣдва нѡшѡ [новчаник који је испѡо из ѣпа] (Р).

прѣтега ж ‘конопац или полуга којима се помера тежиште терета, оптерећења’. — И на бѣка стѡви прѣтегу, да би више вѣко, да нѣ би крѡва вѣкла.

прѣтек прѣтека м ‘остатак, оно што прѣтекне’.

претекач м 'средовечан човек који није био обухваћен општом мобилизацијом'. — Ратне 1913. год. био сам Качеру два пута. Први пут, кад су код кућа били синарци, бабе, жене и деца, и по неки средњевечни човек, звани *претекач* (2: 3).

претерáвати -èрáвам несв 'претеривати'; в. *прегонити*.

претèћи претекне св 'преживети'. — Претекò је о[д] тифуса, али од рàкије није мòго. — Нè знам ни кàко сам претекò. — Тако су причали они који су претекли. — Сада је важно да се претекне, а не да се у крв улети (6: 14 155).

прètиснути -нем 'притиснути'. — Трèба неко дугме ту да се прètисне.

претòварити се -йм се 'прејести се'. — Претòвари се да нè мож дàнути.

прètраљати -ам св 'на брзину и лоше нешто урадити, смандрљати'.

претрèбити претрèбим св 'очистити, извадити зрна из махуне'. — Сàмо је òчишћен и претрèбљен и мèтиш у замрзивач.

прètрзати се -жем се несв 'радити до изнемоглости'.

прètурити -им св 1. 'оборити, срушити'. — Прètурило му се сèно, није дòбро вèзò; 2. 'савладати тешкоће, издржати напоре и искушења'. — È, штà сам јà свè прètурила!?

претúцати се претúцам се несв 'ићи од немила до недрага, потуцати се'. — Претúцали се по туђим кућама.

прецèдити св 'процедити, просушити се'. — Кад мàло бóде прецèдило, сàднàка трактор нè мож д-уђе [у њиву]. — Крај саме ваоне налази се даска за цеђење сукна. Кад се сукно извади из ступе да се „прецеди“... а затим се „пегла“ мотком провученом кроз крајеве даске (3: 37); в. *ојкосити*.

прецепљивати -èплјивам несв 'цепати облице'. — Нèкад су дàске цèпали, прецèплјиваш оне дèбеле ћуткове, па сикром òтешеш. — Грече... су нешто краће него у време када се „прецепљивало на руке“ (3: 44–45).

пречага ж а. в. *йалија* (3: 56); б. 'прека летва, спојница'; в. 'степеник на мерделинама' (Р).

пречански а о 'који је „из Прека“, с оне стране Саве и Дунава'. — Код мènе у двòришту било òни пречански кòла, трòја-чèтвора, официјски сàндука, ствàри, одèлà.

прèчати се прèчам се несв 'погледом, мимиком, гестом показивати нетрпљивост, неслагање; претити'.

пречèстити се пречèстим / -èстим се св 'причестити'. — Гòдишње се једнòм пречèстимо. — Пòшла у цркву да се пречèсти. — Пòшò Гúта да се „пречèсти“ [у кафани].

пречèшљати -àм св 'све ишчешљати'. — Сèдну жéне и свè пречèшљају, па се пòсле нòси на дрндару (Кз).

пречèшће -а 'причешће'. — Ко òће да се пречèсти прве нèдеље пòста чàснòга, он мòра да пòсти нèдељу дàнà и пòсле три-чèтири дàна после пречèшћа (Кз).

пречешћивати (се) -èшћивам (се) несв 'причешћивати (се)'. — Јà се свàке гòдине прве нèдеље пòста пречешћивам чàснòга (Кз).

пречйна -инè ж 'право првенства куповине'. — Кàко мòже бйти мòја пречйна?!

пречице прил 'попреко, преким путевима'. — Јурио је селом пречице, пре-скакао, онако матор, ограде, пресла (6: 163).

пречњак м а. 'кост изнад колена код јагњета'. — То на прèдњим нòгама прèчњак, повише кòлене, између кòлене и плèккe; б. 'потколеница прèдње ноге којом се

затвара трбух јагњета кад се пече на ражњу'; *пречњак* — запонац код печених јагањаца, оваца, коза или јарића (16: 58).

пречути -ујем несв 'ис чути добро и тачно'. — Кажу да је рѣко, а ја нисам разумила, пречула (Р).

прецмѣљити прецмѣљим св 'пригњечити (најчешће прсте) између два тврда предмета'. — Ћмал да прецмѣљим прсте, она грѣдница се откачила и на ногу (Р).

прешибѣљка ж 'кафа испратница'. — Ка[д] ти да прешибѣљку, нѣма ти но устѣј и крѣћи.

прешивати прешивам несв 'поново шити'. — Прешивали конуље, није било да купиш. — Прекрајаш и прешиваш по пет пута исто (5: 122).

прешњаѣк -аѣка м 'пречњак, опанак од нештављене свињске коже'. — Ћспрѣча се ситно и направих прешњаѣке (Кз).

прештавити -им св 'уштавити'. — Кат се кожа не прештави, она је крѣта и лѣмѣ се.

прештуљѣст -а -о 'нераван'. — Дѣска ѣстала прештуљѣста, мѣраш је прѣтурити кроз ѣбриктер (Р).

прештуљити прештуљим св в. *прецмѣљити*.

пржѣње с 'јело од испржених црева и ситних изнутрица'. — Ја направила пржѣња пѣну шѣрпу, ѣнѣ о-црѣвѣ.

пржуља ж 1. 'глинена посуда за печење меса или за сливање масти од бравчета печеног на ражњу'. — Пѣкло се мѣсо у црѣпуљи ил у пржуљи; а пржуља и кад мѣтиш ражањ па она мѣца идѣ у пржуљу; в. *моца*; 2. 'направа за пржѣње кафе'.

пржуљница ж дем *пржуља* 2. — Ћмала пржуљница от плѣка и пржила се кафа (Кз).

приблесав -а -о 'ограничених умних способности'; в. *пейемаљ / пейемап*.

прибрати -ерем св 'поспремити сто после обеда'.

приват м 'бесправно запоседнута земља'. — Противницима се прети: да ће им се обалити приват (одузеће им се земљиште које су бесправно заузели од општинске шуме) (2: 187).

привиђеније с 'привиђење, утвара'.

привратити се -иврати се свр 'посувратити се'; в. *воза*.

приврђен -а -о ♦. — Дѣте је приврђено њѣј, ки да нѣма ѣца.

приврѣзити -им св 'урадити невешто, било како'.

приврѣсти -зем св 'овлаш завезати'.

привући се -ућем се св ♦. — И Бѣра зна штѣ је дѣбро: ѣн се привуко да рѣча кад је вѣдо да је пѣследњи снѣп уѣбѣчен [у вршалицу].

приглава ж 'део кола, саоница на крају руде који иде на јарам'; в. *руда, погар* (2: 48).

приговарати -ѣвѣрам несв 'изокола, неприметно наметати неке теме, наводити на нешто, проваѣаѣсати'. — Неѣа приговѣра штѣ ѣће.

приготовити -им св 'припремити нешто за јело'.

пригустити -и безл в. *загустити* 1, *најослено*.

прида ж 'додатак уз договорену цену'. — Трѣбѣ је да му да приду.

приѣлазити -и несв 'наѣлазити, нарастати (о нивоу воденог тока)'. — Није рѣка приѣлазила.

приѣшлица м/ж 'дошљак'.

придржавати -ржавам несв 'давати уточиште, бити јатак'. — Они су ђдма са четницима, јели, пили и придржавали њи[x] и ка[д] су после партизани ђстели да они држе те четнике, они су тели и[x] поапсити.

призјамити призјамим св 'узети у зајам'. — Идѐ да призјами за кућу, тѐо кућу да зида па да призјами.

призеленкаст -а -о 'који има благу нијансу зелене боје'. — Сурутка дѐђе призеленкаста у боји ка-се ђцеди (Кз); в. *бледак*.

приземљаш -аша м 1. 'патуљак, кепец'. — Ма ђн је, јадан, приземљаш: мѐж[еш] га прескѐчити (Б). — Нарочито се истицао неки приземљаш Миленкић, који је вриштао из свих жила као да је старојко на свадби (5: 90); 2. 'духовно ограничен човек'. — Приземљаш ти је ђн и са њим се нѐ можеш договорити, тупав (Б).

приземљуша ж 'боранија која расте при земљи, поземљака, поземљуша'. — Имаш буранију приземљушу и приткару (Б).

призѐрити призѐрим св 'учинити нешто на силу, назор'. — Немѐј призѐрити млѐчику, стѐви је на тѐпло да ђна сама омѐкша (К); в. *зорити*.

пријатељски у изр. *пријатељски дан*. — Пријатељски дан је трећи дан славе. На тај дан се пријатељи почасте и растану (2: 90).

пријеклад м 'велико камење уз огњиште'. — На два краја огњишта је велико камење, пријеклад или завала (1: 756). — За пријеклад служе два већа камена, усправљена у дубац (2: 54).

приказа ж 'привиђење, утвара'.

прикаљав / прикаљав -а -о 'блатњав'. — Мѐло је јутрос прикаљаво, ал нѐка је: мѐло од росѐ. — Кад је прикаљаво, сабије земљу ко камѐн.

прикиваница ж 'прикована летва, даска'. — Прѐсло мѐже да биде и од ђви прикиваница, али њије четѐл; в. *премештајти*.

прикивати прикивам несв 'прикуцавати ексерима'. — То њије прикивано, то су чѐтмаре.

прикојаса м 'привиђење, утвара'. — Ёзјѐ га прикојаса и нѐсно га док нису први певци запјевали, а поѐ лежѐ седам данѐ.

прикољак -ѐлка м 'мали колац, кочић'. — Немѐ д-џзем овај прикољак и да ти кажем штѐ треба да рѐдиш (Р).

прикопаница ж 'завршетак копања'. — Оѐ л бити вечерѐс прикопаница? (Р).

прикрѐпач -ѐча м 'прекрупач'. — Ёзмѐшаш кокурѐз и пшѐницу и у прикрѐпач [убациш] и ујѐрмиш.

прилика ж 'појава, фигура човека'; в. *смејуриши се* (5: 149).

приложара ж 'жена која прилаже дар на некој свечаности'.

примати примам несв 'имати сталан извор прихода, пензију, инвалиднину'. — А штѐ ка[ж]е: прима ли нешто?

примѐтити -им св ♦. — Лѐжи прѐт кућом и устане сѐмо кад нешто примѐти. — Не мѐгу ништа да примѐтим.

примити се прими се св 'укоренити се'. — Јѐ посадио [смрчу] и ђна се примила.

примка ж 'калем, део границе којим се калемѐ воћке'. — Ёзмѐш, казати, примку трѐшне да је накалѐмиш на дивљу трѐшњу.

принѐвљати принѐвљам несв 'повећавати, проширивати'. — Милан ми принѐвља јѐдну по јѐдну краву и сѐд и[x] је пѐт. — Ё ти си, Жиле, њѐму принѐвљѐ и краве и ливаде, па сѐд трпи.

приостаљати -ам ‘остављати нешто да се нађе у оскудици’. — Ти си само нешто приостаљала и то сад све пропало.

приоћати се приоћа се ‘прохтетити се’.

припат припата / **припат** м ‘парење стоке’. — Пото ро крмачу на припат. — Ту ћу јуницу за припат (Р).

припатити се -и се св ‘бити оплођена, оплодити се’. — Имам две мале козе, а већ припатиле (Дњ); в. *јуница*.

припаћавати -аћава несв према *припаћивати*. — Нема сад термина кат се оне припаћавају: мене се већ припатиле неке.

припети / **припнути** припнем св ‘привезати накратко (животињу, да не одлута)’; ~ се ‘попети се (на дрво, уз узбрдицу)’.

припојити (се) припоји(м) се а. ‘саставити (се), спојити (се), измешати (се)’. — Припојиле му се Брзакове овце; б. ‘прилепити се; почети правити оснијак’. — Оне се припоје негде по-стреву, негде на дрву, и то саће, улазе и ноћевају, то оса, осица (Кз).

припорит -а -о ‘стрм’. — Припорита она страна да Бог сачува! — Јесте ближе, ал је припоритије.

припучаница ж ‘игла сигурница, зихернадла’ (Р).

припучити -им св ‘прикопчати, учврстити’; в. *сипучиши*.

припуштати се -ипушта се в. *ипушћивати се*.

прирани прираним св ‘прихранити’. — Бациш сијачом вештак, а поз да прираниш — опет вештак.

прирожак -шка м ‘кратка гредица у кровној конструкцији која се с рога подмеће под шљеменачу’. — Треба туне ставити још два-три прирошка да веже [рог за шљеменачу].

присести -днем св ‘сести накратко, предахнути’. — Приседни мало, није сено тица д-одлети; безл ‘додјати, отежати положај’. — Присело ми све због његовог бекрилука.

присмоћ -а -о ‘(земља) са доста смонице’. — Земља ми присмоћа и не[ће] да роди.

присмоћити -им св ‘мало појести, пробати јело’.

приставити -им св ‘ставити суд за кување на ватру’.

пристрањак -ања м ‘мала стрмина’. — Нат кућом ми био пристрањак (Кз).

притегнути притегнем свр ♦. — Оздо притегне онај колан да не јури коњ.

притка ж ‘дрвена мотка уз коју се пење боранија, пасуљ’ (Р).

приткара ж ‘боранија која расте уз притке’; в. *поземљуша*.

приупитати -упитам св ‘узгред запитати’.

причалица м/ж ‘брбљива особа’ (Кз).

причало с ‘човек који прича, причалац’. — Неки од њих... умолили су та причала, да престану више с тим, и нека нешто лепо кажу (2: 165).

причара ж ‘врста бораније’ (Р).

причати причам несв а. ♦. — Шта причаш, дијете?!; б. ‘говоркати се, пре-причавати се као гласина’. — То се измеђ себе прича.

причати -ам несв ‘побадати притке’. — Доно нармак притки и идѐ да прича пасуљ (Р).

причути -јем св ‘нејасно чути (неки звук, непроверену информацију), начути’. — Причуо сам њ ја нешто да тамо није добро.

- пришибѣлка** ж ‘пришипетља’. — Неће он никим да биде пришибѣлка.
- пришипетља** м/ж ‘особа која се намеће тамо где је непожељна’ (Р).
- пришљамчити се** -им се св ‘прићи некоме, прикључити се непозван’ (Р).
- пришмрківати** -рківам не св ‘пити помало али стално, припијати’. — Купио сѣндук пѣва па једнако пришмрківа.
- пришт** м ♦. — Пришт је кад ђвце имѣ око ѹстѣ красте.
- пркљача** ж ‘брбљивац’. — Пркљача (који много говори, а не разуме му се, шта хоће да каже) (2: 14).
- пркно** -ета с ретко, заст ‘стражњица’. — Јѣ чѹо ђ-деде „пркно“ и више никад.
- прлина** ж ‘место на коме је трава спрљена, прљуша’.
- прљавштиња** ж ‘прљавштина’. — Унели ми на ђпанцима прљавштињу.
- прљуша** ж ‘лоша земља, пескуша’. — Од ђне прљуше немам вајде.
- прнар** м ‘варијетет храста’.
- прња** ж ‘стар и похабан комад тканине, рита’.
- прњађ** -и ‘трули делови пања (који светле ноћу)’ (Р).
- прњађовит** -ђвита -о ‘прозукао, који показује прве знаке труљења (о дрвету)’. — Нема ђд тђг [трупца] ништа, прњађовито, ал ћемо се грѣјати (Р).
- прђбади** ‘јаки болови који се јављају у неким интервалима, жигови’.
- пробеленијати се** -ѣм се св према *беленијати* (в.). — И мђј Душѣн се пробеленијђ: ђстђ је нђћѣс до три сѣта (Б).
- прђбојац** -ђјца м ‘алатка за пробијање рупа (на кожи, каишу)’. — Онај прђбојац имѣ па прозумба рѹпе на каишу (Р); в. *зумба, ѣрозумбаѣи*.
- прђбрцнути се** -не се 1. ‘укварити се (о храни)’. — Мђжда се прђбрцне, мѣти га ѹ шпајз; 2. ‘променити понашање’. — Прђбрцнђ се ѣ ђн, не мђ му вѣровати.
- прђвѣшерити** -им св 1. ‘проћи кроз вашар’. — Јѣ мѣло прђвѣшерила, прђшла, и сѣднѣка мђрам кѹћи; 2. ‘урадити нешто површно’. — Тѣ си ми кроз кокѹрузе само прђвѣшеро и ђстало трѣвѣ.
- прђвенути св** ‘просушити се’. — Шума се по сечењу 2–3 дана прђвене (мало се осуши), па се дене у истом лугу, где је сечена, на сниско, рачвасто дрво (2: 24).
- прђвѣсти** -ѣдѣм не св ♦. — Она је прђвѣла ове дђ куће и тѣмо ѹбили; ~ се ‘упасти у невоље’. — Ако се биде вађко понашђ, ѣсто ће се и прђвѣсти.
- прђвод** м ‘женски полни орган код животиња’.
- прђводиција** м ♦. — Собом поведу и некога, који уме лепо да прича. Тај је обично прђводиција. Уз њих иде и неколико жена. То је прво гледање девојке (2: 97).
- прђврѣчати се** прђврѣчам се ‘почети се бавити гатањем, врачањем’. — Сѣд, кад бидеш ђшђ у сѣло, ти трѣба да се прђврѣчаш. — Мѣни рѣкоше да мђгу да се прђврѣчам, да постанем врѣчѣр.
- прђврѣвити** -ѣ св ‘смирити се после бурних догађаја’. — Кат се прђврѣви, мђж да се смѣри. — Прђврѣвило је њѣгово, сѣд је лѣго на рѹду.
- прђврѣвити** -ѣ св ‘прокувати’. — Млѣко се кѹва док прђврѣи; кад ђће да покѣпѣ, смѣкне се и наметне да мѣло врѣи, скѣне се и разливѣ се; ђставе то у шерпама или се разливѣ у кѣрлице.
- прђврѣштати** -ѣ св 1. ‘почети врѣштати’. — Прђврѣшта дѣте — ко да га дѣрѹ; 2. ‘укиселити се, узљутети’. — Млѣко ми прђврѣштало — није ни за свѣње.
- прђвѹлати се / прђфѹлати се** -ѣм се ‘провући се непажено’ (Р).

провурдати се / профурдати се -ā се ‘прогрушати се’. — Провурдало се млеко, профурдало се, како кò велй; в. *фурда, уквариџи се*.

проглавити прòглавим св ‘проговорити, једва и кратко, у разговору више људи’. — Пòдвн рѣп и вйше једнѣ нѣ проглави. — Нѣмò више јѣдну проглавити! — Народ их пљувао. Ми солунци претили батинама. Нисмо им дали да проглаве (6: 46).

проглођати прòглођем св ‘пробити глодањем’.

прòгнати -ām св ‘протерати’.

проговорити -òворим св ♦. — Мѣнѣ је п̀но с̀рце кад имām да проòворим са народом.

прог̀лити се св прòг̀ли(м) ‘пробити кожу трењем, добити декубитус’. — Бòјим се да се не прòг̀ли и òнда нѣ знам шта да р̀дим.

прогунути прогунем св ‘прогутати, презалогати’. — По цео дан ништа не прогуне, ништа не проговори (5: 124).

продавничца ж дем *йродавница*. — Р̀дила у òнòј продавничци у Ј̀ловйку. — Т̀мо је код òнѣ продавничце.

проживити -йм св ‘проживети’. — Ж̀на с кòјòм си прож̀вио ж̀вот нѣ да те разумѣ.

прожйцати се прòжйца се св ‘добити пролив (о стоци)’. — Нѣ знам шта пòједе кад се прòжйца.

прозвйждати -й св ‘ускиснути (о тесту)’. — Т̀сто ми д̀го òстало [непромешено] и прозвйждало

прозòрић -йћа м дем ‘прозор’. — Òна улѣтй кроз òнај прозòрић.

проз̀јати -йм свр ‘брзо проћи’. — Вйде ја да òн проз̀ја.

прòзукнути -не свр ‘показати прве знаке труљења’. — Ј̀бука прòзукне пре труљења. — За овај посао се обично употребљавају лошија — „прозукла“ дрва (3: 46).

прòзумбати -ам св ‘пробити рупе зумбом (на кожи, каишу); в. *зумба, йробојац*.

прòја -ѣ ж ‘хлеб од кукурузног брашна’. — Од кукурузног брашна прави се проја, која може бити умешена са квасцем и без њега (3: 73).

пројанйк -йка м ‘јело од кукурузног брашна с млеком и јајима’. — Б̀ба гòвила и пројанйк, а с̀дена ж̀не нѣ р̀де. — Пројанйк... се готови на овај начин. Качамак укуван у млеку помеша се са јајима и сиром и пече у црепуљи (3: 75).

пројара ж в. *мурузњача* (2: 65).

прòјица ж дем ‘хлепчић од проје’. — Умѣсила ми б̀ба прòјицу, м̀то ја на ж̀грицу.

прокисйвати -йсйва несв ‘прокишњавати’. — К̀ћа стòјй, ал нѣ знам да л прокисйва. — Прокисйва шкòла и пом̀чињеш кл̀пе; в. *йокровац*.

прòкиснути -не св 1. ‘пропустити воду, прокапати (кров, шатор)’. — О̀е да ми прòкисне на оним црепу; 2. ‘укиселити се и постати неупотребљиво (о млеку)’. — Бйла на њиви, млеко прòкисло и ѣтѣ га свйњама.

проклѣтиња м/ж ‘уклета особа’. — То је нѣка проклѣтиња: òни не трпѣ п̀ру ко ни магаре м̀ву.

Прòкòпље м ‘црквени празник Св. Прокопија’.

прокрвòм̀тити -òм̀тим св ‘почети мокрити крв’.

прокрѣсйвати -ѣсйвам несв ‘просецати’. — Пòшò да прокрѣсйвам п̀т т̀мо до неке л̀кѣ.

прòлећи прил 'у пролеће'. — На брани ùдари лèти вòда или прòлећи и зàспè нам онај пèсак па бóде йло на пèску.

прòлìтати се прòлìтам се свр 'добити пролив'. — Нè знам штà је пòјò кад се такò прòлìтò. — Бòјìм се да ми се јàгње не прòлìта.

прòлупати се ? 'проширити знање у сусретима с људима из других крајева'. — У рату су се многи прòлупали (попунили своје образовање без школовања), особито они, који су стицајем прилика ишли по страним земљама (2: 189).

прòмèнити прòмèним св ♦; изр ~ бреме, в. *бреме*.

прòмèшати прòмèшам св 1. ♦; 2. 'процарати ватру на Божић'. — Данас је обичај у неким кућама да положајник донесе гранчицу бадњака којом „промеша“ ватру у штедњаку (3: 107–108).

прòмиљати прòмиља 'почети млети'. — Прìсуствовали смо прòмиљању.

прòминути прòмине св 'проћи'. — Й тò ће брзо да прòмине и етè ти зìмè.

прòмудати се -ам се св према *мудайи се* (в.). — Изишо да се прòмуда по àвлији.

прòмùтити прòмùти св 'почети мокрити крв'. — Прòмùтити — то кад не пìшà, не мòкрì чìсто, него имà..., умèша се и крв, мùтна мòкраћа, црвèна, крвàва.

прòна̀цачити се -им се св 'постати злобан, пакостан'.

прòнèти прòнèсè св 'снети прво јаје (о младој кокошки)'. — Прòнèла ми она млада̀ кòкица (Р).

прòносак -ска м 'прво јаје које снесе млада кокошка'; в. *йроносийи*.

прòнòсити прòнòсе несв 'почети носити'. — Пòчеле да ми прòносе млада̀ пìлке: јùчè нàшла два̀ прòноска и дàнàс два̀ (Р).

прòпасти прòпаднем св 'умрети, погинути; нестати'. — Два̀ јòј сìна прòпала: јèдан у Прìштини, пèгнèсте гòдине, а дру̀ги кроз Àлбанију. — Јèдан им сìн прòпò у вòјсци. — Кад је Бòшку прòпала жèна, нèко рèко: ўзми òвù. — Нìје имò четр̀нèз гòдìна, òтерали га у Бòсну и тàмо прòпò.

прòпац, обично у изр у *йропац*, 'издићи се на задње ноге (о коњу)'. —

прòпèти се прòпнèм се св 'издићи се на прсте ногу (о човеку) или на задње ноге (о животињи)'. —

прòпињати се -ем се несв према *йропейи се*. — Он бìо нако мàли па се прòпиње.

прòпìрати прòпìрам несв према *йропìраши*.

прòпрати -ерем св св 'мало опрати (о вешу)'

прòпржити -им св ♦. — Исèчèш на парчèта и на тìгãњ, мàло прòпржиш.

прòпртити -им св 'направити пртину (у снегу)'. —

прòпуст м 'цев за одливање воде испод пута'. — Као да је њима ва̀жнији неки пропуст на потоку (5: 32).

прòрèдити се прòрèдимо се св 1. 'изређати се'. — Свì су се прòрèдили; 2. 'учинити нешто што је ред да се учини (удати се, оженити се)'. — Мòраш й тì прòрèдити, па шта Бòг дà.

прòрòдити -й / прòрòди св 'почети рађати'. — За шèс-сèдам гòдìна нè да прòрòди. — То брзо прòрòди.

прòсàнути прòсàне св 1. 'усахнути, потонути у земљу'. — Кад вòда òплива, то брзо прòсàне и òде; 2. 'трењем изазвати на кожи појаву поткрвљених печата'; в. *йршењак*.

прòсвадбовати -ујем свр према *свадбовайи*; в. *редно*.

прòсèк м 'алатка за обраду дрвета, длето'.

просенути се просене се св 'похабати се и истањити'.

прѡсноц м 'просилац'. — Нѣће ти дѡлазити прѡсноци и штѧ то стѧлно чѣстиш.

прѡстѧк -ѧка м 'помоћни неквалификовани радник у грађевинарству'. — Сѣдам зидѧра, бѣс прѡстѧкѧ, рѧдило ми нѧ кући.

прѡстѣрка ж 'настор, слама која се ставља под стоку да на њој лежи'. — Под стѡку слѧма кад се прѡстре — то је прѡстѣрка, да крѧве тѧмо лѣжѣ (Т).

прѡстрап прѡстрана прѡстрано 'незајажљив у јелу'. — Прѡстран је, дѧ Бѡк сачѣва: тѧј пред рѣчак мѡж да пѡјѣде јѧгње.

проструга ж геогр 'пролаз између два непроходна терена, два брда, шуме'

прѡсѣт -а -о 'који има хернију, килав'.

прѡсѣти прѡспем 'пролити течност'. — Они су мѡјѣм ѡцу прѡсули двѧес тѡвѧра рѧкије, попѧлили бѣрад и пѡсле и њѣга ѡбили; ~ се 'добити брух, окилавити'. — Прѡсули се о-тѣшкѣ аргѧтије.

просушивати -ѡшѣвам несв ♦. — Јѧ сам то свѣ изнѡсила те просушѣвала.

прѡтѧк м 'сито са крупним окцима'. — Кад сѣјеш пѧсѣљ, ѡзмеш онај прѡтѧк и исије се из рѣкѣ ѡ рѣку, а пѡс се то вије (Р).

прѡтѣвно прил 'неправо'. — Што гѡд кѧжеш — њѣму је прѡтѣвно.

прѡтнути прѡтнем св 'провући, протурити кроз отвор'. — Прѡтни ми то кроз прозѡрић (Р).

протодумѣсати -шем св 'промислити'. — Нѣ мош тѣ у твѡјѡј шѣпљѡј глѧви да протодумѣшеш. — Протодумѣсо сам јѧ то дѡбро (Б).

протолковати -ујем св 'протумачити'.

прѡтурити -им св 1. а. ♦; б. 'додати нешто (кроз прозор)'; 2. 'промашити (мету)'.

прѡћи прѡђем св ♦. — После чѣтири мѣсеца смо прѡшли кроз Југѡславију и ѡтишли за Нѣмачку; изр. *ѣрошао конац*, 'уздужно претестерити пањ по линији обележеној загарављеним концем'. — Кад се ѣутак уздуж претестерѣше, кѧже се: „прошао конац“ (3: 44).

прођукати прѡђѣкам св 'прођердати, профѣћкати'. — Нѧшѡ се с њѣкима ки што је ѣ сѧм и — прођѣкѡ пѡла платѣ.

прођјати -ѣ св 'одживети, најживети се'. — Мѣ смо прођјали мѧтори, ал нѣ знам за ову дѣцу.

прѡфѣрцати -ам св 'ручно прошити тканину пре машинског шивења'.

прѡфѣсор м 'професор'. — Прѡфѣсор бѣо с Кѡсова.

процеп м 'део саоница'. — Солници су са процепом спојени „овитином“. Процеп је учвршћен „кариком“ и „клином“ (3: 56); в. *ногар* (2: 48); **процеп-расцеп**. — Кад се калѣми у процеп-расцеп, подлога се прѣсече тестером, расцепи се на пола [или] на четири дела, [а] калѣм гранчица среже се на коланце као клин и меће се у крајеве процѣпа на подлѡзи (2: 19).

прѡчѣвље с 'огњиште'. — Бѣло прѡчѣвље на зѣмљи, де се лѡжѣ вѧтра, мѧло пѧтосѧно цѣглѡм и тѣ се вѧтра лѡжила (К). — Прѡчѣвље тѧмо у ѡѧклији, де су њѣкад пѣкли лѣб у црѣпуљи, лѡжили вѧтру, бѣле вѣриге па нѧ њѣ ѡбесе бѧкрѧч. — Бѣло ѡнѡ прѡчѣвље и нѧд њѣм вѣриге; в. и *ѡѧк*.

прѡѧкати -ам 'попричати'. — Дѡђи, да мѧло прѡѧкамо. — Мање се креће..., сем до свѣштеника што дође, и с њѣм проѧка (6 :5).

прѡшевина ж 'просидба'. — Ыдѣ ѡтац на прѡшевину.

прошепица ж 'испрошена девојка'. — „Прошеница“ завршава своју спрѣму (3: 91).

прѡштац -аца м 'обли колац'.

прѡшће с 'цепано коље' (Р); *илоѡ* — дрвена ограда од прошћа (цепаних колаца) оплетеног повијем (16: 58).

прѡдати прѡфе несв 'испуштати ситне капљице воде, „цврчати“ на високој температури'. — Кад бациш онај ћутак зѡлен на ватру, он прѡфе, избије оне [капи] ко рѡса. — Кад иѡкачу они мали клѡбуци, тад прѡфе. — Најбољи је [креч] када камен одаје јаку светлост и „прѡфе“, а по цреповима избије сумпор (3: 46).

прѡсити се -им се 'хвалити се, поносити се нечим'.

прѡслотипа / прѡлотина ж 'мала пукотина, напрснуће'. — Залије се она прѡслотина. — Та стѡна има прѡлотину.

прѡслотипница ж дем према *прѡслотина*. — [Лак] трѡба да ѡђе у ѡне прѡслотинице.

прѡслучѡнце -ета с 'прѡслучић'. — Имѡ на себѡ неко прѡслучѡнце. — Прѡслучѡнце ѡнѡ трѡсеш и ваѡшке само падају.

прѡслучиште с пеј 'прѡслук'. — Било неко прѡслучиште и ја га опарала и пѡпарила.

прѡснути -не(м) св 1. ♦; 2. 'разићи се, раширити се'. — Све је то прѡсло по страним зѡмљама. — Прѡско кут којѡ.

прѡс-ѡјце! узв. за вабљење оваца (Р).

прѡстен м ♦. — Ђграмо се прѡстена, марамице. — Обично смо се играли прѡстена. У тој игри изабере се прво игра-баша... Како марама има четири угла, сваки се угао завеже, а у један се, крадом, веже прѡстен... Ко погоди, где је прѡстен, почиње игру (2: 142–143).

прѡстѡнка ж 'овца која око очију има црне кругове'.

прѡтен прѡтена -о 'направљен од лана, конопље'. — Заврѡшио је шкѡлу са прѡтеном кошуљом и гаћама.

прѡтењак -ака м 'тканина, комад одеће од лана, кудеље'. — Били они прѡтењаки, прѡтене гаће, ѡједеш се између нѡгу да крв прѡсане.

прѡтењача ж 'ткана торба с упртама'. — Она прѡтењача ткана, торба била па има оне упрте и на леђима нѡсиш, ко [о]во сад деца.

прѡтити се -им се 'упињати се'. — Прѡти се, а нѡ мож д-ѡради. — Заузели су целу Европу, а ми се прѡтимо да их победимо (6: 41); 2. 'мешати се у туђ посао'. — Шта се прѡтиш тамо де ти није мѡсто?

прѡтљача м/ж 'причалица'. — Ђуро је прѡтљача, а ѡна[j] је ѡпасан: био у суду пѡрота.

прѡжати -ам несв ♦. — Неће да ти прѡжа руке.

прѡжити -им св ♦; изр. *прѡжити прѡст*. — Имам три сина, само да прѡжим прѡст — ѡдерали би те!

прѡт прѡта м ♦. — Ђзме и направи прѡтове за кошницу, колко трѡба и ѡн и прѡвѡже или прѡкује гѡр за ону даѡицу.

прѡтача ж 'сорта слатке јабуке' (Бљ, 14: 41).

прѡтити се прѡтим се 'опружити се' (Р).

прѡшће с 'пруће за уплитање горњег дела плота'.

прѡѡка ж 'лоша ракија'. — Пили неку прѡѡку и пѡтровали се (Р).

прѡѡљак / прѡѡљак / прѡѡљак -љка м 'који је мали, мајушан'. — То кад је нешто мало каже прѡѡљак (Р). — Ко би рѡко: ваки мѡмак из накѡг прѡѡљка. — Компир ми слаб, сваки прѡѡљак.

прѡшѡтљи непром прид 'растресит'. — Та зѡмља била прѡшѡтљи.

прѡшић -ића м 'сув, сипак снег'; **прѡшећи** снег в. *возник* (Р).

пршња̋к -а́ка м 'предњи део ама, грудња̋к'. — Он̋ај део што ко̋њу идѣ на̀прѣд да вѣче у Бѣлановици ка̋же пршња̋к (Б).

псѣто псѣтета с 'пашче'. — Па̀дне ми на̀ум — ко псѣтету да ра̀мље (Р).

псећи 'који се тиче пса'. — Ни по коју цену не би онолико за̀пео и трчао колико за̀пиње и трчи за псећом памећу (куда га кер води) и за литру меса (лов) (2: 33).

птичар м 'ловачки пас дресиран за лов на птице'; в. *зечар* (2: 34).

пѣва̋лка ж 1. 'ливадска гљива округлог облика; кад је зрела, при стезању избацује прах'; 2. 'мокраћни мехур животиње, као дечја играчка, „балон“'.

пѣзавац м зоол 'детлић'. — Пѣзавац је што кљѣје по дрвѣту.

пѣзра ж 'волујски уд'. — Пѣзра је код бикова̋ она жиља што припа̀ћава кра̀ву.

пузија ж зоол 'врста ситне рибе'. — Пузија личи на малу гују (глатка је, танка и масна); в. *клен*.

пѣк м зоол 'пух *Myoxus glis*'. — Да ли ће пѣкови овѣ да јѣду?; в. *дрндѣр*.

пуља ж 'дугме'. — Гуњ је имао дугачке рукаве, на грудима се преклапао и са стране закопчавао „пуљама“ (3: 78–79).

пѣндра̋вци / **пѣндра̋ћ** -а̋ћа м, у сталној вези *пѣндравци у дуйѣту, пѣндраћ у дуйѣту*, али се значење не зна. — Немирно де́те, ко да су му пѣндра̋вци у дупету (Р). — Пѣндра̋ћ му у дупету.

пѣнѣара ж 'жена са пунѣом'. — Била ђна лепа пѣнѣара.

пѣн пѣнци̋т 'пун до врха, пун пунцат'. — Пѣна пѣнци̋та ко̀ла ђтерали.

пунцола ж 'метални клин за сечење камена' (Р).

пѣнче пѣнчета, мн пунче́та, 'клин за цепање камена'. — Удѣби се ка̀мѣн са шпѣцом на неколико мѣста и по̀сле удара пунче́та, че́кићом, јѣдно, дру́го, тре́ће, че́тврто, по̀дједнако на̀бија и ка̀мен прѣсне та̀чно куд ђнеш.

пѣњездра / **пѣњестра** ж 1. 'стара трошна кућа; неуредна просторија'. — Он би на̀јво̀лно у овѣј сво̀јѣј пѣњездри. — Из овѣ мо̀јѣ пѣњестре ја̀ мо̀гу са̀мо ѣ земљу. — Пѣњестра ти је неуредна со̀ба у ко̀јѣј жи́виш, неуредна ку̀ћа. — Предвече макар иза̀ђем из ове мо̀је пѣњестре (5: 19); 2. 'неуредна торба, у ко̀јѣј се може на̀ћи и оно што се не очекује'. — Пѣњестра је неуредна то̀рба; ка̀же се: он̋а њѣгова пѣњестра — има ѣ њѣј и мртви гу̀ја (Т).

пѣѣр м 'пепео од спа̀љеног лишћа, па̀пира'.

пѣпав -а -о '?'. — Била бо̀лесна и пѣпава.

пупка ж 'црна тачкица на зрну пасуља'; в. *киѣош / кицош*.

пѣпѣљ м 'пупољак'. — Види ко̀лико на̀ њѣј има̀ пѣпѣља — и та̀ко до зимѣ. — Има̀ на̀ њѣј до̀ста пѣпѣља; ~ *мрѣви̋* ~ 'непробуѣени пупољак'.

пупѣљати -а̋ несв 'пупољчити'. — На рѣжи ђстане до̀ста пѣпѣља и он̋а пупѣља до̀ првог снѣга. — Ме́нѣ је то̀ пупѣљало.

пупѣљчи̋ћ -и̋ћа дем *пупѣљак*. — Крѐнули пупѣљчи̋ћи на лѣзи.

пупѣљати -а̋ несв 'газити, прпушати ко̀кошку (о петлу)'

пѣпчаст -а -о 'нераван, испупчен'. — То ђстало пѣпчасто.

пурења̋к -а́ка м 'млад кукуруз печен на жару'. — Чу̀вали ђвце, пе́кли пюрења̋ке, пѣри се на жару. — Траже пюрења̋ке и доносе их на ватру, где их пеку (2: 64).

пѣрити -им несв 'пећи кукуруз на жару'; в. *пурења̋к*.

пѣспѣк -и́ка м 'невољник, несрећник'. — Ова̀ј пѣспѣк свѐ ѣпропа̀сти. — ђвим пѣспѣку во̀да ђднела ѣвиу.

пўст пўста -о ‘несрећан, проклет’. — Имѵ је сїна једнога и поливѵ шљїве ливѵлом пўстим и ѿрује се и ўмре.

пўстати пўстам несв ‘пуштати’. — Ђуро свѵје краве мўзе у четири и већ у пѵла пѵт — пѵт ѿн и пўстѵ на пѵшу.

пўстињак м ‘нерадник, скитница’.

пўстолина ж 1. ‘пуст, безводан и неприступачан крај’. — Жївї тѵмо у нај пўстолини, нѵ се знѵти ни кад ўмре; 2. ‘напуштено, запустело имање’. — Кѵ знѵ чїјѵ је то пўстолина.

пўстошан -шна -шно ‘необуздан’. — А ўнук ми бїо пўстошан и нїје дѵбро ўчио.

пўсула ж ‘документ’.

пўтак м ‘трупѵ’. — „Пўтак“ — трупѵ се закачи за ланац и вуче једним крајем по земљї (3: 44).

пўтаљ / **пўтко** м ‘коњ са белим пѵгама по ногама’ (Р).

пўтѵпога ж ‘бела овца са црним ногама’; уп. *чизма*.

пўћкарѵти -ѵм несв ‘помало пушити, пўћкѵти’. — Мѵја Јѵлена пўћкарѵ.

пўца ж ‘пукѵтина од суше у земљї’. — Кѵлко ѿнѵ пўца пѵшије вѵдѵ!

пўце -ѵта ‘зрно грѵжѵ’. — Ко имѵ грѵжѵе — нѵће ѿвѵ гѵдине имѵти пўце да пѵједе. — И ја вїдим: пўцад, бѵбѵце ѿнѵ, мѵло сїтнїје, као мѵло увѵњава.

пўција ж ‘пукѵтина’. — Све пўције пѵ њиви ѿт сўше. — Вї[ди]ш кѵликѵ су пўције.

пўчица ж хип ‘пушка’. — Треба ја д-їдѵм с ѿнѵм пўчицом.

пўшница ж ‘сушѵра (за воће, месо)’. — У време када нису имѵли пушнице, шљїве су „депали“, кошпнїце вадїли... и остављѵли да се суше на сунцу. — Многа домаћнїства имѵју пушнице у којнѵма се суши воће (3: 24 66).

пўштѵти -им св 1. ‘пустѵти’; 2. ‘заорѵти (бразду)’. — Нѵма кѵ да пўшти бразду, свѵ ѿтнїшло са сѵла; в. *огрѵшић*.

пўшчѵгања ж пѵј ‘пушка’. — Јѵ лўљѵм с ѿнѵм пўшчѵгањѵм. — Дрѵган дѵно неку пўшчѵгању. — Ја прѵбаћим ону пўшчѵгању преко рѵмена и идѵм да им мѵбїм.

пчѵла ж зоол ♀; *бѵле пчѵле*, чукунунуче(?). — Треба да бўду срѵтњи: имѵју бѵле пчѵле.

пчѵлѵник м ‘пчѵлињѵк’. — За то у пчѵлѵник међу костур од коњске главе и прѵгорѵли бадњѵк, од Божића (2: 32). — Место где се постављѵју кошпнїце зове се пчѵлѵник, уљѵник или кованлук (3: 35 66).

Р

рѵбѵтан -тна -о ‘стар, ислужѵн’. — Кўпио је тў близу рѵбѵтну кўђу за трїста милиѵнѵ (Б). — Сад немам ни кўђу, само туђи рѵбатѵн стан (5: 121).

рѵбаѵција м ‘превознїк рѵбе запрежнїм колимѵ’. — Бїли рѵбаѵције и вѵзїли на оним кѵлимѵ сѵљѵчким ко пѵта дѵе.

рѵбаѵѵјѵти -ѵм несв 1. ‘раѵѵти са волујским и коњским запрегама, превѵзити’; в. *пѵкрѵваѵ*; 2. ‘псовѵти као рѵбаѵѵја’. — Бѵште, ѿвѵ га идѵ и рѵбаѵѵјѵ!

рѵбаѵѵлук / **рѵбаѵѵлук** -їлука м ‘рѵбаѵѵјање’. — Терѵли шљїве сўвѵ, рѵбаѵѵлук бїло, ко гѵј ѱїлїм, [пѵкрѵваѵ] не прѵкїсїѵѵа, кад идѵш на рѵбаѵѵлук (Кз).

ра̀бота ж ‘рад, посао’; изр. *ру̀ка ра̀боше* ‘сумњив посао; крађа’. — То је та̀мо завршила ру̀ка ра̀боте.

ра̀бош м 1. ‘дрвце расечено по половини чији се један део увезивао у пређу када се давала на бојење, а други давао власнику да би своју пређу могао подићи’. — Ра̀бош је то што се мѐти у пређу кад је бо̀је: да̀чица, па ра̀цѐпе, па вѐжу (Б). — Од тада почнем пла̀хати порез (који се купио на ра̀бош) (2: 161); 2. ‘ра̀бошка’ (в.). — Ра̀бош је то што зову и ра̀бошка (Б); в. *ва̀ларица, белега* (2: 45).

ра̀бошка ж ‘дрвена полу̀га на млинском кошу, постављена укосом и њоме се регулише брзина млевења’. — Ра̀бошка је изрезана и постављена укосом; ако се повуче гор, онда се спуштају ко̀рице и више жи́та па̀да у ка̀ме́н (Б).

ра̀ван ра̀вни ж ‘равнина’. — Ја сам све сву̀ко у ра̀ван, а он та̀мо исеко. — Ако је суша, роди у равни (5: 128); изр *сву̀ћи у ра̀ван* ‘истерати на чистину, изнудити истину’. — Сву̀ћи ћу ја њега у ра̀ван!

равена изр „у равену“ ‘једнако’. — За отварање лова ловци између себе скупе прилог. Сваки да подједнако „у равену“ да би за овај дан купили прасе (3: 33).

ра̀вњати -а̀м несв ‘равнати’. — Ја све та̀мо ра̀вња̀м. — Само ра̀вња̀ју, а не́ма а̀сфалта; в. *рака̀љ* 3.

ра̀вња̀ча ж ‘алатка за равнање сламарице’ (Р).

ра̀гастов м ‘стуб на који се вешају врата’. — Имаш та̀ј ра̀гастов, то што но̀си врата, ра̀гастови.

ра̀д м ♦; *ру̀чни* ~. — Имā д-у̀зме ра̀д у ру̀ке; *бѐли* ~ ‘вез’.

ра̀деник м ‘радник’. — Ја ни́сам био не́ки велики ра̀деник.

ра̀дити ра̀дим ♦. — Са̀д имā зе́мље ту̀ђе да ра̀диш, ра̀није ни́је би́ло. — Да̀бо̀гда се у њо́ј сло̀мио ра̀дѐћи, а ни́шта не а̀снио. — Ми ц̀ркосмо ра̀дѐћи.

раж ж бот ‘житарица *Sesale segeale*’. — Раж се сеје и употребљаа за исхрану људи и стоке, а слама служи за покривање зграда (3: 18).

ражења̀вати се -ења̀вам се несв ‘разводити се’. — Он се же́нно и ражења̀вб.

ражња̀ча ж ‘мотка за ражањ’.

ражовина ж ‘њива на којој је засејана раж’.

ра̀збато̀лити -а̀та̀лим св ‘покварити, срушити’ (Р). — Ра̀збато̀лили и ва̀јат и миша̀ну.

ра̀збѝјати ра̀збѝјам св несв према *разбѝти*; в. *ду̀ћа̀ти*.

ра̀збити разбијем; изр. *разбијање града* ‘дечја, чобанска игра’. — Кад смо излазили на пољану, метали смо по три плоче на ред, по један корак удаљене једна од друге; после двадесет корака, још тако по три плоче, и све назначимо чија је која. Онда се поделимо и из далека га̀јамо плоче. Чи́ју ударимо и оборимо, онај нас мора носити до одређеног места. Та игра звала се разбијање града (2: 141).

ра̀збо̀ј -оја м 1. ‘направа за ткање’. — Ра̀збо̀ј онај био па же́не тка̀ле, тка̀ло се на ра̀збо̀ју дрвеним, сѐди се за ра̀збо̀јом и ткѐ се (Кз). — Када се на вратило пренесе основа, оно се ставља на ра̀збо̀ј на горње стативице и тада се основа уводи у нити (3: 49); в. *прѐђа, воза*; 2. ‘направа за ручно тестерисање балвана’. — Разбо̀ј има две стативе и горњи и доњи праг, у које су углављена гвожђа са просеком. Између два гвожђа учвршћена је тестера, која се креће горе-доле и реже трупце (3: 44).

ра̀збо̀јача ж ‘велика тестера’. — Имаш те́стеру што се́че дрво, ра̀збо̀јачу, с оним о̀кви́ром, па за́тежеш онај ка̀на̀п; то ра̀збо̀јача те́стера, она велика: је́дан озго̀р на тру̀пцу, а два̀ до̀л (Б Кз).

разбољевати се разбољева се ‘оболевати’. — То се сџд разбољева и младо и старо.

разбркати разбрчем св ‘измешати, промешати’.

разбучати разбучам св ‘разбити; исцепати’ (Р).

разваљџтина ж ‘разваљена кућа, рушевина’. — То нека разваљџтина па да дигнем са ње макар нешто.

развиђивати се -иђива се безл ‘свитати’. — Пџчну пџвци и да се развиђива.

развинобрац -рца м ‘пролећни ветар, развигор’. — Ў пролеће дуне развинобрац.

разврџити разврџим св ‘скинути једно дно с бурета да би се користило као каца’.

развржен -а -о ‘неуредан, непосремљен’.

разврзати разврзам несв ‘разбацивати, растурати ствари, правити неред’.

развршити развршим св ‘скинути са стога врх и почети са њега вући сено’; в. *йодина*.

развџћи -чџм св ♦. — Кџт куће мајчке развџчу те џпанке [од свеже коже].

разгазити -им св ‘ношењем проширити тесну обућу’.

разговоран -џрна -о ‘причљив’. — Она није разговорна кад неко до[ђ]е, ал ка[д] смо сами — не прџстаје [да прича]. — Ловци су врло друштвени, „разговорни“ (3: 32).

разгојџити -џјџтим св ‘раширити, разбацати, направити неред’. — Штџ си разгојџио?!

разгон м бот ‘*Solanum niger*’; в. *лекаруша*.

разгрџача ж ‘машина за чишћење снега’. — Дошџ с џнџм разгрџачом и разгрџџ снег.

раздџнити се раздџни се св ♦.

раздарџшан -шна -шно ‘широке руке, дарежљив’. — Ал си ти, мама, раздарџшна: дајеш нам три џра да направимо кућу!

раздеренчити се св ‘?’ — Једнџм био код мџне и раздеренчџ се.

раздрџити се раздрџим се ‘раскопчати се од грла до стомака’. — Штџ си се раздрџио? (Р).

раздрџдати -ам св ‘разбити; оштетити, покварити’. — Раздрџдаће ти џн и маџлу, а де неће трактор (Р).

раздрџцати раздрџцам св а. ‘разбучати, поцепати’. — Раздрџџ ми свеску; б. ‘оштетити непажљивим руковањем’. — Штџ си му даџ, знаш да ће да га раздрџца.

разиграти се разиграм се ♦. — Срне се разиграју кроз кокџруз.

разлаз м ‘чобанска игра’. — Чобанске игре данас су: кајиша (разлаза), лопте, клиса, жмуре и крмаче (2: 142); в. *кајиш*.

разливати разливам несв ♦; в. *йроверити*.

разма предл ‘сем, осим; до, једино’.

размерак -џрка м ‘мерење, меревање’. — Јџфтџније узџти на џак нег на размерке.

размџрка ж ‘трговина на ситно’. — Аду пџре на размџрке.

размесџвати -џсџвам св ‘овлаш премесити тесто пре печења’. — Треба сџд и тџј дрџги да размџсџвам.

разметџача ж ‘алатка за уређивање распореда зубаца на ручној тестери’ (Р).

разнимџлазити се -им се несв ‘размимџлазити се’. — На ној чаврми се тџшко размимџлазе.

размимѡћи се -ѡћем се св 1. 'размимѡћи се'. — Нисмо мѡгли да се размимѡћемо; 2. 'догодити се'. — Нѣ знѣ се штѣ ће се јѡште размимѡћи 'које ће невоље нанћи'.

разминути (се) разминем (се) св 'проћи, мимоићи (се)'. — Јѣдва се разминули на ној чеврми.

размислити се -им се св 'размислити, помислити'. — Јѣ ка-се размислим: стѣри су им били радикални, а млади држѣ слику Милошевићову!

размолушити се -ѡлуши се св 'олабавити; расплинути се'.

разобадати се -ѡ(м) се св 1. 'разјурити се, разбежати се пред нападом обада'. — Разобадѡју се говеда; 2. 'разљутити се'. — Разобадѡ се и склѡни му се с пѣта; в. *обадаши*.

рѣзор -а м 'средина њиве, од које се оре на једну и на другу страну'. — Уватиш рѣзор и ѡнда ѡколо [ореш]; у сталном изразу *ѡраиши на рѣзор*. — Нѣ ореш ни на рѣзор ни на слѡг (Кз); в. *сѣрана* (З: 17).

разорѡвати ѡравам несв 'орати ледину'. — Разорѡвѡ ону стрменицу и глѣдо ка-ћу се свѡлити.

разѡрати рѣзором св 'поорати ледину'. — Пѣтај Бошкића да ти рѣзоре лѣваду виш Мѣлове кѣће.

разрѣдити разрѣдим св 'проредити'; в. *ѣраишиши*.

разрѣђивати -ѣђивам несв према *разрѣдиши*. — Разрѣди се мѣруз, разрѣђиваш који је чѣст; в. *ѣраишиши*.

рѣрезати -жем св в. *нарезати*

рѣрушити се -им се св 'скинути црнину за покојником'. — Сви се рѣрушили, а ѡтац и мајка нису и син им се није вратио.

рѣзурити -им св 'скинути дно с бурета'.

рак м зоол 'љускар Crustacea'. — Јасеничка водена животиња, некад се ловила и јела (кувани и печени), нарочито у воденици док се млело (16: 58).

рака ж 'гробна јама'. — Милан је кѡпо рака и знѣ да нису били [на сахрани].

ракаљ ракаљ м 1. 'ракла на коју се намотава предиво да би се добиле кануре'. — Мотѡвило мѡра ѡнѡј ракаљ да има, а ти ракаљеви трѣба да су дѣги; 2.а. 'раскрсница'. — Пѡгино Мѣлан Словѣнац код ракаља; б. 'одвојак пута, бочни пут'. — Пѡсле ѡви ракаљеви трѣбало д-идѣ сваком и да се асфалтира; 3. 'рачва на дрвету'. — Ја равњѡ ѡвлију и затрѣпѡм шљиву и ѡрас до ракаљѡ. — Прѡбила трава до ракаљѡ.

ракаљ ракаљ м 'крак рачве' (Р).

ракијчина ж пеј 'ракија'. — Њѣгова ракијчина бѣла ѣ нашим пѡдруму до лѡнѣ.

ракита ж бот (12: 23)

ракла ж 'дрвени оковратник за свиње' (Р), в. *ракуља*.

ракласт -а -ѡ ♦. — ѡнда се намѡта на јѣдно клѣче или на дрво дугѣчко јѣдан мѣтар и дѡле је ракласто (Кз).

раклѣћ -ића м дѣм *ракаљ* 1. — Њма ѡнѡ три раклѣћа па ѡко њѣ плѣли ко год кошариће и таквѣ бѣле те плѣтаре кошнице.

раколити се -и се несв 'гласати се кад хоће да снесе јаје (ѡ кокошки)' (Р).

ракуља ж 1. 'ракла, рачвасто дрво које се шипилом (в.) учвршћује ѡвци или свињѣту ѡко врата да се не може провући кроз ограду'. — Усѣчѣш дрво ко рѡгуље и гѡр мѣтиш шипило и нѡси на врату ракуљу; 2.а. 'ракла којом се покреће *воза* (в.)'. — Ракуља је што се тѣра воза: има гѡр на врву чѡпур, клин, па се закѣчи за [ѡ]нај клин да

се вуче, да се са њом сиђје за ткиво; б. ‘кука на јарму за коју се качи ланац (в. *влачег*) којим се вуче дрљача, ралица и сл.’, в. *йойтегача*.

ракуљница ж дем *ракуља*; в. *уџуцаџи*.

ра̀лицѝа ж ‘старинско дрвено рало’. — Била о̀на̀ ра̀лицѝа и на̀ њу̀ даска и ра̀ник. — Најстарија пољопривредна справа била је дрвена ралица. — Гвоздена ралица има делове: гредел, рукунице, точак, даску, раоник и козалац (3: 16).

ра̀ло с ‘дрвени плуг, примитивна справа за орање’ (16: 58).

ра̀мати ра̀мље несв ‘храмати’. — Ударно га сикиром и о̀-то̀ дѝба ра̀мље.

ра̀на ж ‘храна’. — Ми ѝмамо прилично ра̀нѝ, ал нѐ[ће] да бѝде мнѝго.

ра̀нац м ‘сорта крушке’ (Бљ, 14: 41).

ра̀ниѝа ж ‘велики казан’. — Са̀т ка̀[ж]е ка̀зан и за ма̀ст ка-се то̀пѝ, а прѝ бѝла ра̀ниѝа, звало се, ра̀ниѝа ма̀сти, и пѝкмез у њѝ [се кувао]; в. *саѝак*. „*Ра̀ниѝа*. Казан од бакра или гвозђа. Целе се јесени у њему нешто кува. Пекмез, који паклено бућка и распскује се уоколо. Сапун, од свињске масноће и камене соде. Кавурма и чварци. Касно у јесен, надеви за туршију. Ветар стреса јабуке кожаре низ кров штале. Врба се лопи у струку и преко потока савија, а под ранијом ватра тугњн, храна за зиму се спрема. Издужени пламени прсти извијају се ка небу и са свих страна је обавијају. Посуда стоји на четири огарављена камена. Около су парчићи погашена угљевља, помешани с коштицама из цибре, и са иверјем. Недељом ујутро, расхлађена: чађави ђаво обрастао длацицама гара“ (7: 197).

ра̀ник м ‘раоник’. — Нѝси ра̀нике да ми клѝпѝ.

ра̀пка ж а. ‘сорта шљиве’. — Најпре стижу ранке, има доста ценарика и белошљива, али су најукусније црвењаче (3: 23); б. ‘рана воћка’.

ра̀ношљѝва ж ‘рануша’. — Постелу су сместили иза великих каца, које су биле пуне раносљиве (6: 92).

ра̀нуша ж ‘сорта ране шљиве, рањача (в.)’. — Рањача, ра̀нуша, шумадѝнка — то ти све ѝста рана шљива. — Брат засадио, однекуд донео, нову шљиву. Мацарку и ранушу (5: 64).

ра̀ња̀в -а -о ‘који је у ранама’. — Са̀в му нѝс ра̀ња̀в.

ра̀њац ра̀нца м ‘сорта ране шљиве’; в. *караманка*, *рануша*.

ра̀ња̀ча ж ‘сорта ране шљиве’. — Та̀мо смо на̀купили шљѝва ра̀ња̀ча, кѝпили ра̀њаче, а имамо јѝш (Ш).

ра̀њѝнѝк -ѝка м 1. ‘ухрањена свиња, посек’. — По педѝсѝт ра̀њѝнѝка̀ је ѝмѝ; 2. ‘лековита трава’. — Ра̀њѝник (зечје уши, *Betonica officinalis* L.), — истуцан, превѝја се на ране (2: 225).

ра̀ѝонѝк м ‘део плуга који преврће бразду’; в. *гредел*.

ра̀сада ж ‘поврће које се сеје за расађивање’. — Није ми била дѝбра ра̀сада и нѐма кѝпуса.

ра̀са̀дѝти ра̀са̀дѝм св ‘преса̀дѝти’. — Пѝсијеш сѝме ра̀но и оно та̀мо нѝкне и пѝсна̀ка ти то ра̀са̀дѝш.

ра̀свѝтлиѝ -ѝ безл ‘постати светлије’. — Вѝдиш колико је расвѝтлио кад је пѝо [велики граб пошто је посечен].

ра̀свѝт м ‘свитање’. — У̀сто̀ сам у ра̀свѝт, кад се дѝли да̀н и нѝћ, кад вѝдиш ѝспре себе (Кз).

ра̀свѝтѝти се ра̀свѝће се безл ♦. — Далѝко је зѝра, кад забѝлѝ, кад се ра̀свѝће да̀н и нѝћ.

- раска̀лити** раска̀лим св 'лоше окалити'.
- раска̀шати** раска̀шам несв в. *раскосийи*.
- расквоцати се / раскоцати се** -е 1. 'почти квоцати (о квочки)'. — Дѡцкан ми се расквоцала. — Нѣ да се раскоче; 2. пеј 'распричати се'.
- раскѡкати се** раскѡка се 'распрснути се, попуцати (о кукурузу кокавцу'.
- раскокѐлити се** -ѡкѐли се св ?? . — Он се раскокѐли.
- раскос** м 'прва два откоса набачена један на други'.
- раскрѣчѣти (се)** раскрѣчи (се) св 'раширити ноге' (Р).
- раскуждрати се** -а се св 'разбарушити се'.
- раскућавати** -ућавам несв 'упропашћавати домаћинство'; в. *колѣно*.
- расѡ** -ола м ♦. — Мѡја баба, кат постї, уточи расола, црвѣни се расѡ, и [узме] врѹћѣ пројѣ и — румѣни се ко рѹжа!
- распадуља** ж 'жена слободног понашања, проститутка' (Р).
- распарта̀лити се** -арта̀лим се 'распремити се, растоварити се'.
- распикати** -ни се св 1. 'непристојно опружити ноге'. — Штѡ си се распикатио!? 2. 'непристојно се обући, разголитити се'. — Она се распикатила и — у кафѣи!
- распла̀тити** распла̀тим св 'распорити заклано бравче'. — Кад га распла̀ти, глѣда: ако је слезина спреда тања — биће блага зима на почѣтку; ако је дебља — биће јака.
- расплѝшити се** расплѝше се св 'размилети се, разићи се на све стране'. — Расплѝше се кокѡшке и ѡднесе кобац.
- расповијати** -ѡвијам несв 'скидати повој с бебе'.
- распрашит** -а -о 'растресит'.
- распрѣдети се** -ѣм се несв 'хвалисаво се распричати'.
- распрѣцати** распрѣцам св 'непажљиво исећи, оштетити'.
- распуштѣнко** м 'разведен човек'. — Удѡла се за распуштѣнка, а такѡ била лѣпа (Б). — А после двадесѣпете ни чича те неће. Сем неки распуштѣнко, или удовац, или богаљ.
- раста̀вити се** -им се св 1. 'породити се'. — Нека дѡ Бѡг да се срѣћно растави; в. *брѣме* ♦ 2. 'умрети'. — Мѹчи се, нїкако да се растави [с душом].
- раста̀пати** растѡпа несв 'растварати'. — Растѡпа камѣње из жѹча (Б).
- расто̀врѣсти** -рѣѣм св 'испретурати ствари, направити неред међу њима'.
- расторѡкати се** -чем се пеј 'распричати се'.
- расточити** расточим св 1. 'преточити пиће из бурета у флаше'; 2. 'продужити шинска кола (размакнути точкове, за превоз дужих трупца)'. — Растѡчи кола да дѡтерамо оно мало сѣна; ~се 'расушити се, почети пропуштати воду (каца, буре)' (Р); в. *криваљ*, *расушии се*.
- растрѡљити** -им св 'разбацати без реда, направити неред, растурити'. — Свѣ растрѡљено ѡвде.
- расѹти се** расѹе се свр 'раширити се, освојити простор'. — Расѹће се дѣвљѣ свиње и вѹдије, мајко бѡжја!
- расу̀шити се** расу̀ши се св ♦. — Каца се расу̀ши кад је празна. — Чабар се расу̀ши и ѡнда се мѡра закиселити.
- рат** прил 'безбрижно'.
- ратап** ратпа -о 'миран, лагодан'; в. *дућаи*.
- ратар** м ♦. — Био сељак. Обичан наш ратар и говедар (5: 16).

ра̑т̑иште с ♦; в. *райовайи*.

ра̑ткати -ам несв дем 'радити'. — Мбраш да ра̑ткаш. — Йдем са̑д ку̑ћи: ймам нешто да ра̑ткам.

ра̑тно прил 'мирно, спокојно'. — Ра̑тније са̑д наро̀д жи̑ви, а ми̑ се му̑чили, ра̑тн̑и би̑ли до̀ста (Ш).

ра̑товати ра̑тујем несв ♦. — Они су сви ра̑товали, на ра̑т̑иште йшли.

ратос в. *шипрага* (Р)

ратоси̑лати се -оси̑лам се св 'отрести се, отарасити се'.

ра̀уна ж 'прорез на фуруни, за довод ваздуха'. — Йма̑ на ву̀руни она ра̀уна. — Затварала рауна на фуруни (6: 17).

рафант м 'лековита биљка'. — Рафант (турски корен) — меша се са линцуром и срчаником и употребљује се против пролива са крвљу (од срдоболе) — за народ и стоку. — Рафант — корење — за грозницу (2: 226).

рафија врста везива за винову лозу добијена од поткорних влакана дрвета (Р).

ра̑чва ж 'део воденичног механизма'; в. *оштанец*.

ра̑чвица ж дем *рачва*. — Не̑ма то, са̀мо она ра̑чвица де по̀чне да плете̑.

рачеп̑рати -а̑м св 'рашчепрати'. — Рачеп̑кале ми ко̀кошке око цве̑ћа.

рачеп̑тати -а̑м св 'рашчепрати'. — Ма̀ло загра̀дила, да ми ко̀кошке не̑ би рачеп̑тале.

рачу̑њати -а̑м несв 'рачунати'. — Ја̑ нешто рачу̑ња̑м да то̑ не̑ да б̑де до̀бро.

раша̀торити се и се св 'раширити се, разбокорити се'. — Ви̑[ди]ш како се раша̀торило цве̑ће.

рашл̑опити се рашл̑опи се св 'деформисати се, раширити се (о обући)'. —

ра̑шљица ж дем 'рашља'; в. *мошовило*.

рашчав̑рнути -ав̑рнем св 'раздвојити два спојена предмета'.

ра̑шчварити -им св 'пропржити'. — Ра̑шчвари га ма̀ло у тига̑њ.

рашчеп̑уља ж 'жена која хода раширених ногу, рашчепљено'.

рашчи̑нити рашчи̑ним св 'скинути чини, ма̑ђије'; в. *зачиниши*.

рашчи̑шћати се рашчи̑шћа се несв 'ведрити се, проведравати се (о времену)'. — Добро је: рашчи̑шћа се време.

рво̑љ м 'много, мноштво'. — Йма̑ рво̑љ во̀де (Б).

р̑гнути -нем св а. 'овлаш додирнути, боцнути'. — Ма̀ло га са̀мо р̑гнула, а он ку̑ка; б. 'повалити жену'. — Милан је први р̑гно.

ред м у изр. *у два реда* 'двапут'. — Она је у̀ два̀ реда̀ до̀лазила.

ре̑дак ре̑тка -о 1. 'који се налази на ве̑ћем одстојању у устаљеном поретку, размакнут'. — Кокуруз ми ре̑дак, сла̀бо н̑ко; 2. 'мање густине, жидак'. — У̀змеш кре̑ча ову ча̑шу, да не̑ буде гу̑ст, да је ма̀ло ре̑ђи.

ре̑дан ре̑дна -о 'који је сталан као обавеза, који се ради свакодневно'. — Не̑м[ам] ја̀ времена, треба̀ дру̑ге ства̀ри да ра̀дим ре̑дне.

ре̑дара ж 1. 'жена која је у патријархалној задрузи задужена, на одређено време, за све домаћичке послове сем за бригу о мужи и преради млека'. — По недељу да̀на̀ би̑деш ре̑дара; 2. 'вуновлачара'. — Но̀сим ма̀ло ву̀не у ре̑дару — не̑ може ви̑ше да се ре̑ди ру̑кама.

ре̑дити ре̑дим несв 1. 'влачити вуну, припремати је за употребу'. — О̑ши̑шамо о̀вце и ре̑димо ву̀ну: пе̑remo је, чешља̀мо, на гр̑бене (Ш), в. *гребени*; 2. 'сређивати

закла̀но бравче'. — Нећу моћи да рѣдим кад ра̀дник до̀ђе и ја мо̀рам прѣ д-у̀рѣдим. — Негде иза подне „реди се“ се печеница (3: 107); в. *бравчад* (5: 149).

рѣдно прил 'редом, све што је ред'. — Све смо купили рѣдно и прѣсвадбовали.

рѣдња ж 'зараза, епидемија'. — Нека рѣдња била и све напала. — Їма ми крѣва прѣлив, а жѣле се и дру̀ги: нека рѣдња на̀ишла. — Живина, углавном, страда од рѣдње и куге (3: 131).

рѣдо̀в -ова м 'војник'. — Не гледа она ни ко је офѣицѣр, ни до̀ктор, ни рѣдо̀в (Кз).

рѣдо̀вник -ика м 'човек који има право млевѣња у воденици по утврѣеном реду'. — Милош и Јован су рѣдо̀вници у водѣници, по пѣтнѣз да̀на.

рѣдо̀тач м 'сетвена површина на којој семе није изникло'. — Ту ми ђсто рѣдо̀тач и мо̀рѣ по̀ново сијати мо̀тиком, није нѝкло.

рѣдуша ж в. *редара*. — Ра̀није, кад је њмало више жѣна, биле рѣдуше, да го̀тове ру̀чкове. — Гото̀вљење јела и хлеба прѣма рѣдуша понедељком у јутру, а предаје дужност у недељу, у вече (2: 84). — У кући у којој има више жена, хлеб меси и ручак готови „редуша“ (3: 72). *Рѣдуша* — жена чија је недеља, ред да ради одреѣене послове у кући где живе више породица у једној заједници, задрузи; види: станара, чобаница (16: 58).

реѣјаја ж в. *редуша*. — Која је била реѣјаја — сва̀ка јој ча̀ст!

рѣз м 'оштрица косе'. — Рѣз ти је на ко̀си то што сѐчѣ, чим ђна сѐчѣ (Т).

реза ж 'врста старинск браве' (Р).

рѣзати рѣжем несв а. ♦; б. 'постављати кров'. — Мо̀ра да му рѣже кро̀в.

рѣзидба ж 'резање, резивање лозе, воћа'. — Брзо ће рѣзидба воћа.

рѣзили́ти / рѣзи́лити рѣзи́лим / рѣзи́лим несв 'приговарати, ружити'. — Би́ли ми са̀ми и ја га рѣзи́лио што нѐ[хе] да се жѣни. — Ја̀ним ишѣ да га рѣзи́љи што је ишѣ код Лу̀ћѣ.

рѣзити -и несв ♦. — Онѣ ви́но слѣтко, рѣзи́, и ја по̀пјем две-три ча̀ше.

рѣка -ѣ ж 'водоток који не прѣсушује'. — Ту су млѐли кад није било во̀дѣ на рѐкама (Тр).

рѣкла ж 'део женске одеѣе, блуза'. — Тако и реклу радним даном носе прѣврнуту (2: 71). — Уместо кошуље и вунене сукње шију се штофѣне „рекле“ (блузе) и дуге сукње (3: 83).

рѣпѣж -ѣжа м 'дршка прѣслице'. — То се зѣве рѣпѣж, што жѣне прѣдѣ: ђна је го̀р широ̀ка, а ђнај крај де је у̀ишла [за појас] рѣпѣж.

рѣпѣљ -ѣља м 'тањи крај прѣслице'. — Прѣслица ђва̀ на водѣници лѝчи та̀чно на прѣслицу што жѣне прѣдѣ: ђна је до̀л широ̀ка де је у̀ишла, а ђнај крај њма рѣпѣљ (Б).

рѣпѣљак -љка м 'петѣлка на плоду во̀лке'; в. *брекиња*.

репуша м/ж 'онај који заостаје, који се налази на репу'. — Онога „ко би к'о од беде радио“ или ако би заостао исмевају у песми „Репуша, повијуша, што и остала?“ (3: 18).

репу̀шина ж бот 1. 'лопух *Tussilago farfara*'. — Има она репу̀шина, расте поред воде; 2. 'велики реп с бу̀жном длаком'. — Ко̀смата му ђна репу̀шина.

рѣса ж 1. 'дѣча китица, пенис'; в. *нажирѣи се*; 2. 'рѣснице испод уста неких животиња'; в. *киѣанка*.

рѣснат -а -о 'који има рѣс'. — Појединци су носили велики гуњ, дугачак до земље, а како је на рубу до земље имао рѣсе звао се рѣснати гуњ (9: 85).

рѣство / рѣсто с ‘остатак’. — За тѣ пѣре кѹпио је цѣглу, кѣмѣн, а за њѡ рѣство ѹзимѡ је дрѹго што му трѣба.

ретѣница ж ‘хрпѣница, кичма’. — Сѣчѣ низ ретѣницу, кѣчму.

рѣчиште с ‘обала водотока’. — То се зѡвѣ Мѣтиѣна пѡток и тѹ се насѣлили нѣши стѣри; кѹѣ бѣле око рѣчишта па пѡс кѹѣ правѣли гѡр на брѣгу. — У рѣчишту ѹкопа вода.

рѣз / рѣ м ‘част, понос’.

рѣзати рѣже несв ‘гласати се као коњ’. — Кѡњ рѣже, или нѣштѣ, гѡведа рѣчу, ѡвце блѣјѣ, коза врѣкеѣе, свѣиѣе грдѣ, грдѣ и гѹрѣче, пѣс лѣје, мѣчка мѣѹче (Кз).

рѣвати (се) рѣвам (се) несв 1. ‘гурати (се)’. — Рѣвају се дечѹрлија. — Рѣвају ко јѹнчиѣи: јѣдан на пѣлицу, дрѹги на јѣрмѣѣачу. — Јѹне рѣва у врѣзину. — Нѣ рѣвај ко јѹне ѹ плѣст; 2. а. ‘померати’; в. *арѣеви*; б. ‘склаѣати (се) у страну’. — Рѣвају се у врѣзину кад идѣ камѣѡн.

рѣвкати (се) -ам (се) несв, дем *ривѣти* 1. — Штѣ ме рѣвкѣш?!; в. *царѣти*. — Нѣ идѣ им се по кѣмѣѹ него се рѣвкѣју пѡ крају.

рѣд м ‘велики камен’. — Пѹсти будѣлу, да нѣ узме онај рѣд ѹ рѣке (Б).

рѣдиша ж аугм према *рид*. — Пѣзи се да те нѣ ѹдари рѣдином (Б).

рѣјека ж ‘река’ (2: 14).

рѣкати рѣче несв ♦. — Јѣднѡг бѣка су имали и кад су деда-Цвѣју тѹрили у кѡла — рѣкѡ је дѡ куѣе; кад су ѹвишли на кѣпију, дѣда, јѣдан, ѹмро, издано, ко да нѣшто преказивало, брѣв јѣдан.

рѣљати рѣљам несв ‘копати ашовом’. — Винограде лѹди рѣљали, сѣдили, а сѣд и[х] сѣчѹ, ваде вотѣѣе. — Нѣ могу бѡсѡм нѡгѡм да рѣљам. — Ѳнд више кѹѣе, де је ѹзо Жѣворад, рѣљали за виноград. — Нека рѣља у расаднику и нека ѣути (6: 47).

рѣнгла ж 1. ‘полуга за затвараѣе врата, засун’. — Она рѣнгла бѣла и сѣмо повѹчеш и заклопљено; 2. ‘кружни прстен на плочи штѣдѣѣака’. — Дѣгнеш рѣнгле и ѹбациш ѣѹткове.

рѣнглѡв -ѡва м / **рѣнглѡвка** ж ‘фабричка цѣгла’. — Дѡвѹко цѣмент, шљѹнак, пѣсак, рѣнглѡвке, кѹѹ ѣе [да зида].

рѣнути рѣнем св 1. ‘гурнути’. — Ка-дѡђу на кѣзан, ѡни то рѣну и прѡспу. — Он га рѣно и пѣо је вако нѣ страѹу. — Рѣни вѣрата, лѣдно је; 2. ‘набациѣи’. — Ѳвѡ ѹдариш по плѣсту коѡпац и дѡл мѡтку, ѡздѡ, и рѣнеш плѣс и свѣжеш, а вамо идѣ кѡњ или крѣва, закѹчиш лѣнцом и вѹчеш.

рѣпа ж ‘повѣѣи камен’ (Р).

рѣпати рѣплѣем несв ‘тешко дисати, хрѣпати’. — Бѹби је мѣло прѣлѣдио и пѡчо да рѣплѣе.

рѣшкати -а несв ‘рити земљѹ ѣѹшком’. — Ѳтерај те свѣиѣе да ми тѹ нѣ ришкѣју; в. *ѣрасѣѣе*.

рѣшнути -нем св ‘бациѣи, ѡбациѣи’. — Јѡван је бѣо тѣкши, а ѡнѣј рѣшне кѣмен и пѡбѡду кѡчиѣи; кад дѡбаѣе, зѡвѹ га и ѡн дѡѣе и рѣшне јѡш двѣ метра.

рѣкаст -а -ѡ ‘неѡдмерених покрѣта, незграпан’. — Свѣи су ѡни, нѣкѡ, мало рѣкасти, сѡлотукасти; в. *сѡлоѣѹкасиѣи*, *шикасѣи* (Р).

рѣкѣч рѣкѣча м ‘чѡвек „танких живѣац“, раздражљѣив’. — Рѣкѣч је кад је нѣмѣран чѡвек, нѣмирни живѣац.

рѣке об. мн ‘старе, неѹпотрѣбљѣиве стѣвари, ѡпад’.

рѣкѣзѣр -ѣра м ‘ѡстаѣа за неѹпотрѣбљѣиве стѣвари’.

р̀ке-к̀р̀ке. — Он пош̀о на К̀осово и, р̀ке-к̀р̀ке, по̀чо да ств̀ара кап̀ит̀ал.

р̀кнути р̀кнем св ‘ударити’. — Једн̀ом га р̀кно и он па̀о ко л̀етва.

р̀к̀вит р̀к̀вита -о ‘оснон, спреман на све’.

р̀ктаније с ‘гужва, галама (обично на масовним народним скуповима, на свадбеним весељима)’. — То р̀ктаније само код нас м̀оже бити.

р̀ктати р̀кће несв 1. ‘галамити, трештати’. — Р̀кћу он̀и тру̀бачи. — Дов̀ели м̀узику, р̀ктали ц̀елу н̀оћ, н̀исн м̀ого за̀спати; 2. ‘нестручно руковати неком справом, алатком. — Нем̀о тај тра̀ктор р̀ктати, ма̀јке ти, н̀е мож м̀ења̀ч пр̀е к̀уплунга (Р).

р̀ктача ж ‘неуредна жена, која небрижљиво ради, а за своје пропустие увек је спремна да се извиче на некога из околине’. — Није му била д̀оста једна р̀ктача, с̀ад му до̀шла и др̀уга.

р̀куља ж ‘крупна незграпна жена’. — Шта је т̀ела она р̀куља од т̀еб̀е?

р̀ку̀тати / р̀ку̀ћати р̀ку̀ћем несв ‘кашљуцати’. — С̀амо р̀ку̀ће д̀ете, н̀е мож д̀-й̀кашље онај шл̀ајм.

р̀мбати -ам несв ‘тешко и напорно радити’. — Р̀адило се, р̀мбало, а с̀ад се ма̀торо и вѝше н̀е мож нѝшта. — Дан̀ас ћеш да р̀мбаш ко ко̀њина.

р̀ња̀в -а -о а. ‘спљоштеног носа’. — Ма р̀збио би му н̀ос да ид̀е р̀ња̀в; б. ‘несрећан’; в. *шл̀ейиши*.

р̀њага ж ‘велика гомила старих ствари’. — Виде да није на ној р̀њаги у вајату иза врат̀а.

р̀њати (се) р̀ња̀м (се) несв 1. ‘протресати, мучити се око нечега’. — М̀ораш да га тр̀лиш, гребен̀аш, да га р̀ња̀ш и да се намучиш док изаткеш кошуље; 2. а. ‘мучити захтевима; провоцирати’. — Један ск̀от ме р̀ња̀ за каргу. — Р̀њали ме годину й по, т̀ерали ме на р̀ад; б. ‘гурати се, тискати се, сударати се телима у гужви’. — Р̀њали се на ва̀шеру, а нѝшта н̀исмо к̀упили.

р̀об м ‘невољник, несрећник’. — Он је им̀о, р̀об, код н̀ега м̀обилни.

роваш м ‘неред, неуређеност, претрпаност стварима’.

ровашити ровашим несв 1. ‘правити неред, тумбати, претурати ствари’; 2. ‘обележавати стоку да би се распознавала у случају мешања с другим стадом’.

ровељ жежель-ровељ (за пса) (2: 49).

р̀ог р̀ога м 1. ♦. — В̀елика м̀ука за б̀рава кад т̀уч̀е рог̀овима. — Им̀а ц̀рве у рог̀овима и м̀уче га, нагр̀изају и за̀то б̀ије, ка̀же: б̀ије ко о̀ван у дивљаку; в. *рогара* 1; 2. ‘косе гредице у кровној конструкцији по којима се прикивају летве’; в. *лертшек*; мн. **р̀огови** -о̀ва ‘свечаност поводом постављања првог рога на крову нове куће’.

р̀ога ж ‘овца с роговима’.

р̀ога̀н -а̀ња, дем **рога̀нчић** -ића, ‘рогато младунче (овце, козе). — Им̀а рога̀ња, рога̀нчића он̀и, с рог̀овима.

р̀огара ж 1. ‘водир’. — Р̀огара ти је код нас бру̀сара, кад ко̀сач н̀оси од р̀ога, он̀ај р̀ог бу̀шан је и напуни се вод̀е и закачи се за каиш да мети бру̀с; 2. ‘сорта паприке’. — Им̀а и р̀огара па̀прика у облику р̀ога (Б); в. *йайлициануша*.

р̀огат р̀огата -о ‘који има рогове’.

рогаца / рогаца ж в. *розга* (Р).

р̀огоз р̀огоза м ‘барска трава *Turpha latifolia*’.

р̀огоња м ‘во, ован великих рогова’ (3: 29).

р̀огуље р̀огу̀ља пл. т. ‘дуге двороге дрвене виле, за избацивање снопова на већу висину’. — Р̀огуље су ко виле, им̀а два р̀ога и да избацујеш с̀ено г̀ор високо. — То су

нам рогуље и са њима се дѣне сѣно, узимаш са пласта ил са кола, то онѣ вѣле двороге (Ш); в. *коса, виле* (9: 84).

рогүшити се рогүшим се неслв 'бити незадовољан'. — Немѣ да се рогүшиш на сваку реч; в. *алауца* (5: 131).

рѣд рѣда м 'родна кућа удате жене'. — Не дādū јој да ђде ў род код мајке.

родбѣна -инѣ ж ♦. — Све то родбѣна јака.

родѣвати / рођѣвати родѣвам / рођѣвам неслв 'рајати'. — Родѣвала му жѣна: прво било жѣнско, па дрүго — биће мүшко па ђпет [било] жѣнско, па рѣшила да вѣше не родѣва. — Слабо вод родѣвају ђраси. — Мāло се рођѣва, а дѣста гѣне. — Сваке гѣдине ми рођѣва [јабука].

рѣдити рѣдї ♦. — Данāс нѣ да рѣдї ако нѣ бāциш вештāка; *родило ко чичак* — каже се за воћку... кад прероди (2: 14).

родни -а -о 'који је [направљен] од дрвета воћке'. — Покојника изнесе нај-рођенији на носилима, која праве од родног дрвета да би, како кажу, „родевала година“ (3: 98–99).

рѣдница ж 'горњи слој родне земље'. — Донѣси ђвде рѣднице да пѣкријеш ову мртвицу.

рѣзга ж 1. 'колац са кратко поткресаним гранама, за сушење сена, пасуља'. — Кад окрешеш дрво и ђстану ђни чапуреви, па ђнда нā то набāциваш дѣтелину да се сүши па дѣје ко плашће. — Рѣзга да се сүши пасуљ. — На рѣзги имā онї чапурѣвā и набāциш пасуљ да га сүшиш; то било прије, а сād имā они трокүти и вѣше стāне; **2.** пеј 'висока мршава жена'.

розетла ж бот 'цвет *Pelargonium radula*, мушкатла', в. *босиок* (2: 27).

рѣзни -ā -ѡ 'светлоцрвен'. — ђвѡ ти је парāдајс рѣзни; в. *борди*.

рѣктати / рѣкћати -ће неслв 'гласати се као свиња'. — Свиња рѣкће (Кз).

рѣкуља ж 'мушкобањаста жена'. — Дѣје она рѣкуља и све и[x] рāстера (Р).

рѣља ж 1. 'батина'; **2.** 'мушки полни орган'. — Вѣлика му рѣља.

рѣљнути -нем св **1.** 'бацити на гомилу'. — Рѣљне оно грѣжје ў кацу; **2.** 'ударити'. — Немѣ да те рѣљнем па да прѣбројиш све звѣзде (Р).

ромор м 1. 'тих и монотон говор'; **2.** 'жубор, шум (о води)'. —

роморити -и[М] неслв **1.** 'тихо и монотонно говорити'; **2.** 'жуборити, шумити (о води)'. —

рѣнути рѣнем св 'оронити, онемоћати'. — ђна кад је рѣнүла и ўмрла, Бѣро ђстѡ сам ў кући, нїје нї ватру лѣжио.

рѣпити -пї неслв 'снажно, силовито вући'. — Какве сам имѡ кѣње: то сāмо рѣпї!

рѣпство с 'ропство, заробљеништво'. — Радѡјко сā мном бїо у рѣпству (Кз).

рѣспија ж 'зла жена'.

рѣсуља ж 'ситна киша'; в. *сицүльаїти*.

роцга ж в. *розга, рогаца / рогаца*.

рѣштїљ -їља 'гвоздена решеткаста направа за печење меса'; м в. *ваїтраљ* (1: 761).

рѣпа рѣп ж 'хрпа, гомила (обично кукуруза)'. — Бїли двā брāта сирѣме па брāли кокүруз, а мāле бїле рѣпе, па јѣдан вѣлї: „Бāјо, вїдиш ли ме“? „Вїдим пѡмало“. „Дāбогда, дѣгодине нїмало“! Ко — да бїде вѣћа рѣпа. — Имā рѣпа нѣка шѣдера, па зарāсла.

рскавац -вца м 'сорта трешње', в. *белица* (2: 26).

ртѣница ж 1. анат 'кичма'; 2. геогр 'брдски превој'. — Дошб̄ на он̄у ртѣницу од Вагана: т̄амо Прогорб̄вци, а в̄амо Жйвковци.

рѣво с 'невестинска спрема, мираз'. — И т̄у је младино рѣво, што је донела за м̄ираз: ћилми, поњаве, шарѣнице и о т̄и тѣжнијави ств̄ар̄и, кошѣља, гаће.

рѣд рѣда -о 'мек', в. *декав(о)*.

рѣда ж 1. 'део запрежних кола'. — Рѣда је закачена за кракове, а кракови повезани са дрвеном совином. — На рѣди гбр стоји прѣглава, гбрњи део јарма се качи, а прѣглава од свр̄ачина равња са рѣдом. — Руда може бити од једног дрвета, које је природно. А кад се вештачки саставља, има делове: два крака, стрелицу и приглаву (2: 47). — Дугачка руда је „штелом” везана за „кракове“ (3: 55); 2. 'део воденичног механизма: дебља греда, рачваста на једном крају и ослоњена рачвом на другу хоризонтално постављену греду; на месту где се руда рачва на плазину се опире вретено, а на супротној страни је шипка са навојем којим се регулише мељава'. — Дбле им̄а рѣда, на рѣди плазина, на плазини има ост̄анац, вретѣно, прѣслица, наприца; в *ос̄танац*.

рѣдеж ж 'нит која штрчи из неке тканине, цемпера, ћилми' (Р).

рѣдина / рѣдина ж 'равно земљиште обрасло травом'. — Окрешу рѣдину, тр̄аву, то се зовѣ гувно, и врш̄у с коњима, м̄ој ђед вр̄б.

рѣдица ж 1. дем 'руда'. — Им̄а две рѣдице, за једног коња; 2. 'двоструко или троструко упредена вунена нит'. — Два вретѣнета кад и[х] упредѣш, од две струке, онда доб̄ијеш рѣдицу; т̄о ти рѣдица двострука, а им̄а и трострука, а рѣдица то упредено. — Рѣдица кад се удвостручи вѣна и упредѣ се да се плѣтѣ чарапе, да се упредѣ у две струке или три.

рѣдишњача ж 'сорта јестиве гљиве која расте по ливадама'.

рѣдњача ж 'јестива гљива жуте боје'. — Рѣдњача је ситна пѣчурка, качу и дивл̄и шампињб̄и; в. *кѣга* (2: 64).

рѣжити рѣжим несв 'псовати'. — Мешто да ми захвал̄и, он ме још рѣжи.

рѣжињак -ака м 'лужњак' (в.). — Вид̄о сам у шиб̄у један лѣп рѣжињак да га обалимо.

руј м 'биљка *Cotinus coggigria*'.

руја 'жута боја'. — У Јарменовцима се и неке боје називају друкчије него што је обичајено. Тако за жуту качу „руја“, за браон — „кафена“, за црвену — „алева“, за зелену — „зелникава“, за црну — „врана“, за модру — „мораста“, а за све друге неодређене — „шућмурасте“ (3: 48).

рујан рујна -о 'црвенкаст'.

рујачица ж 'ситан жупи пасуљ'.

рујка ж 'крава црвенкасте боје'.

рукатка ж 'посуда са дужом ручком', в. *шестѣија* (9: 84).

рукнути -нем св 'подићи глас, продерати се'.

рѣковат м 'ручка, дршка на баквици'; в. *баквица*.

рѣковати се рукујем се ♦. — Он се рѣкова са мнош.

рѣковед / рѣковедлика / рѣковећ / рѣковец -и ж 'количина пшенице, јечма која се при жиевењу може захватити руком'. — То кад налажемо сноплѣ, скѣпљамо рѣковеди у сноћ. — Манеш српом три-чѣтири пѣта и т̄о сплѣтиш, рѣковећ зовѣмо. — То кад се жѣло раније, свѣ на рѣковети се остављало и после идѣ други који налажу сноплѣ, скѣпљају те рѣковети и трѣћи идѣ после и вѣзују. Т̄о на мобама. — Кад се жњѣ

ручно, то што мѣтеш рѹкѡм — рѹковеђ, а мѡже и вѡкѡ ка-се кѡси, имѡ да се више пѹтѡ мѣте, исто ко јѣдна рѹковеђ. — Пожњевено жито се слаже у руковеди и везује у снопове (3: 19).

рѹкотвѡран -рна -о 'вешт, умешан'. — Бѡба била рѹкотвѡрна — да Бѡк сѡчѹва!

рѹктати ? несв 'снажно се и неартикулисано оглашавати, урликати'; в. *рук-нуши*.

рукуница ж 'ручка, дршка'. — На нашим кѡсишту имѡ сѡмо јѣдна рукуница. — Ја кѡсио па слѡми рукуницу. — Вѣже се на кѡсишту близу рукунице (Т). — Затварача на средини има рукуницу (5), а бечузи (6), углављени на гредици, по два на свакој, држе затварачу (3: 66); в. *нађви, мерица, гредѣљ*.

румати -ам несв 'халапљиво, прождрљиво јести'.

руно с ♦. — То целокупно кад се ѡвца ѡшпша — руно. — Имѡ код сељака вѹне за дѣсет гѡдина; кад ѡшпшаш ѡвцу, нѣмаш рѡчун да руно стрпѡш у цѡк и д-однѣсѣш и бѡциш. — Острижена вуна зове се „руно“ (3: 48)

рупаца ж 'велика рупа, увала'. — Превѡлио сѣно у неку рупацу и сѡд — извлѡчи (Р).

рупити -им св 'банути; нахрупити; нагрнути'.

рупљив / рупљив рупљива -о 'који има много рупа'. — Тѡј је пѹт рупљив, јѣдва прѡшла вршача (Кз). — Асфалтирала до Јѡвичине кѹће, а ѡвѡ ѡстало рупљиво.

русница ж в. *босиок* (2: 27).

ручак рѹчка м 'доручак'. — Кѡд нѡс рѹчак јѹтри, а ѡвѡ што сѡд кѡж је рѹчак — то ѹжина. — Имѡ зѣмља, стѡка, бѡшча, а ѹ кући трѣба рѹчка, нѣ мож бе-женѣ. — Једе се трипут дневно: „ручак“ је око 10 сати, „ужина“ у подне, а увече се вечера (3: 73). — Код кога косачи раде, дужан је да им спреми „јаку“ храну. У 8 или 9 сати добијају „ручак“, око 14 часова „ужину“. За вечеру је обавезно да има доста меса (3: 21).

ручица ж 1. 'количина струкова која се може обухватити руком'. — Ызмеш ѡнѹ рѹчицу кѡнопље и стѡвиш у трлицу и трлиш; ѡстане чѣсто повесмо, а испадне пѡздер. — Онда се [ћетен] бере (чупа се) у ручице, које се везују ланом (2: 28). — Конопља се чупа. Онолико колико се ухвати руком јесте „ручица“. Двадесет ручица чине „снопић“ (3: 47); 2. 'дршка на косишту'; в. *рукуница*.

ручка ж 'држалица чекића'. — Пѡде чѡканац с рѹчке, али дѡбро је што није по рѹци.

ручковиште с 'време обеда, ручка'. — Стока се лети чува од малог до великог ручковишта (од 8 сати пре подне до 2 сата по подне (2: 30).

ручконоша м/ж 'особа која радницима доноси ручак на њиву'. — Ако су летњи радови, ручак на њиву доноси „ручконоша“. — „Подне падне, девојке су гладне / што ли нама ручконоше нема?“ (3: 18 73).

рушан рѹшна -о 'ожалошћен, у жалости'. — За кѣм сте рѹшни? — Приликом облачења помаже јѡј заова, ако је удата, или која друга жена из мужевљева рода, али се нарочито пази да та жена не буде удовица, нероткиња или жена која је „рушна“ за било ким (3: 93).

рушити се -им се (не)св 'носити црнину као знак жалости'. — Јѡ сам се рѹшио за краљом, јѡ сам вѡлѡ краља и слѹжно вѡјску кад је пѡгино, бѣо у дрѹгим пѹку; уп. *разрушиши*.

рушко м 'во са шаром у облику руже на челу'. — Кад во има ко ружу на глави, зове га рушко. — „Рушко“ — по шари на челу која личи на расцветалу ружу (3: 29–30).

рушница ж 'ознака жалости (на оделу), црни флор'.

С

сабајле прил 'рано'. — Само у кратким гаћама сабајле трчкарао по Змајевцу (5: 75).
сабити сабијем св ♦. — Сабићу га у земљу, макар дђ појаса, па да стоји ко спомѐн.
саблазан -зни ж 'утвара, приказа'.

саблазнути (се) саблазнем (се) 'непријатно се изненадити, шокирати се'.

сабрати саберем св 'сачувати'. — Највѐћѐ је бђгаство кад стѐкнеш и умѐш да сабереш и да научиш дрђгог да сабере.

савијуша ж 'пита, гибаница од савијених кора'. — Кђре се испечу на шпђрету, јђква што ми зовѐмо, па се пђквасе пред прђвљѐње и савија се ко савијуша. — Нико никад не виде да узе ни парче савијуше, нити чашу ракије (5: 14).

савлђдати савлђдам свр ♦. — Савлђда је бђлест.

савлађивати -ађива(м) несвр према *савладаѓи*. — Организђм јђк савлађива бђлест.

сагнати -ђм св 'сатерати'. — Уватили га ђни и сагнали у онај крђг и ђтерали у заробљеништво. — Сагнали маѓицу у неизрђђено саће. — Сагна те у воду да се удђвиш. — Нѐма дѐ да сагна машину. — Пошђ Милан да сагна ђвце; изр. ~ у *ћђше* 'иживљавати се'; в. *загнаѓи*.

сагонити сагоним несвр према *сагнаѓи*. — Сађ ме сагоне у канђл. — Свако вѐче, кад и[х] сагоним, ђван стђне па те глѐда, ко да предђсећа; в. *саѓераваѓи*.

сађаљка ж 'дрво у облику кратког закривљеног штапића зашиљеног на врху помоћу кога се сади расад' (Р). — Сађаљка дрво ђнђ да садиш паприку, кђпус, парађјз.

сађђч -ђча м в. *сађаљка*. — Наѓијем вѐчи водђм да јђтри мђгу сађђчом рђпу направити и посађити кђпус.

сађѐвати сађѐвам несв 'денути'. — Ја сађѐвђ сѐно и пађе кѓша, нѓсам стѓго ни да пђкријем.

сађенути -нем св ♦. — Сађенђ сам и изврѓио сѐно, а кѓша пађа вѐчи.

сађити сађим несв ♦. — Ишђ да сађим кђпус, зђлио сам паприку.

сађнака прил 'сада'. — Сађнака глѐдају свѐ да казне.

сађрелити -и св 'сазрети, дозрети'. — Сазрелиће мђруз. — Жѓто је кад сађрели и ђнда у магђзу, а дрђго мишђана, сушница, свињац, штђла.

сазуљати -ђм св 'скинути обућу без развезивања'.

сајма / сајмача ж геогр 'урвина, непроходна дубодолнина'.

сајка ж 'мала каната на двоколици'.

сакђлуда ж 'шашава особа'. — ђвђ су свѐ бѓле сакђлуде.

сакђтуља ж 'саката жена'. — Дђвђ сакђтуљу у кућу.

сакђнела ж 'неисправна направа' (Р).

саклђман -ђмана м 'човек неспретног хода'. — Ви[ди]де га: кђкѓ саклђман; в. *заврзан*, *суклиман* (Р).

сакѐљати -ђм несвр 'ићи с муком'. — Иђђмо да сакѐљамо гђр.

сакђвати сакујем св 'сковати'.

саковац -вца м 'врста старог плуга'. — Почетком [20] века појавили су се плугови „саковци“ (3: 16).

с̄а̄лав -а -о 'лепљив, глиновит; тежак за обраду (терен, земљиште)'. —

саламура ж 'прекувана слана вода'.

салана ж ?? — Скоро по свима селима биле су салане (као у Краг. Јасеници), а долазили су и трговци из Колубаре, те узимали стоку за своје салане (2: 17).

с̄а̄ла̄нце с дем 'сало'. — Узвати се њо̄ с̄а̄ла̄нце па га н̄е мош̄ ђпрати.

с̄а̄ла̄ш м 'кош за кукуруз у клипу, чардак'. — Ђв̄ ѡ је с̄а̄лаш де држ̄имо м̄руз, а к̄ош је њо̄ те се пл̄е̄г̄е (Ш). — Салаша су раније били оплетени прућем, а данас су преко греда уковане летве између којих остављају потребне шупљине „за промају“ кукуруза; в. *ваја̄ш* (1: 763 764); в. *дубе̄ћи* (2: 51), в. *коча̄њ* (3: 20).

сал̄етити сал̄етим св 'упорно тражити'. — Сал̄ет̄ио д-̄ид̄е код ба̄бе.

салигуз м 'напитак који се користи у црној магији'; в. *сл̄ет̄игуз* (Р).

с̄а̄л̄ӣр -ӣра м 'сланик'.

с̄а̄м̄а̄р -а̄ра 'дрвено седло'. — Били они сам̄ари па нат̄овариш на к̄оња и у вод̄еницу.

сам̄ѡтвор -ѡтвора м 'особа која све уме направити; проналазач, новатор'.

с̄а̄мпас у сталној вези у **сампас** 'испаша без контроле чобанина'. — П̄устио ђвце у с̄а̄мпас; в. у *ѡље* (2: 30).

с̄а̄м самц̄ӣјат -ӣјата -о / **сам самцит** ♦. — Ј̄а се вратӣла с̄ама самц̄ӣјата. — Влаја оде оцу Јекином, сам самцит, што онда није био обичај. И запрасио Јеку (5: 30).

с̄а̄мс̄ѡв -ѡва м 'грубијан, неотесанко'.

с̄а̄м̄ӣи в *сан̄ѡим*.

с̄а̄м̄ӯн -ӯна м 'пшенични хлеб'. — Сваки пш̄енични л̄ѡба з̄ѡв̄у с̄а̄м̄ӯн (Ш). — Шт̄ѡ м̄ен̄ н̄ис̄ да̄о сам̄ӯна? *Самӯн* — стрмни, пшенични кисео хлеб, кисељак (16: 59); в. *изӣћи*.

самштина ж 'бездетност'. — Кад су отац и мати без деце, таква породица зове се самштина (2: 104).

с̄а̄н с̄а̄на м ♦. — Нӣкад с̄а̄на н̄исам̄ ѡм̄ѡ. — Н̄ѡмам чвр̄стог с̄а̄на.

с̄а̄ндук с̄а̄ндука м ♦. — С̄а̄ндук за бра̄шно б̄ио, к̄арлица, карличница, с̄ѡто.

сандучара ж 'земљана пећ'. — Земљане пећи су сандучаре, коцкастог облика, пирамидалне или купасте (1: 761).

с̄а̄нѡван -вна -вно 'бунован'. — Н̄исам̄ га ни п̄ѡзно, он̄ако̄ с̄а̄нѡван.

с̄а̄нт̄ѡм -ӣма м 'сантиметар'; в. *уле̄ѡӣӣи*.

с̄а̄нтрач м 1. 'заштитна ограда на бунару' (2: 48); 2. 'дрвени сандук за мешање малтера' (Р).

с̄а̄н̄ѡим 'кобајаги'. — Онӣ њ̄ӣ ј̄ѡд̄нако̄ ш̄ӣљ̄али код м̄ен̄ѡ: што не ид̄ете ма̄ло ко[д] з̄ѡта, ко[д] с̄ѡстр̄ѡ, како̄ мӣ вас држ̄имо, с̄а̄н̄ѡим, зна̄ш, а ѡнӣ н̄ѡће. — А ѡн̄ ће с̄а̄м̄ӣӣи да к̄упи.

саонице пл т ♦ в. *сонице*. — Терет се зими и лети превози саоницама. Саоницама се превозе дрва, камен за кречане и креч (3: 56); в. *ѡвоколице* (2: 47).

с̄а̄п̄ѡти с̄а̄п̄нем св

с̄а̄пи с̄а̄п̄и пл. т. ♦; в. *мајчина*. — Вољу се гледа и на сапи (кучине) (2: 204).

с̄а̄пӣњати -њем несв 'накратко везивати крупну стоку да не би бежала (обично око рогова или врата и ноге)'. — И ѡна с̄а̄пӣње кр̄аве.

с̄а̄п̄ӣӣӣи -а̄ -ѡ 'који се тиче сапи, који се налази на сапима'. — С̄а̄п̄ӣӣӣӣи к̄а̄иш (К).

сапон м ‘конопчић којим се сапиње крупна стока да би јој се ограничило кретање’. — Џма̄ онај сапон па вежеш ноге ил с рогова̄ па једну ногу па не мож д-иде далѣко.

сапуњара ж ‘дебела масна сланина, без имало меса’. — Ма, на̄ њиви добра и сапуњара, кад си глѣдан и уморан — појешеш свѣ.

саравити саравим ‘уништавати’. — Нѣма више штѣ да сарави и сад̄ мѡж[е] да мајка̄.

сарана ж ‘сахрана’. — Ја био у сѣлу, ишѡ на неку сарану, јѣдан на Винковцима погино.

саргија ж ‘асура од кострети’ (Р).

сарма ж ♣. — Од паприка се справља и сарма са пиринчом (3: 76). — Најлепше јело које се готови само у свечанијим приликама јесу сарме са сиром (3: 76); в. *бобошара*.

сасѣлити се сасѣлим се св ‘преселити се у низину’. — Она се сасѣлила са брѣда. — Стриц се сасѣлио з-брѣда, сѣшѡ ту поред Качѣра.

сѣснити -им св ‘уснити’. — Она је нѣшто сѣснила. — Ја сѣснио Исуса Криста. — Ноћас сам сѣснила да се опѣт удѣјем.

сѣстаљати -ам несв ‘састављати’. — Ту имају двѣ што се сѣстаља.

састругивати -угивам несв ‘скидати, стругати нечистоћу или слој старе фарбе’; в. *сѣрушка*.

сасуљати (се) -ам (се) ‘спустити (се) низ стрмину’. — Она се нѡд сасуљала на гузици и три дѣна није мѡгла да сѣдне.

сѣт м ‘медоносни блок у кошници’. — Нѣку [вршкару] истрѣсѣш цѣлу, а нѣку осѣчѣш, пѡнеки сѣт, и извадиш, а нѣки ѡставиш (Кз).

сѣтарити -им св ‘упропастити’. — Дѣ ћеш са њим кад је сѣтарио и кѡћу и имање (Р).

сатерѣвати сатерѣвам несв ‘сагонити’. — То је сатерѣвање; ако су ѡне горе па мѡра да и сѣгони са планинѣ.

сѣтирати (се) -ем (се) ‘уништавати се, убијати се од посла’. — Сѣтире се бѣдник од пѡсла, ал н-умѣ.

сатљик м ‘мала ракијска чаша (у облику флашице), чокањ’. — При томе, ако још држе сатљик ракије у рукама, онда и капу накриве (2: 117).

сатоноша ж ‘горња дашчица рама која носи саће (о кошници)’.

сѣтрати (се) сѣт(а)рем (се) св ‘. — Пѡслѡ ми сѣна и кѣ[же] ми: сѣтари га!

сѣтрулити -и св ‘иструнути’. — Свѣ је то сѣтрулило; в. *бѣљичица*.

сѣћа, само у изразу *иѣжа сѣћа него нѣћа*. — Кат кѣ[ж]еш нѣком д-урѣди нѣшто, а ѡн кѣже сѣ[д] ћу па нијад не урѣди, кѣжемо тѣжа сѣћа него нѣћа.

сач м в. *ваѣраљ* (1: 761).

сачивѣја ж ‘подметач, клин који се под нешто подмеће’. — Сачивѣја то да се нѣшто пѡдглави.

сѣчма ж ‘сејање руком’. — Сѣчма је кад насѣваш рѣкѡм, а дрѡгѡ је кад сѣјеш сѣјалицом.

сѣцак м ‘троножни сталак на коме се кувало на огњишту’. — Џма̄ сѣцак па се на нѣга ставља бакрѣч. — И ѡна̄ ранија била на сѣцаку; в. *ваѣраљ* (1: 761).

сѣцгати -ам св ‘уништити, спалити’ (Р). — ѐви ће нѣши свѣ сѣцгати.

сашивѣк -ѣка / **сашивѣњак** -њака м ‘опанак од сирове свињске коже’. — Сашивѣци бѣли ѡни од свињскѣ кѡже ѡпанци па сѣмо спрѣтиш напрѣд и назад и гѣзи! (Т).

— Прравили смо онѣ сашивуѣнке, од свињскѣ кѣже, па направи ону вѣрчаницу и испрѣча опанке.

сашивуѣтак -тка м 'амајлија ушивена у одело војника'. — Мајке прравиле војнику сашивуѣтак, тамо нешто ушије, да га сачува.

свабити свабим 'намамити'. — Увече се свиње смаме (свабе) у свињац и затворе (2: 29).

свадба ж ♦. — Било је на свадби три илјаде дучѣ.

свадбовати -ујем несв ♦. — Ишѣ је на свадбу и свадбовали су.

свак м 'сестрин муж'.

свањавати свањава / **свањивати** свањива несв 'свитати'. — Седнем на први воз кад је свањавало (5: 10).

свастика ж 'женина сестра'.

свастић м 'свастикин син' (К). — Свастић се мој жѣнио и ја ишѣ да служим.

свастичина ж 'свастикина кћи' (Т).

свѣдни 'исти, једнаки'. — Ма они су свѣдни.

свѣкрова ж 'свекрва'. — Ја браним свѣкрову, а пѣс[ле] мене муж туче.

свењавати свењава несв 'венути'. — Лук ми добар, ал пѣчо да свењава; в.

иушиши.

свѣтина ж 'маса народа'. — Кѣлко свѣтине на вашеру!

свећњак м зоол 'свитац *Lamprugus postilusa*' (Кз).

свећа ж ♦. — Ка-сам ја устѣ, она жѣна каже: "Жико, види штѣ ти је више главѣ!.. Он упалио свећу! Живим човѣку свећу!

свећница -ицѣ 'муња'. — Удари свећница и ја вѣдим — гори сѣно!

свѣдити -им св 'обавити посао, урадити' (Р); в. *ојкрачаѣи.*

свилај м 'широки кожни појас, силав'. — Преко тканице се носио свилај — силав (широки кожни појас) (3: 79).

свилиця -ицѣ ж 'фина влакна на врху кукурузног клипа'. — Имѣ она свилиця кукурузна.

свињар м 'чувар свиња'. — Ако свиње оду далеко, свињар их мора наћи (2: 29).

свињаруша ж бот 'штир'. — То она трава што јѣду свиње, свињаруша, штирак.

свињац -њаца м ♦; в. *сазрелиши, крмача* (2: 142).

свињѣтѣк / свињѣћѣк -ѣка м 'опанак од нештављене свињске коже'. — Обували су црвене опанке, ... а и свињѣтаке, које су сами правили од нештављене коже (3: 79).

свињѣћѣк -ѣка м 'кромпир за свиње'.

свињскѣ -ѣ -ѣ ♦. — Нѣ једе се свињскѣ мѣсо, нѣ пије се кѣфа.

свињѣрија ж зб 'мноштво свиња'. — Имѣм свињѣрије седѣмнаес комадѣ.

свињѣчић -ића дем 'свињац'; в. *комешѣаѣи се.*

свирајка / свѣрала / свѣраљка ж ♦. — Мога да направи свѣралу. — Данас народни свѣрачи свѣрају на сеоским седељкама (мобама, прелима и комишању) у свѣрале (2: 139); в. *кланѣи, двојеница* (1: 777).

свирач -ѣча ♦; в. *скиѣач* (2: 220).

свируцати -ѣм дем несв 1. пеј 'помало свѣрати'. — И он ми нешто свѣруцѣ; 2. 'изокола, нндиректно нешто сугерирати'. — Штѣ ти је данѣс свѣруцѣ комшија на вашеру?

свићњак м зоол 'свитац, *Lamprugus postilusa*'. — Он пѣно свићњаке и пуштѣ п[х]; в. *свећњак.*

свитњаџ м ‘део женске одеће?’. — Женскиње је... носило црвене опанке и свитњаке (3: 81).

свѣћни свѣћнем свр ‘извештити се’. — Милан је то свѣко, а како ће дете — не знам.

свѣлак ж 1. ‘змијска кошуљица’. — Ђвѣ, виш, свѣлак од гѣјѣ; 2. у изр. *на свлак* ‘начин извлачења дрва из шуме’. — Ако се дрво, низ благ нагиб, свлачи на дво-колицама, или саоницама, онда се каже: да се вуче на свлак (влак) (2: 42).

свлака ж в. *свлак* 2. — Трупце до пута свлаче помоћу „свлаке“, где их товаре на кола (3: 44).

свод м ‘део кречане’; в. *дно* (3: 45).

свѣјџк / **свѣјџак** свѣјака м ‘рођџак, својта’.

свѣјта ж ‘сродници’. — Свѣјта су и мушкѣње и женскѣње. — А ѡвѣј му офѣцир био свѣјта. — Зѡвѣ га нека Нѣдина свѣјта из Бѡсуге. — Нѣсу ѡни нѣкаква свѣјта. — Свештеник ће је венчати, али то ипак народ сматра за својту (2: 87).

свѡштити се свѡштим се свр ‘омршавити’. — Сѡв се свѡштио, нѣма ни стомѡка.

сврѡзати / **сврѡзати се** сврѡзам / сврѡзам се несв ‘бавити се неизвесним послом, задржавати се без потребе, дангубити’. — Сврѡза се око тѡга цѡѡ дан и — нѣшта! (Р).

свракѣљица ж зоол ‘сврака *Pica caudata*’; в. *јасѣреб*.

сврѡчине сврѡчина пл т ‘кракови у задњем делу сељачких кола’. — Сврѡчине дѡђу између ашлука и јѡстука на задњим делу кола (К). — Сврѡчине — тѡ за шта се вѣзѣва рѣда. — За срчѡницу се вѣже сврѡчине, лѣжу на ашлук; в. *срчѡница*.

сврѡдлар м ‘човек који не бира средства за остваривање циљева’. — Свѣ ће тѡ онај мѡј сврѡдлар д-ѣради; в. *шврѡлов*.

сврѡдло с ‘бургија за дрво’. — Ни сврѡдлом сврѡдлито ни брѡдвом брѡдвито, а свѣ рѣпа до рѣпе (загонетка — саће).

сврѡкати сврѡчем св ‘смаћи, стргнути’. — А ѡни само врѡк-врѡк и сврѡкаше свѣ лише.

сврѡнути сврѡнем св ‘скренути с пута, свратити’. — Ђј, сврѡни на рѡкију.

сврѡтити се -им се св ‘примирити се’.

свѣћни свѣћнем св 1. ‘вучењем спустити’. — Јес свѣко свѡ плѡше?; 2. ‘изути чарапе’. — Ја свѣкла чарапе кад је ѡна дѡшла; ~ ѣ рѡван ‘истерати на чистину’. — Мѡрађу ја вѡс да свѣчем ѣ рѡван.

себнѡук м ‘алатка за равнање округлих штапова, држалица’; в. *макѡица*.

сѣвѡп -ѡпа м ♦. — Сѣвѡп је сирѡму помѡћи.

сѣвѡпно прил ‘хумано, вредно лепог сећања’. — Најсѣвѡпније је код грѡбља посѡдити вѡћку.

север м ‘северни ветар’. — Од ветрова најчешће дувају север и устока (1: 746).

северац -рца м ‘северни ветар’ (9: 19).

сѣдати -ѡм несв ‘седети’. — Он сѣда ту мѡло и ѡде. — Мѣ смо јѣдан дѡ другѡга сѣдѡли (Кз).

сѣдѣње с ‘посело’. — Бѣло је сѣдѣње код нѣ кад је дѡшла Ђзна.

сѣдѣћки прил ‘седећи’. — Ђна сѣдѣћки ѣмрла.

сѣдлѣћ -ѣћа м геогр 1. ‘превој између два брега’. — За зѡрѡван ѡнѣ на брѡду кѡже сѣдлѣћ; 2. ‘алка кроз коју се провлаче кајаси на коњском аму’. — На лѣћима гѡр куд прѡлазе кајаси зѡвѣ се сѣдлѣћ.

сѣдма̋к -ака м 'пшенични сноп од седам ручица?'. — Сноп може да буде „седмак“ или „деветак“; крстина има 13 снопова. Горњи сноп на крстину зову „капа“ (3: 19).

сѣдмица ж 'седмодневни помен'. — Да́је се сѣдмица, то сѣдми дан кад ѓмре. — „Седмица“ се такође издаје и за ту прилику треба да се спреми три или пет јела (3: 101).

сѣдница ж 'вечерња седељка'. — Имали ми сѣдницу код Ва́са и сѣдали, причали.

сѣка̋ч -а́ча м ♦. — Са̋-ћу ја да ти да́м и ту́пи и оштри́ сѣка̋ч.

сѣкнути -не св 'жигнути, боцнути'. — Не́што ме́нѣ сѣкнѹ.

Секованије с 'црквени празник, Усековање главе Јована Крститеља'. — То би́ло око Секованија. — Некако око Секованија упаде у село чета немачких војника (6: 84).

сѣкула м 'сестрић'. — Де́ је мо́ј ма́ли сѣкула? (3).

сѣлен сѣлена м бот 'биљка *Levisticum officinale*'; в. *босиок*, *љубичица* (2: 27, 3: 67).

селикати се -а се несв 'сељакати се'. — Не́ко вре́ме се селико̋ и по̀с по̀бего.

селина ж 'заједничко сеоско добро, комуница'. — Све је ово имање било некад селина, али су временом Боровљани парчали део по део (6: 162).

сеља̋к -а́ка м 1. ♦. — Сеља̋к је врба: до[к] га крѣшеш — подмлађива се; 2. 'сељанин'. — Ка-су до́шли Не́мци, ја и један сеља̋к на́ш имали опа́сач под шињѣром и ўватили и са́гнали нас у круг (Кз).

семења̋рка ж 'семењача, која се оставља за семе'. — Та́ ми је тиквица се-мења̋рка, остаје д-ўзрели.

сѣнара ж 1. 'киша која падне на непокупљено сено'. — Ўватила ми сѣнара сѣно на ливади, бо́јим се — про̀пашће; 2. 'просторија за смештај сена, сеник'.

сеннго̀рица ж зоол 'сеница'?

сѣница ж зоол 'птица *Parus*'. — Сѣница је пла̀вша од вра̀пца.

сѣно с мн сѣна, с 'стог, сено садевано око коца'. — Сѣно је ва̀ко кад са́денѣмо, по̀бодѣ се ко́лац и де́нѣ се (Ш). — За́кѹчиш о̀туде пла̀с и до сѣна до́вѹчеш, та́мо де ћеш да де́неш (Т). — Имам ко̀т куће тринѣс сѣна́ и бо́им се да ће ми би́ти ма́ло.

сент м 'слутња, предосећање'.

сѣнтати -а́м 'слутити, наслућивати'. — Сѣнта́м ја да не́ би́ти до̀бро.

сенчу̀рак -рка м дем 'сено'. — Имали про̀шле го̀дине де́вет сѣна́, а о̀вѣ са́мо три сенчу̀рка.

сења̋к м 'место на коме се дену сѣна'. — Сења̋к је то́ де де́немо сѣно (Ш). — У мо́јим сења̋ку би́ло је пе́тнѣс сѣна́.

сења̋к м 'просторија за смештај сена'. — Пра̀ви му сења̋к, а по̀с ће шта́лу.

сењати -а́м несв 1. 'варати, обмањивати; заводити на погрешне закључке'. — Не́ ка́жем ја́ за Милана ништа, ни за дру̀гога, ко да га бра̀ним, а да те́бе сења́м, да те ва̀рам у причи (Т); 2. 'тимарити коња гужвом сена'. — Сења́ш ко́ња кад је зно́јав и кад ве́тар, да́ биде су̀в (Р).

сѣпија ж 'велико буре или бетонски базен за штављење кожа'. — Са ши́шарком од грма се шта̀вило, ста̀ви се у сѣпију и шта̀ви. — На̀прављ се сѣпија, од бето́на, ко неки ба́зѣн, и ўба́диш ко́же и имају оне ча̀кље које су на́сађене на о́но др̀во и имају ку̀ку.

сери́њати -а́м несв 'брбљати без мере и обзира'; в. *шравиња̀йи*.

се́рница ж 'пролив'. — По̀јо пече́ње и до́био се́рницу, је́два стѣго до купа̀тила.

серца́да ж 'ткани креветски прекривач'. — Ве́ра ткѣ, о́на ми ће́рка, серца́де, о́нѣ што се про̀стиру по кре́ветима (Кз); в. *срца́да*.

сестрић м ‘сестрин син’. — Їмō је сестрића — њсти ко Боро (Т).

сестрична ж ‘сестрина кћи’. — Мојē жēнē сестричина њшла сà њим у школу (Т).

сѣфте ‘први пут, за срећан почетак (нешто урадити)’. — Тѣбē њу сѣфте да дāм јефтиније [као првом купцу].

сѣча ж ‘ожиљак (од дуже посекоине или хируршког ножа)’. — Ёвē ти крпелъ близу сѣче.

сечен, у изр. **сечена чāша** ‘чаша за врућу ракију, од 1дл’.

сечивница м ‘клин за подсецање млинског камена’. — Кāмēн кад ѡзāђе ис пāприце, мōжеш да га свѣчеш, ти га онда окрēнеш на онѡм и чѣкаш са сечивницама и посѣцаш (Б); в. *ѡсецаѡш*.

сибоквница ж ‘мршава, веретизна женска особа’.

сивоња м 1. ‘во сиве боје’. — Прōдо сивоњу на вāшеру; 2. ‘снажан а приглуп човек’. — Мōж да повѣчē и понесе, сивоња, ал нē зна, зā кућу трѣба и глāва.

сигав -а -о ‘светлосиве боје’. — Одело од белог сукна замењено [је] хаљецима од сукна „сигаве“ боје (небојено сукно ткано од вуне „сигавих“ оваца светло-мрке боје) (З: 78).

сиґрати сиґрам несв ‘играти’. — Прōпадоше сиґрајући.

сијалица ж ‘машина за сејање, сејачница’. — Зāкачио сијалицу и пōсијо; в. *клин* 2.

сијати сија ‘сјати’. — Кућа му сијала ко сунце, а он облетао око ње и кукао (клетва — З: 122).

сијāч -āча м 1. ‘машина за сејање’. — Бāциш сијāчом вѣштāк, а пōз да прирāниш; 2. ‘направа за означавање редова приликом сејања’. — Било је сијāч, па направиш оцāк па у њēгā зр̄но [кукуруза] и двā зр̄на пасуља.

сијер -а -о ‘беличаст, сивкаст’.

сијерак м ‘сорта крушке’ (Бљ — М41), сијерци ‘крупне и гњиле крушке’ уп. *караманке* (2: 26); в. *цећац*.

сијерма ж

сикира ж ‘секира’ (Кз Т Бр Л Р).

сикирати (се) -āм (се) несв ‘љутити, секирати’. — А онѡи нē да те сикирају. — Нāправē ти дѣца да се сикирāш.

сикирāција ж ‘секирација, нервирање’. — Нē знам како сам жīва: свē рāдила, мѣчила се, ѡмала млōго сикирāције.

сикирīца ж дем ‘секира’. — Дāјде ми сикирīцу.

сикирче -ета м дем *секира*.

сиктати сикће[м] несв 1. ‘оглашавати се оштрим непријатним гласом (о неким птицама, змији)’. — Сиктала нōћас виш куће нēка [птица], нē знам којā је; 2. ‘псовати, ружити’. — Нāшле се две језичаре, ал је млāда опāснија: сикће ко онā из трāвē (Р).

силав м ‘широки кожни појас (за којим се носило оружје)’; в. *свилај*, *ѡром-болос*.

силѣсија ж ‘мноштво, велика сила’. — Навāлила силѣсија.

силовати -ујем несв ‘покушавати да се нешто уради силом, неразумно истрајавати на нечему што је немогуће урадити’. — Нѣмō то силовати, мōлим те ко Бōга, видиш да не идē. — Глѣдај како силује онај трактор: мōж да се скрнцā, ал нē мож д-извѣче.

силōтија ж в. *слоѡија*. — Нāправи ми о̀вѡ силōтију, нē могу да га окрēнем.

сиљевина ж бот. — Сиљевина (*Peucedanum Cervaria*) — даје се са водом, деци, против грознице (2: 225).

сѝмит сѝмита м ‘врста пецива’.

сѝмс м ‘испуст на зиду непосредно испод крова, стрехе’.

сѝнга / **сѝнга** ж ‘сива овца’.

сѝнгав -а -о ‘тамносив’. — Ојагњи се сѝнгава, сѝра; *сѝнгаво* („сѝгаво сукно“) (2: 14).

сѝнија ж ‘ниски округли сточић, трпеза’. — Биле оне сѝније нискѝ, округле, и нѝје било дрѹги аста́ла̄; в. *совра*.

сѝнијица / **сѝниѝца** ж дем према *сѝнија*. — Нек сто́ји на сѝниѝци док га не прѝредимо.

сѝно̀вац -о̀вца м 1. ‘братов син стрицу’; 2. ‘деверов син’ (Т). — Їма̄м та̀мо једнога мо̀га сѝно̀вца у во́јсци. — Да се ти у̀дѝаш за о̀вог њѝеговог сѝно̀вца, да се не гѹби има̀ње. — До̀шли из Нагалѝна̀ца чѝча и сѝно̀вац.

сѝно̀вица ж 1. ‘братова кѝи стрицу’; 2. ‘деверова кѝи’ (Т).

сѝнор сѝнора / **сѝнѝор** сѝнѝора м ‘граница међу има̀њима, гранични камен’. — Што се лѹтиш ко да сам ти сѝнор за̀оро? — Био сѝнор, ка̀мење у зѝмљи, и он ра̀зоро и прѝшо̀ мѐтар.

сѝнцир -ѝра м ‘ланац’; в. *вериге*.

сѝпав -а -о ‘сипак, који се лако осипа’.

сѝпња ж ‘астма’.

сѝпѹлати -ѝ несв ‘сипити, росити’. — А у Лѝгу ка̀жу — кѝша сѝпѹла̀, то она ро̀суља.

сир м ♦, в. смок (3: 30). — Сир с паприком је омиљена посланица. У кацу се ређа ред сира ред паприка, посоли се и налије сурутком. Сир остављен на овај начин стоји дуже, а добија пријатан укус и мирис, „добије миру“ (3: 76).

сѝришњака ж 1. ‘течност за сирење, сѝриште’. — Сѝриште мо̀ра да бѹде свѝнско̀ или го̀веђе, па се о̀пере, па се о̀сѹши на дѝму, у кра̀ју, да не би о̀чадило, па се ста̀ви у тѐглу да сто́ји, да по̀дође сѝришњака па се са̀ тим по̀длѝва; нѝје има̀ло ма̀је ко са̀д (Ш). — Сѝришњака се кѹпи па се сѝпа по три ка̀шике јѝло̀вне (Кз); 2. ‘посуда за сѝриште’. — Ма̀ло лѐда ту̀ри у ту̀ сѝришњаку, то̀ што се по̀длѝва млѝко да се сѝри (Л). — То се проку̀ва̀вала та сѹрутка кат се на̀лива ва̀мо у сѝришњаку. — Ста̀вним у сѝришњаку то̀ што се по̀длѝва млѝко, да̀ биде грѹда ла̀дна ко лѐд и сла̀тка ко мѐд.

сѝришњача ж ‘посуда за сѝриште’ (Р).

сѝриште ж ‘орган од кога се припрема материја за сирење’. — За̀коље нѐшто, о̀стави онѝ сѝриште, о̀сѹше га, сѹну сѹрутку и са̀д са̀ тим по̀длѝваш. — За̀кољеш свѝнче или тѐле, па се ѝзвади сѝриште па се о̀пере добро и сто́ји у сѝришњаки. — Сѝриште се пр̀во о̀сѹши, се́че се по̀мало и ту̀ри у љѹп.

сѝрњача ж ‘пита са сиром’. — За ручак се обично припрема... после печења пита „сѝрњача“ (гибаница) (3: 106).

сѝров -ѝва -о ♦. — Ако је сѝрова, сла̀ма ѝструли.

сѝро̀ма м / прид ‘сѝромах / сѝромашан’. — Сѝро̀ми је м̀лого и кад му ма̀ло да̀ш. — О̀вде били сѝро̀ми лѹди.

сѝротан -тна -о ‘сѝромашан, оскудан’. — Ја̀дан је и сѝротан.

сѝротно прил ‘сѝромашно’. — Сѝротно су жи́вели.

сѝрѝче -ѝчета с ♦. — Сѝрѝчету мо̀жеш ста̀ти на скѹт, а нѐ мож на срѝћу.

сѝса ж ‘дојка’. — Нѐкад се зва̀ле сѝсе, а дѐте до̀жило; са̀д су до̀јке — а дѐте сѝса.

сисанче -ета с ‘младунче које сиса (јагње, дете)’. — И сисанча́дма нѐкад нѐ знаш [како удовољити].

сисара ж ‘овца са великим вименом и дугим сисама’.

сисати -а(м) несв ♦; в. *сиса*.

сисуљак -љка м ‘мали отвор на ручки, дршци тестије кроз који се пије вода’. — На дршки тестија има сисуљак и пијеш воду (Т).

сит -а -о а. ♦; б. ‘који може заситити’. — Што је то сито, мџ радити дуго.

ситан ситна -о ♦; *ситна кисела* (јабука) в. *колачара*, *ситна прџа*; в. ‘елда (2: 21). — Био онај *ситни цреј* бибер, а овај сад крупни.

ситниња / **ситниња** -инѐ ж ‘нечистоћа у житу’. — Узмеш сито па га ђвијеш и ситниња ђна испадне (Кз).

ситничар м ‘ситни улични трговац’.

ситниш м фолк ‘коло’, в. *итројанац*.

сито с ♦. — Сито је за брашно да се прџије, сје брашно, сје пџасак, а сито је и за пасуљ; в. *сандук*, *наџе* (1: 761).

ситан -ања -о ‘ситан’. — Рџко ти да покупиш онај џегџв ситанџ алџт.

сити ситџем св ♦. — Така-така — ситџе ђн з-бинѐ, рукоवासмо се.

ситан сичана, обично у изр. *џџи ко ситан*; ‘отров за мишеве, мишомор’.

сјагњена ‘која носи у себи јагње (о овци)’ (Дњ Кз). — Све ми ђвце сјагњене. — Овца сјагњена — која има у себе јагње (Кз).

сјџера ж ‘масноћа, прљавштина у овчијој вуни’. — Она сјџера у вуни и мџраш ђпрати, масно.

сјџрав -а -о ‘замашџен сјџером’. — Сјџрава вуна, кад ђвце ђшишаш, и мџраш д-ђпереш.

сјџравина / **сјџевина** ж, в. *сјџера*. — Ако вуна није ђпрана дџбро — ђна нѐ да рџди, машину улџпљује ђна сјџевина. — Сјџевина, то ђна масноћа у вуни, кад је нџопрана вуна.

скављикати / **скављичати** скављиче несвр ‘оглашавати се кратким лавџима, кевтати’. — Нѐ може да слуша да му кџр скављиче пот прџором.

скадарка ж ‘сорта грожја’. — Тада је од врсти грожја било највише: скадарке, белке и каменичарке (2: 25).

скаламоција ж ‘направа чудног изгледа, скаламерија’ (Р).

ска̀мија / **ска̀млија** ж ‘школска клупа’. — Сад рџчи нџстају: било ска̀млија, а сад клупа, било амрџл, а сад кишобран, било вирџнга, а сад завеса.

ска̀џрати се ска̀џрам се несв пеј ‘оклевати, накањивати се’. — Он се ска̀џера и ка[д]-трџба да јебџе (Р).

ска̀њивати се ска̀њивам се ‘накањивати се’. — Ска̀њивам се да пџ[џе]м до Трудеља, ал на̀век нџшто [искрсне].

ска̀пати -ам ♦. — Јџ ска̀по од ра̀да, а сад — ништа!

ска̀пса ж ‘жега’. — А ђткуда ти по ђвџј ска̀пси?

скџла ж 1. ♦. — Нџћу ја да се пџџем на скџлу, да се скџрам с џџ; 2. ‘четири таџе гредице поставџене у облику рама на запрежним колима за превоз сена или дужих дрва’. — Тџ нам је скџла, на̀трпамо на тџ сџно и ву̀чемо, да је шиџре од кџла (III). — За превоз жита у сноповима служе бокасте скеле; за сено лотре са шиљцима а за цакове, лотре без шиљака. — Да би више дрва стало на кола и да би се могла преносити дугачка дрва, служи скела (2: 47). — За превоз сламе, сена или снопова употрџбава

се скела, која је клиновима причвршћена за предња или задња кола (предњи и задњи трап) да не „лети“ кад се иде низ брдо или уз брдо (3: 56).

скѣмбати -ам св 'уништити, упропастити'. — Био пијан, а кѣша, и ђн скѣмбѣ трактор, ал Бѡг га погледо.

скѣнтовати -ујем св 'насилно прекинути трудноћу, абортирати'. — Скѣнтовала је ђна дѣте, није тѣла да рѡди.

скенџа ж 1. 'део кола у облику чвршће тарабе који онемогућује да се на низбрдици терет помера према запрези'. — Да се низ брдо, дрва са кола не би сасулавала на волове, служи справа која се зове скенџа (2: 47); **2.** 'скела за вучење сена'.

скѣдати -ам несв ♦. — Ђнѡу дѣлаку [на шивењацима] нѣнемо да скидамо: биће топлије и мање се џѣпа. *Изр.* ~ вино с мајке 'претакати'. — Да се не би укиселило, вино претачу, „скида се вино с мајке“, да би се од њѣга одвојно талог (3: 27); ~ се 'силазити (с дрвета), излазити из превозног средства'.

скѣннути -нем св 'спустити с висине'. — Ако нѣ могу са пушкѣма, ѡдма се јѣдан из сватѡвѡ пѣњѣ да скѣне јѣбуку.

скѣтѡч -ѡча м 'луталца'. — Сѡд је ти скѣтѡчѡ маљо, и Цѣгани, госпѡда, кѡлима дѡлазе на вашер. И данѡс су ѡвѣи нѡши скѣтѡчи опѡснији, ѡкрали кѡмби и запѡлили. — Као скѣтача има Цигана: свѣрача, бакрачара, кашикара, коритара и перјара (2: 220).

скѣтуњѡрити -уњѡрим несв 'лутати, скѣтати'. — Скѣтуњѡри по Бѣлановници, по Арѡн[ђе]ловцу, никад није кѡт куће.

скѣтуџати -ам дем в. *скиѣтуњѡриѣи*. — Скѣтуџѡ до Бѣлановнице, нѣ да рѡди.

склѡд м 'гранична линија између њива која се не оре'. — Ђстане тѡкѡ нѣорано између дѣвѣ њиве па зѡвѡу склѡд.

склѣпати -ам св 'направити на брзину'. — Склѣпо ђн дѣвѣ сѡве и џѣтири прѣчаге и — мѣрдѣвине (Р).

склѣптати св 'ухватити опкољавањем, савладати'. — Дѡго се скрѣвѡ, џинни јѡде с љѡдма и јѣдва га склѣптали и ѡбили.

склѣшит склѣшита -о / **склѣџит** склѣџита -о 'складан, лепо обликован'. — А бѣла дѣвѡјка склѣшита (Б).

склѡкати се склѡкам се св 'пасти, срушити се'. — Сѡм[о] се склѡкѡ и ѡстѡ на мѣсту [мртѡв].

склѡп м 'густ шумарак'. — Шѡма се шѣри и прѡви склѡпове.

скобаљ м зоол 'риба *Chondrostoma nasus*'. — Риба је имало ових врста: скобаља, кленова и кркуша (данас скобаља нема) (2: 20).

скѡбла ж 'повијена метална алатка за дубење дрвета и за обраду кривих површина (корита, карлица)'. — Скѡбла ти је ѡнѡ што Цѣгани кѡпају дрво. — Имала је скобла, па пѡвади свѣ и ѡчисти изнѡтра (Кз); в. *шекне*.

скѡбло -а м 'човек са изразито истуреним зубима'.

скобрѡвати (се) -ѡм (се) св 'сваљати се, стумбати се низ страну, низ стрмину'. — Скобрѡљ се низ ону страну, ал се сѡмо ѡгребо, врзина бѣла. — Нѣмирно му дѣте, скобрѡљ се с крѡшке и нѡгу [повреди].

скѡзна 'која носи јаре у себи (о кози)' (Дњ Кз).

скѡкати скѡкам св 'непромишљено потрошити, проћердати'. — Скѡкѡ је џѣлу плѡту за јѣдно вѣче.

сколѣсати -ā(м) / **скѣлити** сколим св 'сколити, навалити на некога да на нешто пристане'. — Кад те сколѣсā срце — нѣкад нѣ знаш штā ће бѣти. — Сколѣсали га људи и ђн прѣстане.

скѣмрачити -им св 'цицијашити'. — Јā извѣко ђнѣ кудеље и мѣтāм и, вѣдим, мāло, а ђн ми кāже „штā скѣмрачиш?“

сконаторити сконаторим св 'скупити с великом муком' (Р).

скорѣшити се скорѣши се св 'свенути под покорицом од мрза'. — Нѣћас мрāз и свѣ се [у башти] скорѣшило.

скот м 1. 'животиња'; 2. 'подлац'. — Нѣмѣ ми тог скѣта у кућу да дѣводиш.

скѣтнина / скѣтниња м/ж аугм пеј 'скот, ништарија'. — Штā да от скѣтине очѣкѣваш. — Нѣгова прѣвā жѣна бѣла је скѣтниња, да Бѣк сачѣва!

скѣтна 'која носи плод у себи (о женкама неких животиња)'. — За зѣчицу кā[же]мо да је скѣтна.

скѣтурати -āм св 'скотрљати се, испревртати се (с колима, трактором)'. — Дѣшāва се да се и ђн нѣгде скѣтурā сāv, да се прѣкине.

скѣчāњити се скѣчāњим се св 'промрзнути'. — Лāдно, скѣчāњила сам се док сам дѣгнала ђвце.

скѣчити скѣчи св 'појавити се, избити'; в. *јашићарица*.

скѣрати -āм св 'поломити, уништити, упропастити'.

скѣрати (се) скѣрка (се) св 1. 'згомилати се, збити се на малом простору'. — Скѣркѣ се нāрод на вāшеру; 2. 'поломити се, попадати'. — Скѣркале оне грāне нā пѣт.

скѣркнути се скѣркнѣ се 'скупити се, сјатити се'. — Скѣркнѣ се за у мājдан три-чѣтири чѣвѣка. — Јутри се скѣркне двāс људѣ нā плац. — Скѣркнуо се нāрод сā свѣ странā.

скѣрлепити -им св 'склепати, примитивно направити'. — Скѣрлепио неку кѣшарицу, тек да презѣмѣ (Р).

скѣрницати (се) -āм (се) св 'пасти, упасти; слетети'. — Скѣрницѣ се с тāvана у јāсле (Р); в. *скрѣцумати се*.

скрѣб м 'житко јело од кукурузног брашна'. — Скрѣб се прави од кукурузна брашна које се укува у врелој води и добро измеша. Скрѣб је жѣдак, а у њѣга се насече лука, парадајза, а некад се дода и кромпира (З: 75).

скрѣбāница ж 'кувана смеша пшенице и кукуруза као храна за свиње'. — Кокѣруз и пшѣница ујāрмѣ се, скѣва се и рāниш свиње том скрѣбāницом.

скрѣбѣња м 'чѣвек који се најчѣшће храни скрѣбом; познато и као надѣмак' (Р).

скрѣзѣрати скрѣзѣра(м) св 'проћи кроз нешто' (Р).

скрѣпити -им св 'прикупити, обезбедити мању количину нечѣга'. — Јѣдва скрѣпио за пѣрез, а млѣко му не плаћāју.

скрѣрати -ам св 'поломити коштицу'. — Гѣр под ѣрасѣма ѣмā мнѣго скрѣчāно. — Ка-се скѣра ѣра — јѣзгра.

скрѣцумати се -āм се св 'пасти с висине, повредити се'. — Мѣрам ѣколо — да се нѣ бѣ скрѣцумала; в. *скрѣцаити се*.

скувѣкати скувѣчем св 'искривити'. — Умѣ јā неки шарени штāпѣш скувѣчен.

скувѣчити скувѣчим св 'савити'. — Скувѣчи мāло и мѣнѣ ту грāну, да ѣ јā пѣједем коју трѣшњу (Р); ~ се 'повити се од болова, старости'. — Ѣна се скувѣчила, бѣлесна, стāра.

скукуњити скүкүњим св ‘покуњити се’. — Онај мџли се скукуњио и џтишо за њџм.

скунџторити -им св ‘прибавити, скупити; скрпити’. — Јџдва сам скунџторио пџре да күпим лүчицу.

скүплџати -џ несв ‘покуплџивати’. — Вџдим да свџ скүплџџ.

скүт скүта м ‘сукња’. — А џн се бџо уватио за скүт и како се џна окрџнула да је спүшти, а џн — у жџр! џвџ свџ, изгџрџ му лице.

скүцна ‘која носи плод у себи (о куји)’. — Күчка је, кџжемо, скүцна.

слџб -а -о а. ‘болестан’. — Сџд је слџпши и не излази ис куће; б. ‘божџљив; поплашен’. — Јџ сам слџба нџ тџ аперџције због Лүбџнке пүсте.

слџва ж ♦. — Видиш како слүжи џ слави, а док је код нџс бџо — нџје умџ нџшта. — У старо време у Качеру се славила слава и преслава и обдржавало се навече, ... само је још имао и пријџтељски дан (трећи дан славе) (2: 90).

слџвџр -џра м ‘гост на слави’. — Јүчџ је џмало мнџго слџвџрџ.

славүјић -үјића м зоол ‘славуј’. — џндак џмају славујџићи, они мџли, сџтни (Кз).

сладак слатка -о ♦; прил. **слатко**. — У другом опет месту (Козелу), јџдан је син био оца да слаје вечера (2: 75).

слџдити се слџдим се св ‘смирити се, охладити се’. — Јџдва се мџло слџдно. — Стџни, слџдни се!

слџмарица ж ♦. — Преко слџмарице стџвља се шарџница или пџњава, пџњава џнџ мџло прџстија, а слџмарица се пүни зџбаном слџмом (Тр); в. *комишина*.

сламњача ж в. *сламарица*. — Дотерали га преко коња прџбаченог као сламњачу (5: 6); в. *гребенање* (2: 28). „Сламњача. У јесен се напуни новом сламом. Постеља замирише по стрџници и сунцу. На новој слами лакше се и брже заспџва. У почетку, увек се наје понека сламка, која боде (7: 198).

сланик („солир“) в. *џаница* (1: 761).

сланица ж ‘велика посуда за со’. — До долапа о дувару, виси сланица и „совра“, до којих је утврђена дрвена полица, често и дрвени чивилук (1: 761).

слџткача ж ‘сорта слатке јабукџ, шећерлија’.

слџткџ с ‘воће кувано у шећеру’. — А знџ слџткџ да үкувџ. — Од воћа кувају слатко (Шутци, Болковци, Бањани, Лџиг, Белановица, Рудник) (2: 65). — Почела да кува и слатка (5: 74).

слџб у изр *и леб и слџб* ‘као код доброг, вредног домаћина’. — Ёмџ код њџгџ и лџб и слџб.

слџз бели ~ ‘*Althaea officinalis* L.’ — против кашља и катара (2: 226).

слџзина ж анат. ♦. — Слџзина јџ апџрисана и глџвнџ лџкар рџко да нџ сме да рџди нџшта тџшко.

слџме -ена с а. ‘сециште кровних површина’. — Слџме ти то на врү де се вџкџ спџја [кров] с јџднџ и дрүге стрџнџ; в. *укрџјити*; б. ‘гозба којом је праћен почетак постављања кровне конструкције’. — Кад дџгну прва два-трџ рџга, па тџмо џбесе дџр, кџже: идџмо на слџме, дџђу кџмшије, донџсу рџкије, вџна, кџшуље, пџшкџр и правџ се гџзба, весџље (К); в. *слџме* (8) (3: 64).

слџмчаница ж ‘слџмењача’. — Дужином куће намџштала се обла греда на два обла и раклџста дирека. Дужином доње стране нџбадало се широко прошџе висине 1m. Преко прошџа и поменуते греде намџштанџ су дугачке цепанице или облице — слџмчанице, као тараба на крову (1: 753).

слѣп слѣпа -о ♦; изр. ~ *миш* 'дечја игра'. — Деца обично играју ове игре: уз белу недељу — слепог миша. Вежу једноме очи и он, у одређеном кругу, хвата остале играче. Који се ухвати, томе вежу очи (2: 140); *слѣје очи* 'слепоочница'.

слѣпѣћ -ѣћа м зоол 'Orphisaurus apodus'. — Мора да је то био онѣј слѣпѣћ, браон, није то змија (Б); (14: 23).

слѣпица ж а. 'убога сиротица'. — Дао ми Микаило пара да прѣложим [на мошти Св. Василије] и да нисам слѣпица; б. 'жена благо смањених умних способности'. — Оставили слѣпицу са́му, да крепа́.

слетигуз м 'напитак у црној магији'; в. *салигуз* (Р).

слѣћи се слѣгнем се 1. 'сталожити се'. — Пусти да се слѣгне, па одвади оно с вѣра; 2. 'остарити, онемоћати'. — У старије доба, кад се и он слѣго, био је добар кад није мо́го да идѣ.

слѣзак -ска / **слѣшчѣћ** -ѣћа м 'комадић сапуна који остане после употребе'. — Осто ми само слѣзак сапуна, онај слѣшчѣћ, а немам кад д-одем до Раја.

слина́вка ж 'обољење оваца'.

слиндати се -ам се св 'прекомерно се угојити се (о жени) (Р).

слиннити -им несв 1. ♦. — Немо ми ту́не слиннити; 2. 'тихо плакати, цмиздрити'. — Шта је тим дѣтету што толико слини, да се не рѣзболи?

слино -а м 'коме вуре слине из носа, слинавац' (Р).

сличуга ж 'клизалька направљена од дашчице са жицом с доње стране'. — Направе дѣца оне сличуге, да́чица и жи́ца и два каиши́ћа да ве́же и сличуга́ се (Р).

сличугати се -ам се несв 'клизати се на сличугама'; в. *сличуга*.

слово с 'дрвена плочица којом се утискује знак на славском колачу'. — Кад замѣсиш тѣсто, онда овѣ меташ гѣр и ка́же се сло́во (Ш). — А то сло́во за славскѣ колач; изр. црвено ~ 'црквени празник, означен у календару црвеним словима'. — Су́тра је црвено сло́во и ма́ло ћу се одморити.

слѣг м 'средина њиве где се сусрећу две бразде'. — То кад ѡреш на слѣг па сла́же бразде на јѣдну страну; в. *разор*; *орати* на ~ в. *сѣрана* (3: 17).

сломѣтати се / **сломѣтати** се -ам се св 'пасти, поломити се'. — Ко́лко сам се пу́та сломѣто́ којеку́да. — Мо́рам д-иза́ђем по онѣм ка́мѣњу, да се не сломѣтам.

сло́тија м/ж 1. 'нешто велико, чиме се тешко манипулише или рукује; грдосија'. — Она сло́тија не́ мож д-уви́ђе у њиву; 2. 'незграпна висока особа'. — Немѣ се с њѣм [свађати], он ће вола д-обали, а не́ тебѣ та́ког; в. *силоѣија*.

слошнити се слѣшй се св 'позлити; занемоћи'. — Било јој се, ка́же, јучѣ слѣшило. — Нѣшто ми се слѣшило. — Мало ми се слѣшило, ѣма́м пѣсмѣјкер уграђен, а ѣма́м и бру́к.

слуга м/ж 'особа која се унајмљује на одређено време за послове на имању'; в. *служба*. — Ти дечаци или старији — „слуге“ погађани су најчешће од Ђурђева до Митрова дана, или за целу годину (3: 40).

служавка / **слушкиња** ж 'дрвена направа помоћу које се пред кућом скида обућа'.

служавник м 'камен којим се притиска груди сира да се исцеди'. — Ја то испрѣвијам, ту́рим ѡзгѣ служавник

служба службѣ ж 'служење, као знак статуса сеоске сиротније код богатих сељака'. — Она се, јадна, и у́дала ис те службѣ, била ко́[д] тог чо́ека.

слушати -ам несв 'имати статус слуге'. — Није редак случај да родитељи... дају своје дете некоме домаћину „да га слуша“ и без плате, само да га храни и да му купи одећу и обућу (3: 40).

слушкиња ж в. *служавка*.

смакнути смакнем св а. 'померити с ватре'; в. *прроверити*; б. 'спустити се, снизити се'. — Срчанѝ прѝтисак стѝ, а ѝнај се смѝко на стѝ триесет.

смандрљати -ѝм св 'урадити нешто површно, невешто, на брзину'. — Бѝјали се кѝше па ми смандрљали сѝно; ~ се -ѝм се св 'пасти низ стрмину'.

сманути сманем свр 'украсти'. — Чувај се ти да ти нешто нѝ смане; безл у изр ~ врат 'искривити врат'. — Кад дѝте смане врат, водили га код неке бабе, па ѝна прст у грло и тамо нешто прѝтисне.

смѝцпа 'која носи у себи мачиће'.

смѝчињати -ем несв 'смицати, уклањати (с положаја, функције)'. — Он тѝлико урадно, а сѝд га смѝчињу; ~ се -ем се несв 'измицати се од посла, избегавати посао'. — Он се сѝмо смѝчиње: ѝѝ тамо — ѝѝ вамо и забушѝва кад се окопѝва ѝнѝ што на сѝва се рѝкѝм, сѝчма.

смѝшити -им 'уганути врат (о малој деци)'. —

смејурити се смејурѝ се св 'сасушити се, смејурати се'. — Кѝжа јѝј се смејурѝла.

смејалица ж 'део лица са устима и око њих'. — Стукнеш одмах. Стане смејалица (5: 12).

смејѝнија ж 'смејурија, спрдња'. — А ѝн им зашио панталѝне и што ти је бѝла смејѝнија (Кз).

смејѝница / смејѝница ж 'рупѝца на образу'.

смејурити се / смејурити се -ѝм се несв 'смешкати се, осмехивати се'. — Нѝ зна зашто му се смејурѝ. — Неке ми се прилике смејуре (2: 149). — Жѝна трѝба сѝмо да се смејурѝ; в. *јабанац*.

смѝсти смѝтем св 'спречити, онемогућити'. — Мѝгли сте ви тѝ смѝсти да сте тѝли.

сметак -тка м 'смањивање броја жица, петљи, приликом плетења'.

смѝтати смѝтам несв ♦. — Виѝдела ѝуто на пѝту и дѝшла да смѝта.

смѝтнути смѝтне свр 1. 'опастѝ пре сазревања (о плодовима воћа, поврћа)'. — Они цветѝвају, заметну, ал не рѝдѝ, смѝтне. — Она заметне, ал нѝ да рѝдѝ, смѝтне ѝнѝ и — нѝшта; 2. 'смањити број жица у плетењу'.

смѝштѝвати смѝштѝвам несв 'смѝштати'. — Мѝра да смѝштѝва сѝно.

смиље с в. *смиљевац*.

смиљевац -вца м а. бот 'лековита трава'. — Смиљевац — трава — лек од велике болести. Једе се за годину дана по једно зрно дневно — са млечиком (365 зрна годишње) (2: 226); б. 'део невестинске ношње'. — Младе су носиле смиљевац, високо и тешко покривало главе, подвезано убрадачем (кумош) (1: 778). — Смиљевац и убрадач су били од белог платна (2: 69). — Искићен разним цвећем, старинским парама, пауновим перјем и смиљем (суво зимско цвеће, по коме је добио име), смиљевац је био омиљена капа (3: 80). — Смиљевац је био искићен смиљем, перјем и парама, а са лица је имао забуљач за покривање очију. Са смиљевцем су младе ишле у цркву и у госте, а носиле су га све док се не роди прво дете. — Младе су носиле

смиљевац на глави који је био висок до пола метра а под брадом подбрадњак накићен ситним белим парамма и цванцизима (9: 87).

смлѧта м / ж ‘особа незграпног изгледа’. — Шта̀ ти је причала она смлѧта? (Р).

смок / **смок**, бели ~. — Млечни производи се у Јарменовцима најчешће називају заједничким именом бели смок. Ту спадају сир, кајмак, кисело млеко, сок и сурутка (3: 30); **смок** ‘бели мрс’ (Р).

смѠи смѠ(л)на -о ‘у коме има смонице’. — Та̀мо је смѠно, па̀сле кра̀ве, за̀клонита зѧмља и мѠрѠ да Ѡрем на за̀лаз, Ѡреш на̀ниже и вра̀тиш се пра̀зан, идѧш гѠр. — СмѠлна зѧмља је крѧчна.

смѠница / **смѠница** ж ‘земља која није растресита’. — СмѠница је зѧмља крѧчна. — Смирио се под смоницом (5: 24); в. *навалииши, буковача* (5:5).

смѠрити се смѠрѧм се св ‘уморити се’. — Ја̀ се смѠрио и лѐго — ка-до̀ђе Бр̀зак: Ѡднѧла ти олу̀ја црѧп са шта̀ле. — Био кѠт кра̀ва и смѠрио се. — Онда̀ се смѠрим и не мѠгу ни устати.

смѠтавац -ѧвца ‘биљни паразит који напада лист лозе и доводи до његовог коврцања’. — То сад на̀пѠ смѠтавац.

смѠтати -ѧм св 1. ‘замотати, направити смѠт(уљ)ак’. — СмѠтала нѧшто и по-шљала Вѐри;

смѠтрити -ѧм свр ‘видети, угледати’. — Мене се чини́ да сам вас смѠтрила.

смѠтрљати -ѧм св ‘смѠтати, скупити у гомилу’. — Ску̀пиш ча̀ршав и свѐ то што је на њѧму смѠтрљаш.

смѠчан -чна -о ‘укусан, слadak’. — Што ситније — то смѠчније.

смѠчити смѠчим несв ‘јести помало, тек да се окуси’. — СмѠчи па Ѡстави. — Сва̀ки сво̀је ѧсе па смѠчите (Б). — И Ѡна смѠчи ко да се нѝје у̀дала у дома̀ћинску ку̀ћу.

смрдања ж ‘смрад’. — Да у̀гуши она смрдања.

смрдѠлипа ж ‘варијетет липе’. — СмрдѠлипа је жу̀ћкаста, ма̀њи јој ли́ст и мирише лѐпо, а чѧпава, твр̀ђе др̀во, а Ѡва̀ је мѧкша.

смр̀кнѸти се смр̀кне се безл св ‘смрачити се’. — Било се смр̀кнѸло кад су се вра̀тили (Р).

смр̀кња̀вати смр̀кња̀ва безл несв ‘смр̀квати се’. — Смр̀кња̀ва ли ко-тѐбе?!

смр̀сак -ска м в. *замр̀сак*. — Нѐко ба̀цио смр̀сак по̀т праг у̀ штали, да за̀чини.

смѸк м зоол в. *смѸкара*. — СмѸкови су црни и дѐбљи.

смѸкара / **смѸкуља** ж ‘црна неотровна змија’. — Ша̀ран нѐће да бѐга, а смѸкара бѐга, Ѡва̀ црна: кад на̀йће ко̀са, Ѡна бр̀ише. — Ѡвим јѧдним у Бѐлановици у̀ ку̀ћу у̀шла Ѡна смѸкуља црна; поред крѧвета био нѐки јѠрган и Ѡна у̀ђе у јѠрган и лѐгне (Б). — Само се вуку шарани и смѸкуље (6: 74).

смѸљати смѸљам св ‘брзо припремити’. — Ѡна ће то бр̀зо да смѸља; в. *збу̀љати*.

смѸта ж ‘неугледна женска особа’ (Р).

снагѸрина ж аугм ‘снага’. — Трѐба за̀ то снагѸрине, а ма̀торо се.

снајѧтина ж пеј ‘снаха’. — Ѡна снајѧтина вѝдила ко̀мбај и Ѡтишла да не по̀могне.

снебѧвати се снебѧвам се несв ‘устручавати се’. — Вѝдим ја да се Ѡна снебѧва.

снерѸкѧ прил ‘неповољно, незгодно’. — Далѧко му је и снерѸкѧ.

спѧтити -им св ‘измислити нешто против некога, напакостити’ (Р).

снова / **сноваљка** ж ‘направа за сновање пређе’. — Ако се ради у затвореном простору, снује се помо̀ћу сноваљке (слична је витлу само је вѐих димензија) (3: 49).

сновати **снѹјем** **несв** ‘намотавати пређу за ткање, припремати основу за одређену врсту ткања’. — Када се заврше послови око бојења, прелази се на сновање (3: 49); в. *основа*.

снопић м в. *ручица* (3: 47).

сносак -ска м **1.** ‘уска плитка јаруга’. — Овај **сносак** је Сиваљница, био пут па напуштен; **2.** ‘бреме грања’. — Ддно овај **сносак** за поћпалу.

снѹрати **снѹрам** **несв 1.** ‘размрсивати, осипати, раснивати конац, пређу’; **2.** ‘лутати, ићи без одређеног циља’. — Їма времена да снѹра по Шумадији, а не д-иде на прославу. — Чудно да је он баш тога дана нашѡ да снѹра по Шумадији.

снутак -тка м ‘основана пређа’. — Када се сва основа пребаци на кочиће, преноси се на вратило и сада се назива снутком. Нешто даље од вратила у снутак се ставе „ћепци“ (два дуга танка штапа) помоћу којих се основа равномерније навија (3: 49); в. *вратило*.

соба ж ♣; **мала** ~ в. *оцакшија*.

собичак -чка м ‘мала соба’. — Није то кућа, кака кућа: два собичка маља, за нас двоје.

сова / **сова** **со(в)е ж 1.а.** ‘соха’. — Побио четири сое да дигне лозу; **б.** ‘дрвена ракља на коју се ослања ражањ за печење’ **2.** ‘мотка на коју се намиче основа приликом ткања’. — Ка[д]-се снѹје основа о[д]-тежине, онда се намакне на сову.

совељага ж зоол ‘сова’. — Ете се совељага чује у шибу. — Овѡ ти баљега оставила совељага; **совуљага** (Р).

совина ж ‘осовина’. — То на чему се точак окреће ми кажемо совина. — Не знам да л је кратка совина, шта ли?!

совра / **софра** ж **а.** ‘низак округао сточић, трпеза’. — После јела судови и сто (совра) одмах се перу (2: 60). — Ако облаци носе град, сви заједнички настоје да их растерају. То чине на разне начине: најчешће пале славску свећу, или преврћу совру напред дворишта или износе со и богојављенску водицу (3: 132); **б.** ‘славска, свечана трпеза’. — Нису сви ни за вр совре; в. *сланица* (1: 761). *Совра* — трножац, синија; сто за обедовање у цркви (16: 59)

сѡдом **сѡдома** м ‘стрма неприступачна јаруга, амбис’. — Смандрљѡ се у онај сѡдом (Б).

сѡдомина ж аугм *содом*. — Да ви[ди]ш каква је ту сѡдомина била (Б).

сѡзѡнгије м ‘несналажљива особа, трапавко’ (Р).

соја в. *со(в)а*. — [Трлице] су сојама — ракљама укопане у земљу... Преко соја су челусне трлице, између којих пролази трлац (3: 47).

сок **сока** м ‘расо за сир’. — Грѹда се мѡта у чабар па се соли и налије се сѹрутка и то се зѡве сок. — Сок је после у чабру, жѡне зѡале сок из чабра. — Сок се добија од сока из старог сира и млека. У један суд се успе мало млека и исто толико сока. Када то мало постоји на сунцу или на крају штедњака, добије се сок који се најчешће једе са пројом (3: 31).

сокѡк -ѡка м ‘сеоски пут’.

сокара ж ‘посуда за сок’ (Р).

сокачара ж ‘жена која скита по селу’. — Је л она сокачара долазила на кафу?

сокаче -ачета с дем *сокак*.

солѡница ж ‘сланик’.

сòлило с ‘место на коме се овцама даје со’. — Зва̀ло се то сòлило, де се да̀јѐ сò; вѐлї се „тр̀чї ко óвца на сòлило“.

сòлїр -їра м ‘сланик’ (Р).

солирче -ета с дем ‘сланик од тиквице’. — Још увек је у употреби солирче, мала тиквица, у којој су раније кириције носиле со, а данас у њој носе со за ручак на њиви (3: 62).

солница ж ‘клизна гредица на саоницама’. — [Саонице] имају ове делове: „солнице“, чији су врхови нагоре окренути да би се лакше лакше савлађивале препреке и трење при кретању. То су „кљуневи“ (3: 56).

сòлотук м ‘особа сужене свести и непредвидљивог понашања’. — Ћдѐ ко сòлотук (Р).

сòлотукаст -а -о ‘који се понаша као *солошук*’. — Óстави га, вѝ[ди]ш да је сòлотукаст (Р).

сòмун -уна м в. *самун*. — Пшенични лѐб јѐли смо сàмо за славу — сòмун га звàли. — Пшенично се јело за славу. Звали то сомун. Па само сомуна ко се наједе, као да је јео нешто најлепше (5: 31).

соннице пл. т. в. *саонице* (Р).

сопке пл. т. ‘дечје санке’ (Р).

сòњити -ї несвр ‘ромнијати’. — И ва̀кò цѐо д̀ан сòњї. — Кат кїша ва̀кò п̀ада ко д̀ан̀ас, к̀а[же]мо да сòњї.

сòпра ж ‘свечана трпеза’. — И ја пр̀авим гòзбу на кућу и зòвѐм òпѐт њѐга, да ми сѐдї увр сòпре... Па кòга др̀жїш у̀ сопри?

сòрати сòрем несв ‘поорати’. — Бòро нїје њѐгово јòш сòро, òстало му м̀ало и оне вр̀атине.

сòртачити се -им св ‘удружити се, уортачити се’. — Сòртачили се бекрїјштине, а има̀ња прòпадају.

сорту̀љача ж ‘сорта’. — Ма Зл̀атија је н̀аша сорту̀љача.

софòра -òрѐ ж ‘сорта питомог багрена’ (Р).

сочива ж ‘сорта ситног пасуља’; в. *кишош* / *кицош*.

сòчити сòчим несв ‘посредовати; бити наводација’. — Ма Р̀ачић је свѐ то и сòчно и р̀адио: нѐ би òна ни дòшла да то Р̀ачић т̀амо нїје р̀еко; и д̀али му п̀аре, и изгинуше, изгину н̀арод. — Сòчѐ му Др̀агишину х̀ер за сїша.

сп̀авнути -нем св ‘заспати на тренутак’. — Пу̀стиће ме да сп̀авнем.

сп̀адало с ‘шерет’. — Ма сп̀адало бїо, Боже с̀ачувај.

спај̀ташити (се) спај̀ташим (се) св пеј ‘удружити се’. — С̀ат се спај̀ташиле трї к̀учке, а нїсу ни гòвориле. — Спај̀ташио се с неким пребеглицама из других крајева (6: 33).

спалам̀удити -ам̀удим св ‘напричати глупости’ (Р).

сп̀анђати се -ам се 1. ‘ступити у ванбрачни однос’. — Óни се, мѐшчин, сп̀анђали и с̀адѐ се — ко своји; 2. ‘удружити се с циљем да се неком напакости’. — С̀анђали се да му н̀аправе ј̀аде.

сп̀ас̀ај се! поздрав при сусрету, живели! (Р).

спас̀енија ж ‘сигурност, спас’. — Óвде је спас̀енија

сп̀ениги -им св ‘скинути пену с помузеног млека’. — Дѐца вòлела да сп̀ене, ч̀екају да д̀ò[ђе]м и-штале и сп̀ени.

спѣћи се спѣче се 1. ♦. — По влажним идемо па се зѣмља спѣкла; **2.** ‘усушити се и смањити’. — Такај је откад знам: спѣко се и нѣ[хе] д-умире.

спијузити спијузим св ‘направити нешто мало у односу на праву меру; сузити одећу уз тело, стеснити’. — Спијузила је мајчина, нѣ мож дочекати да је уда (Р).

сплѣв м? Сплѣв раван, удари се са странѣ бинија, по једна баскија, као крило.

сплѣчине -йна пл. т. ‘помије’. — Кат перѣш сѣде па вѣда от судѣ сплѣчине, иде то свѣ у сплѣчине. — Та се вѣда, сплѣчине, улива у сплѣчињару и пѣс даје свињама. — Ја [узнем] оне сплѣчине и пѣ[хе]м тамо: „гѣду-гѣду“, а она каже „дѣгу-дѣгу“.

сплѣчињара ж 1. ‘посуда за сплѣчине (в.)’. — Ја то баѣим у сплѣчињару, нећу тѣђе дѣте да пије моју вѣду; **2.** ‘ништарија, протува’. — Какај је то сплѣчињара: толико се пута женило и разводило, крало...

сплѣт у изр. ~ *гуја* ‘змијско легло’. — Сплѣт гѣја — то кат се гѣје сплѣту.

сплѣснути сплѣсне св ‘спласнути, нестати’. — Сплѣснуо мијур (кад мехур од опекотине са коже нестане) (2: 14).

сплѣскати сплѣскам св **1.** ‘сабити, притиснути’. — Сплѣскала кѣша кукѣруз. — Свѣ јој се сплѣскало у тѣрби; **2.** ‘урадити нешто на брзину и невешто’. — Сплѣскала ону тѣрту, то нѣ на шта не личѣ (Р).

сплѣвити сплѣви св ‘сплѣшити се извлачењем ваздуха из херметички затворене посуде танких зидова’. — Сплѣвио му се резѣрвѣр и мѣрѣ га мѣнати, нѣма, кат се сплѣви.

спѣдбити спѣдбијем св ‘жустро узети у руке, зграбити’. — Кад ђни пѣђу на пѣѣ, баба спѣдбије дѣте и у цѣкву и крѣтѣ га.

спѣјити (се) спѣји (се) св ‘хомогенизовати се’. — Сѣни ти ђвѣ вѣдѣ и ѣља — нѣће се спѣјити никад. — Шѣљицу јѣдну те вѣдѣ и сѣнеш у јѣдну пѣсудицу и толико ћеш исто сѣнути ѣља и мѣшај то, мѣшај док се спѣји ти дѣѣ, вѣда и ѣље; в. *жуѣљѣкав*.

спѣмѣп м ‘споменик’. — За то вѣреме, док је дѣшло решѣње и [з] сѣда, ђни ѣдаре и спѣмѣн. — Нек ти каже какѣ смо спѣмѣн ѣдарили. — Ја би жѣлила, док сам ја жива, да видим тај спѣмѣн и мој и нѣгѣв. — Мама је закѣвала да види спѣмѣн. — И пѣдигѣше гѣре спѣмѣн и рѣчаше. — Док се види натпис на спѣмену, тај је јѣш међу ѣдима (5: 40); **спѣмѣње** с зб ‘надгробни белези’. — Дѣжу ѣђди спѣмѣње, јер надгробник мѣраш ѣмати. — Спѣмѣње свѣ порѣшено. — Тамо су кот Пѣлѣнке неко спѣмѣње мѣлого пѣломљено. — Можеш са спѣмења читаву нашу историју да читаш (5: 7); в. *белег*.

спѣмѣнѣр -ѣра м ‘каменорезац’. — Мѣркова кѣћа је дрѣга од спѣмѣнѣра, од ѣѣшка.

спѣред предл ‘поред’. — А нѣгове ђвце спѣред багрѣњака ѣишле у бѣшчу.

спѣриш / спѣришак / спѣришевина бот ‘растиње *Verbena officinalis*’; в. *ѣјдѣчица*. — [Стока] избѣгава и спѣриш (хајдѣчку траву) (3: 20 128).

спѣрашити спѣрашим св ‘опалити’ (Р).

спѣрема ж ‘мираз’. — Други коњ јој носио спѣрему. Пун сандук мѣких ствари што је сама радила. Да се види каква ће бити кућаница (2: 28).

спѣремање с ‘јело’. — Какај су им бѣла спѣремања на слави? — Мѣка се све вѣреме гѣстио код нас. Не можеш да му навашеш. Јѣо много. И само лѣпа спѣремања (5: 36).

спѣрѣмити спѣрѣмим св ♦. — Дѣбѣгда јѣло које највише вѣли с мојѣм ѣуком спѣрѣмио на грѣбљу.

спѣртити -им св **1.** ‘скупити и направити набор’; в. *сашивак*; **2.** ‘повалити жену’. — ђдѣ је у кокѣруз и спѣртио.

спрџати (се) спрџам (се) св 1. 'улудо потрошити, упропастити'. — Оће да спрџа имање, да га уништи најчисто; 2. 'пасти'. — Спрџо се с крушке и слџмио руку.

спрџити се -и се 'скорити се, смањити се'. — Сва се шљива спрџила, изгорела је сунчаница.

спрџо -а 'мали погурен човек' (Р).

спрџити -им св 'згњечити, згазити'. — Преврнули се у неку рупу и спрџити и[x] трактор.

спуџ м 'пуж'. — Узмџ се ђна чџетири спуџа и утуца се, накџ с кџром, и прџивије се.

спуџић -ића м дем 'пуж'. — Пџчели неки маљи спуџићи да нападају кџпус.

спуџити се -и се 'спарушити се, смежурати се'. — Спуџи се лиџт и свџ потрули от пламењаче.

спуџити -и св 'налити млеко у виме пре муже'. — Ако крава не спуџи млеко, онда тџшко.

спуџно прил 'ван пута, неприступачно, забачено'.

спуџаница ж 'сигурносна игла, зихернадла'; в. *пџриџучаница*.

спуџити -им св 'причврстити, прикопчати' (Р); в. *пџриџучиџи*.

сраб м 'свраб'. — Бџлело ме и сраб ме мџчио.

сравњати -ам св 'поравнати'. — Ја нџсила зџмљу да сравноам рупу.

срадати срадам несв 'страдати'. — Дџбар џвек срада.

срадити срадим св 'урадити'. — Он свџ полако и сради. — Пџкосиш јџдну ливаду и не мож да срадиш.

срамџтиња ж 'голоџиња'. — А ђви млади неће ни срамџтињу да сакрију. — Олажавамо влаџт што допушта да се гледа онолика срамџтиња (5: 19).

срамџити -џм несв ♦. — Немџ да ме срамџиш.

срачуњати -ам св 'срачунати'.

срдачка ж 'углађено дрвце које се углављује у средину чунка на коме је цевчица за ткање'

срединџица ж дем 'средина'. — Оне ђће само тџз лџбац и ђвџ срединџицу.

средњача ж 'даска величине 25 x 3 см' (2: 50)

сређ -и ж, мн. сређеви 'дно на бурету'. — Мџј дџда џмџ [буре] од шездџсет казџана, ал му сређ страдала од мџшију.

сређивати сређивам несв ♦. — Он сређива да ради кџћу. — Мбрам да сређивам нешто што се мџгадне.

сретењски месец 'фебруар', в. *богојавњенски*.

сређан -ћна -о ♦. — Прошевина се обавља недељом или четврџком; то су, по народном веровању, „сређни дани“ (3: 91).

сркнути сркнем св ♦. — Сркнућемо јџш ђвџ маљо.

сридаћ -аћа м 'сорџа јџстиве печурке'.

срицало с 'весџље, забава; лумперајка'.

срњати -ам св 'поломити, унишџити'. — Ма срњала будџлина и кџла и вџлове: ниџу мџгли извџћи из Качџра. — Срњаше Вџја, а ђн и дџвџ на влаџс; в. и *рџаџи*.

срџв м / **срџво** с 'огромна гџмила, количина (воћа)'. — Ёмало је јџџтрос у Љиџу срџв бџџји [парадајза].

срџзоје м 'неприкладно одевен човек'.

срџљати се срџљам се 'паџти низ стрмину; порушџити'.

срп м ♦. — Жње се српом, ређе се коси (3: 18); в. *виле* (9: 84).

срце с 1. анат ♦; 2. ‘средишњи, чврсти део дрвета’. — Ова дачица је од срца, а ова од белџике и виш да нису једначите; в. *цер*; 3. ‘језгро коштице’ (Кз); в. *кочица*.

срчаник м ‘лековита трава’. — Срчаник (*Potentilla tozmentila* L.) — меша се у ракији са линцуром; то је лек од срдоболе (2: 226).

срчаница ж ‘гредица која повезује предњи и задњи трап сељачких кола’. — Срчаница се протури између јастучета и ашлука; ту има отвор између кракова и ту се срчаница завуче и онда се озгор тури онај клин (К). — За срчаницу се вежу сврачине, лежу на ашлук, одозгб задњи оплен, он је широк једанс цоли и он је протемован са два ступца или два шиљка (Кз). — Срчаница качи предњи и задњи крај кола; в. *осовина, кола*.

срчанка ж ‘марка косе’. — Срчанка је мѝка, добра коса, пролази кроз траву ко...

срчити -и ‘добити тамнију боју као први знак каснијег труљења’. — Буква почела да срчи, тамно јој срце и није за јапију.

срцада ж ‘вунени прекривач ишаран цветним мотивима’ (Р); в. *серцада*.

стабло с ♦.

став м ‘скела на колима’.

стадо с ♦; в. *буљук*.

стаја ж ‘просторија за смештај стоке, штала, кошара’. — За стоку су око трла биле стаје (сувоте), а постојао је негде и млекар (2: 55). — Говеда и коње држе у стајама (шталама), у којима су јасле (3: 65).

стајаћи -а -е ‘свечан’. — То му стајаће одео; в. *кошуље*.

стакларија ж ‘стаклене посуде’. — Чувај ту стакларију и узми котарицу.

стакло стаклета с 1. ‘стакло’. — Слика била упрљана, није била пот стаклетом. — Звече стаклета; 2. ‘флаша’. — Дно стакло ракије.

сталољив -а -о ‘сталожен, смирен’. — Послужило је ме здравље, био сам сталожљив, нисам био прѝк.

стап, мн. *сѝанови*, м ‘део имања за летње држање стоке’. — Били станови за затварање стоке, при планини. — Раније је у Јарменовцима било и станова изван села, где се стока држала преко лета, обично од Ђурђевдана до Митровдана (3: 29); в. *шрло* (2: 55).

станара ж в. *иланинка*. — Г. Ж. Живановић, бивши државни саветник, родом из Живковаца, саопштио је Г. Ј. Цвијићу како је у свом селу гледао пре 30 година трла под планином, где се целога лета бавила „станара“, музла стоку и справљала бели смок (1: 766).

становљак -ака м ‘велики бели камен у ливади, дубоко укопан у земљу, станац’.

стаѝрац стаѝрца м 1. ‘стар човек’; 2. ‘таст’. — Има сам стаѝрца, он није имо мушке деце. — Није био у добрим односима са старцем Вељом (2:13).

стаѝреж -и ж ‘осуто старо вунено плетиво’ (Р).

старѝшина м ‘домаћин’. — Има да радиш, да заредиш, п-онда да кориш старѝшину.

старѝшвати -ѝшујем несв ‘бити старѝшина куће, водити домаћинство’. — Ја више не старѝшујем. — Лако је старѝшвати, треба радити.

старијѝтво с ‘ред по старости, старѝшинство’.

старинскѝ -а -ѝ ♦. — Нема онѝг старинскѝг [вечитог календара] да ти опиѝива шта ће да биде. — Старинскѝа кућа била, грѝде потрулиле, па гламњама подупрли.

старојко м ‘стари сват’. — Јутрос сам пошђ из Ар̄анђеловца и пр̄во сам зв̄ао старојка (Л). — И он да буде старојко мојим Драгану и Ивану. — Прво се позива старојко, па кум и остали. Куму и старојку носи се и погача (3: 92); в. *војвода, ѝриземљаши*.

старђсват -ђсвата м ‘стари сват, старојко’.

старђсватица ж ‘жена старог свата’.

старунац -нца м шал̄ ‘(нај)старији син, унук’. — А кој̄и ви је то с̄ин? — Старунац. — Казаће неко: онај Гутин старунац бежи из рата (6: 22).

старуница ж ‘(нај)старија к̄ћи, унука’. — Ј̄а сам његова старуница, најстарија унука.

ста̄ти -не(м) 1. ♦. — Да л̄ ће ђна на брзину да ста̄не ил̄ ће да кр̄ене к̄о зна докле; 2. ‘престати мокрити’. — Кад стоци стане мокраћа, или је пак иста крвава (кад брав крвомути), искува се шипурак у води, па ту воду брав пије (2: 229).

стативе пл т ‘део ткачког разбоја’; в. *разбој* (3: 39 44).

стативце -йца пл т ‘део ткачког разбоја’; в. *разбој* (3: 49).

ствар̄но упитна реч. ‘зар, заиста’.

Створац -рца м ‘Бог, Створитељ’.

створити се створи (се) св ‘постати’. — Мешаш, најбоље лопатицом, и мешаш док се створи као млеко.

ст̄вана / ст̄лна / ст̄[в]она ‘стеона’. — За краву ка̄[ж]е се ст̄она, ст̄вана (Кз).

ст̄га ж 1. ‘направа за притезање, учвршћивање предмета који се обрађује’; 2. ‘непријатно време, оморина’. — Дан̄ас је била ст̄га — биће к̄ише; 3. ‘бојазан, слутња, зебња’. — Ва̄та ме нека ст̄га, ј̄ош иг не̄ма.

стена ж ‘велики камен’. — На дно мочила стави се мало грања па се наслажу снопови и притисну моткама и „стеном“ (3: 47).

ст̄нкача ж ‘стеница’. — Ка-се ул̄еже ст̄нкача у кућу, мољац те исеч̄е одело — то м̄ука (Кз).

ст̄нчуга ж пеј аугм ‘велика стена’. — Тӯ је ст̄нчуга поза̄ди, ст̄ена о-дв̄еста к̄ила.

сте̄нзгало с 1. ‘особа која муца и стење кад говори, која неприродно мења боју гласа; гњаватор’. — С оним сте̄нзгалом сам се дан̄ас договар̄о и не̄ знам ка̄[д]-ћу.

сте̄нзгати се -а̄м се ‘устезати се, оклевати и то показивати мењањем боје гласа и неуобичајеним гестама’. — Ј̄а га пит̄о може л̄ да ми по̄оре, а он по̄чо да сте̄нзга: те не̄ зна, те има̄ нека по̄сла, те... (Р).

ст̄дно прил ‘стидљиво’. — Кад им да̄ш, он то уз̄има ст̄дно.

ст̄дњак м ‘последње парче, колач’. — Не̄ће д-уз̄ме ст̄дњак. — Последњи ће да се пост̄ид̄и што је уз̄о ст̄дњак.

ст̄мати -а̄м ‘поштовати, уважавати’.

ст̄псав -а -о ‘киселкаст, који стеже уста’; в. *др̄пав*.

ст̄псара ж ‘сорта крушке’ (3: 24).

ст̄ш̄и -гне(м) св ‘зауставити се, задржати се’. — Има̄ десет м̄етара вод̄е, а кад је с̄уша — ст̄ш̄не на три и та̄ко сто̄ји.

ст̄ш̄тити -им св ‘ударити’. — Ст̄ш̄тио га ка̄меном у гла̄ву (Р).

ст̄ш̄тити се -й се св ‘допећи се на тихој ватри’. — Остави га још м̄ено да се ст̄ш̄т̄и на т̄иј̄ој ва̄три (Р).

стоварати стоварам неств 1. 'скидати товар'. — Нџси у Бѣлановицу, стоварај тамо, мџчиш се; 2. 'много падати (о киши)'. — Киша стовара и нѣ мисли да стаѣне.

стоварити -им св 'скинути товар'. — Тџ се стовари за сѣт. — Нѣ може да се скџје грађе и џзо дѣцу да стоваре грађу.

стџг стџга м 1. 'стожер, колац на гумну'. — Окџ стџга пџтрпаш снџпове, издрѣшиш жџто и прџстреш ширџко, чѣтири-пѣт мѣтара о[д] стџга (Т); 2. 'вршај'. — Стџг је тај колац и жџто припада стџгу тим, свѣ се зџвѣ стџг, кат прџстреш снџпове око стџга, тога кџца (Т).

стџгуља ж 'три рогоце повезане на врху, за сушење детелине'.

стожер м 'стуб на гумну'. — На средини [гумна] побџјали су стожер од грмовог дрвета (3: 19).

стџјѣлка ж 'гвоздени ослонац за руду на волујским колима'.

стџлица ж 'гредица која се у кровној конструкцији поставља између греде и рога'. — Метају се стџлице које помѣжу да се не улегне рџг, стѣви се на греду и под рџг (К).

стџмак -ѣка м ♦; в. *чир, мука*.

стџпара ж / **стџпарац** -ѣрца 'пола динара'.

стџрѣати се -ѣм се 'пасти'.

стџтак / **стџтинак** / **стџтињак** 'стотинак'. — Бѣће тамо стџтак мѣста.

стџчни -а -о 'који се односи на стоку'. — Ка[ж]е у шѣли: ѣмѣ вашер — прѣ пџднѣ стџчни, попџднѣ мѣрвени.

стџчурлија ж пеј 'стока'. — Ётѣ ја мѣло око стџчурлије рѣдим.

стражѣрчити стражѣрчим неств 'стражарити'. — Мѣчка тамо дрѣждѣ, стражѣрчи.

страна ж 'стрмина'. — Ако је њива у „стри“, оре се са дна, иначе ору „на разор“ или „на слог“... Кад се оре „на слог“, забразди се по средини њиве, па се оре око ове прве бразде... Кад се оре „на разор“, почиѣе се с крајева, а заршава у средини њиве (3: 17).

странџвит -џвита -о 'стрм'. — Нѣмам равнѣ зѣмљѣ, свѣ странџвито (џдноси вџда ако џрем) и камѣнито (ако је сѣша — изгџрје свѣ), нѣ може да ѣспѣ. — ѐвд му странџвито, нѣ може џрати трѣктором.

страѣцѣ прил 'постранце, на стрмини'. — Сѣд се нѣ може џрати страѣцѣ, прѣвѣли се трѣктор.

страѣница ж 'мала страна, пристранак'; в. *кравица*.

страѣба ж 'страх'. — Да те страѣба увати!

страѣбалан -лна -о 'страшан'.

страђара ж 'сиромашка куђица'. — Страђаре су нѣке пџрушили и сѣдѣ направили куђе, јџј бѣјо!

страшило с ♦. — Да птице не би вадиле семе, поставља се „страшило“ (3: 46).

стрѣ м в. *стрвина*. — Ви[ди]ш тамо, гѣврѣни, ѣмѣ стрѣ.

стрѣвипа ж 'лѣшина животиѣе'. — Стрѣвина је кад мѣјкѣ.

стрѣвѣнѣр -ѣра м 'животиѣа, птица која се храни стрѣвинама'. — Гѣврѣн је пџзнат ко стрѣвѣнѣр (Р).

стрѣвѣнѣти -ѣм неств 'ленчарити'. — Стрѣвѣнѣм наспѣван, а не ѣстаје ми се ис крѣвета.

стрџио -а м 'сиромашак који скупља одбачене изнутрице заклане стоке (обично у кафанама)'. — Кад за̀коле се овца, он̄о што ба̀це — стрџио у то̀рбу и н̄оси (Р).

стрџџа / стрџџа ж 'стрџа'. — Испод-стрџеве ста̀неш.

стрџџити -им св 'срести, изићи усусрет, дочекати'. — Ћџрка из̄ишла прџџа ме, стрџџила ме с ма̀јком, дочекала, а родила се док сам ја̀ био у ро̀пству; в. *ономад*.

стрџџнути -нем св 'престравити се (као пред каквим привиџењем)'. — Она је стрџџнула нѐшто.

стрџџња / стрџџња / **стрџџоша** ж 'сорта касне тврде јабуке'. — За он̄џ јабуке што зрџле ка̀сно а тврде — ми ка̀[же]мо стрџџња, стрџџњача. Стрџџњаче мо̀гу и да презѝме. — Стрџџња (крупне, киселе, зову још и кра̀љице) (К Т; Бљ, 14: 41); в. *колачара* (2: 26). — Ма ко би стрџџње заса̀ђивао! Ницале саме, или вѐћ биле ту кад се крчило има̀ње. Као и оскоруше (5: 147).

стрџџа -џ ж 'муња, гром'. — Стрџџа у̀дарила у др̀во (Кз).

стрџџница ж 1. дем *сџрџџа*. — У̀дарила стрџџница виш Мѝкајлове кџће; в. *замошриши*; 2. 'део стругаре'. — Тезгу привлачи зу̀пчаст точак, кога опет покрѐће рам од тестере, помо̀ћу стрџџница (2: 50); 3. 'део руде'. — Кад се [руда] вештачки саставља, има делове: *два крака, сџрџџицу и прџглаву* (2: 47).

стрџџити -им св 'срести'.

стричевиџ м 'стричев син'. — Били су ту и стричевиџи мога чиче (5: 63).

стрџменит -а -о 'стрџ'. — Испот кџће би́ло стрџменито.

стрџни -а -о 'пшенични'. — Уместо чеснице од „стрџног“ (пшеничног) брашна, у многим ку̀ћама се месн чесница од про̀јиног брашна (3: 108); в. *амбар* (1: 764).

стрџи / стрџџ м в. *сџрџџак*. — Њиву са ко̀је је по̀жњевено жито и на ко̀јој је остала само стрџџа зову „стрџџ“ (3: 19), в. *сџрџџика*.

стрџџак -а́ка м 'стриџиште'. — Она ра̀сти по во̀ћња̀цима, по стрџџа̀цима. — Ма̀ло ћу ту да и чу̀вам, а он̄да д[а]-и тѐрам у стрџџак та̀мо. — Да је па̀ла кџша, би́ло би тра̀ве по овим стрџџа̀цима. — Ни́кад ми ни́је би́ла у стрџџа̀ку та̀ка тра̀ва.

стрџџаковина ж 'стрџџак' (в.). — Пош̄о гџр да за̀оре он̄у стрџџаковину.

стрџџика ж синг 'стабљика на стрџџаку'. — Стрџџика — то ти је́дна стабљика на стрџџу и ка̀[же]мо да га убо́ла стрџџика.

стрџв м / стрџџа ж 'велика гомила плодова испод во̀ћке, велика количина жита'. — Гџр код Јџлене кру̀шка св̄а ђпала и по̀д њџм стрџв (Кз). — Покупно шездџсет то̀вара шљџва и је́днџко ђстала стрџџа. — За жџто је стрџџа, а за ку̀кџруз — рџпа; в. *срџв*.

стрџџалити се стрџџџали се св а. 'срушити се'. — Стрџџџалио му се крџв; б. 'опастн'. — Стрџџџалиле му се ја̀буке.

строџити строџим?? несв 'бити стрџо у поступцима, примењивати строге мере'.

стрџџа ж 'пролаз кроз ограду, живицу'. — Ако има̀ш какав у̀лаз у има̀ње, да се прџџе, ка̀же — иди на он̄у стрџџу (Т); в. *прџџа* (3: 67).

струџавина / струџџџвина ж 'отнаци од струџања дрвета, пиљевина'; в. *сџџу-гар* (2: 50). — Кад са̀диш ђрасе, са̀м ба̀ци [око њих] струџџџвину и сва̀ки ће да ни́кне.

струџџџ -џра м а. 'власник струџаре; радник у струџари'. — Струџџџи остављају струџавину на гомиле и продају Јасеничанима (2: 50); б. 'металоструџар'. — Има̀ сад у сџлу нѐки мехџничари, нѐки струџџџи, нѐки..., а ни́ко шкџлован.

струџџа ж 'пилана'. — Јапију и даске граде на сво̀јим струџџама (2: 50); в. *пилана*.

стругати стружем / стружём несв 'припремати дрвену грађу сечењем балвана'. — Било то ка-смо стругали код Животе. — Дошб д-остружѣ оне ѓкѳрке.

стругнути стругнем св 1. 'овлаш нарезати тестером'. — Првом мало стругнеш док она увати, а онда терај; 2. 'брзо побећи'. — Кад је видо краву, ѓдма стругну ў кућу.

струк струка м 'стаблика'. — Бѳље да ўзрели на струку. — Саѳд више комишамо на струку; в. *колишайши, корен, шийко*.

струка ж 1. 'комад вунене тканине, мали покривач за дечју колевку'; 2. а. 'две или три нити упредене и припремљене за плетење'. — Ови који су мање држали ѓвце, саставе јѳдну тежану струку и јѳдну од вуне — за чарапе (Ш). — Ако је сукно дугачко, предвостручи се на осам струка а ако је кратко, на четири (2: 45); б. 'предвостручен конопац'. — Дѳдлајде ми ту струку да прѳвѳжем (Р); в. *шежани, рудица*.

струма ж 'болест штитне жлезде, гушавост'.

струнити се струним се св 'разболети се од спуштеног желуца (од напора)'; **струњен** 'са спуштеним желуцем'.

стручйић -йића м дем *сйрук*; в. *вршйица*.

струшка ж 'алатка за скидање нечистоће, фарбе, с равних површина'. — Йма она струшка па састругйиваш вѳрбу.

стршља ж '„пиле са кудравим перјем“' (2: 14).

стѳбе стѳба пл. т. 'лестве, мердевине'.

стубице пл т, в. *йалија* (3: 56).

стѳблинна ж а. 'извор ограђен шупљим дрветом'. — Стублине су крај путева, начињене од буковог — шупљег дрвета, за 1/4 метра високе (2: 45). — Стублина, извор ограђен каквим шупљим ваљком, што је случај код извора вертикалног правца (1: 745); б. 'издубено дрво, разне величине и намене'. — Од дрвета су још стублине (издубљени пањ), које служе за држање брашна и зрнасте хране, ступе за туцање паприке и соли (3: 62); в. 'велике каце за искување пређе'. — У Заграђу... постоје стублине... за искување пређе (2: 62).

стубло с в. *сйублина*.

стѳда ж 'јака хладноћа, студен'. — Дѳлази стѳда, прѳшла јѳсен.

стѳдѳн -и ж ♣. — Кѳд нас стѳдѳн брзо дѳ[ђ]е, ладно, мрѳз.

стѳжити се стѳжи се св 'добити нагон за повраћање'. — Нешто ми се стѳжило, мѳка ми.

стук се! узв вољу да се повуче уназад.

стѳкати -ам несв 'померати назад' (Р).

стѳкѳч -ѳча м 'штап којим се волови терају да крену назад'.

стѳкнути се -нем се св 'повући се, устукнути'. — Пѳсле се нешто стѳко.

стѳлити стѳлим св 1. 'неразумно потрошити'. — Кад дѳбију пѳру, глѳдају кѳко да је стѳле; 2. 'нагло побећи'. — Стѳлио је кад је видо дѳктора — не би га мѳтак стиго; 3. 'попити наискап'. — Ма тѳј ће стѳлити влашу док трѳнеш.

стѳпа ж 1. 'направа за издвајање поздера из коноплѳе'; в. *йрлийи*; 2. 'посуда за туцање, ситњење, аван'. — Некад су то тѳцали, ймали оне стѳпе, оне ѳване. — Тѳкло се у стѳпи. — Кад се у ступи туца бели лук, па неки чен искочи према истоку, не враћа се више у ступу, јер се верује да би вештице могле да нашкоде ономе лицу које га буде појело (3: 74); в. *ујемак, йоздер*; в. 'део ваљарице (в.)'. — Тако предвостручена [сукна], ушију се на растојању од две педи и баче у ступу, која личи на велику кашику (2: 45); в. *мојка* (2: 28), *наѳве* (1: 761).

стўпати -ам несв 'ситнити ступом'; в. *тїрлїтїи, йоздер*.

стўпац -пца м 'део запрежних кола'. — Стўпци се ста́ве на за́дњи о́плен и прѣдњи о́бртањ; в. *прагови, ашлук*.

стўстити се -и се св 'згуснути се'. — Јутрос ма́гла, свѣ се стўстило.

стўтумра́чити се -умрачи се 'смрачити се, смрћи се, наоблачити се' (Р).

стўтучити -им св 'направити невешто, импровизовати' (Р). — Стўтучио како зна́, а нѣ зна никако.

сўблесаст -а -о 'благо психички поремећен' (Р).

сўблїзу прил 'блиско'. — Они су сўблїзу и дете — менталац.

сўвакаст -а -о 'умно ограничен'. — Она́ му жѣна, мѣшчин, ма́ло сўвакаста; в. *шувакастї*.

сувар м 'суво дрво'. — Од курјака смо се бранили, што смо чукали о суваре и пањеве (2: 141).

сува́рак -рка м 'сува грана која сама отпада са дрвета'. — Накупила сува́рака да потпа́лим ва́тру; в. *крикаїши*.

сўвачак -чка -о 'сувоњав, мршуљав'. — Она́ ми ма́ла нешто сўвачка.

суви́на -инѣ ж 'осушена дрва, суварци'. — До́шли да по́купимо ма́ло сувинѣ.

сўвиња́в -а -о 'сувоњав'. — Би́ла је сувиња́ва прије у́даје. — Де́са сувиња́ва, се́ди ми у кри́лима.

суви́ца суви́цѣ ж 1. 'оцедито земљиште'. — Узвише́ње де не́ма во́де, де се брзо о́цѣди, то ме́сто суви́ца. — У сувици они анђају. Не труну као сви остали Претуричани (5: 76); 2. 'суво грање, суварци'. — Накупи суви́цѣ ма́ло, да за́ложимо ва́тру.

сўвовина ж 'суве гранчице, танки суварци'. — Да́ј ми те сўвовине да по́дложим ва́тру (Р).

суво́лом -о́лома -о 'крт, лако ломљив'. — Ако је ко́са кр́та, суво́лома, ако се кру́ни док је о́ткїваш, ни́је до́бра.

сувота ж 'покривена просторија, заштићена од кише'. — О Гаврилу Шукрији и Поли причају због капеле и сувоте у гробу (5: 77); в. *си́аја* (2: 55).

су́греб м 'место на које су бачене чини'. — То ме́сто су́греб, де па́с изгребе, и ка́[ж]је да за́чарано и ако на́газиш, срáдаш.

су́д м 'посуда'. — Она је у судо́вима пома́гала, у постељи́ни. — Поку́ство обухвата највише судове који су у свакодневной употреби (9: 84).

су́дић -и́ћа м 'посудица'; в. *чанїрица*.

судовни -а -о 'који се односи на суд, посуђе'.

су́ждебна 'која у утроби носи ждребе (о кобилн)' (Кз Дњ). — Ко́била су́ждебна ка-тре́ба се се ждре́би.

суканац -нца м 'канап добијен сукањем нити' (Р).

сукија ж 'папир за набијање барута' (Р).

сукли́ман -и́мана м 'неспретан, трапав човек'; в. *заврзан, сакламан* (Р).

сукнарство с 'израда сукна'. — У селима поред Јасенце развијено је сукнарство, т. ј. ваљање сукна (1: 782).

су́кнен -а -о 'који је од сукна'. — До ско́ра ко́д на́с је би́ло су́кнено, од вўне иза́ткѣ се.

су́книште с пеј 'стара одећа од сукна'. — Го́ри та́мо, спа́лили неко су́книште, то би́ло старинскї гуњеви, ча́кшире; свѣ се тка́ло (Ш). — Вў́чѣ неко су́книште, гуњеви старинскї, ча́кшире.

сукнути -нем св 'тргнути се и нагло отићи'. — Она сукну кад је видела да ми она седи на коленима.

сукњера ж пеј 'манџија'. — Деш ти да идеш у попове, да носиш ону сукњеру.

сукратити сукратим св 'ускратити'. — Нама били сукратили вођу.

сукурдач ж 'мушкобањаста жена'.

сукуринна ж 'сперма'.

сулема / **сулема** -ем ж 'земљани под'. — Вођа и земља и плева: направи се густо и то место патоса — и то зовемо сулема (Кз); в. *сурлема*.

сулити -им несв 1. 'пратити једино своју мисао'. — Ти му причаш, а он сули; 2. 'понашати се дволично, понизно одобравати нечије речи'. — Он ти сули, а то не мисли; 3. 'угађати, повлађивати'. — Цела века свима сулила, а сад је нико не гледа, мајкава сама.

сулудаст -а -о 'непромишљен'. — А ја била сулудаста.

сулундар -ара м 'цев за одвод дима, чунак'.

суља ж 'балван који се отискује низ суљаницу (в.)'. — Она греда, која иде низ суљаницу, зове се суља (2: 42).

суљаница ж 1. 'стрмина низ коју се отискују балвани до места са кога се могу транспортовати'. — Ако је стрм [нагиб], спусти се [трупац] низ пут, звани суљаница (то су на Тари т. зв. точила — 2: 42); 2. **суљаоница** ж 'клизалиште, које обично направе деца на снегу или поледици'; в. *суљати* 2; 3. **суљаница** 'врста покретне ограде' (Р).

суљати -ам несв 1. а. 'радити неки посао старачки, с муком'. — Ја косо нешто испо[д] штале доле, суљам ја кад нема ко (Т). — Нада суља једнако, суљка за ону кору леба горку и чемерну; б. 'скромно живети од онога што је стечено'. — Ми можемо да суљамо, имамо колко нам треба; 2. 'клизати се'. — Направила деца суљаоницу и тамо се суља; в. *погузичке*.

суљкати -ам дем према *суљати* (в.)

суљнути -ем св према *суљати* 'клизнути'.

сумеђар м 'власник суседног имања'. — Е, мој сумеђару, откад је века и света, земља је мучила човека, али ти, брате, мучиш ову земљу. — Има сумеђаре добре, купиће њиву одма (П).

суметак -тка м 'младунче животиње које се окопило деформисано'.

сумешак -шка м 'додатни, друкчији састојак'; в. *дамарљив*.

сумњивац -вца 'ситни лопов'. — Ово место обилазили сви чобани или сумњивци ноћу (2:23).

сумосати се -шем св 'опаметити се, дозвати се памети'. — Ти никако да се сумошеш, приведи се памети, дијете! (Р).

сундати -ам несв 'завиривати женама међу ноге'.

сунуги сунем св 'налити, усуги'. — Суги ми једно по влаше. — Иначи, то ко да си сугуно врелу вођу. — Направио тамо божлер, лети, и сунем водџе и заливам. — И узмеш исто толико водџе и сунеш у ту посуду. — Можеш да сунеш у неку ћасу и [о]но се укисели. — То је изнад камена да сунеш жито у кош; в. *гумбур*, *млечавина*, *подливати*, *шурити*, *циментиа*.

сунчаница ж 'јакко сунце, жега'. — Никуд на сунчаницу, ти не смеш изаћ на сунчаницу. — Било свега, ал залече сунчаница и све пропаде. — Видиш како се то спрчило од сунчанице.

сўпрасна ‘бременита (о крмачи)’. — За крмачу кá[же]мо сўпрасна.

сўр сўра суро ‘сив’; в. *сингав*.

сўргија ж а. ‘дугачко танко обло дрво’. — Кад осечеш такō дѣбље дрво, дугачко, зовѣ се сўргија; б. ‘висока, сувоњава особа’. — Кад је чоек висок, кáжу му сўргија, ко ђвāј нāш мѣсāр — зовў га Сўргија (Ш). — Те ти устаде један крупан, висок као сургија, људина огромна (6: 123); в. *подоўицрач*.

сўргун сўргуна м ‘изгон, прогонство’.

сурдўма / сурдўма -ўмѣ ‘стрминна, дубодолина, јаруга’. — Ђтмѣ нам се бѣк на Бўкуљи и ђде низ ђнў сурдўму.

сурдўминна пеј ‘сурдума’. — Ђпала му крāва у неку сурдўмину и јѣдва је извўко.

сурлѣма -ѣмѣ ж ‘земљани под’. — Јѡш имā сурлѣму ў кући, а прѣча како је бѡгат; в. *сумела*.

сурўидило м ‘особа „уврнуте“ памети и непредвидљивог понашања’.

сурутка ж ♦. — Споредни млечни производи су сурутка (слатка и кисела) и сок (3: 31); в. *одлићи*.

сўстати -нем св ‘преморити се’. — Сўстала сам, нѣ могу ни да стѡјим ни да сѣдѣм.

сўстрем м ‘сустримак, бастард’. — Нāправио ми дѡбро зўбе. А бѣо нѣки сўстрем, нѣје лѣкāр.

сутрѣдāн прил ‘сутрадан’. — Кад ђна дѡђе ђпет сутрѣдāн: „Јѡј, Жѣко, вāле ти рāкију“. — Кад је бѣло сутрѣдāн, прѡгледа на јѣдно ђко; в. *поцaвѣйтāи*.

сўша ж ♦. — Кад ѡкрѣне млāд мѣсец трѣбу зѣмљи да мѡж прѡсјāк д-ѡбеси тѡрбу — ѣтѣ ти сўша.

сўшац сўшца м ‘сувоњав човек’. — Ђн је бѣо сўшац, стāр чѡвек, чѣтири га пўта опѣрисали и нѣшта му: ѣ сад вѡзи трāктор. — Дѡктор бѣо неки сўшац, смѣје се.

сўшница ж ‘просторија за сушење меса’.

сўшнути се -не се ‘мало просушити’. — То ће сѣтнѡ [грање] за двā-трѣ дāна да се сўшне па ћу га спāлити.

сѣинцати -ā се св ‘стврднути се; заледити се’. — Јучѣ кѣша, нѡћāс мрāз и свѣ се сѣинцало, нѣ мош преко прāга.

[Ѓ]

[сѣме -ена мн -ѣна с ‘семе’]. — Мѡја бāба говѡрила сѣме. — Јѣбѣм ти сѣме из кѡгā си се зāметно! (Р).

[сѣсти сѣднем]. — *Шједи* (»каже се место *сједи* — Шилопај«: 2: 15)].

Т

табāнати -āм ‘пешачити без циља и потребе’. — Табāнѡ сам цѣо дāн, а нѣ знам штā сам урāдно (Р).

табāнāш -āша м ‘утабан снег’.

та̄барка ж ‘буре у коме се кондензује алкохол при печењу ракије’; в. *дула, кайак*.

та̄бати -ам несв ‘шеткати’. — Ћуте̄ и та̄бају по [фабричком] кругу, а не смеју проговорити, бо̄је се.

табула̄нт м ‘интабулатор’. — Мо̄ј отац табула̄нт био у суду, првостепенем суду; радника̄л, код краља чинџовник и табула̄нт у првостепенем суду (Т).

та̄ван та̄вана м 1. ‘поткровље’. — Изба̄цава се̄но на та̄ван; в. *сѣјајски* 6: 21); 2. геогр ‘зараван на врху узвишења’. — Гор̄ му кућа на оним та̄вану.

тава̄нисати -шем несв ‘прикивати под преко греда на тавану’.

та̄з та̄за -с ‘свеж’. — Ра̄на им је увек та̄за. — Уберӣ та̄зета катарiona и пӣј наштину по једну кашуку седам дана̄. — Кад је леб та̄з, она во̄ли да узме кра̄јку. — Да се послужи са тазег гроба покојника 5: 14); в. *срединица*.

та̄ин та̄ина м ‘војнички оброк’. — Спре̄мила сам му та̄ин.

та̄киша ж ‘ситна крушка за сушење’. — Та̄киша угнӣлӣ и она се с̄уши. — Та̄кишу покиселе у чабар па се пӣје водњика; *ѣакиша* ‘сорта крушке’ (Бљ, 14: 41); в. *караманка* (2: 26).

та̄кши -а -е ‘слабији; лакши’. — Јован је та̄кши био. — На коњу га, само такшем, прати и послани. — Ономад је кмету Вулу дао за реквизицију бика. Оног такшег (6: 118 124); прил **та̄кше** ‘слабијег интензитета’.

тал м ‘део наслеђа’.

талаворница ж ‘група доконих пратилаца, „беспослена свита“’.

талакача ж ‘причалица, торокуша’. — Де̄ да га задоји она̄ талакача?!

талантира̄ти -антирам несв 1. ‘брбљати без икаквих кочница и самоконтроле’. — Па̄метан човек не̄ прича̄ све што чӯје и што може мӣшљети и не талантира̄ ко Вáсо; 2. ‘трчкарати без одеће (обично о малој деци)’. — Е̄не̄ га, талантира̄ без га̄ћа; 3. ‘љуљати се, клатити се (о нечему што се не би смело померати из одређеног положаја)’. — Мож ли да ми ов̄о утврдиш, да ми не талантира̄ (Р).

та̄личан -чна -чна ‘који има среће, срећан’. — Они су најта̄личнији, ко и св̄а ко̄пила̄д.

та̄лпа ‘дебела даска’; в. *заклоп*.

тамишварка ж. — Тамишварка (ӣџирот — *Asopus salamus* L.) — лек за грудобољу и кашаљ (од назеба) (2: 226).

тамјанчица / **тамњанка** ж ‘врста крушке’ (3: 24).

тандарати -а̄[м] 1. ‘лупкати, клопарати’. — Види шт̄а то та̄мо тандар̄а; 2. ‘брбљати’. — Не̄мо̄ више да ми тандар̄а̄ш; в. *ѣандрѣаши*.

тандарија ж а. ‘пропаст, неповрат’. — Оде̄ све̄ у тандарију; б. ‘недођија, бес-трагија’. — Оће да пр̄ави кућу у-ној тандарији.

та̄ндрк м а. ‘луца, трескање’. — Ка̄кӣ је то та̄ндрк код Мӣће̄, шт̄а ли ра̄ди?; б. ‘несташлук’. — Виде ту де̄цу, да не на̄праве каки та̄ндрк.

та̄ндркати та̄ндрчем / **та̄ндрљати** -ам несв 1. ‘испуштати јак непријатан звук’. — Не̄што ми та̄ндрче у то̄чку, „з̄ов̄е“ ма̄јстора; 2. ‘причати без мере и смисла, брбљати’. — Це̄о да̄н та̄ндрче, не̄ могу га више сл̄ушати.

танк̄овијаст -а -о а. ‘витак, вижљаст’; б. ‘мршав, слабуњав’. — Ова̄ј [j] је твој с̄ин развијен̄и за се̄љачке по̄слове, а ова̄ј мо̄ј [j] је ма̄ло не̄жнӣ, он бӣја̄ше танк̄овијаст, та̄њи и нӣје тако развијен за се̄љачке по̄слове. — На̄ко̄ танк̄овијаст, нӣје он за та̄ки по̄с̄о. — Ва̄ња је мла̄ђа и танк̄овијаста.

тант̀арисати -ишем несв 'понашати се незрело; брбљати'. — Живорад с̀амо тант̀арисе.

тант̀уз -уза м 'глупак, будала'. — Види к̀олик сам ја тант̀уз: н̀икако да се с̀етим. — Он̀и тант̀узи и л̀опови св̀е одн̀еше.

танцара ж 'стара пушка'; в. *зечара* (Р).

тапав -а -о 'спор, неспретан, невешт'.

тапáљак -љка м 'патрљак'. — Тв̀ој син̀ имá тапáљак од ј̀едн̀е р̀ук̀е, а м̀ој н̀ема ниј̀едну р̀уку: н̀иш н̀е зна д-у̀ради.

тарáба / тарáба ж ♦. — Нáправи се тарáба од тарáбљика (Кз). — За ограду служе: тарáбе (летве, дуже и краће), баскије, врљике, плот... (2: 46). — На кућама су кровови од тарáбе или летава, ређе под шиндром, обично су покривени ћерамидом, ређе црепом (у новије доба), најређе су куће под голом шиндром (1: 762).

тарáбљика ж синг 'летва, уска дашчица у тарáби (в.)'. — То ти је шир̀око ко да дв̀е тарáбљике да сáставиш (Кз); *ћараба, баскија*.

тáрак / тáрак тáрка м в. *огребача*. — То гр̀ебени н̀еки б̀или, тáрак се зов̀е; в. *ћарчара, огребача*.

тарáкача ж 'торокуша, брбљивица'. — Ђпáсна тарáкача б̀ила — дá Б̀ок сáчўва.

тарáна -ан̀е ж 'тврдо тесто као додатак супи'. — Онá тврдá ј̀уква па се к̀ида н̀и метиш у с̀упу, и то тарáна.

тарга ж в. *ћезгере*

тáрлакаст -áста -о 'брбљив, причљив'. — Тáрлакáста, дá Б̀ог сáчўва, н-ум̀е да се з[а]ўстави.

тáрнице -йца пл. т. 'запрежно возило с душемом'.

тáрчара ж 'грѐбени за конопљу, тарак'.

тáслак тáслака м 1. 'парче коже као уложак за појачање ћона за опанке'. — М̀етиш у ђпанак онај тáслак и н̀е да б̀од̀е кад стáнеш на кам̀енчйћ; 2. 'комад, окрајак преструганог стабла, нераван с једне стране'. — П̀отурио тáслак по[д]-т́очак, да п̀е к̀р̀ене [трактор на низбрдици].

тáслачити -им несв 'бити у ванбрачним сексуалним односима'. — Он тáслачно — док му н̀ису нáбили кáтрањачу.

таслице обично мн 'ојачани део рукава кошуље иза шаке, манжета'; в. *колир, зайейљач* (1: 778, 3: 78).

тастам̀енáт / тестем̀енáт -áм̀ента / -эм̀ента 'тестамент'. — Б̀ио и тастам̀енáт, али га ја изг̀убио.

тáтлити -йм несв 'брзо трчати, летети'. — Само му кáжи и он̀ ће да тáтлй, ј̀едва д̀очеко. — Тáтлй по вáроши.

тáтовина / тáтковина ж 'очевина, наследство'. — Св̀е ми то тáтовина.

тачáр -áра м 'преграда у пресецима, за једну врсту житарица'. — Ђв̀о ј̀едно у пр̀есецима, де држ́имо ж́ито, зов̀е се тачáр, а т́у су, ѓт, трй тачáра (Ш). — У ј̀еднйм тачáру стáвиш ђвас, з́об, ј́ечам (Кз); в. *ћресеци*.

ташак тáшка м в. *ћушак* (5 :22).

тврдаја ж 'сорта јабука'. — Тврдаја (слатке и тврде, у Краг. Јасеници оне се зову бедрике), в. *колачара* (2: 26).

тврдокорка ж 'сорта јабуке' (Бљ, 14: 41).

т́егнути -не безл 'имати тежину'. — Ова т́орба т́егне, штá ли ў н́ој?

тежак тешка -о 1. ♦; 2. 'велики, достојан посебног поштовања'. — [На] Богоявљење (6/19 I)... се не раде никакви послови, јер је „тежак“ празник, осим што положе стоци. — Огњена Марија (17/30 VII) је „тежак празник“, када се ништа не ради „да све не сагори“ (3: 110 114).

тежани -а -о 'који је од тежине, конопљани'. — За чарапе састави једно тежано и једно од вуне; саставе једну тежану струку, а једну од вуне, за чарапе (Ш); в. *сѝрука*.

тежати тежā(м) 'добијати у тежини'. — По седам кила кошнице дневно тежале.

тежина ж 'конопљано влакно'. — Тежина се укисели, па се трпи, па се опредѐ, па се ткѐ (Ш). — Мѝни сашију о-тежине, а Драгици от поркѐта. — Тежина се укисели па се опредѐ, па се ткѐ и, етѐ, тежињаве гаће; в. *ѝеленгаће* (9: 84–85).

тежињав / **тежѝњав** -ињав -о в. *ѝежани*. — Јā сам носио тежињаве гаће, тежињаву кошуљу, свѐ тежињаво (Ш). — Тежињаве гаће биле, свѐ тежињаво; в. *кошуља* (2: 69). — Платно је тежињаво, ако су му и основа и потка од тежине (3: 50).

тезгера / **тезгере** / **тезгери** 'широка даска са четири ручке, као носилка за грађевински материјал'. — За вучу камена, на двоколице се међу тезгере (2: 47).

тѐкне / **тѐкне** тѐкнета с 'корито; карлица; наѝве.' — Рацѐпљен попола трупац па љзмеш скѐблу и са њѐм се кѐпала тѐкнета, кārлице.

тѐкнић м 'коританце направљено од издубене пресечене облице'. — Имали они тѐкнићи па се љ њима држало.

текнути

телећак -āка м 1. 'ограђен простор за телад'. — Тамо де ђвāјаш тѐлāд ђт крāва — то телећак; 2. 'телећа балега'. — Свѐто му дѐтера онај телећак и добро пођубри па мѐра рѐдиди; 3. 'храпави израштаји на телећем рогу'. — Обично им погађа године старости (да ли су скинули телећак са рогова, а то су они рапави делови на рогу) (2: 204).

тѐло с 'део рабоша који стоји код продавца'.

тѐмељ / **тѐмељ** тѐмеља м 'греда постављена на цокли, на коју се опиру зидови чатмаре'. — Озид се дол цѐкло, па се постави тѐмељ, што држѝ кѝћу, повр̄ камена (Т).

темељача / **темељњача** ж 'греда у основи старих дрвених грађевина'. — Основне, велике греде „темељаче“ положене у на велике каменове „тумбасе“. — Преко зида [салаша] постављена је масивна греда темељача, на чијим су угловима ђостечи (3: 62–64).

тѐница / **тењица** 'танка тканина' — Кāјмак је ко тѐница, слāб.

тѐнѝти -е[м] св 'ослабити, изгубити нешто од битних особина'. — Тѐнуо је прилично. — За нешто што мāло није ѝсправно кāже тѐнуло. — Није нигде тѐнѝло.

тењѐзгало с 1. 'нерадник, ленштина'. — С тењѐзгалом се не догѐвāрај, нѐ[ћ]е ти ђн то урадити; 2. 'досадан човек'. — Дѐшло тењѐзгало да досађѝва и да ме ђбāмѐта.

тењѐзгати -āм несв 'радити без воље и несистематично'. — Шкѐлу су тењѐзгали двѐ године и сād пѐчели да нешто сређѝвају и, бијаги, раде.

тепати ам несв 'говорити као мало дете, с неизграђеном артикулацијом'.

тѐпѐљка ж 'петелка на плодовима воћа, поврћа'. — Шљѝве берѐмо па у ђнѐ гāјбице, са ђним плавилом (?), са ђним тѐпѐљкама. — Ја тѐла да осѐчем, да ти не бѐдѐ кѐсу тѐпѐљка [тѝквице]. — Ўватиш за тѐпѐљку и јѐдеш свѐ (Т); зб. тѐпѐље с. — С пāприке пѐскидāно тѐпѐље и извађено сѐмѐње.

тѐпсија ж, в. *ѝиган*. — Рāвно пѐље, што кāжу бāбе, ко тѐпсија (3: 62).

тѐрати -а несв а. 'покретати'. — Имā л тај ѝзвор да тѐра водѐницу?; б. 'давати (о количини алкохолног дестилата из комине)'. — Ако је узрелила дѐбро и дѐбра

гòдина, сýва, имā шèћера у сèбè — оно више тèра; в. *воден*; ~ се а се ‘парити се (о псима)’.

тèретити -им несв ‘оптерећивати’. — Тèретити ли срце?

тèрзија м ‘кројач народне ношње’. — У сваком селу има... занатлија за најпрече потребе, као: терзија, колара, качара и т. д... Само ковачки занат раде нарочити људи, којима је то главно занимање, понајвише Цигани (1: 781).

тèрзѝнка ж ‘танка терзијска игла’. — Тèрзѝнка нè може да им стāне у дупе, òна најтања ѝгла што тèрзије шѝју.

терђије ‘задњи део седла са каишима’. — У случају лепог времена кабаницу би лепо савили и ставили на терђије (задњи део седла са каишима) (3: 79).

теслѝмити теслѝмим св ‘дати, продати; утрапити’. — Ма, теслѝмио сам му [косилницу], нѝсам више мòго [да је поправљам] (Р).

теснити се тесне се ‘налазити се у стешњеном положају’. — И што да се њих двојица тесне... кад има толиких брда и брежуљака по Претурици (5: 79).

тестемèнāt в. *тѝстемèнaтѝ*. — Он сàстави тестемèнāt, ал га не пòтђише.

тèстија ж ‘врч, крчаг’. — Тèстија имā òнај сисуљак. — У свакодневној употреби су биле тестије за доношење и држање питке воде, црепуље за печење хлеба, рукатке за ношење млека и млечних производа, лонаца за кување хране, ћупова за остављање зимнице и др.; в. *бакрач* (1: 761; 9: 84).

тèтак тèтка м ‘теткин муж’; в. *мандркнутѝи*.

тèшка ‘гравидна’; в. *дебела* (3: 87).

тèшкорāдан -дна -о ‘тежак за обраду’. — Смòница је тèшкорāдна зèмља: мòраш је јèсени òрати и опет нѝје пршèтли.

тѝгāњ -āња м ‘део посуђа, за пржење’. — Јā на тѝгāњ бāцим неку пāприку и мèнè дòста. — Свака кућа има тигањ, тепсије, а у најновије време купују фабричко метално посуђе (3: 62).

тѝјѝ -ā -ò ‘слаб’. — Кат пāда полāко — тѝјā кѝша (Кз). — Нèка га мèно на тѝјòј вāтри (Р).

тѝква ж 1. бот. ‘биљка *Cucurbita*’. — Уз то може бити умешано и семе од тикава и вргова (2: 27). — У првој половини XIX века највише су се користили судови биљног порекла, као што су били тиква за ношење и држање воде, врг за хватање воде са извора, натега за извлачење вина и ракије из бурета (9: 84); у изр. *Дебела тѝква* (*Vrugula alba* L.), устругана, у води потопљена, пије се против дебеле (водене) болести (2: 225); 2. ‘високо постављена јабука коју сватови, обично војвода, морају „скинути“ пушком или револвером пре него што уђу у невестину кућу’. — Висòко пòставили тѝкву и вèзали је жѝцом — шèстим мèтком је скино.

тикваја ж ‘сорта јабуке’ (Бљ, 14: 41).

тилмāшити тилмāшим несв ‘неговати; тетошити, угаћати’. — Лòза је ки чељāде: òће да је тилмāшиш, да знāш кāд јòј штā трèба. — Цèо вèк му тилмāши. — Мазе се, тилмаше, све би једни другом дали (5: 81).

тимāрити тимāрим несв ‘чистити стоку чешагијом, четком’

тиња ж 1. ‘плодна песковита земља’; 2. ‘талог’.

тѝпāв -а -о ‘спор’; в. *тѝпѝак*.

тѝпак тѝпка -о ‘пипав, спор, невешт’. — Òн дòбро рāди, ал тѝпак је, а нè зна ни да се пòгоди.

тїпко прил ‘споро’. — Нѣма водѣ и сѣд у водѣници идѣ тїпко (Б). — Мѣло тїпкије идѣ кат комїшѣш на струку (Кз).

тїрјанин м ‘тиранин’. — Дѣда је тїрјанин за дѣте. — Она је пѣтила од мѣжа, ђн је тїрјанин бїо,

тисов -а -о ‘који је од тис(овин)е’. — Тисово дрво — парче од њега уврти се стоци у рогове, да јој се не одузима млеко; а и ушива се деци од урока (2: 225).

титлѣшити титлѣшим несв ‘улагивати се, подилазити’. — Ђн вѣли да им титлѣши.

тїћити се -и се ‘ширити се, размножавати се’. — Што је вїше бѣрем — ђна се вїше тїћи (Р).

тишлѣрѣј -ѣја ‘столарија’. — Гѣр [на спрату] свѣ озїдано, а тишлѣрѣј нек срећїва коме трѣба; в. *церов*

тїштити се -ї се несв ‘полако се пећи на тихој ватри’. — Печѣно је, ал нек се јѡште тїштї (Р).

ткѣља ж ♦. — И мѡја мѣјка бїла ткѣља, їмала рѣзбој, ткѣла ћїлїме, шарѣнице (Р).

тканица ж ‘деталъ народне ношње, узани појас’. — Чобани носе старе цоке, [а] за појас им служе тканице (2: 69). — Преко потурлија су опасиване тканице, дугачке до 2,5 м, а широке око 25 см, често лепо украшене разнобојним вуницама. — Тканица се опасивала преко прекаје-прегаче (3: 79 81).

ткѣти ткѣм; изр **ткани** ћїлим (2: 59). — Да је ткѣти ко пѡ брду зјѣти, и мѡја би мѣма ћїлїме їмала (Р).

ткїво с ‘ткање’; в. *ракуља 2*.

тлѣчїне -їна пл. т. ‘ситна некавалитетна пшеница’.

тѡбош м ‘добош, бубањ’; в. *шобошар*.

тобѡшѣр -ѣра м ‘добошар’. — Тобѡшѣр їмѣ онај тѡбош и пѡпење се на нѣвише брдо и пѡзїва нѣрод (Кз).

тѡбција м ‘артиљерац’. — Тѡбција пѡгибе и пѡгибе ђнѣј шѡфѣр.

тѡвар тѡвара м ‘мера за тежину, 100 кг’. — Испекѡ је трї тѡвара ракије. — Сѣд рѣнке їмѣм, и њї дваѣстину тѡвѣра, трїест, а тѡвар стѡ кїла; в. *врускаїи (се), мѣшар* (2: 14).

товарити се -имо се несв ‘?’. — По неки старији умеју и да се *шоваре* — и то већїном који су вршњаци. И жене се *шоваре*, обично кад се напију; то оне раде и заједно с мушкима (2: 168).

тѡкача ж ‘батина, штапина’. — Трѣбаће дѣсет тѡкача.

толи ‘а камоли’

толики -а -о ‘бројан; којега је много’. — Где да измислиш толика имена. — Ослабиле ноге за толико ходање (5: 69 75).

толковати толкујем несв ‘тумачити’. —

тѡлмѣч -ѣча м ‘преводалац, тумач’; в. *астїалић*.

тоља ж ‘дебљи прут, од дреновине, везан за косиште и петицу, да би се влаће равномерно слагало приликом косидбе’ (15: 28); в. *шѡња 2*.

тѡнота ж ‘ситне безвредне ствари; стар одевни предмет, рита’. — Склѡнили стѡ нѣких тѡнѡта. — Дѣ си нѣшѡ ове тѡноте да вѣчѣш?

тѡнути тѡнѣм несвр ♦. — Како кѡји дѣн — свѣ вїше тонѣмо.

тѡња ж 1. ‘запах, непријатни мирис’. — Ђнѣ влаѓа, ђнѣ тѡња, ђнѣ мѣгла. — Нѣмѡј да скидѣш, убиће га тѡња (Кз); 2. ‘лучно повијена палица на коси, за равномерно

слагање откоса пшенице, тоља (в.)'. — Ако се коси, на косу се намести „тоња“, којом се прихвата жито да се не „мрси“ (3: 18): 3. 'општи назив за болести на усевима и воћу, пламењача' (P).

тòпнџи -џим несв 'потапати'. — Тòпџи ли се òвò?

топлија ж 'летвица на средини прозора'. — Према средини доксата су велика засвођена врата од „велике собе“. На овој су соби пространи прозори са по једном дрвеном топлијом (колеником) преко средине, подапети хартијом, а затварани капцима. — Прорези на зиду за прозоре били су... велики, са украшеним топлијама и разапетом хартијом (1: 758).

топчидерка ж 'сорта трешње'; в. *белица* (2: 26).

тòр тòра м 'ограђен отворени простор за смештај оваца', в. *обор* (1: 766). — Раније се звало, заграђено ал непокривено, звао се тòр. — Остане у тòру, у òбору. — У крају [чајира] има ограђено мање место, где се у подне утерује стока, ради одморка. То су торови (2: 24); изр. *Де је тòр — џу је мòр*; в. *кошара* (3: 65).

тòрбџак -џака м 'мала торба, вунена или кожна'. — Дòшò Дòбрица ко-Тита с òнџим торбџаком од јагњеће кòже. — Торбџак „мала, шарена, вунена торбица, коју носе и људи о врату“ (2: 14); в. *уџрџа*.

торбара ж 'жена са торбом'. — Лажу Циганке да нешто виде... Као она торбара Микана (5: 60).

тòрбица ж дем *тòрба*; в. *уџрџа*.

тòрбуља ж пеј 'торба'. — Ја то убáцила у тòрбуљу па вџукарим те тòрбуље.

тòрина ж 'плодна површина земље на којој је био тор'.

тòрни ж аугм 'велики тор'.

торњати се -ам се (не)св 'уклонити се, удаљити се (после грубог упозорења)'.

торòкача / торòкуша ж 'жена која много прича'. — Дè да ми сáд дò[ђ]е она торòкача кад џмáм пòсла.

тòтòв м 'пезналица, глупак'. — Нè зна нџшта ко тòтòв (P).

тòце -ета с 1. 'део воденице, облица која се налази у доњаку и кроз коју пролази паприца'; в. *џаџрица*; 2. 'отвор на горњем воденичном камену' (3: 39); в. *чекџало*.

тòџило с 'округао брус за оштрење алата'.

тоџиљáјка ж 'клизалиште'. — Направила дèца тоџиљáјку и бáба пáла: н-џмè да се тоџиља!

тоџиљати се тоџиљам се несв 'клизати се на леду'; в. *џоџиљáјка*.

тоџиљчáк -áка м 'камен од кога се израђују тоџила'.

тòчак тòчка м 1. ♦. — Прèдњи трап и двá тòчка и дрвене глáвчине и двáнаес паòцá у свáким тòчку; глáвчине су брèстове или бáгренове, а паòци су бáгренови или грáничеви (Кз); в. *грèдељ* (3: 16); 2. 'део воденичног механизма, точак на коме се налазе пера на које пада вода'. — Бџје вòда у òнè тòчкове; 3. 'чесма' (2: 14).

тòчак м „чесма“ (2: 14).

точòрати -á / **точòрити** -џи несв 'тећи славим млазом, цурити'. — Точòрá нека чèсмица. — Јèдва да точòрџи (P).

трабòунити трабòуним несв 'говорити неповезано, као у бунилу, трабуњати'. — Òднèли га у бòлницу, тáмо пòчо да трабòуни.

трава ж ♦, у сталним спојевима *жучана* ~ „за срчане мане и жуч“; *зубна* ~ „Суподон Dactilon Pers.“ — кува се те се са том водом испирају зуби (2: 226). — Најбоље òвè гòдине тáке траве.

травниџати -ам несв 'неконтролисано брбљати, трабуњати'. — Стално травињаш, а онај шћвртни Јаћим написо књигу „Успомене полицајца Ђре“.

травка ж синг 'струк траве'. — А гóр Ваган, Кóнце, нема травке.

травуљача ж 'травуљина, коров'. — Гóрнак ти имā само неке травуљаче. — Она травуљача свè покрила. — Претисла свè травуљача; в. *кровина*.

травуљина ж в. *травуљача*. — Никла травуљина и мóраш покóсити.

трајисати -ишем несв 'трајати, живети мучећи се'. — Свако мóра да трајише док му је суђено.

тракалица ж 'дрвена направа за плашење птица' (Р).

тракићати тракиће[м] несв 'лупкати у једноличном ритму, клеветати'. — У мóг дикè зўби ко врљике // кад ме лўби, тракићу му зўби (Р).

тракула -ўла ж, обично мн 'стара изношена обућа'. — Обујеш какве тракуле, да не изиђеш бóс, натракулаш нешто. — Дóдāде ми те тракуле да иг назујем (Р).

траља / **траља** ж 'лоша обућа; рита'.

траљав -а -о 'неуредан'. — Нè мож тако траљав ни прет кућу, а дè ћеш у вáрош.

трампити -им св ♦. — Трампили тãнте за бупе. — Да трампимо крãве: мóја саката — твоја ћóрава

трап м ♦. — Направи се трап у зèмљи и такó се чўвó крòмпир.

трап м, *предњи* ~, *задњи* ~ 'део кола, два точка везана осовином'. — То ти је предњи трап и двā тóчка и дрвене глãвчине (Кз).

трапаћóза -è / **трапаћóзо** -а м 'трапав човек, трапавко'. — Никад није скидó рудãрске чйзме, трапó у њима ко трапаћóзо (Р).

трапати -ам несв 'ићи с напором, полако, трапаво'. — Кад се мýзў крãве, ёво и: трапају један зã другим.

трапкати -ам св дем *трапкати*. — Овā мāла пòнāјлак трапка.

трапо -а / **трапоња** м 'човек тешког хода'. — Идè трапо, нè бóј се, нèће закàснити на печење. — Стèфане, дè ти је онај трапоња?

трануљати -ам несв пеј 'трапати'. — Баба óпèт трапуљā. — То сāмо трапуљā пешāдија, гèљају; в. *йонајлак*.

трапуша ж 'кокошка са перјем изнад канци, гаћанка'.

трбу трбува м 'трбух'. — Јā сам у трбу инвāлид: нè могу да се сãгнем.

трбушак -шка м 'кожни или папирни застор на прозору'. — На соби су прорези [за улаз светлости] већи, и на њима је био разапет трбушак или хартија (1: 756).

трбушина ж 'танка кожа којом су застирани прозори'. — Прозори су били прекривени трбушином или хартијом пенцерлијом (3: 57).

трбушчина ж аугм 'трбух'. — Нè мож да нòси трбушчину. — Ўбиће га нòлика трбушчина ко што је и Вáса.

трèвити / **трèфити** -и св 'срести'. — Трèвни сам га на лèнији; ~ се 'догодити се'. — Нè би се то трèвило да није био пйјан.

трегèруша ж 'кеса са двоструком ручком'. — Ўзмеш óнў трегèрушу кèсу.

трём м а. 'наткривена тераса (уз кућу, пред вајатом)'. — Испред вајата је трём: сèдй се прèко лета, рўча, пòставља за рãднике; трём „доксат“ в. *кућа* (1: 754); б. 'простор на који се у сушари за шљиве извлаче лесе'. — Направи се згрãда, прèгрãди се тó са три стрãне и вāмо се óстави трём за извлáчење лèса, за пребйрãње шљйва.

трèпавица ж ♦.

трèпèтљника ж бот 'јасика'

трѣпна ж ‘дрвена скела за изношење терета на грађевину’ (P).

трѣпутати трѣпућем ‘трѣпати’. — Видї се како трѣпуће.

трѣсак -ска 1. ‘удар грома’. — Слѣдио сам се од онога трѣска; 2. у сталној вези *ко шресак* ‘снажан, силовит’. — Нѣко ко трѣсак, а зачас нестане. — Био је ко трѣсак, а вандркнѣ напрѣцац. — Игра ко трѣсак.

трѣтовѣр м ‘тротоар’. — Направићу ја тамо трѣтовѣр мѣтар шїрок.

трѣшеница ж ‘тресена шљива’. — Имѣ сам свѣ: и виноград, и вино; комова ракија — љута, блага, мѣка; шљива — браница, трѣшеница за сушаре, за каѣе.

трѣшња -ѣ ж ‘боранија уз коју се постављају притке’; **трешња** *без лозе* (лежак); **трешња** *са лозом* (причана — уз притку), в. *кицош*; трешњева боранија и патлидани, услед висине, стижу доцкан у лето (2: 27).

тримирити несв ‘једноничити’. — У прошлости су жене „тримириле“, што ће рећи једноничиле, три пута годишње: на Велики петак, Усековање главе С. Јована и на Бадњи дан (3: 71).

трїња ж ‘ситан отпадак од сена’. — Сѣно ка[д] се уситни па бацнш пѣт краву трїња ка[же]мо.

трїце трїца мн ‘љуспице, ситни отпаци који остану на сити приликом сејања брашна’; ‘нечистоћа која испадне кроз решето приликом чишћења пасуља’. — Пасуљ се прѣсије д-испадно трїце.

трком прил ‘трчећи’.

тркопиш м ‘журба, хитња’.

трла ж; в. *шрло* (P).

трлѣнце с дем *шрло*. — Бїло тѣ неко трлѣнце.

трлац трлца ‘отесана храстова даска за плафон’.

трлїти / **трлїтн** -им ‘издвајати на трлици кудељно влакно од поздера’. — Радїла сам свѣ: прѣла, ткала, трлїла на трлици (Ш). — Трлїло се са трлицом и стѣпало у стѣпи. — Конопља се кисели, па се трлї. — За трљење треба два лица: једно је покреће (трлїцу) — на њу стане и раскорачи се, држећи се рукама за барне, — а друго лице седи уз трлїцу и кад се иста отвара и затвара, увлачи и извлачи ручице; в. *ручица*, *шрлица*, *шоздер*.

трлїца / **трлїнца** ж ‘направа за издвајање поздера из конопље’. — Јѣдна сѣва се пѣбије ђвде, а друга сѣва тамо, па такѣ трлїца, и конопљу — и ѡдри. — Трлїца је то кад лѣн трлїш па ѣспада онај пѣздер. А нѣко ка[ж]е и ѣѣтан, то лѣн што се рѣче. — Трлїца је овде на шлѣцима (кољу), који су пободени у земљу, и на њих се међу мотке, те изгледа као разбој за гимнастику. Између мотака стоји трлїца, која се креће ногама; в. *шрлїши*.

трло с ‘пољска колиба на имању, катун’. — Направи зградницу у пашњѣцима, сѣба и мѣкар за млеко и то трло. — Трло нам бїло гѣр, то бїло ко салѣш у Банѣту. — Куће биле у брдима, а трла у ливадама, дѣл; тамо бѣде са стѣком стар чѣек, баба, а садену се и сѣна; мї имали трла у Прѣтурици. — Раније се то звѣло трло, де се држї нѣ само ђвце него стѣка. — Кад се који задругар делио, у недостатку зграда и потребног простора (окућнице) — добивао је за свој део трло које би он одмах претворио у дом. — У старо време у Качеру је имало трла. Она су се звала станови. — Трло је била боља врста колибе, начињена у ливадама (2: 55). — [Трла] су биле просте једнодељне сувоте, кровном или шиндром покривене (1: 766).

трљавина ж ‘неспоразум, трвење’. — Ђвѣк код мѣнѣ нека вѣлика трљавина.

- трљати -ām несв ♦.— Ја трљам и босиљком.
 трмка ж ‘кошница плетара, без рамова, с крстом’; изр *йун ко шрмка* ‘пијан’.
 трмчак -ака / трмчар -ара ‘пчелињак у коме су постављене трмке’.
 три м ♦.— Данас се баште и имања, да би се сачувала од стоке, највише ограђују трњем и живом оградом (3: 67).
 тринити трни несв ‘трнути’. — То сад трни и ко да немаш рuku.
 трновача ж ‘сорта шљиве’ (Бљ, 14: 41).
 тробок трбока м ‘незасита особа, гладница’ (Р).
 трогодишњак -ака м ‘трогодишњи ован’.
 тројанац -нца м фолк ‘народно коло’. — Нај радије се играју старе игре (тројанац и колубарка) (2: 146). — Од осталих игара играју: тројанац, девојачко, у три, у шест, заврзано, влаињу и ситниш (3: 123).
 Тројице ‘Педесетница’. — Ми ка[же]мо Тројице, нема друго име.
 тројичински (месец) ‘мај’, в. *богојављенски*.
 тромболос м ‘широки појас, као део народне ношње’. — Опасивали су се куповним појасом — тромболосом, преко кога се носио силав (3: 80).
 троношка ж ‘троножна столица’. — Дбно Жико две троношке.
 тронгати (се) тронтам (се) несв ‘навлачити много одеће’. — Шта толико тронгаш то дете, није зима. — Само се ти тронтај, ал не рачуњај да ћу ти ја носити кад бидеш скидала.
 троњосати -шем несв 1. ‘мучити се, растрзати се од послова и недаћа’. — Вучем се и троњошем, а не знам ни зашто ни докле; 2. ‘досађивати бесмисленим причама’. — Долази туне да ми троноше.
 тропити -им св ‘свалити се у столицу, од умора’. — Кад не држe ноге, једва чекаш да тропиш (Р).
 трошити трошим несв ‘мрвити, дробити’. — Ђвe сад трошим проју, а млeко је вруће.
 трошица ж, обично мн ‘мрва’. — Уз њега се међу мрве (трошице) и прљави чанци са кашикама (2: 60).
 трошкација м ‘особа која неумерено троши, разбацује’.
 трпанац -нца м ‘ломљени камен којим се испуњавају рупе или празни простор у зидовима’.
 трпеж ж ‘трпљење’; изр *крпеж-шрпеж*. — Трпи док се не окрпи поново и то ти крпеж-трпеж.
 трпеза ж ‘низак округао сточић, обично на три ноге’. — Сад више нико не прави трпезу. — То ниско округло трпеза и седне чељад око трпезе. — Трпеза то онај асталих округо, на три ногара, и каже постави трпезу, постави соврзу, то исто сведно (Р).
 трпезар -ара м ‘?’.
 трпило с ‘способност трпљења, издржљивост’. — Са трпилима смо добро: можемо д-издржимо много, па и мираџинке.
 трпити -им несв ‘трпети’. — Остало ће се трпити све, мбращ трпити. — Ја сам трпио глад, ја би глад трпио и сад.
 трпња ж ‘трпљење’. — Цео је живот трпња (5: 113).
 трп! узв ниподаштавања.
 трпа м/ж погрд ‘дебелушкаста особа’.

тртљача ж ‘брбљивица’.

тртомудало с ‘брбљивац, гњаватор’.

тртомудати -омудам несв ‘брбљати, гњавити бесмислицама (P).

тртоња м одм ‘мали прдоња’. — Мој се тртоња уплашио од краве и да видиш како тртоњица бежи!

тртоњица м дем *йртроња*.

трубаљка / **трубаљчица** ж ‘повијена беба’ (P).

трѹд м бот ‘гљива *Polurogus fomentarius*’.

трѹдна ♦. — Ишла сам тамо кад сам била трѹдна Драганом.

трѹлаћ -аћа м ‘труло дрво’. — Не знам јесам ли љзо трулаће.

трѹлити -и несв ‘трунути’. — Ти плаћаш пет динара, а овим Марку трѹли два трактора јабуре.

трѹлоћа -оће ж ‘труљење’; в. *наклон*.

трумбити ‘пушити, димити’ (P).

трѹњав -а -о ‘пун труња’. — Све му трѹњави џепови.

трѹпац -нца м ‘одсечен део стабла’. — Цело стабло, а ако се пресече, ма којѹ дужинѹ — трѹпац.

трѹпина ж 1. а. ‘пањ, балван’. — Дођи вамо, да седнемо (имѹ нека трѹпина) да ти нешто кажем; б. ‘пањ за сечење меса’. — Виш какѹ му је пањ — никад га није опро!; 2. ‘главчина у колском точку’. — Део на точку, главчину, у Качеру зову трѹпина (2: 47); 3. ‘мртво тело, леш’. — Лежи ко трѹпина.

трѹпић / **трѹпчић** -ића м дем ‘трѹпац исечен накратко, за ложење’. — Мога да исече на трѹпиће. — Раџепиш један трѹпчић па копаш доле колко можеш (Кз).

трѹтав -а -о ‘тром и слабо покретан човек’ (P).

трѹтоња м ‘дебела, дежмекаста особа’ (P).

трѹћати -ам несв ‘причати глупости’ (P).

трѹћити се -им се ‘изненада и брзо свалити се на седиште’ (P).

тувирати тувѹрам несвр ‘с напором се кретати; мучити се на послу за који се нема ни снаге ни воље да се уради’. — Тувѹра, не зна шта ради.

тувити -им несв ‘памтити, схватати’. — Тешко туви, прѹ би му љшло ѹ дупе нег ѹ главу (P).

туга ж ‘језа, стравѹ’. — И мѹни је то туга.

тудије прил ‘туда’. — Кад наћѹе тудије — питај га.

туднѹк прил ‘туда’. — Саѹ је прѹшла туднѹк.

тужити се тужим се несвр ‘жалити се’. — Тужи се јѹче Љѹбица Миланова да јој ѹсице дошле у прѹзор и морала да и[х] трѹје.

тука ж ‘припроста, неспретна и несналажљива особа’ (P).

тѹкнути -не безл ‘запахнути непријатним мирисом’. — Ово ми мѹсо маѹло тѹкне. — Тѹкне на бѹли лѹк.

тулајка ж в. *ѹуљац*.

тулац -лица / **туљац** / **туљац** туљца м ‘гвоздена цев у главчини точка кроз коју пролази осовина’. — Тулац се набије на крај совине. — Туљац је ко једна цѹв што се стави у главчину, па кроз нѹ совина (К); ♦ пуна ко ~ ‘пуна пунцата’.

тулити тулим несв ‘гасити’. — И ѹни дошли туднѹк и тулили, рњали се, и све изгорело. — Тули се вѹтра, убѹци који трѹпић. — Не тули дуван (6: 105).

тулѹмбѹш -ѹша м 'митраљез с добошем'. — Признао да има и један митраљез „тулумбаш“ (11: 17).

тумѹрати -ѹм несв 'тражити нешто неодређено' (Р).

тумбѹрати -ѹм несв 'претурати без реда, тумбати, разбацити'. — Тражиш нешто и тумбарѹш. — Шта тѹмо вѹздан тумбарѹш, јес нѹшѹ то што тражиш?

тумбас м 'камена подзида, велики камен на који се опире темелњача (в.) или кош за кукуруз'.

тумѹрати се -ѹ се несв 'показивати знаке промене времена'. — Тѹмурѹ се врѹме, бѹјѹм се оног ѹблака.

тѹна прил 'ту'. — Седѹмо тѹна. — Ѽнѹ мѹли нѹсу тѹнѹ.

тѹнакице прил 'ту'. — Ымѹ ли те јѹш или сѹмо тѹ што тѹнакице вѹдим?!

тунус м в. *фес* (9: 85).

туњав -а -ѹ 'повучен, ѹтљив; несналажљив'.

туњати туњам несв 'говорити кроз нос'. — Мѹло туњѹ крѹз нѹс.

тѹпѹлѹ м 'немаштовит човек, који у послу робује навикама'. — Мој Дѹшѹн је врѹдан, ал тѹпѹлѹ — рѹди како је навико, не покушѹва да сѹби олакшѹ што мѹже.

тѹпѹлѹ -ѹша м 'туп нож'. — Ымѹла некакав тѹпѹлѹ и сѹн га ѹдно да с-нѹоштри.

тупѹлѹк -ѹка м 'доњи део снопа' (Р); в. *дѹлѹлак, гузѹлак*.

тѹпити се -и се безл 'учинити се, причинити се' (Р).

тур м 1. анат. 'тур, стражњица'; 2. 'задњи горњи део панталона'; в. *ћурче* (9: 85).

тура у сталној вези тура и азија. — Док је био звечећи новац, у свако доба играло се туре и азије. Ако се при паду окрену круне горе, то је тура, а ако је неједнако окренут — азија (2: 140).

тѹрати -ѹм несв 'стављати'; в. *ѹѹдѹиѹрач*.

тѹрити -им св 'ставити, положити'. — Нѹ зна де је тѹрила ѹглу. — Ымѹм јѹдну жѹну у Козѹљу: на Велики пѹтак ништа не трпѹ у ѹста, ништа у ѹста нѹ тури на дѹн Великого пѹтка (Кз). — Ўгрије се вѹда, ѹпере се вѹна, тѹри те ѹсѹши дѹбро (Кз). — Ка-су га тѹрили на кѹла, онај вѹ рѹкѹ до кѹће. — И колко ѹвога крѹча тѹриш тѹмо у јѹдан сѹд, ѹзмеш ѹсто тѹлико вѹдѹ и сѹнеш ѹ тѹ пѹсуду.

туршија ж ♣. — Неки у сир стављѹју и паприке, које се до зиме укиселе и сиру дају специјални укус. За овакав сир се каже „сир из туршије“ (3: 30).

туршијара ж 'паприка за туршију'. — Паприке туршијаре се наслажу у чабар или кацу, налију сирћетом, посоле, а горе се стави целер, лист винове лозе, лишћѹ од вишње и све се повеже (3: 76).

тѹта м/ж 'ћутљива особа'.

тѹтѹв -а -ѹ 'ћутљив; будаласт'; в. *шунѹшав*.

тѹтлеб тѹтлеба м 'будалина'. — Ми тѹтлеби нѹ знѹмо ништа.

тѹтубан м 'неразумна особа'. — Ѽднела свѹ пѹре и украдѹ јѹј тѹшну — тѹтубан!

тутумиш м 1. 'слепи миш'; 2. 'врста дечје игре, „жмурке“' (Р).

тѹтумрак м уп. *шѹшубан*. — Нѹ мош ти тѹтумраку објѹснити такѹ стѹѹр!

тѹћни тѹчѹм несв 1. ♣. — Ымали су прѹво да тѹчѹ; 2. 'непрекидно брбљати, блебетати'. — Тѹчѹ пѹвѹздѹн.

туцаник м 'јело од „тученог“ пасуља'. — На Туцин дан се спрема „туцаник“ (добро скуван па утуцан пасуљ) (3: 107).

туцара ж ‘мотка која служи за „туцање“ волова, овнова’. — За тај посао служи му туцара, која се састоји из мотке дуге 1,5m, на средини мало дебље. Она се меће на јајце, које се провуче у подебљи канап, па се бије дрвеном маљицом (2: 228).

туцати -ам несв **1.** ‘штројити, кастрирати’. — Исти, Трифуи, зна још: да туца волове, овнове и да штроји свиње (2: 228); **2.** ‘бити стално у покрету, не мировати; радити послове од који се не виде резултати’. — А како и не бих заспала, кад по цео дан туцам по кући и по авлији (5: 106). — Туцају по дворишту, у свињцу, у стаји, да им прође дан (6: 93).

тучак тучка м **1.** ‘маљ за ступу’; **2.** ‘маљић за ситњење соли’. — За појас задене тучак (чиме се туца со), а узјаше обравницу (то му је коњ) (2: 143); в. *наћве* (1: 761).

тучани само у изр. *тучани пасуљ*. — Једнџм они јџли код нас тучани пасуљ, а Зџрица каже — пасуљ-пирџе; **тучени** ~. — Тучени пасуљ је кад се у ступи истуче бели лук, па додаје куван пасуљ, посолџи и ставџи мало сирћета (3: 75).

тушити туши(м) несв ‘гушити, онемогућавати развој’. — Туше га џздџ и свџњава.

тушта, само у изр. ~ и *тџма*. — Дџлази и[х] тџшта и тџма; *тџушџа* и *тџма* ‘мноштво’ (Р).

Ћ

ћаблес м ‘благо ретардирана особа’ (Р).

ћава ж ‘мало узвишење, брежуљак на коме стално ћарлија ветар’; в. *гужно*.

ћавкати -а несв ‘оглашавати се повременџм кратким лавезом’. — Он ћавка сваки чџс.

ћавнути -не св в. *ћавкаџи*. — Ако прићје пџле млџку, џн само ћавне, џтера га и лџгне.

ћакнут -а -о ‘луцкаст’.

ћапавати ћапавам несв ‘красти’; в. *мулџина*.

ћапџти -им св **1.** ‘украсти’. — Пн чџка дџ ће шта ћапџти; **2.** ‘зграбити’; в. *кобаџ*.

ћаплизгати ћаплизгам несв ‘брбљати, причати без мере и смџсла’. — Сџдџи и ћаплизга, а ја мџрам џ шталу, да видџм де с-џвце, д-џберем трџшење (Р); в. *чаплизгаџи*.

ћар м ‘корист, добџт(ак)’.

ћаркати -ам несв ‘ћарлијати’. — Код мџне гџр на брду нџма рџсџе: ћарка вџтар.

ћарнути -нем св према *ћаркаџи*. — Кад вџтар ћарне, пријџтнијџе је.

ћаса ж ‘мала посуда, земљана чџнија’. — Док је бџла дрвена кашика и земљана ћаса — бџло најздравџе. — У Качеру зову чџнију ћаса (2: 39); в. *сунуџи*, *млечавџна*, *удрџбиџи*.

ћџховџна ж ‘очевџна’. — На мџјџј ћџховџни бџће како ја ка[же]м.

ћџћорак -џрка м ‘нешто мало, закржљало’. — Пвџ ми гџдине јџбуке свџ ћџћџрци... А ка[же]мо и за дџте, прџсе, јџгње, кад је мџло, ћџћорак.

ћџба ж ‘овца с густом и коврцавом вуном’.

ћџбрати -ам несв ‘тући, пребијати’.

ћџбуша ж в. *ћџба*.

Ћевап м в. *печење* (2: 63).

Ћевапара ж ‘месната свиња’. — Свиња ми је сàдā тàмāн ыевапара: сàмо мѐсо, бе-сланине (Б).

Ћелѐтак -тка м ‘ситан кукурузни клип’. — Сви му ыелѐци, нѝје кòпо, слàбо рòдило.

Ћемāне -ета с ‘виолина’. — Колко је прòвò с Цѝганима — заслужео је да му кùпе ыемāне!

Ћѐмер ыѐмера м ‘појас са цепом за паре’ (Р).

Ћѐмерити им несв ‘штедети, слагати „динар на динар“’ (Р).

Ћенар м 1. ‘ивица кречане’. — При дну [кречане] је ыенар — ивица, испуст, од кога почиње да се зида свод и слаже кречњак. — Горњим и доњим ыенаром називају се ивице кречане: доњи ыенар је унутрашња ивица кречане, а горњи ыенар или перваз је ивица на површини кречане (3: 45); 2. ‘бело конољано платно’.

Ћенаран -рна -рно. — Ћенарно је [платно] ако је основа памук а потка ыетен (лан) (3: 50).

Ћѐпа ж ‘стара капа; шајкача’. — Дѐ ли ми је ыѐпа? (Р).

Ћѐпенак -ѐнка м ‘пањ за сечење меса’. — То де сѐчѐш мѐсо, печѐње, зòвѐ ыѐпенак, а кà[ж]е „дò[ћи]-ыеш ти чѝчи на ыѐпенак”.

Ћѐпци мн [јд *ыѝѐпац*] (?) ‘део ткачког разбоја’. — Нешто даље од вратила у снутак се ставе „ыѐпци“ (два дуга танка штапа) помоћу којих се основа равномерније навија, а помажу и у стварању „зѐва“ (3: 49).

Ћѐра̀мида ж ‘коритасти цреп(ови); поклопница’. — Кùће бѝле покривѐне ыѐра̀мидом (Кз); в. *укројѝти*.

Ћѐрамѝдљика ж синг ‘један цреп’. — Òнā ыѐрамѝдљика му прòпала, мòра је замѐнити.

Ћѐрамѝыија м 1. ‘човек који израђује црепове’. — Прāви ыѐрамѝду, па ыѐрамѝыија зòвѝ. — „Ћѐрамѝыије воле сушу, баштовани кишу (3: 41); 2. ‘човек црвен у лицу’. — Био увек црвен у лицу па га прозвали Ћѐрамѝыија (5:63).

Ћѐревесло / ыѐресло с ‘необична справа, чудан механизам коме се не зна на који начин функционише ни за шта служи, скаламерија’. — На̀правио неко ыѐресло, што рѐко Тàрабић — сокòхало.

Ћѐремѝдија ж ‘ситница, додатне потрепштине’. — Дāн у бòлници — ѝљаду дина̀ра, а свѐ òнѐ ыѐремѝдије плāшаш ѝстра.

Ћѐрѐтало с ‘брљиво дете, причалица’. — Бāбино ыѐрѐтало нѐ мож нѝкако да з̀ставиш (Р).

Ћѐрпич блато са плевом лепљено преко дрвених мотки (Р).

Ћѐрт м ‘засек у брвнима на угловима брвнаре’. — Ћѐрт је оно што се засѐчѐ они ѥòшкови, де је [брвно] засѐчѐно јѐдно ѝ друго.

Ћѐрыип -а -о ‘који припада кѥри’. — Ымāм прāунука од ыѐрыине ыѐркѐ.

Ћѐтан / ыѐтен ыѐтана / ыѐтена м ‘лан’. — Кад семе пожути, ыѐтен је зрео. — У Д. Качеру сеје се више конопље него лана (народ га зове ыѐтен) (2:27–28); в. *ѝрлица*.

Ћѐтениште с ‘њива са које је посечен ыѐтен, ланиште’. — После се суши... на самом ланишту — ыѐтеништу (2: 28).

Ћѐф / ыѐиф м ‘инат’ (Р).

Ћѝлѐница ж ‘цеваница (Кз, Р)’.

Ћѝлер м ‘диванана, башкалук’, в. *ку̀ћа* (1: 754).

һиллим м „клевани, преборачки и ткани“ (2: 59); в. *шареница* (3: 50).

һипурија ж ‘ситница, драгулија’ (P).

һйрйш м ‘опанчарски лепак’.

һџка / һџковина ж ‘нарав; наследна особина’. — Вучџ га та һџка. — Он је пџвџко на тџ һџковину. — Откуд та ваша һџковина да спџвате ван жџна.

һџкати ам несв ‘неразумно трошити имовину’.

һџнав -а -о ‘сакат’. — Бйно һџнав у рџку.

һџнати һџпам несв ‘шепати, шантати’. — Нџ могу да һџпам тџмо.

һџрав -а -о ‘слеп’. — Отишло йс куђе Сџвке Јџковљевниџа, да л је џна ймала трй ил чџтири, нијџдан се није вратно; из јџднџ куђе отишла трџјица, а вратно се јџдан — без џчију, һџрав.

һџрнути -нем св ‘украсти’ (P).

һџро -а м ‘слабовид човек, без ока’ (P).

һџстек м в. *темџљача* (3: 64); **һџштек**. — Кош има темџље, „һџштеке“, под од греда, а зидове оплетене од пруџа (3: 64).

һџшак һџшка м ♦. — Мџрко ми зйдџ һџшкове.

һџшетњџк м ‘угаони камен’.

һџба ж **1. а.** ‘прамен вуне преко чџла овце’; **б.** ‘кокошка са неколика подигнута пера на глави’; **2.** ‘вршак стога’. — Пластови су сџна или шилџасти, или имају на врху һџбу да не закишњавају (2: 23).

һџбан -џна м ‘пџгао са һџбом, капуром’.

һџбџрка ж ‘кокошка са һџбом’; в. *һџбица*.

һџбица ж дем *һџба*. — Тџбџрка ймџ џнџ һџбицу на глави.

һџвнк геогр ‘врх брда, клик, камаљ’ (P).

һџкавац -авца м зоол ‘птица *Athene noctua*’.

һџкати -а несв ‘окупљати пилиће у гомилу һџкањем (о кокошки)’. — Тџка и[x] у гџмилу.

һџлсија ж ‘дирек, носџћи стуб; подупирач; главна подрумска греда’. — „Пред кућом“ или џаклијом је докџат на һџлсијама (дирџцима) доњџга спрата (1: 759). — Пушница је покривена кровом од һџрамида на две воде, а продужава се у трџм који држе дирџци — „һџлсије“ (7) (3: 66).

һџмез м ‘сирџтињска кућница’. — Помрли у неком һџмезу у Берисави (5: 32).

һџмица ж ‘гомилица’ (P).

һџмур һџмура м ♦. — Тџмур се гради од грмовог, граничевог и шљивовог дрвета (2: 44); в. *жџшка*.

һџмџруша ж ‘пџгла на һџмур’. — А мй пџглале џнйм һџмџрушама (Б). — Јџ узџм пџглу һџмурушу и разџпнем чџкџшире преко кухињског аџтала (5: 106).

һџнути һџне безл несв ‘непријџтно мирисати’. — Тџње ми нџшто тџне, вйди штџ би мџгло дџ биде (P).

һџп м ‘веџа грнчарска посуда без дршке’. — Тџп злџта зџкопо, а һџп је и за зймницу; в. *йџсйија*, *сирйише* (9: 84).

һџпйћ -йџа м дем *һџй*. — Ймала јџ һџпйћ од двџџс кйла.

һџпичка ж ‘земљана посуда са ручком, за чување јџја’ (P).

һџприја ж **1.** ‘мост, обично дрвени’. — Тџприја била џ[д] дрвета, а мџст џвџй вй[ди] кџки је; в. *балван* (5: 6); **2.** ‘„бинија“, в. *крйлици* (2: 47).

һџраќ һџрка м / **һџрка** ж зоол ‘домаџа птица *Meleagris gallopavo*’ (Кз).

ћуре -ета, мн **ћурићи**, с ‘младунче ћурке’ (Кз).

ћуретар -ара м ‘просторија у којој се држе ћурке’.

ћурче с ‘део свечане народне ношње’. — Код ових људи свечано одело је било ћурче од плаве и црвене чоје и чакшире са великим туром и пачалуцима. Ћурче је било до лаката, на рукавима отворено, а уз то се носиле наруквице до лаката (9: 85); в. *антиерија* (3: 80).

ћурчија м ‘крзнар’. — Ћурчије штавили кољу и правили кољуве.

ћускија ж ‘тешка метална шилка’ (Р).

ћустек м 1. ‘скакање или бацање камена из места’; 2. ‘стуб за везивање, говеда, коња’.

ћутак ћутка м 1. а. ‘одсечени део балвана, припремљен за цепање и ложење у шпорету’. — Кад натрпам ћуткова — да бежиш ис куће. — Кад натрпам ћуткове, па кад се плотна усија, да бежиш из кухиње. Још ако су суви ташкови, само ватра букти. — Боље је имати мужа, макар био као ћутак и седео негде у ћошку, него бити без њега (5: 22 113); б. ‘балван припремљен за резање (у стругари)’. — Зовѣ се и ћутак велики пџ, осећи први ћутак о[д] дрвета, онџ који је кресан. — Грађу не обележавају, јер свако познаје своје ћутке, а кад се струже, присутан је и власник, који помаже у раду (3: 44); 2. ‘човек сумњивих моралних вредности’. — Треба се чувати оног ћутка — надај се од њега свему што не ваља.

ћутати ћутџ несв ‘мировати’. — Поднесем јџ жалбу и лежало то тамо код њџ, ћутало дџго.

ћуткарити ћуткарим несв ‘бити ћутљив, нерасположен, депримиран’; в. *невољан*.

ћутук ћутука м 1. ‘глупак’; 2. ‘већи комад облог дрвета, ћутак (в.)’.

ћућорити -имо св ‘шапутати’.

У

убаштрати се -џм се св ‘непозван упасти у друштво’. — Убаштраће се он и на славу и на свадбу сџмо да се дџбро наједе.

убибити

убивати убивам несв ‘убијати’. — Кџм кџма убивџ — и тџ сат плаћај!

убијеница ж ‘опала воћка’. — Подкџпљаш оне убијенице, то што опало, и џ кацу, за ракију.

убити џбије(м) св 1. ♦. — Маџку је грешно џбити; 2. ‘пресећи природан развој’. — Пшџеницу џбије онџ врућина, а џвџ неће; 3. ‘уништити се, уништавати се (од посла, напора)’. — Тај му сџн био џбити радник.

убогаљити -џгаљим св ‘лоше урадити, оштетити’. — Убогаљили ми сџно и грџба да га прџденем.

џбојница м в. *крвник*.

џбџни у сталном споју **убојни камен** ‘камен који се, растворен у ракији, привијао на отеклине’. — Са том ракијом, са крпама тежаним, каменом џбџним превџјали; в. *камен* (2: 226).

убојница ж ‘свиња која се гоји за клање, посек’. — Хоће да ухране једну убојницу (5: 62); в. *йосек*.

ублизо прил ‘близу, у близини’. — Све је то *ублизо* (Т).

убрадач „кумош“ м, в. *смиљевац* (1: 778); „забуљач“, в. *зубун* (2: 69).

убрентити се *убренти се* ‘набрекнути до бола’. — *Убренти се* ви́ме ако не помузџш ил ако теле не одоји.

убру́сити се *убруси се* ‘добити упалу вимена’. — *Убрусила се* кра́ва.

ува́нцати се -ам се 1. ‘уплашити се’. — Био се *уванцо* једно време кад су га потерали да сúde; 2. ‘унерeditи се од страха или батина’. — Кад је ви́до каиш, одма се *уванцо*.

ува́тити -им св 1. ‘ухватити’. — Уватио га за рѹку и ото́ му но́ж; 2. ‘упрегнути’. — Ови су моји имали две кра́ве и једнога во́ла; и они́ увате оно́г во́ла и кра́ву и отишли у у Даросаву и натоварили га на ко́ла; у констр; **ува́тити на́ се** ‘постати неосетљив, не реаговати’. — Имām неке које су уватиле на́ се па не вре́ди и да је удариш, она́ неће да бе́га; ~ мају а. ‘мало више попити’; б. ‘затруднети’; в. *груда*.

увења́вати *увењава(м)* несв ‘венути’; в. *йуце*.

уве́сти *уведѐм* св 1. †. — И та́мо тре́ба да се не́ки уведѹ, ре́ко сѹдија да мо́ра сведочити; 2. ‘уградити’. — Тре́ба још д-уведѐмо го́р купати́ло; изр. ~ у *ни́те* ‘припремити (се) за ткање’; в. *пређа*.

уве́штити им св ‘стећи навикну, извештити се’. — Мѹчила се дѹго док ни́сам уве́штила, на о́ву стра́ну де́снѹ.

увитина ж ‘део саоница’; в. *ногар* (2: 48).

увитлати -ам св ‘сложити дрва или грађу, да би се могла сушити’. — У воћњацима је увитлана јапија за бурад да се суши (2: 54); **увитлити**. — Вишак чекија, који не може стати на кола увитли се (или се усправи уз дрво), да се осуши; в. *цейчица* (2: 42 44).

уви́ћи (-кнути) *увикнем* св ‘извештити се, навићи се’. — *Увикѹ* сам да је оштрѹм.

уви́ћи *увићем* свр ‘ући’. — Ја теѹ д-увићѐм, ал било заклопљено. — *Увиће* во́да и у о́во одозго́ (Кз).

уво с ‘ручка, дршка’; в. *држалица* (3: 37).

ува́тина ж ‘крај њиве на коме се неколико бразда оре попречно’. — Та́мо де вра́тиш во́лове ува́тина, па по́с[ле] ђреш ва́ко прѐко, ђреш ува́тину. — Крајеве њива називају „уватинама“ и њих мало прекопају, јер би иначе остале необрађене (3: 17).

увра́чати *уврачам* св ‘набацити чини’. — Уочи Ђурђевдана многи посипају пепео око штале да се те ноћи неко не прикраде и не „уврача“, и тиме науди стоци и млеку (3: 31).

уврља́ти *уврљам* св ‘погазити, изгазити (траву, жито на њиви)’. — Пустио стѹку и уврљале ми зѹб.

уврну́ти *уврнем* св ‘усукати’. — Кад лѹк по́чне да свења́ва, она́ се уврне и ђбали да бо́ље гла́вица [расте].

уврста́к -с[т]ка м ‘кратак ред неког засада’ (Р). — Ја по́сијала један *уврстак* шангарѐпѐ.

увр́сти -зѐм св ‘уденути’. — Те́ла д-уврзѐм ко́нац у й́глу и ви́дим да не́м[ам] ђчи.

увр́тити (се) -и се св ‘пробити се у дубину’. — Го́дину й́ по́ да́на, увр́тила се ра́на, не́ да зара́стѐ; в. *йлећка*.

увршивати увршивам несв ‘наћи се на врху’. — Немају неки назив ти дењкови који увршивају лисник.

увулати се св в. *уфулаџи се*.

увурсати увурсатим св ‘мучити безразложним захтевима’. — Увурсати те, а зна да нисам нашо на пијаци.

џгар м ‘плитко узорана њива после скидања летине’. Џгар је кад заореш онај стрњак па да оно трули у земљи и на пролеће посијеш кукџуз (Р).

џгарак џгарка м ‘обгорео комад дрвета’. — Кад бадњак прегори, онда оне џгарке премакнеш, да и они [сагоре]; в. *мешаџи*.

џгарити џгарим св ‘заорати стрњику, плитко поорати после убирања летине’. — Добро је кад џгариш, крћа земља. — Џгари се она слама џ земљу и на пролеће се сије кукџуз (Р).

џгарњача ж ‘угарена њива, плитко поорана њива после убирања летина’. — Онџ ми угарњача добра, кукџуш-ће добро да родџ (Р).

џгасит -а -о ‘таман’; в. *загасиџ*.

џгинути џгине св ‘нестати, пропасти’. — Они то тамо метили да то џгине и мислали да кажу да су послали, иако нису послали. — Оне цветаше, а плод се не разви, џгину.

џгињавати џгињава несв. ‘пропадати, нестајати’. — Ово државно више џгињава, џзели све приватници. — Угињава дџтелина. — Стршљен много џгињава де се навади на кошницу (Кз).

џглављивати -ављивам несв ‘причвршћивати клином’; в. *заворањ*.

џглед м ‘модел, мустра’. — Углед (мустре) за шаре и вођице дају села Шутци и Јарменовци (2: 70).

џглевара ж ‘врачара која гата на угљевљу’. — Друге врачаре, којих има по селима, мање су важне и зову се угљеваре (2: 115).

џгљичкати се -а се св ‘расквасити земљу, направити житко блато’.

џгмилити / угњилити -џ св ‘омекшати, угњилити’. — Кад џбереш, моџа да стојџ пџ-шес данџ да угмилџ. — Сва се џнутра угмилџ. — Сама ће собом да угмилџ, да омекну; в. *оскоруша*.

џгнати -џм св ‘утерати’. — Јес џгнала овце?

џгријати -е ‘почети жеђи’. — Нешто је џгријало, а кад пригрије — баш пригрије.

џгрињати се -џ се ‘напунити се грињама’. — Угриња се постелџна и...

џгрудати се -а се ‘згуснути се, згрудвати се’. — Млеко се поквџри, џгруда се чим се посоли.

џгрушати -ам св ♦, в. *грушавина*.

џдавача ж ‘девојка за удају’. — Бранко џмо ћерку удавачу и он [однесе печено] прџсе томе што је пројектово пџт и јџдан млади инжењџр џжени се Бранковом ћеркоџм.

џдавија ж ‘тежак посао’. — Радили шџре, из две поље, ал џдавија бџла, тешко.

џдавити џдавим св 1. ♦. — Крава прогџта јџбуку и џдави се и затџ треба да је исџчу; в. *сагнаџи*; 2. ‘абортирати’. — Отишла да ме џдави код неке баба Живане; џу партизџни затворили и јџ џсто.

џдајати (се) џдајам (се) несв ‘помагати малом јагњету, телету да се насиса, први пут подојити’. — Она удајала овце, да џдоји јџгње, а џван се залети и џдарџ је џ главу; в. *џодојче*.

ударати -ам несв према *ударити* 1. 'тући' 2. 'падати (о киши), кишити'. — Кат кѣша пѣчне д-удара, онда нѣма пѣсла (Ш); 3. а. 'градити, подизати'. — И ја кѣжем оним прѣседнику: прѣседниче, удара спѣменник гѣр, нѣ дѣјте му д-удара спѣменик; б. 'уграђивати, постављати'. — Ударају се ђплени преко среднѣне. — Ако је сѣров, нѣмѣј да га удараш, нек престѣји дѣо годинне.

ударити -им св 1. ♦. — Имѣ сам ђвна који је тѣо д-удари и нѣга сам тѣко и на мѣнѣ није смѣо д-удари. — Ако планинка оставља телету мало млека и теле постапе мршаво, каже се да је она теле ударила крављачом (2:31); в. *удајати*; 2. 'почети падати (о киши)'. — Кат кѣша удари, извѣли по толику плѣчу, дѣсу зѣмљѣ (Ш). — Мѣра д-удари кѣша; в. *оѣјајати*; 3. 'увести у употребу, почети употребљавати'; в. *машинерија*; 4. а. 'подићи, изградити'; в. *сѣомен*; б. 'ставити'. — Ђсекли му нѣгу и ударили дрвену; в. 'поставити'. — Нију јѣш паркѣт ударили. — Направиш кош и удариш жицу, да од мишињу сѣчѣваш; 5. 'напасти'. — Бугари су ударили ис прѣвѣрке; б. 'случајно наићи, сусрести се'. — Ударио ја на тѣтка и онда му се пѣвѣлим д-имѣм бѣмбѣ; 7. 'кренути, запутити се'. — Нѣ зна на којѣ му странѣ кућа, удари нѣкуда на трѣе, сѣв се изубѣада.

удати се удѣм се св ♦. — Бѣла удѣта за Ѣнѣм Тѣћѣвцем. — Јѣдна је се удѣла.

удвоје — Тѣрка ми рѣдила удвоје.

удворити се -им се св 'додворити се'. — Ако се ти нѣј бѣдеш удвѣрио и Ѣстанеш код нѣ пѣтнѣз данѣ — Ѣнѣ је ѣјдѣк.

уде удѣта с 'комад меса припремљен за сушење'. — Исѣчѣ га на удѣта, сѣкѣ се удѣта и то се сѣши.

удесити се -им се св 'лено се обући, дотерати се'. — Нѣшто се удесио, дѣ је сѣмо крѣнѣ?

удити удѣм несв 'сећи заклану животињу на ситније комаде, обично за солѣње и сушење'

удобрѣвати се удѣбрѣвам се 'удварати се'. — Штѣ се ти удѣбрѣваш око мѣе жѣнѣ?! — Нашѣ сѣд да се удѣбрѣва и нѣвој влѣсти.

удѣвички -а -о 'који припада удѣвници'. — Ђстало јѣ сѣмо удѣвичко ужѣвѣње.

удѣжити удѣјим св, в. *удајати*. — Ми кѣ[же]мо удѣжити, задѣжити, исто значѣ.

удѣљѣст -а -о 'који има удѣљѣње'. — У долини, де је мѣло удѣљѣсто, ту вѣда лѣжи, ту је рѣпљиво, рѣпе. — Ђдвоји се кољѣждина и удѣљѣсто Ѣнѣ у јѣјету на шѣрѣм крају и нѣ знам како зѣвѣ. — Дѣле је Ѣнѣ чѣљуска, а Ѣнѣ је удѣљѣсто на шѣрѣм крају (Кз).

удрѣвѣнитити се -и се св 1.а. 'стврдноути се, постати тврд'. — Нѣшто ми се кѣпус удрѣвѣнчио; б. 'укрутити се приликом сексуалног надражаја, *наѣйти се* (в.)'. — Је л се Ѣдма удрѣвѣнчио кад си је вѣдо?; 2. 'усправити се, укрутити се'. — Ђна се удрѣвѣнила, сѣје мѣни мѣјку што сам Ѣбрала мѣј парадѣјз! — Штѣ си се удрѣвѣнчио, привѣти се пѣсла.

удрѣбити удрѣбим св 'уситнитити, измрвѣтити'. — За вѣчеру млѣко и удрѣбити у ѣасу.

удут м 'узан гранични појас између два имања, међа'; в. *синор*.

уђуђурити уђуђурим св 'урадити невешто, импровизовати'. — Сѣд је нѣшто уђуђурѣно, нѣ зна се штѣ рѣде и нешто слѣбо стѣјѣ.

уђѣ уђѣта, мн уђѣта, 1. 'усукани струкови сламе за везивѣње снопова'. — Уђѣта плѣтѣ јѣдни, јѣдни жѣу и тѣ пожѣвѣно жѣто Ѣстављѣју на рѣковѣти и пѣсле дѣђу дрѣги и налѣжу снѣплѣе, а трѣћи пѣсле — уђѣта и вѣзују. — Уђѣ је да се вѣже жѣто, а Ѣд

врбѣ се везивала ша́ша. — Плѣтѣ та ужѣта од јѣчмане слѣме и везиваш снѣпове. — Скѹпља се, то се мѣта, мѣтѣ се уже или прѹт, и мѣтѣ се двапут, три и веже се — Прво се жѣло српом, на́праве уже па веже снѣпове; 2. 'тањи конопац за сушење вѣша'; в. *конопац*.

ужѣлити се -им се св 'зажелети се'. — Ужѣлио сам те се и дошѣ да вѣдим шта радиш.

ужигати у́жигам св 'привићи се, припремити се за физичке напоре'. — Ни́сте ви у́жигани јѣш за по́сѣ на́ш сѣљачки (Б).

ужижљивити се -и се 'добити жижак'; в. *жир*.

ужилавити се -и се 'постати жилаво, тешко за жвакање (о месу)'. —

ужина ж 'ручак, обед на њиви'; в. *ручковишиѣ* (2: 30), *ручак* (3: 28 73).

ужицати се у́жца се св 'добити пролив, упрљати се житком балегом (о стоци)'. —

— Све се ђвце ужицале

узѣмати -ам несв 'позајмљивати'. — А ђни: дѣј во́лико, дѣј но́лико — узѣмају.

узанђарити се узанђарим се св 'узвртети се, постати нервозан'. — Шта си се, жѣно, узанђарила?!

узасѣб прил 'узастопно, узастопце'. — Три пѹта узасѣб ишѣ да тражим и ни́сам нашо́.

узбрѣца -ице ж ♦. — Ку́ћа му на ној узбрѣци испред грѣбља.

у́брдо прил 'усправно, вертикално'. — Усправиш га вако́ у́брдо. — ђва́ је у́брдо, а ђна́ вако́ (= положено). — А ђни су све́ у́брдо сѣти, ни́су преко ко што су у ђвим ђерзѣнкама; сви се ђви сѣндуци зѡву ђерзѣнке чѣле (Кз).

узвѣрити узвѣрим св 'скувати (млеко, кафу, ракију)'. — Ракија се узвѣри; ђни пију сви ракију ђну́, и ѣту́ и благу́, узвѣрену ракију (Т). — Кафу ни́је узвѣрио јѣдну док смо радили; в. *вариши*.

узвијѣнути (се) узвијѣнем (се) св 'помахнитати, побеснети'. — До́ђе ми некад да узвијѣнем ђд муке (Р).

узвѣдити узвѣдим несв 'заливати малтером'. — Узводи маије, замѣзѣва ђера́миде, да не дигне вѣтар; в. *уacroјиши*.

узврѣшити узврѣшим св 'извести, уобличити врх нечему'. — Узврѣшио сѣно ко наглавак (Р).

узглавница ж в. *илайшине* (3: 102).

узда ж 'део коњске опреме' — Ако ћеш да упрѣгнеш, онда — узда (Кз); в. *улар*.

уздржати се уздржим се св ♦. — Мѣне зајгра мѣсо, а ја се уздржа.

уздубак прил 'усправно, вертикално'. — Ка́пци се заки́вају уздубак (Кз).

уздуба́љити -убѣљим св 'усправити, поставити исправно'. — Узду́баљиш тако́ уза зѣд да с-ѡсуши (Р).

уздубачити се уздубачим се пеј 'усправити се и неприродно се укрутити'. — Уздубачио се на зеленку и на њих двоје гледа као сваки силник. — Уздубачи се уз певницу, ону десну, и пева ли пева (6: 33 151); узду́бити уздѹби св 'усправити'. — Мо́жеш да је уздѹбиш; в. *лисник*.

у́зду́пчити -им св 'усправити, поставити вертикално' (Р).

узенгија ж ♦ (Р).

узина ж 'ширина'. — Ископаш метар и по у дубину и два метра дужине, а узина дође колико да сандук спустиш у земљу (5: 76).

у́зница ж ♦. — ђна одмо́тава неке у́зице.

узловрédити -òврédим св 'тешко повредити; дубоко доживети неуспех'; в. *оишишии*.

узмúтити се ùзмúте се св 'узнемирити се'. — Кад нèстане намерница, ù кући се ùзмúте.

узодати се узодам се св 'почети нервозно шетати, узнемирити се због нечега'

ùзрелити -и 'сазрети'; в. *шераи*.

узúкати се 'узвртети се, узнемирити се'. — Сèстρε се узúкале, траже је.

ùйћи ùйћем св 'ући'. — Ўйће жèнскà нека сýва. — Он ће да ùйће у сòбу, а јà һу са скèла да глèдам. — Једва сам ùишо да лèгнем.

úјам úјма м 'накнада за мељаву и вршидбу'. — Úјам се ùзима на водèници и на вршалици, а ùшур је кад казанџија наплаћива, иде са својим казаном и пèчè ракију. И од казана, владало се, литра лúте или два кила шљивовице, и тò је ùшур. — Селáку је ùвек бíло млòго да дà úјма, дà ли је шèс пòсто, дà ли је òсам пòсто.

úјармити -им 'прекрупити, крупно самлети'. — Кокúруз и пшèница úјарми се, има прикрúпач. — Живорад мòра да úјарми.

úјати úји несв а. 'хујати'. — Онò кад пијем, сàмо úји у глави. — Шта òвò úји òвде?; б. 'бити стално у покрету, понашати се нервозно'. — Úји пòваздан, нè знаш шта му је.

ујдурисати ујдуришем св 1. 'ослободити се нечега што се доживљава као тежак проблем (нпр. нежељена трудноћа)'. — Ишла чак сама... код бабе Злате да је ујдурише (6: 27–28); 2. 'бити у неколичним интимним односима'. — Неке жене, што су ујдурисале са непријатељем, свлачили голе, те били по дебелом месу (5: 83); ујдурисати 'удесити' (Р).

úјдурма ж 'сплетка, тајни договор којим се неко доводи пред свршен чин'.

úједно прил 'укупно, заједно'. — Ливаде, њиве, шúме, вòтњак, свè úједно.

úјемак úјемка м заст 'конац којим се два платна, крупним бодовима, прошивају да се приликом шивења не би раздвајала (тим се концем касније, по народном веровању, није смело ништа крпити)'. — Лијепо га сачувала мајка / од ујемка и од урезника / од истока лука бијелога / и од бијела леба полежака (3: 74).

úјмити úјмим св 'узети ујам'. — Кад òнàј вршè, он кàже да има вúше — да би òн úјмио вúше.

úјо -а м хип 'ујак, мајчин брат' (Кз Тр).

úјчевина ж 'род по мајчиној линији'. — Она је живила у Дòбросављевој úјчевини, тàмо одакле му мајка.

ука ж 'хука'.

укајáрити укајáрим св 'довести, дотерати нешто на праву меру'.

уканити се уканим се св 'одлучити се, решити'. — Ако си здрав и добро и може ти коњ послужити ти се укани те ми дођи овамо у Ниш (2: 15 — Ј, писмо из 1878).

ука̀пити ука̀пим св 'улудо потрошити'. — Пèт гòдина си ука̀пио лáјући на комúнисте.

укачкати (се) / укашкати (се) а (се) 'претворити се у кашу, скаштити се'.

уқвáрити се уқвáри се св 'оштетити се, постати неупотребљиво'. — А није сипàно из сиришњакè ништа, òно је сàмо се уқвáрило. То е фúрда, прòфúрдало се млéко.

укèпати укèпам св 'умлатити'. — Кàжу да је нèки мòј стàри укèпò Тúрчина мòтком и òстò Кèпа, па ми Кèпићи.

у̀клѣван у̀клѣвна ‘сметен, постиђен’. — Био је у̀клѣван и није тео да тражи ништа — нек живи народ. — Прежа ти је у̀клѣван, ко да је бѣдан: он се нешто плаши. — Момак (ђувеглија) на гледању је више пута стидан и ћути; сплетен је; кад једе, у̀клеван је (2: 97).

у̀клѣпати -ам св ‘утрапити, продати нешто што купцу не треба’. — Мислио је да ти у̀клѣпа тај јасен.

у̀клѣнити се у̀клоним се св ♦. — Само сам ја љут: трѣбало је да се у̀клоним и да ме нико не пита шта је било.

у̀кљунути -не св ‘кључнути (о кокошки)’. — Не бѣ се, неће она да у̀кљуне.

у̀кнапити (се) -им (се) св ‘у̀клопити се у планирану количину’. — Све у̀кнапио како трѣба. — Добро сам се у̀кнапио: дошли сви [гости] које сам звао (P).

у̀кѡвати у̀кујем св ♦. — Криви се, криви, ал га у̀кѡва.

у̀коко̀тити се у̀коко̀тим се св ‘шокирати се, стати као у̀копан’.

у̀кољница м ‘човек склон изазивању нереди, свађалица, прзница’ (P).

у̀копати у̀копам св 1. ‘уградити, учврстити неки елеменат конструкције’. — Паприца је у̀копа̀на у гѡрња̀к; 2. ‘усмерити водоток у жељеном правцу’. — Опасне потоке мештани заједнички у̀крођују и дају му повољан ток. Такав поток временом своје корито удуби (*у̀која се*) и поправи све земљиште око себе (2: 22).

у̀копља̀чити се у̀копља̀чим се св ‘у̀кочити се, изгубити дах од смеха’ (P).

у̀копни -а -о ‘који се тиче одеће у којој се неко сахрањује’. — Припреми и све у̀копно. Не заборави ни свећу за у руке. — Старији се спремају за смрт остављајући „у̀копно одело“ (3: 97).

у̀косити у̀косим св 1. ‘покосити’. — Имала је и да у̀коси мало сѣна; 2. ‘поставити у̀косо’. — Он ће и кѡћу у̀косити.

у̀кошкати -ам св ‘упрегнути волове у јарам’.

у̀крај̀чити -им св ‘стати поред пута, склонити се с пута’. — Мѡрѡ сам да у̀крај̀чим, нисам смѣо да возим [по невремену].

у̀кратити у̀кратим св ‘у̀скратити, забранити’. — Ми тѣли да се догѡворимо да ми да вѡду и да ми то нико не мож д-у̀крати.

у̀кр̀лепити -им свр ‘импровизовати, склепати’. — Нешто у̀кр̀леписмо да за̀ли-вамо [пумпом] на бѣнзѣн.

у̀крѡвнити у̀крѡвим свр ‘поставити кров’. — У̀крѡвио сам кѡћу и са[д] ћу ла̀кше; в. *окровиши*.

у̀крѡјити у̀кројим св ‘изрезати по мери и поставити кровну конструкцију’. — Ка[д] се у̀кроји грађа, [на оштрим сециштима кровних површина] то је слѣме; ка[д] се стави ћерамида — тад је ма̀ија, у̀зводи ма̀ије.

у̀кр̀хати -а св а. ‘обогатити се важним састојцима’. — Трѣбало је да по̀сијем дѣтелину, да у̀кр̀ха зѣмља; б. ‘одлежати, одстојати пре употребе (о пићу)’. — Сва жесто̀ка пића мѡрају да одлежѣ, да у̀кр̀хају и ми ка[же]мо: дѡбро у̀кр̀хала ра̀кија, дѡбро у̀кр̀хало и вино. — Ра̀кија била као душа, у̀кр̀хала, жутила се као наполеон (5: 128).

у̀кувати -ам св 1. ‘скувати’. — Најбоље је кад је у̀кува̀но. — Ицѣди се у вља̀шу, у̀кува се млѣко, а мѣни се није свѣдило. — Гаврило је молио да у̀кува за такве важне госте нешто друго (5: 74); 2. ‘замесити тесто и припремити хлеб за печење’. — Редуша треба „да у̀кува хлеб“, да спреми јело и да га на време однесе на њиву (3: 72).

у̀купити -им св ‘покупити, сакупити’. — Дóђите и у̀купите два-три ка̀зана. — Јеси ли у̀купио шта [ценерика]? — Ако у̀купила килу ка̀јмака, ка-дóђе дру̀ги пéтак — она прòдала.

у̀курвити се у̀курви се св ‘покушати да се неко зава̀ра’. — [Лисица] уме да се „у̀курви“ — тј. кад се на њу из близа пуца, па се не погоди, она се начини мртва, и кад зава̀ра очи ловцу, или се овај сагне да је узме, она стругне (2: 34).

у̀кућаник / у̀кућаник -ика / у̀кућанин м 1. ‘самохран човек, кога неко преузима на издржавање’. — Прими га ко у̀кућаника нéко коме ни́је ништа рòд, али нéма кòме да о̀стави на̀слество, па га глèда док у̀мре и пòсле у̀зме његово има́ње. — Кад пèма чòек ни́ког па га примиш у̀ кућу, онда он у̀кућанин, у̀кућаник и живи у твојој ку̀ћи; 2. ‘домазет’. — У̀кућанин, у̀кућаник ми ка̀[же]мо кад се нéко о̀жени па о̀де на жéнин пра̀г, да живи на њеним има́њу (Д). — Кад о̀де пичковину, онда у̀кућаник (Р); в. и *у̀кућевник*.

у̀кућевник м ‘домазет’. — Он се судио с оним три́ез гòдина, а пòсле кад је у̀мро, о̀стò му у̀кућевник зéт па се и са зéтом судио.

у̀кућиник м ‘наследник’.

у̀лаганити у̀лаганим св ‘у̀спорити’. — Погрéшио је што ни́је у̀лаганио, нè би било ништа.

у̀лагати у̀лажем ‘инвестирати’. — У о̀ву зéмљу у̀лажеш и нéмаш ништа, у̀лагáње вéлико, а кòрист мáла.

у̀лапсати -ам св ‘посустати од умора’. — У̀лапсò сам, нè питај; ~се ‘унередити се’.

у̀лар у̀лара м ‘поводац за стоку’. — У̀лар је ако ш да вèжеш кòња за ја̀сле, а ако ш да ра̀диш — ам и у̀зда (Кз).

у̀ларић м дем *улар*. — Уларић („за јаре, теле“) (2: 48).

у̀легнути (се) у̀легне(м) св ‘створити у̀легнуће’. — Гòр има мáло у̀легнуто, само на једним кра̀ју, а на о̀вòм дòле у̀скòм нéма (Кз).

у̀лепак / у̀лепак -пка м ‘плочице сасушене балеге на длаци стоке, најчешће говечета’. — Кад је крáва пр̀љава, ил вòдиш на ва̀шер, да прòдаш, оне у̀лепке очистиш, мòраш д-òпереш. — Оперу се они у̀лепци кад крáва ле́жи у ба̀љеги па се о̀суши (Р).

у̀лепити у̀лепим св ‘облепити’. — Прè су [кошнице] изглèдале сасвим дру̀кчије нег сáд; о̀плетè се од лòзè па се у̀лепи, вр̀шкара се зва̀ла, па се о̀лепи ба̀легом спòља, окрúгло дóђе когод ја́је, само ширòко у̀ дòњу стра̀ну, триèстину сантима̀, а гòр је сведéна у̀ско (Кз).

у̀лећи у̀легнем ‘ући’. — Још само да нам [Немци] у̀легну у наше куће, па да их као госте дворимо (б: 4).

у̀лећи (се) -жè се св ‘размножити се’; в. *сипенкача*.

у̀ливати у̀ливам несв в. *улићи*.

у̀лити у̀лије св ‘пустити млеко у виме (пре жагњења, тељења)’. — Дан-два пре жагњења — у̀лила у̀ сисе, у̀лива у̀ сисе.

у̀лица ж ‘„део авлије пред кућним прагом“’ (2: 15).

у̀лупати у̀лупам св ‘разбити ја́је’. — У̀лупаш два ја́јета, парадáјс, мáло сира и ѐте ти [доручак].

у̀љаник -ика ‘пчелињак’; в. *йчеланик* (3: 35).

у̀лез у̀леза м 1. ‘нитков’; 2. ‘домазет’. — Он је у̀лез у његовој ку̀ћи.

у̀мало прил ‘замало’. — У̀мало нисам лѝпсо.

умањити *умањим* св 'смањити'. — Она мѡже да *умањи* млеко. — Ка[д] су кра́ве стѣлне, стѣване, оне *умање* млеко.

умѣсити *умѣсим* св ♦. — Ја не б-умела ни д-умѣсим.

умѣсти *умѣтѣм* св 'усути у воду и измешати (брашно или сл.)'. — Умѣтѣ се мѣћа и мѣтиш свињама (Р); б. *мећа*.

умѣстити / умѣштити -им св 'наместити, припремити за посао'. — Уместила све на разбоју и мѡж по́чѣти. — Првом навучѣ до́ста дрѡва, уместиш ка́зан и — пѣчѣш док *има* у кацама (Р); в. *умешташи, дреш*.

умѣтан -тна -тно 'умешан, вешт'. — А био умѣтан за свѣ. — Умѣтан је, ал ка-се на́пије — бежи од њѣга.

умѣтно прил 'вешто'. — Зна он умѣтно да ра́ди — кад ђе!

умѣтнути се умѣтнем се 'постати сличан, наследити генску особину предака'. — Како де́ге мѡже на́ко да се умѣтне на ма́јку!? — Ма родитељи му ништа не коштају и срећа бо́жја што *има* де́ду па *има* на ко́га да се умѣтне; в. *мејнути се*.

умѣштати (се) *умѣштам (се)* несв према *умѣштиши*. — Умѣшташ дрѣш да врѣшѣш, умѣшта се ка́зан, умѣшта кад трѣба шта да ра́ди (Р).

умиваони́чић -ића м дем 'умиваоник'. — Био онáј ма́ли умиваони́чић и скрѡз залѣдила вода.

уми́рјати (се) -ам (се) св 'умирити се, помирити се'; в. *зацавељати (се)*.

умити уми́јем 'опрати'. — За чист род жита каже се да је као умивен (2: 22).

умка ж 'хумка'

умѡстити -им св. према *мосштиши* (в.) 'посебно угостити'. — Е ба́ш сам му умѡстила свѣ што је теѡ и ѡпѣт ѡтишо љут.

умошћа́вати *умошћавам* итер. према (*у*)*мосштиши*. — Неког умошћа́вѡ не умошћа́вѡ — једно ти је. — Доводио Влаја стално неке и умошћавао им (5: 37).

умрѣти умрем ♦. — Умрела једна жѣна у Кала́њевцима, ја́вила ми сѣстра; умрѣли да́н 'дан смрти'. — Су́тра ми је Ми́тру умрѣли да́н. — На Ара́нђеловдан ми је мѡжу умрѣли да́н.

умрлица ж 'вода која се затекла у кући у тренутку смрти неког укућанина'. — У кући у којој је неко умро, просипа се затечена вода, „вода умрлица“ или „мртва вода“, доноси се свежа и прекидају сви послови (3: 98).

уму́сити се *уму́сим* се уп. *ушукуи(р)иши се*. — Уму́сио се нешто, би́ће напунио га́ђе.

уна́коло / уна́коло прил 'унаоколо'. — Те́ра се уна́коло око ко́ца (Кз). — Ка́шиком се, или но́жом, ѡбреже уна́коло свѣ.

уѡбро́чити се -им (се) а. 'навићи се на сталан број оброка'. — Ви сте до́бро уѡбро́чили: два́пут једе́те. — Ја сам се уѡбро́чио: једе́м два́пут на да́н (Кз); б. 'створити навику да се нешто ради у одређено време'.

уна́јјантити -им св 'учврстити (у грађевинарству)' (Р).

уна́лити се *уна́ли* се 'почети трунути', в. *ошава* (2: 24).

уна́рити (се) *уна́ри* (се) св 'упрегнути пар коња, волова који су се међусобно свикли' — Уна́риш ко́ње, кра́ве.

уна́совати -ујем св 'уклопити, склопити у целину'. — Е, уна́сово га је, свáка му ча́ст, не́ би ни ма́јстор бо́ље (Р).

уна́тити (се) им (се) св 'изједначити се, поравнати се по поседовању нечега'.

у̀паучити се -и се ‘побуђати’. — Поз два д̀ана он̀ај се л̀ебац у̀паучи па се р̀астѣже ко паучина. — У̀паучи се л̀ебац, н̀арочито од м̀уруза (Кз); в. *мацовина*.

уп̀ендрчити (се) -им (се) св а. ‘уображено се понашати’. — В̀иди како с-уп̀ендрчио, н̀ико му р̀аван; б. ‘носити нешто неприлично, неприкладно’. — У̀пендрчила нешто ко т̀ашну (Р).

уп̀илити уп̀илим св ‘укопати саднице у земљу да би се, пре садње, сачувале од усушивања’. — У̀пили се онај д̀ењак [садница], ук̀опаш у̀ земљу, б̀аџиш оне стругљевине и п̀ос с̀адиш.

уп̀илљвати уп̀илљвам несв према *у̀илиши*. — То се пр̀вом уп̀илљва, па п̀ос с̀адиш в̀оћке.

уп̀иш̀анко м а. ‘мушко дете које није регулисало мокрење’; б. ‘млад и неискусан момак, жутокљунац’.

уп̀ишуља ж а. ‘женско дете које није регулисало мокрење’; б. ‘млада женска особа, балавица’.

уп̀литати -ће несв ‘плести’. — И с̀а н̀ом п̀очне да пл̀етѣ, да у̀плиће, она т̀врд̀а л̀о̀за.

уп̀литњак м ‘повез за косу’. — Да би коса боље расла и да не би опадала, треба оставити уп̀литњаке на бадњаку да преноће, а сутрадан, на Божић, очешљати се крај огњишта (3: 110).

уп̀љувак -у̀вка м ‘измет муве’. — У̀пљувак, то кад м̀ува о̀стави ц̀рну т̀ачку. — О̀прала му он̀у б̀елу кошуљу и м̀уве св̀у уп̀љувале: уп̀љувак до уп̀љу̀вка.

уп̀љувати -је свр ‘испрљати уп̀љувком’ (в.). — Скл̀онио печѣње да га м̀уве не уп̀љују.

у̀нола прил ♦. — М̀огло је да се р̀ади у̀пола, а да се ж̀ивѣ д̀упло б̀оље.

уп̀оловачити -овачим св ‘урадити до половине’. — Кад се свиње дотерају из жирења, већ су у пола угојене (уполовачене) (2: 30). — У жирење су догонили мршаве или уполовачене свиње, а приликом повратка враћали угојене (3: 28). — За овакву циглу каже се да је „уполовачена“, тј. да је упола осушена (3: 42).

уп̀ољити се уп̀ољим се св 1. ‘одважити се, усудити се на неки ризичан поступак’. — А како ћу ја да се упољим да трајим поново извршење кад не знам је ли он њу премештно из гроба ил није; 2. ‘јавно се показивати’. — Она не воли да се упољава (да се види, да је мета) као што то чини зец (који бега чистином) (2: 34).

уп̀оћак -ћка м ‘квржица од ућебане вуне’. — Им̀а ти у̀поћака по ћилиму и у̀зме маказе и посече у̀поћке (Р).

уп̀редати уп̀редам несв према *у̀пресџи*; в. *жица, врећено*.

уп̀рести уп̀редѣм св а ‘спојити више конаца у један’. — Сѣдам-о̀сам стру̀ка ж̀ице уп̀редѣш и стѣгнеш бандѣру; б. ‘усукати се’. — У̀прео ми се кок̀уруз.

уп̀риштити уп̀риштим св; в. *йойиришишиши* (Р).

у̀прта ж ‘каиш или плетена ручка на торбици’. — Пр̀екинула ми се он̀а у̀прта на т̀орби. — На т̀орбици и торбаку је у̀прта, само што је тк̀ато, на т̀орбици к̀ратко, а торбаку д̀уже.

у̀пртача ж ‘ткана торба с упртама (у облику ранца)’.

у̀пртити -им св ‘ставити на леђа и понети терет’. — Боле на ленији упрти цак и до куће, два километра

уп̀увати се уп̀увам се св ‘нечујно испустити стомачне гасове’. — Ћути ко дѣте кат се уп̀ува. — Кат пр̀дѣ, не смрдѣ; кат се уп̀ува — да Б̀ок с̀ачу̀ва!

ура̀дѝти ура̀дим св ♦. — Ја̀ ћу то д-ура̀дим у договору с Миланом,
ура̀нити ура̀ним св ‘ухранити, угојити’. — Ура̀ни се по̀сек, да се су̀ши месо. — Свиње су продаване, или ура̀нене (угојене) или жиром уполовачене (пола угојене) (2: 82).

урѐдѝти урѐдим св ‘заклати животињу и припремити месо за употребу’. — Она ни ко̀кошку н-умѐ д-урѐди; в. *редѝти*.

уре́зник, обично мн, м ‘крајеви основе који у ткању остају на вратилу, а одсецају се кад се ткање заврши’; в. *ујемак* (3: 74).

урекнути / урѐћи урекнем св ‘набацити чини’.

уро̀вити уро̀вим св ‘укопати’. — До̀бро си уро̀вно о̀вѐ диреке. — Ја о̀ћу да се уро̀ве диреци, да се за̀гради гроб.

уровља̀вати уровља̀вам несв према *уровѝти*. — Нѐ знаш је л ма̀зо ко̀ље кад је уровља̀во̀?

уро̀дница ж ‘нечистоћа у житу, обично семе коровског биља’.

уро̀к уро̀ка, баја̀ње од уро̀ка в. *врача̀ње* (1: 778).

уса̀јганѝти -им св ‘ускладити, уклопити’. — Ма, уса̀јганѝће он то, нѐмаш да брѝнеш (Р).

уса̀нути / уса̀гну̀ти уса̀(г)не св ‘уврети у земљу, натопити се водом’. — Трѐба га преко̀пати да вѝше во̀де у̀сане. — Уса̀гну̀ла во̀да.

у́сара̀вити у́сара̀вим св ‘уништити, упропастити’. — У́сара̀вио сѝлну имовину. — У́сара̀вила ку̀ћу и децу.

у̀сећи у̀сећем св 1. ‘направити усек у нечему’. — У̀сечу̀ крст у др̀во, нѐкад кад би́ло то...; 2. ‘посећи’. — Кад биде јесени, у̀сећеш га.

у̀сиђелица ж ‘старија девојка, уседелица’.

у̀сијати -ам св ‘зажарити’, в. *коча̀њака*.

у́сирати у́сирам несв према *у́сирати*. — Јест да зарастеш у папрат и коприву, још те у́сирају говеда и овце, али ти макар не ситне кошчице што лако не труну (5: 98–99).

у̀ситети / у̀ситити -и св ‘усушити се, узрети, угмилити; изгубити свежину’. — О́скуруша се мо̀же по̀ести тѐк кад у̀сити, кад до̀бро у̀зрели (К). — Ни́је [јабука] јо̀ш у̀ситела, ни́је пре́зрелила, добра је. — Ле́пе су и ни́су у̀ситиле. — Зи́мака је добра кад у̀сити (Т). — [Кантаруше] пре [Божића] не усите (5: 147); в. *оскуруша*.

у̀скопистити се ‘тврдоглаво се заинатити’ (Р).

у̀скраћ̀ивати -аћ̀ивам несв ♦. — Ја̀ му не у̀скраћ̀ивам ни́шта.

у̀скре́чити се у̀скре́чим се св ‘наслонити се’. — Ја̀ би нѐде сео де би мо̀го да се у̀скре́чим.

у̀скр́чити у̀скр́чим св ‘искрчити, раскрчити; спремити, рашчистити’. — Мо̀ра то гóр да се у̀скр́чи, да се по̀коси.

у̀смр̀дити се -и се св ‘усмрдети се’. — У̀смр̀дила се гла̀вуца.

у̀со̀лити у̀со̀лим св ‘посолити’. — Ја то у̀со̀лим, ста̀вим, и док он ра̀ди, ста̀вим у̀ шпорет.

у̀спара ж ‘спарина, запара’. — Ја́ка је данас би́ла у̀спара. — Нека вла̀га, а сунце — па у̀спара. — То ху̀бре да́је ја́ку у̀спару ли́стовима; в. *оморина*.

у̀спети се у̀спењем св ‘попети се’. — Ја̀ сам мо̀го да се у̀спењем на сва̀ко др̀во.

у̀спети у̀спим св ♦. — Ако у̀спим да то на̀правим, би́ће до̀бро. — Оћемо да у̀спимо [довршити плашћење пре кише]?

Ћстава ж ‘завршетак јаза испред воденице’. — Јаз идѣ до уставе, а тѹ се вишак вѡдѣ прѣлѣва и даѣле вѡда идѣ на бѹкву (Б).

Ћставити -им св ‘зауставити воденицу’. — Ћставим прѣво [воденицу] па сѹнем жѣто; устѡлача мѡра да пѡдне тѡмо, кад дође на кѣло жѣта до краја, ѡна се спѹсти сама доле и стаѣне.

устѡ[в]љача ж ‘део механизма којим се воденичко коло аутоматски зауставља кад се кош испразни’; в. *калемче, коло, кош*.

устѡјати -е (не) ‘одстојати’; в. *йогасиѣи б*.

устаклајисати -шем св ‘почистити, поравнити’. — То се мѡра устаклаисати, ѹчистити, да биде равнѡ ко стакло.

устаоц м а. ‘вредан на послу’; б. ‘добар домаћин’.

Ћстока ж ‘хладан североисточи ветар (кошава)’; в. *север* (1: 746, М9: 19).

устручити ‘строгао васпитати’

усука ж ‘врѣца’; в. *гајѣан* (2: 68).

усѹкати (се) ѹсѹчем (се) ‘увити се у облику спирале’. — Од ове ѹспаре свѣ се усѹкало (Р).

Ћсулина ж ‘стрма страна’. — Ћз тѹ ѹсулину нѣ мож д-изѡђеш.

Ћтањати / утањати -а / утањам несв ‘тонути’. — Ћтањају нѡге, пѡдводно. — Ѓнѡ ѣѹле утањало ѹ земљу.

утега ж у сталном изразу *ѣправа од уѣге* ‘лек за просуто дете и за сваљену материцу’ (2: 226).

Ћтегнут -а -о ‘чврст, снажан; навикао на тежак посаѡ’; в. *ужигаѣи*.

Ћтија ж ‘велика абацијска пегла, 7–8 кг’.

Ћтишати се -ѡ се ‘ускиснути’. — Сѹнеш сѹрутку на оно сѣрѣште и то стѡјѣ пѣт, шѣс данѡ и јѣднѡко се утишѡ па пѡсле пѡдлѣваш млѣко.

Ћткати ѹткѣм св ♦. — Ка[д]-ткѣш, ѡнда се тѡмо ѹткѣ неке шаѣре, цвѣт.

Ћткивати ѹткивам несв према *уѣкаѣи*.

Ћтнути ѹтнем св ‘уденути (конац у иглу)’. — Нѣ види ни кѡнац да ѹтне, а види свѣ преко рѣкѣ [код комиша].

Ћтоврзан -зна -о ‘вешт, умешан’.

Ћтолити -и св ‘добити удубљѣње’. — Кѡуч ми је ѹтољен.

Ћторе / ѹтори пл. т. ‘жлеб на бурету у који се умеѣе данце, среѣеви’. — Тѡмо де се на каци стаѣи [данце] зѡвѣ се ѹтори.

Ћторити -им св ‘правити уторе’. — Направи се жљѣб онај на каци и срѣђ мѣтиш, ѹториш кѡцу.

Ћторѣњак -ѡка м ‘рендиѣ за прављѣње утора на бурету’.

Ћторожити се уторожим се св ‘огласити се дубоким дисхармоничним гласѡ’.

Ћтрефити утрефим св ‘улучити прилику’. — Једнога дана утрефим прилику... и запитаѡ моју Јѣку да ми да ону јѣдну орницу од хектара (5: 123).

Ћтржан / ѹтржан ѹтржна / ѹтрзна -о ‘вредан, хитар у послу’. — Није ѡна ни кад бѣла ѹтрзна. — Кад је нѣко вредан, радан, ка[ж]е се ѹтржан. — Није ѹтржан бѣо (Б). — йтржан је маѡ лѣнши нег ѹтрзан. — Ја никад нисам била претерано утрзна, као нека моја сѣстра Рада. — Ја нисам била, признајѣм, толико утрзна (5: 21 44).

Ћтрина ж ‘необрадива земља, сеоски пашњак’. — Утрина је необрађѣно земљниште, лѣдина је испошћѣна ѣива која се одмара. Ораница је земљниште које се обрађује; ѣива је ораница са посејаним усевима (3: 16).

утрѡњати се утрѡњам се св ‘поплашити се, престрашити се’. — Утрѡњѡ се, јадан, од зѣца (Т).

утрѡшити утрѡшим св ‘умрвити, удробити’. — Дѡбро је кад се прѡја утрѡши па са врѹћим млѣком.

утувити -им св ‘запамтити, схватити’. — Утуви то јѣднѡм у тѹ твѡју лѹду главу (Р)

утулити се утули се св ‘угасити’. — Утулио се и месец (6: 164).

утупити (се) утупи (се) св ‘затупити (се)’. — После посѣцања не мѡж да се мѣље брашно ѡдма, а нѣ би мѡго и кад би тѣо, било би мнѡго крупно, ѡштро, па мѡра мѡло да се утупи после тога (Б). — Нѣ смѣш кѡсу да утупиш; в. *брус*.

утурити им св 1.а. ‘уденути’. — Утури ми кѡнац у иглу, нѣ види баба; б. ‘уметнути’. — Утуриш чѹнак кроз онај зѣв; 2. ‘набацити’. — На трѣћи дан Бѡжиња слама се изнесе и утури у раќље вѡћке (Р).

утући утућем св ‘кастрирати’. — Ѧван, ка-се заќоље, ако није утућен, ѡн мирише, мѣсо; а ако се утућѣ — ѡндак не мирише (Кз).

утуцати -ам несв ‘штројити, кастрирати’. — Утуца се ѡван, има неке раќуљице па се стѣгне и туца.

ућебати се -а се ‘претворити се у ћебе, стврднути се.’ — Нѣ ваља врѹћа вѡда, ѡће да ућеба вѹну.

ућебити се -и се ‘бујно се разрасти и претворити у травнати тепих’; в. *йoley* (2: 8)

ућѣвити ућѣвим св ‘мало попити’. — Јѡ тек мѡло ућѣвно, а ѡни ме дѣгоше д-идѣм у Милановац (Р).

ућерѣзан -зна -зно ‘складан, уредан’. — Кад се Душѡн пошѣша, дѣда каже да је ућерѣзан. — Ви[ди]ш какѣ ми је ућерѣзан; в. *оѡрайавиѣи*.

ућерезивати -ѣзивам несв ‘дотеривати, уређивати’. — Ућерезивам [кућу] за свѡдбу.

ућеретан -тна -о ‘уредан, исправан’. — А ни гѹме ти нису ућеретне.

ућертити -им св ‘засѣћи балване на ћошковима да се углобе један у други, направити *ћерти* (в.)’. — То било кад су раније прављени вајати, па се ућерти. — Темељѡаче су ућертене, а на сваком углу је углављен по један масиван дирек (3: 63).

ућуќутити се -им се уп. *ућуќућ(р)ићи се*.

ућустечити (се) -им (се) св ‘поставити (се) усправно’.

ућушкати -а св. — Виш како гѡдине ућушкају [човека] па нѣ кѡшта ништа.

уфитиљити уфитиљим св ‘уврнути фитиљ, смањити светло на лампи’.

уфрћкати -ам св. према *фрћкаѣи* (в.). — Рѹжо, мѡж[еш] само мѡло да ми уфрћкаш ѡвѡ?

уфѹлати се -ѡм се ‘неприметно се увући’.

уцветати -ѡ св ‘процветати, расцветати се’. — Уцветѡла ми ливада.

уцѣдити (се) уцѣди(м) (се) св ‘исцедити, оцедити’. — И мѣти онај камен да се прѣ уцѣди (Лп).

уцмиљити -и св ‘ослабити, изгубити основно обележје’. — Ако нам уцмиљѣ струја, нѣће се мѡћи радити ништа.

уцрвљати се -ѡ се †. — Ако се брашно уцрвљѡ — ѡно је најѡбље.

учајати учѡја несв ‘ветрити, испаравати’. — Пусти то да мѣнко учѡја, да биде јачи [чај] (Р).

учапити -им св а. 'одредити размак на коме ће се прикивати летве у кровној конструкцији'. — Учачи се, има онај чап, па полётвāvаш по роговима (Р); б. 'повући линију по којој ће се дупсти жлеб за уторе'. — Учачио сам за ўторе, свѣ по чапу (Р).

учврғавати се -рғава се несв 'грчити се'; в. *чврғав*.

учврғити се -и се св 'згрчити се'.

учењак м 'који је учио школу, који је школован'. — Колико ми је пута само мој учењак Миша о томе говорио (б: 29).

ўчетврғт прил 'четвргасто'. — Од онѡг се ўчетврғт ўзима грўдњача и тўрї се грўда тўн и прѣвије се отуд и отуд (Л); в. *грўда*.

учетврғити се учетврғтим се 'угојити се, неприродно се здебљати'. — Учетврғтио се, да Бѡк сачўва, нѣ мож да се крѣће (К).

учечвāрити се учечвāри се св 'претворити се у чечвар (в.), густиш'. — Вїдиш како се учечвāрила тїквица. — Учечвāрило ти се све изā куће, Дрāго, нѣ може се проћи; в. *їодбраїи*.

учешљати учешљам св 'рашчешљати'. — Пѡсле се учешља вўна.

учи предл 'уочи'. — Учи ўскрса ўмро. — Ја сам био тāмо учи рāта. — Учи свāдбе су нāвечери.

ўчистити -им св 'очистити'; в. *усїаклајисаїи*.

учитељуша ж пеј 'учитељева жена'.

учка ж 'стање устрепалости'. — Ухватио учку. Дошао духовника да плаши. — Ухватила те нека учка, те свашта дробиш (2: 52 165).

ўчкур м 'врпца којом се везују гаће, панталоне, гатњик'. — Вѣзѡ ўчкур нāмртво и нїје мѡго одрѣшити (Р).

ўцера ж 'стара оронула кућа'.

ўцерица ж дем *ўцера*.

ўшка ж 'дршка на посуди'. — Вѣже се, поврзѣ се кāнāп кроз ўшке и нѡси се, нā њиву, косāчима.

ўшкѡпити ўшкѡпим св 'кастрирати, уштројити'. — Онај ѡван мѡра да с-ўшкѡпи (Р).

ўшљїскати (се) ўшљїска(м) (се) св 'испрскати се блатом'.

ўшмагнути -нем св 'увенути, усушити се'. — Од ове ўспаре свѣ ће д-ўшмагне, пāsўљ ўшмаго.

ўшмрќнути се ўшмрќнем се св 'усекнути се, обрисати нос'.

ўшнїк -їка м 'тупа страна алатке (секире, будака), ушце'. — А ако ѡстанем о-тѣбѣ, гāђај ушнїком!

ўштāпити се ўштāпим се св 'укрутити се, укочити се'. — Дѡшла тўне и уштāпила се на вратима.

ўштва м/ж 'ништарија'. — Дѣ ће се с ўштвом договѡрити!?

ўштїван -вна -о 'учтив'. — Лѣпо је и ўштївно дѣте.

ўштројити ўштројим св 'кастрирати'. — Вепрїће ѡвѣ кѡјї су о-двāс кїла па нāвише, до трїес, њїма мѣсо мāло мїрише ако се не ўштроје (Кз).

ўштукнути -нем св 'уганути, ишчашити'. — Бїо ўштукнуо нѡгу на паркѣту.

ўштўлити ўштўлим св 'пригњечити, нагњечити (обично прсте између два тврда предмета)'. — Мѡра пāзити да га не ўштўли, ѡткине прст.

ушўкутити се / ушўкутрити се -им се св 'ућутати се посрамљено, повући се у себе због зебње или страха'. — Кад је вїдо штā је урадио — ушўкутио се, стїдї се па

се ушүкути. — Упишкио се па се ушүкутрио. — Деца се ушукотрила, па не проговарају (6: 32).

ушүр м ‘накнада за печење ракије’. — Ушүр үзмеш дөсет кила о-товара. — А ушүр је она ракија, која се на казану добива у свом селу (2: 108); в. *ујам*.

Ф

факман факмана м ‘спретан, вешт човек’. — Мишљео да га прөварн, ал налөтио на факмана и остө [„кратких рукава“].

фалинка ж ‘недостатак, мана’. — То је била велика фалинка (1: 30).

фалити -и[м] 1. ‘недостајати’. — Фалиће ти још две даске; 2. ‘погрешити’. — Фалила сам што нисам звала Милену; в. *валићи*.

фалити (се) -им (се) несв ‘хвалити (се)’. — Зөт и снја се нө фале, ал се и нө куде.

фамилијаз -аза м ‘школски послужител’. уп. *вамилијаз*.

фамилијаш -аша м ‘даљи рођак’. — А и јөдан мөј фамилијаш био ү тим лөпөвским друштву. — Причө ми то нөгөв фамилијаш.

фарба ж ‘препарат за бојење сукна’. — Мөће фарбу која је слична њөјзи.

фарбар -ара м ♦. — Көд нас је било фарбарө што су фарбали прөђу, она көра била да се фарба.

фарбати -ам несв ‘бојити сукно, прөђу’; в. *фарбар*.

фөрмати -ам ‘уважавати’. — Ови млади никог не фөрмају. — Унук му јөште фөрма сөмо òплавак, ал мешчинн да ни тө нөће [још дуго]; в. *вермаћи*

фермен м ‘дока од чохе’; в. *антиерија* (1: 778; 2: 69). — Фермен без рукава, дужине до струка, напред отворен, такође је био лепо украшен (3: 82).

фес м ‘старинска капа’. — Старији су носили на главн затупасти фес црвене боје са кићанком, кога су звали мецедија или тунус, док су млађи радије носили шиљастн црвени фес (9: 85); в. *кајиш* (2: 68).

фйзичар м ‘помоћни радник на грађевини’; в. *йросйак*.

фијук м ‘звук ветра’ (Р).

фијукати фијүче несв ‘звиздати’. — Фијүче ко вйрйз, кад оно үдариш машком (Кз).

фијүкнутн фијүкнем св 1. ‘звизнути’; 2. ‘брзо проћи, пролетети’; 3. а. пеј ‘умрети’. — Јеш чүо да је Никола фијүкиө?; б. ‘умно пореметити’. — Фијүкнула нөсрећница од јада,

фйра ж ‘одбитак тежине при мерењу стоке приликом продаје’.

фиранга ж ‘завеса’, в. *виранга*.

фирәун -әуна м 1. ‘мангуп, спадало’. — Вйдо сам онога твөг фирәуна; 2. ‘тамнопут човек, Циганин’.

фйрго м ‘црномањаст, тамнопут човек’.

фитиљаш м ‘пешкир „средњег квалитета“’ (2: 59).

флөка ж ‘мрља; белег’. — Нйгде нөму, Драго, флөке нөма на лицу, а изгөрело лице свө било!

флйнта ж ‘дроља’. — Ми нисмо знәли да та жөна нека флйнта, прљаво, окүпла се нека мафија.

фóртати фóртам несв; в. *ворѣаѣи*.

фрај ‘бесплатно’

фрѣшак фрѣшка -о ‘свеж’.

фрклѣштити фрклѣштим несв ‘присиљавати, уцењивати’. — Штò сте напали човѣка, штò га фрклѣштите ако му нè треба (P).

фр̀кнути -не(м) св ‘огласити се фрктањем’. — Мòј ўнук, кад му даш сѣр, фр̀кне ко ждрѣбе: нѣће сѣр — оће пршуту!

фр̀ћкати -ам несв ‘правити коврѣце’. — Она стáлно нешто фр̀чка кòсу, нèшто лѣцка.

фр̀штук фр̀штука м ‘доручак’.

фр̀штуковати -ујем (не)св ‘доручковати’.

фугāч -āча м ‘танка гвоздена полуга са повијеним крајевима којом се „извлаче фуге“ на зиду од камена’. — Дòно сам и фугāч да направим [фугу] да се вода нè слива [низа зид].

фўњара ж в. *вуњара*.

фўрда м ‘прозукло, ускисло млеко’. — Фўрда — то ти је млéко ка[д]-се ўквāри, прòфўрда се: нè сипаш нѣшта, али се на врућѣни вѣликој пòквāри. — Ка[ж]е се вўрда, фўрда, то ѣсто; в. *уквариѣи* се.

фўруна ж ‘пећ’; *лебна* ~ ‘наткривена пећ за печење хлеба, у дворишту’; ‘округла лимена пећ, дагара, само за загревање просторија’; в. *вуруна*.

фурунко м ‘дебео човек, дебелко’. — Два брāта: јѣдан ко сўргија, а дрўги фурунко (K).

Х

хаљина ж ‘део женске ношње’. — Богатије жене су преко зубуна носиле хаљину од белог сукна дугачку до земље на којој су на куковима прорезани џепови (9: 87).

хељда ж . — Хељда је сејана до пре 50 година. Неки су је давали само стоци, док су други услед несташнице од ње правили и хлеб (3: 18).

хиљадак -тка м ‘око хиљаду на броју’.

Ц

цакићати цакиће несв ‘цактати’. — Кад машинa пòчне да цакиће, искљўчи је.

цаклити се цакли се се несв ‘сјати, бљештати, блистати’.

цāлати цāлам несв ‘поговарати старијој особи, изврдавати да се неки захтев испуни’. — Нѣмòј ми цāлати, него бр̀зо што сам ти рѣко. — Мòгò би да прѣстанеш да цāлаш, да нè трāжим òплавак (P).

цапѣн -ѣна м ‘алатка за превртање, котрљање балвана’.

цвѣта ж ‘крава с разнобојним белегом (обично на глави)’.

цвѣтѣћ -ѣћа м 1. дем ‘цвет’. — Вѣ[ди]ш како су то лѣпѣи и чѣстѣи цвѣтѣћи; 2. ‘белег’. — Јāше на кòбилу, сāмо јòј јѣдан цр̀н цвѣтѣћ на чѣлу.

цвѣтко м 'во с разнобојним белегом на глави'.

цвѣтуља ж 'крава која има специфичну белегу, „цвет“, између рогова'.

цврѣцѣн -иѣна м 'мали петао, цверглан'.

цврѣцѣнка ж 'кокица, цвергланка'.

цврѣцнѣти -нем 'мало попити'. — Кад ма̀ло цврѣцне, он се само смѣјѣ, ал од нѣки — нека те мѣли Бѣг сачѣва!

цѣв -и ж 'део ткачког механизма'. — Вѣна се [пређа] мѣта̀ на цѣви, мѣра на цѣви да љѣ у чѣнак; в. *цѣва*.

цѣвара ж анат 'цѣваница'. — Пала̀ на прагу и слѣми цѣвару.

цѣвка ж 'део разбоја'. — То се ста̀ви на вѣто, па се мѣта̀ са вѣта на лѣчник: од зѣвѣ се напраѣ цѣвке, провртѣиш кро-средину дрѣво и то је цѣв; ка-се напуни та цѣв, ти је ста̀виши у чѣнак; в. *цѣв*.

цѣвља̀нѣк -иѣка м 'посула, кутија за дрвене цѣвчице (од зове) за пређу' (Р).

цѣда̀ља̀к ж / **цѣдило** с / **цѣдиља̀к** / **цѣдуља̀к** / **цѣдуља̀к** ж а. 'метална рѣшетка за цеђење'; б. 'платно, газа, за цеђење сира'. — И оно за̀вѣжеш у цѣдило, што се вѣже она грѣда, за̀вѣжеш на свѣ-четири стра̀не и ту̀риш на ту̀ рѣшѣтку (Кз). — Дѣ си ту̀рила цѣдуљу? — Цѣдуља̀к је онѣ што млѐко цѣдиш, па ко шѣрпница и имѣ ру̀чку.

цѣдба ж 'цеђење'. — Дѣбро ста̀гнем те се ицѣди на то̀ј да̀ски и после цѣдбѣ исѣчѣ се и сла̀же у ча̀бар.

цѣдѣти цѣдим несв ♦. — Ста̀ви се рѣшѣтка и цѣди се и ђстане ва̀мо сѣр.

цѣђ цѣђа м 1. 'раствор за шта̀вљење коже'. — Крѣч и пѣпѣо се мѣша и у тим цѣђи сто̀ји дѣсет данѣ; ђпет се јѣдна [кожа] на другу мѣђе; кат се извади ис тога цѣђа, скида̀ се дла̀ка; 2. 'пѣпѣо прокуван у води, за пра̀ње вѣща' (Р).

цѣђац м 'сорта крушке' (Бљ, 14: 41), в. *сијѣрак*.

цѣка ж изр *на истѣу цѣку* 'исто, ни бо̀ље ни горе'. — Ка̀ко је Радо̀јица? На ѣсту цѣку (Р).

цѣлац цѣлца м 'дубок неугажен снег' (2: 15).

цѣливати цѣливам несв 'љубити (крст, икону, покојника)'. — Цѣлива се крст, мртѣак, а љѣбе се ва̀кѣ, на̀род кад се срѣтне па се љѣби.

цѣпљѣка ж а. 'цѣпка, ивер'. — Кад ѣдарниш сѣкиром, ђтпадне она цѣпљѣка; б. 'чвршѣ зеленкасте нити у парада̀жу'. — Парада̀ж ђчистиш да нѣма ђнѣ цѣпљѣке.

цѣпчица ж 'танка цѣпка'. — Прѣтнодно се дрво исече на цѣпчице, које се увитле и запале (2: 44).

цѣр м бот 'врста хрста *Quercus cerris*'. — Цѣр нѣма срца, више имѣ бѣљѣке, а дрѣкчија и шѣма на њѣму; в. *жѣр* (2: 29).

цѣриѣн -иѣна м 'мали цер'. — Да нѣсам ишѣ пѣшкѣ, мени би ђда̀вно цѣриѣн на стома̀ку ра̀сто.

цѣров цѣрова -о 'који је од цера'. — Цѣрово дрѣво и грѣмово дрѣво — то цѣровина и грѣмовина, пра̀вѣ се тишљѣра̀ји, то ра̀злика; то је дѣбра ја̀пија.

цѣровина ж 'церово дрво, грађа од церовог дрвета'; в. *цѣров, лѣсковина*.

цѣврије пл. т. '„сељачка“ клѣшта' (Р).

циганисати шем / **циганчитѣ** им несв 'понашати се као Циганин, упорно нешто тражитѣ'.

цига̀нлук -анлука м 'цигански поступак'.

циг̀анкара ж ‘велика „циганска“ секира’. — Сикира цигањска се зовѣ и циганкара, рацѣпиш трупац и она циганкара и првом ископају са њом (Кз).

цигански / цигањски -а -о ‘цигански’; ♦ цигањска посла. — А то слатко нико није марио. Звали га циганско (5: 74).

ци́гла ж ‘опека’. — Ја сѣко по трѣс њлада циглѣ. — А Жико умѣси проју — когѡд цигла.

циг̀уљати -а несв 1. ‘цуркати, тећи танким млазом’. — Вѡда јѣдва цигуља; б. ‘свирати на неком инструменту отегнуто и без хармоније’.

ци́кнути цикне св 1. ‘расцепити се, прснути по танкој линији’. — Кад камен цѣпаш, нѣ можеш ко дрво, па се он разваљива, криви, него он кад цикне — он одједном одлѣти; 2. ‘пореметити памећу’. — Седамдѣсѣт дѣвѣта ми је, а јѡш нисам цикнула љ главу (Л). — Зна се само да је последњих година живота мало „цикнуо“ и често се у самоћи ударао у прса, кукајући за Гвозденом и Савом (11: 19); 3. ‘уки-селити се (о вину)’. — Цикнуло му вино. — У вече пак, кад би жене заседеле, точиле су за себе најбоље вино (док су остали пили оно, које је *цикло* — почело да се кисели — 2: 86).

ци́мати -ам несв ‘трзати’.

ци́мѣнта ж ‘лимено лонче за воду’. — Заитиш вѡду из бунара, ко што си зайтѡ и дѡсад, и цимѣнту, лонче да наспеш стакло. — Пѡпио њ он цимѣнту вина. — Мѣрица стѡји у стаклету горе, љзми цимѣнту и сунѡ.

ци́нцо -а м ‘тврдица, цинцарин’ (Р).

ци́нцули́рати -улирам несв ‘скитарати, зијати’. — Нѣ ради ништа, цинцулира, свира уз батину (Р).

ци́пела ж, обично мн. ♦. — Није њмѡ ципеле нико, ѡпанке ако њмѡ.

ци́пелчина аугм пеј *ципела*. — Јовиша им направи по ципелчине (5: 122).

ци́пун м ‘део воденичког механизма — сужење каблине кроз које вода удара на воденично коло’. — На каблини је ципун, зашрафљен на каблину шрафовима. — Ципун ти је на воденици де љзлази вѡда и удара у коло. — Буква је била о-дрвѣта, љско, да [ништа осим воде] нѣ може да прође крос ципун. — А извор јак, па хладан, бије вода као на ципун (5: 75); в. *буква* (5: 46). — Вода и њен пад се регулишу округлим ципуном у букви којом дотиче вода. Ако је ципун већи, добиће се и већа снага (3: 44).

ци́ца ж ‘већи камен’ (Р).

ци́цвара ж ‘јело од топлоног младог сира и кукурузног брашна’. — Цицвара се готови ако се у воду која ври сипа мало помало брашна и за све то време меша да се не би направиле громуљице (3: 75).

ци́мља ж ‘врста детелине’.

ци́мију́лити / цми́лити -ѡ несв ‘тећи танким млазом’. — И ѡва ваща вѡда цмијуљѡ, цмиљѡ.

цо́кло с ‘цокла’. — Озѡда се дѡл цокло, па се постави тѣмељ (Т).

цо́ктати цѡкћем несв ‘испуштати звук устима као знак чуђења, неверице’ (Р).

црвен у изр. ~ *вейтар*; бајање од „црвеног ветра“, в. *врачање*; ~ *слово* ‘светац означен у календару црвеним словима’. — Ако је црвено слѡво — нѣ радиш.

црвѣпка ж ‘сорта шљиве’; в. *белошљива* (2: 25).

црвѣњача ж ‘сорта ране шљиве, рањача’. — Црвѣњача ми лѣпо рѡдила. — Црвѣњача, рањача — то ѡсто, само разна ѡмена. — Прѡпало му двѣс казана црвѣњаче; то рањача, старински се звала црвѣњача. — Кајсије се калеме на шљиву — црвѣњачу,

белошљиву или пандару. Род је на црвењачи — црвен, на белошљиви — бео, а на пандари — затворено плав (2: 19).

цревáнце с дем ‘црево’. — Мórо̄ и цревáнца да му урёдим.

цре́во цре́вета с ♦. — Мораћу да кӯпим канту са цре́ветом, да прскам парадáјз и крoмпир.

цреп м в. *сийни* ~.

цре́плика ж синг а. ‘цреп’. — Цре́плике већ стра́дају; б. ‘парче сломљеног црепа’.

цре́пуља ж ‘плитак шири и округао глиненни суд за печење хлеба’. — *Има̀ он̄о* издубљено плiткo, ко лав̄ор, и т̄о се уб̄аџи у жера̄в или п̄пео вр̄ућ и т̄о сто̄ји док се леба не испече у њему; од зема̄љ̄е направљено и кажу цре́пуља, а мо́же и ме́со да се испече у цре́пуљи. — *Ја̀ ме́сила леб у цре́пуљу.* — *И та̀мо има̀ла она цре́пуља шупљину и она̀ кукача, ова̀ко криво, да је подигнеш.* — *Но̀ге го̀ре ко да су у цре́пуљи.* — *Ра̀није смо у цре́пуљу, а сад нема цре́пуља, па ми у шпорет и ме́темо па̀ру у кра̀ј.* — *О̀крешу рудину, то се зове́ гу̀мно, и т̄о нало́же и вр̄ш̄у са ко̀њима, мо̀ј ђед вр̄о, на сре́дини неко гво̀жђе на̀ређено де ће она̀ руда да се на̀тури, ко го[д] и цре́пуља на̀чињено.* — *На про̀чевљу се ло̀жила ва̀тра и у цре́пуљи пекли леб.* — *Код огњишта су црепуље или вршници, да би увек били домаћици при руци (3: 58–59); в. огњиште, ва̀тра, шестина, ирочевље (1: 761 9: 84).*

цр̀кавица ж ‘што је стечено цркавањем од муке и тешког посла’. — *Украдоше ми и оно ма̀ло цр̀кавице, све уште́жено (Р).*

црквѐнӣ -а̄ -о̄ ♦. — *Ја̀ сам ра̀дио црквѐну кӯћу; ~ човек ‘човек који редовно иде у цркву’.*

цркви́на ж / **цркви́ште** с ‘рушевина цркве; место на коме је некад била црква’.

цркви́њача ж ‘сорта јабуке’ (Бљ, 14: 41).

цр̀нгарица ж ‘жена црне косе, црнка’. — *Једна цр̀нгарица тра̀жи два̀с евра.*

цр̀ница ж ‘сорта трешње’; в. *белица* (2: 26).

цр̀њан цр̀њана / **цр̀њо** -а / **цр̀њсав** -осава м ‘несрећник, мученик’ (Р).

цр̀њојка ж ‘црна конопља’, в. *бељојка* (3: 47).

цр̀та̀к -а̀ка м / **цр̀тало** с ‘део рала, нож који просеца бразду’. — *Цр̀тало про̀сеца зема̄љу, а да̀ска је поза̀ди на ра̀онику (Кз).* — *Цр̀та̀к она̀ј био, на плу̀гу, се́че бра̀зду и ка́же „ра̀ди ко цр̀та̀к“ (Р).*

цўбок цўбока м ‘унутрашњи органи заклане животиње’.

цўг м ‘оков којим се ашлук утврђује за осовину’. — *Једним ма̀лим цўгом ашлук се сте́гне за со̀вину (К); в. осовина (3: 55–56).*

цўле -а с 1. ‘куче’. — *Па̀зи да те то цўле не угр̄изе; 2. ‘проверено послушан муж, папучић’.* — *Ма не́ће ме́не цўле учити како да се по̀нашам са же́ном.*

цўњати ‘тражити’; в. *нацўњати* (Р).

цўрик! узв ‘назад!’. — *Да ко̀ње стўкнеш на̀зад, ка[ж]е цўрик!*

цур̄икнути / цурукнути цур̄икнем ‘кренути уназад’. — *Ја̀ цур̄икнуо тра̀ктор, а она̀ј ме цип за̀кова.*

цўрула ж ‘гумена обућа, кондура’; в. *шамшула*.

Ч

ча́бар **ча́бра** м а. ‘каца за сир са две ушице’. — Тај остатак сүрутке сип̄а се у ча́бар са сиром. — Сүрутку сип̄аш ӯ неку канту па дајеш прасадма; он̄о што ти трѣба оставиш, п̄осолиш и д̄осипаш ча́бар ако је сир п̄чо да се с̄уши; по чѣгири ча́бра с̄ира било; **б.** ‘већа каца за купус’. — Ча́бар је од ст̄о кила, за к̄упус. — Остављ̄о се у ча́брове, а најчистији и најздравији је букови ча́бар.

ча́брања́к / ча́брења́к м ‘мотка за ношење чабра, провучена кроз ушице’. — Йма̄ ча́бар он̄е двѣ [ушице], па кроз њи ча́брања́к и два човека н̄дсе.

ча́брић -ића м дем *чабар*. — Сир у ча́брове мѣтали и у он̄ај ча́брић. — Скидаш ка́ймак и букови ча́брић напуни ка́ймаком.

ча́брица / ча́брица ж ‘чабрић за ка́ймак’. — За ка́ймак биле ча́брице, ма́ња, која ва́та чѣгири-пѣт кила. — К̄упи се па се мѣта̄ ӯ ту ча́брицу за зиму, зби́је се добро ӯ ту ча́брицу и озг̄о се он̄ај [растопљени] ка́ймак прѣлије. — Ча́брица за ка́ймак била. — На њима стоје ча́брице са сиром и ка́ймаком, грудара за цеђење сира, карлице и остало посуђе (ћупови, лонци и каленице); в. *карлица* (1: 764, 3: 63–64).

ча́врга ж ‘ситна играчка, драугулија’. — П̄окупи те сво́је ча́врге и п̄пакуј.

ча́вргица дем према *чаврга*. — Ра́збацала де́ца та́мо оне ча́вргице, н̄е мош про́ћи.

чавр̀дати -а̄м ‘дуго се задржати на неком послу без јасног резултата, чепкрати’. — Н̄е знам шта̄ им је, ал је дуго око њи чавр̀д̄о.

чавр̀дисати / чавр̀идисати -шем в. *чавр̀дайти*. — Шта̄ то он̄ чавр̀дише?. — Нѣшто чавр̀ндисо у трафо-ста̀ници и сѣвне и — јѣдва преживео.

чавр̀ма / чавр̀ма -р̀ме ж ‘окука, кривина’. — Па̄о на он̄ој чавр̀ми г̄ор (Кз).

ча́гља ж ‘метална или дрвена кука, чакља’ (Р).

ча́гор м геогр ‘каменит брег, чот’.

чагор̀елица ж ‘цомбаст пут, нераван од сасушеног блата’.

ча́дити -и несв према *очадийти*.

ча́ђо -а м ‘црномањаст човек’.

ча́збен -а -о ‘гостопримљив’. — Она је ча́збена и то̄ од сво́јѣ сир̄отиње (Б).

ча́ир **ча́ира** ‘ограђен пашњак за овце; ливада у окућници’. — Са̄-ћу да и[x] пр̄отерам у ча́ир. — Ливада има ограђених са ретким летвама. То су чајири (2: 24); в. *баи́ча* (1: 765).

ча́канац -а̄нца м ‘чекић за откивање косе’. — То је трѣбо би́ти ма́јстор да о́ка̀ли ча́канац да н̄е пукне кад̄ откиваш̄ ко̀су (Т). — Коса се помоћу чаканца — малог чекића, откива на бакви — малом наковању, чији су „бркови“ забијени у земљу (3: 21); в. *ба́ква*, *ба́квица*, *ручка*, *брусара*.

ча́караст -а -о ‘који има различиту боју очију’. — Очӣ јој биле ча́карасте (Р).

ча́кла̀исати -шем несв ‘удешавати, уређивати’. — Кад она п̄чне да ча́кла̀ише п̄о кући, ти се само скл̄они.

ча́кља ж **1.** ‘пласт (обично детелине) садевен на розги’. — Н̄е могу по двѣ ча́кље да преву́чу; **2.** ‘рчвасто дрво подметнуто под гране во́шке која је преродила’. — Под о̀вӯ јабуку мо́рам да п̄дметим ча́кље да се не о̀д̀ва̀ле гра̀не; **3.** ‘гвоздена кука разне намене’. — Спу̀сти се Ра́дован у бун̄ар, у́зме ча́кљу неку и — с̄вѣ га; в. *се́и́ја*.

чакшире чакшира пл т ♦. — Мушко се одело састојало из: усних чакшира, гуња и цоке. — Чакшире су биле од белог сукна, докле су данас, без изузетка, од црног са многим гајтаном (1: 778); в. *цока* (9: 85).

чалáкнути чалáкнем св ‘појести нешто узгред, презалогáјити’. — Она чалáкне мѣнкице и — дебела, а сáйн јѣде шѣст пѹтá — и сѹв!

чáморити -и несв ‘слабо напредовати, таворити’. — Парадáјз ми нѣшто чáмори.

чáмпáр -áра м ‘ситнице’. — Чѣкај да јá склóним òвѣ мòје чáмпáре.

чáмпáра -áре ж ‘део коњске опреме’. — Онај лánчйћ на грíвни — чáмпáра.

чáмѹњати / **чáмѹтати** -áм несв ‘откидати од целине, чупкати’. — Кúпио сòмѹн, полáкице га чáмѹњò и док је дòшò кѹћи, пòла га очáмѹњò (Р). — Ја сѣдò и чáмѹтò један грòздйћ кад је дòшò Микáило.

чáнак чанка м ‘дрвена посуда за јело, здела, тањир’. — Од дрвета су израђивани чанци, из којих се јело, кашике, чаше, а данас се употребљавају једино дрвени заструзи за сир, кајмак или јело (3: 62).

чáнгрљати -á несв ‘лупкати’. — Онò тáмо чáнгрљá у водѣници и јá вòлò тáмо да спáвам; в. и *кадионица*.

чáнкòлиз -òлиза м ‘удворица’. — Пòђосмо ѹлицом, бáјо: оно ко плѣве òвй чáнкòлйза!

чáнтáрати -áм несв 1. ‘лупкати судовима, алатом’. — Ко сад тамо чантара по судима?; 2. ‘брљати, звоцати, чантрати’. — Срѣћан чòвек: нáшò чáнтáрушу и мòра да слѹша како му и дáн и нòћ чáнтáрá (Р).

чáнтáруша ж ‘жена која звоца, чантра’; в. *чáнтйрарáйи*.

чáнтра ж ‘стара плехана посудица’. — Они ми нáбили ону чáнтру [маску за анестезију] нá нòс, ко и гумѣнáш, а пробúдио се кад су тѣли да ме нòсе у мртвáчницу.

чáнтрица ж дем *чáнтйра*. — Нáђи неку чáнтрицу, од судйћа каквог зàбáченог, да се нѣ слѹжи.

чáнчара ж ‘корњача’. — Пѣкла кúма кòкòшку па нáншо кúм, а òна да сáкрије — пòкрије је чáнком; кад је кúм òтишо, òна дйгла чáнак — под њйм била жáба, òнá кòрњача, и нáзвали је чáнчара.

чáн м а. ‘справа за извлачење линија по којима ће се дупсти жлеб за уторе’. — Свѣ је по чáпу; б. летвица за одређивање растојања између летава у кровној конструкцији’. — Ймаш онај чáп, па кад прикујеш лѣтву, мѣтиш нá њѹ и дòл и прикйваш другу.

чáпáк чáпка м ‘канца’; в. *зечар* (2: 34).

чáпáр -áра м ‘окрњена стара посуда’. — Дòнесу òнѣ чáпáре и чáпáром сйпају сплáчине и сйпају кѣру ил мáчкама.

чáпáрйћ -йћа м дем *чáйар*. — Нáлйјеш им у неки чáпáрйћ млѣка: бúшна шѣрпица па је нáкрйвиш и рáниш мáце.

чáплица ж ‘?’. — Кад òтвори чáплицу — нѣ да заѹстави.

чáплйзгати чáплйзгáм / **чáплйскати** чáплйскáм несв ‘брљати, причати глупости’. — Нѣмò ми тúне чáплйзгати, пѹсти да ово зáвршим (Р). — Бѣжи и не чáплйскај, не мòгу да те слѹшам; в. *háйлизгáйи*.

чáпор м 1. ‘пањ од танког дрвета’. — Нáгазио на чáпор и прòбио ми òнанак; 2. ‘гука смрзнутог блата’. — По пѹту све чáпорови, смрзло, нѣ мош прòћи.

чáпòрнат -òрната -ò / **чáпòрнòвит** -òвита -ò; уп. *чáйурнáйи*.

чáпркати -áм несв ‘чепркати’. — У бáшти мòра стáлно да се чáпркá.

чап̀ркинути чап̀ркнем св ‘зачепркати’. — На̀ђи та̀мо да ти нѐко чап̀ркне.

чап̀рља ж ‘стара посуда’. — На̀ђи ми неку чап̀рљу за ѐксере.

чап̀џур м 1. ‘клин за који се предиво везује на вози (в.) да би се с ње премотало на вратило’; в. *ракуља*; 2. ‘кратко окресана грана на дрвету, на розги’. — Чап̀џур је уз розгу, кад окрешеш грање па он̄о остане та̀ко; в. *розга*.

чап̀џурић -џурића м ‘коренска жилица на главици лука’. — Осечеш он̄е чап̀џуриће с лџка.

чап̀џурнат -џурната -о 1. ‘чворноват’. — Виш како чап̀џурнато; 2. ‘непријатног понашања, нацакаст’. — Чап̀џурната јој ба̀ба, о̀чина ма̀јка.

ча̀раге ча̀рага пл. т. ‘плетене канате; шараге’. — Ва̀љало би да има̀ макар ча̀раге, он̄о што канате оплете от прџћа.

чардак м ‘мала просторија у кући у коју се улазило с доксата’; в. *доксаџ* (1: 758).

чарџу̀ница / **чарџу̀гија** м уп. *черубџија*.

ча̀ршов ча̀ршова м ‘чаршав; столњак’. — Тр̀чим да ча̀ршове на̀редим, про̀зоре и све̄.

чаршџвић -џвића м дем ‘чаршав’. — По̀крио се неким чаршџвићом.

ча̀с м ‘трнутак’; ~ *џосла* ‘брзо’.

ча̀та̀л / **ча̀та̀л** -а̀ла м ‘сегмент ограде (између два дирека)’. — Ле ли по̀склањо ча̀та̀ле? — Он̄ај ми ча̀та̀л па̀о и свиња про̀шла.

ча̀тма / **ча̀тма** ча̀тме ж ‘зид од танко цепаног дрвета облепљен мелезом (в.)’. — Ударе се диречи, па се ударе ко̀со ма̀казе, и са̀д то остаје све̄ шу̀пљо, а највише је прављена ча̀тма: цепа се дрвеће и уплиће се као ко̀шара и ка[д] се уплетџ унаоколо, он̄да се измаже мелезом (К).

ча̀тмара ж ‘кућа направљена од чатме’. — Бо̀ље ми би́ло ка[д]-сам џмо он̄у ча̀тмару. — Узмџ се велико др̀во па се и́цепа ча̀тма па се испровла̀чи овџде и по̀сле се излџпи, то су ча̀тмаре ку̀ће.

ча̀тмарица ж дем *ча̀тмара*. — Жи́вели до̀јако у оним ча̀тмарицама, а са̀д — та̀квџ бо̀гаштиња!

ча̀трља ж ‘стара кућица од слабог материјала’.

ча̀ча̀нка ж ‘сорта шљиве’. — Ёмо сам сто̀ кома̀да ча̀ча̀нке.

ча̀чо̀вит -џвита -џвито ‘нераван, цомбаст’. — Зе́мља ча̀чо̀вита, тѐшко ћеш по̀сијати.

чва̀рак чва̀рка м ♦. — Ку̀пио два кила чва̀рака. — Ни́је џмо чва̀рака; в. *ранија* (7: 197).

чва̀ркуља ж ‘проја умешена с чварцима’. — Во̀ло ја чва̀ркуљу, ал до̀ктор бра̀ни, ка̀[ж]е — ни́је до̀бра!

чви́љати чви́ља несв ‘жуљати’. — Чви́ља ме опанак.

чво̀кице чво̀кица пл т мед ‘заушци’. — Би́ле неке чво̀кице па де́ци замòта̀ва џши, ле́чили.

чво̀р чво̀ра м ♦. — Ёмо шт̀ап са он̄им чворòвима.

чво̀рак чво̀рка м зоол ‘птица *Sturnus vulgaris*, *Pastor roseus*’. — Чво̀рак је ко дѐтлић, само до̀ђе жу̀ћка̀рџта (Кз).

чворнџват -џвата -о а. ‘који има чворове’. — Чворнџвата ми ова да̀ска, да̀је ми неку дру̀гу (Кз); б. ‘незгодне нарави, непредвидљив’. — Зна̀ш да је чворнџват чо̀век, нѐмо се са̀ џим [спорити].

чвр̑гав -а -о ‘згрчен; нераван, квр̑гав’. — Сва̑ка се јабука учвр̑гава и биде чвр̑гава.

чвр̑гавац -а̑вца м ‘ситан неразвијен плод’. — Све̑ ми јабуке ситне, чвр̑гавци, била су̑ша (Р).

чвр̑гати се -а се ‘добити квр̑ге, постајати нераван’. — Јабуке се чвр̑гају.

чвр̑кавац -а̑вца м 1. ‘сорта ситне кокоши, кикирез, цверглан’. — Има неке ма̑ле чвр̑ка̑вце, пилке ситн̑е; 2. ‘плод во̑шке који удари, „чвр̑кне“, приликом тресе̑ња’. — Удари ме она̑ чвр̑кавац пра̑во у̑ н̑ос (Р).

чвр̑кати чвр̑ка[м] несв а. ‘куцкати кажипрстом затегнутим за врх палца’. — Д̑е да дете чвр̑каш ако Бо̑га зна̑ш; б. ‘ударати, лупкати (о во̑кама које падају приликом тресе̑ња)’. — Чвр̑кале ме шљиве, ал је добро што нису јабуке. — Чвр̑ко сам га са шљивом (Р).

чвр̑кнути -не[м] св према *чвр̑ка̑иш*. — Чвр̑кн̑у ме шљива у̑ гла̑ву.

чевр̑дати -а̑м / **чеврдисати** -шем в. *чавр̑да̑иш*. — Шта̑ то̑лко чевр̑да̑ш на̑ тим мото̑ру.

чевр̑ма / **чевр̑ма** ж ‘окука, кривина на путу’; в. *чавр̑ма*.

чекало / **чекетало** / **чектало** с ‘дрвена полу̀га која је једним крајем везана за млински кош, а другим се креће по горњаку и полако покреће зрне̑вље да упада у отвор на њему и да се меље’. — Чектало омогућава да из ку̀та у то̀це — отвор на горњем воденичном камену — пада жито равномерно, зато што се чекетало при крета̑њу горњег камена стало тресе. Чекталом се може да подеси да жито пада брже или спорије (3: 39); в. *корице*.

чек̑ет м ‘звук покренутих воденичних механизма’. — Чу̑је се чек̑ет вод̑енице.

чекија ж ‘кратак трупак’. — Где су чести потоци трупак се исече на чекије, па се оне пренесе на ле̑њима до кола (2: 42).

че̑кић че̑кића м ♦. — У̑змеш она̑ че̑кић велики па ду̑ћај.

чекм̑езе -езета с а. ‘фиока’. — Велико огледало са два чекмезета’; б. ‘скровит кутак’. — Не̑што што је скр̑овито, де се скл̑они не̑што, де тре̑ба са̑крити, зов̑у чекм̑езе, а мо̑ж бити и ко фиш̑еклије. — Чекм̑езе — то да се скл̑они не̑што, са̑крити та̑мо.

чек̑рк чек̑рка м ‘справа за намотавање пређе на цевчице за тка̑ње’. — Има̑, зов̑е се чек̑рк, бр̑дило, бр̑до. — Чек̑рк, та̑рак, у̑змеш она̑ чек̑рк за та̑ј по̑с̑о; в. *ви̑шао*, *мо̑шовило* (3: 48).

че̑ла, у изр. **бе̑ла** ~ ‘чу̑кунунуче’. — До̑чо има̑ бе̑ле че̑ле, чу̑кундеда тим детету што пра̑нука родила, До̑чу то бе̑ла че̑ла, а он̑ њ̑ој чу̑кундеда.

челац челца бот ‘нека трава?’. — На̑јбоље се цени ситна трава, зв. челац, која је добра за говеда и за овце (2: 23).

чело с ; ~ *совре* ‘врх трпезе, одређен за најстаријег или најугледнијег госта на слави, свечаности’.

чел̑опек -опека м ‘кршевито неплодно земљиште’; в. *чолопек*.

че̑љаде -ета ‘мла̑ћи члан дома̑ћинства’ (Кз). — Претити че̑љада за најма̑њу ситницу; в. *жи̑шо* (5: 31 109).

че̑љуска ж ‘кора, љуска’. — Ж̑ир је род̑ев̑о: бу̑кови ж̑ир исто је ко ора, ск̑ине че̑љуска и ко ора (Кз). — Он̑о се ту̑ри у неку те̑глу и ту̑ри се од ја̑ја че̑љуска (Кз).

че̑љуст ж ‘део трлице у коме се трлцем (в.) ломни конопља’. — Ручицу конопље жена изломи на трлици ме̑ђу̑ћи је изме̑ђу че̑љусти и трлца, којим се одозго при- тискује и ломни дрвенасти део биљке, а остаје влакно (3: 47)

чемѐрика ж бот ‘биљка *Veratrum*’. — Било нешто, звали чемѐрика, баба говорила чемѐрика.

чемуњати / чемуњати -ам ‘крцати орахе; чистити пасуљ, водити зрно из махуне’. — Реко јој да чемуња грашак. — Синоћ сам чемуњала [пасуљ] и заболели ме прсти. — Чипаво ти кад нешто ожеж да чемуњаш па тврдо.

чѐне чѐнета с ‘део главице белог лука који се може одломити, чешањ’. — И у то мѐтим чѐне бѐлог лѹка. — Очишти и мѐнѐ два-три чѐнета

чѐп м 1. ‘доњи отвор на бурету’. — ; 2. ‘гнојни угрушак код поткожног чира’. — Кад испадне чѐп, онда чир више не боли; 3. ‘крајеви вретена (у стругари)’. — На чѐпове (крајеве вретена) спроведена је вода чесмицама, те их кваси да нису сухи (2: 50).

чѐпáрак / чѐпѐрак -рка м 1. ‘остатак од окресане гране на дрвету’. — Увати се за тај чѐпáрак; 2. ‘трачица (подеране поставе, старог платна и сл.) која се може одсећи’. — Откিনি му онај чѐпѐрак (Р).

чѐпкен м ‘деталј народне ношње’. — Богатији су носили чѐпкен (2: 68).

чѐпкрати / чѐпрљати -ам несв ‘помало копкати око усева’. — Не може да рáди, ал ѹђе у башчу, чѐпкрá. — Чѐпрлáм око парадáжа, ал нѐма, сѹша.

чѐрга ж 1. ‘цигански шатор’. — И знам да се нико из Берисаве, где су биле черге и потлеуше, није никад разочарао или убио (5: 109); 2. ‘груба простирка, обично од козје длаке’. — Жена простре крај ватре неке кострутне черге, те легнем (2: 158).

чѐрез предл ‘због’. — Череш чѐгá је дóшб? — Убио га черес крáве. — Нѹко нѐ зна череш чѐгá се пóсвађали.

чѐрек м ‘четвртина тела заклане животиње’. — За мѐнѐ дóста јáгњећи чѐрек.

чѐрепац -ѐнца м ‘мрежа за риболов’.

чѐркѐз -ѐза м ‘вредан, способан, плаховит човек’. — Ма вѹдиш ли га: јáше ко чѐркѐз! За свѐ га Бòг дáо.

чѐрѹбиија м ‘опанчар’. — Бѹо код нѐког чѐрѹбиије у Љѹгу, ѹчио зánáт, óпáнке да прáви.

чѐрѹбий[ј]ски -а -о ‘опанчарски’. — Дáла га на чѐрѹбийски зánáт, да нѐ умре од глáди. — Доселио се у Претурицу и отворио чѐрѹбиијску радњу (5: 58).

чѐсма / чѐсма чѐсмѐ ж ♣. — Сѐди ко-чѐсмѐ. — Чѐсму тѐо мѐни и Дѐсáнци. — Покрај друмова... има чѐсама, сличних чесмицама, само из њих вода тече у корита начињена од дрвета (2: 44); *чѐсме од ћѐрамида* (3: 64).

чѐсмица ж ‘уређен извор на коме вода истиче кроз цев’; в. *извор* (2: 44).

чѐсница ж ‘божићни обредни колач, погача од кукурузног брашна’. — Пѐчѐ се тáкò окрѹгал лѐбац, чѐсница, за Бóжић, чѐсница сáмо од прóјиног брашна. — Код нáс не метáмо слòво на чѐсницу. — На Бóжић се мѐси чѐсница... чѐсницу ломе само домаћин и полагањик (2: 93). — Чѐсница је обична погача у коју стављају „пару“, кукуруз, пасуљ, нарче бадњака, дрен, а по негде још какав предмет (3: 108).

чѐтáл -áла м ‘покретни сегмент оградѐ између два стуба, прѐсло’. — Чѐтáл ти онá тáраба с онòм бáскијом, онò што зátвара зòвѹ се чѐтáли; мòж да скѹнеш те чѐтáле и спáкујеш тáмо. — Тáкò рáдили тáрабе: пòбијеш кòље и онѐ чѐтáле прѐнесеш и вѐжеш. — И прѐсло и чѐтáл то ти је ѹсто, ал рáније звали чѐтáли; в. *чáшáл*.

чѐтвор м ‘четворење, два пара волова упрегнути да извуку тежак терет’. — Мòра чѐтвор — не пòмáже нѹшта.

чѐтвóрити чѐтвóрим несв ‘упрезати четири коња (вола) да се извуче велики терет’; в. *карика*.

чѣтврт -и ж 'четвртина, део грубо млевеног, ишчетвртаног пшеничног зрна'. — Подигнеш камен и зрно се ишчетвртā, свѣ на онѣ чѣтвѣрти, сѣтно (Б).

чѣтвѣртка ж 'дрво четвртастог облика, паралелолипед'. — Останѣк је ко чѣтвѣртка и он преко једнѣ куглице чѣличне стѣји на плазину (К); в. *нише, ниши*.

чѣтник м 'припадник четничког покрета'. — Био је он, а њ ја сам, чѣтник.

чѣтрѣсница 'чѣтрдесетодневни помен'.

чѣтрѣстина 'чѣтрдесетак'. — Ка-смо ѡшли на Кѣњевац гѣр, ми смо ѡмали по чѣтрѣстину оваѣѣ.

чѣчвѣр -ара м 'густиш, шибље'. — Нѣ мож да прѣђеш кроз тај чѣчвѣр, зарасло. — Ђнѣ га, ѡскочи зѣц иш-чѣчвѣра (Р).

чѣшагија ж 'алатка за тимарење стоке, са ситним нарезима' (Р).

чѣшљати (се) -а(м) се 1. ♦; 2. 'скидати грабљама сено које штрчи на стѣгу'. — Око високог коца, пободеног у земљу, један пласти, а друга двојица му избацују сено и „чѣшљају“ (грабуљама извлаче сено са крајева које штрчи) (З: 21).

чѣбнути чѣбнем св в. *чимнути*. — Умео је и он да чѣбне, понекад и бѣткицу (Р).

чѣбѣлица ж 'бубуљица'.

чѣвија ж 'гвоздени клин којим се на крају осовине фиксира точак сељачких кола, заглавица'. — Тѣриш капислу на сѣвину и кроз њ ѡ чѣвију да дрђи тѣчак (К).

чѣвѣлук -ѣлука м 'вешалица'. — А наѣљу нам вѣсе торбѣци на чѣвѣлук и свѣиње пѣле: нѣмамо штѣ да јѣдемо.

чѣвињак -ѣка м 'сврѣло за бушење рупа за чѣвије'.

чѣвит чѣвита м 'јарка плава боја'. — Мѣдри се ко чѣвит.

чѣвутин м 'рачунѣија, користољубац'.

чѣдоје м одм *чико* (Р).

чѣзма ж 'бела овца са црним ногама'; в. *ѣуѣнопога*.

чѣјати -ѣм несв 'чѣстити (остатке позѣра с влакана лана, конопље)'. — Прѣла, тѣѣла, трѣлила, чѣјѣла кѣнопље; трѣлила на трѣлици, нѣси ѣ воду, кѣселе се кѣнопље.

чѣкалица ж 'посао који се мора обавити, који „зачикава“'. — Чѣкају ме јѣш нѣке чѣкалице (Р).

чѣкана м одм в. *чѣдоје*. — Ђвѣ га дѣлази чѣкана (Р).

чѣкати -ам несв 'пркосно изазивати'.

чѣкер м 'камењар'. — Ђдала се у онѣј чѣкер, тѣмо, камењѣр.

чѣм м 'остатак вуне на гребенима после извлачења власа, који се касније употребљава за ткање грубљих тканина'; в. *гребѣнање, влас, гребѣни* (2: 28 71, 3: 47 48).

чѣмкати -ам несв 'чупкати (зрно по зрно, окрѣјак, парченце)'. — Штѣ чѣмкаш, ѣзми грѣзд. — Он пѣлакице чѣмко онај сѣмѣн (Б).

чѣмнути -нем св 'откинути мало парче хлеба, печѣнице'. — Мѣгу ли ѡ ја да чѣмнем мѣно [печѣња]? (Р).

чѣнин мн 'два кѣчиѣа око којих се при сновању основа увија у облику осмице'. — Ако се ради наѣљу, снује се помоћу чѣтири до шѣсѣ кѣчиѣа који су забодѣни у земљу. Од њих су два пободѣна ближе један другом и то су „чѣнин“, јер се основа око њих увија наизменично у облику осмице. — Свака сноваљка има своју куку и чѣнин, а поступак у сновању је исти као када се снује помоћу кѣчиѣа (3: 49).

чѣнилица / чѣњѣрица ж 'враѣара, која „набацује чѣнин“'. — Јѣ бѣ од „чѣнилица“ зашѣтитили стоку, истога дана прѣтерују овце, гѣведа и козе између дѣве

запаљене свеће и две чаше вина постављене са сваке стране улаза у тор (3: 112). — Верује се да је то време најактивнијег деловања „чињарица“ — жена које могу да „преузму“ млеко од туђе стоке (3: 113).

чйпав -а -о 1. а. 'шкрт, тврдица'. — Тврџ чџвек, чйпав, нџ мош од нџга да џкрџниш нйшта; б. 'тврџа на мужи (џ крави)'. — Биле џнџ крџве чйпаве, слџбе мџзуље; 2. а. 'нечист, неуређен'. — Чйпаво џџје, нџма оне влџси; б. 'неповољан'. — Ја глџдам млџд мџсец — чйпаво (= неће бити кише која би била драгоцена после дуге суше); 3. 'пробирљив'. — За рџну су чйпави; уп. *чџмуњџйи, смрџолийа*.

чйплага ж 'ситан град, шипрага'.

чйпуља ж 'овца са кратким сисама'.

чйр м мед. 'Ulcus'. — Ймџ пџткожни чйр на стомџку и испџгани му се, кџсио тџмо, и џмро у нџјвећим мџкама.

чйрџк -џка м 1. 'постоље за славску свећу'; 2. 'послушник, потрчко'.

чйсаница ж 'конац са три жице (у ткању)'. — Основа се броји на „чисанице“ — три жице чине јџдну чисаницу, а десет чисаница „бројаницу“ (3: 49).

чйст -а -џ; *Чйстџ* недеља 'прва недеља ускршњег поста'. — И Чйстџ се недеља пџсти.

чйтав -џва -џ 'сачуван, неџштећен'. — Лџсе свџ стџјџ чйтџве; џвџ је џсамнџс лџса мишџна.

чйфт м 'коњски чопор'.

чйфте / **чйпте** у изр *баџџйи чйфџе* 'ритати се, гађати задњим ногама (џ коњу, крави); показивати преку нарав'. — Чџвај се, знџ да баџџ чйфте, задњим нџгама, да те н-џдари (Р); в. *зарџдийи се*.

чйча м 'стриц'. — Пйшем јџ мџјим чйчи Мйлији да ми кџпи чйзму. — џн је бйџ чйча џвйм Нйколи. — џсџде чйчу џсамнџз годйна, а тџтку дџвџд годйна. — џвџ ми је брџт џ[д] чйче.

чйчџтина м пеј 'стар човек'. — Штџ ће коме излапели чйчџтина (5: 139).

чйчйште с пеј 'стар човек'. — Дџђе неко чйчйште да га трађи и џде сџ нџм. — џпасно чйчйште — знџ да нџправи пџре.

чйчџвина ж 'стричево имање'. — Дџбно је и чйчџвину и сџднџка ће имати млџго вйше пџсла (Тр).

чкџмбе -џта 1. 'велики трбух'. — Пџстио чкџмбе; 2. 'мршава, неугледна особа'. — Да вйдиш кџкво су чкџмбе прймили из Лйга.

чкйльнџти -й несв 'слабо светлети'. — Чкйльџ оно вџдло, нџ видиш нйшта.

чкрџба / **чкрџба** ж 'крњ, заломљен зуб'. — Ймџ јџш дџве-трй чкрџбе. — Сџмо ову чкрџбу ймџм (Р); в. *крњџйџак*.

члџњџк члџњџка / члџњџка **члџњџк** -нџка м 'ножни зглоб'. — џдма више члџњџка ме нџшто џјело. — Уместо члџњџка ка[ж]е чџкаљ, чџкљеви. — џсеко до члџњџка.

чмџвати чмџвам несв 'куњати'.

чмйџка ж '?'. —

чџбџнија ж 'чџбанство'. — Мџрам да йдџм у чџбџнију.

чџбџнин м ♦. — Ймаш ти чџбџнина па мџж дрђжати и јџш пџт крџва, а штџ јџ да рџдим? — Кџд нџс свџк свџе чџва — ак ймџш чџбџнина (Кз); в. *йџстйир*.

чџбџнисати -шем несв 'бавити се чџбанством'. — Јџ, џво, чџбџнишем.

чџванй -џ -џ 'који је направљен од чоје'. — Нйје тџџ да му кџпи чџванџ џдџло; в. *чоха*.

чѝ[в]ек -ѝка ‘муж, супруг’. — Ко-жѝнѝ мѝж да кѝпиш прѝву рѝкију: ѝкрала о-чѝвѝка двѝ-три кѝла. — Дѝвѝ јѝј сѝна прѝпала у ѝнѝм рѝту, брѝт јѝј ѝмрѝ у Маѝарској у рѝпсу, а чѝек јѝј пѝгино на завршѝтку рѝта. — Унука ми дѝлази, ѝѝн чѝвѝек и дѝте, на свѝдбу. — Бѝла ѝна и чѝек.

чѝвѝчѝанство с ‘људскост, чѝвѝчност’. — Ымала је чѝвѝчѝанство вѝлико, свѝким помѝгала.

чѝвѝчати се -ѝм се несв ‘причати, разговарати’. — Дѝђи сѝтра да се чѝвѝчѝмо и да ти нешто пѝкѝжем.

чѝвѝчина м пеј. ‘муж’. — Наѝтерала ме чѝвѝчина да кѝ[же]м да си тѝ рѝкла.

чѝја в. *чѝва*. — Дугачки гуњ је изнутра постављѝн црвѝном чѝјом (9: 85).

чѝкара ж ‘посуда за брус, брусара’. — Мој ѝтац то звѝо чѝкара (Р).

чѝклѝчити / **чѝклѝшити** чѝклѝчим / чѝклѝшим несв ‘постављѝти нешто на несигурну основу, на место с којега лако може пасти’. — Штѝ ми тѝне [на ивици стола] чѝклѝшиш тѝђѝр; в. *начѝклѝчиши*.

чѝкѝрити -ѝри несв ‘грѝљити, жѝборити’. — И тѝ вѝда чѝкѝрѝ стѝлно, у ѝнѝм базѝну.

чѝкот м 1. ♦. — Орезѝвање лѝзѝ, знѝ се да је лѝза кад је чѝкот (Кз); 2. чѝпор. — Мѝ ѝмали чѝкѝт козѝ, овѝцѝ (Кз). — Ыдѝ срне, ко гѝд да тѝраш чѝкот овѝцѝ, у гѝмили.

[**чѝкѝтица** ж ‘ѝмба, корѝн кукурузне стабљѝке’. — У Бѝу је чѝкѝтица ѝнѝ осечѝна шѝшка са бѝкором.]

чѝлѝнек -ѝпека ж ‘каменита страна’. — Дѝшѝ Шѝвѝба да у оним чѝлѝпеку прѝви кѝђу; в. *чѝлоѝек*.

чѝрбѝлук -ѝлука // **чѝрбѝлук** м ‘чинија за чѝрбу’ (Кз). — Па се пѝбијѝмо дрвеним кашѝкама ко ѝе више из истога чѝрбѝлука да заграбѝ (5: 128).

чѝт м ‘стрма каменита страна; теснац са стрмим каменитим странама (крѝз који прѝтиче рѝчица, поток)’. — Де је камѝнит прѝдео, гѝлѝт на брѝду и вѝрѝ камен из ѝѝга зѝвѝ чѝт. — Чѝт је тѝмо де је пѝток или рѝка сѝжени и де ѝмѝ камена, де се камен копа (К Ив); в. *врлѝѝно*.

чѝха ж . — Најбогѝтији су носѝли одѝло од црвѝне чѝхе а на ногама турске јѝменије (2: 68); в. *чѝвани*.

чѝпѝјати чѝпѝја несв ‘избијѝти из земље, цѝдити се (о подземном извору)’. — На ѝнѝм мѝсту стѝлно чѝпѝја, тѝмо вѝда.

чѝпѝтѝв / **шпѝтѝв** -а -о ‘недозрео, закржљѝо’.

чѝбар м / **чѝбра** ж / **чѝбур** чѝбура м бот ‘биљка *Satureja hortensis*’. — И кѝ[ж]е мѝнѝ: ѝди набѝри трѝвѝ да се ѝспари чѝбар, онај чѝбур се зѝвѝ, сличнѝ мајѝчиној дѝшици; в. *љѝбѝчица* (3: 67), *бѝсиок* (2: 27).

чѝвѝркуђа ж ‘зељѝста биљка *Sempervivum tectorum*’.

чѝвати чѝвам несвр ♦. — Да бѝбе мѝгу да чѝвају дѝцу, ѝне би рѝђале.

чѝдѝвѝније / **чѝдѝствѝније** с ‘чѝдо, рѝжна навѝка’. — Дѝса у врѝђѝу прѝмила чѝдѝвѝније: пѝчала да пѝје, то напѝкарѝт нѝки, и стрѝшно и рѝжно. — Дѝживѝла ја свѝко чѝдѝствѝније (Р).

чѝдо с мн **чѝдѝса** ♦. — Свѝ чѝдѝса сѝчѝвано. — Чѝдо нѝси ѝтишо.

чѝјати -ѝ несв ‘спѝро се разѝјати, „бѝловати“’. — Није ми чѝјала ова трѝшња: ѝстала сѝтна, не чѝјѝ. — Овѝ ми рѝжа нешто чѝјѝ.

чѝка ж геогр ‘каменити врх брѝда’.

чѝкаљ чѝкѝља м ‘чѝлапак на пѝзи’; в. *чѝланак*.

- чўкати** -ам 1. 'куцати'. — Чўко ја нёшто ў штали ка-су дóшли; 2. 'тражити, молити'. — Ја нё би вама двапўт чўко на врата; в. *сечивица*.
- чўкљо** -а 'човек који има чукљеве, израслине на костима ногу (или руку); познато и као надимак'. — Глєдам вєселог Чўкља — свє му оне гўце по нòгама (P).
- чўкну**т -а -о 'психички нестабилан'. — Валда је чўкнута ма̀ло.
- чўкнути** -нем св 'куцнути'. — Ма̀ло и чўкно гра̀д и свàка òпадне.
- чўкуља** ж 'мршава крава'. — Йма̀ две-три чўкуље, свàко им рєбро видиш (P).
- чўкундеда** м; в. *бела чела*.
- чўља** ж 'овца, коза, али и женска особа, с малим ушима'.
- чуљав** -а -о 'малих ушију'.
- чўљаст** / **чўљкаст** -а -о 'малих ушију, чуљав'.
- чўљо** -а / **чўљко** м 'човек малих ушију'.
- чўма** ж 'невидљива зла сила од које се тешко одбранити; куга, колера'. — Чўма мори, ал све не помори. — Купи ко чума малу децу (16: 60).
- чўнак** чунка м 'направа од тврдог дрвета у облику чуна (чамца) у коју се умеће калем с концем' (15:29); в. *подложник, цев*.
- чункар** м 'врста ћилима'. — После ирама појавили су се ћилими „чункари“ или „на затк“. Њих су чешће називали „шареницама“, па их и данас тако зову (3: 50).
- чўнкара** ж 'дрвена кутија у којој се држе чункови за ткање; познато и као надимак'. — Она чўнкара била, кўтија, па чўнкове ў њў [метали] (P).
- чўпав** -а -о 'длакав'. — Ја сам нòсио шивења́ке чўпаве, што се одере кòжа.
- чўпати** -ам несв ♦. — Дєте ти чўпà и пресàђива“ цвєће!
- чўпкати** -ам дем *чўпати*.
- чўпоња** м 'космат човек'(P).
- чўчавац** -àвца м 'старински казан за печење ракије, на озиданом ложишту' (P).

Ц

- ца̀ба** / **ца̀бє** 'бесплатно'. — Ёвє ти ца̀бє; в. *живцирајии*.
- ца̀баисати** -шем св 'прежалити штету'. — Ми смо је били ца̀баисали — сàмо да ўдари кнша.
- ца̀балєбàрош** / **ца̀бòлеб** -òлеба м 'нерадник, скитница; преварант'. — У òвòј вла̀сти на̀шли се свє ца̀балєбàроши и лòпови. — Код њєгà ће ца̀бòлеби òстати гла̀дни.
- ца̀ба̀лук** -àлука м 'бесплатан добитак'. — Йдє на ца̀ба̀лук, да се на̀једе. — Но највише су заговарали женскиње, да не поспу и пили ца̀балука (2: 149).
- ца̀балучар** м 'нерадник, који очекује да све добије ца̀бе'. — Качерци мрзе понеке своје земљаке... што немају своје школе, ...што немају доброг пута кроз село и т. д. Такве називају ца̀балучарима (2: 175).
- ца̀вєљати се** / **ца̀вєтати се** -ам се 'кошкати се, спорити се, свађати се'. — Штã се ца̀вєљају она дєца? — Ца̀вєтају се, ал ће се поми́рити.
- ца̀влити** -и[м] несв 'лајати, кєвтати'. — Ца̀вли по цєò дãn, не прєстаје (P).
- ца̀к** ца̀ка м ♦. — То ткàна врєћа — ца̀к (Кз). — Дàли ми стò дваєж ца̀кà цємєнта.
- ца̀ка̀рош** м 'радник на вршалици који рукује ца̀ковима'. — Ца̀ка̀рош био што мєри на вршачи и вєзйва ца̀кове.

ца̀кати -ам несв 'причати, говорити, разговарати'. — Нè ца̀ка òна сà мном. — Видим с њом није лако ца̀кати (5: 113); **ца̀кање** с 'разговор'.

ца̀кет м 'капутић од штофа, жакет'. — Преко рекле облачи се „ца̀кет“ — капутић од штофа (3: 83).

ца̀куља ж 'ца̀к'. — Пòнесем ца̀куљу и òставим да на̀пуни.

ца̀мадан -а̀дана м 'део мушке народне ношње'. — Знак кицошлука је ца̀мадан или потпасач, обично од чо̀хе срмом извезене (1: 778).

ца̀мбас -аса м а. 'дете динамичног понашања'. — Та̀ко̀ ти је са мòјим ца̀мбасом; б. 'способан, сналажљив човек'. — Нèће ца̀мбаса ла̀ко прèварити (Р).

ца̀могла̀дија ж 'дечурлија'.

ца̀ндар -ара м 'жандарм'. — До̀шли ца̀нда̀ри и одвèли га. — Та̀лија̀ни, Нèмци, ца̀нда̀ри опкòлили и[х] на јèдним бр̀ду.

ца̀ндрљив -рљива -о 'свадљив, својеглав' (Р).

ца̀рати ца̀рам несв 1. 'подјаривати ватру'. — Нè ца̀рај више ва̀тру, нè треба нам. — Ватра се ца̀ра кључем (гвозденим полугом која је на јèдном крају савијена у полукруг) и ватраљем (3: 58); 2. 'дирати, задиркивати, узнемиравати'. — Штò га ца̀раш, није ти ништа скр̀вио.

ца̀рач -а̀ча м 1. 'гвоздена полуга за подјаривање ватре'. — Ца̀рач је мètални, ко к̀укача за ца̀рање ва̀тре, да ца̀раш ва̀тру. — Под тремом, поред фуруне, налази се „ца̀рач“ или „изгртуша“; 2. 'део пушнице, гредице на које се стављају лесе са воћем за сушење' (3: 65–66).

ца̀рка ж 'знак за сајау, провокација'. — Они су прећутали његову ца̀рку (6: 88).

ца̀ркати -ам дем несв а. 'подјаривати ватру'. — Она на̀век сèдала уз прòчèвље и ца̀ркала ва̀тру; б. 'изазивати'. — Штò га ца̀ркаш кад зна̀ш да је кмèжоња.

ца̀рнути -нем 'подјарити ватру'. — Ца̀рни ва̀тру да се разгòри бòље.

ца̀фгара м/ж 'свадљива особа, прзница; ла̀јавица'. — Бежи од оне ца̀фгаре, нè знаш штà ће ти рèћи.

ца̀чара ж 'велика игла за шивење, крпљење ца̀кова'.

цѐва ж 'галама' (Р).

цѐвап -а̀па м 'задовољење нечијих потреба, прохтева'. — Нè могу да им на̀дам цѐвапа, ни́како да им у̀мостим (Р).

цѐвèр -èра м 'линије, годови, који се на вертикалном пресеку дрвета показују као занимљиве шаре'. — Стра̀шно лèпе цѐвèре има̀ тај ба̀грèн, те ша̀ре на др̀вету.

цѐвèрљив -èрљива -èрљиво 'усушен, закржљао'. — Увèнуле му ја̀буке, цѐвèрљиве, свè прòпало.

цѐмадан -а̀дана м 'део народне ношње'. — Бо̀гатији људи носили су прекрштени цѐмадан и отворен гуњ са широким рукавима званим лампа̀цима (9: 85).

цѐма̀т -а̀та м 'заселак; крај, околина'. — У òв̀им цѐма̀ту има̀ два̀наес грòбља. — О̀ће ли дѐца до̀лазити у овај на̀ш цѐма̀т? — Одрасли сте заједно у истом цѐмату (6: 88); в. *засеок*.

цѐмпèрић -ића м дем *цѐмпер*. — Ја̀ д-òставим мòј цѐмпèрић.

цѐна̀рика / цѐнèрика ж 'сорта мале округле шљиве'. — Има̀ òна̀ цѐна̀рика жу̀та, а има̀ и òне црвèне. — Онè су цѐнèрике ситне; *цѐна̀рика* 'сорта шљиве' (Бљ, 14: 41); в. *белошљива, ранка* (2: 25, 3: 23).

цѐбра ж 'комина'. — Мèташ шљиве у ка̀цу, и она цѐбра стòји и пòс[ле] пèчèш ра̀кију.

цйгерица ж у сталним изразима бѣла ~ ‘плућа’, црна ~ ‘јетра’.

цйгер-сърма ж ‘јело од ситно исецканих изнутрица увијених у јагњећу трбушну марамицу’.

цйгља / цйгльо м/ж ‘нагло израсло дете’. — Овај твој цйгльо јўтри виши нег вѣчи („преко ноћи нарасте“). — Менѣ звѣли цйгља.

цйгљав -а -о / **цйгљаст** -а -о ‘висок и мршав, вижљаст’.

цйгљати -ѧ(м) несв ‘бујно расти, цикљати’. — Цйгљѧ кокўруз, пред ђчима растѣ. — Цйгљѧју дѣца, нѣ мо[же]ш одѣлѧ и ђбуѣ да им навашеш.

цйда ж ‘танко дугачко копље’. — Ђбио аждѧју цйдѡм свѣтѧ Ђѡрђе.

цимрија м/ж ‘тврдица, циција’. — И ако народ у маси одобрава штедњу, ипак мрзи онога, ко сувише штеди (ко је цимрија)... За таквог, кад умре, кажу „да је црк’о“ (2: 191).

цѡгања ж ‘велика кост’; в. *коѧања*.

цѡка ж ‘део народне ношње: прслуче које се облачи преко гуња’. — Само Мѧксо бѧо у сѣљѧчким одѣлу: цѡка, брѧч панталѡне. — Цѡка је горња кратка хаљина, без рукава, ношена обично поврх гуња, лети поврх кошуље (1: 778). — Мушка дѣца носе цѡке и гуње израђене од народног сукна са простом израдом; в. *зунь* (2: 69). — Преко гуња се носила цѡка, без рукава и нешто краћа од гуња, а била је украшена гајтанима (3: 79). — Људи средњег имовног стања носили су преко лета цѡку од белог сукна и дизлуке који су били ишарани гајганом и црвеном чојом. Зими су носили уске чакшире и цѡку од белог сукна. — На леђима су имале сукнену цѡку на струк која покрива појас. Зими су место кецеље носили вунену сукњу, а преко ње до земље дугачак зубун од белог сукна (9: 85 86); изр. *болѧ ме цѡка* ‘није ме брига; боли ме опанак’; в. *дроња* (Р).

цѡмба цѡмбѣ ж ‘грумен земље’.

цѡњати цѡњам несв ‘чекати дремајући’.

цѡра ж 1. ‘стара крмача’; 2. ‘прљава, слинава особа’.

цѡрѧст -а -о ‘прљав, слинав’.

цубе -ѣта с ‘деталј народне ношње, дуга горња хаљина’. — Уместо [либадѣта]... носило се и цубе од кадифе, тесних рукава, или бунда постављена крзном (3: 84).

цўгљати -ѧм несв ‘приговарати; гунђати, закерати’.

цукѣлѧр -ѧра м ‘одгајивач ловачких паса’. — Ја бѧо и цукѣлѧр, дресѧрѡ псѣ и лѣп пѡсѡ бѧо то цукелѧрство.

цукелѧрство с ‘одгајивање паса’; в. *цукелар*.

цукѣлисати -шем несв ‘грдити, псовати, вређати’.

цўмара ж ‘пас луталица; пашче које ће направити штету чим се измакне испод надзора’. — Дѣ су ми се наврзле ове цўмаре, тѣрај иг тѧмо (Р).

цўмѧти -ѧм несв ‘понашати се као цўмара (в)’. — Штѧ ми тў цўмѧте ко цўмаре?!
цўмлѣ прил ‘сви скупа, заједно’. — Ми пѡшли из кафѧнѣ и сврѧтисмо код Димѧтрија свѧ онѧкѡ цўмлѣ (Р).

цўца м/ж 1. ‘примитивна особа, неотесанац’. — Штѧ ти је она цўца испрѧчала? — Пусти, вели, цўцу нека приповеда (5: 104); 2. ‘особа заостала у физичком развоју, кепец’. — То мѧли чѡвѣчийѧ, кѧжемо цўца, згѣба, то ѧсто.

Ш

шав м ♦. — Шав је краткo ўскo око рукe (Кз).

шавoль / шафољ м 'дрвена посуда за прање веша и купање' (Р).

шавраника ж бот 'цвет *Carthamus tinctorius*'. — Ако заболи око, добро је узети цвеће шавранику (3: 127).

шајак шајка м 'фино сукно'; в. *шанталоне, обалићи* (2: 69, 5: 122).

шајкача ж 'капа као део србијанске народне ношње'. — Капа је већином шајкача, од суре чохе (2: 69). — Повратници из рата фес су заменили шајкачом, тако да се после 1900 године ретко ко могао видети са фесом (3: 82); в. *шубара* (9: 86).

шaјтoв -oвa м 'дрвена славина на бурету, каци' (Р).

шака ж 1. анат 'део руке'; 2. 'мера'. — Шака и прегршт као мере одржале су се и до данас. И данас се каже шака соли, прегршт жита (3: 133).

шакeтати -aм несв 'тући, шамарати'. — Баба и[х] шакeтa, ал не пoмaжe: oн јучe извoкo клaн и oткaчиo пpикoлицy.

шaкiћ -ићa м 'мера за дужину једнака ширини длана, подланица'; в. *пeдaљ*.

шaлaпити шaлaпим несв 'трабуњати, бунцати; псовати у приликама кад се ружна реч не може ни замислити'. — Oстави гa, мaјкe ти, да нe пoчнe да шaлaпи (Р); в. *шулаићи*.

шaлiн -ина м 'луцкаста, будаласта особа'. — Oкупиo неке шaлине кo штo је и сaм.

шaлинкaст -a -o 'луцкаст'.

шaлициja м 'шaљивчина'.

шaмиja ж 'дуга марама, за старије жене'; в. *мaндркнући* (5 :142).

шaмлицa ж 'мала столица са две косе даске наместо ногара' (Р).

шaмшулa ж 1. 'гумени опанак'. — Мiћ кa[жe]мo и гyмeњaш, и шaмшулa и цурулa — тpи рeчи a јeднo знaчe; 2. 'глуп и неугледан човек; неозбиљна особа' (Р).

шaнгaрeпa ж бот 'шaргaрeпa, мpквa'.

шaнгaрeпицa ж дем 'шaнгaрeпa'; в. *вpцицa*.

шaндрцнyти шaндрцнeм св 'померити пaмeћy' (Р).

шaнтaв / шaнтaв -a -o 1. 'физички oштeћeн, инвaлидaн'. — Oстo бeз oкa и рyкa мy oстaлa шaнтaвa; 2. 'oштeћeн пeгaмa, флeкaв (o вoћy)'. — Свe сy ми јaбyкe шaнтaвe.

шaнтeлиja / шeптeлиja ж бот 'брeсквa'.

шaнћyрaти / шaнцyрaти -aм несв 'ићи бeз циљa, лyтaти, скитaрaти'. — Шaнцyрa нeкyдa свaки дaн, нe рaди ништa, a имaњe [пpoпaдa] (Р).

шaпeљaти -aм несв 'крeтaти сe с нaпoрoм'. — Шaпeљaм пoмaлo јoштe, ал гoтoвo — чeкa Дeсaнкa [нa грoбљy]; в. *шeпeљaћи*.

шaрa ж 1. ♦; 2. 'oвцa с рaзнoбoјним бeлeзимa пo рyнy'; в. *илeишвaрa* (2: 70).

шaрaн шaрaнa м зoол. '*Vireo berus*, шарка'. — Убиo сaм шaрaнa кoд брaнe, гoрy ливaди. — Нe дaј, Бoжe, нeкoгa д-ујeдe крaткi шaрaн, имa рeп црвeн; имa шaрaнa и дyжи, oни нису oпaсни кo oни крaткi (Кз); в. *бaј!*, *бaйнyћи*.

шaргa м 'вo с рaзнoбoјним шaрaмa пo тeлy'.

шaрeн -eнa -o ♦. — Oнaј је гoр шaрeн; ~ кoлo в. кoлo.

шареника ж ‘сорта јабуке’ (Бљ, 14: 41).

шареница ж ‘ткање на коме се смењују разнобојне пруге, шарена тканица; врста ћилима’. — Онџ што није клѣчано но равне пруге — то се зовѣ шареница. — Па затѣгнемо шареницу ја и мајка, преко крѣвета оне табле дрвене. — Ако је дошџ кад је рѣко, онда — шареницу па под јабуку: ноћас ће се бити земљотрес. — Па после се и ћилими ткѣ ђ-тога, и шаренице, што је било раније. — Јарменовчаке нису познате по изради платна, док су у ткању шареница и ћилимова много вештије (3: 50). — Тамо им и шаренице носили. Хоће господа да се одмарају после гозбе (2: 1:35); в. *сламарица*, *чункар*.

шарѣниш -иша м ‘шаренило; разне шарене ствари’.

шарѣњаѣ -аѣа м ‘шарена тканина’. — Кѣпе жѣне на ващеру оне шарѣњаѣе и шѣју.

шарѣвина ж ‘кукурузне стабљике са којих је поједено лишће, огризине’. — И тѣо су нѣке огризине [од кукурузовине], само то зовѣ шарѣвина.

шарѣвит -ѣвита -о ‘променљив, нестабилан’. — Каже да ће за осамнаес данѣ [време] бити шарѣвито.

шарѣња м ‘шарени во’. — Вѣдо данѣс нѣчијег шарѣњу у Драгановим коѣурузу.

шарѣуља ж ‘крава са лепим шарама’. — Лѣпа онѣ шарѣуља, ал нѣ знам је л млѣкуља.

шарѣјиѣа ж дем ‘шаруља’; в. *врѣаши*.

шаула ж ‘део ваљавице’; в. *гурѣљ*, *буѣва* (2: 50).

шѣцовати ујем несв ‘одмеравати некога, процењивати’ (Р).

шѣша ж ‘суве кукурузне стабљике, кукурузовина’. — Идѣш онда и сѣчеш онѣ шашу и вѣжеш. — Йсеѣо сам шашу и повѣзѣо у дѣнѣкове врѣбовим прѣном (Кз). — Тѣби шаша нѣ треба и ѣу ѣемо задрати. — Пожњѣш шашу и заореш.

шѣшина ж ‘кукурузиште’. — Орѣм у шашины (Кз). — Осетио да шашины има доста (6: 124). — Њива са које је посечена шаша зове се „шашина“ (3: 20).

шѣшка ж ‘сува кукурузна стабљика’. — Кат крава пѣеде, ѡстане онѣ шѣшка. — Пѣбегла му гѣведа у коѣуруз па га йсеѣла шѣшка. — Бѣље се ѡсѣши на шѣшци нег ваѣѣ.

шѣшљика ж в. *шаика*. — Йзмери коѣлико ймѣ до онѣ дрѣге шѣшљике (Ш).

шѣшоваѣ -ѣвѣа м ‘део старинске таванице, летвице преко којих се малтерише плафон’ (1:753).

шѣшољити -им несв ‘чешкати некога по коси, миловати прстима’

шѣшѣиѣа ж дем ‘шаша’; в. *осѣчић*.

швалѣрѣаш -ѣаша м ‘женскарѣш’. — Свѣкар ми бѣо швалѣрѣаш. — Приѣѣо ми то јѣдан швалѣрѣаш и-Шѣтаѣа (Т).

швѣрѣѣарѣш м ‘шверѣер’. — Швѣрѣѣарѣш бѣо ѡпѣсан.

швѣрдлѣв -ѣва м ‘чѣвек који ће „просврдлѣити“ све што му може донети корист’; в. *сврдлар*.

швѣрљѣтина ж ‘нѣчитак, алѣвав запис’. — Каѣве су им ово швѣрљѣтине?

шѣвѣр -ѣра м ‘варијетет хрѣста’.

шѣвѣриѣа ж / **шѣвѣрѣник** м 1. ‘млада хрѣстова шума’. — Шѣвѣриѣа — то рѣстова шѣума, шѣвѣрова шѣума, шѣвѣрѣник. — Йшѣ да дѣгнѣ гѣведа и[з]-шѣвѣрѣника; 2. ‘отпаѣи од купуса који на ѣиви остану после брања’. — Прѣѣо кѣпус и ѡстале сѣмо оне шѣвѣриѣе пѣ ѣиви, мѣле онѣ глѣвиѣе, па лѣстови на ѣима вѣлики.

шевѐљати -ам несв 'ићи споро и с муком одржавати равнотежу'. — Баба још помало шевѐља, нѐће нѐге...

шевѐрдати -ам несв 'клатити се, тетурати се'. — Кад је љизишо ис кола, пѐчо да шевѐрдѧ, и у врзину; јѐдва му извукли главу испод јѐднѐ дѐбеле ђструге.

шега ж 'велика тестера за дебла'.

шѐдит -ита м 'рударски експлозив'. — Бацђ је шѐдит и изгубио рѹку. — Треба љљаду кила шѐдита да се мајдан рѧзбије.

шѐдрња ж 'дотрајала направа, алатка'. — Дђшђ ми с оном шѐдрњом да ми комбајнира њйву и сѧмо сам чѐко кѧ[д]-ће да стѧне (Р).

шѐничара ж 'њива засејана пшеницом'. — Мђрђ је прђдати шѐничару — да држави љспђлми њѐно (К).

шѐпѐљати -ам несв 'несигурно ходати (као деца кад проходају)'. — Туне му лѐпо, шѐпѐља по ѧвлији, ако пѧдне — трава (Р).

шѐпколити -им несв 'премештати се с ноге на ногу'. — Мѐне бђлѐ ноге, шѐпколим.

шѐпуровина ж 'петельке и љуске грожђа'. — Црно вино остављају да стоји у каци десетак дана са шѐпуровином (петелькама и љускама од грожђа), затим га истачу у бурад (З: 27).

шербе -ета с 'топли напитака од воде и упрженог шећера'.

шѐрет м 'особа склона шали, спадало'.

шѐта / шѐтња ж фолк 'лако и споро коло, које се игра после тешког и брзог, да би играчи предахнули'; в. *ђурђевка* (З: 123).

шѐткати -ам несв дем *шѐтайи*. — Чак је послао јѐдног свог човека да припази Радојево родитеље. Около куће да шетка (б: 170).

шећерак -рка м 'врста собног цвећа'.

шећерлија ж 'сорта јабуке' (Бљ, 14: 41, 3: 24).

шйб шйба м 'млада шума'. — Пошла у шйб да се маљо ђдмори. — После рѧстѐ она младѧ шўма, то се кѧже шйб. — Вѐжу прўћом, чѐђ дѧн ѧдѹ и сѐчѹ по шйбу.

шиба ж 'казна за теже преступе'. — За веће казне постојала је шйба (2: 110).

шйбе -ета 1. 'куче, штене'. — ђвђ мђе шйбе јўре и мѧчка и кђкђшка, а ђно само скѧкѧвце; 2. узв за терање пса. — Шйбе, Шѧпйн!

шивѐњаќ -ѧка (обично мн -ѧци) 'опанци од необрађене коже'. — Ыцѐпам шивѐњаќе за два дѧна — а пђс нѐмам. — Јѧ сам нђсио шивѐњаќе чўпаве, што се ђдере кђжа.

шйкаст -а -ђ 'који је неумерен' (Р).

шйкати шйкам несв несв 'пити без мере, наливати се алкохолом'. — Шйка шђмару док се нѐ отрује (Р).

шйкнути -ем св 'снажно ударити'. — Шйкни га лѧктом и пѧнти оно што је рѐко ѹчитель; и глѐдај ѹчитѐља ѹ очи и ѹ ѹста штѧ ти ђн прйча; ако ти ђн смѐта, ти њѐгѧ сѧмо шйкни лѧктом, ал нѐмђј да се ђкрећеш, ако се ђкрѐнеш — гђтова си!

шйкоња м 'човек неодмереног понашања; познато и као надимак' (Р).

шйља ж 'дуга паприка'.

шйљав -а -ђ 'изразито мршав; дугуљасте главе'. — Свй су ђни шйљѧви (Р).

шйљак шйљка м 'ступац на колима или канатама'. — Ымѧ двѧ ступца или шйљци, двѧ шйљка (Кз); в. *јасйуче*.

шйљат -ѧта -ђ 'оштрог врха'. — То је на врѹ шйљѧто.

шиљбок шиљбока м 'стражар' (Р).

шиљџе -џета с 'јагње од 6–12 месеци, млађи овчији брав'. — Шиљџе — то ти старје јагње, до годину дана, прошлогодишње јагње (двиска, двицац — 16: 61).

шиљити шиљим несв 1. 'оштри (оловку)'; изр. ~ *ону ствар* 'изазвати свађу, започињати кавгу'. — На сирџу сва̄к мџе да шиљи он̄у ствар̄.

шиљкан шиљкана м 1. 'опанак са дугим повијеним носцем'; 2. 'дечак, момчић'. — Дечац (шиљкани) се бију кукурузом [на комишању] (2: 148).

шиљкати се шиљкам се несв 'гуркати се, изазивати, провоцирати (свађу, тучу)'. —

шиљо -а м 'мршав човек, оштрих црта'.

шиња / **шина** шинџе ж 'гвоздени обруч (на точку, бурету)'. — Їма̄ кџска шиња, а чма̄ бурећа шиња, на ка̄ци. — Шиња џблож̄ се на наплатке. — Читав точак је везан гвозденом шином (3: 56).

шиндра ж 'кровни покривач од цепаних дасака'. — Шиндра, то биле оне да̄чице што се покривало кућа, па се покрије; в. *каш*, *тараба* (1: 753 762).

шиниќ -иќа м 'живинче које се добро напасло траве (овца, крава)'. — Напасле ти се кра̄ве ко шиниќ.

шинтор м 'стрвинар'. — Ја̄ ћу да дам шинторе — да те џвате у мрежу. — Немџ да пошљем шинторе да те покупе ко кучиће.

шинути -ем св 'ударити'. — А не можеш да је шинеш ако је и крӣва.

шип шипа м 'дрвени стуб'. — Пр̄ва водџница ко̄ја је била — била је на шиповима, на дрвеним кољу (Б).

шипило с / **шипила** ж а. 'дрвце, палица којом се затвара ракуља на врату овце или свињчета'. — Мџтиш ракуљу и џнда шипило, а мџж[еш] га и приковати; в. *ракуља*. б. 'прут, пруће'. — Старинске лесе биле су целе од шипила (прућа). — У земљу се побијају „шипиле“ расцепљеног прута (3: 66).

шипраг -ага м / **шипрага** ж 'шикара, ситно растиње'. — Па̄зи дџцу, мџж у тим шипрагу да се и гӯја [нађе]. — Била тӯј нека шипрага, па ја чсеко.

шипрага ж 'ситан град'. — Па̄ла је кӣша, а било је и ма̄ло шипраге; в. *раџос* (Р)

шипурак -рка м бот 'плод дивље руже *Rosa canina*'. — Бер̄у жџне те шипурке кад џзреле и пр̄аве од њџга...

шира ж 'слатко непреврело вино'. — Она шира слатка, ал вџта џпасно, да̄вџ менџ дџда да прџбам. — Шира је слатко вино које није преврело (3: 27).

ширџк -џка -џ ♦. — Мџра да бџде ширџк ра̄збџј и мџра да се ткџ из двџ поље (Ш).

шичати шиचे[м] несв 1. 'шиштати, гласати се шиштањем'. — Шиче ко гӯсџн; 2. 'тешко днсати'. — Шиче дџда ко да је у ја̄рму (Р).

шишџница ж 'кожа острижене овце'. — Кожа, кад се за̄коље џвца, мџже да бџде шишџница, ко̄ја је џвца џшишана.

шишџрка ж 'омотач плода храста, четинара'. — А хрџс чма̄ она шисџрка, што се штџве коже. — Їма̄ џна̄ шисџрка, зџвџ се шисџрка на ра̄сту и њџме се штџвила кожа, бџз њџ се не мож дџбити жутљавина. — Знатан приход добивао се и продајом шишџрки (2: 19); в. *сеџија*, *израдиџи*, *задниџи*.

шишати шисхам несв 'стрићи'. — Кад се џвце шисају, то у прџлеће, џбично у ма̄ју, онда шисхам џвце.

шише -џта 1. 'флашица за ракију, до 0,5. дл'. — Їди, Да̄чо, бла̄го чџчи, утџчи јџдно шисе — неће дџда више; 2. 'завршетак фасадног зида у виду венца под кровом'.

шишџтара ж 'даска величине 20 x 2 x 200'.

шишљаг -ага / **шишљак** -ака м / **шишљага** ж 'тешко проходан шипраг, ниско растиње, шикара'. — Око куће му шисшљак, не долази две године. — Оће неку шисшљагу да купе, неће у вџроши.

шишњава ж 'тајна љубавна веза'. — Била међу њима нека шисшњава док чџвек није преметио; а пос[ле] — џна знаде.

шкџмбе -ета с 1. 'говеђи бураг'; 2. 'велики стомак'. — Не мож да нџси и вређу и шкџмбе.

шкџмбоња м 'човеког великог стомака'. — Де ти је онај маџтори шкџмбоња?

шкљџцара ж пеј 'стара неупотребљива пушка'. — Не џдџваја се од своје шкљџцаре ни кад џде у ливаду.

шкџблац -лица м 'човек који је завршио неке школе, интелектуалац'. — Ови шкџлци брзо забораве какђи је сељачки посџ.

шкринац -пца м 'врста јестиве гљиве која расте на пању'.

шкрипер м 'тврдица, циција'.

шлајер м 'вео, танка провидна тканина која се ставља преко чела и очију'.

шлајпик шлајпика м 'новчаник'. — Све ће да ти помогне, ал га за шлајпик немџ питати.

шлџм м 'речни нанос; отпаци, брлог'; в. *алаврља / алаврња, шлџм*.

шлџмити / **шлџамити** шлџмим / шлџамим несв 'правити неред, бацати отпатке'. — Лако ми је кад деца шлџаме, ал кад ови маџтори...

шлџптати шлџпћем несв 'газити по блату, гацати'. — Де ћеш децу наџчити да не шлџпћу по вџди.

шлџпћати шлџпћем несв 'мљацкати'. — Она само жџаће и шлџпће.

шлџмовати -ујем несв 'набацивати малтер на зид'. — Из оне ванглџ зидџрске шлџмују и пос перџаше, равњају зид; в. *зашлемоваџи*.

шловџјџника / **шлофџјџнка** ж 'поткошуља дугих рукава'. — Јџ кџпио двоџ гаће, двоџ панталџне и џне што кажу шлофџјџнке. — Еџе ти џџа шловџјџнка.

шлџњо / **шџњо** -а м м 'неодлучан човек, слабић, млакоња'. — Де си се ти нашо с тим шџњом; б. 'слаб мушкарац, импотентан'. — Шџњо је џн и зџто му жџна врља.

шлџнити / **шлџпнити** -им св 'ударити'. — Ако те шлџним, биће ти дџста и зџ сутра. — Бџж да те баба не шлџпи (Р).

шлџнтав -а -џ 'ћутљив, непредузимљив, неактиван'; в. *шунџав*.

шлџнто -а м в. *шунџо*.

шлџм м 1. 'прљавштина, неред'. — Оплавила вџда и џсто шлџм по ливади. — Пџкупи онај шлџм испрет куће; 2. 'окрајци, отпаци од уштављене коже'.

шлџнак -нка м в. *члањак*. — Вџда била до шлџнака.

шлџме -ена с 'сециште кровних површина' (Кз).

шлџмењача ж 'грџда испод сецишта кровних површина'; в. *венчаница*.

шлџпак м 'хлеб, пециво од неускислог, „ненадошлог“ теста' (Р).

шлџџнити -им св 'ударити'. — Шлџџпио му нџсину и џсто рџњав.

шлџива ж †.

шлџивџк -ака м 'засад шлџива, шлџивик'.

шлџивџни -џ -џ 'који је од шлџива'. — Направе онај шлџивџни колџчић па га џсуше и да ти по јџдан.

шлџивџр -џра м 'засад шлџива, шлџивик'. — Ёмџм џца, џмџ џн вџлики шлџивџр. — Дрвене ограде [биле су] око дворишта, ливада, џвива и шлџивара (2: 46).

шљивѿић -ића м ‘млади шљивик’. — Знаш ти како се сади шљивѿић од цанарике.
шљивица ж дем *шљива*. — Младе су ми шљивице: једна можда има пета година, а једна трећа.

шљивка / шљивица ж ‘мека шљивова ракија’. — Два литра шљивице даје литар препеченице.

шљивовак ака м ‘предмет направљен од шљивовог дрвета’. — Гѣља он, шљивовак у руку — па на три ноге.

шљик! оном шамара или удара прутѿићем (Р).

шљикати -ам несв ‘тући танким прутѿићем’ (Р).

шљичнути -нем св према *шљичкаши*. — Знала је баба да шљичне ако било немирно.

шљокна ж ‘врста накита на зубуну, шљокица’; в. *зубун*.

шљоннути се шљоне се св ‘спласнути’. — Очистиш и[x], мало загријеш и оне се шљону и онда у кесу и у замрзивач (Кз). — Они плѿкови шљонули.

шљопити в. *шлойиши* (Р).

шмјарити -им несв ‘пушити (дуван)’. — Мјешчин да ми и унук почо да шмјари.

шмизла ж ‘притворна женска особа’. — А би л могло да нам она шмизла и у кућу до[ћ]е?

шмизлара ж в. *шмизла*. — Намакнуће њему шмизлара поводњик (Р).

шмѿљав -а -о ‘неспретан; трапав; килав’. — Не мож он, нако шмѿљав, ништа да т-урѿди.

шнит м ‘комад, парче неке материје’. — Исеко је то у шнитеове (Р).

шњѿвати -ам несв ‘њушкати’. — Кер шњѿва около. — И тамо [керови] разбацају све, шњѿвају, и морамо заградити [гробље]; в. *йошушњара*.

шобѿњати / шобѿнити -и несв ‘одавати дубок звук, „бубњати“ (под ногама, под ударцима)’. — Видиш како шобѿњ бѿтѿн, трѿба га разбити и поново набити. — Дамарљив камен познаје се по звуку, јер шобѿња, кад се цепа (2: 40).

шѿгица м ‘ситни бели пасуљ’; в. *кицош* (2: 27).

шѿдати -ам / **шѿдати** шѿдам несв ‘избегавати посао, ићи тамо-амо у време кад се нешто мора урадити’. — Ка-дође да ради на надницу, а он шѿда лево-десно, ко ми стѿри што шѿдамо. — Ту неде шѿда по Белановици. — Сваки дан га ту видиш: шѿда по Белановици.

шѿкати шѿкам несв ‘прекомерно пити, опијати се’. — Тај шѿка — да Бѿк саѿѿва!

шѿкна / шѿкња ж ‘горња усна’. — Немѿ да те ударим по шѿкни. — Како га ударио, расекѿ му шѿкњу (Р).

шѿкоња м ‘пијандура, бекријштина (в.)’.

шѿма / шѿмара ж ‘лоша ракија’. — Подѿј бећарини и шѿму — њему дѿбра. — Дошѿ ја јѿтри, њему влаша под стѿлом: пију ону шѿмару; *шѿма* (3: 25).ж

шѿњѿ -а м в. *шѿњѿ*.

шѿрѿв -а -о ‘дебелих меснатих усана’. — Кад има велика уста, онда шѿрѿв и зѿву „шѿро“.

шѿрити се шѿрим се несв 1. ‘хвалисати се’. — Немѿ да се шѿриш: ја сам мѿју жѿну у твојѿј кући изударо, а ти твоју не смѿш да пипнеш ни у својѿј рѿђеној кући (Л); 2. ‘развлачити усне (због плача, туге)’.

шѿро -а ‘човек који има изаразито велике усне’; в. *шѿрав* (Р).

шота / шѡтка ж ‘ужи крај јајета’. — Ја́је има́ тупи́ крај, ши́ри крај и ўжи́ — шѡтка, шѡтка је оно ши́ре (Кз).

шоуле ‘део ваљавице’; в. *буква* (3: 44).

шоче -ета зоол ‘младунче патке, паче’. — Кад се једном умивао на потоку, шоче осети воду, па бућне у њу (2: 168).

шѡчећи -а -е ‘пачји’; ~ *јаје* (2: 168.).

шпáлијер -а / **шпáлир** -ира м ‘низ(ови) бетонских стубова у винограду по којима је разапета жица и разведена лоза’. — Има́ шпáлијер не́ки, сáд га пѡдиго, шпáлир, па лѡза гѡр на жици и нà тим стѹбу.

шпáртача ж ‘направа за повлачење линија на њиви по којима се сејао кукуруз’; в. *шијарѡаѡи*.

шпѡц м ‘челични клин, секач’. — Све́ шпѡцевима кѡпѡ тѡмељ [у камену].

шпѡта м/ж ‘мала, неразвијена особа’.

шпѡтав -а -о ‘ситан, закржљао’.

штáваљ -вља м / **штáвља** ж бот ‘зелјаста биљка *Rumex*’.

штáвити -им несв ♦. — Кајѡши се јѡш и штаве (2: 51); в. *сеѡија*.

штáла ж ‘зграда за смештај крупне стоке’. — Врáтим крáве, зáтворим ў шталу. — У окућници су штала (ар) и кошара (1: 765); в. *сазрелиѡи*.

штáнгла ж ‘метална шипка’ (Р).

штáн штáпа м ♦.

штáпања ж пеј ‘штап, штапина’. — Ја забѡравио нѡмáд ону штáпању и ўзо ђвѡ.

штапац -пца м ‘део ткачког разбоја, дугачак штап који се ставља у вратило да се затегне основа за ткање’.

штáпѡћ -ѡћа м дем ‘штап’. — Јѡш да ўзме бáба свѡј штáпѡћ.

штáција ж ‘железничка станица’. — Гѡвѡрили прѡ штáција, а сáднáка кá[ж]е стáница

штѡдѡити -ѡм несв ‘штедети’. — Ми́ смо штѡдили и свѡмá осмѡрма кѹпили дáрове.

штел(а)? в. *руда* (3: 55).

штѡне / штѡне штѡнета с ‘младунче пса’.

штѡне́нце -ета с дем *штѡне*. — ѐвѡ штѡне́нце мѡје ђпáсно: и од мáчке бѡжѡ.

штѡта ж ♦. — Нáма нѡје нѡко гѡри ђ-штете нег што смо ми.

штѡтан -тна -о ‘који наноси штету’. — Кáже да поливáње [хербицидима] штѡтно, ал штá кад нѡма ко да окѡпáва, кад нѡма мѡтѡка.

штѡтно прил ♦. — Штѡтно је за здрáвље се вѡчи дѡбро нáјести па ђндак лѡћи у крѡвет (Кз).

штивати несв ‘слагати’, в. *нешѡивљак* (7: 198).

штивлета / штивлетна ж ‘дубока женска ципела’. — На ногама су имали беле чарапе и штивлетне (ципеле) (3: 80).

штѡвља ж ‘куче’ (Р).

штѡвљара ж ‘пас лугалица’. — Ма кáкѡ пѡдѡгрѡ: то је нека штѡвљара беланѡвачка!; в. *нешѡивљак* (7: 198)..

штикован у изр ~ *ѡешкир* ‘пешкир средњег квалитета’; в. *ѡешкир*.

штѡпавица ж ‘штѡпáлка’. — Пѡшла да донѡсем штѡпавицу.

штѡр / штѡрак / штѡрак -рка м бот ‘коров *Amaranthus*’. — Идѡмо да нáчупáмо штѡрка.

штїркиња ж а. ‘јалова крава, овца’. — Штїркиња — то је за кра̀ве, која не потрајива бика и не остаје стелна. — Штїркиња има̀ кра̀ва која да̀је ма̀ло млєка; б. ‘нероткиња’. — То кра̀ва штїркиња, а ка[ж]е и за жѐну која нєма дѐцу, штїркиња, која нєроткиња.

штовна / штолна ж ‘канал за одвођење воде у рудничкој јами’.

штра̀нга / штрангла / штра̀њка ж ‘кратак конопац, поводац за везивање стокє’; в. *зайрежница, конойац*.

штрапа̀цирати -а̀цирам несв ‘дуго ходати и уморити се’ (Р).

штр̀бнути -нем св ‘чупнути, откинути парче, зрно’; в. *чимну̀ти*.

штрїкати -ам несв ‘плести’. — Жѐна нїкад нїје брес по̀сла: и на̀ њиви, и на ливади, и у штали, и у ку̀јни, и да пє̀ре и да штрїка. — У Јарменовцима се женски свет бави „штрикањем“, еклањем“, везом и шивењем (3: 51).

штрика̀ћа (игла) в. *екла̀ти* (3: 51).

штруфна ж ‘гумирани држач чарапа’ (Р).

штүкатор м ‘плафон’. — Ва̀дили он̀, ло̀мили штүкатор, свє са̀горели.

штүр штүра -о ‘усушен’. — Она ће бїти штүра, нєма: з̀рно празно.

штуц м ‘чаша од Здл’.

шћапити -им св ‘зграбити, шчепати’. — Шћапїће га он и нєће му бїти ла̀ко.

шћукорити се -им се ‘скупити се, шћућурити се’. — Милан се шћукорио и сп̀ава.

шубара ж ♦. — Одрасли на глави носе шубаре (а раније је био фес, кога још по неки чича носи — (2: 70). — Мо̀ж му ку̀пити шүбару, ал му па̀мет ү̀лити — јок. — Фес је замењен шубаром, а касније шајкачом (9: 86).

шүбер м ‘отвор у зиду или у таваници’ (Р).

шүвакаст -а -о в. *сувакаст*. — Шүвакасто му дѐте ко њ с̀ам што је.

шувє̀љив -є̀љива -о ‘сасушен, незрео (о зрну, кукуруза, пшенице)’.

шувидати шувїдам несв ‘лутати, ићи без циља и потребе’. — На̀ш Бо̀ра нє срећни св̀аки да̀н шувїда до Бєлановице.

шүвртан -а -о ‘непредвидљивог понашања, шувртан (в.)’. — Ма̀ло је шүвртан, нєм̀ој се са̀ њим ка̀чити (Р).

шүвртан -тна -тно а. ‘психички мало начет, шашкаст’. — Мо̀гу он̀и причати да сам шүвртна, али нєка: прє̀ ће то на̀ њима да се вїди (К). — Овога̀ ми крста, он је шүвртан. — Ми смо шүвртан на̀род кад он̀о нє видимо. — У̀зџ ми транзистор, глүво, он̀вде сам ко шүвртна. — Ако се сад придигнем, сви би упрли прст у мене и казали би да сам постала шувртна (5:133); б. ‘својеглав’. — Толико̀ то шүвртно — нє мош му докázати; в. *шравиња̀ти*.

шувртанко м ‘који је шувртан, својеглав’. — Шувртанко̀ заклапү̀сџ на телефџн па нїкако да ст̀ане.

шуге ‘дечја игра’, в. *клис-пале* (3: 123).

шүташ м ‘украш на женској одећи, у виду танке траке’.

шүка ж ‘овца без рогова’.

шүка̀љ / шүка̀н -а̀на м ‘ован, јарац без рогова’ (Р).

шүкаст -а -о / **шүкат** шүката -о ‘који је без рогова’. — Нє може шүкат с ро̀гатим.

шүла̀пити шүла̀пим несв ‘брбљати, причати глупости’. — По̀пио двє ракије и по̀чо да шүла̀пи. — Он ће и у̀ цркви да шүла̀пи; в. *шала̀ти*.

шүле -ета с ‘стаклена флашица за ракију, чокањ, фраклић’. — Њє̀гова је мє̀ра — три шүлета (Р).

шўлий -йћа м / **шулёнце** -ета дем *шуде*.

шўма ж 1. ♦. — Шўма је кад је ст'ара, а шиб је кат посечеш па нйкне млада (Кз); 2. 'лишће'. — Шўма, лишће на дрв'ећу, а кад н'ема, гóло дрво, а óна на зёмљи — óпет шўма. — Óпада шўма са дрв'ета — [На орасима] шўма óпаде и с'ада óп'ет лист'ава. — Кад óпадне шўма, óнда н' зрели. — С'ад, 'ет'е, п'ао сн'ег, а нйје óпала шўма. — Ни шўма на рўжама нйје óпала, а кр'енó н'овй лист. — Шума се не носи, јер људи носе кући стабло, а шума остаје у јарузи (2: 161). — Рано у пролеће стока страда од старе „шуме“, тако што се „шума“ заглави у сиришту... и говече готово увек страда (3: 130); в. *цер, майица*.

шум'адйнка ж а. 'сорта ране шљиве'. — Шум'адйнка дóбро рóдила, óв'а н'аша рањача. — Шум'адйнка ти р'ана шљива, а к'ажемо јóш рањача, р'ануша: трй ймена, а ј'едно зн'ачи; в. *рануша*; б. 'раса свиња' (3: 28).

шум'арица ж 'бујно купусно лишће у коме се не формира главица'. — На кўпусу им'а она шум'арица, ал н'ема главице, н' да з'авије.

шўмити се шўмй се несв 'пошумљавати се, претварати се у шуму (о запуштеним њивама, ливадама)'. — Н'ема више н'арода, шўм'е се ливаде, њиве; 'ет'е, виш тв'ој'е кўће — к'акве су бйле ливаде, воћ'њаци, а с'ад н' мож да пр'оћеш..

шўнтав -'ава -о 1. 'несналажљив, приглуп'. — Ма óна је шўнтава, тўтава, н-ум'е óна то нар'едити; 2. 'дефектан, оштећен'. — Óна се у'д'а, д'ос тўн, р'одй се д'ете шўнтаво и — пропала ж'ена!

шўнто -а м 'приглупа, будаласта мушка особ'а' (Р).

шўњара м/ж 'који прати нечије кретање, који се за неким шуња, доушник'. — Приј'авила ме н'ека шўњара и[з] с'ела, к'ó би дрўги: и п'ет г'одина р'обије.

шўпљара ж 1. 'буква, део воденице'. — Р'аниј'е су бйле шўпљаре бўкве (Б); 2. 'душља'. — Оду ч'еле у тў дўпљу, шўпљару. — У шўпљарама бйле пч'еле; в. *п'ањ*.

шўр'ак -'ака м 'женин брат'. — И овај ми шўр'ак т'амо бйо и прйч'о.

шур'аковић м 'шураков син' (Т).

шур'аковица / **шур'аковичина** ж 'шуракова кћи' (Т).

шўркати -ам несв дем 'радити мало, раткати'.

шўр'њаја ж 'шуракова жена'. — Шўр'њаја м'оја с'ад умире, а д'еца м'ала.

шўћмураст -а -о 'неодређене боје', в. *руја* (3: 48).

шўћўрка ж 1. 'ситна украсна тиква, врг'. — Шўћўрка ми к'а[же]мо он'а м'ала тйква; 2. неј 'глава'. — Чим м'ало изгрије, см'ета ми óв'ој м'ој'ој шўћўрци.

шўшкавац -вца бот 'биљка *Rhinanthus*'; в. *босиок* (2: 27).

шўшкор м 1. 'отпаци при глачању, рендању дрвета'. — И п'окупиш тај шўшкор, да потп'алимо в'атру; 2. 'безвредни папир, новац без вредности'. — Ймали смо д'оста тога шўшкора, али нйси м'ого нйшта за њ'ега купити (Б).

шўшњара м 'јевтин потказивач, доушник'. — Н'ем'ој ми се са шўшњарама дрўжити.

шўшўмига м/ж 'човек неубичајеног понашања, самотњак'. — Он је шўшўмига з'а м'ој п'ојам. — Ћутй ко шўшўмига.

шчв'р'гити се -и се св 'згрчити се, савити се'. — Јес вйдо како се Ј'ов'анка шчв'р'гила? — Св'а ми се бур'анија шчв'р'гила, н'ема шта у'брати.

шч'епати -'ам св 'брзо реаговати; зграбити'. — Й óна шч'еп'а, с'астави [мелем], н'амаже св'е, ал ћ'ерка јој д'ошла и óна нў — у б'олницу!